

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇORLULU ZARÎFÎ VE MİHR Ü MÂH MESNEVİSİ
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

Ünal YILDIRIM

DOKTORA TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023-Ünal YILDIRIM

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇORLULU ZARÎFÎ VE MİHR Ü MÂH MESNEVİSİ
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

ÇORLULU ZARÎFÎ AND MİHR Ü MÂH MASNAVİ
(INTRODUCTION-ANALYSIS-TEXT-INDEX-REPRINT)

Hazırlayan
Ünal YILDIRIM

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nadir İLHAN

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı doktora öğrencisi Ünal YILDIRIM tarafından hazırlanan “Çorlulu Zarîfî ve Mihr ü Mâh Mesnevisi (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)” adlı tez çalışması 28.07.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Nadir İLHAN (İmza)

Üye Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ (İmza)

Üye Prof. Dr. Serdar Yavuz (İmza)

Üye Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA (İmza)

Üye Doç. Dr. Songül ERDOĞAN (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....2023

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Ünal YILDIRIM

İmza

ÖZET

ÇORLULU ZARÎFÎ VE MİHR Ü MÂH MESNEVİSİ

(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan: Ünal YILDIRIM

Danışman: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2023 – (XXII+662)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Dili Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nadir İLHAN (Danışman)

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Doç. Dr. Songül ERDOĞAN

Kadim bir dil olan Türkçe, tarihi gelişim evrelerinde geniş bir coğrafyaya yayılmış ve bu süreç içerisinde Türk dilinin yazımı için farklı zamanlarda farklı alfabeler kullanılmıştır. Özellikle İslamiyetin kabulü ile kullanılmaya başlanan Arap alfabesi, Türk dilinin en çok eser verdiği ve en uzun süre kullandığı alfabe olmuştur. Bu alfabeye oluşturulmuş çok fazla el yazması eser, yurt içinde ve yurt dışında bulunup kayıt altına alınarak incelenmiş dönemin dil ve edebiyatının daha iyi anlaşılmasına vesile olmuştur. Doktora tezi olarak çalıştığımız Çorlulu Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh* mesnevisinin incelemesi de bu düşünce bağlamında oluşmuştur. 16. yüzyıl şairi olarak değerlendirilen Çorlulu Zarîfî tarafından kaleme alınan *Mihr ü Mâh* mesnevisi, toplamda beş nüshadan oluşmaktadır. Bu nüshalardan üçü yurt dışında (Almanya Milli Kütüphanesi Nüshası, Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası, Hollanda/Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası) ikisi ise yurt içinde (Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası) bulunmaktadır. Bu beş nüshadan hareketle eser, tenkitli metin tekniği ile incelenmiş ve esas itibarıyla da metnin dili üzerine çalışılmıştır. Bu çalışma giriş, inceleme, tenkitli metin, gramatikal dizin ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Klasik bir aşk teminin işlendiği Zarîfî'nin bu mesnevisi, toplam 1217 beyitten oluşmaktadır. Beş nüshanın karşılaştırılmasıyla sağlam bir metnin oluşturulduğu bu tez, hem dönemin dil özelliklerinin tespit edilmesine hem de Türk diline katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mesnevi, Mihr ü Mâh, Türk dili, yazma eserler, Zarîfî.

ABSTRACT

ÇORLULU ZARÎFÎ AND MİHR Ü MÂH MASNAVÎ (INTRODUCTION-ANALYSIS-TEXT-INDEX-REPRINT)

Ph. D. Thesis

Preparer: Ünal YILDIRIM

Advisor: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2023 - (XXIV+662)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department

Jury

Prof. Dr. Nadir İLHAN (Advisor)

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Assoc. Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Assoc. Doç. Dr. Songül ERDOĞAN

As an ancient language, Turkish spread over a wide geography in its historical development stages and different alphabets were used at different times during this process for the writing of the Turkish language. The Arabic alphabet, which started to be used especially with the acceptance of Islam, has been the alphabet that the Turkish language produced the most works and used for the longest time. A lot of manuscripts created with this alphabet have been found in the country and abroad, recorded and examined, and have been instrumental in a better understanding of the language and literature of the period. The analysis of Çorlulu Zarîfî's *Mîhr ü Mâh* masnavi, which we worked on as a doctoral thesis, was also formed in the context of this idea. *Mîhr ü Mâh* masnavi written by Çorlulu Zarîfî, who is considered as a 16th century poet, consists of five copies in total. Three of these copies are located abroad (German National Library Copy, Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatican Copy, Netherlands/Leiden University Library Copy) and two are located domestically (Atatürk University Seyfettin Özege Library Copy, Istanbul University Library Copy). Based on these five copies, the work was examined with the critical text technique and mainly the language of the text was studied. This study consists of introduction, examination, critical text, grammatical index and conclusion sections. This masnavi of Zarîfî, in which a classical love theme is processed, consists of 1217 couplets in total. This thesis, in which a solid text is created by comparing the five copies, will contribute to both the determination of the language characteristics of the period and the Turkish language.

Keywords: Manuscripts, masnavi, *Mîhr ü Mâh*, Turkish language, Zarîfî.

ÖN SÖZ

13. yüzyıla kadar tek bir yazı dili kullanan Türkler, bu yüzyıldan sonra farklı coğrafyalara göçerek farklı yazı dilleri oluşturmaya başlamışlardır. Bu doğrultuda Orta Asya'dan Batı'ya doğru gelen Oğuz Türkleri Anadolu'ya yerleşmiştir. İlk dönem burada şifahi bir dil kullanan Oğuz boyları daha sonra beylikler ve büyük devletler kurmalarıyla birlikte Arapça ve Farsçanın yoğun olarak kullanıldığı yazılı dili kullanmaya başlamışlardır. Oğuzların dili olan Batı Türkçesinde özellikle beylikler döneminden sonra Türkçe, yazı dili olarak ağırlığını artırmış, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkçe yazı dili olarak daha geniş coğrafyalara yayılmış, edebiyat ve kültür dili olmuştur. Zengin bir edebiyatın olduğu bu dönemde yazılmış birçok eser günümüzde yurt içi ve yurt dışında bulunup çalışılmaktadır. Biz de Batı Türkçesinin gramerine katkı sağlayacağını umduğumuz 16. yüzyıla ait olan bu mesneviyi çalışma alanı olarak belirledik.

Çalışma konumuz olan *Mihr ü Mâh* adlı eser, kaynaklarda ismi pek fazla geçmeyen Çorlulu Zarîfî tarafından 16. yüzyılın son çeyreğinde kaleme alınmış aşk konulu bir mesnevidir. Zarîfî'nin ilk eseri olan *Mihr ü Mâh* tahkiyeli anlatım şeklinde tamamen manzum olarak yazılmıştır. Klasik bir mesnevinin yapısına uygun olarak tanzim edilen eserin içerisinde; kasideler, gazeller ve kıt'alar da yer almaktadır. İçerik ve başlık beyitlerle toplam 1217 beyitten oluşan eserin beş nüshası mevcuttur. Bunlardan üçü yurt dışı, ikisi ise yurt içinde çeşitli kütüphanelerde kayıtlıdır. Yurt dışı nüshalarının ilki Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde Ms.or.oct.2390 numarası ile kayıtlı ve 32 varaktan oluşmaktadır. İkincisi Hollanda'nın Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Kataloğunda Cod. Or. 1286 numarası ile kayıtlı ve 33 varaktan müretteptir. Üçüncüsü ise Biblioteca Apostolica Vaticana'nın Rossi Kataloğu'nda Vat. Turco 262/1 numarasıyla kayıtlı ve 36 varaktan teşekkül etmektedir. Yurt içinde bulunan iki nüshadan ilki Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Yazmalarında ASL 147 numarayla kayıtlı ve 48 varaktan oluşmaktadır. Yurt içindeki diğer nüsha ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi yazma eserler T 673/2 numarasıyla kayıtlı ve 33 varak olarak düzenlenmiştir. Beş nüshanın karşılaştırılmasıyla sağlam bir metnin oluşturulduğu bu çalışma; *giriş, inceleme, tenkitli metin, dizin/özel adlar dizini* ve *sonuç* bölümünlerinden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde müellifin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca metnin kuruluşunda izlenen yol ile metnin imla ve dil özellikleri, ikili yazımlar ve eklerin yazımı da bu bölümde bulunmaktadır.

“İnceleme” bölümünde eserin ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi, atasözü/deyimler ve arkaik unsurlar bütün özellikleri ve örnekleriyle değerlendirilmiştir.

“Tenkitli metin” *Times Turkish Transcription* yazı fontu ile kullanılarak beş nüshanın karşılaştırılması ile oluşturulmuştur. Metin kısmında okuyucunun takibini kolaylaştırmak maksadıyla bütün nüshaların kısaltma isimleriyle varak ve beyit numaraları bolt olarak verilmiştir. Ayrıca her bölümün başlığı ve vezni de burada belirtilmiştir. Ana metin oluşturulurken nüshalar arası farklılıklar dipnot kısmında beyit ve satır numarası ile verilmiş, metindeki bütün başlıklar da dipnotta nüshaların kısaltma adları ve varak numaraları ile gösterilmiştir.

“Dizin” bölümü *TürkSözDiz* dizinleme yazılımıyla oluşturulmuştur. Burada metnin bütün söz varlığını içeren “Gramatikal Dizin” ve “Özel Adlar Dizini” yer almaktadır. Dizinde yer alan Türkçe kelimelerin kökeni belirtilmezken alıntı kelimelerin kökeni gösterilmiştir. *Gramatikal Dizin* bölümünde yer alan sözcüklerin anlamları metindeki kullanımlarıyla bağlantılı olarak verilmiştir. Birden fazla şekilleriyle kullanılan sözcüklerin orijinal yazımları verilmiş diğerleri “bk.” göndermesiyle ifade edilmiştir. Ayrıca dizin kısmında her sözcüğün kullanım sıklığını bildiren sayı parantez içerisinde sözcüğün alt kısmında bold olarak gösterilmiştir.

“Sonuç” kısmında yapılan incelemenin neticesinde elde edilen bilgi ve bulgular toplu bir şekilde değerlendirilmiştir. “Kaynakça” kısmında ise çalışma boyunca kullanılan bütün kaynaklar ve genel ağ adresleri alfabetik olarak verilmiştir.

Ayrıca şunu da belirtelim ki farklı yazı stilleriyle oluşturulmuş beş nüshadan yola çıkarak ana metin ortaya çıkartırken şüphesiz okuma yanlışları ya da gözden kaçan bazı unsurlar olacaktır. Ancak bunlar çalışmanın niteliğini ve metnin bütünselliğini bozacak derecede değildir.

Lisans eğitimimden bugüne değin her konuda desteğini esirgemeyen, çalışmam boyunca beni yönlendiren, engin bilgi birikiminden her daim istifade ettiğim, gerek bir hoca olmanın öğreticiliği gerekse iyi bir insan olmanın zarafetiyle yolumu aydınlatan, elimden tutan kıymetli hocam Prof. Dr. Nadir İLHAN’a ilgisi, sabrı, hoş görüşü ve duyduğu güven için yürekten teşekkür ederim. Ayrıca edebiyat alanına adım attığım ilk günden itibaren benimle özel olarak ilgilenen, bana rol model olan, öğrencisi olmaktan onur duyduğum ve bu çalışmanın her aşamasında emeği bulunan değerli ağabeyim Prof. Dr. Ali YILDIRIM’a; beni bu konu hakkında çalışmaya yönlendiren ve konu ile ilgili

materyalleri toplamamı sağlayan, hem bir hoca hem de hakiki bir dost olarak gördüğüm Prof. Dr. Ahmet İÇLİ'ye; bana zorlu öğrencilik yıllarımda evini, Elazığ-Kırşehir yolculuğumda odasını ve her şeyden önemlisi de her daim yüreğini, sevgisini, muhabbetini açan hocam Prof. Dr. Ahmet DOĞAN'a, çalışmam boyunca beni yüreklendiren, destekleyen ve ufuk açıcı görüşleriyle düşüncelerimi olgunlaştıran Prof. Dr. Serdar YAVUZ'a ve Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ve tabii ki, ismi duyduğum en güzel söz olan, yüreğimi yüreğine bıraktığım, bazen yaşamın hüznünü paylaşarak azaltığımız bazen de anın mutluluğunu bir ömre kattığımız, Begümay ile Kutluhan'ın annesi sevgili “eş”im Gökşen YILDIRIM'a sonsuz teşekkürlerimle...

Kırşehir - 2023

Ünal YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

KABUL VE ONAY.....	I
BİLDİRİM.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar LİSTESİ	XVIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIX
TRANSKRİPSİYON/ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	XX
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	XXI
İ.BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1. ÇORLULU ZARÎFÎ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	1
1.1. Hayatı.....	1
1.2. Edebi Kişiliği	4
1.3. Eserleri	10
1.3.1 Râhatü'l-ervâh.....	10
1.3.2. Türkçe Divan.....	11
1.3.3. Mihr ü Mâh	14
1.4. Mesnevi Geleneği ve Mihr ü Mâh Mesnevileri	14
1.4.1. Türk ve İran Edebiyatında Mihr ü Mâh Mesnevileri	17
1.4.1.1. Çorlulu Zarîfî'nin Mihr ü Mâh Mesnevisi.....	19
1.4.1.1.1. Mesnevinin Yazılma Sebebi ve Serüveni	20
1.4.1.1.2. Mesnevinin Yazılma Tarihi	21

1.4.1.1.3. Mesnevinin Vezni	22
1.4.1.1.4. Mesnevinin Beyit Sayısı	22
1.4.1.1.5. Mesnevinin İlk ve Son Beyitleri	23
1.4.1.1.6. Mesnevinin Bölümleri	24
1.4.1.1.7. Mesnevinin Özeti	25
1.4.1.1.8. Mesnevinin Nüshaları	26
1.4.1.1.8.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (İ)	27
1.4.1.1.8.2. Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Nüshası (E) ...	28
1.4.1.1.8.3. Almanya Milli Kütüphanesi Nüshası (A)	28
1.4.1.1.8.4. Hollanda/Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (L)	29
1.4.1.1.8.5. Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası (V).....	30
1.4.1.1.9. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Şeceresi	31
1.4.1.1.9.1. L Nüshası	31
1.4.1.1.9.2. V Nüshası	32
1.4.1.1.9.3. E Nüshası	33
1.4.1.1.9.4. İ Nüshası.....	34
1.4.1.1.9.5. A Nüshası	35
1.5. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol	36
1.6. Metnin İmla ve Dil Özellikleri.....	39
1.7. İkili Yazımlar	41
1.7.1. Vezinden Dolayı İkili Yazımlar	46
1.7.2. Kafiye-den Dolayı İkili Yazımlar.....	48
1.8. Eklerin Yazımı	49
1.8.1. Arapça Harf-i Cerlerin Yazımı.....	51
1.8.2. Farsça Ek ve Edatların Yazımı.....	51
1.8.3. Farsça Birleşik Fiil ve İsimlerin Yazımı	53

II.BÖLÜM.....	54
2. İNCELEME	54
2.1. Ses Bilgisi	54
2.1.1. Ünlüler.....	54
2.1.1.1.Aslî (Birincil) Uzun Ünlüler.....	55
2.1.1.2.Ünlülerin Yazımı	56
2.1.1.2.1./a/ Ünlüsünün Yazımı	56
2.1.1.2.2. /e/ Ünlüsünün Yazımı	57
2.1.1.2.3. /ı/, /i/ Ünlülerinin Yazımı.....	58
2.1.1.2.4./o/, /ö/, /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazımı	59
2.1.2.3.Ünlü Uyumları.....	60
2.1.2.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu/ Damak Uyumu:	60
2.1.2.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu/ Dudak Uyumu:	61
2.1.2.4. Ünlü Değişmeleri.....	63
2.1.2.4.1. İncelme	63
2.1.2.4.2. Kalınlaşma.....	63
2.1.2.4.3. Daralma	64
2.1.2.4.4. Düzleşme.....	64
2.1.2.4.5. Genişleme.....	64
2.1.2.4.6. Yuvarlaklaşma.....	64
2.1.2.5. Ünlü Türemesi	65
2.1.2.6. Ünlü Düşmesi	65
2.1.2.7. Birleşme.....	66
2.1.2.8. Karışma.....	66
2.1.2.9. Geçişme	66
2.1.3. Ünsüzler	66

2.1.3.1. Ünsüzlerin Yazımı.....	66
2.1.3.1.1. /b/, /p/ Ünsüzlerinin Yazımı	67
2.1.3.1.2. /c/, /ç/ Ünsüzlerinin Yazımı	68
2.1.3.1.3. /d/, /t/ Ünsüzlerinin Yazımı.....	69
2.1.3.1.4. /g/, /k/, /ğ/, /k/, /h/ Ünsüzlerinin Yazımı	71
2.1.3.1.5. /n/, /η/ Ünsüzlerinin Yazımı	72
2.1.3.1.6. /s/ /ş/ Ünsüzlerinin Yazımı.....	72
2.1.3.1.7. /l/ Ünsüzünün Yazımı	73
2.1.3.1.8. /m/ Ünsüzünün Yazımı	73
2.1.3.1.9. /r/ Ünsüzünün Yazımı	74
2.1.3.1.10. /ş/ Ünsüzünün Yazımı	74
2.1.3.1.11. /v/ Ünsüzünün Yazımı.....	74
2.1.3.1.12. /y/ Ünsüzünün Yazımı.....	75
2.1.3.1.13. /z/ Ünsüzünün Yazımı.....	75
2.1.3.2. Ünsüz Uyumu.....	75
2.1.3.3. Ünsüz Değişmeleri	76
2.1.3.4. Ünsüz Düşmesi.....	77
2.1.3.5. Ünsüz Türemesi.....	77
2.1.3.6. Ünsüz Tekleşmesi.....	77
2.1.3.7. Ünsüz İkizleşmesi.....	78
2.1.3.8. Göçüşme	78
2.1.3.9. Hece Tekleşmesi.....	78
2.2. Şekil Bilgisi.....	78
2.2.1. İsim Çekim Ekleri	78
2.2.1.1. Çokluk Eki.....	78
2.2.1.2. İyelik Ekleri	80

2.2.1.2.1. İyelik Yığılması	81
2.2.1.3. Soru Eki	82
2.2.1.4. Hâl Ekleri.....	82
2.2.1.4.1. Yalın Hâl.....	82
2.2.1.4.2. İlgi Hâli	82
2.2.1.4.3. Belirtme Hâli.....	83
2.2.1.4.4. Yönelme Hâli	84
2.2.1.4.5. Bulunma Hâli	85
2.2.1.4.6. Ayrılma Hâli	86
2.2.1.4.7. Vasıta Hâli	86
2.2.1.4.8. Eşitlik Hâli	87
2.2.1.4.9. Yön Gösterme Hâli	87
2.3. Fiil.....	88
2.3.1. Şahıs Ekleri	88
2.3.1.1.Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	88
2.3.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	88
2.3.1.3. Emir Kipi Şahıs Ekleri.....	89
2.3.2. Fiil Çekimi	89
2.3.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri	89
2.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	90
2.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	90
2.3.2.1.3. Geniş Zaman	91
2.3.2.1.4. Gelecek Zaman	92
2.3.2.1.5. Şimdiki Zaman.....	93
2.3.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri.....	93
2.3.2.2.1. İstek Kipi.....	93

2.3.2.2.2. Dilek - Şart Kipi.....	94
2.3.2.2.3. Emir Kipi	94
2.3.2.3. Birleşik Kipli Fiil Çekimi	95
2.3.2.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi.....	95
2.3.2.3.2. Şart Birleşik Çekimi.....	96
2.4. Yapım Ekleri.....	96
2.4.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	96
2.4.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	98
2.4.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	99
2.4.4. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	101
2.5. Fiilimsiler.....	102
2.5.1. İsim-Fiil.....	102
2.5.2. Sıfat-Fiil	103
2.5.3. Zarf-Fiil	105
2.6. Zamirler	109
2.6.1. Şahıs Zamirleri.....	109
2.6.2. İşaret Zamirleri.....	110
2.6.3. Dönüşlülük Zamiri	111
2.6.4. Belirsizlik Zamirleri	112
2.6.5. Soru Zamirleri	112
2.6.6. Bağlama Zamirleri	113
2.7. Sıfatlar.....	113
2.7.1. Niteleme Sıfatları	113
2.7.2. Belirtme Sıfatları	114
2.7.2.1. İşaret Sıfatları	115
2.7.2.2. Belirsizlik Sıfatı.....	115

2.7.2.3. Sayı Sıfatları	116
2.7.2.3.1. Asıl Sayı Sıfatı	116
2.7.2.3.2. Sıra Sayı Sıfatları	116
2.7.2.3.3. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	117
2.7.2.3.4. Kesir Sayı Sıfatları.....	117
2.7.2.4. Soru Sıfatları.....	117
2.8. Zarflar	118
2.8.1. Durum Zarfları	118
2.8.2. Zaman Zarfları	119
2.8.3. Azlık-Çokluk (Miktar) Zarfları	121
2.8.4. Soru Zarfları	122
2.8.5. Yer-Yön Zarfları	122
2.9. Edatlar	123
2.9.1. Son Çekim Edatları	123
2.9.2. Bağlama Edatları	125
2.9.3. Ünlem Edatları	129
2.10. Cümle Bilgisi	130
2.10.1. Cümlelerin Öğeleri	131
2.10.1.1. Yüklem	131
2.10.1.2. Özne.....	132
2.10.1.3. Nesne	133
2.10.1.3.1. Belirtili Nesne	133
2.10.1.3.2. Belirtisiz Nesne	134
2.10.1.4. Yer Tamlayıcısı	134
2.10.1.5. Zarf	135
2.10.1.6. Cümle Dışı Unsurlar.....	136

2.10.2.Cümle Türleri	137
2.10.2.1. Yüklem Türüne Göre Cümleler.....	137
2.10.2.1.1. Fiil Cümlesi.....	137
2.10.2.1.2. İsim Cümlesi	138
2.10.2.2.Yüklem Yerine Göre Cümleler	139
2.10.2.2.1.Kurallı (Düz) Cümleler	139
2.10.2.2.2. Devrik Cümleler.....	139
2.10.2.2.3. Eksilti Anlatım ve Eksilti Cümleler	140
2.10.2.2.3.1. Eklerde Görülen Eksilti Anlatım	140
2.10.2.2.3.2. Kelimelerde Görülen Eksilti Anlatım	141
2.10.2.2.3.3. Cümlelerde Görülen Eksilti Anlatım	141
2.10.2.3. Anlamına Göre Cümleler.....	141
2.10.2.3.1.Olumlu Cümleler	141
2.10.2.3.2. Olumsuz Cümleler	142
2.10.2.3.3.Soru Cümleleri	143
2.10.2.4 Yapılarına Göre Cümleler	144
2.10.2.4.1. Basit Cümleler	144
2.10.2.4.2. Birleşik Cümleler.....	145
2.10.2.4.2.1.Şartlı Birleşik Cümleler.....	145
2.10.2.4.2.2. İç içe Birleşik Cümleler	147
2.10.2.4.3.Bağlı Cümleler.....	148
2.10.2.4.3.1.Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler	148
2.10.2.4.3.2.Ortak Kıp/Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler	160
2.10.2.4.3.3.Ortak Cümle Öğeleriyle Bağlanan Cümleler	160
2.10.2.4.3.4.Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler	161
2.10.2.4.4. Sıralı Cümleler	162

2.11. Kelime Grupları	162
2.11.1. İsim Tamlamaları	162
2.11.1.1. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	163
2.11.1.2. Belirtili İsim Tamlaması.....	164
2.11.2. Arapça Tamlamalar	166
2.11.3. Farsça Tamlamalar	167
2.11.4. İkilemeler/Tekrarlar	169
2.11.4.1. Sayılardan Oluşan İkilemeler	170
2.11.4.2. Aynı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkilemeler.....	170
2.11.4.3. Eş ve Yakın Anlamalı İkilemeler	170
2.11.4.4. Zıt Anlamalı İkilemeler	171
2.11.4.5. Ortak Kavram Alanı Oluşturan/Ahenk Birlikteliği Yapan İkilemeler	171
2.11.5. Birleşik Fiiller	171
2.11.5.1. İsimlerle Yapılan Birleşik Fiiller	171
2.11.5.1.1. Temel Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	172
2.11.5.1.2. Anlamca Kaynaşmış/Deyimleşmiş Birleşik Fiiller.....	173
2.11.5.2. Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	173
2.12. Atasözü ve Deyimler.....	174
2.12.1. Atasözleri	174
2.12.2. Deyimler.....	177
2.13. Arkaik/Eskicil Unsurlar	180
2.13.1. Arkaik/Eskicil Ekler	180
2.13.2. Arkaik/Eskicil Kelimeler	181
III. BÖLÜM	185
3.TENKİTLİ METİN	185
IV. BÖLÜM.....	325

4.1. Gramatikal Dizin ve Sözlük.....	325
4.2. Özel Adlar Dizini.....	563
SONUÇ	573
KAYNAKÇA.....	578
V. BÖLÜM	587
5.TIPKIBASIM.....	587
ÖZGEÇMİŞ	659

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1: <i>Mesnevinin Farklı Kaynaklarda Geçen Beyit Sayısı</i>	23
Tablo 2. 2: <i>Mesnevinin Nüshalara Göre İçerik ve Başlık Beyit Sayısı</i>	23

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2 1: Nüshaların Şeceresi	36

TRANSKRİPSİYON/ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ¹

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

¹ Bu transkripsiyon/çeviri yazı alfabesi <https://www.isa-sari.com/osmanli-turkcesi-osmanlica-transkripsiyon-alfabeti/> adresinden alınmıştır. 01.03.2021

KISALTMALAR VE SİMGELER

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

Kısaltmalar ve Simgeler Açıklamalar

A	Mihr ü Mâh Almanya Milli Kütüphanesi Nüshası
AKM	Atatürk Kültür Merkezi
Ar.	Arapça
bk.	Bakınız
C	Cilt
DTCF	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
E	Mihr ü Mâh Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Nüshası
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
Far.	Farsça
H	Hicri
haz.	Hazırlayan
İ	Mihr ü Mâh İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası
İbr.	İbranice
L	Mihr ü Mâh Hollanda/Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası
M	Miladi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MM	Mihr ü Mâh
öl.	Ölüm Tarihi
s.	Sayfa
Soğd.	Soğdca
T.	Türkçe
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
ter.	Tercüme Eden
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TS	Türkçe Sözlük
TTK	Türk Tarih Kurumu
V	Mihr ü Mâh Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası
-	Gövdenin Fiil Olduğunu, Ekin Fiile Geldiğini Gösterir.

- + Gövdenin İsim Olduğunu, Ekin İsme Geldiğini Gösterir.
- < Bu Şekilden Gelir.
- > Bu Şekle Gider.
- // Fonem Olan Sesi Gösterir.

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1. ÇORLULU ZARÎFÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Asıl ismi bilinmeyen Çorlulu Zarîfî, 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın başlarında yaşamış bir divan şairidir. Kaynaklarda ismi pek fazla geçmeyen şair hakkında kısıtlı bilgilere sahibiz. Sadece Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ı, Riyâzî'nin *Riyâzü's-su'arâ*'sı ile Kâtib Çelebi'nin *Keşfü'z-zünûn* adlı eserlerinde bazı bilgilere rastlamaktayız. Zarîfî'nin doğum ve ölüm tarihleri tam olarak belli değildir. Güner Amasyalı, Zarîfî'nin 1574-1623 yıllarında yaşadığını söylese de bu bilginin doğru olması mümkün değildir (1953: 1). Zira Zarîfî, *Mihr ü Mâh* mesnevisinde düşürdüğü bir tarih beytinde babasının ölümünü H 986/M 1578-1579² olarak verir:

Hâtif-i ğaybî mükemmel didi târîhin anuñ

Cennet-i firdevsi me'vâ eyledi aña Çalab (MM/189)

Zarîfî'nin düşürdüğü bu tarih beytinde Amasyalı'nın hesaplamalarına göre şair, 4-5 yaşında gözükmemektedir. Böyle bir şey mümkün olmadığı gibi Zarîfî için verilen 1574 doğum tarihi de doğru değildir. Zarîfî'nin *Râhatü'l-ervâh*'ında veba hastalığından ölen iki oğlu ve iki torununa yazdığı mersiye'nin şu beytinde de tarih kaydı vardır:

Didi hâtif o demde târîhin

Dördi de dâhil-i cinân oldu (T/2-6)

Şairin bu beytinde H 1013/M 1604-1605 tarihlerine ulaşılır. Çeşitli kaynaklar ve düşürdüğü tarihlerden yola çıkarak net bir kanaate varmamakla birlikte Zarîfî'nin, 1558/1559-1604/1605 tarihleri arasında yaşadığı söylenebilir (Taşkın, 2009: 6).

Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-eş'âr*'ında Behiştî'nin öğrencisi olan Zarîfî'nin Çorlulu olduğu ve onun divanını gördüğünden bahsederek seçtiği beyitleri örnek olarak vermiştir. “Zarîfî-i Çorlûvî tilmiz-i Behiştî dîvânı görilüp bu ebyât intihâb olındı.” (Kafzâde Fâizî, 1997: 382).

Riyâzî'nin *Riyâzü's-su'arâ*'sında, “Çorlû'dandur. Behiştî'nün şâkird-i hâssü'l-hâssıdur. Bu ebyât Dîvân'ından intihâb olunup sebt olındı.” (Riyâzî, 2017: 213) bilgileri yer almaktadır.

² Hicri tarihler miladi tarihlere çevrilirken Türk Tarih Kurumu'nun internet sitesindeki Tarih Çevirme Kılavuzu'ndan yararlanılmıştır. Bk. <https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>

Kâtîp Çelebi de *Keşfü’z-zünûn*’da Zarîfî’nin Çorlulu ve Behiştî’nin öğrencisi olduğunu ifade etmiş ayrıca Türkçe divanının var olduğuna ve on bir beytinin *Zübdetü’l-eş‘ar*’da geçtiğine değinmiştir (Kâtîb Çelebi, 2013: 656).

16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın başlarında beş Osmanlı padişahı dönemini yaşayan Zarîfî, özellikle III. Murat döneminden itibaren tanınmaya başlanmış, Bâkî (öl. 1600) ve Gelibolulu Âlî (öl. 1600) gibi önemli şairlerle aynı dönemlerde şiirler yazmıştır (İsen, 1994: 10).

Ekonomik anlamda sıkıntılar yaşayan şair, Osmanlı padişahlarına ve birçok devlet adamına şiirler sunmuştur. Bunların içinde Şemsî Ahmet Paşa’nın ayrı bir yeri vardır. Devlet adamları içerisinde en çok şiiri Şemsî Ahmet Paşa için yazmış ve ona sunmuştur. Payitaht İstanbul’a gelip gelmediği net olarak bilinmeyen şairin şiirlerinden anlaşıldığına göre birçok yardımını gördüğü Şemsî Ahmet Paşa ile İstanbul’da yüz yüze görüşmüştür (Taşkın, 2009: 12-14).

Zarîfî, memleketinin Çorlu olduğunu *Râhatü’l-ervâh*’ın sonlarına doğru nesir ve kıt‘a ile belirtmiştir: “Ba‘ de’t-târîh bu kıt‘ayı taḥrîr ve kâ’ilinüñ mevlidi Çorlı olduğı taṣṭîr olundı:

Ben dilâ bu kitâb-ı cân-baḥşun

Nazm u inşâsın eyledüm âsân

Oḳuyanlar şafâ idüp tâ kim

Kâ’iline kıla du‘â iḥsân

Mevlid-i kâ’ilin şorarsaḡ eger

Çorlı’dur gevher-i vücûdına kân” (Koyuncu, 2020: 21)

“Divan şairinin felsefesini ve anlayışını bir noktadan da olsa ortaya koyma açısından önemli” (Yıldırım, 2006: 19) olan mahlaslar, aslında şairlerin edebî bir kimliğidir. Asıl ismi bilinmeyen şairin Zarîfî mahlasını neden ve nasıl aldığı bilinmemekle birlikte *Râhatü’l-ervâh*’ta mahlasının Zarîfî olduğunu ifade eder:

“Velî neşrinüñ ‘ibârât-ı faṣîḥası inşâ’-i *Gülistân* gibi mergûbu’l-üslûb ve nazmınun i‘tibârât-ı belîğası ebyât-ı *Büstân* gibi maḥbûbu’l-kulûb ola. Şöyle ki ḥ‘âce-i cihân zaraḫfet-âmîz inşâlarını ve zurefâ’-i devrân zaraḫfâne edâlarını göricek bî-iḥtiyâr maḥlasına uyar diyüp pesend ideler.

Maḥlaş oldu Zārîfî çünki saḡa

Nazm u inşānı kıl zārîfāne” (Koyuncu, 2020: 110)

Ayrıca şairin *Mihr ü Mâh* mesnevisinde adının Musa olduğunu öğrendiğimiz babası hakkında bazı bilgiler mevcuttur. Babasının muhitinde sevilip sayılması, yiğit biri olması, gece gündüz zikirle meşgul olup aynı zamanda zarif lakabıyla anılması şüphesiz şairin bu mahlası almasında etkili olmuştur. Babası hakkında bu bilgileri verdikten sonra bir de tarih düşürmüştür:

Adı Mūsā ol ki bir mü'min muvaḥḥid merd idi
Hep bilür 'ālem ki olmışdı **Zārîf** aḡa laḡab

El çeküp ḡalk-ı cihāndan 'uzlet idüp iḡtiyār
Zikr-i tesbîḡ eyler idi Ḥālîḡa her rûz u şeb

Dār-ı fāniden idicek dār-ı 'uḡbāya sefer
İyliğine mü'minün anuḡ şehādet itdi hep

Şol ki mü'minler aḡa böyle şehādet ideler
Umarum kim cennet-i firdevsi me'vā kıla Rab

Fikre vardum ben **Zārîfî** kim diyem târîḡ aḡa
Bir nidā geldi ki ey târîḡ iden aḡa taleb

Hātîf-i ḡaybî mükemmel didi târîḡin anuḡ
Cennet-i firdevsi me'vā eyledi aḡa Çalab

Kim ki rûḡiçün bugün anuḡ du'ā iḡsān ide
Luṡf kıl yarın ilāhî aḡa çekdürme ta'ab (MM/184-190)

Zārîfî'nin eğitimi hakkında da detaylı bir bilgi yoktur. Hocası olduğu belirtilen Behiştî (öl. H 979-M 1571/1072) Çorlu'da ikamet eden büyük bir İslam âlimi ve mutasavvıftır (Evliyalar Ansiklopedisi, 1992: 17). Hocasının tedrisatından geçen şairin Arapça ve Farsça yazdığı şiirlerine bakıldığında bu dilleri çok iyi bildiği anlaşılmaktadır. Zārîfî, bazı şiirlerinde birçok ilme hâkim olduğunu bundan dolayı da döneminde şairlerce

kıskanıldığını belirtmiştir. Nitekim isminin hocasıyla birlikte anılması, bu büyük âlime yakın olması onun hakkında iyi yetişmiş ve kuvvetli bir eğitim görmüş olduğu kanaati uyandırmaktadır (Taşkın, 2009: 11-12).

1.2. Edebi Kişiliği

Zarîfî'den bahseden kaynakların hiçbirinde onun edebi şahsiyeti, şairliği, şiire ve sanata bakış açısıyla ilgili olarak bir bilgi paylaşılmamıştır. Zarîfî'nin edebi şahsiyetini, sanat anlayışını yine onun eserlerinden özellikle de şiirlerinden öğrenmekteyiz.

Zarîfî'nin yaşadığı özellikle de şiir yazdığı dönem Osmanlı Devleti'nin siyasi anlamda eski ihtişamını kaybettiği, yavaş yavaş duraklama dönemine girdiği evredir. Bu dönemde şairler yenilik arayışına girmişler birçok yeni mazmun denemişlerdir. Zarîfî de bu düşüncelerle şairlerin farklı söyleyişler içerisinde olması gerektiğini savunmuş ve bunu şiirlerinde başarılı bir şekilde uygulamıştır. Özellikle onun şiirlerinde eda yani üslup önemlidir. Ayrıca şiir sadece üslupla olmaz, onu içerikle süslemek gerekir. Mana ile üslubu zarif hayallerle süsleyerek şiirlerde birlikte kullanmıştır. Tasavvufi etkiyle yazdığı şiirleri de olmakla birlikte onun şiirlerinde ana temlerden biri de beşeri aşktır. İçinde aşk olmayan bir şiir değersizdir.

Zarîfî Hüsrev-i mülk-i sühen güş itmez eş'ârın
Güzel vaşfında şi'rinde kimün şîrîn-edâsı yok (G 165/5)

Zarîfâne edâsı olmayan ebyâta bakmazlar
Zarîfî şimdi şi'r inşâsı gâyet et'ab olmuşdur (G 58/5)

Hûb ma' nâyı zarîfâne edâ eylersin
Şi' rüne n'ola pesend itse Zarîfî zurefâ (G 9/5)

Oğundukça mecâlis içre ma' şûkına 'uşşâkuñ
Zarîfî 'ışkın iş'âr itmeyen eş'ârı n'eylerler (G 97/5) (Taşkın, 2009: 15-16)

Cihân bezminde gerçi sâz çokdur
İrişür sâz-ı 'aşka lîki yokdur (MM/205)

Olup söz ile sâz-ı 'aşka demsâz
Maḥabbet perdesinden kıl ser-âgâz (MM/206)

Dilüm ‘aşkuñ odına mûm eyle
Vücûdum şem‘ veş ma‘ düm eyle (MM/1190)

Zarîfî, Arapça ve Farsçayı bu dillerle şiirler yazacak kadar iyi bilmesine rağmen şiirlerinde sade, anlaşılır bir dil kullanmıştır. Bunda 15. yüzyılda başlayan ve 16. yüzyılda da devam eden Türki-i Basit hareketinin etkisi göz ardı edilemez. Şiirlerinde özellikle atasözü ve deyimleri çok fazla kullanmıştır. Eserlerinde geçen atasözü ve deyimlerin bazılarını bugün görmek mümkün değildir. Ayrıca Zarîfî, şiirlerinde kullandığı atasözü ve deyimlerin bazen kelime ve eklerini bazen de yerlerini değiştirip şiirine ayrı bir ahenk katmıştır.

Hurûş-ı çarha encüm erzenini
Şaçup geh oda şalar hürmenini (MM/14)

Habîbün Muştafa hâkkı İlâhî
Yüzüme urma itdüğüm günâhı (MM/48)

Bu bâğ içinde bî-ğam âdem olmaz
Dikensiz gül elemsiz ‘âlem olmaz (MM/322)

Bu hîle birle gör Pervîn-i kâfer
Güni balçığıle setr itmek ister (MM/603)

Bu na‘ti dinleyüp Pervîn-i kâfer
Okudı kaçıyuban küfr-i ezber (MM/624)

Bu ‘âlem içre bî-ğam âdem olmaz
Belâsuz bal elemsüz ‘âlem olmaz (MM/656)

Delerdi gerçi neyveş bağrını gam
Velikin bağlayup bel şabra muhkem (MM/658)

Çü sözi ol pelîdün yirde kaldı
Urup zağm-ı dil ol dem habse şaldı (MM/1024)

“Eskiden kalma; yazı ve konuşma dilinde artık kullanıştan düşmüş olan, dilin daha eski veya tarihî devrelerine ait kelime, deyim ve şekiller” (Korkmaz, 1992: 55) olarak ifade edilen arkaik/arkaizm/eskicil unsurlar Zarîfî’nin şiirlerinde sıkça geçmektedir. Günümüz için birçok arkaik/eskicil kelime ve unsur onun şiirlerinde bazen kelimelerde bazen de eklerde karşımıza çıkmaktadır.

Girü bunları ifnâ idüp ol Hâk

Ƙalısar zât-ı pâki bâķî ancak (MM/24)

N’ola külli **söyünse** zılm nârı

Ki âb-ı ‘adli baħr ü berde cārî (MM/125)

Hilâl adlu meger var idi bir şâh

Göge **irgürmişidi** çetr ü ħargâh (MM/207)

Şeh-i Çîn **eyleyüben** terk-i bezm

Âlet-i rezmedür itdügi ‘azm (MM/255)

Kiçi yaşuñ velî ‘aķluñ uludur

Özüñ dürci zekâ-yı dür töludur (MM/265)

Saħa lîķi **ķılurven** iki üç pend

Ki her birisi maķbûl- ħiredmend (MM/267)

İrüp çün ķaşrına girdi ol aħter

Ʀolundı şanasın ħürşid-i ħāver (MM/335)

Bu cevre **döymeyüp** ol Māh-ı tābān

Diledi ki ala Mihri virüp ĩmān (MM/650)

Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerin birçoğı Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde de devam eder. Aynı zamanda başlayıp aynı zamanda bitmeyen bu süreç 18. yüzyıla kadar hatta birtakım arkaik/eskicil özelliklerle 19. yüzyılın ortalarına kadar devam eder (Ercilasun, 2015: 458). Zarîfî de 16. yüzyıl şairi olarak Eski Anadolu Türkçesinin son

döneminin dil özelliklerini şiirlerine yansıtmıştır. Dolayısıyla Eski Anadolu Türkçesi dil özelliği gösteren pek çok unsur, onun şiirlerinde kendine yer bulmuştur.

Girü bunları ifnâ idüp ol Hâk

Kalısar zât-ı pâki bâkî ancak (MM/24)

Arturma lutf idüp anı rûz-i hisâbda

Eksüklüğüyle kapuğa **itdükde** i'tişâm (MM/110)

Didi döndükçe bu nüh-câm-ı eflak

Mey-i şādî içüp **olğıl** ferahnâk (MM/248)

Şeh-i Çîn **eyleyüben** terk-i bezm

Âlet-i rezmedür itdüğü 'azm (MM/255)

Bugün Pervîn **elümden kurtarur** ser

Olursa baña şehr-i Çîne rehber (MM/453)

Ki ya' nî Mâhdan ref' **eyleyüp** bend

Virevüz aña şehr ü hil' at u kend (MM/496)

Zarîfî'nin en önemli özelliklerinden biri de kendi şiirlerine yaptığı değerlendirmelerdir. O, özellikle mahlas beyitlerinde kendi şiirini diğer şairlerin şiirleriyle kıyaslar ve kendi şiirlerinin daha güzel olduğunu söyler. Bunu söylerken de bazen sivri bir dil kullanır:

Eş'ârla ider saña iş'âr gâlini

Kimdür diyen Zârîfî ye eş'âr degüldür ol (G 197/5) (Taşkın, 2009: 16)

Şu resme sâz-ı 'aşka itdür efgân

İşidüp Zühre kılsun deng ü hayrân (MM/201)

“Aşkî insanın ruhunu arındırması için en önemli araçlardan biri olarak gören ve bir sevgiliye kavuşmaktan çok aşkî amaç edinen” (Taşkın, 2010: 539) Zarîfî, eserlerinde de

genel itibarıyla dünyevi konular ve beşerî aşk temini işler. O, yer yer dinî, tasavvufi konulara da değinmiştir. Şüphesiz bunda hocası İslam âlimi ve şair Behiştî'nin etkisi göz ardı edilemez. Ayrıca o, şiirlerinde ayet, hadis, hadis-i kutsi gibi dini kaynaklara ve kişilere iktibaslar yapmıştır.

Sipās u şükr ü minnet aña her dem
Kim oldı “**kün**” dimekle bunca ‘ âlem (MM/5)

Buña şāhid dūrür ta‘ lîķ-i “**Levlāk**”
Ki ol olmasa hālķ olmazdı eflāk (MM/23)

Hudāvendā zihī zāt-ı muķarrer
“**Te‘ ālā şānühü Allāhü Ekber**” (MM/25)

Senāsın ‘ adde anuķ kim urur dem
Çü “**lā-uhşî**” buyurdı Faħr-i ‘ Ālem (MM/26)

Ni‘ metine Rāzıķuķ kimdür ki lāyık şükride
“**Mā şükürnā**” diyü ‘ Ālem Faħri eylerken hıķāb (MM/37)

‘ Urūc itdiyse yerden çarķa ‘ ĩsā
Olupdur “**Ķābe ķavseyn**” Aħmede cā (MM/66)

Yā hātemü’n- nübüvvet yā seyyidü’l-enām
“**Ente’llezi teferredü bi’l-‘ izzı ve’l-kürām**” (MM/77)

Haydar ki **bāb-ı şehr-i ‘ ulūm** itdi anı Hāķ
Şāhib Betül ü sākî-i kevserdür ol imām (MM/104)

Bu dil ne resme irişe ta‘ rîfî haddine
Vaşfında “**hel etā**” diriken Hayy-ı lā-yenām (MM/105)

Açup la‘ l ü gevher gencin ol hūr
Taķınup oldı ol “**nūrun ‘ alā-nūr**” (MM/575)

Ki şehri Mısr-ı hüsn içre bu ahter

İdelden **Yūsufāsā** ‘ arz-ı peyker (MM/598)

Varup anda çoğ itdi ‘ arzı hācāt

Nite Tūr üzre kim **Mūsā** münacat (MM/896)

“Eski Babil, Roma, Arap vb. medeniyetler boyunca türlü yorum ve düşüncelerle gelişen gök cisimlerinin özellik ve hassaları hakkında fikir, düşünce ve inanışlar Doğu edebiyatında da etkili olmuş, şairler bunları türlü vesilelerle kullanmak için kendilerine malzeme edinmişlerdir.” (Şentürk, 1994: 152). Türk edebiyatında bu minval üzere şekillenmiş mesnevilerin ilk örneklerini veren şairlerden biri de Zarîfî olmuştur. O gök cisimlerinden mihr ve mahı mesnevisinin adı ve başkahramanı olarak seçmiş, diğer gök cisimlerini de metnin içerisinde birçok beyitte çeşitli benzetmelerle hikâyenin yardımcı kahramanları için kullanmıştır.

Ezel çarhınun oldur **mihr ü mähı**

Ebed iklîminün hem pâdişâhı (MM/74)

Velî her şeb ol iki **Müşteri-baht**

Kamer-tac u Zühâl-rif at felek-taht (MM/809)

Meger kim ol **Hilâl-i âsumân-taht**

‘Uṭarid-menzilet ü **Müşteri-baht** (MM/915)

Velîkin ol **meh-i Mirrîḡ-heybet**

‘Uṭarid-menzilet **hürşid-tal’ at** (MM/940)

Didi ey pâdişâh-ı **Müşteri-baht**

Kamer-tac u güneş-rif at felek-taht (MM/969)

Zarîfî’nin en büyük ideallerinden biri şüphesiz etkilendiği ve örnek aldığı ilk hamse sahibi Nizâmî gibi hamse yazarı olabilmektir. Bu düşüncesini kendi şiirlerinden kolayca anlayabiliyoruz. *Mihr ü Mäh*’ın sebep-i telif bölümünde geçen beyitler bunu

kanıtlamaktadır. Ayrıca bu bölümde eserin adını ve yazılma sebebini de öğrenmiş oluyoruz.

K'idüp bu kışşa-y-ı az demde itmâm
Koyup aña cihânda Mihr ü Meh nâm (MM/196)

Nizâmîveş uram hamseye pençe
İrem mevt irmedin ben de o gence (MM/197)

Zarîfî, yaşadığı dönemde çok tanınmaması hasebiyle devrin büyük şairlerinin (özellikle Bâkî) gölgesinde kalmıştır. Bu durum kimine göre de onun şiir yeteneğinin sınırlı olmasından kaynaklanmıştır. Fakat mürettep bir divanının olması, mensur eseri olan *Râhatü'l-ervâh*'ı Sâdî'nin *Gülistân*'ına nazire olarak yazması yine *Mihr ü Mâh* mesnevisini hamse sahibi olmak amacıyla Nizâmî'yi örnek alarak yazması onun basit bir şahsiyet olmadığını göstergesidir (Turhan, 1995: 7).

1.3. Eserleri

Çorlulu Zarîfî'nin kendisine ait olup olmadığı kesinleşmeyen *Tasavvuf-nâme*'si³ ve *Risâletü'l-manzûm Kavâidü Kur'âni'r-rüsûm*⁴ isimli eserlerin dışında günümüzde bilinen manzum ve mensur olmak üzere üç eseri mevcuttur. Birçok nüshası bulunan bu eserler şunlardır:

1.3.1 Râhatü'l-ervâh

Osmanlı Padişahı I. Ahmet'e sunulmak üzere manzum ve mensur karışık yazılan *Râhatü'l-ervâh*, H 1013/M 1604-1605 tarihinde tamamlanmıştır. Zarîfî'nin kendi ifadesine göre bu eseri, ünlü şair Sâdî'nin *Gülistân* isimli eserine nazire olarak yazmıştır.

Güner Amasyalı, şairin bu eserde seci sanatından dolayı gereksiz kelime ve cümleler kullandığını aynı zamanda kafiye düzeni için de manasız izahlarda bulunduğunu ifade etmiştir (Amasyalı, 1953: 5).

Zarîfî'nin diğer eserlerine göre dili daha ağır ve süslüdür. Ayrıca eserde Arapça, Farsça kelime ve terkipler fazladır. Şairin *Gülistân*'a nazire olarak kaleme aldığı bu eser,

³ Detaylı bilgi için bk. Râsim Deniz, "Zarîfî'nin Yazma Tasavvuf-nâme'si", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1990), s. 215-226.

⁴ Detaylı bilgi için bk. Hasan Doğan, "Zarîfî Efendi ve Hattatlar İçin Yazdığı Manzum Eseri: Risâletü'l-Manzûm Kavâidü Kur'âni'r-Rüsûm", *Littera Turca*, 4/3, 2018, s. 677-714.

Gülistân gibi sekiz bölüm/babdan oluşur. Her bab içerisinde çeşitli hikâyeler ve fıkralar mevcuttur. Bu sekiz babın başlıkları şöyledir:

Bâb-1 Evvel: Eserden Mü'essire İstidlâl ve Ba'z-ı Ahvâl Beyânındadır.

Bâb-1 Sâni: Kısas-ı Zevce-i Sâliha ve Hikâyât-ı Mer'e-i Tâliha Beyânındadır.

Bâb-1 Sâlis: Nefse Cebr ve Belâya Sabr Beyânındadır.

Bâb-1 Râbi': Cûd u Sehâ ve Bahşâyis-i 'Atâ Beyânındadır.

Bâb-1 Hâmis: Tevekkülü Husûle Bâdî ve Hidâyetu'llâha Vusûle Hâdî Kelimât Beyânındadır.

Bâb-1 Sâdis: Latîfe-i Dil-güşâ ve Muhâvere-i Rûh-efzâ Beyânındadır.

Bâb-1 Sâbi': Kısas-ı Şâhî ve Hikâyât-i Pâdişâhî Beyânındadır.

Bâb-1 Sâmin: Mihr ü Mahabbet ve 'Aşk u Meveddet Beyânındadır (Koyuncu, 2020: 34).

Râhatü'l-ervâh 'ın son kısımlarında şairin kendisi ve ailesi hakkında bazı bilgiler de vardır. Burada Zarîfî'nin nereli olduğu, iki çocuğu ve iki torununun ölümü üzerine düşürdüğü tarih beyti de yer almaktadır. Dolayısıyla düşürülen bu tarihle şair, eserin telif yılını da belirtmiş olur.⁵

1.3.2. Türkçe Divan

Divan, Zarîfî'nin en hacimli eseridir. Bu eser on üç kaside, on terciibent, iki müseddes, üç tahmis, bir murabba, iki yüz seksen dokuz gazel, on üç mesnevi nazım biçimiyle yazılmış manzume, iki tarih kıt'ası, on iki kıt'a, iki nazm, kırk altı matla' ve on dört müfred'den oluşur (Taşkın, 2009: 39). Kasideler özellikle Sultan Üçüncü Mehmed, Sultan Birinci Ahmed, Şemsi Paşa ve Vezir Ahmed Paşa'ya ithaf edilmiştir.

Şair, şiir yeteneğini divanında göstermiş desek yanlış olmaz. Mükemmel denebilecek tarzda ve güzellikte gazelleri vardır. Genellikle beşeri aşk konularını işleyen şairin birkaç gazelinde, tasavvufi konuların örnekleri de görülmektedir.

Zarîfî'nin divanında etkilendiği şairlerin tesirini görmek mümkündür. Etkilendiği aşikâr olan bu şairler; Necatî, Fuzulî, Bakî ve hocası Behiştî'dir. Bazıları nazire olmak

⁵ Detaylı bilgi için bk. Fatih Koyuncu, *Çorlulu Zarîfî Râhatü'l-Ervâh İnceleme-Metin*, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2020.

üzere benzer kurgu ve teşbihlerinin olması bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Örneğin Fuzulî'nin meşhur “Su kasidesi”ne bir gazelle nazire söylemiştir:

Bir kezin görmekle dîdârûn senûn bî-çâre şu
Eyledi ‘âşık olup kendüni pâre pâre şu

Âb-ı la‘lûn göğlini ağıtmasa rûhum eger
Kanda gitseñ yoluñ almazdı girüp enhâra şu

Kâmetûn servini seyr itmek hevâsıyla senûn
Vâdî-i dehre düşüp olmuş durur âvâre şu

Teşne-leb künc-i firâkuñda olur rûhum helâk
Âb-ı vaşluñdan irişmezse dil-i bî-mâra şu

Ni‘ met-i dehrûn *Zarîfî* olsa kadr u kıymeti
Virmez idi hâzret-i Hâk bir içim küffâra şu (G 230)

Şairin şu gazeli ise çağdaşı Bakî'nin “gösterür” redifli gazeline naziredir:

Her kaçan kaddin baña ol serv-kâmet gösterür
Şîve-i reftâr idüp çok dürlü hâlet gösterür

Açılıp bâğ içre gonca handeler kılsun diyü
Bülbül-i gül nağmeler idüp şetâret gösterür

Toğalum mi'rât-ı hûrsîd ile kûy-ı dil-bere
Görelüm âyîne-i devrân ne şûret gösterür

Bülbüline gonca-i la‘lini dil-ber öpdürüp
Gül gibi rûyın dürüp sonra nedâmet gösterür

Erba‘in içre terakķî eyleyüp şûfî şitâ
Halkı âb üzre revân idüp velâyet gösterür

Er dimez aña *Zarîfî* ehl-i ‘ışk itmez kelâm
Bu zen-i dünyâya her kim ki maḥabbet gösterür (G 96)

Şairin şu gazeli ise Necatî’nin “geç” redifli gazeline naziredir:

Murâduñ cân ise ey tîr-i dil-ber gel bedenden geç
Raķîb ile beni bir görme yâ andan yâ benden geç

Şarâb-ı nâbı nûş idüp cihân bezminde ey sâķî
Müdâm ol mest u lâ-ya‘ ķil mey-i hemm u miḥenden geç

İdüpdür verd-i ra‘ nâ sebzezârı gülşen ey ğonca
Şabâveş eyleyüp gül-geşt-i şahrâ gel çemenden geç

Ṭarîķ-i ‘ışķda ‘uşşâķa düşmez ḥîle vü ḥud‘ a
Raķîbâ itme yolsuzlık reh-i mekr ü fitenden geç

Zarîfî tîĝ-ı mihriyle bugün ol mâh-ruḥsârıñ
Şehîd-i ‘ışķ olup râh-ı maḥabbetde kefenden geç (G 38)

Zarîfî’nin şu gazeli de hocası Behiştî’nin “tut” redifli gazeline nazire gibi görünmektedir:

Olup dehre Sikender şehlere ķullık buyurduñ tut
İçüp âb-ı ḥayâtı Hızrâsâ ‘ömr sürdüñ tut

Virince ḥırmen-i ‘ömrüñ senüñ bād-ı ecel yile
Şabâveş rûzigâr içre dilâ esdüñ şavurduñ tut

Ṭaķup şemşîrâsâ yanıña bir la‘ l-i cân-baḥşı
Ḥasüduñ boynını tîĝ-ı ḥasedle ey dil urduñ tut

Olup ķuvvetde ğâlib Rüsteme bu Zâl-ı dehr içre
Demürden Ḳahramānuñ pençesin đarb ile burduñ tut

Seh yile bulup   hret *Zar fi* nitekim H tem

Niçe muht ca ihs nlar idüp a lar  oyurdu   ut (G 31) (Taşkın, 2009: 22-33).⁶

1.3.3. Mihr   M h

Çalışmamızın asıl konusu olan bu eser sonraki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde inceleneceği için burada sadece ismi verilecektir.

1.4. Mesnevi Geleneği ve Mihr   M h Mesnevileri

Mesnevi, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik L gat*'te: "Her beyti ba lı başına kafiyeli ve ba ından sonuna kadar aynı vezinde olan manzume" (Devellioğlu, 1997: 628); * sl m Ansiklopedisi*'nde: " ki er ikişer anlamındaki **mesn ** kelimesinin nisbet eki almış biçimi" ( i ekler, 2004: 320); *Ansiklopedik Div n  iri Sözlüğü*'nde: " ki er, ikişerli. Edebiyatta her beyti ayrı (aa-bb-cc vs.) olan nazım  ekli" (Pala, 1999: 273); *Eski Türk Edebiyatı Nazım  ekilleri ve Aruz*'da: "Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım şekilleri" ( pekten, 1999: 59); *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve ölçü*'de: "Aynı vezinde ve her beyti diğer beyitlerden bağımsız olarak kendi arasında kafiyeli bir nazım biçimi" (Saraç, 2011: 64)  eklinde birbirine benzer ifadelerle tanımlanmıştır.

Köprülü'nün "Acem harsının kalıntıları" (Köprülü, 1981: 142) olarak ifade ettiği mesnevi, bazı farklı düşünceler olsa da edebiyat tarihçilerinin genel kanaatine göre İran edebiyatının bir ürünüdür.⁷ Mesnevi kelimesi köken olarak Arapça olmasına rağmen Arap edebiyatında tercih edilmemiş, yerine "m zdevice", "recez" ve " rc ze" gibi terimler kullanılmıştır. Türk ve Fars edebiyatında ise bu nazım şekli mesnevi ismiyle kullanılmıştır. Bunda Arapçanın uzun yıllar  slami edebiyatta ilim ve terim dili olarak kullanılması etkili olmuştur (Banarlı, 1998: 195).

Türk edebiyatında yazılan ilk mesnevi Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilig* (1069-1070) adlı eseridir. "Kutadgu Bilig'den ba layarak Tanzimat'a kadar sayısız eserin verildiği mesnev nin, XV. yüzyılda hem konu hem sayı bakımından gösterdiği gelişme

⁶ Detaylı bilgi için bk. G l ah Taşkın, "* orlulu Zar fi Divanı:  nceleme-Edisyon Kritikli Metin*", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Tezi,  stanbul, 2009.

⁷ (Dilçin, 1983: 167), ( z, 1985: 246), (Banarlı, 1998: 195), ( pekten, 1999: 60) ve ( nver, 2004: 322) de mesnevi nazım şeklinin İran menşeli olduğu noktasında hemfikirdirler.

XVI. yüzyılda doruğa ulaşmış, XVII. yüzyılda da aynı çizgi üzerinde gelişimini sürdürmüştür. XVIII. yüzyıldan itibaren divan edebiyatındaki genel duruma paralel olarak şairlerin değişik konularda eserler verme gayreti içerisinde oldukları ve klasik mesnevî konularında yazılmış örneklerle pek rastlanmadığı görülür. XIX. yüzyılda mesnevî, eski önemini yitirmiştir.” (Kutlar 2000: 105).

Divan şiirinde anlam ve kavramların bir beyitte tamamlanması ve de her beytin kendi arasında kafiyeli olmasından dolayı mesnevi, en kolay nazım biçimi sayılmış, kısa konularda pek kullanılmamış uzun tahkiyeli anlatılarda tercih edilmiştir. Mesnevilerdeki kafiyesi kolaylığı bazı şairlerce küçümsenmiş, mesnevi şairlerine pek itibar edilmemiştir. Bu anlayıştan ötürü Bakî, Nefî, Nedim gibi bazı büyük şairler hiç mesnevi yazmamışlardır. Mesnevilerdeki aynı aruz kalıbıyla oluşan tek düzeliği ortadan kaldırmak için ise şairlerce mesnevinin içerisine gazel ve terakib-i bend gibi nazım şekilleri serpiştirilmiştir (Pala, 1999: 274).

Türk şairleri, ilk zamanlarda konu seçiminde Fars edebiyatında işlenmiş konulardan esinlenseler de sonra ki dönemlerde hem şekil hem de konu itibarıyla Fars edebiyatı ile boy ölçüşebilecek seviye gelmişler hatta birçok şair Fars edebiyatından daha mükemmel mesneviler yazmıştır.

Mesnevilerde doğrudan konuya girilmez, kendi içerisinde bölümleri vardır. Mesnevilerin kurgulanışı her ne kadar kendisinden önce mesneviler yazılsa da birçok şair tarafından ilk hamse sahibi Nizâmî'nin mesnevileri örnek alınarak yapılmıştır. “Hissiyâtının inceliği ve derinliği, üslûp ve ifâdesinin san’at ve zarafeti bakımından cidden emsalsiz bir şâir olan Genceli Nizâmî sonradan “Penc Genç” umumî adı altında toplanan beş mesnevisiyle, eskilere her surette üstün gelerek, bu vâdide birçok hususiyetler göstermiş ve eskileri âdeta unutturmuştur.” (Köprülü, 1981: 143). Onun mesnevilerine sayısız nazireler yazılmış ve o, “manzum roman tarzının kurucusu” (Banarlı, 1998: 196) kabul edilmiştir.

Mesneviler genellikle şu bölümlerden oluşur:

1. Mensur veya Manzum Dîbâce (önsöz)
2. Tevhîd
3. Mûnacât
4. Na‘t
5. Mirâciye
6. Medh-i Çihâr-yâr-ı Güzîn

7. Yapıtın Sunulduğu Kişiyeye Methiye
8. Sebeb-i Telif / Sebeb-i Nazm-ı Kitâb
9. Âğâz-ı Dâstan
10. Hâtıme (Dilçin 1997: 168-173)

Mesnevilerin tasnifi yapılırken birçok kıstas göz önüne alınmış bunlara göre de çeşitli başlıklar altında sınıflandırmalar yapılmıştır.

Agâh Sırrı Levend, divan edebiyatı içerisinde yer alan hikâyeleri; konularının menşesine, konularına ve niteliklerine, yapısı ve kahramanlarının durumuna göre üç ayrı başlık altında sınıflandırmıştır. Konularının menşei bakımından:

1. Konuları kutsal kitaplardan ya da Arap ve Fars edebiyatlarından alınmış anonim hikâyeler,
2. Konuları ulusal hayatımızdan alınmış yerli hikâyeler

Konularına ve niteliklerine göre:

1. Dinî konular, enbiya ve evliya menkabeleri
2. Aşk hikâyeleri
3. Kahramanları tarihten alınmış hikâyeler
4. Temsilî hikâyeler
5. Tasavvufî hikâyeler
6. Serüven hikâyeleri
7. Sergüzeşt-name ve Hasbıhâl yollu hikâyeler

Yapısı ve kahramanlarının durumu bakımından da:

1. Çift kahramanlı aşk hikâyeleri
2. Tek kahramanı eksen yapan hikâyeler (Levend, 1988: 123-124)

İsmail Ünver ise mesnevileri amaçlarına göre dört başlık altında sınıflandırmıştır:

1. Okuyucuya bilgi vermek ve onu eğitmek amacı güden mesnevîler
2. Okuyucunun kahramanlık duygusuna hitabeden, konusunu menkabelerden ya da tarihten alan mesnevîler
3. Sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebî zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan mesnevîler

4. Şairlerin gördükleri, yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren; kişileri, meslekleri, düşünleri, belli yöreleri tasvir eden mesnevîler (Ünver, 1986: 438-447)

Harun Tolasa mesnevileri yedi ana başlıkta değerlendirmiştir:

1. Dinî-tasavvufî-ahlakî
2. Aşk konulu
3. Tarihî ve menkabevî
4. Sergüzeştname ve hasbîhaller
5. Şehrengizler
6. Mizahî
7. İlmî ve genel kültüre ait mesnevîler (Tolasa, 1982: 3)

Cem Dilçin de mesnevileri konularına göre altı başlıkta toplamıştır:

1. Aşk konulu mesneviler
2. Dini ve tasavvufi mesneviler
3. Ahlaki ve öğretici mesneviler
4. Savaş ve kahramanlık konulu mesneviler
5. Bir şehri ve güzelliklerini anlatan mesneviler
6. Mizahi mesneviler (Dilçin 1997: 177-197)

1.4.1. Türk ve İran Edebiyatında Mihr ü Mâh Mesnevileri

Çok eski devirlerden beri yıldız adlarının kişilere verilmesinde veya yıldızların kişileştirilmesinde, kozmik cisimlerin insanların ve devletlerin talihine etki ettiğine dair inanış yanında onların eskiden tanrı addedilişi de önemli rol oynamıştır. Kimi zaman ulûhiyet yakıştırılan bu gök cisimlerinin bazıları birtakım özelliklerle mesnevilerde de kendine yer bulmuş ve birer kahraman adı olarak kullanılmıştır. “Gökler âlemindeki Mihr, Mah ve Müşterî bu mesnevilerin başkahramanlarına ad olurken, Utarit, Zühre, Keyvan, Zühal, Süreyya, Nahid, Behram, Bedir, Hilal, Pervin gibi diğer gezegenler de ikinci derecede diğer kadın ve erkek kahramanlara, onların şahsiyetlerine ve hareketlerine uyacak bir şekilde, ad olarak verilmiştir.” (Ambarcıoğlu 1983: 1151).

Yapılan sınıflandırmalara göre aşk konulu olan Mihr ü Mâh mesnevileri, İran ve Türk edebiyatında sembolik, alegorik ve temsili hikâyelerin kurgulanmasına fırsat tanımıştır. Genelde klasik bir aşk temini işleyen Mihr ü Mâh mesnevileri, birtakım dinî motif ve unsurlarla zenginleştirilse de bu eserlerde tasavvufun etkileri pek görülmez.

Mihr ü Mâh mesnevisinin bugüne kadar ki ilk örneğini, 14. yüzyılda İran’da yaşayan ‘Assâr-ı Tebrîzî’nin H 778/M 1377’de yazdığı “*Mihr ü Müşterî*” adlı eseri oluşturmaktadır. Eserin birçok yerinde Mihr ü Meh kullanımının da görüldüğü bu eser kendisinden sonraki Mihr ü Mâh şairlerine ilham vermiştir. Tebrizî’den sonra, *Mihr ü Müşterî*’nin etkisiyle ilk Mihr ü Mâh mesnevisini H 905/M 1499’da Cemâli-yi Dehlevî yazmıştır (Anbarcıoğlu, 1983: 1152).

İran edebiyatında 16. yüzyılda kaleme alındığı tahmin edilen ve müellifi belli olmayan Farsça mensur ve anonim *Mihr ü Mâh*’ın yanında yine aynı yüzyılda Zîrekî’nin Türkçeden Farsçaya çevirdiği *Mihr ü Mâh* mesnevisi de mevcuttur. 17. ve 18. yüzyılda Farsça yazılmış Mihr ü Mâh mesnevilerinin şairleri de şunlardır:

1. Mir Askerî Râzî
2. Hacı Muhammed Hüseyin-i Şîrâzî
3. Hamza bin Feyzullah Cemâlî
4. Zâhir-i Kirmânî
5. Hüseyin-i Kazvinî
6. Muhammed Şerif Bedâyi-i Neseî (İçli, 2009: 44-49)

Türk edebiyatında 15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın başlarında yaşamış olan ve birçok kaynakta ismi geçen Edirneli Necâtî Bey’in nüshası henüz bulunmayan bir Mihr ü Mâh mesnevisi vardır. Eserin bulunması ve yazım tarihinin belirlenmesi durumunda Türk ve Fars edebiyatında ilk Mihr ü Mâh mesnevisinin hangi milletin edebiyatında ortaya çıktığı tartışmalarını da sonlandıracaktır. Ayrıca Necâtî’nin ölümüne düşürülen tarih beytinden yola çıkarak ilk Mihr ü Mâh mesnevisinin Türk edebiyatında yazıldığı noktasında görüşler de vardır (İçli, 2009: 50).

Mihr ü Mâh sahibi bir diğer şair de Kastamonulu Kıyasî’dir. Anbarcıoğlu’nun “İlk Türkçe Mihr ü Mâh, Kastamonulu Kıyâsî’nin Mihr ü Mâh adlı mesnevisidir” (Anbarcıoğlu, 1986: 88) şeklinde ifade ettiği bu mesnevi 16. yüzyılda kaleme alınmıştır. Edirneli Necâtî’nin çeşitli kaynaklarda ismen zikredilen fakat bulunamayan Mihr ü Mâh’ını saymazsak hâlihazırda Türk edebiyatında yazılmış ilk Mihr ü Mâh mesnevisi Kastamonulu Kıyâsî’nin eseridir. Böylece Anbarcıoğlu’nun verdiği bilgi de doğrulanmış olur.

Türk edebiyatının Mihr ü Mâh yazar şairlerimizden biri de Gelibolulu Âlî'dir. Şair, 1173 beyitten oluşan *Mihr ü Mâh* mesnevisini 1562'de şehzade 2. Selim'e sunmuştur (İçli, 2009: 62-64)⁸.

Ayrıca Türk edebiyatında 3. Murat devrinde yaşayan hakkında fazla bilgi olmayan Hâmidî'nin de bir *Mihr ü Mâh* mesnevisi vardır (Anbarcıoğlu, 1983: 1154).

1.4.1.1. Çorlulu Zarîfî'nin Mihr ü Mâh Mesnevisi

Tahkiyeli bir anlatım şeklinde kaleme alınan *Mihr ü Mâh* Çorlulu Zarîfî'nin ilk eseri olarak bilinmektedir. *Mihr ü Mâh*, H 986/M 1578-1579 yılında yazılıp Osmanlı padişahı III. Murat'a sunulmuştur.

Tamamı manzum olarak kaleme alınan *Mihr ü Mâh*'ın içerisinde kasideler, gazeller ve kıt'alar da bulunmaktadır. Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh*'ı, Müslüman bir şahın oğlu Mâh ile kâfir bir şahın kızı Mihr'in aşklarını işleyen klasik aşk konulu bir mesnevidir. Türk edebiyatının aşk hikâyelerinde yer alan alışılmış kurgu ve unsurlar da ziyadesiyle kullanılmıştır. Çift kahramanlı aşk hikâyeleri sınıflandırmasında yer alan mesnevide, Mihr ve Mâh başkahraman olarak yer alırken Mâh'ın babası Hilâl ve Mihr'in babası Pervîn gibi ikinci derecede kahramanlar hatta bazı bölümlerde üçüncü derecede kahramanlar da kullanılmıştır. Mesnevide âşıklar bütün engelleri aşıp zorlu sınavlardan geçmişlerdir. Âşıklar tam vuslata erip mutlu olmuşken Mâh hastalanıp ölmüş, Mâh'ın acısına dayanamayıp canını alması için Allah'a yalvaran Mihr'in ölmesiyle de aşk hikâyesi hüznü bir sonla bitmiştir.

Besmele ile başlayan *Mihr ü Mâh*, klasik bir mesnevinin genel yapısına uygun olarak daha sonra Tevhid, Münacaat, Na't, Mirâciye ve Çar-yâr-i Güzîn, Medhiye, Sebeb-i Te'lif, Âğâz-ı Dâstan ve Hâtıme bölümü ile tamamlanır. Klasik bir aşk konusunu işleyen *Mihr ü Mâh*'ın en önemli taraflarından biri dinî kişilere ve unsurlara sıkça başvurulmasıdır. "Hikâyede namaz kılmak, şarabı bırakarak imana gelmek, Müslüman ve kâfir çatışması, dinden döndürmeye çalışmak gibi konulara sıklıkla temas edilir ve aşk hikâyesi bu konular üzerinden işlenir. Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh*'ında Hz. Muhammed'in Mâh'ın rüyasına girip onunla konuşması ve gelecekte haber vermesi gibi ilginç motiflere de yer verilmiştir." (Taşkın, 2009: 38).

⁸ Detaylı bilgi için bk. Ahmet İçli, "*Mihr ü Mâh Gelibolulu Mustafa Âlî, İnceleme-Metin*", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ, 2009.

Nizâmî'den etkilenerek hamse sahibi olma gayretiyle yazdığı bu mesnevi Zarîfî'nin ilk eseri olmasına rağmen konunun ele alınışı, anlatım tekniği ve bazı beyitlerinin mükemmelliğiyle öne çıkar. Hamse yazamadığı için üzgün olan şairin mesnevisinde İran edebiyatının etkilerini görmek mümkündür. Eski Anadolu Türkçesinin son dönem dil özelliklerinin görüldüğü eserde, özellikle atasözü ve deyimlerin sık kullanımı dikkat çeker.

1.4.1.1.1. Mesnevinin Yazılma Sebebi ve Serüveni

Zarîfî, sebab-i te'lif bölümünde kitabın adını ve kitabı yazma sebebini açıklar. Şair, eserin adını “*Mihr ü Meh*” koyduğunu ifade ederken eserin yazılış sebebini de Nizâmî gibi hamse sahibi olmayı arzu ettiğini söyleyerek belirtir:

K'idüp bu kışsa-yı az demde itmām
Koyup aña cihānda Mihr ü Meh nām (MM/196)

Nizāmîveş uram hamseye pençe
İrem mevt irmedin ben de o gence (MM/197)

Mihr ü Mâh mesnevisinin sebab-i te'lif bölümünde geçen bilgilere göre şair, gökyüzünü izlerken derin bir tefekküre dalar. Bir ses ona ay gibi olan ömrünün hilâle, hayat güneşinin de zevâle ermeden ölümsüz ve sağlam bir eser meydana getirmesini öğütler:

Tururken böyle ben dem-beste hayrân
Hıttâb idüp dile dir hâtif-i cân (MM/164)

Ki dönmedin meh-i 'ömrün hilâle
Hayâtun mihri varmadın zevâle (MM/165)

İdüp biñ cehd kıl bir kışsa bünyād
Ki bād olsa cihân ol kıla ābād (MM/166)

Şair, gaipten gelen bu sözleri işitince hikâyeyi yazmaya karar verir fakat nereden başlayacağını bilemez. Sözlerin etkisiyle derin düşüncelere dalmış bir vaziyette iken, babası yanına gelir ve birtakım öğütler vererek bir kıssa hikâye ettiğini bunu manzum

olarak yazmasını ister. Babasının bu öğütler ve cesaretlendirmelerinden sonra şair, hikâyeyi yazmaya başlar:

Velâkin oldı hamr-ı fikrle mest
Ki naşıl kışşa nazmına ura dest(MM/174)

Bu fikr içre tûrurken hikmetu'llâh
Peder ol araya irişdi nâgâh (MM/175)

Velâyet eyleyüp ol pîr-i hikmet
Başa bu kışşayı idüp hikâyet (MM/176)

Didi çün yoķ beķāsı kâ'inâtun
Çü gördün var memâtı her hayâtun (MM/177)

Tenün bî-cân olup bağlanmadın dil
Bunu nazmeyleyüp hayr-ı halef kıl (MM/178)

Oķındıķça ola kim bende vü şâh
Diyeler kim 'aleyhi rahmetu'llâh (MM/179)

1.4.1.1.2. Mesnevinin Yazılma Tarihi

Bazı kaynaklarda yazılış tarihi H 996/M 1587-1588 (Amasyalı, 1953: 5), (Anbarcıoğlu, 1983: 1153), (Turhan, 1995: 11) verilse de Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh* mesnevisi, H 986/M 1578-1579 yılında yazılmaya başlanmış, tamamlandıktan sonra ise III. Murat'a sunulmuştur.

Zarîfî, eseri yazmaya başladığı dönemde babasının vefat ettiğini belirtmiş ve babasının ölüm tarihine tarih beyti düşürmüştür. Böylece bu tarih beytinden yola çıkarak eserin yazılmaya başlandığı tarihe bütün nüshalarda H 986/M 1578-1579 olarak ulaşılmış olur:

Hâtif-i ğaybî mükemmel didi târîhin anun
Cennet-i firdevsi me'vâ eyledi aña Çalab (MM/189)

Kim ki rūhiçün bugün anuñ du‘ā ihsân ide
Luţf kıl yarın ilāhî aña çekdürme ta‘ab (MM/190)

1.4.1.1.3. Mesnevinin Vezni

Mesnevinin ana vezni hezec bahrinin “Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün” kalıbıdır. Bu kalıp kısa ve işlek olmasından dolayı uzun hikâyeli mesnevilerde tercih edilmiştir (İpekten, 1999: 174).

Mihr ü Mâh mesnevisinin içerisinde yer alan gazel, kaside ve kıt’alarda ise değişik vezinler kullanılmıştır. Şair, özellikle gazellerde vezne daha hâkimdir. Mesnevinin bölüm başlıkları da manzum olarak yazılmıştır. Bu başlıkların vezni ise çoğunlukla “Feilâtün Feilâtün Feilün” bazen de “Feilâtün Mefâilün Feilün” şeklindedir.

Mesnevideki bazı beyitlerde vezin bozukluğu olsa da bunların çoğunluğu muhtemelen müstensih hatalarından kaynaklanmaktadır.

1.4.1.1.4. Mesnevinin Beyit Sayısı

Zarîfî, kendi ifadesinde, eserinin toplam 1213 beyitten oluştuğunu bildirmektedir:

Dürc-i aşdafı içre derc itdüm

Bin iki yüz on üç ‘aded lû’lû (MM/1216)

İncelediğimiz beş nüshadan Vatikan (V) ve İstanbul Üniversitesi kütüphanesindeki (İ) nüshalar, hem içerik beyti hem de başlık beyitleri olarak eksiksizdir. Mesnevinin beyit sayısını Amasyalı (1953: 17) ve Anbarcıoğlu (1983: 1153) 1146, Taşkın (2009: 37) 1213, Turhan 1150 olarak bildirmektedir. Turhan, manzum bölüm başlıklarını da ekleyerek mesnevinin beyit sayısını 1217’ye çıkarır. (1995: 51). İçli ise 1158 içerik beyti, 59 da bölüm başlığı beyti toplam 1217 adet beyit olduğunu bildirmektedir. İçli ile Turhan’ın toplam beyit sayıları aynı fakat içerik ve bölüm başlığı sayıları farklıdır. Aradaki farkın sebebi bazı manzum bölüm başlığı olmayan diğer nazım birimlerinin beyit olarak değerlendirilmesidir (2014: 230).

Tablo 2. 1: Mesnevinin Farklı Kaynaklarda Geçen Beyit Sayısı

Beyit Şekli	G. Amasyalı	M. Anbarcıoğlu	V. N. Turhan	G. Taşkın	A. İçli	F. Koyuncu
İçerik Beyit	1146	1146	1150	-	1158	-
Başlık Beyit	65	65	67	-	59	-
Toplam Beyit	1211	1211	1217	1213	1217	1213

Beş nüshadan yola çıkarak bizim yaptığımız çalışmaya göre de toplam beyit sayısı Turhan ve İçli'nin sayısı ile aynıdır. Fakat bizim yaptığımız çalışmada içerik beyit sayısı 1149, başlık beyit sayısı ise 68 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. 2: Mesnevinin Nüshalara Göre İçerik ve Başlık Beyit Sayısı

Beyit Şekli	Beş Nüsha Toplam	A Nüshası	E Nüshası	İ Nüshası	L Nüshası	V Nüshası
İçerik Beyit	1149	1112	1141	1149	1146	1149
Başlık Beyit	68	67	63	68	68	68
Toplam Beyit	1217	1179	1204	1217	1214	1217

Tabloda da görüldüğü üzere A nüshasında 37 içerik ve 1 başlık beyit⁹, E nüshasında 8 içerik ve 5 başlık beyit¹⁰, L nüshasında ise 3 içerik beyti¹¹ eksiktir. Ayrıca E nüshasının 912¹² ve 1114¹³ numaralı beyitlerinin “b” mısraları ana metinden farklıdır.

1.4.1.1.5. Mesnevinin İlk ve Son Beyitleri

İncelediğimiz beş nüshanın tamamında ilk ve son beyitler aynıdır.

İlk beyit: Bi'hamdi'llāh ki bi'smi'llāh-i Fettāh

İdüpdür kufl-ı bāb-ı fethe miftāh

⁹ A nüshasında 1139-1178 numaralar arasındaki 37 içerik ve 1159 numaralı başlık beyti eksiktir.

¹⁰ E Nüshasında 22, 813, 1115, 1122, 1223, 1224, 1225, 1180 numaralı içerik; 255, 297, 298, 364, 967 numaralı başlık beyitleri eksiktir.

¹¹ L nüshasında 527, 544 ve 1213 numaralı içerik beyitleri eksiktir.

¹² Yetiş ol zālimün ā' şāsını kır (MM912b)

¹³ Öpe elin ü gāhī gāh ayağın (MM1114b)

Son beyit: Şol ricâyile kim okundıkça

Ola şâyed du‘āya bā‘iş bu

İncelediğimiz beş nüsha içerisinde sadece E nüshasında mesneviye başlamadan önce eserin adı yazılmıştır: “Kitāb-ı Mihr ü Māh Li-Monlā Zarîfî’l-Çorluvî Rahmetu’llāhi Aleyh” E (223b).

Mesnevinin sonunda ise “Temmetü’l-bi‘avni’llāh-i te‘ālā” E (270b) ve “Temmetü’l-kitāb bi‘avni’llāhi’l-Kerimi’l Vehhāb” L (179a) şeklinde temmet kayıtları vardır.

1.4.1.1.6. Mesnevinin Bölümleri

Tevhîd: 27 beyitlik bir tevhid ile Allah’ın birliği ve kudreti anlatılır. 12 beyitlik KAŞİDE DER TEVHİD-İ HUDÂ VE TAHMÎD-İ BÂRÎ TE‘ÂLÂ bölümü ile Allah’ın yüceliği, vasıfları ve insanın aczi dile getirilir.

Münâcât: MÜNÂCÂT BE-DERGÂH-I KÂZÎ’L- HÂCÂT adlı 9 beyitlik bölümde Zarîfî, günahlarının affı için Allah’a yalvarıp yakarır.

Na’t: DER NA’T-İ RESÛL-İ EKREM ŞALLALLÂHU ‘ALEYHÎ VE SELLEM, 28 beyitlik bir naattır. Hazret-i Peygamber’in üstün vasıfları anlatır.

Mirâciye ve Çar-yâr-i Güzîn: KAŞİDE DER NA’T-I SEYYİDÜ’L- ENBİYA VE SEYYİDÜ’L- AŞFİYÂ MUHAMMED ‘ALEYHÎ’S- SELÂM adlı 35 beyitlik bölümde peygamber efendimizin Miraç mucizesi ile Çar-yâr-i Güzîn (Dört Halife) efendilerimizin üstün meziyetleri dile getirilmiştir.

Methiye: DER VAŞF-I SULTÂNÜ’L- A’ZAM VE HÂKÂNÜ’L-MEFHAR-I SULTÂN MURÂD HÂN İBN-İ SULTÂN SELÎM HÂN HALLEDA’LLÂ’HU-DEVLETEHÜ İLÂ İNKİRÂZÎ’D- DEVRÂN adlı bölümde 117 ile 134 beyitleri arasında 18 beyitlik bir na’ttan sonra KAŞİDE DER MEDH-İ PÂDİŞÂH-I İSLÂM NASSARAHU’LLÂHÎ’L-MELİKÎ’L-AZİZİL’L-ALLÂM başlığı adı altında 23 beyitlik kısa bir methiye bölümü bulunmaktadır.

Sebeb-i Te’lif: Zarîfî, mesneviyi yazmasına sebep olan hadiseyi 158 ile 182. beyitler arasında 24 beyitle izah etmektedir.

Âğâz-ı Dâstan: 200. beyitten itibaren eserin asıl konusunun yer aldığı bölümdür.

Hâtîme: Mesnevi KİT‘A-İ HÛB adlı bölümle sona ermektedir.

1.4.1.1.7. Mesnevinin Özeti

Ülkesinin sınırlarını Çin ülkesine kadar genişleten ve Çin ülkesini kendisine başkent edinen Hilâl isimli Müslüman bir şah vardır. Bu şahın güzellikte eşsiz olan Mâh isimli bir de oğlu vardır. Kendi emrinde, işinin ehli olan yüz genç olmasına rağmen Mâh'ın, bazen bu arkadaşlarını terk edip ve tek başına değişik yerlere gezintiye ve ava çıkması babası Hilâl Şah'ı üzer. Hıta Sultanı Hoten Han'a yardım için sefere çıkan Hilâl Şah oğluna nasihatlerde bulunur. Babasının bu nasihatleri neticesinde tahta çıkan Mâh, halkına adil davranarak "Adil Şah" adıyla nâm salar.

Yakın arkadaşlarından birinin ölümüyle teessüre kapılan Mâh, kendisine gaipten gelen bir ses ile tövbe-kâr olur, Allah'tan af diler. Uykuya dalan Mâh, rüyasında bir bağda çiçek toplarken Hz. Muhammed'i görür ve peygamber ona günahlarının affolduğu müjdesini verir. Ayrıca Mihr adlı bir güzele sevgili olacağını söyler. Bu sevgiliye kavuşmak için de vesilenin bir av olacağı haberini verir.

Mâh yanına yüz adamını alarak ava çıktığı bir gün atının önünden geçen bir ceylanın peşine takılır. Ceylanı yakalamayı başaran Mâh, arkadaşlarından uzaklaşır. Geceyi geldiği yerde geçiren Mâh seher ile birlikte doğru sandığı bir yolu takip eder. Güzel çimenlik bir alana gelir. Orada olan bir köşke hayran kalır ve bu köşke girer. Etrafı hayranlıkla izleyen Mâh oracıkta uykuya dalar. Uyandığında karşısındakileri kendi askerleri sanan Mâh, onlara doğru yönelir ve onlardan kendisine rehberlik etmelerini ister. Fakat onlar kendi askerleri değildir. Köşk de Müslüman olmayan Pervin adlı bir şahındır.

Mâh'ın Çin şahının oğlu olması ve askerlerinden rehberlik istemesine çok hiddetlenen Pervin, askerleri ile Mâh'a saldırır. Onu esir ederek idam edilmesi için şehre getiren Pervin'e halkı, babası Hilâl Şah'ın olayı duyması halinde başlarına gelecek felaketi hatırlatmasıyla Pervin, durumu vezirine izah eder. Vezir, Mâh'ı sihirle kendilerine bağlayabileceklerini, bunun için bir saray tahsis edip misafir gibi ağırlamak gerektiği, güzel bir meclis düzenleyip ziyafette şerbet yerine şarap sunulması, böylece İslam'ı terk etmesinin telkin edileceğini söyler. Aksi durumda ise Pervin'in güzel kızının süslenip Mâh'ın huzuruna getirilmesi, ona âşık olmasının sağlanması ve dininden ayrılması ile de onların evlendirilmesini ifade eder. Sonrasında da ordunun başına getirilip babası Hilâl Şah'a karşı savaşa gönderme fikrini dile getirir. Öneriyi beğenen Pervin bütün bunları uygular. Mâh ise bütün bu olanların farkına varır. Şarap içmeyen Mâh'ın huzuruna Pervin'in kızı gelir. Rüyasında gördüğü kızı karşısında gören Mâh'a Pervin, kızının adının

Mihr olduğunu, eğer dininden vazgeçerse kızını ona nikâhlayacağını söyler. Mâh, bunu kesinlikle reddeder ve İslam'ı öven sözler söyler. Bununla birlikte Mihr'i de İslam dinine davet eder. Bu durum üzerine Pervin onu zindana attırır. Zindanda feryat figanla bir ay geçer. Mâh'ın meclisteki davetten zindana götürülüşüne çok üzülen Mihr de saraya kapanarak sürekli ağlar.

Mihr zindandaki Mâh'ı kurtarmak için babası Pervin'in yanına gidip, onu dininden uzaklaştırmaya çalışacağını söyleyerek izin alır. Mihr zindana gider gitmez İslam'ı kabul eder ve babasının Mâh için yaptığı planları bir bir ona anlatır. Bütün bu olanları gizli tutan Mihr ve Mâh bir fırsatını bulup Çin'e doğru kaçar. Olayın duyulması üzerine Pervin askerleri ile peşlerine takılır. Mihr ve Mâh Yekrah dağına varınca Pervin'in askerleri yetişir. Mâh'ın bütün çabalarına rağmen Mihr, babasının askerleri ile çarpışır. Kahramanca çarpışmalardan sonra bir kaza sonucu yere yıkılan Mihr yaralanır. Mâh'ın çabaları yetersiz kalınca Pervin kızını yakalayıp hapseder. Mâh, Mihr'in esir olduğunu görünce meydanı bırakıp bir dağa sığınır ve Allah'a yalvarır. Daha sonra Allah'tan, babasının kendi çaresizliğinden haberdar olmasını diler.

Mâh'ın babası Hilâl Şah'a Kadir Gecesi Hz. Muhammed görünür ve oğlunun Pervin'in askerlerince takip edildiğini, Mâh'ın tek başına çaresiz olduğunu ve bir an önce oğluna yardım etmesini söyler. Yola çıkan Hilâl Şah, oğlunun Pervin'in askerleri ile çarpıştığını görür. O da askerleriyle oğluna yardım için saldırıya geçer. Düşmanı darmadağın eder. Düşman askerlerinin dağılıp kaçması ile Hilâl durumu oğluna sorar. Mâh da başından geçen bütün hâlleri ve bu duruma nasıl düştüğünü bir bir anlatır. Bunun üzerine Hilâl Şah, Pervin'in ülkesine doğru saldırıya geçer. Pervin'e ya memleketi terk etmesini ya da cizye ve kızını ona teslim etmesini söyler. Pervin de cizye ve kızını vermeyi kabul eder.

Hilâl Şah, Mihr ile Mâh'ı yanına alıp Çin'e gider ve onların nikâhlarını kıydırır. Mihr ile Mâh'ın günleri artık zevk ve safa ile geçer. Bir süre sonra Hilâl Şah ölür. Mâh tahta geçer. Ülkesini çok iyi yöneten Mâh, bir gece aniden hastalanır ve bu hastalığın etkisiyle ölür. Mâh'ın ölmesine çok üzülen Mihr, kendi canını da alması için Allah'a yalvarır. Sonunda duası kabul olur ve o da ölür.

1.4.1.1.8. Mesnevinin Nüshaları

Mihr ü Mâh'ın bugüne kadar ikisi yurt içinde üçü de yurt dışında olmak üzere varlığı bilinen beş yazma nüshası mevcuttur. Bu nüshaların tamamı temin edilerek tenkitli

metin çalışmasında ve inceleme bölümünde kullanılmıştır. Yanlarında tenkitli metin incelemesinde kullandığımız kısaltmalarıyla verdiğimiz bu nüshalar şu isimlerden oluşmaktadır:

- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (İ)
- Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Nüshası (E)
- Almanya Milli Kütüphanesi Nüshası (A)
- Hollanda/Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (L)
- Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası (V)

1.4.1.1.8.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (İ)¹⁴

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi yazma eserler T 673/2 numarada kayıtlı olan bu nüsha, Zarîfî'nin diğer eserleri *Divan* ve *Râhatü'l-Ervâh*'ı ile birlikte Zarîfî külliyyatı içerisinde. Sayfa satır sayıları 19 olan bu nüsha, 33 varaktan oluşmaktadır. Nüsha, 207x135 mm boyutlarında ve kırmızı meşin kaplamalı bir şekilde düzenlenmiştir. Talik yazı şekliyle kaleme alınan bu nüshanın ketebe kaydı olmadığı için kim tarafından ve hangi tarihte istinsah edildiği bilinmemektedir. Ayrıca Leiden Kataloğu'nda da bu nüsha ile bilgi verilmemiştir. İlk ve son beyitleri diğer nüshalarla aynı olan mesnevi, Zarîfî külliyyatı içerisinde yazmanın 118b-151a varakları arasında yer alır.

“Varak numaraları Arapça işaretlerle yazılmakla birlikte daha sonraları el ile Latince işaretler ile tekrar yazılmıştır. Yazılara kırmızı cetvel çekilmiştir. Ayrıca diğer bölüm başlıkları ve önemli yazılar için kırmızı mürekkep kullanılmış olup bu kısımlar için kırmızı cetvel çekilmiştir.” (İçli, 2014: 234).

İ nüshasının varak numaralandırmasında sıralama düzgün yapılmamış, 127b'den sonra gelmesi gereken varak 128a yerine 138a ile devam edilmiştir. Durumu açıklamak için de 127b varağına alt derkenar olarak “Çarşusu on kâğıd aşağıdadur” notu düşülmüştür. 137b'nin altına derkenar olarak “on varakdan sonra çarşulığı” diyerek müstensih durumu açıklamaya çalışmıştır. Bu durumda nüshanın varak numarası ve beyit sıralaması şu şekilde oluşmuştur:

1-346. beyitler (118b-127b),

347-727. beyitler (138a-147b),

¹⁴ İnceleme ve tenkitli metin çalışmasında bu nüshanın adı kısaca “İ” olarak yazılmıştır.

728-1104. beyitler (128a-137b),

1105-1206. beyitler (148a-150b) numaralı varaklarda yer almaktadır.

İ nüshası üzerinde ilk çalışmayı 1953 yılında, “*Zarîfî’nin Mihr ü Mâh Mesnevisi*” isimli lisans teziyle Güner Amasyalı yapmıştır.

1.4.1.1.8.2. Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Nüshası (E)¹⁵

Bu nüsha Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Yazmaları arasında yer alır. Yazmalarda ASL 147 numarayla kayıtlı olan bu eser, *Kitâb-ı İbret-nümâ* ve Behiştî’nin *Heşt Behişt* eserleriyle birlikte ciltlenmiştir. 48 varaktan oluşan bu nüshada mesnevi, yazmanın 223b varak numarasında 11. satırından itibaren başlamaktadır. İlk ve son beyitleri diğer nüshalarla aynıdır.

“Ebadi 200x150’dir. Yazı alanı ise 145x90’dır. Her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Yazı türü divaniye yakın taliktir. Kâğıt türü aharlı sarımtıraktır. Yazılar siyah mürekkeple yazılmakla birlikte bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazılar cetvelle çevrenmiştir. İstinsah kaydı olmayan eserin müstensihi de belli değildir.” (İçli, 2014: 235).

Bu nüsha üzerinde ilk çalışmayı 1995 yılında Atatürk Üniversitesi’nden Vedat Nuri Turhan yapmıştır. Turhan, “*Zarîfî ve Mihr ü Mâh Mesnevisi’nin Tenkitli Metni ile İncelemesi*” başlıklı bu çalışmayı yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır. Daha sonra Mihr ü Mâh mesnevileri üzerine çalışmaları bulunan Ahmet İçli, “*Zarîfî’nin Mihr ü Mâh’ının Nüshalarının Tanıtımı ve Nüshalar Üzerinde Bazı Değerlendirmeler*” isimli bir tanıtım makalesi yayımlamıştır.

1.4.1.1.8.3. Almanya Milli Kütüphanesi Nüshası (A)¹⁶

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı’nda¹⁷ sadece kayıt numarası ve varak sayısı verilen bu nüsha, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde Zarîfî’nin diğer eseri *Râhatü’l-ervâh* ile birlikte Ms.or.oct.2390 numarasıyla kayıtlıdır. Nüshanın ikinci eseri olan *Mihr ü Mâh*, 110b ile 142a varakları arasında yer alır. 32 varak ve satır sayısı 19 olan A nüshası talik yazısı ile yazılmıştır. İlk ve son beyitleri diğer

¹⁵ İnceleme ve tenkitli metin çalışmasında bu nüshanın adı kısaca “E” olarak yazılmıştır.

¹⁶ İnceleme ve tenkitli metin çalışmasında bu nüshanın adı kısaca “A” olarak yazılmıştır.

¹⁷ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mihr-u-mah/125591>

nüşhalarla aynı olan bu nüshada, bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış, yazılar cetvelle kırmızı renkte çevrelenmiştir. Eserin İstinsah kaydı da müstensihi de belli değildir.

A nüshası 140b’de bir sonraki varakta gelmesi gereken “Bu şādī” ile başlayan beytin reddâde bilgisi vardır. Fakat varak 141a’ya baktığımızda 1140 numaralı “Bu şādī”¹⁸ ile başlayan beyit yerine “Budur”¹⁹ ile başlayan 1178 numaralı başka bir beyit vardır. A nüshasını diğer nüshalarla karşılaştırdığımızda varak numaralandırmasında bir eksiklik olmamasına rağmen 1139-1178 numaralar arasındaki 38 beyit eksiktir. 1139. beyitle biten 140b numaralı varaktan sonra, 141a varığı 1178. beyitle başlamıştır.

“Eserin 142b ve 143a varaklarında çeşitli şiirlerden sonra Arap rakamlarıyla yazılmış 1047 ve 1048 tarihleri bulunmaktadır. Varak 142b’de derkenarda yazılmış olan “1047 25 Zi’l-Hicce Çehârşenbe vaqt-i asr” bilgisi, nüshanın bu tarih veya daha öncesinde istinsah edildiği hakkında ipucu vermektedir. Bu da nüshanın en geç 10 Mayıs 1638 veya öncesinde istinsah edildiğini göstermektedir.” (İçli, 2014: 233).

1.4.1.1.8.4. Hollanda/Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (L)²⁰

Şairin *Râhatü’l-ervâh* ve *Divan* adlı eserleriyle birlikte Zarîfî külliyyatı içinde yer alan bu nüsha, Hollanda’nın Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Kataloğunda Cod. Or. 1286 numarasıyla kayıtlıdır. Ketebe kaydı olmadığı için kim tarafından ve hangi tarihte istinsah edildiği bilinmemektedir. Daha önce başka şairlere ait olduğu düşünülen bu nüsha Zarîfî’ye ait olduğu kesinleştikten sonra fotokopisi Türkiye’ye getirilerek Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Yazma Eser Kütüphanesi’nde 651/ASL numarası ile kaydedilmiştir. Bu nüshadan haberdar olan Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinde “Zarîfî’nin, Leiden, Akademi ktp. No. 1286, fotokopisi bende” (1998, 133) diye not düşmüştür.

“Yazmanın varak/yaprak numaraları Latince işaretler ile el yazısı olarak sonradan yazılmıştır. Kütüphane tarafından verilmiş numaralara göre L nüshası, külliyyatın içinde bulunduğu yazmanın 146b-179a varakları arasında yer alır. Nüsha 33 varak olup satır sayısı 19’dur. Katalogun belirttiğine göre, yazma deri ciltlidir, aharlı krem rengi değişik boyutlarda kâğıtlar kullanılmıştır, kâğıtların filigranı kısmen seçilebilmektedir. Yazı tipi

¹⁸ Bu şādī birle pes ol lâle-ruhsâr
Gülüp oynarken ol gönayla her bâr (MM1140)

¹⁹ Budur dün gün çün âyini sipihrüñ
Gel imdi gör ki n’oldı hâli Mührüñ (MM1178)

²⁰ İnceleme ve tenkitli metin çalışmasında bu nüshanın adı kısaca “L” olarak yazılmıştır.

ince şikeste taliktir. Yazılara cetvel çekilmemiştir. Nüshanın her sayfasında reddâde bulunur. Nüshanın baş ve son beyitleri diğer nüshalardaki gibidir.” (İçli, 2014: 233).

1.4.1.1.8.5. Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası (V)²¹

Bu nüsha Biblioteca Apostolica Vaticana’da, Zarîfî’nin *Divanı*’yla birlikte Rossi Kataloğu’nda Vat. Turco 262/1 numarasıyla kayıtlıdır. *Divan* ile beraber ciltlenen *Mihr ü Mâh*, yazmanın ilk eseridir. Yazmanın varak numaraları matbu olarak sonradan yazılmıştır. Bu nüshada *Mihr ü Mâh*, yazmanın 1b ile 37b varakları arasında yer alır. 190x130 mm boyutlarında ve satır sayısı 19 olan bu nüshanın önemli bir özelliği bazı yerlerde harekenin kullanılmasıdır. Diğer nüshalara göre beyit sayısı da tam olan bu nüshada bazı kelimelerde harekenin kullanılması mesnevinin eksiksiz okunmasına önemli derecede katkı sağlamıştır. Nesih yazısıyla yazılan V nüshasında yazılara cetvel çizgi çekilmiştir. İlk ve son beyitleri diğer nüshalarla aynı olan bu nüshada reddâde kaydı da bulunmaktadır.

Varlığından ilk defa Rossi’nin (1953) bahsettiği bu nüshanın 91a varağında ketebe kaydı mevcuttur:

“*Bu Râhatü’l-ervâh-ı rûh-efzâ ve Mihr ü Mâh-ı dil-güşâ ve muntehab Dîvân-ı ferağ-fezâ ki tûṭî-i cāna sükkerîn-ğîdâdur, işbu sene-i ihdâ ve selâsîn ve elf zi’l-ka‘desinüñ guresinde tamâm oldu. Ümîddür ki Hakk sübhânehü ve te‘âlâ kemâl-i kereminden müteyemmen eyleyü vire. Âmîn yâ rabbe’l- ‘âlemîn, be-hakk-ı eşrefî cemî‘i’l-enbiyâ’i ve’l-mürselîn yâ mu‘în.*”

Bu ketebe kaydına göre V nüshası Zarîfî’nin külliyatı olarak istinsah edilmiş fakat Rossi Kataloğu’nda *Râhatü’l-ervâh* bulunamamıştır. Ketebe kaydının önemli noktası istinsah tarihidir. Burada geçen “sene-i ihdâ ve selâsîn ve elf zi’l-ka‘desinüñ guresinde” ifadesinden Hicri 1031, Miladi 1622 yılına ulaşılmaktadır. 17. yüzyılın ilk çeyreğinde istinsah edilen bu nüshadan yola çıkılarak Zarîfî’nin 16. yüzyıl şairi olduğu da vurgulanmış olur. (İçli, 2014: 231).

V nüshası 31a’da (satır 8/2 ve 9/1) 996b ve 997a mısraları beyit şeklinde derkenar olarak yazılmıştır.

‘Azîmet kıldı şehr-i Mâha ol ḥîn (MM996b)

İrişdi çünkü şehr-i Mâha Pervîn (MM997a)

²¹ İnceleme ve tenkitli metin çalışmasında bu nüshanın adı kısaca “V” olarak yazılmıştır.

V nüshasının varlığından Amasyalı (1953), Anbarcıoğlu (1983) ve Turhan (1995) haberdar değilken Taşkın (2009: 127-129) ve İçli (2014: 231-232) çalışmalarında bu nüshayı kullanmışlardır.

1.4.1.1.9. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Şeceresi

Tenkitli metin çalışmalarında esas gaye müellifin kaleme aldığı nüshaya ulaşmaktır. Müellif nüshasına ulaştıktan sonra ana metin bu nüshaya göre şekillendirilir. Müellif hattı nüshası tespit edilemeyen eserlerin ise yazmalarına ulaşılır ve bunlardan yola çıkarak tenkitli metin kurulur.

Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh* mesnevisi, H 986/M 1578-1579 yılında yazılmış ve ikisi yurt içi üçü yurt dışı olmak üzere beş nüshadan oluşmaktadır. Müellif hattına ulaşamadığımız fakat bu nüshalardan yola çıkarak yaptığımız çalışmaya göre mesnevide; içerik beyit sayısı 1149, başlık beyit sayısı ise 68 olarak tespit edilmiştir. Toplam beyit sayısı ise 1217 adettir. İ ile V nüshaları, hem içerik beyti hem de başlık beyitleri olarak eksiksizdir.

A nüshasında 37 içerik ve 1 başlık beyit, E nüshasında 8 içerik ve 5 başlık beyit, L nüshasında ise 3 içerik beyit eksiktir. Ayrıca E nüshasının 912 ve 1114 numaralı beyitlerinin “b” mısraları ana metinden farklıdır.

A, E, İ ve L nüshalarının ketebe kaydı olmadığı için bu nüshaların kim tarafından ve hangi tarihte istinsah edildiği bilinmemektedir. A nüshası varak 142b'de derkenarda yazılmış olan “1047 25 Zi'l-Hicce Çehârşenbe vakt-i asr” bilgisi, bu nüshanın miladi 10 Mayıs 1638 tarihinde veya daha öncesinde istinsah edildiğini göstermektedir.

Varlığından ilk defa Rossi'nin (1953) bahsettiği V nüshasında, varak 91a'da ketebe kaydı mevcuttur. Burada geçen “*İşbu sene-i iḥdā ve selāsīn ve elf zi'l-ka'desinūñ ğurresinde tamām oldı.*” ifadesinden Hicri 1031 yılına, Miladi olarak da 07 Eylül 1622 tarihine ulaşılmaktadır.

1.4.1.1.9.1. L Nüshası

Vezin ve edebiyat bilgisi zayıf olan L nüshasının müstensihisi, aynı zamanda dikkatsizdir. L (151b) varaktaki 183 numaralı başlık beyti, 190. beyitten sonra tekrar edilmiştir:

Çü merḥūm oldı naḳliçün ol dem

Didüm bu kıt'a-i tārīḥ idüp zam (183)

L nüshasının müstensihî hemzeli yazılması gereken birçok kelimeyi “y” ile yazmıştır: *dā'im: dāyim 127b, kā'ināt: kāyināt 142a, nā'im: nāyim 271b, mā'il: māyil 293a2.*

Bu nüshada vâv-ı ma'dûlelerin yazımında da yanlışlıklar mevcuttur: *h'āba: hāba 91a, bed-h'āh: bed-hāh 715a.*

Ayrıca L nüshasında; *senüñ 149a, bu 196a1, gün 291a, ne 771b* örneklerinde olduğu gibi bazı kelimeler eksik iken birçok ek yanlış ve ana metinden farklı kelimeler de görülür:

ayrıldı: ayrıldı 290a, lāmi': t̤ālī' 368b, zerre: Zühre 660a2, dün gün: dün ü gün 717a, Pervinden: rüyından 730a, üzre: içre 753a, Hallāk: Rezzāk 1132b1, açmaz: açılmaz 1147b, bārı: dāyim 1147a2.

Diğer nüshalarda da karşımıza çıkan; “Metnin bir bölümünü müellif veya müstensihîn önceki şekliyle yer değiştirmesi” ya da “aynı mısra veya satır üzerindeki iki kelime veya kelime grubunun vezin/ ifade/ anlam kusurunun fark edilmesi üzerine kelime/ibarelerin biri biriyle yer değiştirilmesi” (Köksal, 2008: 172) olarak ifade edilen takdim tehirler L nüshasında da kullanılmıştır: *ıutdı ol yaña: ol yaña ıutdı 421b, gökde yerde: yerde gökde 692b.*

1.4.1.1.9.2. V Nüshası

Beyit sayısı tam olan V nüshasında, diğer nüshalara göre daha az da olsa müstensihîn dikkatsizlik ve hataları görülür. Bu dikkatsizliklerden en göze çarpanı ise şu dur; müstensih 996a ve 997b mısralarını beyit olarak verirken, 996b ve 997a mısralarını ise yine beyit şeklinde derkenar olarak yazmıştır:

Beni çünkü giriftâr itdi Pervîn

‘Azîmet kıldı şehr-i Māha ol hîn (996)

İrişdi çünkü şehr-i Māha Pervîn

Beni öldürmek emr itdi o bî-dîn (997)

Kullandığı Türkçe kelimelerdeki ses ve imla özellikleri günümüz Türkçesine daha yakındır. Genel olarak vâv-ı ma'dûlelerin yazımında imlaya uyarken şu bir örnekte

yanlışıklık mevcuttur: *ḥāba: ḥāba 91a*. Takdim tehirler V nüshasında da kullanılmıştır: *āḥir itdi: itdi āḥir 160a, zāḥir itdi: itdi zāḥir 160b, rezmedür itdügi: rezme itdügüdür 255b*.

V nüshasında şu örneklerdeki kelimeler ise metinde eksiktir: *zār: 109b2, anı: 110a, bu: 161a, ‘aşk: 202a, hem: 606a1, bu: 786a, hurrem: 1120b*.

Ayrıca bazı ek ve kelime yanlışıkları ile ana metinden farklı kelime/kelime grupları V nüshasında da görülmektedir:

aşurup: esedüp 17a, baḥr-ı: āb-ı 32b2, kışşayı: kışşa 176b, sīmīn: semen 217b, bu: bir 474b, gülerdi: anlardı 545b, ibrām: iḳdām 552b, līkī: līk 648a, āh: māh 677b, iricek: inincek 703a, itdügüdür: kılduğıdur 765b, senüḡ: aḡa 769b ki gerd: gögürd 858b, bularla: bula 931a, çār pāre: pāre pāre 991b, ben ayru düşmem: dostum ırılmazam ben 1057b2, deyincek: diyicek 1077a, güneş: felek 1101b.

1.4.1.1.9.3. E Nüshası

E nüshasının müstensihî muhafazakâr bir kişiliğe sahiptir. Bunu Mihr ile Mah'ın kavuşma anlarının anlatıldığı bölümlerden anlayabiliyoruz. Sevgililerin aşk yaptıkları bölümlerdeki mısra ve beyitler müstensih tarafından müstehcen görülerek metinden çıkarılmış ya da değiştirilmiştir. Bu bağlamda 1114. beytin “b” mısrası müstensih tarafından değiştirilirken (*Eme ki aḡzına alup zebānun: Öpe elin ü gāhī gāh ayaḡın*) 813, 1122, 1123, 1124 numaralı beyitler de aynı düşüncelerle metinden çıkarılmıştır:

Bu āyīn üzre ol iki yüzi gün

İderdi şubḡ irince zevk her dün (813)

Alup geh aḡzına şīrīn-zebānın

Kinārına çekerdı mū-miyānın (1122)

Urup geh la‘l-i ‘unnābına dişler

Virürdi naḡl-ı ḡaddinden yemişler (1123)

Ḳılup geh gerdenine sâ‘idin tavḡ

İderdi şîre ħurmāyı katup zevk (1124)

Ayrıca 912. beytin “b” mısrası müstensih tarafından değiştirilmiştir: *Seherden kūh-ı Yek-rehden yaña sür: Yetiş ol zālīmūñ ā‘şāsını kır*.

E nüshasında müstensih, bazı Türkçe kelimelerin yerine Arapça ve Farsça kelimeler tercih etmiştir: *öğdin: evvel 483a, gece: şeb 1160a*.

Takdim tehirler de E nüshasında çokça kullanılmıştır: *bile yanınca: yanınca bile 233b, var ol: ol var 554a, āhı dilden eşki gözden: āhu gözden eşki dilden 705b, nesne dil-küşā eş‘ārdan ğayrı: dil-küşā nesne eş‘ār ile yardan 1018b*.

E nüshasında hemzeli yazılması gereken birçok kelime “y” ile yazılırken: *ķā‘im: ķāyım 13a, dā‘im: dāyım 127b, kā‘ināt: kāyināt 142a, nā‘im: nāyım 271b, mā‘il: māyıl 293a2; vāv-ı ma‘dûlelerin yazımında ise şu iki örnekte yanlışlık yapılmıştır: ħ‘āba: ħāba 91a, bed-ħ‘āh. bed-ħāh 715a*.

E nüshasının müstensihi çok dikkatsizdir. İncelediğimiz beş nüsha içerisinde en çok yanlışlık/farklılık bu nüshadadır. Bazı ek ve kelimeler eksik bazı kelime/kelime grupları ise ana metinden farklılık göstermektedir. Metinde eksik olan ek ve kelimeler şunlardır: *dil 180a2, bu 196a1, ey 263a, Meh 388a, verd 348b, ol 508a, dir 559a, gül 632a, için 815b, anda 896a, ğayrı 1017b*; metinden farklı olan ek, kelime/kelime grupları ise şunlardır:

mücîd: mevcûd 6b, Levlāk: eflāk 62a, irişe: irse 105a, cāyı: cānı 162a, dürr-i pendî: dürrî 180a1, adı: odı 184a, şeh: şu 250a, bakmaz: baķar 316a, ālem: ādem 322b, ābı: ānı 346a, deycûr: dılcûr 405b, Zühre: zerre 660a1, dūd-ı: derdi 681b, maĥbes-i: ĥabs-i 741a, yüzi: gözi 755a, devr: dūr 778a, firārın: ķarārın 822b, yarar: yüz 853b, ılduzı: yılduzı 868a, urduķça: vurduķça 1027a, beyān: ‘ayān 904b, şala: saya 1001b, kez: gün 1002b, ten ki: ter ki 1028b, maĥlūķdur: maĥlūķa 1132b2, virdüĝidür: şaldüĝidur 1135b, nergisin: nergisden 1181a.

1.4.1.1.9.4. İ Nüshası

Beyit sayısı bakımından tam olan İ nüshasında, müstensih hataları daha azdır. Bu nüshadaki en büyük sıkıntı varak numaralandırmasında yapılmıştır. Müstensihin “Karşısı on kâğıd aşağıdadur” notunu derkenar olarak düştüğü nüshada;

1-346. beyitler (118b-127b),

347-727. beyitler (138a-147b),

728-1104. beyitler (128a-137b),

1105-1206. beyitler (148a-150b) numaralı varaklarda yer almaktadır.

Diğer nüshalarda olduğu gibi hemzeli yazılması gereken birçok kelime bu nüshada da “y” ile yazılır: *ḳā'im: ḳāyim 13a, dā'im: dāyim 127b, kā'ināt: kāyināt 142a, nā'im: nāyim 271b, mā'il: māyil 293a2*. Ayrıca vâv-ı ma'dûlelerin yazımında da yanlışlık yapılmıştır: *cāme-ḥāba: cāme-ḥāba 693a, ḥāba: ḥāba 800b, bed-ḥāh: bed-ḥāh 1020b*.

İ nüshasında çok olmamakla birlikte bazı ek ve kelimeler ana metinden farklılık göstermektedir: *şehāya: şafāya 67b, berk: terk 173b, eylik: eglik 296a, yanınca: peyince 369b, refṭārlardan: güftārlardan 563b, de: içre 744a2, mīnā: bīnā 905b, ḳatre: ḳara 1031b, ḥandāndan: ḥandān 1032b, bir: ol 1099a, 'āşıkda: 'āşıkdan 1189b, ide: kide 1209a*.

1.4.1.1.9.5. A Nüshası

A nüshası, beyit sayısı bakımından en eksik nüshadır. Müstensihinin dikkatsiz olduğunu anladığımız bu nüshanın varak numaralandırmasında eksiklik olmamasına rağmen 1140-1177 numaralar arasındaki 38 beyit eksiktir. 1139. beyitle biten 140b numaralı varaktan sonra, 141a varağı 1178. beyitle başlamıştır. Ayrıca 69 numaralı şu beyit de derkenar olarak yazılmıştır:

Maḳām-ı Sidreden kılsa güzer ger

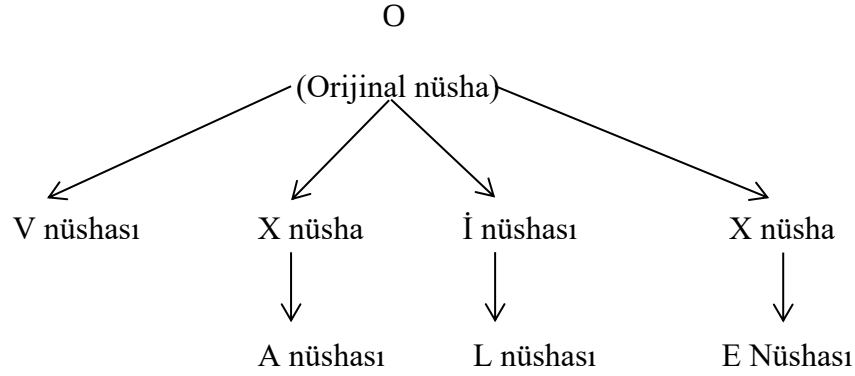
Olumaz Peyk-i Ḥazret daḥı reh-ber (69)

Hemzeli yazılması gereken kelimeler bu nüshada da “y” ile yazılır: *ḳā'im: ḳāyim 13a, kā'ināt: kāyināt 142a, nā'im: nāyim 271b, dā'im: dāyim 666a, mā'il: māyil 1031a*. Yine bu nüshada vâv-ı ma'dûleler de yanlış yazılmıştır: *cāme-ḥāba: cāme-ḥāba 693a, ḥāba: ḥāba 800b, bed-ḥāh: bed-ḥāh 1020b*.

A nüshasında bazı ek, kelime ve kelime grupları ise ana metinden farklılık göstermektedir. Bunları şu örneklerde görebiliriz:

zulmetin: zulemātun 80a, gelişde: gelişinde 97b, tolusı: tolası 107b, yolunda: yoluḡa 136b, şu: şem 171a, bi'avni'llāh: çün ilāh 198b, ḥān: cān 251b, ulular: olurlar 257b, başında: başından 309a, olisar: olursar 357b1, mihri: mihrini 360a, ḥavālī: aḥvālī 387b, balçığile: balçığa 603b, zerrin ü: zerrin 810a, kām nā-kām: kām u kām: 977a, atdan indüm: andan itdüm 983a, taḡ: daḡ 1054a, ırılmazam ben: ben ayru düşmem 1057b1, cūş: ḥoş 1071b.

Değerlendirmelerimiz neticesinde tenkitli metinde yararlandığımız beş nüshanın istinsah tarihleri, beyit sayıları, benzerlik-farklılıkları, eksiklikleri (ek, kelime, beyit) yanlış ve hatalı yazımlarından yola çıkarak nüshaların şeceresini şöyle gösterebiliriz:

Şekil 2 1: *Nüshaların Şeceresi*

1.5. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol

Türk edebiyatında, Arap harfli metinlerin günümüz Latin kökenli Türk alfabesine aktarılması ve bu aktarımda kullanılan transkripsiyon/çeviri yazı sisteminin hangi usul ve kaidelere göre yapılacağı eski bir tartışma konusu olarak günümüze kadar gelmiştir. Özellikle Arapça ve Farsçadaki önek, soner ve terkiplerin yazımıyla ilgili birçok farklı görüş öne sürülmüştür. Biz bu çalışmamızda, Arap harfli metinlerin günümüz alfabesine aktarımı üzerine birçok çalışması ve önerileri olan İsmail Ünver'in "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesindeki tekliflere uyduk.²² Bu bağlamda da tenkitli metin tekniği ile çalışmamıza konu olan mesnevinin nüshalarını incelemeye çalıştık.

"Metin tenkidi, bir eski metni elde ister tek nüshası, isterse birden çok nüshası bulunsun önce eksiksiz olarak anlama çabasına dayanan, sonra da ihtiva ettiği bilgi ve kültür unsurlarını ayırıp açıklamak, bunların doğruluk değerlerini ortaya koyarak metnin anlamını kesinleştirmek amacıyla gerçekleştirilen iki yönlü tenkit çalışmasıdır." (Tulum, 2000: XIX). Batılı usullerde metin tenkidi çalışmalarının ülkemizdeki ilk temsilcilerinden biri olan Ahmet Ateş'e göre "Metnin doğru olarak tespit (constitution) ve neşrinin gayesi okuyucuya, mümkün olduğu kadar, müellifin kaleminden çıkmış (original) metnin aynı olan bir, metin vermektir. Metin tenkidi de, orijinali aramak ve ona vasıl olmak için kullanılan vasıtaların ve takip edilen yolun heyeti umumiyesidir." (1942: 255). Amacı "bir eserin nüshalarından yola çıkılarak, o eserin aslının veya aslına en yakın şeklinin ortaya

²² Bk. İsmail Ünver, (2008), Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic*, 3/6, 1-46.

konulması olarak” (Yıldırım, 2007: 624) ifade edilen metin tenkidi, zor ve zahmetli bir süreçtir.

Asıl metne ulaşma noktasında farklı çözüm yolları sunulan metin tenkidinde birçok tartışma konusu mevcuttur. Özellikle “iki ana mesele vardır. Bunlardan biri müstensihin yaptığı hatalar, diğeri ise müstensihin bilerek yaptığı değişiklikler. Şüphesiz şairin bizzat kendisinin kaleme alıp tertiplemediği nüshalarda da yanlışlıklar ve eksiklikler olacaktır. Dolayısıyla her kopya bu anlamda yeni yeni yanlışlıklar doğuracaktır.” (Yıldırım, 2007: 627)

Zarîfî’nin *Mihr ü Mâh*’ı; “İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (İ)”, “Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Nüshası (E)”, “Almanya Milli Kütüphanesi Nüshası (A)”, “Hollanda/Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası (L)”, “Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası (V)” olmak üzere beş nüshadan oluşmaktadır. Tenkitli metin kısmında bu nüshaların **A (110b), E (223b), İ (118b), L (146b), V (1b)** şeklinde bold olarak varak numaralarıyla birlikte kısaltmaları kullanılmıştır. Manzum bir metin olan *Mihr ü Mâh*’ın başlık beyitleri de dâhil olmak üzere her beyte numara verilmiş, numaralı başlık beyitleri ise bold yazılmıştır. Numaralandırılmış başlık beyitleri, kısa nüsha adı ve varak numarası verilerek “Başlık: A (118a), E (235a), İ (126a), L (154a), V (10a)” örneğinde olduğu gibi dipnotta gösterilmiştir:

283 El-vedâ eyleyüben Mâha Hilâl

E (235a) ‘Azm-i râh itdügüdür bâd mişâl

284 Hilâl ol kavî-i fîbi eyleyüp gûş

Mehe taḥsîn idüp kıldı der-âgûş

Metinde ana bölüm başlıkları numaralandırılmamış sadece bold ve büyük harflerle gösterilmiştir. Örneğin methiye bölümünde aşağıda verdiğimiz başlık, metinde yazıldıktan sonra nüsha adı ve varak numarası verilerek varsa farklı kullanımlarıyla dipnotta belirtilmiştir.

Metin içerisinde: “**KAŞİDE DER MEDḤ-İ PÂDİŞÂH-I İSLÂM NASSARAHU’LLÂHÎ’L-MELİKÎ’L-AZİZİL’L-ALLÂM**”

Dipnot bölümünde: “Başlık: Kaşide Der Medh-i Pādişāh-ı İslām Nassarahu’llāhi’l-Meliki’l-Azīzi’l-Allām A (114a), İ (122a), L (150a), V (5b)

Kaşide-i Medh-i Pādişāh E (230a)”

Nüshaların karşılaştırılma kısmında müellif hattı nüshaya en uygun olan varyant belirlenip nüshalardaki farklar dipnotlarla gösterilmiştir. Dipnot kısmında önce beyit numarası ve satır (a-b) belirtilmiş, nokta (.) işaretinden sonra da asıl metinde olduğu varsayılan unsur verilerek diğer nüshalardaki farklılıklar iki nokta () işaretini müteakiben nüsha adıyla [1105b. ol ān: ol dem (L)] örnekte olduğu gibi yazılmıştır.

Asıl metinde olup diğer nüsha ve nüshalarda olmayan kelime veya diğer unsurlar, dipnotta beyit numarası ve satır belirtildikten sonra eksik olan kısım kısa çizgi (-) işareti konularak gösterilmiştir. Örneğin, asıl metinde 49. beytin “a” satırında yer alan “senün” kelimesi L ve V nüshalarında eksiktir. Bu durum dipnotta şu şekilde yazılmıştır: “49a. senün: - (L), (V)”. Bazen de bütün nüshalarda yanlış yazılan bir kelime veya ibare, müellif hattı nüshaya ve metne uygun olan şekli belirlenmiştir. Örneğin, nüshaların tamamında 121. beytin b satırında geçen “hālīn” kelimesi metne uygun olarak “hālüm” şeklinde yazılmıştır: “121b. hālüm: hālīn (A), (E), (İ), (L), (V)”.

Beş nüsha karşılaştırılıp mesnevideki toplam beyit sayısı çıkarılmış, eksik olan beyitler dipnotta beyit numarası ve iki nokta () işaretinden sonra kısa çizgi (-) işaretiyle hangi nüshada olduğu parantez içinde gösterilmiştir. Örneğin, “22: - (E)”

Nüshalarda derkenarlara çok başvurulmasa da bazen eksik bir beyit bazen de bilgilendirme amaçlı bu tür kullanımlar görülmektedir. Bu derkenarlar metin içerisinde dipnotta gösterilmiştir. Örneğin:

“Felek kilik-i kemālinden hemān bir nokta-i mevhūm

Cihān bağ-ı cemālinden faḡaṭ bir ḡonca-i mevsūm” bu beyit İ nüshasının (119b) varaḡında üst derkenar olarak geçmektedir.

Metinde ayet, hadis, hadis-i kutsi gibi dini kaynaklara, dualara ve kişilere yapılan iktibaslar tırnak işareti içerisinde gösterilip italik bold olarak yazılmıştır: Örnekte Necm Süresi 9. ayete iktibas vardır:

‘Urūc itdiyse yerden çarḡa ‘İsā

O olupdur “*Kābe kavseyn*” Aḡmede cā (66)

Eser manzum ve harekesiz yazılmasına rağmen V nüshasında bazı kelimeler harekelenmiş, bu da metnin doğru okunuşunu sağlayarak metni yanlış ve hatalardan

mümkün mertebe korumuştur. Örneğin, mesnevinin 95. beyti “a” mısrasındaki “sidrede” kelimesi harekeli yazılmıştır:

حَبِيبُ الْإِسْلَامِ سِدْرَةُ 95a V (4b)

Metinde müstensihlerin bazen dikkatsizlikleri bazen de hatalı yazımları olarak karşımıza çıkan vâv-ı ma’dûleler, “ḥ̣ān (1134b), ḥ̣āce (79b), ḥ̣āb (91a), bed-ḥ̣āh (715a)”; vâv-ı mechûleler ise “ḥoş (142a) ḥod (1030a), ḥor (844b), çü (26b), çün (649b)” şeklinde yazılarak orijinal imlaları kullanılmıştır. Ayrıca “ki” ve “ne”li ulamalarda düşen ünlü ses “k’ide (952b), k’ol (441a), k’ey (700b), k’alup (1040a); n’itdi (595b), n’ola (32a), n’eyleyse (726a)” örneklerinde olduğu gibi kesme (’) işaretiyle gösterilmiştir.

Metinde hem hemzeli (◌) hem de ye’li (◌ي) yazımı olan “kâinât, kâim, dâim, mâil, nâim” gibi kelimelerin orijinal imlaları esas alınmış, bu kelimelerin transkripsiyonları da “kâ’inât (91a), kâ’im (13a), dâ’im (127b), mâ’il (1031a), nâ’im (271b)” olarak yazılmıştır. Yine metinde Türkçe kelimelerin sonunda yer alan “b,c,d,g” yumuşak ünsüzlerinin yazımında da “p,ç,t,k” sert ünsüzleri tercih edilerek bu kelimeler “avuç (88a), üç (267a), aç- (912a), geç- (913a), kılıç (991a), idüp (20a), gelüp (163a), içüp (597a), irüp (780a)” şeklinde yazılmıştır. Ayrıca Farsça kökenli “heb” kelimesi de geleneğe uyularak “hep (76b)” şeklinde yazılmıştır. Arapça çift ünsüzle biten kelimeler vezin ya da diğer sebepler söz konusu olmadığında tek harfle yazılmıştır: Rab (73a), perî-ḥad (584a), sehî-ḥad (584b).

Metinde geçen “demek, vermek, etmek” gibi Türkçe fiillerin transkripsiyonu yapılırken dönemin dil özellikleri göz önüne alınmış, “dimek (189a), virmek (122a), itmek (136a)” kelimeleri dar ünlülü şekilleriyle yazılmıştır.

1.6. Metnin İmla ve Dil Özellikleri

Zarîfî’nin *Mihr ü Mâh*’ı, hem kullanılan kelime hazinesi hem dil bilgisi kuralları hem de metin içerisindeki yazımlar ve vezin hataları bakımından değerlendirildiğinde, Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş eserleri içerisinde zikredilebilir. Dolayısıyla *Mihr ü Mâh*’ı, geçiş dönemi eseri olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır.

Beş ayrı nüshadan oluşan, manzum ve harekesiz yazılan *Mihr ü Mâh*’ın, Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası’nda (V) bazı kelimeler harekelenmiştir. Müstensihin bu ufak dokunuşu özellikle ihtilaflı kelime veya terkiplerin okunmasına, dolayısıyla da metnin doğru bir şekilde transkribe edilmesine büyük katkı sağlamıştır.

Yurt içi ve yurt dışı beş ayrı nüshası bulunan, Biblioteca Apostolica Vaticana/Vatikan Nüshası hariç istinsah tarihleri ve müstensihleri bilinmeyen *Mihr ü Mâh*’ta, özellikle geçiş dönemi eseri olmasının bir sonucu olarak bazen müstensih hataları, bazen de vezin ve kafiye zorlamalarıyla farklı ya da ikili yazımlar görülür.

Mesnevinin dilini iki bölüm hâlinde değerlendirmek doğru olacaktır. Bunlardan birincisi; Tevhîd, Münâcât, Na’t, Mirâciye, Çar-Yâr-i Güzîn, Methiye ve Sebeb-i Te’lif bölümlerinin yer aldığı girizgâh kısmı, ikincisi ise asıl konunun anlatıldığı Âğâz-ı Dâstân ve Hâtîme bölümleridir.

Mesnevinin girizgâh kısmında kullanılan dil, ikinci kısma göre daha ağır ve süslüdür. Bu kısımda şair, birçok edebî sanattan yararlanarak yoğun bir şekilde Arapça Farsça kelimeler ve terkipler kullanmıştır. Bu terkipler, bazen Arapça bazen Farsça bazen de Arapça Farsça birlikte verilmiştir. Kimi zaman da bu terkipler, uzatılarak zincirleme (tetâbu-i izâfet) şeklinde metinde kendisine yer bulmuştur. Ayrıca bu bölümde ayet, hadis, hadis-i kutsi gibi dini kaynak ve kişilere sıkça yer verilmiştir.

Esas konunun anlatıldığı ikinci bölümde ise kullanılan dil daha sadedir. Türkçe kelimelerin yoğunlukta olduğu bu bölümde şair, kimi zaman terkiplere Türkçe kelimeler de (şaff-ı alayın 286a) eklemiştir. Arapçaya nazaran Farsça terkiplerin daha çok yer aldığı bu bölümde şair, birçok arkaik kelime, atasözü ve deyim kullanmıştır.

Eserin en önemli özelliklerinden biri de eş anlamlı kelime ve eş görevli eklerin çok sık kullanılmasıdır.

Güneş (28 kez), mihr (55 kez + 131 kez şahıs ismi), şems (3 kez), âfîtab (7 kez), hürşîd (40 kez): güneşden (564b), mihrün (136a), şems-i tâbân (232b), âfîtabla (80b), hürşîdle (297a).

Ay (12 kez), mâh (86 kez + 174 kez şahıs ismi), kâmer (13 kez), hilâl (8 kez + 53 kez şahıs ismi): ay ile gün (601b), mâhı (74a), kâmer-rû (820a), hilâle (165a).

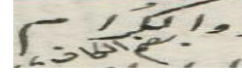
Gök/gökyüzi (6 kez), âsumân (6 kez), felek (13 kez), sipihr (4 kez): gökyüzünde (386b), gökden (808b), âsumândan (8582b), felekler (50a), sipihrün (1178a).

Göz (31 kez), çeşm (15 kez), ‘ayn (6 kez), dîde (1 kez): gözinden (395a), nûr-ı dîdem (1037b), çeşmüm (985a), Nûreyn-i ‘aynuñun (106a).

Gibi (47 kez), vâr (10 kez), veş (41 kez), âsâ (9 kez): güneş gibi (424a), güneşvâr (288b), güneşveş (370b), güneşâsâ (378a).

Metinde geçen *ve'l-kirām* tamlamasının altına müstensih (A, İ), kelimenin yazımıyla ilgili “bi-zammil kâf” ibaresini not düşmüş ve metinde tamlamanın *ve'l-kūrām* şeklinde okunmasını istemiştir. Ayrıca “kef” harfinin üstüne de ötre koymuştur:

‘Ente’llezi teferredü bi’l-‘izzi ve’l-kūrām” (77b)

Metinde 17 kez geçen *sensin* سنسن sözcüğünde ve “kef” (ك) harfi ile yazılması gereken birçok yerde ikinci tekil şahış eki, “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır:

şeh-süvārsın (144a), ne burcuñ necmisin (446b), bilürsin çü (1196a)

Şamu ‘ābidlerün ma‘būdı **sensin**

Şamu sācidlerün mescūdı **sensin** (342)

Bugün göñlüm göginde māh **sensin**

Vücūdum şehri içre şāh **sensin** (722)

Metinde iki yerde belirtme hâl eki hemze ile gösterilmiştir: kışşayı (196a) قصة, neyi (9a) نه “V nüshasında”

Metinde *bunlar* işaret zamirindeki “+lar” لr çoğul eki bazen “elif” ile yazılmıştır: bunları بونلاری (24a), bunlar بونلار (830b).

A nüshasında *kime* soru zamiri iki yerde كما (27a), (129a) şeklinde “med” ile yazılırken *tağ* طاغ kelimesi de bir yerde dag داغ (1054a) olarak “dal” harfi ile yazılmıştır.

1.7. İkili Yazımlar

Zarîfi’nin *Mihr ü Mâh*’ı, kullanılan kelimeler ve imla özelliklerine göre Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş eserleri içerisinde değerlendirebilir. Bu geçiş özelliği neticesinde gerek müellif gerekse müstensihler tarafından birçok ikili yazımlar kullanılmıştır. Bununla birlikte bazı ek ve unsurların bazen müstensih hataları, bazen de vezin ve kafiye zorlamalarıyla ikili yazımları görülür.

Hem isme hem de fiile gelerek onlara güçlü ihtimal, kesinlik gibi anlamlar katan +*Dir* bildirme eki, Uygurcadan başlayarak Türk dilinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Baydar, 2012: 38). Temel görevi isim ve isim soylu kelimeleri yüklemleştirmek olan +*Dir*

bildirme kipi, zaman içerisinde fiil çekimlerine karışarak birleşik çekim ekine dönüşmüştür (Savran, 2008: 184).

İlk dönemlerde *turur* şekliyle kullanılan *+Dİr* bildirme kipi, Eski Anadolu Türkçesinde *-dUrUr*'un yanında *-dUr* şekliyle de kullanılmaya başlanmıştır. 15. yüzyıldan itibaren seyrekleşerek 17. yüzyılda da kaybolan *-dUrUr* bildirme eki bu metinde de kullanılmıştır. (Ercilasun, 2015: 460). Metinde bildirme eki, hem isim ve isim soylu kelimelerde hem de fiil çekiminde yaygın olarak *-dUr* در şekliyle kullanılırken geçiş döneminin özelliğini göstermesi bakımından önemli bir örnek olarak da bu kip eki 14 yerde *-dUrUr* درر şekliyle kullanılmıştır:

kelām anuñ durur (11a)	buña şahid dürür (23a)	sekiz cennet dürür (33a),
Yūsuf durur (79b)	nişimendi dürür (124b)	işi kılmak durur (410b),
adı o durur (593b)	anuñ dīni dürür (611a)	var durur (613b)
yeg dürür (1058b).	Rāzıkuñ kimdür (37a)	‘Azīz itmişdür (131a)
ezelden böyledür (334a)	Meh bunuñdur (601a)	senüñ ‘ilmüñdedür (897b)
sañadur (898b)	şeh-i şatırenc gibidür (1157b)	her ki geldi gidecekdür (1198a)
şol k’idecekdür (1198b)	haķıķat söz budur (1203b)	

-mAdAn مدن zarf-fiil eki metinde yedi yerde geçerken aynı ek, on yedi yerde de *-mAdIn* مدین şeklinde kullanılmıştır:

olmadan (531a)	yaķmadan (1184a)	çekmeden (642b)	irmeden (850a)
olmadın (1192b)	bağlanmadın (178a)	kılmadın (475a)	dönmedin (165a)
varmadın (165b)	irmedin (197b)	sunmadın (317a)	irişmedin (853a)

Çağatay Türkçesi hariç bütün tarihî Türk lehçelerinde görülen *kendi* كندی/*kendü* كندو dönüşlülük zamiri, bazen tek başına bazen de *öz* zamiri ile birleşerek kullanılmıştır. *Kendi/kendü* dönüşlülük zamirinin isim çekim ekleriyle kullanımında standart bir yuvarlaklaşma görülürken eksiz/kök kullanımında ise hem nüshalar arasında hem de aynı nüsha içerisinde farklılıklar vardır. Müellif mi yoksa müstensihlerden mi kaynaklandığı bilinmeyen dönüşlülük zamirindeki bu durumu biz, dönemin ve metnin dil özelliklerini göz önüne alarak ana metinde *kendü* şeklinde yuvarlak ünlüyle kullandık. Nüshalar ve aynı nüsha içerisindeki farklılıklar ise tenkitli metinde dipnotlarla gösterilmiştir:

kendü (421a)	kendüye (94b)	kendüsine (293b)	kendüñ (892b)
kendünüñ (412a)	kendüm (995a)	kendüzin (141b)	kendüzini (745b)

Farsça *çün* چون bağlacı metinde; 95 yerde *çü* چو, 110 yerde *çün* چون, 20 yerde *çünkü* چونکه ve 10 yerde ise “Eski Türkçe devresinden beri, Türk dilinin her sahasında görülen kim soru zamiri” (Özkan, 2012: 244) ile birleşerek *çünkim* چونکم şeklinde kullanılmıştır:

Çü tutdı cānib-i mehden yaña rāh (402b)	Bugün yā Rab çü kılduñ anı mergüb (121a)
Şeh itdi çün burada istirahat (391a)	Çün evvelden olupdı böyle tedbir (524a)
Sözümü çünkü red kıldı bu oğlan (626a)	İlāhī çünkü sensin Bākī vü Hāy (1204a)
Senüñ çünkim kapuñda çākerem ben (282a)	İşitdi çünkim andan böyle güftār (530a)

Çok uzakta olmayan varlıkları göstermek için kullanılan *şu* işaret sıfatı, metinde birçok kez *şu* شو, on iki yerde ise “<uş+ol birleşmesiyle ön seste ünlü düşmesi sonucu” (Yıldız, Yalkın, 2021:118) oluşan *şol* شول şeklinde geçmektedir:

şol ‘āleme (92b)	şu söz (169a)
şol gün (109a)	şu resme (201a)
şol göñül (769a)	şu menzil (636a)
şol ricāyile (1217a)	şu ‘āşık (1183a)

"O, öbür, diğer" anlamlarında uzaktaki varlıkları gösteren *o* işaret sıfatı metinde hem *o* او hem de *ol* اول şekliyle kullanılmıştır:

ol civān-baht (215a)	o Māhı (404b)
ol dem (191b)	o merde (692a)
ol dildārlardan (311a)	o tağa (827b)
ol duhterüme (564a)	o ‘ asker (987a)
ol kelāmı (823a)	o hāndān (1209b)

Şahıs ve işaret zamiri olarak kullanılan *o* sözcüğünün metinde hem *o* او hem de *ol* اول şeklinde kullanımları mevcuttur:

ol ki bir mü’min muvaḥḥid merd idi (184a)	sensin o (84a)
ol iklīm-i ḥüsnüñ pādişāhı (449a)	o durur bu (593b)
ol itmişdi (431b)	o ḥaddi gül saçı sünbül (1016b)
ol bilür (771a)	didi baña o (1020b)
bu düşü gördi ol (919b)	

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan *ki* که bağlama edatı metinde 80 defa kullanılırken Eski Türkçeden beri Türk dilinin bütün bölgelerinde görülen *kim* کم soru zamiri de Farsça

ki bağlama edatının etkisiyle onun bütün işlevlerini yüklenerek (Özkan, 2012: 244) bağlama edatı ve bağlama zamiri olarak 88 yerde kullanılmıştır:

kimdür ki layık (37a)	Muhammed kim dü kevnün serveridür (57a)
ki her biri (135b)	diyeler kim (179b)
bu naşihat bil ki haqdur (621a)	beyân it kim (230b)
imdi gör ki (622b)	meded kıl kim (900a)
ten ki dūr ola cāndan (1028b)	meger kim ol (915a)
gör ki n’oldı (1178b)	didi kim ey (1045a)

“Ay, kamer, benzetme yoluyla güzellik” anlamlarına gelen Farsça *māh* ماه/*meh* مه kelimeleri hem mesnevinin ismi hem de erkek başkahramanın adı olması hasebiyle metinde çok sık kullanılmışlardır. Metinde aynı anlam ve görevle *māh* 253, *meh* ise 132 defa geçmektedir. *Māh* ماه/*meh* مه ikili yazımda çoğu kez aynı ekleri alıp aynı terkiplere girmişler, bazen bir beytin içerisinde bazen de bir mısradan yan yana kullanılmışlardır:

didi ey adı **Māhum** (263a) ey **māh**-ı tībān (276a) **māh**-çehre (294a) **māh**-rū (355a) **Māhdan** (405a) **Māh**-ı enver (471b) **Māhdan** (496a) Mihr ü **Māh** (691b) ol **māh**-ruhsār (739a) **Māhuş** (803a) ol **māh**-peyker (849a) ol **Māh**-çehre (1151a), **Māha** Mihr-i **meh**-ruhsār (765a)

meh-rū (162b) **Meh** içün (231b) ol **meh**-i hūrşid-ṭal‘at (235a) **Mehün** (400a) **Mehden** (454a) **Mehveş** (565a) **Meh** ile Mihr (1097a) Mihr ü **Mehdür** (1210a), **Meh**-rū ğayrı terk idüp **Māh** (1175a)

“Allah, İlah, Yaradan, Tanrı” anlamlarında kullanılan Arapça *Ḥaqq* حق sözcüğü kök halinde iken tahfif edilerek *Ḥaḥ* şeklinde şeddesiz olarak yazılmıştır:

Ḥaḥ (24), **Ḥaḥdan** (27a), **Ḥaḥḥa** (64a), be-**Ḥaḥḥ**-ı Faḥr-i cihan (111a), maḥbūb-ı **Ḥaḥdur** (609a), emr-i **Ḥaḥ** (1070a).

“Ara sıra, bazen, zaman zaman, kimi, bazı” anlamlarında gelen *geh* كه/*gāh* گاه kelimeleri metinde, bazen zaman zarfı bazen de bağlama edatı olarak ikili kullanılmışlardır. Bazı beyitlerde ikilemeler de oluşturan *geh* كه/*gāh* گاه kelimeleri, ek alarak *gāhī* گاهی/*gehī* گاهی şeklinde de yazılmışlardır. Metinde bu kelimelerden *geh* 29 kez, *gāh* 7 kez, *gehī* 13 kez, *gāhī* de 7 kez geçmektedir:

geh oda şalar hırmenini (14a) **geh** saçdurur (18b) gülerdi **geh gāh** (545b) **geh** urdı (1121b) **geh** şayd iderdi (1153a) ol kuvvetine gırre **geh gāh** (237a), **gāhī** ol mīr (373a) **gāhī** dehanın (1114a) **gehī** bāl açdurup (19a) **gehī** kıldı namaz (363a) **gehī** dīvān idüp (1151a).

Kişi **geh** hurrem olur **gāhī** gāmgīn (334b) **Gehī** hoy-rīz ider vü **gāh** kef-pāş (17b)

Ki ‘aklı **geh** gelürdi **geh** giderdi (882b) Muhaşşal **geh** seḥā idüp **gehī** dād (1156a)

Dererken **gāhī** verd ü **gāhī** lāle (348b) Kılurdu **gāh** seyr ü **gāh** şöḥbet (235a)

Gehī şādī vü **gāhī** guşşasından (893b)

Gehī ‘uşşāk ile seyr it hicāzı

Gehī irgür ‘ırāḳa söz u sāzı (203)

“Bir yere hükmeden kimse, padişah” anlamlarına gelen *şeh* شه/şāh شاه kelimesi de metinde ikili yazımın en çok kullanılan örneklerindendir. Metinde *şeh* kelimesi 47 kez, *şāh* kelimesi ise 76 kez kullanılmıştır:

şāh-ı hūbān (65a), bende vü **şāh** (179a), Hilāl adlu meger var idi bir **şāh** (207a), **şāh**-ı ‘ādil (293a), Pervīn adlu bir **şāh** (426b), ey **şāh** (503b), ey **şāh**-ı devran (1005a).

ne **şeh** kim (250a), ol **şehūn** ḥāk-i deriyem (252a), ne **şeh** kıya ne çaker (485b), didi kılsun **şehā** (525b), ey **şeh** (1023a), şu **şeh** kim (1157a).

Sığ- fiilinin ettirgenli türemiş hâli vezinden dolayı metinde *sığdır-* olarak değil de *sığır-* şeklinde kullanılmıştır.

Sıgamazken bu yir yüzine ol ḥan

Sığırdı iki adım yire devrān (1142b) صغردی

Yer ير kelimesi metinde 17 yerde geçerken aynı kelime 36 yerde ise *yir* يير şeklinde dar ünlülü olarak kullanılmıştır:

Uyardı şem‘ in encüm gökde **yir yir** (376b) Gelüp bī-māh şehre girdi **yer yer** (407b)

Görinen ol çemende **yir yir** ezhār (386a) Bulup istedüğünü gökde **yerde** (692b)

Çerāğın yaqdı encüm gökde **yir yir** (975b) Daḥı bir iki fersaḥ almadın **yer** (1050a)

Sığırdı iki adım **yire** devran (1142b)

Rüzgār, hava anlamlarında kullanılan *yel* يل kelimesi iki yerde geçerken aynı kelime üç yerde de *yil* ييل olarak dar ünlüyle yazılmıştır:

İrüp **yil** gibi ol serv-i revāne (445a) Öñince **yel** mumu olmışdı āhı (333a)
İrüp çün **yil** gibi meydāna girdi (846a) **Yele** virmişdi ezhārı cihanı (1162b)
İrüp ardından anuñ nitekim **yil** (953b)

İsimden isim yapım eklerinden +*IIK* eki, metinde düz ünlülü şekliyle kullanılırken sadece bir yerde (**kemlügün** كملوك) yuvarlak ünlü olarak yazılmıştır:

Diye kim **kemlige** eylikdür işi (269b) Kim ister **kemlügün** bulmasun eylik (555a)
Eksükligiyle kapuñ itdükde i'tişām (110b)
Ki on **günlik** yol idi şehir-i Māha (918b)

Türk dilinin isimden isim yapan işlek eklerinden +*IU* لو yapım eki daima yuvarlak ünlülü kullanılırken metinde iki örnekte ise (**gözli** كوزلى, **yüzli** يوزلى) düz-dar ünlülü olarak yazılmıştır:

Nice gün **yüzlünün** cāyı olur çāh (162a) O kara **gözli** itdi şayda āgāz (371a)
Aña mīr idi Pervīn **adlu** bir şāh (426b) Bu āyīn ile ol gün **yüzli** Māhı (516a), (700a)
Olup bir **dürlü** dağı hāli nā-çār (484b)
Bu **denlü** söyleyüp Māh oldu hāmūş (612a)
Dirildi **bahtlular** rūzı-ı bahta (1100b)

1.7.1. Vezinden Dolayı İkili Yazımlar

Metinde ikili yazımların en önemli sebeplerinden biri de mesnevinin veznidir. Vezni bozuk beyitlerin vezne uygun hāle getirilebilmesi için bazı kelimelerin farklı şekilleri kullanılmıştır. Bu kelimeler yerine göre Türkçe yerine göre de Arapça veya Farsça olabilmektedir. Aşağıda ikili yazılmış kelimelerin hem doğru hem de vezin için kullanılan farklı şekillerinden örnekler verilmiştir:

Arapça “yanak” anlamına gelen **hadd** خد kelimesi, metinde birçok yerde kullanılırken dört yerde vezinden dolayı tahfif edilerek **had** şeklinde yazılmıştır:

Şamūsı erguvān-**hadd** ü semen-ber (234a) Şaşa yār ola bir meh-rū **hadi** mihr (356a)
Gözin ol lāle-**haddin** bağladı h'āb (347b) Hilāl ebrūsı alnı meh **hadi** mihr (1007b)
Şamūsı erguvān-**hadd** ü semen-ber (234a) Ki gördüm bir gözi nergis **hadi** gül (1009a)

O **ḥaddi** gül saç ı sünbül yüzi gülzârdan ğayrı (1016b)

Arapça “saymak, sayılmak, kabul etmek, itibar etmek ve kuvvet” anlamlarına gelen ‘*add*’ **ا** kelimesi üç yerde orijinal imlası ile yazılırken iki yerde de vezinden dolayı ‘*ad*’ şeklinde kullanılmıştır:

Biñ yıl bularla vaşfuñı ‘**add**’ eylese senüñ (551a) Zihî mûcîd ki mevcûdâtı **bî-‘ad** (6b)

Çün midḥatüñ güherlerini ‘**adde**’ yok mecal (552a) Zihî Kâdir ki maḥdûrına ‘**ad**’ yok (21b)

Yine Arapça “sınır, çizgi veya herhangi bir şeyin nihayeti” anlamlarında kullanılan “ḥadd” **ح** kelimesi de beş yerde vezinden dolayı “ḥad” olarak yazılmıştır:

Ki hiç ‘aql aña bulmaz **ḥadd** u ğāyet (8b) Zihî Şāni‘ ki maşnū‘ına **ḥad** yok (21b)

Bu dil ne resme irişe ta‘ rîfi **ḥaddine** (105a) Hudāya şükr-i **bî-ḥad** ḥamd-i vāfir (1207a)

İskender-i Rûmî olarak da bilinen Makedonya kralı *İskender* ile ismi *Kur'an-ı Kerim*’de de geçen *İskender-i Zülkarneyn* divan edebiyatında sık kullanılan kahramanlardandır. Metinde üç yerde Makedonya kralı *İskender*’in ismi geçmektedir. Bunlardan biri *İskender* **اسكندر** olarak yazılırken ikisi vezinden dolayı *Sikender* **سكندر** şeklinde yazılmıştır:

Hişārı pek **Sikender**-seddi-āsā (425b) Seḥer yüz şevk ile **İskender**-i Çin (379a)

Çeküp şemşir olup Sedd-i **Sikender** (837b)

Belirsizlik zamiri olarak kullanılan *kimse* **كمنه** kelimesi metinde beş yerde geçerken vezinden dolayı bir yerde *kimsene* **كمنه**, iki yerde de *kimesne* **كمنه** şeklinde yazılmıştır:

Çün olmadı öñine **kimse** ḥā’il (953a) **Kimesne** kılmadı cengine iḳdām (856b)

Hudāya **kimse** yokdur andan aḳreb (73b) **Kimesne** idemezdi tîrini red (1062b)

Hevāya **kimsene** uymaz meger sâz (126a)

İşaret zamiri olarak kullanılan *bunlar* kelimesi metinde altı yerde orijinal imlası *bunlar* **بونلر** ve türevleri şeklinde geçerken dokuz yerde ise vezinden dolayı *bular* **بولر** ve türevleri şeklinde kullanılmıştır:

İnüp **bunlar** ile cenk ideyin ben (830b) Bu ḳavli çün **bular** Mehden işitdi (454a)

Girü **bunları** ifnâ idüp ol Hâk (24a)

Bularla ol meh-i hürşid-ṭal‘at (235a)

Mişâli **bunların** gülzâra beñzer (615a)

İşitdi çün **bulardan** böyle güftâr (489a)

“Götürmek, ulaştırmak ve eriştirmek” anlamlarına gelen *iletmek* ايلتمك fiili metinde altı yerde geçerken aynı fiil vezinden dolayı üç yerde de *iltmek* şeklinde kullanılmıştır:

Sarâyuna **ilet** ol bile dün gün (752b)

Çün **iltem** kaşrûma ben ey yüzi gün (755a)

İletem kaşrûma yüz hürmetile (1040b)

Çü **iltem** kaşrûma ey hürşid-peyker (1041a)

İletdi kaşruna dil-şâd u hürrem (1043b)

Çü **iltedi** kaşruna ol la‘li şîrîn (1044a)

1.7.2. Kafiye Den Dolayı İkili Yazımlar

Metinde ikili yazımların bir diğ er sebebi de kafiye dir. Gerek şair gerek se müstensihler metinde kafiye leri ayarlayabilmek için baz en Türkçe baz en de yabancı kelimelerde ikili yazımlar yapmışlardır.

Metinde Arapça *kāfir* كافر kelimesi iki yerde geçerken aynı kelime kafiye den dolayı beş yerde de *kāfer* olarak yazılmıştır:

Qılmağ için Mehi **kāfir** Pervîn (708a)

Arardı Mâhı **kāfir** qılmağa yol (714b)

Bu naqlî diñleyüp Pervîn-i **kāfer**

Bu hîle birle gör Pervîn-i **kāfer**

Gelüp hışma oqıdı küfri ezber (456)

Güni balçığ ile setr itmek ister (603)

Yakın irdükte gördüm kim o ‘asker Çü iltem kaşrûma ey hürşid-peyker

Degül İslâm çerisi belki **kāfer** (987)

Qılam bir vechile sen Mâhı **kāfer** (1041)

“Ova, kır ve düzlük yer” anlamına gelen Türkçe *yazı* يازى kelimesi metinde bir yerde geçerken *uyhu* kelimesi ile kafiye lenmek için de bir yerde *yazu* يازو olarak kullanılmıştır:

Sürüp ardınca anuñ esb-i tâzî

Aşurdu aña nice tağ u **yazı** (375)

İderken seyr çevre tağ u **yazu**

Gözümü nāgehān bağlamış uyğu (984)

1.8. Eklerin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesinde ekler genellikle kelime tabanları ile bitişik yazılmaktadır. Bununla beraber eski Uygur imla geleneğinin etkisiyle bazı eklerin ayrı yazıldığı da görülmektedir.

Yapı bakımından eklemeli dillerin sonndan eklemeli grubunda yer alan Türkçe, sistemli bir ek düzenine sahiptir (Başdaş, 2011). Metinde birkaç örnek dışında [cemālünsüz (772a), bularsuz (237b)] hem Türkçedeki eklerin hiyerarşisine uyularak “yapım eki+çekim eki” sıralaması sistemli bir şekilde kullanılmış hem de Türkçenin imla ve yazı geleneğine uygun olarak ekler bitişik yazılmıştır. Metinde iki kelimedede ise [güneşāsā (378a), seddiāsā (425b)] Türkçe ek üzerine Farsça bir ek getirilmiştir.

oқundı (4b) اوقوندى	açdurup (15a) اچدروب	qalısar (24b) قلیسر
bilürem (79a) بیلورم	yaradılmışdı (59a) ییرادلمشدی	yaratduñ (49a) یرتدک
qılurven (267a) قیلورون	olğıl (248b) اولغل	elümden (453a) المدن
qılavuz (497b) قیلاوز	bulmasun (555a) بولماسن	gelürse (607a) کلورسه
çoğınuñ (465b) چوغینک	düşmenlerüñi (526a) دشمنلروکی	uluya (316a) اولویه
gözinden (1169b) کوزندن	zerrece (1161b) ذرجه	felekler (50a) فلک
göñlinden (532a) کوکلندن	elemsüz (322b) المسز	qorqulı (920a) قورقولی
revādur (43b) روادر	sañadur (341) سکهدر	qıldığıdur (448b) قلدوغیدر
irgürmişidük (1052b) ایرکورمشیدک		

Ayrıca metinde bazı edat, bağlaç, soru eki ve ek-fiillerin çekimli hâlleri de genellikle bitişik yazılmıştır

Ek-fiilin (i-) zarf-fiil eki almış şekli olan *iken* ایکن metinde ayrı yazılabildiği gibi herhangi bir ses hadisesine uğramadan kelimelere bitişik de yazılmıştır.

muḥibb iken (654b) محب ایکن	üzre iken (1087a) اوزره ایکن
yoğiken (58a) یوغیکن	variken (170a) واریکن
ḥüsniken (630a) حسنینکن	felek-tahtiken (639a) فلک تحتیکن

Ayrıca *iken*'in kelimelere bitişik yazıldığı durumlarda, ek-fiilin (i-) düşürülerek kullanıldığı örnekler olduğu gibi birleşme esnasında yine ek-fiilin (i-) düşürülerek araya bir “y” sesi getirilerek yazıldığı örnek de mevcuttur:

açılmazken (58b) اكلمزكن	olmuşken (101b) اولمشكن	iderken (134a) ايدركن
otururken (175a) طورركن	tutarken (310b) طوتركن	gelürken (338a) كلوركن
şaçarken (347a) صچركن	giderken (378a) كدركن	uyurken (419a) اويوركن
üzreyken (700a) اوزريكن	içreyken (719a) اچريكن	

İle edatı bazen önündeki kelimeye eklenerek yazılırken bazen de bağımsız bir kelime olarak gösterilmiştir.

yüz sürmek ile (137a) يوزسورمكيه	gün ile (291b) كونيله
yār ile (800b) يارايله	sa‘ yi ile (1067b) سعى ايله

Kelimeye ek gibi bitişik yazılan *ile* edatının ünlü ile biten bir kelimeye eklenmesi esnasında, “i” sesi düşürülüp “y” sesinin türetilerek kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

emriyle (12a) امريله	eliyle (84b) اليه	cevahiriyle (147a) جواهريله
lebleriyle (310a) لبلريله	āb-ı tevbeyle (328a) آب توبيله	goncayla (1140) غنچيله

İle edatının “i” sesi düşürülüp, kaynaştırma harf türetmeden *-la*, *-le* şeklinde eklediği örnekler ise şunlardır:

āfitābla (80b) آفتابله	Māhla (755b) ماهله	senünle (834b) سنكله
bu ḥāletle (945a) بوحالته	ğazabla (947b) غضبله	benümle (1059b) بنمله
‘askerle (985b) عسكرله	sür‘ atle (1089a) سرعتله	luṭfla (1114a) لطفله

İçin edatı bazen önündeki kelimeye bitişik yazılırken bazen de bağımsız bir kelime olarak ayrı yazılmıştır.

olduğuçün (101a) اولدوغيچون	rūḥiçün (190a) روحیچون	kılmağičün (544a) قيلماغيچون
itmek içün (136a) ايتمك ايجون	rezm içün (259a) رزم ايجون	Māh içün (698b) ماه ايجون

İmek yardımcı fiilinin şartlı birleşik çekimlerinde i- fiili bazen ayrı yazılırken bazen de i- sesi düşürülerek kelimelerle bitişik yazılmıştır. Kelimeye bitişik yazılma esnasında araya bazen yardımcı ses olarak /y/ ی eklenmiştir.

oldı ise (67a) اولدی ایسه	oldıysa (64a) اولدیسه	itdiyse (66a) اتدیسه
olmasa (62b) اولماسه	olursa (90b) اولورسه	dise (11a) دیسه
n'oldısa (1068a) نولدسه	ne ise (834a) نه ایسه	

1.8.1. Arapça Harf-i Cerlerin Yazımı

Arapçada tek başına anlamı olmayan ancak eklendikleri kelimelerle cümlelerde önemli görevler üstlenen dil unsurlarına harf-i cer denmektedir. Metnimizde de birkaç örnekte bu yapılar kullanılmıştır:

bi: bi'l- ^c izzi (77b) بالعزّ	bi' avni'llāh (198b) بعی ن اله	bi'hamdi'llāh (780a) بحمد لله
lā: lā-mekān (50b) لا مکان	lā-yenām (105b) لا ینام	
fi: fi'l-ḥāl (491a) فی الحال		
li: Li-Monlā E (223b varakta başlık) لمنلا		
ve: v'allāhu (76b) والله		

1.8.2. Farsça Ek ve Edatların Yazımı

Düzensiz çekimli bir dil olan Farsça, dil bilgisi kurallarının kolay olması hasebiyle de Türk edebiyatında birçok unsuruyla kullanılmıştır. Bunlardan özellikle ekler, edatlar ve terkipler eserlerde kendine yer bulmuştur. Metnimizde de çok sık kullanılan terkiplerin yanında edatlar ve eklere de rastlamak mümkündür.

Başa gelen unsurların yazımı:

-be: be-Ḥaqq-ı (111a) بحقّ	be-gāyet (312a) بغایت	
-ber: ber-kām (642a) برکام	ber-ser (1095b) برسر	ber-devām (81b) بردوام
-bī: bī-nihāyet (8a) بی نهایت	bī-keyf (96a) بی کیف	bī-ḡarār (154b) بیقرار
bī-cān (178a) بی جان	bī-ḡam (322a) بی غم	bī-dīn (457a) بی‌دین
-der: der-āḡūš (284b) دراغوش	der- ^c aḡab (502a) در عقب	der-miyān (811b) در میان

der-ḥāl (1090b) درحال

nā-gāh (827a) ناکاه nā-ṣār (489b) ناچار -nā: nā-kām (399a) ناکام

pür-dil (617a) پردل pür-ḡuṣṣadur (325a) پرجون pür-ḡuṣṣadur (325a) پرغصه در
pür-kīn (457b) پرکین pür-nūr (637a) پرنور

Sona gelen unsurların yazımı:

ḡāhirāne (438a) قاهرانه -āne: ḡusrevāne (286a) خسروانه

ṣīrāne (373a) شیرانه Rüstemāne (438b) رستمانه

Yūsufāsā (598b) یوسف اسا -āsā: ḡurṣīdāsā (403a) خورشیداسا

nücūmāsā (1036b) نجوم اسا

ṣītābān (979b) شتابان -bān: nigeḡbān (351a) نگهبان

sīmīn-ber (217b) سیمین بر semen-ber (234a) سمنبر -ber: reh-ber (69b) رهبر

dil-ber (855a) دلبر

ḡāberdār (238a) خبردار nāmdār (143b) نامدار -dār: tācdār (135b) تاجدار

dīdār (742b) دیدار dildār (700a) ددار

seḡergāh (291a) سحرگاه seyrāngāhī (50b) سیرانکاهی -gāh: cevlāngāhī (50a) جولانکاهی

taḡtgāhī (970a) تختگاهی sebzegāha (918a) سبزه کاه bezmgāh (521b) بزمگاه

kāmkār (135a) کامکار bedkār (42b) بدکار -gār: Kirdgār (102a) کردکار

ḡidmetkārardan (563a) خدمتکارلردن fitnekārdan (1015b) فتنه کاردن

-māl: pāyimālī (1214b) پایمالی

ḡamnāk (1137b) غمناک ḡāzabnāk 480a) غضبناک -nāk: ferahnak (248b) فرحناک

kūhsār (383b) کھسار -sār: ḡāksār (154a) خاکسار

rūṣen (1020a) روشن -ṣen: ḡulṣen (385a) کلشن

ḡüneṣvār (288b) کونشوار sezāvār (78b) سزاوار -vār: ṣehvār (16b) شهوار

şadefvār صدفوار (731a)

-veş: Nizāmīveş (197a) نظامیوش güneşveş (370b) کونشوش Yūsufveş (630b) یوسفوش
bendeveş (1037b) بنده وش

1.8.3. Farsça Birleşik Fiil ve İsimlerin Yazımı

Türk edebiyatında yaygın olarak kullanılan Farsça birleşik isim ve fiiller metnimizde de benzer yapılarıyla mevcuttur. Özellikle birleşik isimler izafet kesresinin kaldırılmasıyla oluşturulmuştur.

- dest-gīri (56b) دستگیر
- cihān-gīr (928a) جهانگیر
- şeh-bāzdan (372a) شهبازدن
- ser-ā-ser (133b) سراسر
- hem-ser (1021b) همسر
- cāme-ḡāba (800a) جامه خوابه

II.BÖLÜM

2. İNCELEME

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1. Ünlüler

Tenkitli metin çalışmamızda Türkçenin temel sekiz ünlüsü olan *a, e, ı, i, o, ö, u, ü* sesleri kullanılmıştır. Bununla beraber bazı araştırmacılar Eski Türkçeden başlayarak tarihi Türk lehçelerinde görülen kapalı *e (è)*'yi dokuzuncu ünlü olarak eklerler.

V. Thomsen, Orhun Yazıtları'nda *e/i* arası dokuzuncu bir ünlüden bahsetmiş ve Yenisey Yazıtları'nda ise bu sesin özel bir işaretle gösterildiğini ifade etmiştir (Yılmaz, 1991: 151). Türkçenin bütünü için ortak ve aslî bir kapalı *e* varlığının kesin bir sonuca bağlanamayacağını ifade eden Zeynep Korkmaz'a göre: "Ta Eski Türkçeden beri *i/e* (bir-/ber-/ver-), *e>i* (ked- giy-) biçimindeki ikili gelişmeler yer aldığı ve ilk hecelerde aynı kelimenin hem *i*'li hem de *e*'li şekilleri görüldüğü için kapalı *e* konusu V. Thomsen'den başlayarak birçok araştırmacıyı meşgul etmiştir. Ne var ki Türkçenin bütünü için her iki yöndeki değişime temel olan ortak ve aslî bir kapalı *e*'nin varlığı konusu daha kesin bir sonuca bağlanabilmiş değildir." (2017: 484).

Kapalı *e*'yi ifade etmek için kendine has bir işaret ya da harekesinin olmaması bu muhtelif sesin tespitini zorlaştırmış dolayısıyla da birçok araştırmacı bu sesin varlığını kabul etmemiştir. Bu bağlamda K. Foy, 13. yüzyıl Osmanlıcasında bu kapalı *e* sesinin *i* olduğu fikrindir (Yılmaz, 1991: 160). Reşit Rahmeti Arat, tarihi metinlerde kapalı *e* sesinin varlığını ispatlayacak işaret ya da imla şekli olmadığından Eski Anadolu Türkçesinde böyle bir sesin varlığını kabul etmez (1987: 334 341). M. Ergin, Batı Türkçesinin ilk döneminde *i*'li olduğunu ifade ederken (2012: 79-80), F. K. Timurtaş da *e/i* meselesinde Eski Anadolu Türkçesinin */i/* tarafında olduğunu belirtir (1976: 333). Z. Korkmaz da Ergin ve Timurtaş gibi Eski Anadolu Türkçesinde özellikle "İmla sistemi sağlam olan metinlerde, esre veya esreli *y* ile yazılmış olan ünlülerin transkripsiyonda *i* ile gösterilmesi"nin (2017: 485) uygun olacağını belirtmiştir."

Yukarıdaki bilgiler ve dönem imla özelliklerine göre değerlendirdiğimizde metnimizdeki *e/i* değişiminde yazılış *i* yönündedir.

itdi (13a) ايتدى

yiri (13a) ييري

girü (24a) گرو

irişür (27a) ايريشور

ider (83a) ايدر

dir (164b) دير

yil (445a) ييل

didi (91b) ديدى

gice (12b) گيجه

2.1.1.1. Aslî (Birincil) Uzun Ünlüler

Arapça ve Farsça kelimelerde uzun ünlüleri göstermek için kullanılan hurûf-u med işaretleri (medli elif ا, vav و, y ی) aynı mantıkla Türkçe kelimeler için de kullanılmıştır. Nihayetinde bu işaretlerin kullanımı farklı sebeplere de bağlanarak Türkçede uzun ünlü sorunu olarak ortaya çıkmıştır.

Türk dilinde varlığı 19. yüzyıldan itibaren tartışılan uzun ünlüler, boğumlanma süresi normal bir ünlüden daha uzun olan ünlüler olarak tanımlanmaktadır. “Çıkış yerine göre aslî yani dilin asıl ünlüleri arasında olan kendisi diğer ünlülerde olduğu gibi tek başına kelime kökünde anlamlı bir eylem ya da ad ifade edebilen, belirli bir kavram alanı içerisinde kelime ailesi kökü olabilen sestir.” (Doğan, Öztürk 2016: 143).

Eski Türkçede varlığı kabul edilen uzun ünlü (Tuna,1960: 274) konusunda Türkçede en kapsamlı çalışmayı “Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler” adlı eseri ile yapan Talat Tekin'e göre: “Ana Türkçedeki birincil uzun ünlüler kendilerini düzenli bir şekilde ancak Yakutça ile Türkmencede korumuş, öbür Türk dil ve lehçelerinde genel olarak kısalmış ve kısa ünlülerle karışmışlardır. Bununla birlikte, birincil uzun ünlülerin kıaldığı birçok dil, lehçe ve ağızda, düzensiz ve dağınık bir şekilde de olsa, birincil uzunlukların kalıntılarına rastlamaktayız.” (1995: 38).

Eski Anadolu Türkçesindeki aslî ünlü uzunluklarını, Türk dilinin bütününe içine alan genel bir sorun olarak değerlendiren Zeynep Korkmaz; Eski Anadolu Türkçesindeki aslî ünlü uzunluklarının tespitini öncelikli olarak imlanın bu tespiti uygun olup olmamasına bağlar (2017: 443-445). Biz bu tenkitli metin çalışmamızda Türkçe kelimelerin yazımında uzun ünlüleri göstermedik. Yapılan çalışmalara göre (özellikle Zeynep Korkmaz) dönem içerisinde kullanıldığı ifade edilen uzun ünlülere örnek olarak şu kelimeleri verebiliriz:

a / e ünlülerindeki aslî (birincil) uzunluklar:

ad (572a) آد	aşurup (17a) آشوروب	baş (838b) باش
қан (819b) قان	şanup (412a) صانوب	tağıla (17a) طاغله
var (65a) وار	yayın (852b) يابن	yaşuñ (265a) ياشون
yaz (1129b) ياز	yazı (375b) يازی	

ı / i ünlülerindeki aslî (birincil) uzunluklar:

içinde (114a) ایچنده	iki (59b) ایکی	il (1151b) ایل
işi (619b) ایشی	bilür (556b) بیلور	didı (564a) دیدی
diri (485b) دیری	gice (709b) کیجه	virdi (112b) ویردی

o / u ünlülerindeki aslî (birincil) uzunluklar:

odına (1190a) اودینا	oldı (1191b) اولدی	şordı (963b) سوردی
tıldı (86a) تولدی	yok (21a) یوق	yol (917b) یول
urdu (245b) اوردی	uyhu (390b) اویحو	tutdı (367b) طوتدی

ö / ü ünlülerindeki aslî (birincil) uzunluklar:

özini (576b) اوزینی	gökde (376b) کوقده	üç (267a) اوچ
dün (399b) دون	düşine (331b) دوشنه	gün (361b) کون
yüz (137a) یوز		

2.1.1.2.Ünlülerin Yazımı

Ünlülerin yazımında bazen harekeler (üstün َ, esre ِ, ötre ُ) bazen de imla harfleri (elif ٰ, vav و, ye ی) kullanılmaktadır. Hareke ve imla harflerinin kullanımında standart bir kural yoktur. Burada kuralları daha çok müstensihlerin tercihleri belirlemiştir. Hatta aynı kelime bazen aynı sayfada bazen de farklı sayfalarda farklı şekillerle yazılmıştır (Özkan, 1995: 85).

Uzun ünlü sistemine sahip Arap ve Fars imlasında uzun ünlülerin yazılıp kısa ünlülerin yazılmaması bu imla sistemi ile oluşturulmuş Türk edebiyatı metinlerinde, ünlülerin yazımında standartlaşma sorununu ortaya çıkarmıştır. Çalışma metnimizde ise ünlülerin yazımı şu şekildedir:

2.1.1.2.1./a/ Ünlüsünün Yazımı

Türkçe kelimelerde /a/ ünlüsü kelime başında elif (ا) ve medli elif (آ) ile gösterilmiştir.

ad (572a) آد	aşurup (17a) آشوروب	ay (295a) آی
atı (944a) آتی	aç (912a) آچ	ancağ (7b) انجق
açdurup (15a) اچدروب	anuç (26a) انك	ağar (120b) اغر
atasından (296b) اتاسندن	ayağın (328b) اياغن	adlu (426b) ادلو

almaz (671b) المزم	ayrıluben (916a) ايريلوبين	açılup (1209b) اچيلوب
atdı (852a) اتدی	altun (542b) التون	

Kelime içinde /a/ ünlüsü medli elif (ا), elif (ا), bazen de herhangi bir işaret kullanmadan yazılmıştır.

varmadın (165b) وارمدين	yoluña (83a) يولكه	kapuña (110b) قابوكه
buraya (112a) بورايه	kaçan (119a) قچن	yaluñuz (211b) يلوكونز
yaprağın (467b) بيرغن	şaçdı (748b) صچدی	қағанур (819b) қашанур
toprağa (954b) توپرغه	bağlamış (984b) باغلامش	vardum (1004a) واردم
yanam (1033b) يانم	oynarken (1140b) اوينركن	ağlatmadı (1145b) اغلتمادی

Kelime sonunda ise yine elif (ا) ile birlikte kelimelerin kalıplaşmış yapılarıyla he (ه) kullanılmıştır.

saña (107a) ساكا	ola (642b) اولا	bularla (931b) بولرلا
қанқисина (460a) قنقسينا	olsa (119b) اولسه	қапуңда (146b) قابوңда
baña (163a) بكه	turduqça (492a) турдуқچه	turağa (835b) турмаге
tağa (913b) طاغه	olursa (1076a) اولورسه	boynına (1113b) بوينينه
qara (1180b) قاره	odına (1184a) اودينه	olana (1191a) اولانه
olma (1194a) اولمه	qıla gör (1198b) قلا كور	buña (1210b) بوكه
buraya (1212a) بورايه		

2.1.1.2.2. /e/ Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında /e/ ünlüsü elif (ا) ile gösterilmiştir.

eyledüñ (95b) ايلدك	eksügimüz (111b) اكسگيميز	elli (444a) اللى
eylik (555a) اكلك	er (855b) ار	emsem (1047b) امسم
el (1097b) ال		

Kelime içerisinde /e/ ünlüsü için; elif (ا) kullanılırken bazen he (ه) ile yazılmış örnekler de vardır. Ayrıca iç seslerdeki /e/ sesi için herhangi bir işaretin kullanılmadığı örneklerde mevcuttur.

diyeler (179b) ديالر	ideler (187a) ايدملر	nitekim (1011b) نيتاكم
sevüp (215a) سوب	biledür (321b) بلعدر	dikensüz (322b) دكسنسز
güneş (424a) كونش	çekerken (799a) چكركن	ilettiler (1001a) ايلتديلر
iletem (1040b) ايلاتم		

Kelime sonunda ise /e/ sesi genellikle he (ه) ile yazılırken birkaç örnekte ise elif (ا) kullanılmıştır.

nice (153b) نچا	nite (394b) نیتا	gice (12b) گیکه
kime (27a) کمه	ölince (129b) اولنجه	dilime (134b) دیلمه
yüzine (147b) یوزینه	özge (163a) اوزکه	eline (242a) الینه
içre (377b) ایچره	içinde (497b) ایچنده	belinde (585a) بلنده
birle (603a) برله	senünle (834b) سنکله	irmege (913b) ایرماکه
kimesne (1062b) کمسنه		

2.1.2.2.3. /ı/, /i/ Ünlülerinin Yazımı

Türkçe kelimelerde /ı, i/ ünlüsünün yazımında Arap imlasındaki aynı işaretler kullanılmıştır. Kelime başında genellikle elif ye (ای) ile kullanılırken bazen de sadece elif (ا) harfi ile gösterilmiştir.

ılduzı (868a) ایلدوزی	ırlmazam (1057b) ایرلمزم	ikisi (85b) ایکسی
içre (87b) ایچره	işitdi (454a) ایشیتدی	işidür (476b) ایشیدر
istedi (490b) استدی	iline (596b) ایلینه	inmiş (808b) انمش
imdi (912a) ایمدی	iletem (1040b) ایلاتم	

İç seslerde /ı, i/ ünlüsü için bazen herhangi bir işaret kullanılmazken bazen de ye (ی) harfinin kullanıldığı kelimeler mevcuttur.

tağıla (17a) طاغله	yaradılmazdı (22b) یرادلمازدی	olduğın (27b) اولدوغن
yıl (148b) ییل	okudı (456b) اوقودی	kaçıyup (460a) قاقیوب
kañısına (460a) قنغسینا	bağrına (461b) بغرینه	karşusunda (744b) قرشوسنده
odına (1184a) اودینه	iyliğine (186b) ایلیکینه	nice (211b) نچه
irgürmişidi (207b) ایرگورمشیدی	birisi (267b) بریسی	kişidür (476a) کیشیدر
belinde (585a) بلنده	dilinden (886b) دلندن	kimisi (957b) کیمیسی
yemişler (1123b) یمشله	sensin (1132a) سنسن	

Kelime sonunda /ı, i/ ünlüsü ye (ی) ile gösterilmiştir.

oldı (5b) اولدی	bunları (24a) بونلاری	buyurdu (26b) بیوردی
başımı (163b) بشومی	adı (593b) ادی	bağrını (658a) بغرنی
anları (817b) انلری	yürü (113b) یوری	işigi (130b) اشیکی

özi (218b) اوزى	geldügi (377a) كلدوكى	üçünci (384a) اوچنجى
yüzi (534a) يوزى	diri (485b) دىرى	seni (493a) سنى
döndi (1165a) دوندى	benzini (1167b) بكنزى	

2.1.2.2.4./o/, /ö/, /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazımı

Türkçede bu dört yuvarlak ünlü için aynı işaretler kullanılmıştır. Bu ünlüleri ayırt etmek için herhangi bir özel işaret bulunmaz, bu da yuvarlak ünlülerin okunuşunu zorlaştırmıştır. Burada kaf (ق) ve kef (ك) gibi ünsüz harflerden yola çıkılarak o sesin ince mi kalın mı okunacağı belirlenir. Ayrıca Türkçedeki düzlük yuvarlaklık kuralının gereği olarak ilk hecenin dışındaki vav /و/ işaretinin sadece /u, ü/ ünlüleri olarak okunması kuralı da kelimedeki yuvarlak ünlü hakkında okuyucuya fikir vermektedir.

Kelime başında genellikle elif vav (و) kullanılırken nadiren elif (ل) ile gösterilmiştir.

oldur (2b) اولدر	oda (14b) اوده	olmasa (62b) اولماسه
o dem (115b) او دم	oğlan (216b) اوغلان	otağın (223a) اوتاغين
olğıl (248b) اولغل	okudı (456b) اوقودى	on on (992b) اون اون
oturdı (1099b) اوتوردى	oynarken (1140b) اوينركن	özge (163a) اوزكه
öpüp (278a) اويوب	öğinde (475a) اوكنده	ölmiş (485a) اولمش
özini (1109a) اوزىنى	umarum (44b) اومارم	udardı (210b) اودردى
ulular (257b) اولولر	uyardı (419b) اويردى	uruşdı (861a) اوروشدى
uyuma (912a) اويومه	uğradı (973b) اوغره دى	uçar (1032a) اوچر
üzre (313b) اوزره	üç yüz (427a) اوچيوز	üstine (444b) استينه

İç seslerde /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri vav (و) ile yazılırken bazen de herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

kondu (19b) قوندوردى	yoğdur (44a) يوقدر	şonğdur (60a) صوكدر
şol ki (128a) شولكه	yoluğda (136b) يولكنه	tolı (147a) تولدى
çokdur (205a) چوقدر	tolundı (335b) طولندى	komaz (414b) قومز
kopardı (417b) قوپردى	korkulı (920a) قورقولى	gördüm (161a) كوردوم
böyle (164a) بويله	göñül (173b) كوكل	gögsüne (202a) كوكسنة
göge (207b) كوكه	göçdi (260b) كوچدى	yöneldi (288b) يونلدى
gözlerin (359b) كوزلرين	döne döne (409b) دونه دونه	söyleyüp (612a) سويليوب

şöyle (882a) شويله	göyünmiş (1033a) كوينمش	benüm (45b) بنم
düşdi (88b) دوشدى	idüp (96a) ايدوب	eksügimüz (111b) اكسگيمز
itmişdür (131a) ايتمشدر	yüzin (136b) يوزين	gelüp (163a) گلوب
düşündür (767a) دوشكدر	dün gün (779b) دون كون	sensüz (784a) سنسز
gündüz (831a) گوندز	sürdüm (974a) سوردم	buğa (1210b) بوكه
turunca (468a) طورنجه	bularla (931b) بولرله	yaturken (1164a) يتوركن

Son seslerde /u/, /ü/ ünlüleri; vav (و) ile yazılmış ayrıca bazı kelimeler sonundaki yuvarlak ünlüyü göstermek için ye (ى) de kullanılmıştır.

adlu (426b) ادلو	ayru (451b) ايرو	karşu (500b) قرشو
şu (606a) شو	kamu (664a) قمو	uyhu (984b) اويخو
toptolu (101a) طوپتولو	girü (24a) كرو	diyü (502b) ديوو
kendü (421a) كندى	dürlü (504b) درلى	

2.1.2.3.Ünlü Uyumları

2.1.2.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu/ Damak Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu, Türkçenin her döneminde görülen sağlam ses olaylarından biridir. Kalın sıradan ünlülerle başlayan köklere kalın sıralı ekler, ince sıradan ünlülerle başlayan köklere ise ince sıralı ekler getirilerek yapılır. Bu uyumda hem kök hem de türemiş ekler kalın veya inceliklerine göre sıralanır (Karaağaç, 2018: 118). Köklerle eklerin birleşmesinde kökün ünlüleri eklerin ünlülerini şekillendirir. Yani ekler köklere tabii olur. Dolayısıyla kalın bir köke kalın şekilli bir ek ince bir köke ise ince şekilli bir ek getirilmiş olur.

Metindeki kelimeler, kalınlık-incelik uyumu bakımından değerlendirildiğinde Türkçenin her döneminde uyuma girmeyen bazı ekler dışında, çok sağlam bir şekilde korunmuştur. Bu uyumu hem kelime köklerinde hem de eklerde görmek mümkündür.

kapısı (71a), kendüye (94b), eksükligiyle (110b), gönüller (220a), öğinde (247b), başına (250b), ayağın (328b), güzellik (449b), yüzinde (586b), dileğim (901a), tapundan (1057b), boynına (1113b), tağıla (17a), olmağıla (139b).

Türkçe'nin her döneminde olduğu gibi metinde de kalınlık-incelik uyumunu bozan ekler ise şunlardır:

ken: Ek-fiilin zarf-fiili olan bu ek, ekleştiğinde Eski Anadolu Türkçesinde ve bu metinde tek şekilli olarak kullanılmış, dolayısıyla da kalınlık incelik uyumunu bozmuştur.

yoğiken (58a), anılmazken (58b), olmuşken (101b), variken (170a), тұrurken (175a), қилуркен (324a), шақаркен (347a), уйуркен (419a), oynarken (1140b), шығамазкен (1142a).

ki (aitlik eki): Bu ek tarihi Türk lehçelerinde genel olarak uyuma girse de az olmak kaydıyla ekin uyuma girmediği bazı örneklerde görmek mümkündür. *Ki* aitlik eki, “kankı” kelimesinde ise çok şekilliliğini korumuştur.

yarıнки (47b), şanki (629b).

2.1.2.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu/ Dudak Uyumu

Türkçenin ünlüleri arasında görülen diğer bir uyum da düzlük-yuvarlaklık uyumudur. Ünlülerin çıkış biçimlerini ölçü alan bu ünlü-ünlü uyumunda sesler çıkarken dudakların biçimi temel ölçüttür. Bu ölçütlere göre düz ünlülerden sonra düz ünlüler, yuvarlak ünlülerden sonra düz-geniş veya dar-yuvarlak ünlüler gelir. Türkçenin ünlüleri arasındaki bu dudak uyumu, Türkçedeki ünlü-ünsüz uyumu tarafından ara sıra bozulur. Yuvarlaklaşma olarak da isimlendirilen bu düzensiz ses değişmesi olayında ünlüler, ünsüzlere benzeşmektedir (Karaağaç, 2018: 119).

Eski Anadolu Türkçesinde eklerin çoğu daima düz ünlülü veya daima yuvarlak ünlülü şekilde tek biçimli olduğu için bu dönem metinlerinde, sağlam bir dudak uyumundan bahsetmek çok da mümkün değildir. Metinde birkaç örnekte rastlansa da (bulutdan 629b بولوتدن) genel olarak düzlük-yuvarlaklık uyumu yoktur.

Sözcüklerde düzlük-yuvarlaklık uyumu: Sözcük kök ve gövdeleri bu uyuma bağlı değildir. Bu durumun önemli bir sebebi kelimelerin Eski Türkçedeki uyumsuz şekillerinin kullanılmaya devam etmesidir. Ayrıca Eski Türkçede uyuma giren bazı kelimeler de çeşitli sebeplerle sonradan bozulmuştur.

altını (606b), kendü (560b), degül (33b), karşı (225b), ılduz (817a).

Eski Anadolu Türkçesinde /b, m, p, v/ gibi dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşmaları görmek de mümkündür (Timurtaş, 1994: 29). Bunlar da düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır.

yavuz (526b), avuç (88a).

Düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozulmasının bir diğer sebebi Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonundaki g/ğ ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düşmesidir.

kapıg > kapu (71a), adrıg > ayru (451b), kamu > kamıg (403b), tapuņa (136a) < tapıg.

Buna mukabil metinde bazı kelimelerin sondaki g/g ünsüzü düştüğü hâlde yuvarlaklaşmaya girmemiş örnekler de vardır:

katıg > katı (478b), tırıg > diri (485b), çerıg > çeri (1051b).

Eklerde düzlük-yuvarlaklık uyumu: Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen birçok ek vardır. Bu eklerin bir kısmı Eski Türkçedeki yuvarlak ünlülü şekillerinin devam ettirilmesi ile bir kısmı da bu dönemde çeşitli sebeplerle yuvarlaklaştırılarak uyum dışına çıkarılmıştır.

idüpdür (1b), saçdurur (18b), girü (24a), bilür (27b), degül (33b), alur (169b), saçup (14b), açdurup (15a), aşurup (17a), adlu (426b), elümden (453a), denlü (515a), bahtlurak (564b), cānum (607a), yaturken (1164a), senüñ (31a), diyü (37b), halkuñ (57b), bilürem (79a), yazu (984a).

Metinde birkaç örnek hariç daima düz ya da yuvarlak şekilleri ile kullanılan bazı ekler düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır.

Daima düz ünlülü kullanılan ekler

+I, +sI iyelik eki: kapusı (71a), yöresi (305a), alnı (1007b), tenini (1181b).

+(y)I, +nI belirtme hâl eki: günü (603b), cihānı (138b), ruhları (297a), kışşayı (176b), boyı (218b).

-AyIn emir kipi teklik birinci şahıs eki: ideyin (157b), süreyin (1154b).

-sIn teklik ikinci şahıs eki: yuyasın (326b), kılasın (724a), idesin (724b).

-mIş öğrenilen geçmiş zaman eki: tolmış (360b), komış (439a), ölmüş (485a).

-mIş sıfat-fiil eki: olunmuş bir şanem (1017a), kalmış ümmet dest-giri (56b).

-dI görülen geçmiş zaman üçüncü şahıs eki: buyurdı (26b), kondurdı (19b), işitdi (1056a), açdılar (258a), yürüdiler (369b), itdiler (629a).

-IsAr gelecek zaman eki: kalısar (24b), olısar (357b), atılısar (617b).

+ncI isimden isim yapım eki: ikinci (270a), üçünci (273a).

+mı soru eki: 'aceb mi (122a), degül mi (560b), hayālüm mi (763a), düşüm mi (763b).

Daima yuvarlak ünlülü kullanılan ekler

-dUk sıfat-fiil eki: geldüğüm (979a), tırdığı (212b), 'acz olduğın (27b), geldüğünü (1085a).

-dUr bildirme eki: revādur (43b), şıdığıdur (604b), şānındadır (610a) cānānıdur (664a), cānıdur (664b).

-sUn teklik üçüncü şahıs emir eki: kıalsun (201b), şunulsun (502b), gitsün (526b).

-sUz isimden isim yapım eki: dikensüz (322b), elemsüz (322b), belāsuz (414a), ejdehāsuz (414b), sensüz (784a).

-vUz çokluk birinci şahıs eki: ıdevüz (495b), vırevüz (496b), kılavuz (497b), düzevüz (498a).

-Up zarf fiil eki: eyleyüp (372a), bulmayup (377a), tırup (381a), tağılup (404a), ayrılup (444a), kağıyup (460a).

-Ur geniş zaman eki: eylerüm (779b), umarum (44b).

+dUz isimden isim yapım eki: gündüz (12b), ılduz (817a).

-dU görülen geçmiş zaman birinci ve ikinci teklik, çokluk şahıs eki: gitdüm (980a), eyledüm (993b), itmedüm (971b), geldün (98a), saçduñ (88a), eyledün (80a), firār itdük (1049b), ırgürmişidük (1052b).

Hem düz hem yuvarlak ünlülü kullanılan ekler

+Iık isimden isim yapım eki: eksükligiyle (110b), güzellik (264b), günlük (918b), kemlügün (555a).

+II isimden isim yapım eki: adlu (207a), dürlü (552b), deñlü (612a), gözli (371b).

2.1.2.4. Ünlü Değişmeleri

Türkçede ünlüler, hem kelime köklerinde hem de eklerde bir takım sebeplerle değişmektedir. Bazen sebepleri belli olsa da bu değişikliklerin birçoğunda ise hangi sebebe dayandığı tam olarak tespit edilememektedir.

2.1.2.4.1. İncelme

Eski Türkçe ve geçiş döneminden kalın olan bazı ünlüler metinde ince ünlüyle kullanılmıştır.

bıçer (618b) < bıç-, degül (987b) < tağ ol, diñle- < tıñla-, akçe (148b) < akça, yine (336a) < yana.

2.1.2.4.2. Kalınlaşma

Kalınlaşmanın en karakteristik örneği birinci ve ikinci teklik şahıs zamirlerine yönelme hâl eki getirilmesiyle yapılır. Bu ses değişmesi Eski Anadolu Türkçesinden önce tamamlanmıştır (Yıldız-Yalkın, 2021: 41).

saña (79b), baña (163a).

2.1.2.4.3. Daralma

Türkçede $e > i$, $i > e$ değişimi eski Türkçeden itibaren birçok lehçede görülmektedir. Eski Türkçe metinlerinde karışık olarak verilen bu ses hadisesinde değişmeye esas olan sesin hangisi olduğu kesin olarak belli değildir (İlhan, 2009b: 58). Metinde ünlü daralmasına örnek olarak şunları verebiliriz:

gice (12b), yiri (13a), irmek (30a), olımaz (69b), işigünde (128b), irişür (27a), imdi (912a) < emdi < amtı, hırmenini (14b), nice (35a) < neçe, nite (394b) < neteg, işit- (454a) < eşid-.

2.1.2.4.4. Düzleşme

Metinde kalıplaşmış bazı kelime ve eklerin dışında da düzleşme görülmektedir.

bunı (3a), oldı (4a), düzdi (10b), büri- (15b), olduğın (27b), odından (38a), yüri- (39b), çünkü (4a), vücūdı (8b), sözidür (70b), tolusı (107b), ölince (129b), özini (576b), görin- (405b).

2.1.2.4.5. Genişleme

Dar ünlülerin çeşitli sebeplerle boğumlanma özelliklerine göre geniş ünlülere dönüşmesi hadisesidir. Genişleme metinde daha çok çekim eklerinde görülür.

ağla- (319b) < yığla-, bilürem (79a), nizāram (40a), ḥāram (40b), bīmāram (41a), şağam (41b), şağam (41b), bilürem (79a).

2.1.2.4.6. Yuvarlaklaşma

Bir kelimedede ön, iç ve son ses durumundaki düz ünlülerin çeşitli nedenlerle yuvarlak ünlüye geçmeleri olayıdır. Bu ses olayının en yoğun görüldüğü dönem Eski Anadolu Türkçesi dönemidir. Türk dili tarihinde yuvarlaklaşmaların ortaya çıkmasında birçok sebep vardır. (Karaağaç, 2018: 100). Bunlardan birisi Eski Türkçede dudak uyumuna dâhil olmayan bazı kelimelerin genellikle ilerleyici ünlü benzeşmesi ile uyuma girme çabasıdır (Yıldız-Yalkın, 2021: 42)

Bu dönemde Eski Türkçeden itibaren yuvarlak olarak kullanılan bazı kelimeler aynen devam ettirilirken, Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan $g/\dot{g}$ ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düşünmesiyle oluşan yuvarlak ünlülü kelimeler de kullanılmaya devam etmiştir

adıgı > ayru (451b), kamu > kamıg (403b), kapıg > kapu (71a), tapuğa (136a) < tapıg.

Bazı kelimelerde görülen yuvarlaklaşmanın bir diğer sebebi de /b, m, p, v/ gibi dudak ünsüzleridir: yavuz (526b), avuç (88a).

Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biri olan yuvarlaklaşma metinde hem kelime köklerinde hem de yapım ve çekim eklerinde görülmektedir.

adlu (207a), dürlü (552b), kemlügen (555a), geldüğünü (1085a), şânındadır (610a) cānānıdır (664a), şunulsun (502b), gitsün (526b), belāsuz (414a), sensüz (784a), kılavuz (497b), düzevüz (498a), bulmayup (377a), turup (381a), geldüğün (98a), ılduz (817a), eyledüğün (80a), umarum (44b), yidür- (414a), getür- (844b), geyürüp (782b), tolundur- (907b), artur- (110a), artuğ (129b), yaluğuz (211b), girü (24a).

2.1.2.5. Ünlü Türemesi

Kelimenin aslında olmayan, ek getirildiğinde ortaya çıkan yeni ünlüye denir. Metinde çok görülmeyen ses olaylarından. Genelde içseslerde görülür. Bazı alıntı kelimeleri Türkçenin ses yapısına uygun hâle getirmek için ünlü türemesine başvurulur.

çingırağı (366a) < çingrak, pāyidār (153b) < pāydār, hükümleri (81a) < hüküm.

2.1.2.6. Ünlü Düşmesi

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ünlü düşmesi ön ve son seslerde yok denecek kadar azdır. Ünlü düşmesi daha çok iç seslerde görülür.

ayrılup (444a), çevre (984a), eylik (296a), oynarken (1140b), uyğu (390b), ayruğ (921a), ilti (1044a), beñze- (615b), buyruğun (82b).

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi ise metinde en sık kullanılan ses olaylarından.

gönlüm (722a), ağzın (225b), oğlunı (485a), oğlan (626a), boynına (631b), karnuğdur (486b), göğsüne (202a), devrini (160a), neşri (195b), aşırında (213a), bağına (461b).

Ünlü düşmesi kelimelerin dışında bazı edat ve ek-fiilin çekimli biçimlerinde de görülebilir.

Edatlarda ünlü düşmesi:

ile edatında: nazımla (156b), benümle (1059b), 'askerle (420b), küfrle (614b).

için edatında: olduğıçün (101a), rûhiçün (190a), kılmagıçün (544a).

Ek-fiilin çekimli şekillerinde ünlü düşmesi:

iken: iderken (149a), тұrurken (175a).

imiş: degülmiş (1066a).

ise: olursa (90b), varsa (244a), bulursa (485a).

idi: şanurdı (306b), gülerdi (545b), okurdum (1027b), iderdüm (991b).

2.1.2.7. Birleşme

“İkisi daima bir arada kullanılan iki kelimenin geçirdiği değişiklikten sonra yeni bir şekil alması ve tek kelime olmasıdır.” (Tuna, 1986: 43). Metinde birçok kelimedede görülen bu ses olayında genel olarak birleşmeler tamamlanmıştır.

degül (33b) < tağ+ol, işbu (319a) < uş+bu, nite (865b) < ne+teg, nitekim (953b) < ne+teg+kim, şol (109a) < uş+ol, şöyle (293a) < şu+ile.

2.1.2.8. Karışma

“Konuşma sırasında, dizideki kelimelerden ikisinden birinin sonundaki, ötekinin başındaki vokallerin birbirine geçmesi olayıdır.” (Tuna, 1986: 43). Metinde daha çok vezin ve kafiye için yapılan bu ses olayı, *ne* ve *ki* ile kurulan kelimelerde görülür.

n'ola (64a) < ne+ol-, n'eylerseñ (726a) < ne+eyle-, n'itdi (1002b) < ne+it-, k'idüp (196a) < ki+it-, k'oldı (199a) < ki+ol-, k'ey (651a) < ki+ey, k'alup (1040a) < ki+al-.

2.1.2.9. Geçişme

Daima birlikte kullanılan ve ünlüyle bitip ünlüyle başlayan kelimelerin birleşmesiyle ortaya çıkan ses olayıdır (Tuna, 1986: 43).

böyle (112b) < bu+ile, kendüzin (41b) < kentü+öz, niçün (561b) < ne+içün.

2.1.3. Ünsüzler

2.1.3.1. Ünsüzlerin Yazımı

Türkçe kelimelerde eski Uygur ile Arap ve Fars imla geleneği devam ettiğinden ünsüzlerin yazımında standart bir düzenden bahsetmek mümkün değildir. Türkçede *ç*, *g*, *η*,

p ünsüzlerini karşılayan özel işaretler olmadığı için bu ünsüzler *c*, *k*, *b* işaretleri ile gösterilmiştir. Ayrıca *ç* için (چ) *p* için (پ) *g* ve *n* içinse (ك) işaretleri de kullanılmıştır (Yıldız-Yalkın, 2021: 30).

Bununla birlikte Arap Fars imlasıyla yazılan Türkçe kelimelerdeki bazı ünsüzlerin ya sadece kalın ya da sadece ince ünlüler ile yazılma imla geleneği de vardır. Bu kalın ve ince yazım kuralı özellikle ق - ك - غ - ط - ت - ص harflerinde görülür.

Yukarıda ifade ettiğimiz ünsüzlerin genel kullanım özellikleri dışında, bu ünsüzlerin bazen dönem metinlerinde bazen de aynı metin içerisinde bile farklılık gösterdikleri de unutulmamalıdır. Ayrıca beş farklı nüshadan yola çıkarak yaptığımız tenkitli metin çalışmamızda müstensihlerden kaynaklanan ünsüzlerin farklı yazılışları da görülmektedir.

2.1.3.1.1. /b/, /p/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde Türkçe kelimelerin yazımında hem /b/ hem de /p/ ünsüzü kullanırken b (ب), p ise (پ) işareti ile yazılmışlardır. “Türkçe kelimelerde ön ses durumunda *p*- ünsüzüne pek rastlanmaz.” (Özkan, 1995: 88). Türkçe kelimelerde ön seste genellikle b (ب) ünsüzü kullanırken iç seslerde ve kelime sonlarında ise p (پ) ünsüzü tercih edilmiştir. Metinde sadece bir örnekte (pek 425b بك) ön sesi *p*’li Türkçe kelime kullanılmıştır.

bunı (3a) بونی	bulmaz (8b) بولمز	buyurdu (26b) بیوردی
bir (32b) بر	binde (34a) بکده	bilürem (79a) بلورم
berk (173b) برک	bağladı (173b) بغلادی	balçığile (603b) بلچیغیله
biçer (618b) بیچر	bulutdan (629b) بولوتدن	boyardı (681b) بویردی
birle (1100a) برله	başı (526b) باشی	bel (658b) بل
boynına (640b) بوینینه		

Bugün kelime başında /p/ ünsüzü ile yazdığımız bazı kelimeler metinde /b/ ünsüzü ile yazılmıştır:

barmağ (690b) برمغ	barmağın (854b) برمغن

Ayrıca metinde bir defa kullanılan Çalab (189b) چلب kelimesinin son sesi de /b/ ile yazılmıştır.

İç ve son seslerde genellikle /p/ ünsüzü kullanılmıştır:

қапуға (47b) قاپوکه	топтолу (101a) طوپتولو	тапуға (136a) طپوکه
depret (200b) دپرت	yapup (387a) يپوب	қопарды (417b) قوپردى
yaprağın (467b) يپرغين	depüp (847b) دپوب	топраға (954b) توپرغه
öpüp (963b) اوپوب	қапламыш (982a) قيلمش	

-(y)Up zarf-fiil ekindeki /p/ ünsüzü kalıplaşmış bir şekilde daima /b/ harfi ile yazılırken imla geleneğine uyularak metinde p harfiyle gösterilmiştir:

idüp (111b) ايدوب	bulmayup (120a) بولميوب	eyleyüp (372a) ايليوب
dönüp (547b) دونوب	diñleyüp (624a) دكليوب	توتوب (844a) tutup
olupdur (116b) اولوبدر		

-(y)Uban zarf-fiilinde ise /b/ ünsüzü tercih edilmiştir:

eyleyüben (255a) ايليوبن	öpüben (277b) اوپوبن	düşüben (1179b) دوشب
қақыубан (624b) قاقيوبن	ayrıluban (916a) ايريلوبن	

Metinde 9 kez kullanılan Farsça *heb* kelimesinde de geleneğe uyularak kelime sonunda /p/ ünsüzü tercih edilmiştir:

hep (67b) هب

2.1.3.1.2. /c/, /ç/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde Türkçe kelimelerde hem c (ج) hemde ç (چ) harfleri kullanılmıştır. /c/ ünsüzü sadece iç sesler de görünürken /ç/ ünsüzü ise kelimenin bütün ses yapılarında (ön ses, iç ses, son ses) kullanılmıştır.

/c/ (ج) ünsüzlü kelimelerin kullanımına şu örnekleri verebiliriz:

ancağ (7b) انچاق	gice (12b) كچه	yanuçca (92a) يانكچه
ancılayın (146b) انجلين	ikinci (270a) ايكنجى	nice (153b) نچا
bilesince (428b) بيلسئچه	gidecekdür (1198a) كیده جکدر	

Kelimelerin bütün şekillerinde görülen ç (چ) ünsüzü daha yaygın bir kullanıma sahiptir:

Kelime başında:

çeküp (185a) چکوب	Çalab (189b) چلب	çokdur (205a) چوقدر

çıkarp (224a) چكاروب	çağırdı (262b) چاغردى	çingırağı (366a) چىنغىراغى
çaldurdu (478b) چالدردى	çevre (984a) چوره	

Kelime içerisinde:

kaçan (36a) قچن	içre (87b) ايچره	şacduñ (88a) صچدك
içinde (114a) ايچينده	aķçe (148b) اقچه	oķundıķça (179a) اوكوندقچه
şacdı (192a) صچدى	göçdi (260b) كوچدى	kiçi (265a) كچى
sürçüp (467a) سورچوب	içmezse (503a) ايچمزسه	niçün (561b) نيچون
balçigile (603b) بلچيغيله	gerçek (609b) كرچك	biçer (618b) بيچر
uçup (713b) اوچوب	şacı (1009b) صاچى	

Türkçe kelime sonunda yer alan bazı c (ج) ünsüzleri, imla geleneğine uyularak /ç/ olarak yazılmıştır:

avuç (88a) اوچ	üç (267a) اوچ	aç (912a) اج
geç (913a) كچ	kılıç (991a) قليچ	

2.1.3.1.3. /d/, /t/ Ünsüzlerinin Yazımı

Türkçe kelimelerin yazımında /d/ ünsüzü için (د) işareti, t harfi içinse t (ت) ve t̄ (ط) işaretleri kullanılmıştır. Metinde t ünsüzü; ince ünlülerle kurulan hecelerde genellikle t (ت), kalın ünlülerle kurulan hecelerde ise t̄ (ط) harfleri ile karşılanmıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde ince sıradan kelimelerdeki *t*->*d*- değişimi genel olarak tamamlanmış ve yazıya geçirilmiştir. Dolayısıyla burada bir karışıklık söz konusu değildir. Fakat kalın sıradan kelimelerdeki *t*->*d*- değişiminde birtakım sıkıntılar baş göstermiştir. “Bir yandan bu değişimin geniş bir zaman çerçevesi içinde yüzyıldan yüzyıla az çok değişen basamaklı bir şekilde yer alması, bir yandan ağız ve bölgeler arasında birbiri ile zıtlaşan ve bugüne kadar süregelen bazı ayrılıkların bulunması, bir yandan da müstensihler aracılığı ile eserlere, asıllarından farklı şekillerin verilmiş olması dolayısıyla kalın sıradan kelimelerin t’li ve d’li yazılışlarının tercihi bakımından farklar ortaya çıkmıştır.” (Korkmaz, 2017: 489).

/t/ ünsüzü kelime başında genellikle t̄ (ط) harfi ile gösterilirken kelime iç ses ve son seslerinde ise daha çok t (ت) harfi tercih edilmiştir.

tuğdılar (290b) طوتديلر	taşa (404a) طاشه	taķınmış (438b) طقتمش

toprağa (954b) طوپرغه	ıtıncağ (970b) طوتنچق	yaratduñ (49a) يرتدك
itdükde (110b) ايتدكدده	işitdi (172a) اشتدی	altun (258b) التون
üstine (444b) اوستينه	yitdi (454b) ييتدی	qatı (478b) قتی
iletdiler (517a) ايلتديلر	gitsün (526b) كتسون	isteyen (537a) استين
ortaya (543b) اورتايه	bulutdan (629b) بولوتدن	unutdı (635a) اونوتدی
ağlatmadı (1145b) اغلتمادی	arturma (110a) ارتورمه	düzet (167a) دوزت
at (467a) آت	ilet (725b) ايلت	

Yine bugün Türkiye Türkçesinde kelime başında /d/ ünsüzü ile yazılan birçok kelime, metinde *t*’li (ط) şekli ile kullanmaya devam etmiştir.

tağıla (17a) طاغله	toğmadın (86a) طوغمدين	toldı (86b) تولدی
toptolu (101a) طوپطولو	tağıtmışdı (211b) طغتمشدی	tuğağı (218a) طوطاغی
tolundı (335b) طولندی	toğınca (362a) طوغنجه	turup (367a) طوروب
tañanup (620b) طيانوب	tuvağ (1095b) طواغ	toğru (706b) طوغرو

Ayrıca Eski Türkçede kelime başında /t/ ile yazılan bazı kelimelerin de metinde /d/’li kullanımları görülmektedir:

dün (384a) دن “gece”	dürlü (504b) درلی	depüp (847b) دپوب

Metinde Türkçe kelimelerin yazımında *d* (د) ünsüzü kelimenin ön, iç ve son seslerinde kullanılmıştır.

düzdi (10b) دوزدی	döner (12b) دونر	degül (33b) دكل
dağı (69b) داخی	düşdi (88b) دوشدی	dökerse (148b) دوكرسه
diyeler (179b) ديالر	depret (200b) دپرت	derildi (257b) درلدى
dikensüz (322b) دكنسز	dilin (328a) دلن	düşine (331b) دوشنه
diñleyüp (456a) دكليوب	danış (474b) دانش	dürişdi (861b) دورشدی
dilegüm (901a) ديلكم	oda (14b) اوده	qondurdı (19b) قوندردی
yaradılmazdı (22b) يرادلمازدی	adlu (207a) ادلو	udardı (210b) اودردی
kendü (421a) كندی	kimdür (442a) كيمدر	olduğıdur (567b) اولدوغيدير
idelden (598b) ايدلدن	istedüğünü (692b) ايساتدوكونی	itdürem (756b) اتردم
ılduz (817a) ايلدوز	gündüz (831a) كوندز	gönderse (1171a) كوندرسه
ad (58b) اد	od (1026b) اود	

2.1.3.1.4. /g/, /k/, /ğ/, /k/, /h/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde ince sıradan ünlülü kelimelerde sedalı /g/ ile sedasız /k/ ünsüzünün yazımında bir işaret ayrımı yoktur. Her iki ünsüz de ince ünlü kelimelerde kef ile (ك) gösterilmiştir. Kalın sıradan ünlülü kelimelerde ise *k* harfi için (ق), *ğ* harfi içinse (غ) işaretleri kullanarak harf ayrımı yapılmıştır.

k (ك), *g* (ك) ve *k* (ق) ünsüzleri kelimelerde ön, iç ve son seste yazılabilirken *ğ* (غ) ünsüzü ise sadece iç ve son seslerde kullanılmaktadır.

kendüye (94b) كندويه	kimsene (126b) كمسنة	iderken (158b) ايدرکن
keserdi (236b) کسردی	kiçi (265a) کچی	çeküp (1115a) چکوب
ikimüz (1051a) ايکمز		
gündüz (12b) کونز	gözine (138b) کوزنه	gönül (173b) کوکل
gögsüne (202a) کوکسنة	beglik (296b) بکک	güzellik (449b) کوزلک
gülerdi (545b) کولردی	giydi (737b) کیدی	yeg (278b) يك
kalısar (24b) قلیسر	kapuñdan (46b) قپوکن	qamusı (234a) قموسی
kalğup (278a) قلقوب	kırğ (444a) فرق	olıncağ (562a) اولنچق
kağıyuben (624b) قاقیوبن	qorğulı (920a) قورقولى	urduqça (1027a) اوردوقچه
toğmadın (86a) طوغمدین	oğlan (216b) اوغلان	açılmağa (220a) اچیلماغه
ağzın (225b) اغزین	ayağ (243b) اياغ	olğıl (248b) اولغل
tağı (259b) طاغی	tutğun (469b) طوتغون	toğru (820b) طوغرو
toprağa (954b) طوپرغه	tuvağ (1109b) طواغ	olmağ (1191a) اولماغ

Eski Türkçede kelime başı bazı /k/ ünsüzleri Batı Türkçesinde /h/ye dönüşmüştür. Eski Anadolu Türkçesinde de devam eden bu süreç Osmanlı Türkçesi ile tamamlanmıştır (Ergin, 2012: 89-90). Düzenli olmayan bu /h/li kullanımlarda, şüphesiz müstensihlerin ağız özellikleri de metinlerde kendini göstermektedir.

Türkçenin tarihi yazı dillerinde görülen *k>ğ* değişimi metnimizde de birkaç kelimedede karşımıza çıkmaktadır:

dağı (69b) داخی	uyğu (390b) اویخو	ağşam (933a) اخشام
han (947a) خان		

2.1.3.1.5. /n/, /ŋ/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde /n/ ünsüzü için (ن), damak n'si/ŋ içinse (ك) işareti kullanılmıştır. /n/ ünsüzü, kelimelerin bütün yapılarında gösterilmiştir.

n'ola (90b) نوله	neye (230b) نيه	nite (394b) نيتا
niçün (561b) نچون	nice (799a) نچا	gündüz (12b) گوندز
bunları (24a) بونلاری	yarın (82a) یارین	kendüzin (141b) کندوزین
ancılayın (146b) انجلین	güneş (209a) گونش	oğlan (232a) اوغلان
yanınca (233b) یاننجه	sensin (342a) سنسن	tolununca (395a) تولونونجا
kañkısına (460a) قنقسینه	şanasın (467b) شاناسن	daniş (474b) دانش
kanın (481b) قانن	altun (542b) التون	yalan (556b) یالان
boynına (640b) بوینییه	kaşanur (819b) قشانور	alnı (1007b) النی

Türkçenin ilk yazılı belgelerinden itibaren takip edilen damak n'si ise; kelime iç ve son sesleriyle birlikte ek sonlarında kullanılmıştır.

anuç (12a) انك	biñ (34b) بيك	kapuña (47b) قاپوکه
şonđur (60a) صوكدر	saña (107a) ساكا	göñül (173b) گوگل
yaluñuz (211b) یلوکوز	geñ (253b) كك	öñinde (278a) اوكنده
şonra (362a) صكره	yaña (421b) يكا	beñzini (478b) بکزینی
yañlış (556b) یكلش	dilersen (672a) ديلرسك	baña (1023a) باکه

2.1.3.1.6. /s/, /ş/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde /s/ ünsüzünün yazımında genel olarak s (س), ş (ص), ṣ (ث) işaretleri kullanılırken Türkçe kelimelerde ise bu ünsüz; s (س), ş (ص) işaretleriyle gösterilmiştir. İnce sıradan ünlülü kelimelerde düzenli olarak s (س) işareti kullanırken kalın sıradan ünlülü kelimelerin yazımı ise ş (ص) işaretiyle gösterilmiştir.

sözidür (70b) سوزيدر	söyledi (89b) سويلدى	kimsene (126b) كمسنه
sensin (264a) سنسن	dikensüz (322b) دكنسز	isteyen (537a) استين
emsem (694b) امسم		
şaçup (14b) صچوب	şonđur (60a) صوكدر	şorsa (269a) سورسه

şanurdı (306b) صنوردی	şag (531a) صاغ	şatmayup (604b) ستمیوب
şoldı (686a) صولدی	ışırup (854b) ایسروب	şıyup (935b) صیوب
şıgamazken (1142a) صغامزقن		

Bununla birlikte Uygur imla geleneğinin etkisiyle ön seste bazen de iç seslerde kalın ünlülülerle s (س) harfinin kullanıldığı da görülmektedir (Yıldız-Yalkın, 2021: 33).

olmasa (23b) اولماسه	kalısar (24b) قلیسر	kapısı (71a) قپوسی
tolusı (107b) طولوسی	atasından (296b) اتاسندن	sağadur (341b) ساکادر
ursa (460a) اورسه	karşusunda (744b) قرشوسنده	

2.1.3.1.7. /l/ Ünsüzünün Yazımı

Türkçede kelime başında bulunmayan /l/ ünsüzü metinde; (ل) işareti ile gösterilip kelimelerde iç ve son seslerle birlikte eklerde kullanılmıştır.

bulmaz (8b) بولمز	eylemez (9b) ایلmez	olanlardan (73a) اولنلردن
eliyle (84b) الیه	ölince (129b) اولنجه	oğula (171b) اوغله
yaluğuz (211b) یلوکوز	güzellik (264b) کوزللك	elli (444a) اللى
göñüllerden (634a) کوکلدن	bala (696b) باله	dilegüm (901a) ديلکم
ılduz (1055a) ایلدوز	şol (92b) شول	olğıl (248b) اولغل
yol (714b) یول	ol (849a) اول	yıl (1201a) ییل
bil (1201b) بیل		

2.1.3.1.8. /m/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde (م) işareti ile gösterilen /m/ ünsüzü Türkçede kelime başlarında kullanılmamıştır. Kelime kök, gövde ve eklerinde görülen bu ünsüze şu örnekleri verebiliriz:

kamısı (234a) قموسی	gümüş (258b) کمش	şunmadın (317a) صونمدين
yummadı (362b) یوممادی	bulmamağa (425a) بولماماغه	kimisi (550b) کیمیسی
imdi (622b) ایمدی	barmağ (690b) برمغ	eme (1114b) امه
yemişler (1123b) یمیشلر	umarum (44b) اومارم	kim (669a) کیم

emsem (694b) امسم

benüm (763a) بنم

2.1.3.1.9. /r/ Ünsüzünün Yazımı

Türkçe kelime başında kullanılmayan r ünsüzü; kelimelerin iç ve son sesleriyle birlikte eklerde yazılmış, (ر) işaretiyle de gösterilmiştir.

eyler (16b) ايلر

girü (24a) كرو

irişür (27a) ايريشور

tırurken (175a) طورركن

vardur (227b) واردر

yaraşur (270b) يراشور

yüridi (398b) يوريدى

uyardı (419b) اويردى

urdılar (631b) اورديلر

üzre (649a) اوزره

arardı (714b) اردى

virürse (1045b) ويررسه

bir bir (1068b) بر بر

oynarken (1140b) اوينركن

2.1.3.1.10. /ş/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde ön, iç ve son sesle birlikte eklerde görülen /ş/ ünsüzü için (ش) işareti kullanılmıştır.

şöyle (12b) شويله

şol (109a) شول

şular (655a) شولر

işigidür (71b) ايشيكيدير

başumı (163b) بشومى

gümüş (258b) كمش

güneşveş (370b) كونش وش

düşürdi (467b) دوشوردى

yağlış (556b) يكلش

kişiden (709a) كشيدن

yummışdı (817b) يومممشدى

geniş (955b) ككش

kış (1129b) قيشى

2.1.3.1.11. /v/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /v/ ünsüzü için (و) işareti kullanılmıştır. Türkçe kelime kök ve gövdeleri ile eklerde görülmektedir.

varıcağ (47b) وارجق

avuç (88a) اوج

virdi (112b) ويردى

virelden (126a) ويرلدن

vardum (188a) واردم

sevüp (215a) سوب

idevüz (495b) ايده وز

yavuz (526b) ياوز

şavurdı (846b) شوردى

avutmaz (1018b) اوتمز

tuvağı (1096a) طواغى

2.1.3.1.12. /y/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /y/ ünsüzü için (ى) işareti kullanılmıştır. Kelimenin bütün şekillerinde ve eklerde görülen /y/ ünsüzü (ى), aynı zamanda yardımcı ses olarak da yazılmıştır.

yaradılmazdı (22b) يرادلمازدى	yazsa (34b) يازسه	yoluğa (83a) يولكه
söyünse (125a) سويونسه	yüzün (136b) يوزين	yağdı (172b) يقدى
yaluğuz (211b) يلوکوز	yuyasın (326b) يوياسن	ayru (451b) ايرو
yıkıldı (467a) يقدى	yalan (556b) يلان	söyleyüp (612a) سويليوب
giyüp (824b) كيوب	buyurdu (26b) بيوردى	ay (446a) آى
ey (447b) اى		

2.1.3.1.13. /z/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /z/ ünsüzü; z (ز), ẓ (ظ), ẓ (ض), ẓ (ذ) bu dört farklı işaretle gösterilmiştir. Türkçe kelimelerde ise sadece (ز) işareti iç ses, son ses ve eklerde kullanılmıştır.

gündüz (12b) كوندز	yazmaya (34a) يازميه	yüzüme (48b) يوزومه
bizüm (111b) بزم	gözine (138b) كوزينه	yaluğuz (211b) يلوکوز
ağzın (225b) اغزين	güzellik (264b) كوزللك	kendüzini (507b) کندوزينى
benzer (772b) بکزر	ılduz (817a) ايلدوز	biraz (1148a) برز

2.1.3.2. Ünsüz Uyumu

Ünsüzlerin ses tellerindeki titreşimine göre tonlu/sedalı-tonsuz/sedasız uyumdur. “Türkçede kelime içinde, sedasız konsonantlar ancak sedasız konsonantlarla veya sedasız karşılığı olmayan sedalı konsonantlarla; sedasız karşılığı olan sedalı konsonantlar ancak sedasız karşılığı olan veya olmayan sedalı konsonantlarla; sedasız karşılığı olmayan sedalı konsonantlar ise sedasız konsonantlarla veya sedasız karşılığı olan veya olmayan sedalı konsonantlarla, yani bütün konsonantlarla yan yana bulunabilirler.” (Ergin, 2012: 76).

Ünsüz uyumu olarak ifade edilen bu ses hadisesine metnimizde uyulmamıştır. Bu durumun temel sebebi ise dönemin dil ve imla geleneğinde kalıplaşmış ek ve yapıların kullanılmasıdır. Bu uyumu bozan bazı ekler şunlardır:

+dA (bulunma hâli eki): ayakda (56b), ‘âlem-i şüretde (60a), gelişde (97b), müddetde (296a), gökde (376b), felekde (1030a), nefesde (1130b), ‘âşığda (1189b).

+dAn (ayrılma hâli eki): şekâvetden (330a), nergisden (346a), bulutdan (629b), maḥbesden (689b), nuḥûsetden (868b), ṭarafdan (978b), atdan (983a), mevtden (1196b), gökden (808b), görmemekden (1058a), işden (326a), güneşden (564b), Mâhdan (504a).

-dU (görülen geçmiş zaman eki): itdi (13a), yaratduḡ (49a), ṭuttum (115b), işitdi (172a), düzetdi (245b), yitdi (454b), ilettiler (517a), esdi (846b), unuttı (635a), atdı (852a), ḳatdı (861b), gitdi (886b), ṭaḡıttı (935b), iltı (1044a), çekdi (418b), şaçduḡ (88a), göçdi (260b), uçdı (1169b), varmışdı (91a), idüpdi (299b).

+dUr (bildirme eki): bürdür (15b), yokdur (44a), sözidür (70b), vardur (227b), sa’âdetdür (230b), budur (268a), degüldür (618a), aḳarşudur (620b), ḥâletdür (965a), ‘ayn-ı rāḥatdur (1158b), eylikdür (269b), itmişdür (131a), gidecekdür (1198a), k’idecekdür (1198b).

-dUK (sıfat-fiil eki): itdügüm (48b), düşdüḡin (904a), ṭuttuḡı (922b), itdügidür (1159b).

-dUKdA (zarf-fiil eki): gitdükde (97a), itdükde (110b), irişdükde (384a).

-dUKça (zarf-fiil eki): itdükçe (161b).

+dUr (ettirgenlik eki): şaçdurur (18b), itdürür (20b), itdür (201a), çekdürür (641b), itdürdi (1003b).

2.1.3.3. Ünsüz Değişmeleri

Ünsüz bir harfin yerini kendisine yakın başka bir ünsüze bırakması olayına ünsüz değişmesi denir. Ünsüz değişimleri tonlulaşma, tonsuzlaşma, süreklileşme ve sızıcılaşma olmak üzere dört farklı grupta kelime ve eklerde görülür. Metin de geçen ünsüz değişimlerine şu örnekleri verebiliriz:

açdurup (15a), ṭaḡıla (17a), degül (33b), şaḡam (41b), almaḡ (85a), ṭoḡmadın (86a), ṭoldı (86b), ṭamına (120b), çarḡının (74a), ṭoṭṭolu (101a), eksügimüz (111b), ideyin (157b), ṭuṭaḡı (218a), ṭuvaḡ (1095b), dün (384a) < tün “gece”, dürlü (504b), depüp (847b),

toğru (706b), dağı (69b), uyğu (390b), ağışam (933a), han (947a) , yavuz (526b), var- (517a).

2.1.3.4. Ünsüz Düşmesi

Kelime içerisinde genelde güçsüz harfler olarak ifade edilen düşmeye meyilli ünsüzlerin özellikle bir ek geldiğinde düşerek kaybolmasına ünsüz düşmesi denir. Metinde kelime başında, ortasında ve sonunda ünsüz düşmesine örnek birçok kelime vardır.

şular (130a), koma (108a), bularla (151a), ol- (985a) < bol-, ılduz (817a) < yılduz, ağla- (319b) < yığla-, götür- (469b) < keltür-, oturdı (292a) < oltur-, kapı > kapu (71a), adrı > ayru (451b), kamu > kamı (403b), tapu (136a) < tapı, katı > katı (478b), tiri > diri (485b), çeri > çeri (1051b).

2.1.3.5. Ünsüz Türemesi

Kelimenin ön, iç ve son seslerinde kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün fazladan ortaya çıkmasıdır. Burada özellikle yardımcı ünsüz olarak /y/ sesini belirtmek gerekir. Türk dilinin ses yapısı gereğince iki ünlü yan yana gelmez. Ek sırasında böyle bir durumla karşılaşıldığında ünlü çatışmasını gidermek için ünlülerin arasına “yarı ünlü” denilen /y/ ünsüzü getirilir (Ercilasun, 2000: 219-220).

Ek-kök birleşmelerinde: yazmaya (34a), uyğuya (359a) neye (622b) kendüye (688a) diyüp (697a) eyleyüp (698a) deyincek (1077a) saçmayaydu (794a) giceyi (861b)

İle edatı ve ek-fiilin ekleşmesinde: emriyle (12a) eliyle (84b) eksüklüğüyle (110b), gönayla (1140b), üzreyken (700a) içreyken (719a)

Yabancı kelimelerde: hāyık (122b) < hālā'ik “yaratıklar”, fāyık (204a) < fā'ik “daha ünlü”, lāyık (625b) < lāi'ik “uygun”

2.1.3.6. Ünsüz Tekleşmesi

Türkçede kural gereği asli olarak aynı cinsten iki ünsüz yan yana gelmez. Fakat Türkçeye başka dillerden geçmiş bazı kelimelerde iç ve son sesteki aynı cinsten iki ünsüzden biri düşürülür. Tekleşme ismi verilen bu ses olayını özellikle Arapçadan alınan kelimelerde görülmektedir (Vural-Böler, 2012: 106). Metinde vezin ve kafiye zorlamalarıyla tahfif yapılmış örnekler kullanılmıştır.

hadi mihr (1007b) < hadd, 'ad yok (21b) < 'add, Hāk (24) < Hāk.

2.1.3.7. Ünsüz İkizleşmesi

İkizleşme, bir kelime içerisindeki bir ünsüzün iki defa telaffuz edilmesiyle oluşur. Bu ses olayının sebebi, bazen aslı uzun ünlülerin kısalması bazen de kimi ünsüzlerin kaybolması olarak ifade edilebilir. İkizleşmelerde vurgu ve pekiştirme başat özelliklerdir.

elli (444a) < elig, issi (476a) < isig, ümmîd (1087a) < ümîd

2.1.3.8. Göçüşme

Göçüşme kelime içinde iki sesin yer değiştirmesine denir. Bu ses olayı genellikle komşu sesler arasında meydana gelir. Bazen uzak sesler ve ünlüler arasında görülen göçüşmeler de mevcuttur. Göçüşme birbirini izleyen yani komşu iki ses arasındaysa buna *yakın göçüşme*, uzak iki ses arasında ise buna da *uzak göçüşme* denilmektedir (Vural-Böler, 2012: 107). Metinde bir örnekte ünsüz-ünlü göçüşmesi mevcuttur.

kimesne (856b)

2.1.3.9. Hece Tekleşmesi

Yan yana buluna benzer ya da aynı hecelerden birinin düşürülmesidir. tur- yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden sonra ortaya çıkan turur şekli, Eski Anadolu Türkçesinde ötümlüleştirek önce durur olmuş sonra ise hece tekleşmesi sonucu +dUr biçiminde eklenmiştir (Yıldız-Yalkın, 2021: 78). Metinde hem +dUr eki kullanılmış hem de dUrUr şekli kullanılmıştır.

yokdur (44a), dâldur (82a), Hasandur (106a), kapundur (254a), pür-ğuşşadur (325a).

Yūsuf durur (79b), kılmak durur (410a), var durur (613b), semt-i pervâne durur (922b).

2.2. Şekil Bilgisi

2.2.1. İsim Çekim Ekleri

2.2.1.1. Çokluk Eki

Varlıkların nicelik olarak birden fazla olduğunu bildiren ektir. Eski Türkçeden itibaren bütün yazı dillerinde kullanılan çokluk eki +lAr'dır. Eski Türkçede bu ekin dışında

+an, (X), +GUn, +s, ve (X)z gibi ekler de çokluk görevinde kullanılmıştır (Gabain, 1988: 62; İlhan, 2009a: 25-26). Bu ekler sonraki süreçte işlevlerini yitirerek kullanıldığı kelimelerle kalıplaşmıştır (Argunşah vd., 2010: 115; Hacıeminoğlu, 2003: 31-32; İlhan, 2009a: 96-107).

Eski Türkçede çokluk vazifesi gören unsurlardan +an ve (X)z ekleri metinde kullanılmış fakat bu ekler çokluk özelliklerini yitirerek kelimelerle kaynaşmış hatta bu eklerin üzerine tekrar +lAr çokluk eki getirilmiştir.

göz (271b), gözine (383a), gözlerin (359b), gözlerine (405b), oğlan (626a).

+lar: “Türkçenin her dönem ve sahasında kullanılan temel çokluk ekidir. En eski metinlerimizden itibaren Türk dilinin tarihi metinleri ve çağdaş lehçeleri ve ağızları incelendiğinde temel olarak çokluk kavramının +lAr ekiyle karşılandığı görülmektedir. Gerek tarihi metinlerde gerekse çağdaş lehçelerle, onların en alt birimleri olan ağızlarda ortak çokluk eki, +lAr ve onun çeşitli varyantlarıdır.” (İlhan, 2009a: 62). Metinde hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında +lAr çokluk eki için genel itibarıyla herhangi bir ünlü işareti kullanılmamış ve bu ek harekesiz (لر) şeklinde yazılmıştır.

gözlerin (359b), gönüllerden (634a), sözlerin (786a), yemişler (1123b), dişler (1123a),
tağlara (370b), ulular (257b), önglerine (542a), dillerde (668b), güherler (731a), cāmeler (1078b), felekler (50a), sācidlerün (342b), düşmenlerün (526a).

Metinde istisna olarak sadece iki yerde *bunlar* işaret zamirindeki +lar çoğul eki “elif” ile yazılmıştır: bunları بونلاری (24a), bunlar بونلار (830b).

Arapça ve Farsça çoğul ekleri de metinde kullanılmıştır. Arapçada düzenli çoğul yapan +īn, +āt ekleri ile Arapça kadar yaygın olmasa da Farsça +ān çoğul eki aynı işlevleriyle kullanılmıştır.

+ān: hezārān (1187a), edyān-ı sā’irün (81a).

+āt: maḳdūrātı (6a), mevcūdātı (6b), maşnū’āt (22a), envā’-ı ḥacāt (46a), ḥalḳ-ı kā’ināt (91a), ḥüsniyyātınun (227b), ebyātı (1,027b), murādāt (46b).

Arapça düzenli çoğulların yanında düzensiz çoğul olarak ifade edilen yapılar da metinde sıkça kullanılmıştır.

āfākdan (80b), ’uṣṣāk (203a), aḥkām-ı şer’ün (81b), hedāyā-yı penc (98a), evlād-ı ādem (53b), envār-ı Furḳān (2b), evṣāfuñun (34a), envā’-ı ni’met (502a), enbiyayı (49a), āfākdan (80b), ervāḥ-ı enbiya (93a), ’uṣṣāk (203a), ālām-ı sipihre (535b), mü’minün (186b), heft-eḳālīm (135b).

Arapça çoğul yapılarıyla kullanılan bazı kelimeler Türkçede tekil anlamli olarak değerdendirilmiş ve bu kelimelerin üzerlerine çokluk anlamı için +IAr eki getirilmiştir.

kilisālar (87b), naşihatlar (281a), meşşālar (1106b), reftārlardan (563b), mü'minler (187a).

Sanskritçe ve Arapça gibi birçok Sami dilinde; Türkçe, Farsça ve pek çok dünya dilinden farklı olarak iki varlığa işaret eden isimler bulunmaktadır. “Tesniye” ve “müsennâ” terimleriyle ifade idilen bu yapılar, “genel olarak bir türün iki adedini ya da herhangi bir şeyin çiftini ifade etmek için kullanılır” (Kızıklı, 2007: 317). Tesniyeli bu yapılar metinde birkaç yerde geçmektedir.

kevneyn (11a), kavseyn (66b), nūreyn-i 'aynuñ (106a).

2.2.1.2. İyelik Ekleri

Bir varlığın kime veya neye aitolduğunu gösteren, sahiplik bildiren ve isimler arasında bağlantı kuran eklerdir. İyelik eklerinin kapsam alanı ad çekim ve soru eklerine göre daha dar, çokluk eklerine göre ise daha geniştir. Dolayısıyla iyelik ekleri çokluk eklerinden sonra gelmezler. İyelik eklerinin isimleri bağlama, şahısları belli etme işlevi yanında bir de belirtme görevi vardır. Bu özelliği neticesinde bazı kelimelerdeki iyelik, sahiplik görevi zayıflayarak kaybolur, belirtme işlevi ön plana çıkar (Korkmaz, 2003: 259-262). Türk dilinde iyelik ekleri teklik ve çokluk olmak üzere altı kişiye göre ayrı ayrı eklerle çekimlenir.

Teklik 1. kişi +(U)m: Ekin yardımcı ünlüsü daima yuvarlak ünlülüdür.

maşşūdum (47a), māhum (263a), adum (451a), şunduğum (556a), 'aqlum (561a), cānum (607a), vücūdum (722b), dostum (1057b), yüzüme (48b), pendüm (270a), ceyşümden (451b), minnetüm (602b), sözümi (626a), gönlüm (722a), hayālüm (763a), dilegüm (901a), yirümde (1022b).

Teklik 2. kişi +(U)ñ: Ekin yardımcı ünlüsü yuvarlak ünlülüdür dolayısıyla dudak uyumuna girmez.

luţfuñdan (44b), kapuñdan (46b), yoluñda (136b), murāduñ (154b), hayātuñ (165b), yaşuñ (265a), kızuñ (503b), sarāyuña (725b), tapuñdan (1057b), hüsnüñ (79a), cemālünle (80a), işigünde (128b), düşmenlerüñi (526a), düşüñdür (767a).

Teklik 3. kişi +I, +sI: Bu iyelik eki ünlü ile biten kelimelere +sI, ünsüz ile biten kelimelere ise +I şeklinde gelir. Daima düz ünlülü olan bu ek dudak uyumuna girmez.

kapısı (71a), yöresi (305a), çerisiyle (989b), kıızı (1007a), alını (1007b), tenini (1181b), iline (596b), dili (55a).

Kendisinden sonra ek gelmeyen ve ünlü ile biten 3. teklik kişi iyelik eki +(s)I'nin hâl ekini alırken normalde /y/ ile başlaması gerekirken /n/ ile yazılması buradaki /n/ sesinin koruyucu ve bağlayıcı olmadığını göstermektedir. Bu durum sadece ünlüler için değil ünsüzler için de geçerlidir. Ünsüz ile başlayan hâl ekleriyle bile /n/ sesi kullanılmıştır (Gülsevin, 2017: 22).

cülüsünden (295a), atasından (296b), karşısından (435b), kıışsından (893a), gönlinden (532a).

Çokluk 1. kişi +(U)mUz: Bu iyelik eki daima dar-yuvarlak ünlülüdür ve dudak uyumuna girmez.

eksügümüz (111b), ikimüz (1049a).

Çokluk 2. kişi +(U)ñuz: Bu dönem metinlerinde dudak uyumuna girmeyen dar-yuvarlak ünlülü olarak kullanılan bu iyelik eki metinde bulunmamaktadır.

Çokluk 3. kişi +IArI: Daima düz-geniş ünlülü olarak kullanılır. 3. teklik iyelik ekinde olduğu gibi 3. çokluk iyelik ekinden sonra da bir hâl eki getirildiğinde araya yine /n/ ünsüzü girer.

aradıklarıdır (797b), şahrâlarında (891b), hükümleri (81a), serverleri (132b), güherlerini (152a), şehirlerini (401a), öñlerine (542a).

2.2.1.2.1. İyelik Yığılması

Diğer işletme eklerinde olduğu gibi iyelik ekleri de normal durumlarda üst üste gelmez. Fakat Türkçede bazen teklik 3. kişi iyelik ekini almış kelimelerde bu ek, fonksiyonunu yitirerek kelimeyle kalıplaşır. Neticesinde bu hâliyle kelimenin üstüne tekrar teklik 3. kişi iyelik eki gelebilir (Gülsevin, 2017: 24). İyelik ya da zamir yığılması olarak ifade edilen bu yapıya uygun metnimizde iki örnek kelime vardır. Bu kelimelerden “birisi” iki kez, “kimisi” ise dört kez kullanılmıştır:

birisi (267b) بریسی

kimisi (550b) کیمیسی

2.2.1.3. Soru Eki

İsmin soru şeklini yapan bu işletme eki, edat kökenli olup sonradan ekleşmiştir (Vural-Böler, 2012: 152). Metinde kelimelerle bitişik yazılan soru eki daima düz ünlülüdür.

- ʿaceb mi (122a) عجبمى
- degül mi (560b) دکلمى
- hayālüm mi (763a) خیالمى
- düşüm mi (763b) دوشمى
- var mı (1017a) وارمى

2.2.1.4. Hâl Ekleri

İsimleri isimlere, edatlara ve genellikle de fiillere bağlayarak cümlelerin kuruluşuna yardımcı olan, cümleye işleklik kazandıran ekler hâl (durum) ekleri denir. Türk dilinde hâl eklerinin etki alanı iyelik ve çokluk eklerinden daha geniş olduğu için kullanılırken bu eklerden sonra, etki alanı soru ekinden daha dar olduğu için de bu ekten önce yer alır (Korkmaz, 2003: 266-267). Genellikle vurgulu olan hâl ekleri, cümlelerde öğelerin belirlenmesini de sağlayan eklerdir.

2.2.1.4.1. Yalın Hâl

+Ø (eksiz): İsimleri fiillere bağlayan, fiiller karşısında bağımsız olan, herhangi bir hâl ekine ihtiyaç duymayan isimler yalın hâl görevindedir ki bunlar cümlelerde isim soylu kelime ve kelime grubu değil gerçekten görev bakımından sadece isimlerdir (Yıldız-Yalkın, 2021: 104). İsimlerin başka bir unsura bağlı olmayan teklik, çokluk ve iyelik şekilleri yalın hâl olarak değerlendirilir (Ergin, 2012: 227).

ğamu (63a), güneş (209a), kilisālar (87b), şular (130a), cānlar (664b), yemişler (1123b), vücudum (1205a), adum (451a), murāduñ (154b).

2.2.1.4.2. İlgi Hâli

+nUḡ, Uḡ, +Ø: Daima dar-yuvarlak ünlülü olan bu ek dudak uyumuna da girmez. İlgi hâl ekinin ünsüzle biten kelimelerden sonra +Uḡ, ünlü ile biten kelimelerden sonra

+nUḡ şeklinde görülmesi, bu durumun Eski Anadolu Türkçesi ile Göktürk Yazıtları arasındaki bağlantıyı göstermesi açısından önemlidir. İlgi hâli eki, diğer hâl eklerinde olduğu gibi fiille isim arasında değil iki isim arasında bağlantı kurarak tamlama grubu oluşturur (Gülsevin, 2017: 34-37). İlgi hâl eki Türkçenin bütün yazı dillerinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de bazen eksiz (+Ø) kullanılmıştır.

- *Çoḡınuḡ* eyledi cismini bî-cân (465b)
- Döyendir *şavm-ı hicrānuḡ* ğamına (653a)
- Leṭāfet *çarḡınuḡ* mihriyle māhı (729b)
- Didi ey *şehr-i luṭṭuḡ* padişahı (788a)
- Dilüm ‘*aşḡuḡ* odına mūm eyle (1190a)
- ‘*Ulūmuḡ* şehri ḡalkuḡ reh-beridür (57b)
- Bilürsün çün *gülüḡ* olmaz ḡurbeti ḡardan ḡayrı (1019b)
- Olur rūḡum *belānuḡ* mübtelāsı (652b)
- *Kendünüḡ* ‘askerini şanup Māh (412a)

İlgi hâl ekinin eksiz (+Ø) kullanımına ise şu örnekleri verebiliriz:

- Ey Faḡr-i Kā’ ināt *ciḡān ṭolusı* selam (107b)
- Senüḡ olsun bu *ḡüsn iline* sulṭān (596b)
- Degül *İslām çerisi* belki kāfer (987b)
- Sarāyı maşrıḡından (368b)

2.2.1.4.3. Belirtme Hâli

+(y)I, +nI, +Ø: Geçişli fiile sahip bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın durumunu bildiren hâl ekidir. Burada isimden fiile değil fiilden isme doğru bir etki ve yükleme vardır (Korkmaz, 2003: 277). İsmın cümle içinde geçişli fiilden doğrudan etkilenmesiyle cümlemin nesnesi belirtme hâlinde bulunur. Nesnenin ekli ya da eksiz olması arasındaki fark “belirlilik” ve “belirsizlik” üzerinedir. Burada belirsiz, genel nesne aldığı ekle belirli hâle getirilmiş olur. Bu durumda belirtme hâl ekinin görevi diğer hâl ekleri gibi bağlantı kurmak değil nesneyi belirtmektir ki bu da fiili değil ismi ilgilendiren bir durumdur (Karahana, 2011: 215).

Metinde belirtme işlevi için farklı ekler kullanılmıştır. Bunlar içerisinde isimler, iyelik ekli kelimeler ve zamirlerden sonra gelen +(y)I belirtme hâl eki en işlek olanıdır. Bu

yapının Eski Türkçede kullanılan $+(I)G$ ekindeki “g” sesinin düşürülmesiyle oluştuğu düşünülürken (Ergin, 2012: 232) M. Canpolat, bu duruma itiraz etmiş, bu hâl ekinin $+(I)G$ ekindeki “g”nin erimesiyle oluşmadığını öyle olsaydı ünlünün yuvarlak olması gerektiğini belirtmiştir (Canpolat, 1992: 9-11).

güni (603b), cihānı (138b), ruḥları (297a), enbiyāyı (49a), kıışsayı (176b), boyı (218b), ol āhūyı (376a), sözümi (626a), düşmenlerüñi (526a), şonı (645b), dünyāyı (955b), ḥurmāyı (1124b).

Eski Türkçede zamirlerden sonra kullanılan $+nI$ belirtme hâl eki metinde bazı zamirlerden sonra kullanılmaya devam etmiştir.

bunı (3a)

Metinde iyelik eki almış bazı isimlerin $+(y)I$, $+nI$, eklerini almadan belirli nesne olarak kullanıldıkları da görülmektedir. Bu durumda bir $+Ø$ belirtme ekinden söz etmek gerekir (Gülsevin, 2017: 34).

- Ḥoten *ṣāhuṇ* şıyup a‘ dāsını ol (917a)
- Pes açdı *gözlerin* mānend-i kevkeb (359b)
- Yuyasın çeşme-i ḥamdan *eliñ* sen (326b)
- İdüp ol āb-ı tevbeyle *dilin* pāk (328a)
- *Kamusın* eyledi Pervīne takrir (455b)
- Sevüp Çinüñ *hevāsın* ol civān-baḥt (215a)
- Uyan imdi uyuma aç *gözün* tır (912a)
- Ki yaşup ‘ömri *yayın* kıldı bī-cān (852b)

2.2.1.4.4. Yönelme Hâli

$+(y)A$, $+(n)A$: Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını, yöneldiğini ifade eden bu hâl, daima ekle kullanılır. Eski Türkçede $+GA$ olarak kullanılan bu ek, Batı Türçesinde “g” sesinin düşürülmesiyle $+(y)A$ şekline dönüşmüştür. (Ergin, 2012: 233-234). İsmi fiille olan ilişkilerinden birini belirleyen yönelme hâli, fiilin gerçekleştiği yer ve yönü, başka bir deyişle istikametini belirtir. Bundan dolayı Eski Türkçede yönelme hâli, yönelmenin yanında bulunma ifadesi de bildirir (Eraslan, 2012: 67).

tağa (395b), diline (718a), meydāna (846a), öñüme (1000b), toprağa (954b), mehlikāya (285a), uluya kiçiye (316a), uyğuya (359a), kişiye (109a), başına (250b), Hudāya (340b), belasına (417a), bağrına (461b), yirine (634b), aña (8b), anlara (928b), baña (559b), saña (356a), bize (893a), size (452b).

Yönelme hâl eki zamirlerde kullanılırken araya yardımcı ses olarak zamir n'si gelirken *kendü* dönüşlülük zamiri ise yardımcı ses olarak “y” sesini almıştır.

kendüye ihtiram (94b), kendüye tâht (215b), kendüye idüp (688a).

Metinde sadece bir örnekte yönelme hâli eksiz olarak kullanılmıştır.

➤ *İki bölërdi* bir darb ile ol mîr (460b)

Hâl eklerinin bazen birbirinin yerine kullanıldığını birçok metinde görmek mümkündür. Özellikle Türkiye Türkçesi ağızlarında örneği çok olan bu durum (Buran, 1996: 173) metinde de birkaç yerde geçmektedir. Şu üç örnekte yönelme hâl eki, belirtme ve ayrılma hâl ekleri yerine kullanılmıştır:

- *Saņa* yavuz şaņanuñ başı gitsün (526b) *saņa* > *seni*
- *Çodı* bir *bādeye* ortaya zerrin (548b) *bādeye* > *bādeyi*
- Bu yaņa Mihr ü Meh çün necm-i seyyar (826a) *yaņa* > *yañdan*

2.2.1.4.5. Bulunma Hâli

+dA: Fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren hâl ekidir. Fiildeki her türlü hareketi karşılayan bu hâl eklendiği isim ile fiil arasındaki bulunma ve yer göstermenin dışında zaman, iş, süreklilik, içinde olma, tarz bildirme, karşılaştırma, gösterme, vasıta, amaç ve sebep gibi ifadeleri de karşılar (Korkmaz, 2003: 289). Eski Anadolu Türkçesinde bulunma hâl eki daima tek şekilli olup tonlu bir ünsüz olan “d” ile yazılmıştır. Ünsüz uyumuna girmeyen bu ek, ünlülerde ise kalınlık-incelik uyumuna tabidir.

ayağda (56b), cihānda (128a), yolunda (136b), kapunda (146b), başında (309a), cevābında (605a), karşıusunda (744b), ‘ālemdede (81b), işigünde (128b), cemālindedede (228a), dilünde (272b), dillerde (668b), anda (103b), bunda (325b), sende (474a).

Eski Anadolu Türkçesinde, Eski Türkçenin bir uzantısı olarak kabul edilen +da bulunma hâl ekinin ayrılma hâl eki göreviyle devam ettiği örnekler de vardır (Korkmaz,

2020: 95). Metinde de bu duruma uygun olarak bir beyitte bulunma hâl eki ayrılma hâl ekinin yerine kullanılmıştır.

İçlerinde birine cām-ı mevt (298a) içlerinde > içlerinden

2.2.1.4.6. Ayrılma Hâli

+dAn, +dIn: İsmi fiile bağlayarak eklendiği isimde fiilin kendisinden uzaklaştığını bildiren hâl ekidir. Ayrılma hâl eki, bulunma hâl ekiyle birlikte; bulunma, yaklaşma ve uzaklaşma ifade etmek için zaman ve mekân içerisinde işin yer ve istikametini bildirir (Ergin, 2012: 235). Ünsüz uyumu olmayan bu hâl eki kalınlık-incelik uyumuna uyar.

yaydan (394b), karşusından (435b), āsumāndan (582b), bulutdan (629b), efkārden (715a), zindāndan (716a), gökden (808b), elümden (1073a), gözinden (1169b), kışşadan (614a), bulardan (450a), andan (490b), benden (1056a), senden (773a), bizden (486a).

Metinde sadece bir örnekte ayrılma hâl ekinin Eski Türkçede görülen *+dIn/+tIn* (Gabain, 1988: 64) şekli kullanılmıştır.

➤ Bizi tığunla *öñdin* eyle ihlāk (483a)

2.2.1.4.7. Vasıta Hâli

+lA, +(y)lA, +(y)(I)lA, bir+le: İsmin belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullanıldığını veya “birliktelik” bildirdiğini gösteren hâl ekidir. Bu hâl eki için Eski Türkçeden beri, dilin doğu ve batıdaki kollarında kullanılmış olan *+(I)n/+(U)n* hâl eki, Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerle kalıplaşarak ölü bir ek olmuştur. Bu ekin yerini ile edatının ekleşmiş şekli olan *+(y)lA* eki almıştır (Korkmaz, 2003: 25). *+(y)lA* ekinin kendisinden önce bir ilgi hâl eki almasından dolayı (seninle, onunla) tam bir hâl eki olarak kabul etmeyen görüşler olsa da Zeynep Korkmaz bunlara katılmaz ve “+lA eki, ile edatının ekleşmesinden oluşmuş bir ek olsa da, ekleşme sırasında, eklendiği kelimenin dil benzeşmesine uymakla ekleşmenin biçim şartını yerine getirmiştir.” (Korkmaz, 2003: 318) der.

āfitābla (80b), Burākla (92a), ğažabla (947b), bularla (151a), nazımla (156b), tığunla (483a), şıdķunla (101a), tağıla (17a), hışmile (936b), emriyle (909a), ricāyile (1217a), ğoncayla (1140b), cizyeyle (1076b).

Metinde *bir+le* edatının vasıta hâli olarak kullanıldığı örnekler de vardır.

nūr-ı Hūdā birle (97b), ğaḏab birle (824a), devlet birle (962a), ḥürmet birle (1000b), 'izz ü devlet birle (1100a), yıķıldum at birle (994b), çeri birle (1051b).

2.2.1.4.8. Eşitlik Hâli

+CA, +cIIAyIn: Kelime grupları ve cümlede fiilin nasıl ve ne şekilde yapıldığını, fiilin oluş ya da yapılış tarzını ifade eden hâl ekidir. Eşitlik hâl ekleri eşitlik, miktar, gibilik, karşılaştırma ve benzerlik anlamları verir. Eşitlik hâl eki işlekliğini kaybetmek ve çekim eki hâlinden çıkma temayülü göstermektedir. İşleklik sahasını gittikçe daraltan bu ek, kalıplaşarak çekim ekinden yapım ekine dönüşme özelliği kazanmaya başlamıştır. Kendisinden sonra yapım ve iyelik eklerinin gelmesi de bu durumu gösteren en bariz örneklerdendir (Ergin, 2012: 239-240). Zeynep Korkmaz da “*Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme*” isimli yazısında bu eki; hâl eki olan +ça, +ça ekinin kalıplaşması ve yapım eki olarak kullanılan +ça şeklinde üç bölümde değerlendirmiş nihayetinde ise bu ekin isim çekimi olarak bazı fonksiyonlarını kaybettiğini, kalıplaşma yoluyla da yapım ekine dönüşme özelliği kazandığını belirtmiştir (Korkmaz, 2017: 12-84).

bunca (5b), yanıuca (92a), ardınca (394a), öñümce (999b), zerrece (1161b), nice (35a), öñiñce (280b), bilesince (428b).

Eski Anadolu Türkçesinde isimlere getirilen +lAyIn ve zamirlere getirilen +cIIAyIn ekleri de “gibi” edatının yerini tutarak eşitlik işlevleriyle kullanılmıştır (Yıldız-Yalkın, 2021: 111). Metinde sadece bir örnekte +cIIAyIn ekinin zamirle kullanımı görülmüştür.

➤ ancılayın (146b)

Eşitlik hal eki, -dUK sıfat-fiil eki ile birleşerek -dUKCA zarf-fiil ekini meydana getirir (Karahan, 1994a: 77).

itdükçe (161b), döndükçe (248a), tırdükça (492a), oldukça (554a), urdükça (1027a).

2.2.1.4.9. Yön Gösterme Hâli

+rA, rU: Yön gösterme hâli eki fiilin olduğu yönü gösterir. Bu hâl ekleri Türkçede sonradan işletme ekliğinden tamamıyla çıkmış, sayılı kelimelerde kalıplaşarak tam bir

yapım eki özelliği göstermiştir. Yön gösterme ekleri, işletme eki olarak canlılığını ve bütün özelliklerini kaybetmiştir. Yön gösterme eklerini alan kelimeler gövde şeklinde diğer işletme eklerini alabilmektedir (Vural-Böler, 2012: 152).

içre (87b), üzre (106b), sonra (362a), girü (24a).

2.3. Fiil

2.3.1. Şahıs Ekleri

Fiil çekiminde hareketi yapan ya da olan şahıs gösteren eklerdir. Türkçede şahıs ekleri zamir, iyelik ve emir kökenli olmak üzere üç gruba ayrılır:

2.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Sonradan eklenen bu morfeplerin asılları şahıs zamirleridir. Fiillerin basit yapılı çekimlerinde şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, istek; basit ve birleşik yapılı fiil çekimlerinde öğrenilen geçmiş zaman zamir kökenli şahıs ekleriyle yapılmaktadır (Yıldız-Yalkın, 2021: 161).

Teklik 1. Şahıs (-m, -Am, -In, -vAn): kılurven (267a), uram (197a), olam (833a), oluram (834b).

Teklik 2. Şahıs (-sIn): yuyasın (326b), kılasın (724a), idesin (724b), k'olasın (1194b), bilürsin (1196a).

Teklik 3. Şahıs (Ø, -dUr, -dUrUr): bürüdür (15b), itmişdür (131a), gidecekdür (1198a), k'idecekdür (1198b), kılmağ durur (410b).

Çokluk 1. Şahıs (-Uz, -vUz): idevüz (495b), virevüz (496b), kılavuz (497b), düzevüz (498a).

Çokluk 2. Şahıs (-sIz): Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs (-lAr): diyeler (179b), dirler (227a), itmişler (387b), dönerler (406b), idemezler (608b), irerler (827a).

2.3.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Asılları iyelik olan bu ekler, basit ve birleşik yapılı fiil çekimlerinde görülen geçmiş zaman kipi, dilek kipi, şart kipi ve istek kipinin teklik 1. şahıslarında kullanılır (Yıldız-Yalkın, 2021: 160).

Teklik 1. Şahıs (-m): tutdum (115b), anladum (149b), bulmadum (976b), yıkıldum (994b), bildüm (770b), yitdüm (980b), olsam (531b), çalsam (991a), kılsam (992a), okuyam (735a), idinem (841b).

Teklik 2. Şahıs (-ñ): oldun (92a), kıldun (843a), düşdün (965b), eyledün (966b), itdün (1133a), eylesen (270b), dirsen (475b).

Teklik 3. Şahıs (Ø): belürdi (520b), okudu (527b), toğdı (540a), kılmışdı (571a), döndi (685b), yummadı (920b).

Çokluk 1. Şahıs (-k, -k): firār itdük (1049b). irgürmişidük (1052b).

Çokluk 2. Şahıs (-ñUz): Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs (-lAr): kıldılar (93a), tutdılar (290b), yüridiler (369b), işitdiler (443a), didiler (445b), getürdiler (469b), iletdiler (517a), urdılar (631b).

2.3.1.3. Emir Kipi Şahıs Ekleri

“Dilek-istek Kipleri” başlığı altında verilen “Emir”, “İstek”, “Dilek-şart” ve “Gereklilik” kipleri fonksiyon olarak çok benzer bir şekilde kullanılmaktadır. Aynı ek hem emir hem istek hem de gereklilik için kullanılabilir. Emir kipi emrin yanında dilek-istek, dua yoluyla istek, yalvarma yoluyla istek, tavsiye, tercih, tavsiye yoluyla gereklilik temenni, serbestlik ve müsaade gibi birçok anlamda kullanılabilir (Gülsevin, 2017: 113-122).

Teklik 1. Şahıs (-AyIn, -AyUm): ideyin (157b), süreyin (1154b).

Teklik 2. Şahıs (Ø, -Ğİl): kıl (511b), var (564a), uyan (912a), olğıl (248b).

Teklik 3. Şahıs (-sUn): kalsun (201b), şunulsun (502b), gitsün (526b), bulmasun (555a), gelsün (565a).

Çokluk 1. Şahıs (-AlUm): eyleyelüm (152b).

Çokluk 2. Şahıs (-ñ, -ñUz): idün (97a), görün (442a), şalun (626b).

Çokluk 3. Şahıs (-sUnlAr): Metinde kullanılmamıştır.

2.3.2. Fiil Çekimi

2.3.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri

Bildirme kipleri, yapılmış, yapılmakta olan ya da yapılacak olan işleri haber verme, onları yargı halinde bildiren kiplerdir Geçişli geçişsiz, olumlu olumsuz kök ve gövde

halindeki bütün fiilleri kapsayan bu kipleri kurmak üzere getirilen ekler, hem şekil ve kalıbı hem de zamanı içlerini alırlar (Korkmaz, 2003: 583).

2.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman kipi, fiildeki oluş ve kılışın söylendiği andan daha önceki bir zamanda bitmiş, tamamlanmış olduğunu gösteren bir zaman dilimini içine alır. Bu zaman dilimindeki konuşan, oluş ve kılışın bitmişliğine tanık olmuştur. Konuşan ya da olaya tanık olan kesin bilgi ve kanıya sahiptir. (Korkmaz, 2003: 584). Görülen geçmiş zaman kipi iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekime girmektedir Bu zamanın asıl eki ise *d+kişi* 'dir. Bu ek ünsüz uyumunu bozmaktadır.

Teklik 1. Şahıs: vardum (188a), kaldum (900a), bulmadum (976b), anladum (149b), gitdüm (980a), eyledüm (993b), şayd itmedüm (971b).

Teklik 2. Şahıs: eyledün (95b), geldün (98a), saçdun (88a), düşdün (965b), yaratdun (49a), saçmayaydun (794a).

Teklik 3. Şahıs: buyurdu (26b), kondurdu (19b), işitdi (1056a), düşdi (1064a), ağlatmadı (1145b), tıldı (86b), ağlatmadı (319b).

Çokluk 1. Şahıs: firâr itdük (1049b), irgürmişidük (1052b).

Çokluk 2. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs: kıldılar (93a), açdılar (258a), yürüdiler (369b), itdiler (629a), tutdılar (290b), işitdiler (443a), iletdiler (517a), bindiler (819a).

Görülen geçmiş zaman kipinin olumsuzluk çekimi ise *-mA* eki ile yapılmaktadır: kılmadı (320b), yummadı (362b), konuşmadı (522b), itmedüm (971b), olmadum (1023b), ağlatmadı (1145b).

2.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Geçmişte vuku bulan bir oluş veya kılışın bizzat görülmediği, başkası tarafından nakledildiği durumlarda kullanılan öğrenilen geçmiş zaman kullanılmaktadır. Öğrenilen geçmiş zamanda önceden gerçekleşmiş fakat söyleyen tarafından sonradan fark edilmiş ya da görülmüş bir oluş ve kılış anlamı da vardır (Gülsevin, 2017: 88-89). Metinde öğrenilen geçmiş zaman için *-mİş* ve *-(y)UpdUr* ekleri kullanılmıştır. Öğrenilen geçmiş zaman için

kullanılan bu eklerden *-mİş*, düz-dar ünlülü olarak kullanıldığı için dudak uyumuna da girmemiştir.

Teklik 1. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Teklik 2. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Teklik 3. Şahıs: *tolmuş* (360b), *komış* (439a), *ölmiş* (485a), *bağağalmış* (981b), *kalmamış* (1174b), *itmişdür* (131a), *sālik olupdur* (171a), *mālik olupdur* (171b), *kılupdur* ... dar (253b).

Çokluk 1. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 2. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs: *itmişler* (387b)

Öğrenilen geçmiş zaman kipinin olumsuzluk çekimi *-mA* eki ile yapılmaktadır: *kalmamış* (1174b).

2.3.2.1.3. Geniş Zaman

Geniş zaman kipi geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman dilimindeki oluş ve kılışları içine alır. Geniş zaman ekinde “her zamanı” içine alan bir süreklilik işlevi vardır. Bu özelliğiyle sık sık kullanılan, alışkanlık ya da âdet haline gelen ve genellik taşıyan bütün oluş ve kılışlar bu zamanla anlatılmaktadır (Korkmaz, 2003: 637). Âdeta zamanüstü bir anlatıma sahip geniş zaman kipi bu özelliği hasebiyle genel yargılar, kanunlar, kurallar, hitmetler, vecizeler ve atasözleri bu zaman ile ifade edilmiştir (Banguoğlu, 1998: 462). Metinde *-(U)r* eki ile *-(y)A* istek kipi ekleri geniş zaman için kullanılmıştır. Türk dilinde ünlüsünün hangi şartlarda geleceği tartışma konusu olan *-(V)r* eki için bu dönemde “yuvarlak-dar” ünlüler tercih edilmiştir (Gülsevin, 2017: 88-89).

Eski Anadolu Türkçesinde geniş zaman teklik ve çokluk birinci şahıs için birden çok morfem kullanılmıştır. Bu eklerden birinci teklik şahıs için kullanılan *-vAn* eki, *b > v* değişimiyle, *-vAm* eki *n* ünsüzünün *m*'ye dönüşmesiyle, *-Am* eki ise *-vAm* ekinin önsesindeki *v* ünsüzünün düşmesiyle oluşmuştur. Birinci çokluk şahıs için *-vUz* eki *b > v* değişimi ve dudak sesinin etkisiyle içses ünlüsünün yuvarlaklaşması ile *-Uz* eki ise *-vUz* ekindeki önses *v* ünsüzünün erimesiyle meydana gelmiştir (Korkmaz, 1965: 55-58). Çeşitli aşamalardan geçerek [*-vAm/-vAn/-vAnIn* (< ben); *-vUz / -Uz* (< biz)] tamamen şahıs eki olan bu şahıs zamirleri ekleşmenin ara safhasını göstermesi bakımından önemlidir (Buran, 1999: 209).

Teklik 1. Şahıs: eylerüm (779b), umarum (44b), bilürem (79a), kıluram (723b), oluram (834b), kılurven (267a).

Teklik 2. Şahıs: bilürsin (1196a), yuyasın (326b), şanasın (335b), kılasın (724a), idesin (726b).

Teklik 3. Şahıs: şalar (14b), şunar (316b), umar (446a), şorar (447b), toğar (750b), olur (114b), kılur (136b), kılur (270b), görür (360a), içirür (409b), görünmezdi (222b), bilinmezdi (416b), delerdi (658a).

Çokluk 1. Şahıs: idevüz (495b), virevüz (496b), kılavuz (497b), düzevüz (498a).

Çokluk 2. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs: tutarlar (820b), kırarlar (959b), dirler (227a), görürler (406a), dönerler (406b), irerler (827a).

Geniş zamanın olumsuz çekimlerine şu örnekleri verebiliriz: bilmez (382a), içmezse (503a), idemezler (608b), idinmen (607b), ırılmazam (1057b).

2.3.2.1.4. Gelecek Zaman

Türkçede gelecek zaman kavramı; *-a*, *-ğü*, *-ğä*, *-ğay*, *-taçl*, *-ısar*, *-acağ* gibi farklı eklerle karşılanmıştır. Gelecek zaman kipi, henüz gerçekleşmemiş ancak fiilin gösterdiği oluş ve kılışın gelecekteki bir zaman diliminde mutlaka gerçekleşeceğini bildiren kiptir. Yapısı bakımından sıfat-fiil kökenli olan gelecek zaman eki, Eski Anadolu Türkçesinin sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Bu ek önceleri sıfat-fiil eki olarak kullanılmış daha sonra şahıs ekleri ile genişletilerek gelecek zaman kipini oluşturmuştur (Korkmaz, 2003: 623-624). Ekin yapısını Korkmaz; *-a+cağ < -a+cağ < -a+ça+oğ* “gelecek zaman”, “eşitlik hâli” ekleri ve “pekiştirme edatı”nın birleşmesinden meydana geldiğini belirtmiştir (Korkmaz, 2017, 4-5). Metinde gelecek zaman için Eski Anadolu Türkçesinin en işlek eki olan *-IsAr* ve XV. yüzyıldan itibaren gelecek zaman çekimlemelerinde kullanılmaya başlayan *-AcAK* ekleri kullanılmıştır. Yeni kip eki *-AcAk* ve istek eki *-A* yanında birçok fonksiyona sahip *-IsAr* ekinin Eski Anadolu Türkçesinde ilk kullanıldığı zamandan itibaren gelecek zaman eki işlevinin yanında, *-dUr* eki ve zarf cümlecikleri ile sağlam yardımcı anlam eşliğinde epistemik ayrımlara sahip özellikleri de vardır (Flemming, 2011: 154). Metinde kişi çekiminde sadece 3. tekil şahıs örnekleri mevcuttur.

gidecekdür (1198a), k'idecekdür (1198b), kalısar (24b), olısar (357b), atılıser (617b).

2.3.2.1.5. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman, fiilin gösterdiği eylemin içinde bulunan zamanla başladığını ve devam ettiğini bildiren kiptir. Metinde şimdiki zaman için *-(U)r* ve *-(y)A* ekleri kullanılmıştır. Ancak bu eklerin geniş zaman ve istek kipi mi yoksa şimdiki zaman mı oldukları cümledeki fonksiyonlarına göre belirlenmektedir (Yıldız-Yalkın, 2021: 166). XV. yüzyıldan itibaren şimdiki zaman çekiminde kullanılmaya başlanan *-(y)A yor(ur)* ekine metinde rastlanmamıştır.

kıluram (723b), yanam (1003b), görem (985b).

2.3.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

2.3.2.2.1. İstek Kipi

Fiile istek, niyet, arzu kavramları veren bir tasarlama kipidir. Birinci şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde yer alan *-(y)AyIm-(y)AlIm* ekleri, Eski Türkçedeki *-AyIn-Allm* istek ekinin devamı olarak görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde, *-A* ekinin istek fonksiyonu ile bütün şahıslarda kullanıldığını görmek mümkündür. Bu ek daha sonra küçük ses değişiklikleriyle Türkiye Türkçesine kadar gelmiştir (Korkmaz, 2003: 648). Kalınlık-incelik uyumuna uyan ve olumsuzluğu *-mA* eki ile yapılan istek kipinin metindeki kullanımları şu şekildedir:

Teklik 1. Şahıs: diyem (188a), kılam (1022b), yanam (1033b), okuyam (735a).

Teklik 2. Şahıs: yuyasın (326b), kılasın (724a), k'olasın (1194b).

Teklik 3. Şahıs: eyleye (509a), ola (36a), eme (114b), itmeye (151b), yazmaya (34a), bulmaya (99b), olmaya (1147b).

Çokluk 1. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 2. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs: diyeler (179b), ideler (187a).

2.3.2.2.2. Dilek - Şart Kipi

Oluş ve kılışı şarta ya da “dilek, istek ve niyet”e bağlayan tasarlama kipidir. -sA eki bir yönüyle dilek-şart bir yönüyle de dilek, istek, niyet bildirmiş, dolayısıyla iki yönlü ve birbirinden farklı iki temel görev üstlenmiştir. Eski Türkçede -sAr şeklinde kullanılan bu ekin XI. yüzyıldan sonraki süreçte -r ünsüzü erimiş, dilek-şart ekine -sA biçimi hâkim olmuştur (Korkmaz, 2003: 676-678). Korkmaz, şart gibi ekini ve dilek kipi ekini Her ne kadar ikisi de birer istek fiili kuran -sA ekine dayansa da bunları ayrı ayrı değerlendirmiş, ikisinin aynı yapı unsurlarından oluşmadığını belirtmiştir. Bunlar kurdukları cümle şekilleri ve görevleri bakımından farklılık göstermektedir. Şart kipi bir yardımcı cümle kuruluşunda iken dilek kipi ise esas cümle oluşturmaktadır (Korkmaz, 2017: 164164). Metinde dilek-şart kipi kalınlık-incelik uyumuna uygun olarak sadece teklik şahıslarda kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs: olsam (531b), çalsam (991a), kılsam (992a), dirsem (1208a).

Teklik 2. Şahıs: olursañ (1194a), geçürseñ (1015a), bilmesen (474b), gelmesen (84a).

Teklik 3. Şahıs: tutsa (147b), şorsa (269a), ursa (462a), gelmese (61a), olmasa (22b), eylemese (276b).

Çokluk 1. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 2. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs: Metinde kullanılmamıştır.

2.3.2.2.3. Emir Kipi

Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden yapılardır. Bu yapıda kip ekleri ile şahıs ekleri iç içe geçmiştir. Fiil kök ve gövdelerine getirilen kip eki aynı zamanda şahıs da karşıladığından kipe ayrıca şahıs ekleri kullanılmaz. Bu nedenle her şahıs için ayrı bir emir kipi eki mevcuttur (Korkmaz, 2003: 665). Metinde sadece bir örnekte ikinci tekil şahıs için -*Gıl* eki de kullanılmıştır. Caferoğlu,-*Gıl* emir ekinin ilk kez Türk dilinin gelişme sahasının üçüncü evresinde tespit edildiğini, bu ekin daha sonraki süreçte kalıplaşarak fonetik bakımdan kalın ve ince şekillerinin oluştuğunu söylemiştir. O, bu ekin Türk dilinin başlangıcından itibaren emir kipinin çekiminde kullanıldığını, görev olarak da pekiştirme yaptığını söylemiştir (1971: 1). Emir kipinin teklik ve çokluk kişilere göre ekleri ve çekimleri şu şekildedir:

Teklik 1. Şahıs (-AyIn, -AyUm): ideyin (157b), süreyin (1054b), çekmeyüm (475b).

Teklik 2. Şahıs (Ø, -Ğİl): olğıl (248b), uyan (912a), var (564a), kıl (511b), uyuma (912a), eyleme (275b), urma (48), şunma (559b).

Teklik 3. Şahıs (-sUn): itsün (202b), gelsün (499b), çekilsün (502a), kılsun (167b), kılsun (493b), toğsun (506b), bulmasun (555a).

Çokluk 1. Şahıs (-AlUm): eyleyelüm (152b).

Çokluk 2. Şahıs (-ŋ, -ŋUz): idün (97a), görün (442a), şaluŋ (626b).

Çokluk 3. Şahıs (-sUnlAr): Metinde kullanılmamıştır.

2.3.2.3. Birleşik Kipli Fiil Çekimi

İçerisinde birden fazla kip eki bulunan fiillerdir. Birleşik kipli fiiller olumlu veya olumsuz bir temel fiilin genellikle yalnız kip eki almış ve çekime girmemiş olan biçimine, -i ek-fiilinin çekimli şekillerin getirilmesiyle oluşur. Bu kipte iki ayrı zaman söz konusu değildir. Bunlardan ilki doğrudan doğruya çekimli fiillerdeki *şekil* ve *tarz* ekidir, zaman bildirme fonksiyonu ise -i ek-fiilinden sonra gelen ek üzerindedir (Korkmaz, 2003: 732). Türkçede fiillerin hikâye birleşik çekimi, rivayet birleşik çekimi ve şart birleşik çekimi olmak üzere üç farklı birleşik çekimi vardır. Bu birleşik çekimlerden metinde hikâye ve şart birleşik çekimleri kullanılmıştır.

2.3.2.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Ek-fiilin görülen geçmiş zamanla yapılan bu birleşik çekimi, kiplerdeki *şekil* ve zaman kavramlarına bağlı olarak gerçekleşmiş, gerçekleşmekte olan ve gerçekleşmesi tasarlanan bütün oluş ve kılışların geçmişte kaldığını bildiren onları hikâyeleştiren birleşik kiptir (Korkmaz, 2003: 733). Bu kip emir haricinde bütün haber ve tasarlama kiplerinde çekimlemeye girebilir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi: yaradılmışdı (59a), olmuşdı (184b), bağışlanmışdı (216b), kılmışdı (221b), tutmuşdı (434b), dönmişdi (895a), tutulmuşdı (1160b), leyl-i Kıadr olupdı (908a), bedr olupdı (908b).

Geniş Zamanın Hikâyesi: iderdi (209b), eylerdi (237b), virürdi (424a), irerdi (429b), bölerdi (460b), düşürdi (467b), yürürdi (581a).

İstek kipinin Hikâyesi: olaydı (688b), saçmayayduŋ (794a).

2.3.2.3.2. Şart Birleşik Çekimi

Bu birleşik zamanlı çekim, kip eki almış temel fiile şart kipi ekinin getirilmesi ile oluşturulur. Bu birleşik kip, kendi yapısındaki şarta bağlı oluş ve kılışı cümledeki temel fiille ilişkilendirilerek asıl fiilin tamamlayıcısı görevini üstlenir. Şartlı birleşik kipler, iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekimlenir.

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı: oldıysa (64a), itdiyse (66a), urdumsa (1065b), n'oldısa (1068a).

Geniş Zamanın Şartı: olursa (90b), eylerse (141b), geçirse (142a), dökerse (148b), iderse (233a), dilerse (271a), bulursa (485a), olursa (1194a), gelürse (607a), geçürse (1015a), dirsem (1208a), içmezse (503a), irmezse (644b).

2.4. Yapım Ekleri

Yapım ekleri, kelime kök ve gövdelerine gelerek onlardan yeni kelimeler türeten eklerdir. Bu ekler eklendiği kelimenin hem anlamını hem de türünü değiştirmektedir. Yapım ekleri dilin söz dağarcığını zenginleştiren, anlam kabiliyetini geliştiren yapılardır. Yapım ekinde kelimenin kökündeki anlam ile bağlantı kopmadan ekler dilin kurallarına göre sıralanır. Türetme yapılırken de aynı türden ekler aynı türden her kelimeye getirilemez. Yeni kelimeler türetilirken sadece dilin kuralları değil aynı zamanda kelimelerin anlam incelikleri de gözetilmelidir. Yapım eklerinin hepsi aynı derecede işlek ve işlevsel değildir. Yapım ekleri; isimden isim yapma ekleri, isimden fiil yapma ekleri, fiilden isim yapma ekleri ve fiilden fiil yapma ekleri olmak üzere dört gruba ayrılır.

2.4.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

İsim kök ve gövdelerine gelerek onlardan yeni isimler yapmak için kullanılan eklerdir. İsimden yapılmış kelimelerin anlamları, türetildikleri kelimenin anlamına çok bağlıdır ve onlarla ilgili yer, meslek, topluluk, vasıf ve aitlik gibi nesneler ifade ederler. Kullanım sahaları çok geniş olan bu eklerin sayıları çok değildir (Ergin, 2012: 154).

+AK: Eski Türkçedeki +GAk küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkili olan bu ek genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle isimler türetir (Korkmaz, 2003: 35).

şolağuş (279a)

+An: Çokluk yapan bu ek kalıplaşmış örneklerde görülür (Gülsevin, 2017: 123).

oğlan (626a)

+Ca: Yapım eki olarak kullanılan bu ek esasında eşitlik hâl ekidir. Daha çok benzerlik ve eşitlik anlamlarında kullanılmıştır.

bunca (5b), nice (35a)), yanuçca (92a), ardınca (394a), öñümce (999b), zerrece (1161b).

+dA: Aslında hâl eki olan bu ek, zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı olur (Gülsevin, 2017: 123).

günde (931b), anda (103b), demde (88b), binde birin (515b).

+dIn: Aslında ayrılma hâl ekidir.

öñdin (483a)

+di: Kalıplaşarak zaman zarfı yapar.

imdi (116a)

+dUz: İşlevi tam olarak bilinmeyen ölü bir ektir (Korkmaz, 2003: 47).

gündüz (12b), ılduz (817a).

+In: İsimlerden zarf yapan ektir.

yakın (987a)

+IncI: Sıra bildiren yapım ekidir.

ikinci (270a), üçüncü (273a).

+KI: +ki ilgi ekidir. Genelde ünlü uyumunu bozan bu ekin az da olsa uyuma giren örnekleri vardır.

yarınki (47b), evvelki (268a), kaçın (668a).

+IIK: işlek ve kapsamlı olan bu yapım eki genellikle isim ve sıfatlardan isimler türetir. Asıl işlevi ise eklendiği kelimeye “tahsis, bir şey için” anlamı vermektir (Korkmaz, 2003: 55). Ek düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz.

eksüklüğüyle (110b), güzellik (264b), kemlige (269b), eylikdür (269b), beglik (296b), mağbûbelikde (573a), kemlügen (555a), günlük (918b), karşılığı (i 137b varakta derkenar).

+IU: isimden isim ve sıfat türeten bu ek genellikle yuvarla ünlülüdür. Bu ekin yuvarlak ünlülü olmasının sebebi Eski Türkçedeki +IIG yapısından “G” ünsüzünün düşmesidir (İlhan, 2009b: 106). Metinde yuvarlak ünlülü olarak kullanılan bu ek bir örnekte düz ünlülüdür.

adlu (207a), dürlü (552b), deñlü (612a), gözli (371b).

+mIs: Altı ve yedi sayı isimlerinde “on” anlamında kalıplaşmış şekliyle kullanılır (Gülsevin, 2017: 128).

yetmiş (853b)

+rA: Zaman ve yön gösteren zarflar türetir (Gülsevin, 2017: 128).

içre (175a) üzre (1054a) sonra (362a) içre (377b)

+rAk: Karşılaştırmalarda kullanılan bu ek, sıfat ve zarf türetir (Gülsevin, 2017: 128). Karşılaştırmanın yanında kuvvetlendirme anlamı da vardır.

bahtlurağ (564b)

+sUz: Çok işlek olan bu ek, isimden “yokluk” ve “eksiklik” bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türetir. Bu ek, “sahip olma, üzerinde bulundurma” anlamı veren +IU ekli kelimelerin zıt anlamlısı kelimeler yapar (Korkmaz, 2003: 64). Türkçenin en eski ve en işlek eklerinden biri olan *+sUz* eki bir nesnenin, kavramın ya da durumun yokluğunu ifade eder. Bu ek isimlere gelerek onlardan olumsuz yapılar kurar (İlhan, 2017: 114). *+sUz* eki, olumsuz sıfatlar yapma görevi dışında; cümlelerde değişik yapıda ikilemeler oluşturma, zarf ve kalıcı isim yapma, mecazlar oluşturma, dolaylama gibi görevler de kazanmaktadır (Bayraktar Erten, 2016: 52).

Cümlelerde zarf görevi de üstlenebilen bu ek, metinde daima yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

dikensüz (322b), elemsüz (322b), belâsuz (414a), ejdehâsuz (414b), sensüz (784a), aņsuz (225a), bularsuz (237b), cemâlünsüz (772a).

+lAyIn: Genel itibarıyla zamirlerle kullanılan “Eski Türk yazı dillerinde benzerlik ve gibilik bildiren ek, bugünkü Türkiye Türkçesinde birkaç sözde donuklaşarak kalmıştır.” (Karaağaç, 2012: 275). Eski ve Orta Türkçede zamirlerle sınırlı olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde ise genel kullanım özelliği kazanmıştır (Küçük, 2016: 211). Nadir İlhan bu ekin Eski Türkçedeki *layu* kelimesine vasıta hali eki *+n*’nin getirilmesi neticesinde oluşan yapının zamanla kaynaşmasıyla ortaya çıkmış olabileceğini belirtmiştir (2009c: 1546). Metinde biri E nüshasında olmak üzere iki yerde geçmektedir.

ancılayın (146b), Yūsufleyin (680a) “E nüshasında”

2.4.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

İsimden fiil yapım ekleri isim kök ve gövdelerine gelerek onlardan fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler isim kök ve gövdeleriyle fiilden yapılmış isim gövdelerine gelirler Bu ekler ile yapılan fiiller dayandıkları isimlerle olma veya yapma ifade eden bazı hareketleri karşılarlar. İsimden fiil yapma ekleri arasında fonksiyon farkı yoktur. Fark bu

eklerin işlekliğindedir (Ergin, 2012: 179-180). Metinde en az kullanılan yapım eki grubudur.

+A-: Geçişli ve geçişsiz fiiller yapar.

benzer (772b), oynarken (1140b).

+(A)l-: Edilgenlik bildiren *-l-* çatı ekinin kaynaşmasından oluşan *+Al-* eki, ünsüzle biten sıfatlardan “olma” bildiren fiiller türeten birleşik ektir. Türetmelerde *-l-* eki daha baskındır (Korkmaz, 2003: 112).

yücelsin (279b), yöneldi (288b), boşalup (1139b).

+la-: Eski Türkçeden beri bütün lehçelerde canlı ve çok işlek olan bu ek, tek ve çok heceli her türlü isim kök ve gövdeleriyle isim soylu sözcüklere de eklenerek geçişli ve geçişsiz fiiller türetir (Korkmaz, 2003: 116).

bağışlamışdı (216b), bağlayup (369a), aışşamladı (377b).

+lan-: *+lA-* ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları *-n-* dönüşlülük ekiyle genişletilerek kaynaşmış birleşik ek oluşturmuştur (Korkmaz, 2003: 119). *+lAn* ekiyle kurulan fiillerin *+lA-* 'lı kullanımları görülmez. Bu ekin yaptığı fiiller geçişsizdir.

yuvalandı (999b)

2.4.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Fiilden fiil yapma ekleri, fiil kök ve gövdelerine gelerek onlardan fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu eklerin sayıları az olmasına rağmen işleklik dereceleri çekim eklerine yakındır (Ergin, 2012: 200). Fiilden fiil türeten ekleri nitelikleri bakımından iki grupta değerlendirmek gerekir. Bunlardan birincisi fiilin çatısını etkilemeyen, eklendiği fiilde köklü bir anlam değişikliği yaparak yeni kelimeler türeten eklerdir. İkincisi ise eklendikleri fiillerin temel anlamlarında köklü bir değişikliğe gitmeyen yalnızca fiil ve durum değişikliği yapan çatı ekleridir (Korkmaz, 2003: 123). Biz burada fiilden fiil yapan ekleri bir bütün olarak değerlendirdik ve alfabetik sırayla verdik.

-der-: İşlek olmayan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde geçişli-ettirgen ekleri olarak görev yapar (Gülsevin, 2017: 153).

döndere (709a)

-dUr-: İki ayrı ettirgenlik ekinin kaynaşmasından oluşan bu ek, ünsüz ile biten geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerine gelerek “oldurma” ve “yaptırma” bildiren geçişli

fiiller türetir (Korkmaz, 2003: 126). Metinde kalınlık-incelik uyumuna uyan bu ek, hem ünsüz uyumuna hem de düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı bir şekilde kullanılmıştır.

şaçdurur (18b), kondurdu (19b), itdürür (20b), itdürmiş (304b), açdurup (15a), öldürdi (849a), yidürmez (414a), giydürüp (513a), çekdürür (641b), kodurdup (42b).

-GUr-: Eski Anadolu Türkçesinde görülen ve işlek olmayan geçişli-ettirgenlik eklerindendir (Gülsevin, 2017: 153).

irgürmişidi (207b), irgürdi (395b).

-Il-: Hem çatı eki olma hem de özel anlamda yeni kelimeler türetme özelliği taşıyan bu ek genellikle ünsüzle biten geçişli fiil kök ve gövdelerinden “olma” ya da “yapılma” bildiren edilgen fiiller yapar (Korkmaz, 2003: 127).

yaradılmazdı (22b), kurulmaz (84b), açılmağa (220b), tutulduğun (494a), şunulsun (502b), ağılmazken (58b).

-mA-: Türkçede eskiden beri kullanılan çok işlek bir fiilden fiil yapma ekidir. Türkçede eskiden beri değişmeyen bu ek olumlu fiillere gelerek onlardan olumsuz anlamlar yapar (Ergin, 2012: 200-201).

bulmayup (120a), tırmayup (153a), kılmayup (181a), gelmeyüp (383a), şatmayup (604a), döymeyüp (650a), virmeyüp (838a).

-(I)n-: Dönüştürücü ve edilgen çatılı fiiller türeten bir ektir (İlhan, 2009b: 113). Bu ekin yardımcı sesi kalınlık-incelik uyumuna uyar.

okındı (4b), idindi (215b), görünmezken (1143a), şoyunup (737b), bezendi (521b).

-Ur-: İşlev bakımından -Ar- eki ile aynı görevi yapan bu ek, geçişli ve geçişsiz fiil köklerinden ettirgen fiiller türetir (Korkmaz, 2003: 131).

arturma (110a), aşurup (17a), geyürüp (1044b), şavurdu (846b), getürem (844b).

-(I)ş-: Çok işlek bir çatı eki olan bu ekin asıl görevi fiilin özneye işteşlik temelinde bir işi ortaklaşa bildirmesidir. “Yineleme” ve “pekiştirme” anlamları da taşıyan bu ek esas itibariyle eklendiği fiile “karşılıklı olma” ve “kendiliğinden olma” anlamları katar (Korkmaz, 2003: 131-132).

yaraşur (270b), çağrışur (482b), irişdi (175b).

-t-: Fiil kök ve gövdelerine gelen işlek bir ettirgenlik ekidir.

ağlatmadı (319b), depret (200b).

-y-: Eski Türkçede de canlılığını yitirmiş -d- eki, -d- > -y- değişimiyle ortaya çıkmış bir ektir. Bu ek, tek heceli fiil köküyle tamamen kaynaşmış şekilde kullanılır. Kaynaşmış olan bu ekin işlevi tam olarak bilinme de “pekiştirme” görevi olduğu kabul

edilir (Korkmaz, 2003: 135). Ayrıca kuvvetlendirme işlevi de vardır (Gülsevin, 2017: 156).

koydı (346b), şıyup (935b).

2.4.4. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine ya da isimden oluşturulmuş fiil gövdelerine gelerek onlardan isimler türeten eklerdir. İsimler somut ve soyut varlık ve nesneleri tamamen karşılayamadığı için dil de nesne ve kavramları harekete dayandırarak karşılama yoluna gitmiştir. Üstelik fiil kök ve gövde sayısı isimlere göre daha fazladır. Bu yüzden fiilden isim türetme eklerinin sayısı da çok fazladır. Ayrıca bu eklerin bir kısmı da fiillerin soyut oluş ve kılış isimleridir (Korkmaz, 2003: 67). Fiilimsi eklerini fiilimsiler başlığı altında ayrıca detaylı olarak verdiğimiz için burada tekrar hepsine değinilmemiştir.

-A: Eski bir zarf-fiil eki olan -A, Türkiye Türkçesine geliş sürecinde -rAk karşılaştırma ekiyle genişletilerek -ArAk şeklinde kullanılmaya başlanmış bu sebeble de ek tarz zarfları oluşturan bir yapıya dönmüştür. Bu kullanımı seyrek olan -(y)A eki geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerine eşli veya zıt anlamlı tekrarlarla eklenerek varlığını sürdürmüştür (Korkmaz, 2003: 67). İlhan'a göre Eski Türkçe ve daha sonraki dönemlerde zarf-fiil yapımında kullanılan a/e ünlüsü günümüzde -a...-a kalıbıyla tekrarlı zarf-fiiller kurmaktadır. Ancak günümüzde tek ünlülü yapım eki kullanılmamaktadır (İlhan, 2001: 180).

döne döne (138b), şaça şaça (581a), aça aça (581b).

-An: Geçişli ve geçişsiz tek ya da çok heceli fiillerden sıfatlar türetip aynı zamanda bir işi yapanı gösteren ad olarak da kullanılan işlek bir sıfat fiil ekidir (Korkmaz, 2003: 73).

olanlardan (73a), yazan (156a), alan (614a), isteyen (537a), gören (808a), iden (195a).

-dUK: Geçmiş zaman işlevinde bazı sıfatlar türetmeye yarayan sıfat-fiil ekidir. (Korkmaz 2003: 77). Kendisinden sonra genelde iyelik ekiyle kullanılan bu ek daima yuvarlak şekillidir.

*geldüğüm*den (979a), *turduğu* (212b), *‘aciz olduğın* (27b), *geldüğünü* (1085a), *tutulduğın* (494a).

-GU: Genellikle tek heceli fiil kökleriyle, çeşitli çatı ekleri almış fiil gövdelerinden isimler türeten bir ektir (Korkmaz, 20003: 80).

uyhu (390b)

-Gun: Geçişli ve geçişsiz fiillere gelerek edilgen çatıda mış anlamı taşıyan kelimeler türetir (Gülsevin, 2017: 146).

tutgun (469b)

-(A)k: Eski Türkçede –GAk ekinin Eski Anadolu Türkçesindeki karışmış şeklidir. Geçişli ve geçişsiz fiillere gelir (Gülsevin, 2017: 147).

dilegüm (901a)

-(U)k: Daima yuvarlak ünlülü olan bu ek, geçişli ve geçişsiz fiillere gelerek edilgen çatıda –mİş ekinin anlamını verir (Gülsevin, 2017: 149).

buyruğun (82b), artuğ (129b).

-(I)ş: Fiil kök ve gövdesine eklenerek fiilleri isimleştirmeye yarayan bu ek, fiilin esas anlamını değiştirmeden yapılan işin tarzını bildiren kelimeler türetir (Korkmaz, 2003: 106).

gelişde (97b), yanlış (556b).

-U: Fiil kök ve gövdelerine gelerek onlardan isimler yapar.

ayru (451b), korkulı (920a), toludur (265b).

2.5. Fiilimsiler

Fiilimsiler, fiillerin kök veya gövdelerine getirilen ama çekimlenip yargı bildirmeyen eklerdir. Farklı isimlendirmeleri ve tanımları yapılan fiilimsiler; “dile anlatım gücü zenginliği ve kıvraklık sağlamanın yanında anlatılmak isteneni kısa yoldan anlatma olanağı sağlayan, yancümle kurabilen, bağlaçların yerine geçebilen dil bilgisel unsurlardır.” (Bayraktar, 2018: 3). Fiilimsiler, bir kılış, oluş ve durum bildirmeleri; olumlu ve olumsuz şekillerinin yapılabilmesi; zaman ifade eden ekleri de alabilmeleri vasıflarıyla fiil niteliği taşıırken çekime girmemeleri özelliğiyle de isim olarak değerlendirilir. Fiilimsiler aslında isim, sıfat ve zarf görevi yüklenmiş fiillerden oluşmaktadır (Vural-Böler, 2012: 248). Fiilimsiler görev ve oluşumlarına göre; isim-fiiller, sıfat-fiiller ve zarf-fiiller olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

2.5.1. İsim-Fiil

Fiil kök veya gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil adlarına isim-fiil ekleri denmektedir. Fiiller -mA, -mAK ve -

İş/-Uş isim-fiil eklerini alarak isimleşir (Korkmaz, 2003: 864). İsim-fiiller, bazı ekler olarak diğer isimler gibi cümlelerde özne, nesne, tümleç ve yüklem olarak kullanılmaktadır. Metinde kullanılan isim-fiil ekleri şu örneklerden oluşmaktadır:

-mA eki: Bu isim-fiil ekleri fiilin gösterdiği işi bildirir. Kalıcı isimler yapabilen bu ek hâl ve iyelik ekleriyle çokluk ekini de alabilir. Geniş bir kullanım alanına sahip olan bu isim-fiil, isimlerin görev yükünün tamamını karşılayabilecek işleve sahiptir. Metinde sık kullanılmamıştır.

- Yarın mu‘azzez *olmasına* dâldur bugün (82a)

-mAK eki: Bütün fiillerin kök ve gövdelerine getirilebilen mastar eki, bir oluş ve soyut hareket bildirir. Bunlar isim olarak kullanıldıklarında da hareketleri devam eder. -mAk mastar ekine ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde /k/ ünsüzü /g/ğ/’ye dönüşür.

- Diri *olmağdan* aña yeg dūrūr mevt (1183b)
- Ey dil *olmağdan* ayru cānāndan (1028a)
- İş *kılmağ* durur anuñ perîşān (410b)
- Felek her kime *virmek* istese genc (413a)
- Ki yüzün *görmemekden* baña bir ān (1058a)
- Aña Pervāne *varmağ* key gelüp ‘ār (530b)
- Beni *öldürmek* emr itdi o bî-dīn (997b)
- Kim oldı “*kūn*” *dimekle* bunca ‘ālem (5b)
- Degül *turmağa* rāzî çār u nā-çār (835b)
- Ne ihlāk *itmege* var idi kudret (712a)

-İş/Uş eki: Hareket isimleri yapan bu ek, metinde en az kullanılan isim-fiil ekidir. İsim çekim eki alabilen bu isim-fiiller, düz-dar olarak kullanılırlar.

- Olduñ *gelişde* nūr-ı Hudā birle bedr-i tām (97b)

2.5.2. Sıfat-Fiil

Fiil kök ve gövdelerine sıfat-fiil ekleri getirilerek yapılan fiilimsilerdir. Sıfat-fiillerin bir tarafları fiil bir tarafları ise isimdir. Fiil özelliklerinin neticesinde kendinde var olan hareket ve zaman kavramlarını sıfata aktarak varlıkları hareket ve zaman özellikleriyle geçici olarak nitelendirir. İsim çekim ekleriyle çekime de girebilen sıfat-

fiiller, nitelikleri sayesinde hem isimleşebilir hem de fiilleşebilir (Korkmaz, 2003: 909-911).

-(y)An eki: İşlek bir sıfat-fiil ekidir. Ek başındaki /g/ ünsüzünün erimesi sonucu oluşmuştur.

- *Olanlardan* karīn-i Hāzret-i Rab (73a)
- Mütenebbih ola *yazan* kâtib (156a)
- Gel ey her kışşadan hisşe *alan* yār (614a)
- Bu gülşenden koparmak *isteyen* gül (537a)
- *Gören* şahş ikisin bir yerde nāgāh (808a)
- Didüm ey herkese kām *iden* ihsān (195a)

-Ar eki: Geniş zaman sıfat-fiilidir. İşlek bir sıfat-fiil ekidir.

- Muḥaṣṣal gördi çün Mehde *güleyüz* (547a)

-mİş eki: Öğrenilen geçmiş zaman sıfat-fiilidir. Daima düz-dar ünlülü olarak kullanılan bu ek dudak uyumunu da bozar.

- Cihān deyrinde var mı naṣṣ *olunmuş* bir şanem şekli (1017a)
- Ayakda *kalmış* ümmet dest-gīri (56b)
- Gelüp *ölmüş* bulursa oğlunu ger (485a)

-mAdUK eki: Olumsuzluk eki ile –dUK sıfat-fiil ekinin birleşmesinden oluşmuştur. Metinde sadece bir kez kullanılmıştır.

- Kōmadı *kılmaduk* bir zevk ol dün (1126b)

-dUK eki: İşlek olan bu sıfat-fiil eki kendisinden sonra gelen bir iyelik ekiyle kullanılır.

- Şanup ben *geldüğüm*den yaṇa ey cān (979a)
- Kılurdu *turduğu* yirde anı māt (212b)
- Bilür ‘acz *olduğın* a‘ lā ‘ibādet (27b)
- İşitmişdi Hilālūṅ *geldüğini* (1085a)
- Tuyup Māhuṅ *tutulduğın* şeh-i Çīn (494a)

-mAz eki: Geniş zamanın olumsuzluk bildiren sıfat-fiil ekidir.

- Bir *olmaz* oğula mālīk olupdur (171b)

- *Bulınmaz* bir hezārı zār olmaz (415b)

2.5.3. Zarf-Fiil

Zarf-fiiller fiillerden yapılan geçici zarflardır. Bütün fiillerin kök ve gövdelerine bazı eklerin getirilmesiyle oluşturulur. İsim gibi kullanılmayan zarf-fiiller, birkaç istisna hariç isim çekim eklerini almazlar. Birçok işlevi olan zarf-fiillerin başlıca fonksiyonları zaman, hâl, şart ve bağlama görevleridir. Basit yapılı zarf-fiil morfepleri ve birleşik yapılı zarf-fiil morfepleri olmak üzere yapısal açıdan ikiye ayrılan zarf-fiillerin basit yapılları Türkçenin her döneminde görülürken birleşik yapılları ise asıl işlevlerini yitirerek zamanla ortaya çıkmıştır (Yıldız-Yalkın, 2021: 196). Yapı ve işlev bakımından aslî olarak zarf-fiil kabul edilen eklerin dışında aslen zarf-fiil olmayan eklerle bazı ek ve edatların birleşmesiyle oluşan birleşik zarf-fiiller, “Aslen zarf-fiil olarak doğmamış bazı ekler ile eklerin ve/veya edatların düzenli ve kurallı bir biçimde birleşip fiillere ulanarak geçici zarf oluşturduğu yapılar[dır]” (Gülsevin, 2001: 127).

Türk dili özellikle Batı Türkçesi zengin bir zarf-fiil hazinesine sahiptir. “Türkçenin tarihi seyrine baktığımızda bazı zarf-fiiller, farklı lehçe veya şivelerde yapısal devamlılığını korurken, bazıları kullanımdan düşmüş, büyük çoğunluğu da birtakım ek ve kelimelerle gelişip değişerek günümüze ulaşmıştır.” (Yıldırım-Yıldırım, 2018: 259). Metnimizde hem basit yapılı zarf-fiil hem de birleşik yapılı zarf-fiil morfemine uygun örnekler kullanılmıştır.

-(y)A eki: İşlek bir zarf-fiil ekidir. Genellikle tek heceli fiillere getirilen bu ek, ikilemeler ve tasvir fiillerinin kuruluşunda da görev alır (Gülsevin, 2017: 141).

- Çarḥ itdi *döne döne* cihānı gözine tār (138b)
- Başumı *başa* düşdi pāy-ı ḥayret (163b)
- *Ata* gör ‘ālem-i ‘uḳbāya cānı (1197b)
- *Kıla* gör gitmedin şol k’idecekdür (1198b)
- Çün āḥir *ola* gelmez bir nefes bil (1201b)
- Yürürdi zülfi ‘anber *şaça şaça* (581a)
- Cemāli bāḡı güller *aça aça* (581b)
- Bu ebyātı okurdum *yana yana* (1027b)

-AldAn eki: İlk kez Eski Anadolu Türkçesinde görülen bu fiilimsinin *-All* zarf-fiil eki ile *+dan* ayrılma hâl ekinin birleşmesinden oluştuğu kanaati yaygındır. “-dığından” anlamı veren bu ekin Anadolu’da ilk izleri 14. yüzyıla kadar gider (Salan, 2019: 62-66).

- *Olaldan* habs Yūsufveş sen ey Māh (779a)
- Görüp hüsünün *olaldan* dūr senden (793a)

-(y)AlI eki: Fiilleri birbirine bağlayan bu zarf-fiil eki seyrek kullanılmıştır. “-alı, dıktan sonra” anlamlarına gelir.

- Deyr-i ‘ālemde *Ẓarīfī olalı* senden cüdā (773a)
- Aḥkām-ı şer‘ün *olalı* ‘ālemde ber-devām (81b)
- Mihr-i ‘aşkun pertevi sinemde peydā *olalı* (770a)

-dIsA eki: Görülen geçmiş zamanla şart kipinin birleşmesinden oluşmuştur. “-ınca” anlamı verir (Yıldız-Yalkın, 2021: 201). Sadece bir örnekte görülür.

- Muḥaşşal *n’oldısa* pinhān u zāhir (1068a)

-dUKCA eki: *-dUK* geçmiş zaman sıfat-fiil eki ile eşitlik hâl eki *+CA*’nın birleşmesiyle oluşur. “-dığı müddetçe” anlamına gelen bu ekte dudak uyumu bulunmaz.

- Şol ricāyile kim *oḡundukça* (1217a)
- Bu devr-i çarḡ var *oldukça* var ol (554a)
- Velī *urdukça* fırkat nārī cāna (1027a)
- Ṭulū‘ idüp gurūb *itdükçe* her bār (161b)
- Didi *döndükçe* bu nüh-cām-ı eflak (248a)
- Bu semte şayd için *itdükçe* ‘azmi (432a)

-dUKdA eki: *-dUK* geçmiş zaman sıfat-fiil eki ile bulunma hâl eki *+dA*’nın birleşmesiyle oluşur. “-dığı zaman” anlamı veren bu ek olumlu tabanlarda esas fiil ile zarf-fiilin aynı zamanda yapıldığını bildirirken, olumsuz tabanlarda ise esas fiili, zarf-fiil ekli fiilin yapılmış olması şartına bağlar (Gülsevin, 2017: 138-139). Bu fiilimsi eki ünsüz ve dudak uyumunu bozar.

- *Gitdükde* bir hilāl idün evc-i sa‘ādete (97a)
- Üçüncü dün *irişdükde* seḡergāh (384a)
- Hilāl *irdükde* bebr ü şīr gibi (510a)

- Eksükligiyle *қапуға itdükde* i'tiṣām (110b)

-(y) IcAK eki: Eklendiği fiile “-ınca, -dıktan sonra” anlamları verir. Ekin ilk ünlüsü daima düz-dardır ve dudak uymuna uymaz.

- Dār-ı fāniden *idicek* dār-ı ‘uqbāya sefer (186a)
- *Göricek* Māhı böyle Mihr-i Pervîn (591a)
- *Varıcağ* қапуға yarınki gün ben (47b)
- Hāmra meyl *itmeyicek* māh-ı Çîn (558a)

-(y)IncA eki: “-dığı zaman” anlamı veren bu ekin ilk ünlüsü daima düz-dardır.

- Yumup *açınca* göz olmaya nā'im (271b)
- *Ŧoğınca* liki burcından ol aḥter (579a)
- Cülüsünden tamām *olınca* bir ay (295a)
- Muḥaṣṣal ṣubḥ *irince* ol yüzi gün (1126a)
- *Diyince* böyle Pervîn-i bed-aḥter (842a)
- *Gelince* ben ğazādan kıl hırāset (266b)

-(y)IncAK eki: Eklendiği fiile “-ınca” anlamları verir. Kullanım olarak -(y) IcAK ekine benzer.

- *Görincek* Māhı ḥayrān qaldı Pervîn (440b)
- *Düşincek* burc-ı devletden sitāre (867a)
- Bu söz ṣādır *olıncağ* Mehden ol ḥîn (562a)
- *Ŧutıncağ* ṣayd içün bir semte rāhı (428a)

-ken eki: Ek-fiilin zarf-fiil şekli olan bu ek bütün tarihi dönemlerde ünlü uyumlarına aykırı olarak kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde *i-* fiilinin kelimelere bitleştirildiği durumlardaiken kelimesigramerleşme neticesinde ekleşerek (*erken* > *irken*) *iken* > +(y)*Iken* > +(y)(*I*)*ken* şeklini alır (Yıldız-Yalkın, 2021: 203).

- *Yoğiken* ādemün nām u nişanı (58a)
- *Añılmazken* dü kevnün ad ü ṣānı (58b)
- *Ŧururken* böyle ben dem-beste ḥayrān (164a)
- *Gelürken* ol ruḥı ṣem‘i çü gördi (338a)
- Bu fikr *içreyken* ol Pervîn-i bed-rāy (719a)
- Gülüp *oynarken* ol ğoncayla her bār (1140b)

- Meger ol şeb *yaturken* Mihr ile Māh (1164a)
- “Mā şükürnā” diyü ‘ Ālem Faḥri *eylerken* ḥiṭāb (37b)

-mAdIn eki: Fiilleri birbirine bağlayan bu zarf-fiil eki, yüklemi oluşturan fiil ortaya çıktığında eklendiği fiile henüz o eylemin gerçekleşmediği anlamını verir (Bayraktar, 2018: 190). “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine *-madın/-medin* şekli ile aktarılan bu zarf-fiil eki, Anadolu bölgesinde ekteki *-dın/-din* ögesinin ayrılma hâli eki *-dın/-din* ve benzer öteki şekiller ile karıştırılması yüzünden zamanla *-madın/-medin* > *-madan/-meden* değişimine uğramış bu değişimden de Türkiye Türkçesinin *-madan/-meden* zarf-fiil eki ortaya çıkmıştır.” (Korkmaz, 2017: 159). Metinde 17 yerde kullanılmıştır.

- Ki *dönmedin* meh-i ‘ ömrün hilāle (165a)
- Ḥayātun mihri *varmadın* zevale (165b)
- Şeb *irmedin* irişüp şāh Çine (1089b)
- Her işi *kılmadın* fikr it öninde (475a)
- Gözüñ aç *olmadın* ten kaşr-ı vîrān (1192b)
- İrem mevt *irmedin* bende o gence (197b)
- Muḥaşşal gün batup *irişmedin* dün (853a)

-mAdIn zarf-fiil eki 7 yerde ise aynı anlam ve görevle **-mAdAn** şeklinde kullanılmıştır.

- Gel imdi *olmadan* ten kaşrı fānī (1197a)
- Didi böyle cihānda *olmadan* sağ (531a)
- Ola mı *çekmeden* biñ dürlü ālām (642b)
- Velikin *irmeden* Mihre o ḥinzir (850a)
- Dem-ā-dem hicr odına *yağmadan* dil (1184a)

-sA eki: Asıl fiili eklendiği fiille şart anlamı ile bağlayan zarf-fiildir. Kişi ekleri de alabilen bu ek; “-ınca, dıĝı+kişi+da” anlamlarında çevrilebilir (Gülsevin, 2017: 138).

- Felek her kime virmek *istese* genç (413a)
- Revādur çüft *olursa* ay ile gün (601b)
- Neyi kim *ekse* anı biçer ādem (618b)
- Eger biñ cānı *varsa* ḥay degüldür (665b)
- Felek *kılsa* kimi bir laḥza ḥurrem (1136a)

-(y)Up eki: Devamlı yuvarlak ünlülü olarak kullanılan bu ek, iki fiili birbirine bağlar. İlk fiilden hemen sonra ikinci fiilin yapılacağını bildirir (Gülsevin, 2017: 144).

- Velāyet *eyleyüp* ol pîr-i hikmet (176a)
- Fem *açup ağlayup* dirdi *idüp* âh (677b)
- *Varup* çün Mihr ü Meh bir yerde h̃āba (693b)
- Güneşveş *kaldurup* tenhā o Māhı (741b)
- *Işırup* barmağın kalmışdı hayrân (854b)
- *Uyanup* havfile tırdı oturdı (920b)

-(y)UbAn eki: -(y)Up fiilimsi ekinin genişletilmiş şeklidir. Dudak uyumuna girmeyen bu ek, Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik zarf-fiil eklerinden biridir (Gülsevin, 2017: 144).

- *Okudı kaçıyuban* küfr-i ezber (624b)
- Çü Mehden *ayrıluban* gitmiş idi (916a)
- Şeh-i Çîn *eyleyüben* terk-i bezm (255a)
- Du' ā itdügüdür *öpüben* zemin (277b)
- Virdügüdür *düşüben* üstine cān (1179b)

2.6. Zamirler

Zamirler adların yerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret yoluyla karşılayan sözcüklerdir. Görev ve kapsamı geniş fakat sayıları sınırlı olan zamirler, kişilerin ve nesnelerin adı değil onları temsil ederek yerlerini tutan kelimelerdir. Kelime yapımına elverişli olmayan zamirler çekim, çokluk ve iyelik eklerini alarak çekime girebilirken aynı zamanda tamlama da oluşturabilmektedir (Korkmaz, 2003: 399-400).

2.6.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri, varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen sözcüklerdir. Teklik ve çokluk şekilleri üç şahısta toplanan bütün varlıklardan birincisi konuşan ya da konuşanlar: *ben, biz*, ikincisi kendine söz söylenen ya da söylenenler: *sen, siz*, üçüncüsü ise sözü edilen nesne ya da şahısları karşılayan: *o, onlar* zamirleridir (Korkmaz, 2003: 405). Zamirlerin isimlerden en büyük farklarından biri çekim sırasında

kök değiştirmeleridir. Eklemeli bir dil olan ve eklerin kökleri değiştirmediği Türkçede *ben* ve *sen* şahıs zamirleri çekime girdiklerinde kökte değişikliğe uğrayarak *bana* ve *sana* şeklinde kullanılmaktadır. Bu ses olayını bazı dil bilimciler  şahıs *ol* ve *o* zamirinin yönelme hli olan *oğa*'ya benzetme yoluyla olduğunu ileri sürerken bazıları ise bu durumun *ben + ge > benge > bağa > bana*, *sen + ge > senge > sağa > sana* biçiminde /ŋ/ damak ünsüzünün yanındaki ince ünsüzleri kalınlaştırma etkisiyle olduğunu belirtmiştir (Vural-Böler, 2012: 195).  tekil şahıs için *o* ve *ol* birlikte kullanılırken çekime girdikten sonra *a*'lı şekilleri tercih edilmiştir. Metinde çok sık kullanılan şahıs zamirlerinden örnekler şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: ben (47b), benüm (602b), bağa (163a), beni (997b), benden (1005b), benümle (1059b), bende (1171b).

Teklik 2. şahıs: sen (142b), senŋ (31a), senden (45a), sende (170a), senndr (601a), senŋle (783b), sensz (784a), sağa (79a), sağadur (898b).

Teklik 3. şahıs: o (591b), ol (942a), anı (955a), anuŋ (952a), anda (103b), andan (968a), ana (39b), anuŋla (691a), anuŋn (76b).

okluk 1. şahıs: bizm (111b), bizi (483a), bizden (485b), bize (893a).

okluk 2. şahıs: siz (626b), size (452b).

okluk 3. şahıs: anlar (828a), anlara (130b), anlaruŋ (395a), anları (408a), anlarla (858a).

2.6.2. İşaret Zamirleri

Varlıkları ve nesneleri işaret ederrek ve göstererek karşılayan zamirlerdir. İşaret zamirinde varlıklar nitelikleriyle değil yerleriyle ifade edilir. İşaret yakınlık ve uzaklık kavramına göre şekillenir. *Bu*, *bunlar* en yakın için; *şu*, *şunlar* biraz daha uzak için; *o*, *onlar* ise uzakta olanlar için kullanılır (Vural-Böler, 2012: 198).

Bu: bu (4a), bunu (3a), bundan (163a), bunda (325b), bunuŋ (684b), bunundur (601a), buğa (1208a), budur (1147a).

şu/şol: Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesinde sık kullanılan *şol* işaret zamiri *uş ol > uşol > şol* şeklinde *uş* gösterme edatı ve *ol* işaret zamirinin kaynaşmasından olduğu

anlaşılma ile birlikte *şol* işaret zamirinin *şu* ile *ol*'un birleşmesinden çıktığı da düşünülebilir (Ergin, 2012: 276).

şu (866a), *şol* (187a).

Ol: *ol* (23b), *anı* (1146b), *ana* (39b), *anda* (109b), *andan* (362a).

Bular/Bunlar: *bular* (454a), *bularla* (151a), *bularsuz* (237b), *bulardan* (269a), *buları* (982a), *bunlar* (830b), *bunları* (855a), *bunların* (615a).

Şular: *şular* (655a).

Anlar: *anları* (655b).

2.6.3. Dönüşlülük Zamiri

Şahıs zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca daha kuvvetlendiren pekiştirilmiş bir çeşit şahıs zamirleridir. Yapılan işin yapana geri dönüşünü göstermesi hasebiyle dönüşlülük zamiri denmiştir. (Korkmaz, 2003: 414-415). İsim çekim eklerini alabilen bu zamirler, tamlama ve söz grupları da oluşturabilir. Metinde dönüşlülük zamirleri olarak *kendü*, *kendüz*, *öz* ve *hod* sözcükleri kullanılmıştır. Bunlar içerisinde en sık kullanılanı *kendü* dönüşlülük zamiridir.

Kendü: Eski Türkçeden (*kentü*) (Gabain, 1988: 73-74) itibaren Çağatay Türkçesi hariç tarihi lehçelerin hepsinde görülen *kendü* dönüşlülük zamiri, Eski Anadolu Türkçesinin de tipik bir zamiridir. Bu dönüşlülük zamiri iyelik ve hâl eklerini alarak çekimlemeye girer.

kendü (421a), *kendüye* (94b), *kendün* (159a), *kendüsine* (293b), *kendünün* (412a), *kendün* (892b), *kendüm* (1036b), *kendümi* (1037a).

Kendüz: Eski Anadolu Türkçesinde *kendü* ve *öz*'ün birleşmesinden oluşan *kendüz* dönüşlülük zamiri EAT'den sonra Osmanlı Türkçesinde kullanılmamıştır (Ergin, 2012: 273).

kendüzin (141b), *kendüzini* (507b).

Öz: Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bu dönüşlülük zamiri Osmanlı Türkçesinde terk edilirken Azerbaycan Türkçesinde kullanılmaya devam etmiştir.

özi (218b), *özün* (265b), *özini* (576b), *özin* (577a), *öziye* (619a).

Ḥod: Farsça kökenli olan bu dönüşlülük zamiri metinde sadece iki yerde kullanılmıştır. Dahı bizden bilür şeh *ḥod* yek anı (486a), *Zerrenün ḥālī ḥod* felekde ‘ayān (1030a).

2.6.4. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri ve nesneleri belirsiz olarak karşılayan zamirlerdir. Asıl belirsizlik zamirlerinin sayısı çok azdır. Türkçede belirsiz olarak temsil etme işi daha çok belirsizlik zamiri gibi kullanılan iyelik şekilleriyle yapılır. Bunlar belirsiz sıfatlara, soru zamirlerine ve zarflara iyelik eklerinin getirilmesiyle oluşturulur (Ergin, 2012: 279). Metinde kullanılan belirsizlik zamirleri şunlardır:

Ayruk: ayruk (921b).

Biri: birine (269a), birinün (427b), biri (454b), birin (563a), birisi (267b).

Cümle: cümle (156b), cümle (345b).

Çoğı: Çoğının (465b).

Ġayrı: ġayrı (1017b).

Her biri: her biri (34b), her birinün (232b), her birisi (267b).

Her kim: her kim (99a), her kime (413a).

Her kişi: her kişiye (109a).

Ḳamu: kamu (1132b), kamuı (234a), kamuın (455b).

Ḳanḳısı: kanḳısına (460a).

Kimi: kimi (550a), kimini (958a).

Kimisi: kimisi (550b).

Kimse/kimsene/kimesne: kimse (73b), kimseye (414a), kimsene (126b), kimesne (856b).

Ne kim: ne kim var (898b).

Nesne: nesne (1018b).

Özge: özge (163a).

2.6.5. Soru Zamirleri

Canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla karşılayan zamirlerdir. Sayı itibariyle az olan asıl soru zamirleri, başka kelime türlerine iyelik ekinin eklenmesiyle çoğaltılmıştır (Korkmaz, 2003: 441). Metinde geçen soru zamirleri şunlardır:

Ğanda: ąanda (233a).

Ğanı: ąanı (170b).

Ğankı: ąankı (991a) ąankısına (460a).

Kim: kim (190a), kime (225a), kimdür (37a).

Ne: ne oldı (157b), neyi (9a), neye (230b).

2.6.6. Bağlama Zamirleri

Bir sözcüğü, bir söz grubunu veya bir cümleyi başka bir söz, söz grubu veya cümleye bağlayarak aralarında anlam ve işlev bakımından ilgi kuran zamirlerdir. Eski Anadolu Türkçesinde Türkçe kökenli *kim* bağlama zamiri ile Farsça *ki* zamiri bu görevde yan yana kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesinin sonlarına kadar birlikte kullanılan bu bağlama zamirlerinden *kim* zamiri, Türkiye Türkçesinde yerini tamamen *ki*'ye bırakmıştır (Korkmaz, 2003: 449-450).

Ki: Velî şanma *ki* mihründen tehi-y-em (791b), Yeg imiş ten *ki* dūr ola cāndan (1028b), Velî şol şeh *ki* vardur ‘adl ü cūdı (1158a).

Kim: Şular *kim* ola ma‘şūka vesile (655a), Göñül *kim* ‘aşkı yokdur şey degüldür (665a), Şol göñül *kim* derd-i hicrünle senüğ bīmār imiş (769a).

2.7. Sıfatlar

Sıfatlar, isimlerden önce gelerek onları çeşitli özellikleriyle niteleyen veya belirten sözcüklerdir. Sıfatın görev ve anlam bakımından oluşabilmesi için mutlaka bir ismin önünde bulunması gerekir. “Bu yüzden, ad olma, dil biriminin tek başına gerçekleştirebildiğı bir bilgiye işaret ederken, sıfat olma, tek başına gerçekleşmemekte, ancak bir adın, bir varlığın var oluşuyla mümkün olabilmektedir.” (Karaağaç, 2011: 46).

2.7.1. Niteleme Sıfatları

Canlı veya cansız bütün varlıkların renk, şekil, biçim, ağırlık, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü iç dış bütün özelliklerini karşılayan sıfatlardır. Varlıkların benzerlik ya da farklılıkları çok fazla olduğu için bu özellikleri ortaya koyan

niteleme sıfatları da çok fazladır. (Korkmaz, 2003: 361). Türkçenin bütün tarihi dönem ve eserlerinde olduğu gibi geçiş dönemi özelliklerini taşıyan bu metinde de birçok niteleme sıfatı eksiz veya ek almış şekliyle kullanılmıştır.

hoş şikâr (144b), *güzide* pehlivandı (213b), *gamgîn* göñüller (220a), *kiçi* yaşuñ (265a), *bî-gam* âdem (322a), *mübârek* ağızın (352a), *gamgîn* dilün (353b), *şāhîn* bakışlarla (371a), bir *ulu* tağa (395b), *'aql issi* kişidür (476a), ey *güzel* hân (597a), *geñiş* dünyayı (955b), *al* tuvağ (1109b), *güzel* zevk (1113a), *muḥaşşal* bir deme (1174a), *yeg* beglik (296b).

Birtakım sıfatlar çeşitli yapım ekleri olarak türetilmiş şekilleriyle kullanılırlar. Bu unsurlardan özellikle bulundurma ve sahiplik bildiren +II/+IU, olumsuzluk ve yokluk bildiren +sIz/sUz, aidiyet bildiren +kI ekleri metinde sıfat türeten yapılarıyla kullanılmışlardır.

+II/+IU: ol *gün yüzli* dildâr (835a), ol *korğulı* düşi (920a), *ğara* gözli (371b), Pervîn *adlu* bir şāh (426b).

+sIz/sUz: *dikensüz* gül (322b), *elemsüz* 'âlem (322b).

+kI: *yarınki* gün (47b), *evvelki* pendüm (268a).

Ayrıca bazı sıfat-fiil ekleri de fiillere eklenerek onlardan geçici sıfatlar türetir.

-An: *yazan* kâtib (156a), kışşadan *hişşe alan* yâr (614a).

-mAdUK: *kılmaduk* bir zevk (1126b).

-mAz: bir *olmaz* oğula (171b), *bulınmaz* bir hezârı (415b).

-mIş: *nağş olunmuş* bir şanem şekli (1017a).

2.7.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri işaret etme, gösterme; sayısını ve miktarını bildirme, sorma ve belirsizliklerini bildirme işlevi yüklenen sıfatlardır (Korkmaz, 2003: 385). Bu vasıflara göre de belirtme sıfatları; işaret, sayı, soru ve belirsizlik olmak üzere dört gruba ayrılır.

2.7.2.1. İşaret Sıfatları

Varlıkları göstererek belirten sıfatlardır. Buradaki belirtme, varlıkların bulundukları yeri mekân, zaman veya tasavvurdaki uzaklık derecelerine göre göstererek gerçekleştirilir. Sıfatlar, işletme eki almadıkları için işaret sıfatlarının da çokluk şekilleri yapılmaz, sadece teklik şekliyle kullanılırlar (Korkmaz, 2003: 385). Metinde kullanılan işaret sıfatları: *bu*, *işbu*, *şol*, *şu*, *o*, *ol*'dur. Bunlar içerisinde *bu* ve *ol* sıfatları çok sık kullanılmıştır.

Bu: *bu* meslege sâlik olupdur (171a), *bu* kıışsayı idüp hikâyet (176b), *bu* hîle birle (603a), *bu* yolda şabr idenler (654a), *bu* tağ üzre qarâr eyle (830a).

İşbu: Anlamı pekiştirmek için kullanılan birleşik bir işaret sıfatıdır (*işbu* < oş+*bu*) (Korkmaz, 2003: 387). Metinde sadece bir kez kullanılmıştır.

işbu dünya (319a).

Şol: “işte o, şu” anlamlarında biraz uzaktaki nesneler için kullanılan bu işaret sıfatı *şol* < uş+*ol* birleşmesiyle ortaya çıkmıştır (Yıldız-Yalkın, 2021: 118).

şol ‘âleme ki (92b), *şol* gün ki (109a), *şol* şeh-süvârsın (144a), *şol* gönül kim (769a), *şol* hüsne ’âşık (1013a), *şol* ricâyile kim okundukça (1217a).

Şu: *şu* söz kim (169a), *şu* şart ile içüp (597a), *şu* menzil k’ola (636a), *şu* ‘âşık kim ola (1116a), *şu* şeh kim olmaya (1157a).

O: *o* ‘âlemdе şubh u şâm (92b), *o* dem cânını yakdı (172b), *o* köşk üzre uyurken (419a), *o* şevk ile Hilâl engüştin ol ân (749a), konuşmadı *o* şeb (522b).

Ol: *ol* huri yüzine (226a), *ol* kelâmı güş itdi (823a), *ol* gice leyl-i Qadr olupdı (908a), *ol* şehün hâk-i deriyem (252a), Şikâr idince *ol* âhüyı *ol* şir (376a), Pervînle *ol* Mâh (522b).

2.7.2.2. Belirsizlik Sıfatı

Az: az müddetde (296a), az ‘ömr içre (344a) az demde (495a)

Bir: bir nice ruhları (297a) bir gün turup bir yerde (158a) Bulınmaz bir hezârı (415b) bir âdem (503a) kılsun şehâ Hağ bir günün yüz (525b)

Biraz: kıl biraz şayd (274b) biraz geh uyğuya qand’ol (359a) Biraz gün keşkin ol (1048a),

Bunca: bunca ʿālem (5b) bunca biñ er (404a), bunca güft ü gü (761a)

Cümle: cümle ʿālem (61b), cümle ḫalāyık (122b), cümle murādāt (46b) cümle günāhı (345b) cümle şehir içinde (1210b)

Çok: çok eylik itdi (296a) çok niyāz itdi (902a) cenk içre çok iş (948b)

Dürlü: dürlü ḫalḫal-ı mücevher (504b) dürlü ibrām (552b) Giyüp dürlü libası (576a), dürlü laʿl ü gevher (1098b)

Hep: hep i ʿtā oldı (67b), hep bāy (295b), hep gül gibi ḫandān (633b)

Her: her günāhı (43a) her millet (169b) her nefes (272b) Her fiʿl ü ḫavlüñe (100b) her mürīd alur (343a)

Ḳamu: Ḳamu ḫalk-ı ʿizāmuñ (63a), Ḳamu ḫalk aña (75b) kamu dil ehlinüñ cānānidur (664a) kamu ʿāşıkda (1189b)

Ḳankı: ḳankı ḫimāre (991a) ḳankı cānuñ (668a)

Key: key dil-keş (431a)

Nice: nice ʿalāmetile ḫoldı (86b) nice kilisālar inhidam (87b) Nice Ḥusrevleri ʿaşk itdi (670a) nice deşt ü kühsār (826b)

2.7.2.3. Sayı Sıfatları

2.7.2.3.1. Asıl Sayı Sıfatı

Asıl sayıların varlıklarını tam sayı olarak belirten sıfatlardır. Onlu basamak sistemine göre dizilmiş ara sayılarla da sayı grupları oluşturulur.

var idi *bir* şāh (207a), *bir* kıızı varmış (1007a), *bir* loğma nānı (1202a), *iki* cihānuñ (59b), *iki* necm-i seyyar (161a), *iki* gün (931a), *beş on* gün (1048a), ser-ā-ser *yedi* iklim (133b), *sekiz* cennet dūrūr (33a), *on* günlük yol idi (918b), *kırk elli* ādem (444a), *yüz* oğlan (231b), var idi *üç yüz* şehri (427a), *biñ* yıl (1201a) *biñ iki yüz on üç* ʿaded (1216b), *on beş biñ* güzīn er (930a), *yüz biñ* kitāb (34b).

2.7.2.3.2. Sıra Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarına +*IncI*, *UncU* eki getirilerek varlık veya nesnelerin derecelenme sayısını gösteren sıfatlardır.

ikinci dürr-i pendüm (270a), *ikinci* gün (291a), *üçünci* dün (384a), *üçünci* gün gelüp (931b).

2.7.2.3.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Sıfatlara +Ar, +şAr ekini getirerek onların eşit oranda bölüşüldüğünü ifade eden sıfatlardır. Metinde aynı kelimedede sadece üç yerde kullanılmıştır.

birer cām (549b) birer esbe ikisi bindiler (819a) birer esbe ikimüz binüp (1049a).

2.7.2.3.4. Kesir Sayı Sıfatları

Tam sayıların bir parçasını gösteren sıfatlardır. Kesir sayı sıfatları, kesir bildiren bazı kelimeler veya “sayı ismi+da sayı ismi” şeklinde bulunma hâl ekini almış kelime grubu olarak kullanılır (Yıldız-Yalkın, 2021: 119).

yüz binde birin (151b), yüzde birini (148a), binde bir er (211a).

2.7.2.4. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlardır. Bu belirtme ismin önüne getirilen bazı soru kelimeleriyle yapılır.

ƘanƘı: *ƘanƘı* cānuñ (668a), *ƘanƘı* himāre (991a).

Nasıl: *nasıl* Ƙışsa nazmına ura dest (174b).

Ne: *ne* gün başına toğa mihr-i devlet (659b), *ne* dil kim bundan almaz cānı lezzet (663a), *ne* cān kim yok dilinde ’aşƘdan derd (671a), *ne* gün bu şām-ı firkat (888a).

Nice: *nice* vaşf itsün (35a), *nice* ‘alāmetile tōldı (86b), *nice* bende var (146b), *nice* gün yüzlünüş (162a).

Metinde birkaç örnekte ise sıfatlar isnat grubu biçiminde kullanılmıştır. Bu unsurlar yalın ya da iyelik eki alarak kendisine isnat olunan isimle yine kendisine isnat olunan sıfatın oluşturduğu kelime gruplarıdır (Korkmaz, 2003: 359). Bu yapıda isnat olunan öge başta, nitelik ismi ise sonda bulunur.

sözi gerçek anuñ hem fi’li haqdur (609b), *yüzi cennet* tuñtağı āb-ı kevser (218a), *özi hūri* boyı tūbāya hem-ser (218b).

Metinde bir örnekte ise kelimenin anlamını güçlendirmek ve pekiştirmek için “m, p, r, s” pekiştirme harflerinden “p” ünsüzü ile pekiştirilmiş sıfat kullanılmıştır.

toptolu olduğıçün (101a)

2.8. Zarflar

Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve başka zarflardan önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık-çokluk, pekiştirme ve soru gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren veya sınırlandıran isim soylu sözcüklerdir. Zarflar isim soylu kelimeler olmalarına rağmen hâl, iyelik ve çokluk ekleri almazlar, isim çekimine girmezler. Öncesinde geldikleri kelimelere de yalın bir şekilde bağlanırlar (Korkmaz, 2003: 451-452). Sıfatlar gibi zarflar da tek başlarına kullanılmazlar. Tek başlarına isimden başka bir şey değildir. Her iki sözcük de ismin işlevine göre görev aldığı kelime gruplarındaki isimleridir. Aslında birkaç istisna dışında her zarf bir isim olduğu hâlde, her isim bir zarf değildir. Zarflar, sıfatların ve başka zarfların anlamını değiştirmekte kullanılsa da esas kullanım yerleri fiillerdir. Dolayısıyla zarflara “fiillerin sıfatları” denebilir (Ergin, 2012: 258). Zarflar görevleri bakımından beş gruba ayrılır. Bunlar: durum zarfları, zaman zarfları, azlık-çokluk (miktar) zarfları, yer-yön zarfları ve soru zarfları’dır.

2.8.1. Durum Zarfları

Fiilin meydana geliş şeklini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirten zarflardır. Hâl, tarz bildiren her isim durum zarfı olarak kullanılabileceği için bu tür zarflar sayıca çok fazladır (Vural-Böler, 2012: 198). Durum, tarz ifade eden her isim soylu kelime durum zarfı olarak kullanılabileceği için bu zarflar kapsamı en geniş zarf çeşitidir. Metinde sık kullanılan durum zarfları, köken itibarıyla Türkçenin yanında alıntı kelime ve kelime gruplarından da oluşmaktadır.

tağıtmışdı *yaluñuz* (211b), kıl itmişdi *ser-ā-ser* (224b), kıldı başına *dar* (955b), *hoş* geçirse n’ola (142a), içirür *döne döne* (409b), düşüp ceyşümden *ayru* (451b), *göñülden* sevdi (587b), *şıyup* tağıtdı (935b), *ayrılıben* gitmiş idi (916a), ben *ayru* düşmem (1057b), *şöyle* iderdi (882a), didi *bir bir* (455a), tırup *tiz* eyleye ol şahsı bī-cān (532b), şofra *zeyn*

olındı (543a), *ta 'accüb eyleyüp* gülerdi (545b), yuvalandı *döne döne* (999b), benümle *bile* girdi cenge ol *hîn* (1059b), Hilâle didi *bir bir* (1068b), *yaluğuz* kaldı meydanda (894b), oğurdum yana yana (1027b).

2.8.2. Zaman Zarfları

Bir oluş ve kılışın zaman içindeki yerini bildiren, fiillerin, sıfat-fiillerin ve zarf-fiillerin anlamlarını zaman açısından belirleyip sınırlandıran ya da kesinleştiren sözcüklerdir. Zaman zarfları yalın sözcüklerden oluşabileceği gibi türemiş, birleşik kelime, tamlama ve kelime gruplarından da meydana gelebilir. Bu çeşitli kullanımlar dil için aslında birer anlatım incelikleridir (Korkmaz, 2003: 495). Metinde çok sık kullanılan zarf çeşitlerindendir. Bu zarflar, Türkçenin yanında Arapça ve Farsçadan alınmış kelime ya da kelime gruplarından oluşur.

Âhîr: *âhîr* zamānuñ (229a), Tutuldu *âhîr* ol hûrşîd-peyker (1066b), Hilâlûñ devrini çarh *âhîr* itdi (1141a).

Ahşam: Çü gördi şāh-ı Çîn irişdi *ahşām* (933a), Çü gördi şāh-ı Çîn irişdi *ahşām* (961a), O şeb tağ içre *ahşamladı* ol Māh (377b), Anuñla tağda *ahşamlardı* (806b).

Bir ay: Cülüsünden tamām olunca *bir ay* (295a), Bu hâlet üzre geçdi çünki *bir ay* (649a), Bu hâlet üzre geçdi çünkim *bir ay* (685a).

Bir dem: Bu zāğ-ı şām açup *bir dem* (299a), kimi güldürdi *bir dem* (319a), Dilinde kalmamış illā ki *bir dem* (1174b).

Bir gün: İrüp *bir gün* konar (918a), *bir günde* yitdi (931b), *bir gün* çıkup şayd (971b).

Bir iki gün/yevm: *Bir iki gün* gözine gelmeyüp hāb (383a), *Bir iki gün* o Māhı istediler (404b), Bu hāl üzre çü geçdi *bir iki yevm* (1169a)

Bir Lahza: Baña *bir lahza* sensüz olmadan şağ (833a), Felek kılsa kimi *bir lahza* hurrem (1136a), Kimi *bir lahza* handān itdi bu devr (1145a).

Bugün: *Bugün* eflāk-i hüsnüñ māhı sensin (264a), *Bugün* yā Rab çü kılduñ anı mergüb (121a), Yarın mu 'azzez olmasına dāldur *bugün* (82a), *Bugün* göñlüm göginde māh sensin (722a).

Dā'im: 'Adālet fi'li *dā'im* pîşeñ olsun (272a), Budur *dā'im* bu bezm-i dehrüñ işi (321a), Budur *dā'im* bu bāğuş kār u bārı (1147a).

Dün gün: Ola bir yirde *dün gün* ol iki şāh (717a), Sarāyuṅa ilet ol bile *dün gün* (725b), Olam pes Māhla bir yerde *dün gün* (755b), Züleyhā gibi *dün gün* eylerüm āh (779b).

Dün: O *dün* kıldılar ol arada ārām (399b), Züleyhā gibi *dün* gün eylerüm āh (779b), O *dün* Pervīn birle sâc ir ılduz (817a), *dün* göz yumdı (1127a).

Evvel: Aṅa çekdürür *evvel* nice yüz cev̄r (641b), Ki nazm oldu bu kışşa *evvel* āhīr (1207b).

Geç: Velī *geç* tütma gāyet sür̄ at eyle (913a).

Geh/gāh: Kişi geh ḥurrem olur gāhī ḡamgīn (334b) Ki ‘aqlı geh gelürdi geh giderdi (882b) Kılurdi gāh seyr ü gāh şöḡbet (235b)

Gice gündüz: *Gice gündüz* döner şöyle mu‘allaḡ (12b), Olduḡıdur *gice gündüz* zārī (643b), Ḥilāfına dürişür *gice gündüz* (709b).

Gice/gece: Aşup ol *gice* nice deşt ü kühsār (826b), Meger ol *gice* leyl-i Ḳadr olupdı (908a), Ḥudā emriyle ol *gice* nāḡāh (909a), Meger bir *gece* bu Māh-ı şeb-ārā (1160a).

Gün: yarınki *gün* (47b), ikinci *gün* (291a), o *gün* (479a).

Günden güne: Pes oldu ḡālī *günden güne* müşkil (646b), Pes oldu ḡālī *günden güne* ma‘kūs (878b), Didi *günden günin* yeg itsün Allāh (278b).

Gündüz: Gidüp *gündüz* (831a), Çü *gündüz* göz yuma (1055a).

Hemān: *hemān* emr itdi (260b), Vedāc idüp *hemān* ol meh-liḡāya (285a), *hemān* ol māh-rū esbinden indi (389a), *hemān*-dem at depüp (847b).

Hemīşe: Ḥudā olsun *hemīşe* dest-gīrūṅ (249b).

Her dem: Sipās u şükr ü minnet aṅa *her dem* (5a), Gerçi bāl açup ider ol cānibe *her dem* şitāb (30b), Ki *her dem* tāze vü terdür bu ḡülşen (1208b).

İmdi: gel *imdi* gör ki (622b). Uyan *imdi* uyuma (912a).

Kış: Şafā vü zevḡ oldu yaz u *kış* (1229b).

O dem/ol dem: o *dem* cānını yakdı āteş-i ‘ār (172b), Ġaḡab birle o *dem* ḡaşrından indi (824a), Baṅa şundi o *dem* mey diyü şerbet (1004b), Görüp bu ḡālī ol *dem* ceşş-i küffar (956a), Dönüp ol *dem* didi baṅa o bed-ḡāh (1020b), Aṅa virdiler ol *dem* eyle zīnet (1108a).

Öḡdin: Bizi tiḡuṅla *öḡdin* eyle iḡlāk (483a).

Pes: İçüp *pes* çār-nā-çār oldu bī-cān (314b), *Pes* açdı gözlerin mānend-i kevkeb (359b), Girüp bir rāha *pes* gitdüm şitābān (979b).

Seher: *seher* kalkup yine ol mäh-çehre (807a), Meger ol gün *seherden* yine ol Mäh (943a), *seherden* al tuvağ urmuşdı ber-ser (1095b).

Sehergāh: Güneşveş toğdı tağlara *sehergāh* (370b), Gidüp şeb çün gelüp irdi *sehergāh* (978a), Çü dün göz yumdı çeşm açdı *sehergāh* (1127a).

Şonra: Kıl andan *şonra* (483b), Çü şad efkârdan *şonra* (715a).

Şubh-dem: Hilâl ol *şubh-dem* gün gibi tırdı (245a), İrerler *şubh-dem* bir tağa nāgāh (827a), Turup her *şubh-dem* hürşid-âyin (941a).

Şām: Şol ‘āleme ki yokdur o ‘ālemde şubh u *şām* (92b) Toğup kılmışdı *şāmı* rüzāsā (300b), Bu âyîn üzre ol gün şubhı *şāma* (1104a).

Şeb: O *şeb* tağ içre aḥşamladı (377b), *şeb* irdi dönmeyüp ol Meh uruşdı (861a), İrüp *şeb* uyhuuya vardı çün ol şāh (919a), *şeb* irmedin irişüp şāh Çine (1089b).

Ṭaḥ: Ki görse kıla bād-ı şubh *ṭaḥa* (1079b).

Yaz: Şafā vü zevk oldı *yaz* u kışı (1229b).

2.8.3. Azlık-Çokluk (Miktar) Zarfları

Azlık-çokluk zarfları, bir sıfatın bir zarfın veya eylemin miktarını, ölçüsünü ya da derecesini bildiren zarflardır. Bu zarflar anlam ve işlev bakımından eşitlik, üstünlük, en üstünlük ve aşırılık dereceleri gösterebilir. Yapı bakımından diğer zarflardan farkı yoktur (Korkmaz, 2003: 517). Metinde diğer zarf türlerine göre daha az kullanılmıştır.

Be-ğāyet: Ki ol māhuḥ be-ğāyet hem-demiydi (312a).

Bir kez: *bir kez* diyüp Allāh (1175b).

Biraz: *biraz* sen eyle ārām (1054a), *biraz* gün geşkin (1148a).

Çok/çoğ: *çoğ* oldum (344b), *çoğ* itdi ‘arzı hācāt (896a).

Deḡlū: şu deḡlū kıldı iḥsān (515a), Bu deḡlū söyleyüp Mäh (612a).

Ġāyet/: Velī geḥ ṭutma *ġāyet* sür‘at eyle (913a).

Hiç: Ki *hiç* ‘aql aḡa bulmaz (8b).

Ḳatı: Begendi *Ḳatı* cāndan ol ārāy (388b), *Ḳatı* çaldurdu ol dem (478b), Meded kılm kim *Ḳatı* dermānde Ḳaldum (900a).

2.8.4. Soru Zarfları

Fiildeki hareketi soru yoluyla açıklayan zarflardır. Soru zamirlerinden istifade edilerek oluşturulmuşlardır. Metinde kullanılan soru zarfları şunlardır:

Ne: *ne* oldu saña (157b).

Ne resme: Bu dil *ne resme* irişe (105a).

Nice: *Nice* olmaz kişi şol hüsne ‘ aşık (1013a), *Nice* kim itdiler aña ‘ ilâcı (1170a).

Niçün: *Niçün* şerbet diyü hamrı idem nüş (561b).

Nite: *Nite* şem‘ üzre kim pervâne ey cân (865b), *Nite* Tūr üzre kim Mūsā münacat (896b).

Niye: Yalunuz eyledün sen *niye* seyran (966b).

2.8.5. Yer-Yön Zarfları

Fiilin gösterdiği hareketin yerini ve yönünü belirten zarflardır. Bu zarflar ya yer-yön gösteren isimlerin zarf olarak kullanılmalarından ya da yer-yön gösteren kelimelerin isim çekim eki alarak zarf türüne dönüşmelerinden meydana gelmektedir (Vural-Böler, 2012: 204). Metinde kullanılan yer-yön zarfları Türkçe kökenlidir ve şunlardan oluşmaktadır:

Ara: Peder ol *araya* irişdi nâgâh (175b), İrişdüm ol *araya* berķveş tîz (1064b).

Ardınca: Sürüp *ardınca* anuñ esb-i tâzî (375a), Hemân *ardınca* anuñ sürdi tiz at (952a), Bir âhūnuñ sürüp *ardınca* çün şîr (394a), Sürer Mihr ü Mehūñ *ardınca* pür kîn (825b).

Girü: Dönüp şehre tutarlardı *girü* rāh (805b).

İçi: *İçi* pür kaşr-ı hūb u hūr-ı ğılmān (423b), Ki her birinūñ *İçi* taşı ma‘ mūr (427b).

İçre: Dehr *İçre* buldı nice kilisālar inhidām (87b), ‘ Ālem *İçre* ‘ azîz olur o Kitāb (114b), Ezelden böyledür dehr *İçre* āyîn (334a), Bu bāğ *İçre* açılmaz hiç bir verd (1167a).

Karşu: Anup ağzın kılurdu aña *karşu* (225b), Aña *karşu* varup iķbāl idüp şāh (500b), Bu ebyâtı okudı şāha *karşu* (1014b).

Taş: *Taş* cennet misāli bāğ u bustān (423a), Ki her birinūñ *İçi* taşı ma‘ mūr (427b).

Üzre: Ayağ *üzre* tūrurken ol gül-endām (313b), O köşk *üzre* uyurken ol gün ol Māh (419a), Geçüp taht *üzre* oldu şāh-ı devran (1150b).

Yan/yaŋ: Çü tıtdı cānib-i mehden *yaŋa* rāh (402b), Seherden kūh-ı Yek-rehden *yaŋa* sür (912b), Dögerdi iki *yanın* sūrunuŋ baŋr (422b), Mehi *yanına* da‘vet kıldı ol ān (962b).

2.9. Edatlar

Arapça bir kelime olan edat, Türk dilinde Eski Türkçeden itibaren çoğalarak ve yaygınlık kazanarak günümüze kadar gelen sözcük türlerinden biridir. Özellikle Arapça ve Farsçanın etkisiyle kullanım alanları daha da genişlemiştir. Dil bilimde farklı tanımları yapılan edatlarla ilgili olarak en kapsamlı çalışmalardan birini yapan Hacıeminoğlu edatları; “Tek başlarına anlamları olmayıp, ancak cümledeki diğer sözcük ve sözcük grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan âlet sözler” (1992: V) olarak tanımlamıştır. Eskiden ekleşmiş veya ekleşmemiş, yapımlık ve çekimlik bütün bağlı biçim birimleri için kullanılan edat terimini eleştiren Karaağaç’a göre; “Edatlar, dilde bağımsız olarak var olamayan, yani kendi başlarına değil, söz, söz öbeği ve cümle gibi dil birimlerini bir araya getiren (bağlama edatları), onları çekime sokan (çekim edatları) veya söz cümleler kuran (ünlem edatları) dil birimleridir.” (2009: 158). Delice ise edatları kendi içerisinde dört gruba ayırarak; “İsim ile fiil, isim ile fiilimsi, isim ile isim ve isim ile cümle arasında benzerlik, vasıta, beraberlik, sebep, zaman, açıklama, neticelendirme gibi anlam ilgileri kuran; eşdeğer biçimbirimler ve cümleler arasında bağlama görevi yürüten; bağlı olduğu isme seslenme bildiren; cümleye duygusal anlam katarak onu çeşitli açılardan pekiştirmekle görevli olan dil bilgisel anlamlı sözcükler” (2012: 125) olarak edatı tarif etmiştir.

Edatlar, dil bilimciler tarafından hem tanım hem de tasnif olarak ortak bir anlayış üzerine değerlendirilmemiştir. Özellikle de sınıflandırmalarda bu durumu daha net görebiliriz. Biz de bu çalışmada edatları genel görüş olarak çok tercih edilen; son çekim edatları, bağlama edatları ve ünlem edatları şeklinde üç başlık altında inceleyeceğiz. Ayrıca bu sınıflandırmada Arapça ve Farsça edatlar da Türkçe edatlarla birlikte değerlendirilecektir.

2.9.1. Son Çekim Edatları

Son çekim edatları, “Yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu sözcük ve sözcük gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki

kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir.” (Korkmaz, 2003: 1052). Son çekim edatları isimlerden sonra gelerek “zaman, mekân, yön, tarz, miktar, sebep, benzerlik, başkalık” gibi geçici anlam ilişkileri kurar (Hacıeminoğlu, 1992: 1). İyelik ve hâl eklerini alabilen son çekim edatları, isim soylu kelime gruplarıyla birleşerek edat grubu da meydana getirebilir. Metinde geçen, büyük bir çoğunlu Türkçe olan son çekim edatları şunlardır:

Ayru: Düşüp ceyşümden *ayru* hikmetu’llāh (451b), Ey dil olmakdan *ayru* cānāndan (1028a), Ne olur *ayru* şems-i tābāndan (1030b), Biribirinden *ayru* Mihr ile Māh (1069a).

Ayruk: Gözin yummadı *ayruk* mişl-i kevkeb (921b).

Bile: Olurlardı *bile* yanınca seyyar (233b), Tağa ardınca *bile* sürdügüdür (392b), Sarāyuğa ilet ol *bile* dün gün (725b), Benümle *bile* girdi cenge ol hîn (1059b).

Bilesince: Çıkardı *bilesince* biñ sipāhî (428b), *Bilesince* ol on beş biñ yarar ceyş (948a).

Birle: Koşup adını adı *birle* Fettāh (72a), Tıutup biñ zār *birle* Hakkā yüz ben (194b), Yidürdi kendü desti *birle* ni‘ met (544b), Bu hîle *birle* ol pervîn-i bî-dîn (760a).

Dek: Şubh *dek* ‘ asker-i Meh mişl-i Sühā (397a), Benüm yerden göge *dek* minnetüm var (602b).

Deñlü: Virüp hil‘ at şu deñlü kıldı ihsān (515a), Bu deñlü söyleyüp Māh oldu hāmūş (612a), Tıutulınca şu deñlü girdi cenge (866a).

Ġayrı: Vücūdı bākî ancak *Ġayrı* fānî (7b), Göñülde Mihr *Ġayrı* eyleyüp terk (698a), Vücūdum levhîni gözden geçürseñ yārdan *Ġayrı* (1015a), Pes ol dem Meh-rū *Ġayrı* terk idüp Māh (1175a).

Gibi: Hilāl ol şubh-dem gün *gibi* tırdı (245a), Güneş *gibi* çün ol ferhunde-tālî‘ (368a), Güneş *gibi* virürdi şu‘ le sūri (424a), Aña ol Māhı gönder tır *gibi* (510), Giyüp cenk āletin Şalsāl *gibi* (929b).

Çün bağlama edatı şu iki yerde *gibi* son çekim edatı yerine kullanılmıştır:

Revān oldu o kühsār içre *çün* āb (383b), O dem ol Māh-rū *çün* Şeyh-i Şan‘ ān (508a).

Göre: Sen de miqdāruñ yūri var kıl ana *göre* hisāb (39b), Çün ol Mihrūñ *göre* Meh gün yüzini (507a).

İçün: Çekinüp şayd *içün* açsa kaçan per (273b), Binüp bir esbe tıtdı şayd *içün* rāh (367b), Vişāl-i Mihr *içün* terk ide imān (508b), Mehi idlāl *içün* fikr itdi bir rāh (715b).

İle: Yüz sürmek *ile* pâyüñe hürşid sāyeveş (137a), Gehī ‘uşşāk *ile* seyr it hicazı (203a) Elinde hamr *ile* pür cām-ı sīmīn (309b), İki bölerdi bir darb *ile* ol mīr (460b).

Karşu: Anup ağzın kılurdu aña *karşu* (225b), Aña *karşu* varup iqbāl idüp şāh (500b), Bu ebyātı okudı şāha *karşu* (1014b).

Şonra: Toğınca tā gün andan *şonra* ol şeb (362a), Çü şad efkârdan *şonra* o bed-ḥāh (715a), Toğınca gün pes andan *şonra* ol şeb (921a).

Toğru: Turup ‘azm eyledi Pervīne *toğru* (706b), Tutarlar rāhı şehr-i Çine *toğru* (820b).

Üstine: Düşüp üstine kıldılar giriftār (468b), Sürdügidür Meh *üstine* çün tīr (473b) İrerdı ceyş-i Pervīn *üstine* yol (937b).

Üzre: Ayağ *üzre* tururken ol gül-endām (313b), Meh *üzre* sürdi ‘asker birle pür-kīn (457b), Bu hālet *üzre* geçdi çünki bir ay (649a), Bu ümmīd *üzre* iken ol yüzi Māh (1087a).

Vār: Yalunuz qaldı meydānda *güneşvār* (894b) Açıp la‘l-i lebin ol dem *şadefvār* (731a).

Veş: *Güneşveş* toğdı tağlara seḥergāh (370b) İrişdüm ol araya *berķveş* tīz (1064b), Olaldan ḥabs *Yūsufveş* sen ey Māh (779a) Olup *hurşīdveş* ol dem Feraḥ-şād (580a).

Metinde iki yerde -IncA zarf-fiil eki +(y)A kadar anlamında kullanılmıştır.

Ölince görmez artuķ faķr-ı renci (129b), *Ölince* cenk ide ol māh-peyker (533b).

2.9.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları cümleleri, cümle içerisindeki kelime ve kelime gruplarını anlam veya şekil bakımından birbirine bağlayan sözlerdir. Türkçede bağlama edatlarının oluşumu Karahanlı Türkçesinden sonra daha belirgindir. Yazılan eserlere bakıldığında burada özellikle Arapça ve Farsçanın etkisi açık bir biçimde görülmektedir. Türk dilinde daha sonraki süreçte bazı isim, fiil ve kelime gruplarının “kalıplaşarak” Türkçe yeni bağlama edatları oluşturduğu da görülmektedir (Hacıeminoğlu, 1992: 112). Türkçede bağlama edatlarının olmadığı (Ergin, 2012: 352) söylemine karşı çıkan Korkmaz, bu yanlış ifadenin yerine, Türkçede bağlaç görevinin hangi yollarla karşılanmış olduğunu ve bu işlev için hangi ek ya da kelimelerin kullanıldığını bildiriminin daha doğru olacağını söylemiştir (Korkmaz, 2003: 1093). Metinde kullanılan bağlaçlar içerisinde köken itibarıyla yabancı bağlama edatlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Ancağ: Vücūdı bākī *ancağ* gayrı fānī (7b), Kālisar zāt-ı pākī bākī *ancağ* (24b).

Artuğ: Öline görmez *artuğ* fakr-ı renci (129b).

Belki: Ne şeh *belki* āfitāb-ı Müşterī-baht (117a), Degül İslām çerisi *belki* kāfer (987b).

Çü: *Çü* sensin kâzī-ī envā‘-ı hācāt (46a), Bugün yā Rab *çü* kılduñ anı mergüb (121a), *Çü* dil andan işitdi böyle güftār (172a), Nazar itdi *çü* Meh ol āfitāba (583b).

Çün: *Çün* eyledüñ namaz içün Aksada sen kıyām (93b), Aşl itdi *çün* vücūdunı Hāk kâ‘inātı fer‘ (90a), Bu kavı-i gaybı Meh *çün* güş kıldı (327a).

Çünkü: Bu oldı *çünkü* fetḥ-i rāh-ı tevḥīd (4a), Güneş rüyın anuñ Meh *çünkü* gördi (350a), Sehergeh *çünkü* bu cellād-ı eflāk (477a), İlahī *çünkü* sensin Bākī vü Hay (1204a).

Çünkü: Felek güm kıldı *çünkü* şāh-ı Çini (398a), İşitdi *çünkü* andan böyle güftār (530a), Bu hālet üzre geçdi *çünkü* bir ay (685a), Beni *çünkü* giriftār itdi Pervīn (996a).

Dahi: Atasından *dahı* yeg beglik itdi (296b), Dū ferseng almadın bunlar *dahı* rāh (821a), Biraz ol *dahı* oldı çarḥ-ı seyyar (159b), Görür duḥter *dahı* bir māk-ruḥsār (589b).

De: Sen *de* mīqdāruñ yūri var kıl ana göre ḥisāb (39b), Anuñ *da* devrini çarḥ āḥir itdi (160a), Koma āyine kıl anı *da* ihlāk (511b), İrem mevt irmedin ben *de* o gence (197b), Çeküp bī-ḥavf ol dem ben *de* şemşīr (990a).

Degül: Būy-ı luṭfuñdan *degül* bir şemme ‘ūd u müşg-i nāb (33b), *Degül* olmağ münāsib gayrı aḥter (600b).

Degül mi: Aña şāhid *degül mi* kendü būy (560b).

Eger: Her biri bu bābda yazsa *eger* yüz biñ kitāb (34b), Aqçe dökerse biñ yıl *eger* çeşm-i eşk-bār (148b), *Eger* biñ cānı varsa ḥay degüldür (665b), *Eger* görse cemālüm Şeyḥ-i Şan‘ ān (678a).

Egerçi: *Egerçi* cürmüme yoğdur nihayet (44a), *Egerçi* şākir idi her işinden (239a), *Egerçi* ḥüsni Yūsuf gibi zībā (590a), *Egerçi* şavm-ı hicrān pür-belādūr (796a).

Gāh...gāh” (geh, geh...geh, gehī...gehī, gehī...gāhī, gehī...gāh, gāh, gāhī...gāhī): *Gehī* ḥoy-riz ider vü *gāh* kef-pāş (17b), Kılurdi *gāh* seyr ü *gāh* şöḥbet (235b), Dererken *gāhī* verd ü *gāhī* lāle (348b), Ki ‘aqlı *geh* gelürdi *geh* giderdi (882b), *Gehī* şādī vü *gāhī* guşşasından (893b).

Ger: *Ger* cismi üzre olsa anuñ nice yüz dehan (150a), Bulardan *ger* birine şorsa kişi (269a), Bugün Māhı helāk eylerse *ger* şāh (484a).

Gerek...gerek...: *Gerek* şayd u şikār eyle *gerek* seyr (275a).

Hem...hem...: *Hem* oldur iftitāh-ı bāb-ı Kur'ān

Hem oldur maṭla' -ı envār-ı Furkān (2)

İle: Revādur çüft olursa ay *ile* gün (601b), Felek ṭamına aḡar mihr *ile* māh (120b), Görüp yār *ile* aḡyārı *Zarīfī* münkesir olma (1019a).

İlla: Gider *illā* ki biñ yaydan nite tīr (394b), Kaḡāya çāre yok *illā* rızādur (1172b), Dilinde ḡalmamış *illā* ki bir dem (1174b).

İse: Eger var *ise* sende 'aḡl u dāniş (474a), Eger Mihr *ise* adı o durur bu (593b), Var *ise* der-miyān olurdu her şeb (811b).

Kaçan: *Kaçan* bezm olsa cām-ı Cem ṭutardı (210a), *Kaçan* rezm olsa Rüstemler udardı (210b), *Kaçan* cem' itse ḡarb u ḡarb için er (429a).

Ki: Dilersen *ki* ola her ḡavli dil-āvīz (168a), Bir nidā geldi ki ey tārih iden aḡa ṭaleb (188b), Oḡu ki meşnevī ḡarrā vü fāyık (204a), Çü Meh gördi ki ol gün yüzli dildār (835a).

Kim: Umarum *kim* cennet-i firdevsi me'vā kıla Rab (187b), Beyān it *kim* neye vardı ḡikāyet (230b), Meh üzre sürdi *kim* ḡanın dōke tīz (481b), Yine gör *kim* ne yüzden ṭoḡdı Pervīn (562b).

Lik: İrince *lik* ol kühsāra anlar (828a).

Likī: Keserdi *likī* Sām ü Rüsteme rāh (236b), Hüsnuñ kemāhī vaşfı idemem *likī* bilürem (79a), İrişür sāz-ı 'aşḡā *likī* yoḡdur (205b), Görüp bu rüz-ı vaşlı *likī* nāḡāh (1091a).

Likin: Mey-i Mihr itdi *likin* anı ser-ḡoş (612b), İrer *likin* maḡāl-i 'aşḡa yoḡdur (662b), İçi *likin* firāḡ odına külḡan (675b), İdince *likin* ol āhūyı naḡcīr (975a).

Meger: *Meger* şehir içre vardı bir çemenzār (304a), *Meger* var idi ol arada bir şehir (422a), *Meger* ol gice leyl-i Ḳadr olupdı (908a).

Meger ki: Urdı *meger ki* kīse-i ḡalbine Ḥaḡ ḡitām (83b).

Meger kim: *Meger kim* ol meh-i ferḡunde-aḡter (743a), *Meger kim* gün gibi ey māh-ı tābān (966a), *Meger kim* bir kıızı varmış adı Mihr (1007a).

Ne...ne...: *Ne* bīmāram ki nefis emrindeyüm cüst

Ne saġam kim senün emründe yüm süst (41)

Diri bizden *ne* şeh kıoya *ne* çaker (485b), Bu kıışsa *ne* düşünür *ne* hayālün (767a).

Nitekim: *Nitekim* āsmān-ı necm-i seyyar (302b), *Nitekim* ġonca-i gül ġār içre (1011b), *Nitekim* Mihre Māhı vāşıl itdün (1133a), Giyüp kara *nitekim* şām-ı deycür (1180b).

Pes: İçüp *pes* çār-nā-çār oldı bī-cān (314b), *Pes* açdı gözlerin mānend-i kevkeb (359b), Olam *pes* Māhla bir yerde dün ġün (755b), Hilāl irdükde *pes* Mirrīġ-āyīn (758a).

Şanasın: *Şanasın* gökyüzinde necm-i seyyar (386b), Düşürdi *şanasın* gül yapraġın bād (467b), *Şanasın* ġonca açıldı şabādan (628b).

Şöyle: Gice ġündüz döner *şöyle* mu‘allaġ (12b), Dün ü ġün ‘adle oldı *şöyle* mā‘il (293a), *Şöyle* beñzer ehl-i ‘aşķun cenneti Didār imiş (772b), Alup geh ġamr-ı ġam *şöyle* iderdi (882a).

Ve (vu, vü, u, ü): Olsun saġa *vü* ālünġe Ĥaġdan hezār bār (107a), Velī mecrüh olup kendü *vü* atı (944a), Görem ‘askerle tölmiş deşt *ü* şahrā (985b), Tölündi Mihr *ü* toġdı Māh-ı enver (471b).

Velī: *Velī* ma‘nide “ol ġamudan öñdür” (60b), Kiçi yaşun *velī* ‘aķlun uludur (265a), *Velī* şanma tehī var bunda ġişşe (325b), *Velī* geġ tütma ġāyet sür‘at eyle (913a).

Velīkin: *Velīkin* oldı ġamr-ı fikrle mest (174a), *Velīkin* Mihr iderken böyle ġüftār (762a), *Velīkin* irmeden Mihre o ġınzır (850a), *Velīkin* olmadum bendenġa rām (1023b).

Yāhū: Düşüm mi *yāhū* çeşmüm aldı uyġu (763b).

Ya‘nī , ya‘nī ki, ki ya‘nī: *Ki ya‘nī* Māhdan ref‘eyleyüp bend (496a), Bu ceyşün mīri *ya‘nī* şāh Pervīn (447a), Bu ceyşün mīri *ya‘nī* şāh Pervīn (447a), *Ki ya‘nī* ol meh-i ġürşīd-manzar (529b), Ciger-küşen senün *ya‘nī ki* ol Māh (911a).

Zirā/ ki zirā: *Zirā* ġapunda ancılayın nice bende var (146b), *Ki zirā* sevdüğüm maġbūb-ı Ĥaġdur (609a).

2.9.3. Ünlem Edatları

Ünlemleri anlamlı ve görevli kelimeler başlığı altında değerlendiren Korkmaz’a göre ünlem edatları; “söz içinde konuşmanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür.” (2003: 1140). Güçlü bir vurgu sistemine sahip ünlemler, isimlere en yakın edatlar olarak ifade edilir. Hatta bazıları isimleşerek o ünlemin ismi olarak da kullanılır (Ergin, 2012: 349-350). Cümle içerisinde isim, sıfat ve bağlaç gibi farklı görevlerde de kullanılan ünlem edatları esas itibarıyla bir duygu ve seslenme bildirir. Metinde geçen ünlemler, genellikle herhangi bir duygu veya durum bildirmeyen seslenme ünlem edatlarıdır. Metinde diğer edat türlerine göre daha az kullanılan ünlem edatları şunlardır:

Â: *Hudāvendā* zihī zāt-ı mukarrer (25a), *Hudāyā* çün yaratduñ enbiyayı (49a), *Hudāyā* ‘āleme Rezzāk sensin (1132a), Dönsün murāduñ üzre *şehā* çarḥ-ı bî- qarār (154b) Gelür ben bendeñe *şāhā* bu tedbîr (495a), Didi *şāhā* çü kılduñ böyle güftār (843a).

Âferîn: Hezārān *āferîn* ol dil-sitāna (1187a).

Âh: Diyüp itdükçe dilden *āh u vāhı* (681a), İderiken figān ü nāle vü *āh* (1069b).

Bāreka’llāh: Görenler didi ḥüsnin *bāreka’llāh* (540b)

Ey: *Ey* şehriyār-ı heft-eḳālīm ü kāmḳār (135a), Çün iltem ḳaşrūma ben *ey* yūzi gün (755a), Didi *ey* āsmān-ı dilde māhum (775a), Kerem ḳıl *ey* Kerīm-i ferd-i Bîçün (1134a).

Eyā: Ben anladum bunı ki *eyā* šāh-ı kāmḳār (149b).

Gel ey: *Gel ey* her ḳışşadan ḥişşe alan yār (614a), *Gel ey* cān kūhsārı içre şeh-bāz (891a), *Gel ey* ‘ibret-nümā vü çeşm-i bīnā (905a).

İlāhî: Luṭf ḳıl yarın *ilāhî* aña çekdürme ta‘ab (190b) Benüm bu cürümü ‘afv it *ilāhî* (345a).

K’ey: Ḥiṭāb irdi o dem *k’ey* Māh şabr it (651a), İrişdi bir nidā *k’ey* māh-ruḥsār (700b).

Meded: *Meded* ḳıl kim ḳatı dermānde ḳaldum (900a).

Tā: Ḳalur *tā* ḥaşr olinca mest ü bî-hüş (315b), Toğınca *tā* gün andan şonra ol şeb (362a), İdüp süfre zemīni ğarb *tā* şark (1102a).

Var ey: *Var ey* Meh şabr it ālām-ı sipihre (535b).

V'ey: *V'ey* celāl-i 'izzetūn çarhında zerre āfitāb (28b).

Yā: *Yā* hātemü'n-nübüvvet yā seyyidü'l-enām (77a), Bugün *yā* Rab çü kılduñ anı merğüb (121a) ' Aceb *yā* Rab hayālüm mi benüm bu (763a).

Yüri: Sen de miqdāruñ *yüri* var kıl ana göre hisāb (39b), *Yüri* it vaşf-ı pādişāha şitāb (113b), *Yüri* ol menzil-i Pervāne nazil (701b).

Zihī: *Zihī* kâdir ki maqđürātı bī-ḥad (6a) *Zihī* mûcîd ki mevcûdâtı bī-ḥad (6b) *Zihī* Şāni' ki maşnû' ına ḥad yok (21a).

2.10. Cümle Bilgisi

Türk gramerinde cümlelerin çok farklı tanımları yapılmıştır. Bu tanımlara baktığımızda genelde bir yargı bildirme, bir duyguyu, bir oluş ve kılışı anlatma gibi kıstaslar öne çıkmaktadır. Aşağıda toplu olarak vereceğimiz cümle tanımlamalarında bu kıstasları net bir şekilde görebiliriz:

“Bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubudur.” (Ergin, 2012: 398). “Bir yapma veya olmanın nitelendirildiği dil yapılarına cümle denir.” (Karaağaç, 2011: 220). “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.” (Karahana, 2020: 9). “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir hareketi, bir olayı, bir isteği tam bir hüküm hâlinde ifade eden kelime veya kelime dizisine cümle denir.” (Özkan-Sevinçli, 2009: 99). “Cümle dile özgü kurallara göre, küçük dil öğelerinden meydana gelen, kendi içinde içerik, dilbilgisel yapı ve vurgu açısından görece bir bütünlük gösteren dil birliğidir.” (Demir-Yılmaz, 2003: 207). “Kendi kendine yeten bir yargı bir cümledir.” (Banguoğlu, 1998: 522).

Manzum eserlerin genelinde olduğu gibi bizim metnimizde de kelime grupları ve cümle unsurlarının dizilişi pek düzenli değildir. Aslında bu durumun temel sebebi vezin ve kafiye zorlamaları diyebiliriz.

Cümleyi oluşturan unsurların mensur eserlere göre daha az kullanıldığı metnimizde cümleler, bazen bir beytin tamamında bazen de her mısra da ayrı ayrı kullanılmıştır. Mesnevinin özellikle asıl konunun anlatıldığı “Âğâz-ı Dâstân” bölümünde dilin daha sade olmasından dolayı cümleler bazen aynı mısra da bile arka arkaya sıralanmıştır.

Çü yokdur vaşf-ı hüsnine nihāyet
Beyān it kim neye vardı hikāyet (230)

Hilāl ol şubḥ-dem gün gibi tırdı
Düzetdi bezm-i Cem cāma el urdı (245)

Görüp böyle müheyyā ceşşini şāh
Hemān emr itdi göçdi çetr u ḥārgāh (260)

Saḡa bu şunduḡum şerbetdür ey Māh
Yalan yaḡlış degüldür bilür Allāh (556)

Senüñdür Meh bunıñdur Mihr adı çün
Revādur çüft olursa ay ile gün (601)

2.10.1. Cümlelerin Ögeleri

Cümleyi oluşturan unsurların her birine öge denir. Cümleyi oluşturan ögeler, zorunlu ve yardımcı olmak üzere iki farklı görevde bulunurlar. Zorunlu ögeler yüklem ve öznenen oluşurken yardımcı ögeler ise tümleçlerdir (dolaylı tümleç, zarf tümleci, nesne).

2.10.1.1. Yüklem

Cümlelerin temel ögelerinden ilkidir. “Cümlede yargıyı üzerinde taşıyan öge, yüklemidir. Kılış, oluş ve durum yüklem tarafından karşılanır. Diğer ögeler, yüklem anlamını çeşitli bakımlardan tamamlamak üzere cümlede yer alır.” (Karahana, 2020: 9). Bir cümlede sadece bir yüklem bulunabilirken yüklem dışındaki diğer ögeler birden fazla kullanılabilir. Bir söz dizisinde ne kadar yüklem varsa orada o kadar cümle vardır. Bir yüklem bir cümlede hem zorunludur hem de yeterlidir (Karaağaç, 2011: 225). Yüklem, tek kelimeden oluşabildiği gibi bir kelime grubu ya da cümlelerin tamamı şeklinde de olabilir. Türkçenin söz dizimi kuralına göre asıl öge olan yüklem, isim ya da fiil oluşu fark etmeksizin cümlelerin sonunda bulunur. Ancak bu kural şiirlerde, atasözlerinde ve günlük konuşmalarda bozulabilir.

İsim cümlelerinde yüklem, farklı kelime veya kelime gruplarından olabilirken fiil cümlelerinin yüklemi ise tek bir kelimedenden oluşan fiil olabileceği gibi bazen de birleşik fiillerden kurulabilmektedir. Aşağıda yüklemnin farklı kullanımlarının yer aldığı cümlelerden örnekler verilmiştir:

- *Ref^e eyledüñ cemālünle şirk zulmetin* (80a)
- *Çarh itdi döne döne cihānı gözine tār* (138b)
- *İyligine mü 'minūn anuñ **şehādet itdi** hep* (186b)
- *Hilāl-i devleti bedr **olmuş idi*** (208a)
- *Güneş **reşk eyler idi** rif^e atine* (209a)
- *Aşurdi aña nice tağ u yazı* (375b)
- *Hemān ol māh-rū esbinden **indī*** (389a)
- *Gelüp biryān-ı murğ ortaya **ķondı*** (543b)
- *Şalup atın göge ol köşke **bindi*** (389b)
- *Hezārān cān ile **sevdüm** gönülden* (1012b)
- *Yele **virmişdi** ezhārı cihanı* (1162b)
- *İşigi anlara **dārü 'ş-şifādur*** (130b)
- *Cihānda şol ki 'aql issi **ķışidür*** (476a)
- *Şol gönül kim derd-i hicrūñle senüñ **bīmār imiş*** (769a)

2.10.1.2. Özne

Cümledeki işi, hareket yapan ögedir. Cümleinin ikinci temel ögesi öznedir. “Cümlede bir varoluşu veya bir yapma ve olmayı gerçekleştiren öge, öznedir. Özne, yüklemnin gösterdiği bildirmeyi veya olma-yapmayı gerçekleştiren; yani bir değişimi yaşayan varlıktır.” (Karaağaç, 2011: 227). Özne genellikle yalın hâlde bulunur. Hâl eklerini almayan özne, iyelik ve çokluk eklerini alabilir. Cümle içerisinde özneyi bulmak için yükleme *kim/kimler* ve *ne/neler* soruları sorulur. Bu sorulara yüklemnden alınan her bir cevap kelime ve kelime grubu fark etmeden özneyi buldurur (Özkan-Sevinçli, 2009: 109). Türkçede özne, farklı işlevlerde farklı isimlerle bulunur. Metnimizdeki özneler, genelde kişiyi buldurmaya yönelik olarak *etken* öznelerdir. Fakat metin içerisinde diğer özne çeşitlerinden de örnekler görmek mümkündür.

- ‘Ademde *kalur idi cümle ‘ālem* (61b)
- *Ervāh-ı enbiyā* saña kıldılar iktidā (93a)
- *Felek tāmına aġar mihr ile māh* (120b)
- *Dilime bu kaşide* oldu ilham (134b)
- *İşidüp Zühre* kalsun deng ü hayrān (201b)
- *Budur evvelki pendüm* saña ey Māh (268a)
- *şeb taġ içre aḥşamladı ol Māh* (377b)
- *Aña mîr idi Pervîn adlu bir şāh* (426b)
- *Görincek Māhı* hayrān kaldı *Pervîn* (440b)
- *İki bölerdi bir darb ile ol mîr* (460b)
- *Hudā* itsün seni dā ’im muzaffar (493a)
- *Yanına alsun anı şāh-ı devran* (501b)
- *Konuşmadı o şeb Pervînle ol Māh* (522b)
- *Olur rūḥum* belānuḡ mübtelāsı (652b)
- *Hilāl* itdi çü Māhuḡ kışşasın gūş (1071a)
- *Görinmezdi gözine bâġ-ı Rıdvān* (222b)
- *Ferîsteler* görünmezdi gözine (226b)

2.10.1.3. Nesne

Cümlelelerde öznenin yaptığı işten etkilenen öge nesnedir. Nesneler, geçişli fiil cümlelerinde zorunlu olarak bulunur. Geçişli fiilin gösterdiği hareket nesne olmadan gerçekleşemez. Geçişsiz fiillerde ise kılış ve oluş öznenin üstündedir ve bu fiiller nesne istemez (Karahana, 2020: 25). Türkçede nesne, belirtili ve belirtisiz olmak üzere iki çeşittir.

2.10.1.3.1. Belirtili Nesne

Ekli nesnelerdir. Belirtme hâl ekini alır. Belirli bir varlığı bildirir.

- Sever ‘āşık olan **anları** bile (655b)
- Alurlardı andan **baş u cānı** (838b)
- Şikār eyledi **ḡudsî bülbulini** (616b)
- Bu derde istedi andan **cevabı** (490b)
- Dökerdi **ḡalkı** ḡāke deste deste (859b)
- **Ḳomış** farkına **bir şāhāne tacı** (439a)

- Komez **gencīnesini** ejdehāsuz (414b)
- **Beni** itme ‘ azābuñ odına mūm (1205b)

Metinde, iyelik eki almış isimlerin +(y)I veya +nI belirtme hâl eklerinden birini almadan belirtili nesne olarak kullanıldıklarını gösteren bazı örnekler de mevcuttur. (Gülsevin, 2017: 43).

- *Yidürmez kimseye **balın** belāsuz* (414a)
- ***Birin** çağırdı hıdmetkārlardan* (563a)
- *Hilālūñ **na‘rasın** işitdi nāgāh* (945b)
- *Qabūl it bu iki qavlūñ **birin** sen* (1073b)
- *Feraḥdan her biri unutdı **bendin*** (635a)

2.10.1.3.2. Belirtisiz Nesne

Eksiz nesnelerdir. Belirtme hâl ekini almayan bu nesneler, genel bir varlığı ya da kavramı anlatır.

- *Görenler didi ḥüsnin **bāreka’llāh*** (540b)
- *Alur her millet andan **ḥazẓ u lezzet*** (169b)
- *İçirür döne döne **zehr-i firkat*** (409b)
- *Virevüz aña **şehr ü ḥil‘at u kend*** (496b)
- *Sözinden **lezzet** almaz hīç bir ferd* (671b)
- *Şoyunup **tāze ḥulle** giydi ol ḥūr* (737b)
- *Olursuñ sen yakında Māha **hem-ser*** (884b)

2.10.1.4. Yer Tamlayıcısı

Yer tamlayıcısı, yüklemi yer ve yön bakımından tamamlar. Yaklaşma, bulunma ve uzaklaşma bildirerek eylemi niteler. Bu sebeple cümlede yer ve zaman zarflarıyla aynı görevi üstlenir (Karaağaç, 2011: 227). Yönelme ve yaklaşma hâl ekini almış yer tamlayıcıları isim cümlelerinde çok az kullanılırken bulunma hâl ekini almış yer tamlayıcıları ise bütün cümlelerde bulunabilir. Bir cümlede birden fazla aynı ya da farklı cins yer tamlayıcısı yer alabilirken bunlar cümle içerisinde kelime veya kelime grupları olarak dizilebilir.

- *Anı kondurdu **deşt ü kûhsāra*** (19b)
- ***Hudāya** kimse yokdur andan aķreb* (73b)
- ***Cihān bezminde** gerçi sāz çokdur* (205a)
- ***Cihāna** nūr-ı ‘adli tölmiş idi* (208b)
- ***Diyār-ı Çīne** hüküm itmişdi ol şīr* (214b)
- *Ferişter görünenmezdi **gözine*** (226b)
- *Çağırdı **yanına** ol Māhı halvet* (262b)
- *Budur evvelki pendüm **saņa** ey Māh* (268a)
- ***Bir ulu tağa** irgürdi varup rāh* (395b)
- *Şeb oldu **gözlerine** rūzı dehrūj* (408b)
- ***Aņa** mīr idi Pervīn adlu bir şāh* (426b)
- *Getürdiler **önine** māhı tutğun* (469b)
- *Olur ol gün gibi ‘**ālemde** meşhur* (667b)
- ***Aņa** terk itdürem ben dīn u īmān* (734b)
- *Koyup şehr ü diyārı **Māha** gitdi* (1141b)
- ***Yüzinde** kalmamışdı zerrece fer* (1161b)

2.10.1.5. Zarf

Zarf, bir cümlede yüklemi zaman, durum, yer, yön, sebep, tarz ve miktar gibi özelliklerle tamamlayan ögedir. İsimler eksiz, bazı hâl ekleri veya çekim edatlarıyla fiiller ise zarf-fiil ekleriyle cümlelerde zarf görevinde kullanılırlar (Karahana, 2020: 33). Bir cümlede aynı ya da farklı türden birden fazla zarf yer alabilir.

- ***Gice gündüz** döner şöyle mu‘allaķ* (12b)
- ***Yarın** mu‘azzez olmasına dāldur bugün* (82a)
- *İrem **mevt irmedin** ben de o gence* (197b)
- ***Hilāl ol şubḥ-dem gün gibi** tırdı* (245a)
- *Gelince ben **gazādan** kıl hırāset* (266b)
- ***Güneşveş** toğdı tağlara seḥergāh* (370b)
- ***Hemān** Pervīn Māha şaldı bir mīr* (524b)
- *O daḥı aņa ‘aşık oldu **ol hīn*** (591b)
- *Aņa çekdürür **evvel** nice yüz cevır* (641a)
- ***Bugün** gönlüm göginde māh sensin* (722a)

- *Bugün burc-ı melāḥat māhı sensin* (766a)
- *Girü cengine girdi bir bed-aḥter* (849b)

2.10.1.6. Cümle Dışı Unsurlar

Bir cümlede yer alıp cümlelerin kuruluşuna katılmayan fakat cümlelerin ögeleri arasında bağlantı kurarak anlamına yardımcı olan öğelere cümle dışı ögeler denmektedir. Bunlar ünlemler, ünlem grupları, hitaplar, ara sözler, açıklayıcı cümleler ve bağlama edatlarıdır.

- *Hem* oldur iftitāḥ-ı bāb-ı Qur'ān
Hem oldur maṭla' -ı envār-ı Furkān (2)
- *Gehi* 'uṣṣāḳ *ile* seyr it hicāzı
Gehi irgür 'ırāḳa söz *u* sâzı (203)
- *Ey* şehriyār-ı heft-eḳālīm ü kāmīkār (135a)
- *Gelür* ben bendeḡe *ṣāḥā* bu tedbīr (495a)
- *Bugün yā* Rab çü kılduḡ anı merḡūb (121a)
- *Hezārān āferīn* ol dil-sitāna (1187a)
- *Ṭoḡınca tā* gün andan sonra ol şeb (362a)
- *Ben* aḡladum bunı ki *eyā* ṣāḥ-ı kāmīkār (149b)
- *Vücūdı bāḳī ancak* ḡayrı fānī (7b)
- *Dilersen ki* ola her ḳavli dil-āvīz (168a)
- *Tenüm līkin* Hilāl olınca ey ḡan (1026a)
- *Ḳazāya çāre yok illā* rızādur (1172b)
- *Ḳaçan* rezm olsa Rüstemler udardı (210b)
- *Velīkin* olmadum bendeḡ aḡa rām (1023b)
- *İrem* mevt irmedin ben *de* o gence (197b)
- *Gerek* şayd *u* şikār eyle *gerek* seyr (275a)
- *Ḥaḳīḳat* söz budur *Vallāhu a'lem* (1203b)

2.10.2.Cümle Türleri

Cümleler çeşitlerine göre şu dört başlıkta değerlendirilecektir:

- Yüklemin türüne göre cümleler
- Yüklemin yerine göre cümleler
- Anlamına göre cümleler
- Yapısına göre cümleler

2.10.2.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

Cümleler yüklemine göre iki çeşittir. Bunlar ekli ya da eksiz olarak kullanılan yargı yüklü isim veya fiil cümleleridir.

2.10.2.1.1. Fiil Cümlesi

Fiil cümlelerinin yüklemi çekimli bir fiil ya da birleşik fiillerden oluşur. Bütün hareket, iş, oluş yani yapma ve olmalar fiil cümleleri ile yapılır. Dolayısıyla fiil cümleleri isim cümlelerine göre daha işlektir. Geçişli fiil cümlelerinde bütün ögeler bulunurken yüklemi geçişsiz fiil olan cümlelerde nesne bulunmaz (Karaağaç, 2011: 243). Metnimizde de Türkçenin genel yapısına uygun olarak fiil cümleleri isim cümlelerine göre daha çok kullanılmıştır. Bu cümlelerde yüklem, bazen basit bir fiil olurken bazen de birleşik fiillerden oluşmaktadır.

- *Du‘āyı **kıldum** evrād aña bu dilde* (193a)
- *İrem mevt irmedin ben de o gence* (197b)
- *Tagıtmışdı yalunuz nice ‘asker* (211b)
- *Hilāl ol Māha **virmişdi** yüz oğlan* (232a)
- *Vesīle **şayd olısar olğıl** āgāh* (357b)
- ***Kılavuz** bir sarāy içinde mihman* (497b)
- ***Şunulsun** destine mey diyü şerbet* (502b)
- ***Koma** āyīne **kıl** anı da ihlāk* (511b)
- *Gelüp biryān-ı murğ ortaya **kondı*** (543b)
- *Nice Hüsrevleri **kılmışdı** Ferhād* (572b)
- *Mişālī bunların gülzāra **benzer*** (615a)
- ***Bakakalmış** aña nergis açup ‘ayn* (981b)

2.10.2.1.2. İsim Cümlesi

Yüklemi isim ya da isim soylu bir sözcükten oluşan cümlelere isim cümlesi denmektedir. İsim ve isim soylu sözcükler, “i-“ ek-fiiliyle görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekimlenerek yüklem olurlar. Geniş zaman kipi ise isim cümlelerinde kip eki taşımadan yüklem olur. Ayrıca bu ve diğer kiplerden bazıları anlamı pekiştirmek ve yükleme ihtimal anlamı katmak için *-Dır* eki de kullanılmaktadır (Karahan, 2020: 96).

- *Dilidür* menba[‘]-ı baħr-i fesāħat
Sözüdür gevher-i kân-ı belagat (70)
- *Cemālün şem‘inün pervānesiyem*
Şaçuñ zincirinün dīvānesiyem (792)
- *Egerçi şavm-ı hicrân pür-belādur*
Şoñı ‘ıyd-ı vişāl olsa şafādur (796)
- *Ƙamu dil ehlinün cānānidur* ‘aşƙ (664a)
- *Zihī Ƙādir ki mağdūrına ‘ad yok* (21b)
- *Egerçi cürmüme yokdur* nihayet (44a)
- *Muħammed kim dü kevnün serveridür* (57a)
- *Güzide pehlivāndı cihānuñ* (213b)
- *Cihānda şol ki ‘aƙl issi kişidür* (476a)
- *Harīm-i hāşşinuñ ki mahremiydi* (312b)
- *Meger kim bir kıızı varmış* adı Mihr (1007a)

Şu örneklerde ise yüklem isim soylu sözcüklerden oluşmaktadır:

- *Hem oldur* iftitāħ-ı bāb-ı Ƙur’ān
Hem oldur maṭla[‘]-ı envār-ı Furkân (2)
- *Bugün göñlüm göğinde māh sensin*
Vücūdum şehri içre şāh sensin (722)
- *Şaṇadur* cān u dilden her münācāt (341b)
- *Şeh-i şatrenc gibidür* bu cihanda (1157b)
- *Hezārān āferīn ol dil-sitāna* (1187a)

- *Hakikat söz **budur** Vallāhu a‘lem* (1203b)

2.10.2.2.Yüklem Yeri Göre Cümleler

Türkçede yüklem yeri ya da ögelerin dizilişine göre cümleler üç başlıkta değerlendirilmektedir. Bunlar kurallı, devrik ve eksilteli cümlelerdir.

2.10.2.2.1.Kurallı (Düz) Cümleler

İsim ya da fiil ayırt etmeden yüklemi sonda bulunan her cümle kurallı (düz) cümledir. Cümlelerin temel ögelerinden olan yüklem, Türkçe cümle yapısına göre sonda yer alır. Yüklemi tamamlayan diğer ögeler, belirtilmek istenen öge en yakın olmak üzere yüklem önünde sıralanır (Karaağaç, 2011: 249).

- *Anuñ da devrini çarh **âhır itdi***
*Yine evvelüñe necmi **zâhir itdi*** (160)
- *Kaçan bezm olsa cām-ı Cem **tutardı***
*Kaçan rezm olsa Rüstemler **udardı*** (210)
- *Çü hüsni-i gülşeninüñ verdi **soldı***
*İşi bülbülveş **âh u zârı oldı*** (1166)
- *Sağa yavuz şağanuñ başı **gitsün*** (526b)
- *Benüm yerden göge dek minnetüm **var*** (602b)
- *Bu pend ü bu naşihat bil ki **hakdur*** (621a)
- *Velî sen **gonca-la‘lün bülbülidür*** (702b)

2.10.2.2.2. Devrik Cümleler

Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir. Genellikle şiir dilinde, atasözlerinde, günlük konuşmalarda sık olmamakla birlikte hikâye ve romanlarda da devrik cümle kullanılır. Devrik cümleler dilin doğal akışına uygun kullanılırsa anlatıma bir samimilik bir canlılık katar (Özkan-Sevinçli, 2009: 168). Çalışmamızın manzum bir metin olması hasebiyle burada kullanılan cümlelerin çoğunluğunu devrik cümleler oluşturmaktadır.

- *Çü Meh **gördi** teni dönmiş Hilâle*
*Hayât-ı Mihri **irişmiş** zevale* (1173)

- *Gehī **kıldı** namāz u **itdi** tevḥīd*
*Gehī **kıldı** niyāz ü **itdi** taḥmīd* (363)
- *Ol **itdi** yiri kā'im çarḥı devvār* (13a)
- *Şaçup geh **oda şalar** hırmenini* (14b)
- *Girü lutfundan **umarum** 'ināyet* (44b)
- ***Yaradılmışdı** nūr-ı pāki anuḡ* (59a)
- ***Kılurdu** dīv olursa iki nime* (1061b)
- ***Gözidür** fitnesi āḥir zamānuḡ* (229b)
- ***Bağışlamışdı** lutfından bir oḡlan* (216b)

2.10.2.2.3. Eksiltili Anlatım ve Eksiltili Cümleler

“Dilde en az çaba kuralına bağlı olarak, bir kelimenin bir kelime grubunun veya bir cümlenin, herhangi bir ögesinin, herhangi bir anlam karışıklığına yol açmayacak şekilde, düşürülmesi” (Özmen, 1996: 71) olarak ifade edilen eksiltili anlatım; “cümlelerde, görünmeyen ama anlaşılan” (Hengirmen, 1999: 155) dil unsurları olarak da karşımıza çıkar.

Genel olarak ses ve ekler, kelime ve kelime grupları ile cümlelerde görülen eksiltili anlatım metnimizde hem ek ve kelimelerde hem de cümlelerde kullanılmıştır. Metinde geçen eksiltili kullanımlar bazen vezin bazen kafiye bazen de estetik gayelerle karşımıza çıkar.

2.10.2.2.3.1. Eklerde Görülen Eksiltili Anlatım

- *Meger ol şehir-i ḥüsnüḡ pādīşāḥī*
Güzellik çarḥınuḡ mihriyle māhı (1084) “bildirme kipi” eksik.
- *Çü gördi ḥamra **meyl itmem** o bī-dīn* (1006a) “meyl etmediğimi” anlamında kullanılmıştır.
- *Çü **iltem** kaşrūma ey ḥūrşīd-peyker* (1041a) “ileteyim” anlamında kullanılmıştır.
- *Çü **iltidi** kaşruna ol la'li şīrīn* (1044a) “ilette” anlamında kullanılmıştır.

2.10.2.2.3.2. Kelimelerde Görülen Eksiltili Anlatım

- *Ölince* görmez artuğ faqr-ı renci (129b) “ölünceye kadar” anlamında kullanılmıştır.
- *Ölince* cenk ide ol mäh-peyker (533b) “ölünceye kadar” anlamında kullanılmıştır.
- *Mehi ihlâkdan geçüp* Pervîn (487a) “vazgeçmek” anlamında kullanılmıştır.
- *Var andan* şeh-i Çine şehriyâr ol (512a) “ondan sonra” anlamında kullanılmıştır.

2.10.2.2.3.3. Cümlelerde Görülen Eksiltili Anlatım

- *Düşince* burc-ı devletden sitâre
Kişinüñ cedd ü cehdinden ne çare (867)
- *Kişi* geh hurrem olur gâhî gamgîn (334b)
- *Diri* bizden ne şeh kıya ne çaker (485b)
- *Degül* İslâm çerisi belki kâfer (987b)

2.10.2.3. Anlamına Göre Cümleler

Bir cümlelerin bünyesindeki kelime ve eklerin anlam özelliği ne olursa olsun nihayetinde olumlu ya da olumsuz bir anlam taşır. Ayrıca bunların dışında soru, emir ve ünlem gibi diğer anlamları da taşıyabilir.

2.10.2.3.1. Olumlu Cümleler

Bir işin, bir oluşun, bir hareketin ve bir düşüncenin gerçekleştiğini ya da gerçekleşeceğini bildiren; olma, yapma ve yapılma anlamı taşıyan cümlelere olumlu cümle denilmektedir. Olumlu cümleler, hem isim cümlelerinden hem de fiil cümlelerinden oluşabilir.

- *Geçüp çün tahta devletle oturdu*
Re‘âyâdan nice bid‘at götürdi (292)
- *Hîṭâb irdi o dem k‘ey Mäh şabr it*
Bir iki gün dahı cânuğa cebr it (651)

- *Didürdi kendüsine şāh-ı ‘ādil* (293b)
- *Çekilsün der-‘aḳab envā‘-ı ni‘met* (502a)
- *Aḳa terk itdürem ben dīn u imān* (734b)
- *Şol ki bu evc içinde ketb olunur* (114a)
- *Çarḫ itdi döne döne cihānı gözine tār* (138b)
- *Muḥammed kim dü kevnüñ serveridür* (57a)
- *Cihānda şol ki adı sīm ü zerdür* (128a)

2.10.2.3.2. Olumsuz Cümleler

“Türk dilinde cümledeki olumsuzluk anlamı; isimlere ya da fiillere gelen eklerle, olumsuz değer taşıyan sözcükler ya da söz öbekleri, zarflar ve bağlaçlar gibi sözcük türleri ile sağlanmaktadır.” (İlhan-Kabadayı, 2017: 20).

Yargının gerçekleşmediğini anlatan ve de yüklemi bulunmama, var olmama, yapmama ve olmama bildiren cümlelere olumsuz cümle denir. Olumsuz cümle, ögeler arasındaki ilişkilerin gerçekte olmadığını ya da olamayacağını değişik düzlemlerde değişik araçlarla bildirilmesidir. İsim cümlelerinin olumsuzluğu; *yok*, *değil* gibi olumsuzluk sözleri ile fiil cümlelerinin olumsuzluğu ise *-mA* olumsuzluk ekiyle yapılır (Karaağaç, 2011: 250). “*-mA* olumsuz çatı eki veya fiilden fiil yapım eki, Türkçenin bilinen ilk metinlerinden günümüze kadar yüklem olarak çekimlenen bütün fiillerle beraber kullanılan olumsuzluk ekidir.” (İlhan-Kabadayı, 2017: 59).

Olumsuz isim cümleleri

- *Göñül kim ‘aşkı yokdur şey degüldür*
Eger biñ cānı varsa ḫay degüldür (665)
- *Degüldi zerre-i nūr-ı ḫadı mihr* (568b)
- *Degül ṭurmağa rāzī çār u nā-çār* (835b)
- *Degülmiş çün ḫalāş aḳa mukadder* (1066a)
- *Degüldür def‘e mālīk bende vü mīr* (1171b)
- *Zihī Ḳādir ki maḳdūrına ‘ad yok* (21b)
- *Egerçi cürmüme yokdur nihayet* (44a)
- *Şol ‘āleme ki yokdur o ‘ālemde şubḫ u şām* (92b)
- *dil tābını def‘e yokdur imkān* (877a)

- *İrer lîkin maḳāl-i ‘aşḳa **yokdur*** (662b)

Olumsuz fiil cümleleri

- ***Yidürmez** kimseye balın belāsuz*
***Ḳomaz** gencīnesini ejdehāsuz* (414)
- ***Olmazlar idi** böyle cihān içre nāmdār* (143b)
- *Yüzüme **urma** itdügüm günahı* (48b)
- ***Turımazdı** öñine biñde bir er* (211a)
- *Vişāli hicrine **degmez** cihānuñ* (411B)
- *Yaluñuz **itmedüm** bir gün çıkup şayd* (971b)
- *Kimesne **idemezdi** tîrini red* (1062b)

Yapıca olumlu anlamca olumsuz cümleler

- *Diri bizden **ne** şeh ḳoya **ne** çaker* (485b)
- *Bu kışşa **ne** düşündür **ne** hayālün* (767a)
- ***Niçün** şerbet diyü ḥamrı idem nüş* (561)
- *Buñā rāzî **olur mı** hîç âdem* (605b)
- ***Değişür mi** ‘aceb altunı pula* (606b)
- ***Olur mı** ‘āşîḳa bundan güzel kār* (798a)
- *Cihān deyrinde **var mı** naḳş olınmış bir şanem şekli* (1017a)
- ***Olur mı** ‘āşîḳa bundan güzel zevḳ* (1113a)

Yapıca olumsuz anlamca olumlu cümleler

- *Saḡa bu şunduğum şerbetdür ey Māh*
***Yalan yanlış degüldür** bilür Allāh* (556)
- *Ne var alınsa ḥamruñ reng-i rūyı*
*Aḡa şāhid **degül mi** kendü bûyı* (560)

2.10.2.3.3. Soru Cümleleri

Soru cümleleri, soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümlelerdir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve soru eki *–mI* cümleye soru anlamı katan

unsurlardır (Karahana, 2020: 107). Metnimizde soru kavramı bazen; *kim, kankı, kaçan, kanda, kanı, ne, niçün, niye* gibi soru sözleriyle bazen de *-mI* soru ekiyle sağlanmıştır.

- ‘*Aceb yā Rab hayālüm mi benüm bu*
Düşüm mi yāhū çeşmüm aldı uyhu (763)
- *Cihān deyrinde var mı naķş olunmış bir şanem şekli* (1017a)
- *Olur mı ‘āşıkā bundan güzel zevķ* (1113a)
- *Niçün şerbet diyü hamrı idem nüş* (561b)
- *Ni‘metine Rāzıkun kimdür ki lāyık şükride* (37a)
- *Ne hāletdür bu kim hūrşidāsā* (965a)
- *Yalunuz eyledün sen niye seyrān* (966b)
- *Ne olur ayru şems-i tābāndan* (1030b)
- *Demi ‘aşķ içre geķse kankı cānuñ* (668a)
- *Bir göyünmiş kanı Zārifi gibi* (1033a)
- *İderse kanda seyr ol māh-ruhsār* (233a)
- *Şehd-i luţfunđan kaçan mahrūm ola zünbūr-i dil* (36a)

2.10.2.4 Yapılarına Göre Cümleler

Türkçe söz diziminde cümlelerin yapı bakımından sınıflandırılma hadisesi, çok farklı görüşlerin ortaya çıktığı ve dil bilimcilerin çok tartıştığı konulardan biridir. Bu sınıflandırmalardaki anlaşmazlıklar daha çok basit ve birleşik (girişik birleşik) cümle ayırımında ortaya çıkmaktadır (Karahana, 1994b: 19). Bu farklı adlandırmalar içererisindeki ortak kanaate göre Türkçe bir cümle, basit ya da birleşik olabilir. Buradaki esas tartışma birleşik cümlelerin tanımlanması ve sınıflandırılmasıdır.

2.10.2.4.1. Basit Cümleler

İçerisinde tek yargı bulunduran cümle, basit cümledir. İçerisinde isim veya fiil cinsinden tek yüklem olan cümleler de basittir. Bazı dil bilimcilere göre (Karahana, Karaağaç, Özkan-Sevinçli) bir cümlede yüklem dışında herhangi bir fiilimsi ekinin olması da bir şey değıştirmez, o cümle tek bir yükleme bağlandığı için yine basit cümledir. Basit cümleler; kurallı veya devrik, isim veya fiil, olumlu, olumsuz veya soru cümleleri şeklinde olabilir. Başka bir cümlelerin ya da cümlecığının yargısını tamamlamayan basit

cümleler, bağlama edatları ya da noktalama işaretleriyle de başka cümlelere bağlanmaz (Ediskun, 1985: 380-381).

- *Zātuñ seḥāda Ḥāteme nisbetle yoḵ şeref* (146a)
- *Egerçi bâğ-ı ḥüsnüñ ol gülidür* (702a)
- *Güneşveş toğdı Mihr-i ‘ālem-ārāy* (719b)
- *Alurlardı andan baş u cānı* (838b)
- *Getürem ḥazretüñe ḥor u maḵḥūr* (844b)
- *Bir āhū uğradı öñüme nāgāh* (973b)
- *Tapuñdan dostum ben ayru düşmem* (1057b)
- *Cihāna ‘ayn-ı rāḥatdur vücūdı* (1158b)
- *İrişdi bir nidā sem‘ine nāgāh* (534b)

2.10.2.4.2. Birleşik Cümleler

Anlam ve şekil itibariyle birden fazla yargının oluşturmasıyla kurulmuş cümlelerdir. Yapısında birden fazla yüklem bulunduran, birden fazla var oluş ve olma veya yapmayı bildiren cümlelere birleşik cümle denir. Birleşik cümledeki ögeler, yapı bakımından basit cümlelere benzese de cümledeki anlamlık ve titremlemelik bütünlüğü sağlamazlar (Karaağaç, 2011: 238. Birleşik cümlelerin sınıflandırılması farklı dil bilimcilerce farklı şekillerde yapılmıştır. Biz de bu çalışmamızda sınıflandırmaların genelinde kabul gören görüşe göre birleşik cümleleri iki başlıkta değerlendireceğiz:

2.10.2.4.2.1. Şartlı Birleşik Cümleler

Şarta bağlı bir yan cümle ile bir temel cümleden meydana gelen cümlelere şartlı birleşik cümle denir. İstek ve temenni anlamlarının dışında tek başına yargı bildirmeyen şart kipi, bir oluş ve kılışı, -sa şart ekiyle yapar. Temel cümleye yardımcı cümle hazırlayan şart kipi, temel cümleyi şart, zaman, sebep, tahmin, benzetme gibi anlamlarla tamamlar. Temel cümleden önce gelen şart cümleleri, genellikle zarf bazende diğer ögeler olmak üzere temel cümleye bağlanır (Özkan-Sevinçli, 2009: 173). Banguğlu, şart cümlelerini iki başlıkta değerlendirir. Birincisi şartın yerine gelmesiyle cezanın gerçekleşeceğini bildiren *olağan şart cümlesi*, ikincisi ise şartın yerine gelmemesiyle cezanın gerçekleşmediğini veya gerçekleşmeyeceğini bildiren *olmayası şart cümlesi*’dir (Banguoğlu, 1998: 549). Bu

çalışmada çok sık kullanılan şartlı birleşik cümleler, kuruluş ve anlam olarak bazen bir beytin her iki mısraında bazen de tek mısırada tamamlanmaktadır.

Mısırada tamamlanan şartlı birleşik cümleler

- *Ki ol **olmasa** olmazidi eflak* (62b)
- *Keffîn ‘aceb midür yüzine **tutsa** ger biḥār* (147b)
- *Kaçan rezm **olsa** Rüstemler udardı* (220b)
- *Bilenden **bilmesen** bu kârı danış* (474b)
- *Gedā olsun elünde **varsa** beglik* (555b)
- *Neyi kim **ekse** anı biçer âdem* (618b)
- *Ki **görse** kan kaşanur rahş-ı Rüstem* (819b)
- *Helāk itdüm kime **urdumsa** darbı* (1065b)

Beyitte tamamlanan şartlı birleşik cümleler

- *Bu maşnū‘ât u maḳdūrâtı bî-ḥad
Yaradılmazdı **olmasa** Aḥmed* (22)
- *Vücūda **gelmese** ol nūr-ı a‘zam
‘Ademde kalur idi cümle ‘âlem* (61)
- *Kime kim dest-i luṭfi **virse** genci
Ölince görmez artuḳ faḳr-ı renci* (129)
- *İsm-i şerîfün **olmasa** sîm ü zer üzre naḳş
Olmazlar idi böyle cihân içre nâmdâr* (143)
- *Kime **şunsa** bu devrân cām-ı vuşlat
İçirür döne döne zehr-i fîrkat* (409)
- *Felek her kime virmek **istese** genc
Ḥavāle eyler evvelden aḡa renc* (413)
- *Gülün ger **olmasa** ḥār-ı belâsı*

Bilinmezdi anuñ kadr u şafâsı (416)

- *Her işi kılmadın fikr it öñinde*
*Nedâmet çekmeyüm **dirseñ** şonunda* (475)

- *Gelüp ölmüş **bulursa** oğlunı ger*
Diri bizden ne şeh kıya ne çaker (485)

- *Kime bir kām virmek **istese** devr*
Aña çekdürür evvel nice yüz cevır (641)

- *Velî **çalsam** kılıç kanķı ħimāre*
İderdüm atı birle çār pāre (991)

- ***Gelürse** dahı yüz biñ böyle düşmen*
Tapuñdan dostum ben ayru düşmem (1057)

2.10.2.4.2.2. İç İçe Birleşik Cümleler

Bir cümleinin herhangi bir görev neticesinde başka bir cümleinin içerisinde yer almasıyla oluşan cümleye iç içe birleşik cümle denir. İç içe birleşik cümlede içerideki cümle, temel cümleinin daima nesnesi olur. Temel cümleinin yüklemi genellikle; *demek*, *saymak*, *sanmak*, *zannetmek*, *farz etmek*, *görünmek*, *düşünmek*, *bilmek*, *görmek* gibi fiillerin çekimli şekillerinden oluşur. İç içe cümle çoğunlukla alıntı ve aktarmalarda kullanılmaktadır (Özkan-Sevinçli, 2009: 176).

- ***Didi** gündən günin yeg itsün Allāh* (278b)
- ***Didi** kılsun şehā Haķ bir günün yüz* (525b)

- ***Didi** ben ol şehün ħāk-i deriyem*
İşgi bendesinün çākeriyem (252)

- ***Didi** ey adı Māhum ħüsni māhum*
Şehāb-ı cānda gün gibi penāhum (263)

- *Dimiş zevķin süren devr-i zamānuḡ*
Vişāli hicrine degmez cihānuḡ (411)
- *Didi şāha cihān tırduķça var ol*
Serīr-i ʿizzet üzre tācdār ol (492)
- *Didi ey mülk-i hüsnüḡ pādīşāhı*
Güzellik çarķınuḡ mihriyle māhı (553)
- *Didi ey āsmān-ı dilde māhum*
Tenüimde cān gibi mihri penāhum (775)

2.10.2.4.3. Bağlı Cümleler

Olay ve durumların anlatımında bazen bir cümle kifayetsiz kalabilir. Bu gibi durumlarda başka cümleler de kurarak yeni dil birlikleri oluşturulur. Yan yana gelen bu dil birlikleri; bağlama edatlarıyla, ortak cümle ögeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle veya çeşitli anlam ilişkileriyle birbirine bağlanır. Bağlı cümleler olarak ifade edilen bu yapılar metnimizde çokça kullanılmıştır.

2.10.2.4.3.1. Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Türkçede çeşitli anlam ilişkileriyle cümleleri birbirine bağlayan birçok bağlama edatı vardır. Bu bağlama edatları; *sıralama*, *karşılaştırma*, *benzetme*, *açıklama*, *amaç*, *sebepe*, *sonuç*, *karşıtlık*, *eşitlik* ve *beraberlik* gibi özelliklerle cümleleri birbirine bağlayarak aralarındaki ilişkiyi vurgular ve pekiştirir (Karahan, 2020: 85).

Ekseriyeti yabancı olan (Arapça, Farsça) bu bağlama edatlarının içinde Türkçe olanlar da mevcuttur. Hatta farklı dillerden olan bu edatlardan bazıları birleşerek karışık kökenli yapıları oluşturmuşlardır. Metnin cümle kuruluşlarında çokça kullanılan bağlama edatları şunlardır: “ki, kim, zīrā/ ki zīrā, nitekim, kaçan, çü/çün/çünki/çünkim, ger/gerçi/egerçi, meger/meger ki/meger kim, pes, ki ya’nī, līk/līkī/likin/veli/velikin, ne...ne, hem...hem, gerek...gerek, geh, geh...geh, gehī...gehī, gehī...gāhī, gehī...gāh, gāh, gāh...gāh, gāhī...gāhī”.

“Ki, Kim” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Bir temel cümle ile onu tamamlayan, bir ya da daha fazla yardımcı cümlelerin *ki* veya *kim* bağlama edatı ile birbirine bağlanmasına denir. Farsçadan Türkçeye giren *ki* bağlama edatı, Türkçeye bazı anlam incelikleri kazandırdığı için Anadolu'da gelişen Türk yazı dilinin başlangıcından günümüze kadar kullanılagelmiştir. Eski Türkçeden beri Türk dilinin her bölgesinde görülen *kim* soru zamiri de Farsçadan dilimize giren *ki*'nin etkisiyle bağlama edatı ve bağlama zamiri olarak kullanılmıştır. *Ki*'nin etkisiyle onun bütün görevlerinin üstlenen *kim*, batı Türkçesinin ilk dönemlerinde *ki* ile yan yana kullanılmış daha sonra *ki*'nin yaygınlık kazanarak benimsenmesiyle bağlaç özelliğini kaybedip yerini *ki*'ye bırakmış ve sadece soru zamiri olarak kullanılmaya başlamıştır (Özkan, 2012: 244). *Ki*'li cümlelerin dilciler tarafından sınıflandırılmasında ortak bir görüş ortaya çıkmamıştır. Bazı dil bilimciler *ki*'li cümleleri birleşik cümle olarak ele almasına rağmen bazıları ise bu yapıların bağlı cümle olduklarını ileri sürmüşlerdir (Doğan, 2020: 180).

Edatlar içerisinde en işleklerden biri olan *ki* bağlama edatı, bir cümleyi başka cümle veya cümle topluluğuna ya da cümle topluluğunu yine başka bir cümle veya cümle topluluğuna bağlayarak onlar aralarında *açıklama*, *sıralama*, *karşılaştırma*, *sebe*, *sonuç*, *amaç* gibi anlamsal ilişkiler kurar. *Ki* edatı Farsçanın etkisiyle Türkçenin söz dizimi kurallarına aykırı bir şekilde ana cümle başta yardımcı cümle ise sonda olacak şekilde kullanılmaktadır (Karahan, 2020: 85).

Metinde çok sık kullanılan *ki*, *kim* edatlarıyla ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

- *Semī' oldur ki kıldı sem' peyda* (10a)
- *Başīr oldur ki düzdi çeşm-i bīnā* (10b)
- *Dilersen ki ola her qavli dil-āviz* (168a)
- *Hep bilür 'ālem ki olmışdı Zarīf aḡa laḡab* (184b)
- *Neye vardı gel imdi gör ki şöḡbet* (622b)
- *Gel imdi gör ki n'oldı ḡālī Mihrūḡ* (1178b)
- *Bu pend ü bu naṡīḡat bil ki ḡaḡdur* (621a)
- *Umarum kim cennet-i firdevsi me 'vā kıla Rab* (187b)
- *Bezerdüm kim siriṡküm ṡaḡdı ḡanı* (192a)
- *Beyān it kim neye vardı ḡikāyet* (230b)
- *Meh üzre sürdi kim ḡanın döke tīz* (481b)

- *Yine gör kim ne yüzden toğdı Pervîn* (562b)
- *Meded kıl kim katı dermānde kaldum* (900a)

“Zirā/ ki zirā” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Metinde sadece iki kez kullanılan Farsça asıllı bu bağlama edatı cümleye “şundan dolayı, çünkü” anlamı vermektedir.

- *Zātuñ seḥāda Ḥāteme nisbetle yoḵ şeref*
Zirā kapuñda ancılayın nice bende var (146)
- *Ki zirā sevdüğüm maḥbūb-ı Ḥaḳdur*
Sözi gerçek anuñ hem fī’li ḥaḳdur (609)

“Nitekim” Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Eski metinlerde “gibi” anlamı veren bu bağlama edatı; *ne*, *teg* (gibi) ve *kim* (ki) sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır (Önler, 2007: 7). Kendisinden önceki yargıyı doğrulamak için kullanılan bu edat cümleye, “gerçekten, hakîkten, nasıl ki, ...olduğu gibi” anlamlar katar. Metinde yedi kez kullanılmıştır.

- *Reʿ eyledüñ cemālünle şirk zulmetin*
Nitekim āfītābla āfāḳdan zalām (80)
- *Velī ḳalmış o yār aḡyār içre*
Nitekim ḡonca-i gül ḥār içre (1011)
- *Nitekim Mihre Māhı vāşıl itdüñ*
Aḡa ḥān-ı vişālī ḥāşıl itdüñ (1133)
- *Çü Mehden Mihr-i ferruḡ oldı mehcūr*
Giyüp ḳara nitekim şām-ı deycūr (1180)

“Kaçan” Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Kullanıldığı cümleye “ ne zaman ki, ne vakit, nasıl, -IncA, -dığı zaman” anlamları veren bu bağlama edatında baştaki yan cümle, genellikle *kaçan...-sA* kalıbıyla şart eki işlevinde gelmektedir (Önler, 2007: 6). Metinde altı yerde kullanılmıştır.

- *Kaçan cem‘ itse ɖarb u ɖarb iɖin er*
İrerdı bir iki yüz biñe ‘ asker (429)
- *Kaçan bezm olsa cām-ı Cem tutardı*
Kaçan rezm olsa Rüstemler udardı (210)
- *Üçünci bu kim şeh-bāz-ı dilün ger*
Çekinüp şayd iɖin açsa kaçan per (273)

“Çü, Çün” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

“Çünkü, mademki, gibi, ne vakit ki, niçin” anlamlarına gelen Farsça bağlama edatıdır. Çün edatı manzum metinlerde bazen çü şeklinde de kullanılmaktadır. Metinde çün bağlama edatı 108 kez, çü bağlama edatı ise 95 kez geçmektedir.

- *Çü sensin kâzî-î envā‘-ı hācāt*
Kapıdan bahş olur cümle murādāt (46)
- *Geldün çü şeş-cihāta hedāyā-yı penc ile*
Çār-ı güzînüñe didün ol seyrden peyām (98)
- *Bilürsin çü gedā vü şāh-ı devrān*
Cihānda kurtarımaz mevtden cān (1196)
- *Ervāḥ-ı enbiyā saḡa kıldılar iktidā*
Çün eyledün namāz iɖin Aḡsāda sen kıyām (93)
- *Degüldür ser-seri çün ḡāl-i ‘ālem*

Neyi kim ekse anı biçer âdem (618)

- *Görüp yâr ile ağıyârı Zârîfî münkesir olma*
*Bilürsün **çün** gülün olmaz kurbeti hârdan gayrı (1019)*

“Çünkü, Çünkim” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

“Mademki, ne zaman ki, vaktâ ki, şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ” anlamlarına gelen *çünkü* bağlama edatı, Farsça *çün* ile *ki* edatlarının birleşmesinden oluşurken “çünkü” anlamına gelen *çünkim* bağlama edatı ise yine Farsça *çün* edatı ile Türkçe *kim* zamirinin birleşmesinden meydana gelmektedir.

- *Bu oldu **çünkü** feth-i rāh-ı tevḥîd*
Oğundı fâtîḥa ḥatm oldu taḥmîd (4)
- *Vaşṣāfuṅ oldu **çünkü** senünḡ Rabbi zü’l-celāl*
Kindür ki vaşfuṅ ide sezāvār ey hümām (78)
- *Sāyende hoş geçirse n’ola ḥalk-ı kâ’ināt*
*Sen āfitāba **çünkü** dinür zıll-ı Kirdgār (142)*
- *Senün **çünkim** kapuṇda çākerem ben*
Ne kim emreyleseṅ fermān-berem ben (282)
- *Felek güm kıldı **çünkim** şāh-ı Çîni*
Yüridi ‘askeri şāmuṅ zemini (398)
- *Żiyāfet emri **çünkim** buldı pāyān*
Mehe Mihri nikāh itdürdi ol ān (1105)

“Ger, eger, egerçi” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Farsça olan *eger* bağlama edatı şart cümlelerinde “şayet, eğer”, tekrarlı kullanımlarında ise “gerek ... gerek, ister ... ister” anlamlarına gelmektedir. Özellikle vezinden dolayı bazen kelimenin başındaki ünlü düşerek *ger* şeklinde kullanımları da

vardır. *Egerçi* bağlama edatı ise “her ne kadar... ise de, her ne kadar... olsa da, nasıl ki... yaptığı gibi, gerçi” anlamlarıyla beyitlerde geçmektedir. Metinde bu bağlama edatlarından *ger* 13, *eger* 6 ve *egerçi* 13 kez geçmektedir.

- *Bulardan **ger** birine şorsa kişi*
Diye kim kemlige eylikdür işi (269)
- *Gülün **ger** olmasa hâr-ı belâsı*
Bilinmezdi anuñ kadr u şafâsı (416)
- ***Egerçi** şavm-ı hicrân pür-belâdur*
Şonı ‘ıyd-ı vişâl olsa şafâdur (796)
- ***Egerçi** hamr-ı mihr eyledi Meh mest*
Velî şunmazdı gevher dürcine dest (812)
- *Taşı **gerçi** anuñ gül gibi gülşen*
İçi lîkin firâķ odına külhan (675)
- *Cihân bezminde **gerçi** sâz çokdur*
İrişür sâz-ı ‘aşķâ lîkî yoķdur (205)

“Meger, meger ki, meger kim” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Farsça bir bağlama edatı olan *meger*, “olsa ki, hâlbuki, olsa olsa” anlamlarına gelirken *meger* bağlama edatı, yine Farsça *ki* edatı ve Türkçe *kim* zamiriyle birlikte “ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki” anlamlarında emir ve istek kiplerinde kullanılmaktadır. Metinde bu bağlama edatlarından; *meger* 20, *meger kim* 5, *meger ki* bir kez geçmektedir.

- ***Meger** var idi ol arada bir şehir*
Dögerdi iki yanın sūrunuñ baħr (422)
- ***Meger** ol gice leyl-i Kadr olupdı*
Ki devlet burcı mālhi bedr olupdı (908)

- ***Meger kim** aya ol Vehhāb u Yezdān*
Bağışlamışdı luṭfindan bir oğlan (216)
- ***Meger kim** bir kıızı varmış adı Mihr*
Hilāl ebrūsı alnı meh ḥadi mihr (1007)
- *Yokdur dirīḡ ider yoluṇa naḡd-i şıdḡını*
*Urdı **meger ki** kīse-i ḡalbıne Ḥaḡ ḥitām* (83)

“Ve” (vu, vü, u, ü) Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Arapça kökenli olan ve bağlama edatı, zıt veya eş anlamlı kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlar. Orta Türkçeden itibaren Türk dilinin her bölgesinde görülen bu bağlama edatı, hem vezinden dolayı hem de İran edebiyatının etkisiyle “vu, vü, u, ü” gibi farklı şekillerde de kullanılmıştır (Hacıeminoğlu, 1992: 201).

- *Gehī ḡıldı namāz **u** itdi tevḥīd*
*Gehī ḡıldı niyāz **ü** itdi taḥmīd* (363)
- *İrince şehre Pervīn-ī bed-aḡter*
*Ṭolundı Mihr **ü** toḡdı Māh-ı enver* (471)
- *Didi **vü** naṭ‘-ı rezme sūrdı ol at*
*Ki ya‘nī Mihr **ü** Māhı ide şeh māt* (845)

“Pes” Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Metinde 24 defa geçen pes “şimdi, şu hâlde, öyleyse” anlamlarına gelmektedir. Farsça kökenli olan bu bağlama edatı üçer kez “*pes andan*” ve “*pes andan sonra*” şeklinde kullanılmıştır.

- *Mehe çün ḡabs-i Pervīn oldı menzil*
***Pes** oldı ḡālī günden güne müşkil* (646)

- *Süvār oldu ol esbe çünki ol hār*
*Öñine düşdi **pes** bir iki biñ er* (1080)
- ***Pes andan** bî-tevaḳḳuf cān u dilden*
Tutup biñ zār birle Hāḳḳa yüz ben (194)
- ***Pes andan** düzevüz bir meclis-i hāş*
Ki ola zühre muṭrib Māh raḳḳāş (498)
- *Ṭoğınca gün **pes andan sonra** ol şeb*
Gözin yummadı ayruḳ mişl-i kevkeb (921)
- ***Pes andan sonra** Mihr ü Māhuñ işi*
Şafā vü zevḳ oldu yaz u kışı (1129)

“Gerek...gerek...” Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Eski Türkçede *kerge-* fiilinden > *ker-ge-k* > *gerek* şeklinde gelişen, eş görevli kelimeler arasında tercih edileni seçme anlamı katan bu Türkçe bağlama edatı, “ister...ister” anlamlarında kelime, kelime gruplarını ve görevdeş ögeleri bağlamaktadır (Korkmaz, 2003: 1110). Metinde bir kez kullanılmıştır.

- ***Gerek** şayd u şikār eyle **gerek** seyr*
Sipāhuñ birle ‘azm it eyleme ğayr (275)

“Ne... ne...” Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Aynı görev ve zıt anlamlı kelimelerin başına gelerek kullanıldığı kelimeye red ve olumsuzluk anlamı veren bağlama edatıdır. Cümlenin her yerinde bulunabilen bu bağlama edatı, Türkçenin ilk yazılı belgelerinden itibaren kullanılmaktadır. Kökeni tartışmalıdır. Tuncer Gülensoy Türkçe olduğunu söylerken (Gülensoy, 2007-1: 606), Şinasi Tekin’e göre ise Toharca’dır (Tekin, 2001: 257). Metinde dört yerde geçmektedir.

- *Ne bīmāram ki nef̄s emrindeyüm cüst*
Ne saġam kim senün̄ emründeayüm süst (41)
- *Gelüp ölmüş bulursa oġlunı ger*
*Diri bizden **ne** şeh kıya **ne** çaker* (485)
- *Ne ihlāk itmege var idi kıdret*
Ne ıtlāk itmege kıordı ħamiyyet (712)
- *Bu kıışsa **ne** düşünüdür **ne** ħayālün̄*
Muķarrer bil muķaķķaķdur bu ħālün̄ (767)

“Hem... hem...” Bağlama Edatı ile Bağlanan Cümleler

Farsça kökenli olan bu bağlama edatı, daha çok eş görevli unsurları bazen eşitlik bazen de karşıtlık özellikleriyle sıralayıp bağlar. *Hem... hem* bağlama edatını karşılaştırma edatları içerisinde değerlendiren Ergin, bu edatın karşılaştırılan unsurların hepsini ifade etmek için kullanıldığını belirtir (Ergin, 2012: 353). Metinde bir yerde *hem... hem* olarak kullanılan bu edat, 9 yerde ise “üstelik, bir de, şu da var ki, zâten” anlamlarında *hem* şeklinde geçer.

- ***Hem** oldur iftitāĥ-ı bāb-ı Kıur ’ān*
***Hem** oldur maṭla‘-ı envār-ı Furķān* (2)
- *Ezel çarġınun̄ oldur mihr ü māhı*
*Ebed iķlīminün̄ **hem** padişahı* (74)
- *Açup **hem** la‘l ü zer dürcini der-ĥāl*
sīmīn-ten ṭaķındı dürlü ħalĥāl (738)
- *Esüp **hem** ‘āleme bād-ı ħazānı*
Yele virmişdi ezhārı cihanı (1162)

“Gāh...gāh” (geh, geh...geh, gehī...gehī, gehī...gāhī, gehī...gāh, gāh, gāhī...gāhī)

Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Farsça kökenli zaman bildiren bağlama edatıdır. Beyitlerde farklı şekillerde benzer anlamlarda kullanılmıştır. “Bazen, bazı, kimi zaman, zaman zaman, ara sıra” anlamlarında kullanılan bu bağlama edatı, ilişkilendirdiği sözcükler arasında *karşılaştırma*, *yeğleme* ilgisi kurar (Atabay vd. 2003: 152).

- *Sehābı **geh** gül-āb-efşān eyler*
*Aḡa **geh** saçdurur berg-i semenler* (18)

- *Gehī ‘uṣṣāḡ ile seyr it hicāzı*
Gehī irgūr ‘irāḡa söz u sāzı (203)

- *Gehī kıldı namāz u itdi tevḡīd*
Gehī kıldı niyāz ü itdi taḡmīd (363)

- *Alup **geh** ḡamr-ı ḡam şöyle iderdi*
*Ki ‘aḡlı **geh** gelürdi **geh** giderdi* (882)

- *Beyān it bize Māḡuḡ kıṣṣasından*
*Gehī ṣādī vü **gāhī** ḡuṣṣasından* (893)

- *Çıkup **geh** ṣayd iderdi deṣṡ ü ṡaḡı*
*Kılurdi **geh** teferrüc bāḡ u rāḡı* (1153)

- *Muḡaṣṣal **geh** sehā idüp **gehī** dād*
Kılurdi ‘ālemi ‘adliyle ābād (1156)

- *Çü vāṣıl oldı mihre māḡ-ı ferruḡ*
*Öpüp la‘lin **geh** urdı rüyına ruḡ* (1121)

- *Aṣurup ibl-i ebre ṡaḡıla ṡaṣ*
*Gehī ḡoy-rīz ider vü **gāh** keḡ-pāṣ* (17)

➤ *Bularla ol meh-i hūrşīd-ṭal‘at*
Kılurdi gāh seyr ü gāh şöhet (235)

➤ *Girüp ol gonca-leb bāğ-ı mişāle*
Dererken gāhī verd ü gāhī lāle (348)

“Ya‘nī , ya‘nī ki, ki ya‘nī” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Arapça kökenli olan *ya‘nī* bağlama edatı açıklama cümlelerini yargı cümlelerine bağlar (Hacıeminoğlu, 1992: 212). Yargı cümlelerinden önce gelen bu bağlama edatı, anlatılacak ya da açıklanacak bir durumun ifadesi olarak “şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamlarında kullanılmaktadır. Metinde 10 defa geçen *ya‘nī* bağlama edatı, genellikle *ki/kim* bağlama edatı ile birlikte kullanılmıştır.

➤ *Bu ceyşüñ mīri ya‘nī şāh Pervīn*
Kim olduğın şorar ey Husrev-āyīn (447)

➤ *Kamerveş toğdı mihr-i çarḥ-ı devlet*
Ki ya‘nī ol meh-i burc-ı risālet (349)

➤ *Selām idüp saḡa ey şāḡ-ı devrān*
Ḥıṭā sultānı ya‘nī kim Ḥoten ḡān (251)

➤ *Ciger-kūşeñ senüñ ya‘nī ki ol Māh*
Düşüpdür ceyş-i Pervīn içre nāgāh (911)

“Līk, līkī, līkin ” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Bu bağlama edatları kullanıldıkları cümlelere “fakat, lakin, ancak” anlamları katarlar. Daha çok Çağatay, Kıpçak ve Batı Türkçesinde görülen bu bağlama edatları, karşıt anlamlı cümleleri birbirine bağlar (Hacıeminoğlu, 1992: 175-176). Köken itibarıyla *līk* Farsçadır, *līkin* ise Arapça *lākin* edatının Farsçada kullanılan şeklidir. Metinde *līk* bir, *līkī* 8, *līkin* ise 6 kez kullanılmıştır.

➤ *İrince līk ol kūhsāra anlar*
İrişdi ceyş-i Pervīn-i bed-aḡter (828)

- *Egerçi çār-deh sāl idi ol Māh*
*Keserdi **likī** Sām ü Rüsteme rāh* (236)
- *Hüsnüñ kemāhī vaşfi idemem **likī** bilürem*
Ey ḥāce-i cihān saña Yūsuf durur ğulām (79)
- *Olup küfre muşır **likin** ol aḥmak*
Şanurdi ḥaḳḳı bāṭıl bāṭılı ḥaḳ (430)
- *Bu deḡlü söyleyüp Māh oldu ḥāmūş*
*Mey-i Mihr itdi **likin** anı ser-ḥoş* (612)

“Velī, velīkin” Bağlama Edatları ile Bağlanan Cümleler

Türk edebiyatında yaygın kullanımı olan bu bağlama edatları, anlam ve görev bakımından benzerdir. Kullanıldıkları cümlelere “ama, fakat, lakin, ancak, şöyle ki” anlamları katan bu bağlama edatlarından *velī* Farsça kökenlidir, *velīkin* ise Arapça ve bağlama edatıyla Farsça *likīn* bağlama edatlarının birleşmesinden oluşmuştur. Metinde *velī* bağlama edatı 33, *velīkin* ise 11 defa kullanılmıştır.

- *Egerçi ‘ālem-i şūretde şoḡdur*
***Velī** ma ‘nīde “ol ḳamudan öḡdür”* (60)
- *Egerçi şākir idi her işinden*
*Mükedderdi **velī** bu cünbişinden* (239)
- *Kiçi yaşuḡ **velī** ‘aḳluḡ uludur*
Özüḡ dürci zekā-yı dūr ṭoludur (265)
- ***Velīkin** oldu ḥamr-ı fīkrle mest*
Ki naşıl ḳışşa nazmına ura dest (174)
- ***Velīkin** irmeden Mihre o ḥinzīr*
Şunup el ḳavsa pertāb itdi bir tīr (850)

- *Delerdi gerçi neyveş bağırını ğam*
Velikin olmadum bendeñ aña rām (1023)

2.10.2.4.3.2. Ortak Kip/Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler

Cümleler arasındaki anlam ilişkisini sağlamak için bazı ortak kip/şahıs ekleri kullanılabilir. Cümlelerde arka arkaya tekrar edilen bu eklerin bir kısmı bazen tenafür bazen de tekrardan kaçmak için son cümleye eklenir. İsim cümlelerinde daha sık görülen bu durum, bildirme ekiyle karşımıza çıkarken fiil cümlelerinde ise basit ve birleşik çekimlerde kip ve şahıs ekleriyle kullanılıp cümleler arası anlamı güçlendirir (Karahan, 2020: 92). Manzum bir metin olan bu çalışmada kip ve şahıs ekleri, hem ölçü hem de kafiye ve redif için son cümlelere kaydırılarak ortak kullanılmıştır.

- *İlāhī ‘āciz ü zār ü nizāram*
Ġarīb ü bī-kes ü bīmār u ħāram (40)
- *Anuñ dīni **dürür** dīn-i mü’ebbed*
Muhammed nāmı vü şer‘i mü’eyyed (611)
- *‘Ulūmuñ şehri ħalkuñ reh-beridür* (57b)
- *Kiçi yaşıñ velī ‘aqluñ uludur* (265a)
- *Sözi gerçek anuñ hem fī‘li ħaḫdur* (609b)
- *Bu kışsa ne düşüñdür ne ħayālūñ* (767a)
- *Ki her dem tāze vü terdür bu gülşen* (1208b)

2.10.2.4.3.3. Ortak Cümle Ögeleriyle Bağlanan Cümleler

Art arda sıralanan cümlelerde anlam ilişkisi bazen ortak ögelerle sağlanabilir. Bu tarz cümlelere ortak ögelerle bağlanan cümleler denmektedir. Ayrıca bu anlam ilişkisini gerekli olduğunda başka unsurlar da pekiştirir (Karahan, 2020: 91). Metinde genellikle ortak öge olarak özne ve yüklem kullanılmıştır. Ortak ögeler, bazen bir beytin her iki mısraını kapsayacak şekilde bazen de tek bir mısra üzerinde kullanılmıştır.

- *Ezel çarḫınuñ **oldur** mihr ü māhı*
Ebed iḫlīminūñ hem pādīşāhı (74) “yüklem” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Gehī ħoy-riz **ider** vü gāh kef-pāş* (17b) “yüklem” ortak öge olarak kullanılmıştır.

- *Dikensüz gül elemsüz ‘ālem **olmaz*** (322b) “yüklem” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Belāsuz bal elemsüz ‘ālem **olmaz*** (656b) “yüklem” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Kişi geh hurrem **olur** gāhī gamgīn* (334b) “yüklem” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Güli imāna küfri hāra **benzer*** (615b) “yüklem” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Kerem kıl yarın it hālüm dahı hūb* (121b) “özne” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Düzetdi bezm-i Cem cāma el urdı* (245b) “özne” ortak öge olarak kullanılmıştır.
- *Uyan imdi uyuma aç gözün şur* (912a) “özne” ortak öge olarak kullanılmıştır.

2.10.2.4.3.4. Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler

Anlam ilişkisi olan cümleler birbiri ile uyum içinde metinleri oluştururlar. “Cümleler arasındaki bu ilişkiler sadece bağlama edatları, ortak cümle ögeleri, ortak kip / şahıs ekleri ile sağlanmaz; şahıs, zaman, mekân, nesne ve harekete ait kavramlarda karşılaştırma, açıklama, büyüklük-küçüklük, azlık-çokluk, genellik özellik vb. bakımlardan sıralama, dereceleme; zıt veya benzer kelimelerle oluşturulan anlam paralelizmi, aynı kavram alanına gire kelimeler, iyelik ekleri ve genel olarak bazı içerik özellikleri de cümleler arasındaki anlam ilişkisini sağlamada yeterli olabilmektedir.” (Karahan, 2020: 94). Birden çok yargının yer aldığı bu tarz cümlelerde, genelde farklı amaçlarla farklı anlam ilişkileri kurulur.

- *Oğundı fātiha hatm oldı taḥmīd* (4b)
- *Taḥallūf eylemez olur temāmet* (9b)
- *Bir nidā geldi virdi böyle cevāb* (112b)
- *Ṭolundı mihr ü toğdı māh-ı enver* (396b)
- *Ṭurur ‘aqlum degülem mest ü bī-hūş* (561a)
- *Senüñdür Meh bununıdur Mihr adı çün* (601a)

- *Bildüm ey meh burc-ı devletde şitârem var imiş* (770b)
- *Ėamu mağlûğdur ĖallâĖ sensin* (1132b)

2.10.2.4.4. Sıralı Cümleler

Bazı dil bilimcilerin kabul etmediğı bazıların ise kabul edip farklı sınıflandırmalar yaptığı cümlelerdir. “Bağımsız kuruluştta birden çok yargılı anlatımdan oluşan tümce[ler]” (Dizdaroğlu, 1976: 223) olarak tanımlayabileceğimiz sıralı cümleler, birbirine anlamca bağılı oldukları ve olayların sıralanış biçimlerini gösterdikleri için art arda yazılırlar. İki veya daha fazla cümlenin yer aldığı sıralı cümlelerin günümüz metinlerinde bağlama edatları ve birtakım noktalama işaretleri kullanılmaktadır. Ancak eski bir metin olan bu çalışmada noktalama işaretleri kullanılmadığı için bu cümleler, olayların sıralanışı ve anlam ilişkilerine göre tespit edilmiştir.

- *OĞundı fâtiğa Ėatm oldı tağmîd* (4b)
- *Luğf eyile Ėoma anda anı zâr ü müsteğâm* (109b)
- *Bir nidâ geldi virdi böyle cevâb* (112b)
- *Kerem Ėıl yarın it Ėâlüm dağı Ėûb* (121b) özne
- *Luğf Ėıl yarın ilâği ağa Ėekdürme ta‘ab* (190b)
- *Düzetdi bezm-i Cem câma el urdı* (245b) özne
- *Hemân emr itdi göÇdi Ėetr u ĖârgâĖ* (260b)
- *Ėurur ‘ağlum degülem mest ü bî-hûş* (561a)
- *Senüğdür Meh bununıdur Mihr adı Ėün* (601a)

2.11. Kelime Grupları

2.11.1. İsim Tamlamaları

Aralarında anlam bakımından belirli bir ilgi bulunan ya da kurulan kelime gruplarının iyelik yönünden birbirini tamamlaması olarak ifadebileceğimiz isim tamlamalarıyla ilgili çok fazla tanımlama yapılmıştır. Leyla Karahan; “İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur.” (2020:

42), derken Zeynep Korkmaz ise; “İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlama.” (1992: 90) olarak tanımlamıştır.

İki unsurun yer aldığı isim tamlamalarında tamlayan önce tamlanan ise sonra gelir. Ancak Türkçenin bu kuralı atasözü, şiir ve konuşma dilinde değişebilir. Bu unsurlardan tamlayan, tamlananı anlam olarak tamamlar. Bu iki unsur iyelik sistemiyle söz grubunu birbirine bağlar. Tamlanan her zaman ekli olarak tamlayan ise bazen ekli bazen de eksiz kullanılır. Burada tamlamanın ekli ya da eksiz kullanımını tamlamayı oluşturan sözcüklerin türü de belirtir. Tamlayan unsur zamir ise daima ekli, isim ise bazen ekli bazen de eksiz kullanılmaktadır (Ergin, 2012: 382). Ayrıca her iki unsurun ek aldığı durumda bazen tamlayanın ilgi ekini, tamlanan ise iyelik ekini düşürdüğü görülür. Burada özellikle iyelik ekinin düşürülmesi daha çok tartışma konusu olmuştur. Özel adlarla kurulan isim tamlamalarında görülen iyelik ekinin düşürülmesi, özel adların anlam boşalması ve yalnızca sesleriyle görev yüklenmiş anlamsız yapılar olmaları hasebiyle kolayca gerçekleşmiştir (Karaağaç, 2011: 212).

Cümlelerde isim gibi kullanılan isim tamlamaları hem isimlere getirilen isimleri alabilir hem de ismin görevlerini yüklenebilir. Ayrıca kelime gruplarında ve cümlelerde tür bakımından isim, sıfat ve zarf görevli kelimeler olarak da kullanılırlar.

2.11.1.1. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlamalarında birinci unsur olan tamlayan eksiz kullanılır, tamlanan ise iyelik ekini alır. Bu tamlamada kavram ya da nesne belirsizdir, geneli karşılar. Tamlayan ile tamlanan arasındaki ilişkinin her daim kopmadığı belirtisiz isim tamlamasında, iki unsur arasına başka bir unsur giremediği gibi tamlayanla tamlanan yer de değiştiremez. Bu özelliklerinden dolayı belirtisiz isim tamlaması nesne adı olarak kullanılmaya en uygun kelime gruplarından biridir (Karahana, 2020: 44).

- *cihān ʔolusı* (107b)
- *çemen ortası* (305b)
- *hüsni iline* (596b)
- *cānān hevāsı* (652a)
- *Çin iklimine* (917b)
- *İslām çerisi* (987b)
- *cenk āletin* (1154a)
- *hicr odına* (1184a)

2.11.1.2. Belirtili İsim Tamlaması

Belirtili isim tamlaması hem tamlayanın hem de tamlananın ek aldığı söz grubudur. Bu tamlamada tamlayan ilgi ekini, tamlanan ise iyelik ekini alır. Belirtili isim tamlamalarında birinci unsur belirtme görevi sağlar dolayısıyla belirsizlik yoktur aksine bir aidiyet vardır. Ancak bu aidiyet ilişkisi sürekli değil ekle sağlanan geçici bir ilişkidir (Karahan, 2020: 43).

- *isminüñ cevlāngāhı* (50a)
- *kevnüñ serveridür* (57a)
- *‘Ulūmuñ şehri* (57b)
- *halkuñ reh-beridür* (57b)
- *Çinüñ hevāsın* (215a)
- *‘ābidlerüñ ma‘būdı* (342a)
- *sācidlerüñ mescūdı* (342b)
- *Çoğınuñ cismini* (465b)
- *belānuñ mübtelāsı* (652b)
- *Māhuñ kışşasından* (893a)
- *Hilālüñ na‘rasın* (945b)

Metnimizin manzum olması hasebiyle belirtili isim tamlamasında tamlayan ile tamlananın yer değiştirdiği birçok örnek vardır.

- *beķāsı kā ’inātuñ* (177a)
- *memātu her hayātuñ* (177b)
- *fitnesi āhır zamānuñ* (229b)
- *zevķin süren devr-i zamānuñ* (411a)
- *ķalbi şafā Pervīn şāhuñ* (546b)
- *Demi ‘aşķ içre geķse ķanķı cānuñ* (668a)
- *bendin çıķardup anuñ o* (1078a)
- *Mişāli bunlaruñ* (615a)
- *Demi cānuñ* (668a)
- *aķvāli anuñ* (668b)

Belirtili isim tamlamasının unsurları arasına başka unsurların girdiği örnekler de metnimizde kullanılmıştır.

- *Ki hüsniyyâtınun* vardır *kemali* (227b)
- *Bu gülzârın dikensüz verdi* olmaz (536a)
- *Vişâli hicrine* degmez *cihânun* (411b)
- *Demi* ‘aşk içre geçse *kanķı cānun* (668a)
- *Hilālün* girdi *rû‘yāsına ol Māh* (909b)
- *Çün ol Māhun güneş yüzini* gördüm (1036a)
- *Ne cānun* ola bundan yeg *fütūhı* (1130a)
- *gülün* olmaz *kurbeti hārdan* gayrı (1019b)

Metinde isim tamlamalarının özellikle vezinden dolayı tamlayan ekinin eksik ya da farklı kullanımıyla karşılaştığımız örnekleri de mevcuttur.

- *Sarāyı maşrıkından* (368b)
- ‘ömri yayın (852b)
- *gürzi darbı* (858b)

Tamlamadaki unsurlardan birinin bir başka bir isim tamlaması olarak yer alan örnekler ise şunlardır.

- *Risālet tahtgāhınun emiri* (51a)
- *Kerāmet çarhınun bedr-i müniri* (51b)
- *Kamu dil ehlinün cānānidur* ‘aşk (664a)
- *Leṭāfet kişverinün şāhı sensin* (776b)
- *Mürüvvet çarhınun mihriyle māhı* (788b)
- *Cemālün şem‘inün pervānesiyem* (792a)
- *Şaçuñ zincirinün dīvānesiyem* (792b)
- *Hoten şāhun şıyup a‘dāsını ol* (917a)
- *Leṭāfet çarhınun mihriyle māhı* (964b)
- *Güzellik çarhınun mihriyle māhı* (1084b)

Tamlayanı kişi zamiri olan iyelik grubunun örnekleri de metinde çokça kullanılmıştır. Bir varlığı bir kişiye ilişkilendiren iyelik grubunun isim tamlamalarından farkı birinci unsurun kişi zamiri olması ve bu kişiye ait iyelik eki almış ikinci unsura [zamir+ilgi hâli eki] + [isim+iyelik eki] şeklinde bağlanmasıdır (Karaağaç, 2011: 213-214).

- *benüm hālüm* (45b)
- *benüm minnetüm* (602b)
- *senüñ emründeüyüm* (41b)
- *senüñ kapuñda* (282a)
- *senüñ ’ilmüñdedür* (897b)
- *anuñ emriyle* (12a)
- *anuñ başına* (250b)
- *gözinden anlaruñ* (395a)
- *biri tiz anlaruñ* (454b)

Şu iki örnekte ise dönüşlülük zamiri iyelik grubuyla tamlama oluşturmuştur:

- *kendünüñ ’askerini* (412a)
- *şanup ol ceyşi kendü ’askerin Māh* (421a)

İyelik grubunda bazen tamlayanı oluşturan zamirler düşebilir. Tamlayanı düşmüş tamlama olarak ifade edilen bu duruma da metnimizden şu örnekleri verebiliriz:

- *Her gün kıılır yoluñda yüzün zerreveş ğubār* (136b)
- *Ƙapuñda bir keniz olam kemine* (1046b)
- *Ƙapuñdan dostum ırılmazam ben* (1057b)

2.11.2. Arapça Tamlamalar

Arapça ve Farsçada tamlamalardaki diziliş, Türkçe tamlama kurallarının tersi şeklinde oluşmaktadır. Türkçede tamlayan önce, tamlanan ise sonra gelirken Arapça ve Farsça tamlamalarda, tamlanan önce, tamlayan ise sonra gelmektedir.

Arapçada tamlamaya “izâfet terkîbi”, tamlayana “muzâfun ileyh”, tamlanana ise “muzâf” terimleri kullanılmıştır. Ayrıca izâfet, Türkçedeki “zincirleme isim tamlaması” gibi ikiden fazla isimden oluşursa, buna da “tetâbu-i izâfet” denilmiştir. Arapçanın etkisiyle Farsçada da tamlama ve unsurları için aynı terimler tercih edilmiştir.

Türkçe metinlerde geçen Arapça tamlamalar, tamlayanın başına lâm-ı ta’rîf (ل) getirilerek yapılır. Bu kelimelerdeki “lâm” harfinin okunup okunmama durumu kendisinden sonra gelen harfin kamerî veya şemsî oluşuna bağlıdır.

Arapça isimler, kamerî harflerden biri ile (ي, ه, و, م, ك, ق, ف, غ, ع, خ, ح, ج, ب, ا) başlarsa lâm-ı ta’rîflerindeki “lâm” harfleri okunur eğer şemsî harflerden biriyle (د, ث, ت) başlarsa lâm-ı ta’rîflerindeki “lâm” harfleri okunmaz.

ذ, ز, ر, ن) başlarsa da hem lâm-ı ta'rîfindeki "lâm" harfî okunmaz hem de o ismin ilk harfî şeddeli yazılır. Terkipteki birinci kelime sonuna kısa bir vokal olarak ikinci kelimeye bağlanır (Ergin, 1999: 74).

Kamerî tamlamalara örnekler:

- *tarfetü'l-‘ayn* (11b)
- *seyyidü'l-enâm* (77a)
- *bi'l-‘izzî ve'l-kürâm* (77b)
- *zü'l-celâl* (78a)
- *mubtalü'l-żalâl* (87a)
- *ḥayyü'l-enâm* (91b)
- *temmetü'l-kitāb bi' avni'llāhi'l-Kerimi'l Vehhāb L* (179a)

Şemsî tamlamalara örnekler:

- *ḥātemü'n-nübüvvet* (77a)
- *dārü's-şifādur* (130b)
- *'aleyhi's-selām E* (126b) başlık
- *ilā inķirāzi'd-devrān A* (113b), *İ* (121b), *L* (149b), *V* (5a) başlık

Ayrıca Allah lafzıyla yapılan Arapça tamlamalar da metinde kullanılmıştır:

- *bi'ḥamdi'llāh* (1a)
- *bi'smi'llāh* (1a)
- *ḥabību'llāhdur* (64b)
- *raḥmetu'llāh* (179b)
- *bi' avni'llāh* (198b)
- *bāreka'llāh* (540b)
- *ḥikmetu'llāh* (994a)

2.11.3. Farsça Tamlamalar

Türk edebiyatının genelinde yaygın kullanılan Farsça tamlamalar, metinde de Arapça tamlamalara göre daha sık kullanılmıştır. Yabancı unsurlar içerisinde en sık kullanılan dil bilgisel yapılardan biridir. Bu bağlamda tarihî metinlerin doğru okunup transkribe edilebilmesi için özellikle Farsça tamlamaların iyi bilinmesi gerekir (Develi, 2000: 168).

Farsçada, Arap edebiyatının etkisiyle tamlamaya “izâfet”, tamlayana “muzâfun ileyh”, tamlanana ise “muzâf” terimleri kullanılmıştır. Farsça tamlamada ilk kelimenin son harfi esreli yazılır ve buna da “izâfet kesresi” denir. Bu esre ilk kelimenin son harfinin kalınlık incelik durumuna göre düz-dar “-ı, -i” ünlüleriyle yazılır.

➤ <i>zât-ı muḳarrer</i> (25a)	<i>sulṭân-ı ‘âlem</i> (218a)
➤ <i>evlād-ı âdem</i> (358b)	<i>zehr-i firḳat</i> (409b)
➤ <i>envā‘-ı ḥācāt</i> (341a)	<i>necm-i seyyār</i> (521a)
➤ <i>biryân-ı murğ</i> (543b)	<i>gūyende-i ‘aşḳ</i> (661b)
➤ <i>bāde-i leb</i> (811a)	<i>tu‘me-i zāğ</i> (833b)
➤ <i>bāğ-ı cihānda</i> (1016a)	<i>nār-ı hicrān</i> (1026b)
➤ <i>verd-i ḥandāndan</i> (1032b)	<i>bād-ı ḥazānı</i> (1162a)
➤ <i>taẓarru‘-ı ḥazret</i> (1206b)	<i>ḥatm-ı eṣ‘ār</i> (1212b)

Farsça tamlamada, tamlanan kelimenin son hecesi uzun olur ya da elif (ل) ve vav (و) harflerinden birisiyle biterse bu harflerden sonra “y” (ی) harfi getirilir ve esreli yazılan bu harf de tamlanandan ayrılır.

- *hedāyā-yı penc* (98a)
- *ḳazā-yı āsmānī* (466b)
- *belā-yı küfrle* (614b)
- *nidā-yı rūḥ-efzā* (883b)
- *deryā-yı ġaẓab* (1071b)
- *du ‘ā-yı ṣāhla* (1212b)

Farsçada, anlam bakımından birbiriyle çeşitli yönlerden ilişkili ya da aynı kökten gelen kelimelerin arasına “atıf vavı” getirilerek yapılan tamlamalar da metinde çok sık kullanılmıştır.

- *şükr ü minnet* (5a)
- *söz ü sâzı* (167b)
- *gāhī verd ü gāhī lāle* (348b)
- *dil ü cān* (657a)
- *‘uṭārid-menzilet ü āsmān-taht* (697b)
- *din ü imān* (756b)
- *bende vü ṣāh* (179a)

- *şādī vü ferahlar* (634b)
- *kendü vü atı* (944a)
- *Bākī vü Hay* (1204a)

Farsça tamlamalarda bazen üçlü ve dördlü unsurun oluşturduğu yapılar da kullanılmıştır.

- *iftitāh-ı bāb-ı Kur'ān* (2a)
- *maṭla' -ı envār-ı Furkān* (2b)
- *ḳāzī-ī envā' -ı ḥācāt* (46a)
- *iftihār-ı 'Āl-i 'Osmān* (123b)
- *Resūl-i ins ü cinn ü Faḥr-ı 'ālem* (53a)
- *Ḥabīb-i Ekrem-i evlād-ı ādem* (53b)

Arapça ve Farsça kelimelerin birlikte tamlamaya girdiği çok sık örnek varken şu bir örnekte ise Türkçe “alay” ve Arapça “şaff” kelimeleri birlikte Farsça tamlama oluşturmuştur.

- *şaff-ı alayın* (286a)

2.11.4. İkilemeler/Tekrarlar

Türkçenin söz varlığı içerisinde ayrı bir yere sahip olan ikilemeler, dilin anlatım ve hayal gücünü zenginleştiren en önemli göstergelerden biridir. “Atf-ı tefsirî, çift sözler, tekrar, tekrarlama, tekrar grubu, tekrar öbeği, bağlam öbeği, katmerleme, ikiz kelime, ikizleme, yineleme,” gibi terimlerle ifade edilen ikilemeler, Türkçenin ilk yazılı metinlerinden itibaren tarihi dönemlerinde yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Türkçe Sözlük'te “Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması.” (TS 2005: 948) olarak geçen ikilemeleri Zeynep Korkmaz; “Aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi ile oluşturulan kelime grubu.” (2019: 157) biçiminde tanımlamıştır. Türkçede ikileme üzerine birçok çalışması bulunan Vecihe Hatiboğlu ise “*Türk Dilinde ikileme*” isimli eserinde ikilemeleri; “Anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın

yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.” (1981: 9) şeklinde tarif etmiştir.

Tarihi süreçte bazı fonetik ve morfolojik değişikliklere uğrayan ikilemeler, ses ve sözcüklerdeki benzerliklerle dile ayrı bir şiirsellik katar. Çorlulu Zarîfî’nin de sık kullandığı söz varlıklarından olan ikilemelerin Türk dilinde farklı tasnifleri yapılmıştır. Metnimizde özellikle eş ve yakın anlamlı ikilemeler ile zıt anlamlı ikilemeler çokça tercih edilmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerin oluşturduğu ikilemeler genelde atıf vavı ile kurulmuştur.

2.11.4.1. Sayılardan Oluşan İkilemeler

- *bir iki* (404b)
- *kırk elli* (444a)
- *bir bir* (455a)
- *beş beş on on* (992b)

2.11.4.2. Aynı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkilemeler

➤ <i>döne döne</i> (409b)	<i>güne güne</i> (999a)
➤ <i>şaca şaca</i> (581a)	<i>yana yana</i> (1027b)
➤ <i>aça aç</i> (581b)	<i>günden güne</i> (878b)
➤ <i>yer yer</i> (407b)	<i>deste deste</i> (859b)

2.11.4.3. Eş ve Yakın Anlamlı İkilemeler

➤ <i>yalan yanlış</i> (556b)	<i>’âciz ü zâr</i> (40a)
➤ <i>geh gâh</i> (545b)	<i>nâm u nişanı</i> (58a)
➤ <i>taş u taş</i> (404b)	<i>ad ü şânı</i> (58b)
➤ <i>bâğ u bustân</i> (423a)	<i>hazz u lezzet</i> (169b)
➤ <i>âh u vâhı</i> (681a)	<i>deng ü hayrân</i> (201b)
➤ <i>dîn u imân</i> (734b)	<i>çetr ü hargâh</i> (207b)
➤ <i>deşt ü şahrâ</i> (985b)	<i>pend u naşîhat</i> (261a)
➤ <i>il ü şehre</i> (294b)	<i>’ayş u ’işret</i> (308b)
➤ <i>şafâ vü zevk</i> (1129b)	<i>hayâ vü edeb</i> (103b)

2.11.4.4. Zıt Anlamlı İkilemeler

➤ <i>uluya kiçiye</i> (316a)	<i>yaz u kışı</i> (1129b)
➤ <i>içi taşı</i> (427b)	<i>şubh u şām</i> (92b)
➤ <i>evvel āhır</i> (455a)	<i>hāş ü 'ām</i> (108b)
➤ <i>gice gündüz</i> (12b)	<i>baħr ü berde</i> (125b)
➤ <i>dün gün</i> (717a)	<i>rūz u şeb</i> (185b)
➤ <i>tağ u yazu</i> (984a)	<i>deşt ü kūhsāra</i> (19b)

2.11.4.5. Ortak Kavram Alanı Oluşturan/Ahenk Birlikteliği Yapan İkilemeler

- *ay u gün* (85a)
- *sīm ü zerdūr* (128a)
- *söz ü sāzı* (167b)
- *altun gümüş* (258b)

2.11.5. Birleşik Fiiller

Bir hareketi, eylemi ifade etmek için isim ya da fiile yardımcı fiillerden birinin getirilmesiyle oluşturulmuş söz gruplarına birleşik fiil denir. “Sözlerin, Türkçenin yapımlık düzenine göre birleştikleri bu öbekte, asıl öge önce, yardımcı öge sonra gelir.” (Karaağaç, 2011: 190).

Türkçede birleşik fiiller, isimlere ve fiillere farklı yardımcı fiiller getirilerek yapılmaktadır. Dolayısıyla birleşik fiillerin sınıflandırılması isimler ve fiillerin kullanımına göre şekillenir. İsimlerle yapılan birleşik fiiller “isim + yardımcı fiil”, fiillerle yapılan birleşik fiiller ise “fiil + zarf-fiil eki + yardımcı fiil” şeklinde kurulmaktadır.

2.11.5.1. İsimlerle Yapılan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller bir isim ve bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşmaktadır. “isim + yardımcı fiil” şeklinde kurulan bu birleşik fiillerde yardımcı fiil kullanımına göre geçişli ve geçişsiz olabilir. Hacıeminoğlu, isim ile fiilin birleşik fiil oluşturabilmesini bu söz grubunun mecaz bir anlam taşımasına bağlamıştır. Ayrıca bu yapıdaki birleşik fiilin mecaz anlam taşımasını da Türk milletinin olayları kendi mantığına göre yorumlayışına dayandırmıştır (Hacıeminoğlu, 1991: 255-256).

2.11.5.1.1. Temel Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiillerde esas unsur olan isim başta “*et-/it-, eyle-, ol-, kıl-*” gibi asıl yardımcı fiiller sonda bulunur. Burada “Yardımcı fiil, bir çekim görevi yaparak anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.” (Karahana, 2020: 73).

it-

- *Mi‘rāca çün ‘urūcuñı **seyr itdi** gördi ‘Arş (94a)*
- ***Çarh itdi** döne döne cihānı gözine tār (138b)*
- *Yine evvelūne necmi **zāhir itdi** (160b)*
- *K’idüp bu kışsa-y-ı az demde **itmam** (196a)*
- ***Hased** Mirrih **iderdi** heybetine (209b)*
- ***Nazar** kim **itse** ol huri yüzine (226a)*
- ***Beyān it** kim neye vardı hikāyet (230b)*
- *Hemān **emr itdi** göçdi çetr u hārgāh (260b)*
- *Aña pend u **naşihat itdügüdür** (261b)*
- *Benüm bu cürmümi ‘**afv it** ilāhi (345a)*

eyle-

- ***Luṭf eyle** koma anda anı zār ü müsteḥām (109b)*
- *Bularsuz **şayd u seyr eylerdi** ol Māh (237b)*
- *Çü yüz Mihr ile Meh **terk eyleye dīn** (509a)*
- *Ta‘**accüb eyleyüp** gülerdi geh gāh (545b)*
- *Mehe ‘**arz eyledi** ḥüsnini ḥāver (579b)*
- ***Ḳabūl eylerse** olup hem-ser o merde (692a)*
- *Tiz irmege o tağa **himmet eyle** (913b)*
- *Dilüm ‘aşkuñ odına **mūm eyle** (1190a)*

ol-

- *Ki ol olmasa **halk olmazdı** eflak (23b)*
- *Bilür ‘**acz olduğın** a‘lā ‘ibādet (27b)*
- *Yā Rab be-Ḥaḳḳ-ı Fahr-i cihān çünkü **haşr ola** (111a)*
- *Düşüp ḥāk içre **mest olmuşdı** gālṭān (242b)*

- *Olup* ‘aksi şu‘ā‘ına cihān **garķ** (380a)
- *Revān oldı* o kühsār içre çün āb (383b)
- *Hayāt-ı* ‘ömre **mağrūr olmağ** olmaz (620a)
- *İşi bülbulveş āh u zārı oldı* (1166b)

kıl-

- *Kerem kıl* yarın it hālüm dağı hūb (121b)
- *Du‘āyı kıldum* evrād aña bu dilde (193a)
- *Gehī kıldı namāz* u itdi tevḥīd (363a)
- *Gehī kıldı niyāz* ü itdi taḥmīd (363b)
- *Temāšā kıl* ne cānlar cānıdur ‘aşk (664b)
- *Çü ‘āciz kıldı* gör kim šāh-ı Çini (907a)
- *Kızın kıldurdu da‘vet* anda ol hīn (1006b)
- *Nazar kıldum* hemān-dem ben ol aya (1008b)

2.11.5.1.2. Anlamca Kaynaşmış/Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Yardımcı fiillerin dışında asıl fiillerin oluşturduğu birleşik fiillerdir. Birçoğu mecaz anlamıyla kullanılan bu yapıdaki sözcükler, zaman içerisinde anlamlarını kaybederek deyimleşir.

- *Yüzüme urma* itdiğüm günāhı (48b)
- *Yüz sürmek* ile pāyüñe hūrşīd sāyeveş (137a)
- *Göñül bağladı* cāndan bu işe berk (173b)
- *El çeküp* halk-ı cihāndan ‘uzlet idüp ihtiyār (185a)
- *Bilinmezdi* anuñ **kadr** u şafāsı (416b)
- *Özin yitürdi* çün māh-ı şeb-ārāy (649b)
- *Sürerdüğ* **zevkı** katup yağı bala (696b)

2.11.5.2. Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Zarf-fiil eki alan asıl fiil ile bir yardımcı fiilin oluşturduğu birleşik fiillerdir. Bu birleşik fiillerde yardımcı fiil asıl fiile; yeterlik, tezlik, süreklilik, beklenmezlik ve

yaklaşma gibi anlamlar katar. Metnimizde diğer birleşik fiillere nazaran daha az kullanılan bu yapıdaki birleşik fiillere örnek olarak şunları verebiliriz:

- *Bakakalmış aña nergis açup* ‘ayn (981b)
- *Ata gör* ‘ālem-i ‘uqbāya cānı (1197b)
- *Qıla gör gitmedin şol k’idecekdür* (1198b)
- *Çün āhır ola gelmez bir nefes bil* (1201b)
- *Başımı başa düşdi pāy-ı hayret* (163b)
- *Akar şudur tayanup turmağ olmaz* (620b)

Yeterlilik fiilinin (bil-) olumsuzu *u-* fiili ile yapılırken günümüz Türkçesinden farklı olarak hem olumlu da hem de olumsuzda *-A* yerine daha çok *-I* nadiren de *-U* zarf-fiili kullanılmıştır (Korkmaz, 2020: 101).

- *Olumaz Peyk-i Hazret dahı reh-ber* (69b)
- *Turumazdı önine biñde bir er* (211a)
- *Cihānda kurtarımaz mevtden cān* (1196b)

Metnimizde fiillerle yapılan bazı birleşik fiillerde, asıl fiilde yer alan zarf-fiil ekinin düşerek yerini bir kip ekine bıraktığı örnekler de görülmektedir.

- *Koyup başı ayak götürdi gitdi* (566b)
- *Mehe düşnām idüp esdi şavurdi* (846)
- *Uyanup havfile turdı oturdı* (920b)

2.12. Atasözü ve Deyimler

2.12.1. Atasözleri

Türkçenin tarihi dönemlerinde “*sav, mesel, durûb-ı emsâl, darbu’l mesel ve pend*” gibi farklı sözcüklerle ifade edilen atasözleri; toplumların uzun zaman dilimi içerisinde gözlem ve denemeleri neticesinde ortak akılla oluşturduğu, genellikle nasihat veren bazen de ironik bir şekilde kullanılan, halka mal olmuş kalıplaşmış sözlerdir.

Konuyla ilgili birçok çalışması bulunan Ömer Asım Aksoy atasözlerini; “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş

özsözler.” (1988: 37) olarak ifade ederken Z. Korkmaz ise; “Anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz.” (2019: 79) şeklinde atasözünü benzer özelliklerle tanımlamıştır.

Sözlü edebiyatın dil malzemeleri olan atasözleri bu sözlü dönem içerisinde genellikle manzum şekillerde kullanılmıştır. Anlatılmak istenilenin veciz bir şekilde özetlendiği bu manzum yapıları atasözleri, hem dilde hem de belleklerde daha kalıcı olmuş, nesilden nesile de sağlıklı bir şekilde aktarılabilmiştir. “Ortak aklın ortak bilincin ürünü olan” (İlhan, 2008: 4) atasözleri; kafiye, vezin ve aliterasyon gibi unsurlarla süslenerek daha da estetize edilmiştir. Manzum metinlerde şairler, fikirlerini kuvvetlendirmek, yeri geldikçe bazı noktaları kuvvetli bir delille, bir hikmetle aydınlatmak ve yargıya bağlamak için atasözlerine başvurmuşlar, anlatmak istediklerini ve düşüncelerini bunlarla işlemiş, süslemiş ve pekiştirmişlerdir (Dilçin, 2018: XX-XXI). Eserlerinde halk edebiyatının birçok malzemesini kullanan Zarîfî, mesnevisinde de veciz sözlere çok sık başvurmuştur. Anlatımı zenginleştirmek, özellikle de nasihat vermek için atasözlerini çokça kullanmıştır. Bugün kullanımda olmayan birçok atasözü metnimizde geçerken aynı zamanda bugün kullanılan birçok atasözü de beytin ölçüsü ve şiirin ritmini sağlamak için aynı anlam görevi içerisinde farklı sözcüklerle ifade edilmiştir. Örneğin “*Gül dikensiz olmaz.*” atasözü bir beyitte “*güli bî-ğâr olmaz* (415) sözcükleriyle yazılmışken başka bir beyitte ise aynı atasözü yukarıda bahsettiğimiz hususiyetlerden dolayı “*dikensüz verdi olmaz*” (536) şeklinde kullanılmıştır.

Metinde Geçen Atasözleri

Dertsiz kul olmaz.

Dikensiz gül, acısız âlem olmaz.

Bu bağ içinde **bî-ğam âdem olmaz**

Dikensüz gül elemsüz ‘âlem olmaz (322b)

Ezelden böyledir. (Böyle gelmiş böyle gider.)

İnsan bazen sevinir/güler, bazen üzülür/ağlar.

Ezelden böyledür dehr içre âyîn

Kişi geh hurrem olur gâhî gamgîn (334)

Felek sıkıntı/zahmet vermeden hazine/huzur vermez.

Felek her kime **virmek** istese genc
Ḥavāle eyler evvelden aña **renc** (413)

Felek belasız bal yedirmez.

Yidürmez kimseye **balın belāsuz**
Ḳomaz gencīnesini ejdehāsuz (414)

Gül dikensiz olmaz.

Bu gülzāruḡ **güli bī-ḥār** olmaz
Bulinmaz bir hezārı zār olmaz (415)

Gül dikensiz olmaz.

Bu gülzāruḡ **dikensüz** verdi olmaz
Bulinmaz bir hezārı derdi olmaz (536)

Gülü koparmak isteyen dikene katlanır. (Gülü seven dikenine katlanır.)

Bu **gülşenden ḳoparmak** isteyen gül
İder ḥārı belāsına tahammül (537)

Güneş balçıkla sıvanmaz.

Bu ḥīle birle gör Pervīn-i kāfer

Güni balçıgile setr itmek ister (603)

Ne ekersen onu biçersin.

Degüldür ser-seri çün ḥāl-i ‘ālem

Neyi kim ekse anı biçer ādem (618)

Akarsuya set olunmaz.

Ḥayāt-ı ‘ömre maḡrūr olmağ olmaz

Aḳar şudur ṭayanup ṭurmağ olmaz (620)

Belasız bal, acısız ālem olmaz.

Bu ‘ālem içre bī-ḡam ādem olmaz

Belāsuz bal elemsüz ‘ālem olmaz (656)

Diken olmadan gül açmaz. (Dikensiz gül olmaz.)

Budur dā’im bu bāḡuḡ kār u bārı

Ki açmaz bir güli olmaya h̄ārı (1147)

Felek bir lokma için can alır. (Sefa ile yenen cefa ile kazanılır.)

Kime viridi felek bir loḡma nānı

Ki andan almadı cebr ile cānı (1202)

2.12.2. Deyimler

Deyimler, bir kavramı ya da durumu ifade ederken ekseriyetle anlatımın gücünü artırmak için kullanılan kalıplaşmış söz gruplarıdır. Zengin bir deyim varlığına sahip Türkçenin tarihi dönemlerinde, deyim için “*darbu’l mesel, ıstılah ve tabir*” sözcükleri kullanılmıştır. Genelde benzer ifadelerle tanımlanan deyimleri Ömer Asım Aksoy; “Bir gramer şekli veya çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve -genel kural niteliğinde olmamak üzere- çoğunun öz anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler” (1963: 148), Mehmet Hengirmen ise; “Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkili yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış söz” (1999: 116) olarak açıklamıştır. Dilin ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkan deyimlerin zamanla kuruluş ve yapısal olarak değişikliğe uğradıkları da görülmektedir (Sinan, 2008: 95-96).

Zarîfî de mesnevisinde anlatımı güçlendirmek ve şiirlerini daha ilgi çekici hâle getirmek için deyimlerden çokça yararlanmıştır. Günümüzde kullanılmayan birçok deyim (*Harmanı ateşe salmak* “Şaçup geh oda şalar h̄ırmenini” 14b) onun şiirlerinde kendine yer bulmuştur. Şair, şiirin ölçü ve estetiğine uygun olarak deyimlerin kalıplaşmış değiştirilemez özelliklerini kimi zaman ihlal etmiştir. (*Kulağına küpe etmek* “O dem cān gūşuna mengūş itdi” 180b).

Metinde Geçen Deyimler

Ah vah etmek

Diyüp itdükçe dilden āh u vāhı

Göge boyardı çarhı dūd-ı āhı (681)

Al duvak vurvak/gydirmek

Meger bir gün ‘arūs-ı mihr-i enver

Altını pula değişmek

Seherden **al tuvağ urmuşdı** ber-ser (1095)

Şu kim ‘aql-ı kemāle hem yār ola

Değişür mi ‘aceb altını pula (606)

Benzi çalmak/sararmak

Görüp destinde tığ-ı Mihri nāgāh

Katı **çaldurdı** ol dem **benzini** Māh (478)

El çekmek

El çeküp halk-ı cihāndan ‘uzlet idüp ihtiyār

Zıkr-i tesbīh eyler idi Hālīka her rüz u şeb
(185)

El götürmek

O şevk ile Hilāl engüştin ol ān

Götürüp oldu **el** mehrü müselmān (749)

Esip savurmak (gürlemek)

İrüp çün yıl gibi meydāna girdi

Mehe düşünām idüp **esdi şavurdı** (846)

Göğe boyanmak

Diyüp itdükçe dilden āh u vāhı

Göęe boyardı çarhı dūd-ı āhı (681)

Gönül bağlamak

Hemān-dem kār-ı ğayrı eyleyüp terk

Gönül bağladı cāndan bu işe berk (173)

Gözden kaybolmak

Ȧolununca gözinden anlaruñ Māh

Bir ulu tağa ırgürdi varup rāh (395)

Gözünü uyku bağlamak

İderken seyr çevre tağ u yazu

Gözümü nāgehān **bağlamış uyhu** (984)

Harmanı ateşe salmak

Hurūş-ı çarha encüm erzenini
Şaçup geh **oda şalar hırmenini** (14)

Kadrini bilmek

Gülün ger olmasa hār-ı belāsı
Bilinmezdi anuñ **kadr** u şafāsı(416)

Kan kaşanmak/işemek

Birer esbe ikisi bindiler hem
Ki görse **kan kaşanur** rahş-ı Rüstem (819)

Kendini yitirmek (kaybetmek)

Bu hālet üzre geçdi çünki bir ay
Özin yitürdi çün māh-ı şeb-ārāy (649)

Kulağına küpe etmek

Bu dürr-i pendı dil çün gūş itdi
O dem cān **gūşuna mengūş itdi** (180)

Küfr okumak/etmek

Bu na‘ ti diñleyüp Pervān-i kāfer
Okudı kaķıyuban **küfr-i ezber** (624)

Nazar etmek

Nazar kim **itse** ol hūrī yüzine
Ferişteler görünmezdi gözine (226)

Parmağını ısırarak

Görüp Mihrün bu cengin Māh ol ān
İşirup barmağın kalmışdı hayrān (854)

Parmak götürmek

Öjinde şevk ile çün şem‘ -i pür-nūr
Götürüp barmağ olup küfrden dūr (690)

Yüzüne vurmak

Habîbüñ Muştafâ hakkı İlâhî

Yüzüme urma itdügüm günâhı (48)

Yüz sürmek

Yüz sürmek ile pâyüñe hürşîd sāyeveş

Oldı sipâh-ı encümi gerdüna şehriyâr (137)

Zevk (ki sefa) sürmek

Muḥaşşal irişüp ḥʿân-ı vişâle

Sürerdün zevkî katup yağı bala (696)

2.13. Arkaik/Eskicil Unsurlar

Arkaik/arkaizm Türkçe Sözlük'te; "1. Konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan eski söz ve deyim. 2. Kullanıldığı çağdan daha eski bir çağdan kalma bir biçimin, bir yapının özelliği." (TS 2005: 121); *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde "eskilik: Eskiden kalma; yazı ve konuşma dilinde artık kullanımdan düşmüş olan, dilin daha eski veya tarihî devrelerine ait kelime, deyim ve şekiller" (Korkmaz, 1992: 55); olarak tanımlanırken her Türk dilinin eskicil öğeler içerdiğini söyleyen Mehmet Ölmez'e göre ise arkaik/arkaizm; "Bir dilde Eski Türkçeyle karşılaştırıldığında, öteki Türk dillerinde bulunmayan ses ve yapı özelliklerinin yanı sıra sözlüksel biçimlerin de Eski Türkçeye benzer biçimde yaşaması, kullanılmasıdır." (2003: 136, 138).

Bizim bu çalışmada arkaik/eskicil olarak vereceğimiz örnekler günümüz Türkiye Türkçesi yazı diline göre değerlendirilecektir. Zarîfî'nin mesnevisini yazdığı dönemde, günlük yaşamın içinde olan, o dönemin birçok eserinde kullanılan ama günümüzde kullanımdan düşen kelime ve dil unsurları bugün için arkaik/eskicil olmuştur. Bu minval üzere metnimizde arkaik/eskicil olarak kullanılan bazı ek ve kelimeler şunlardır:

2.13.1. Arkaik/Eskicil Ekler

Dil bilgisinde morfolojik yapıların kullanımdan düşmesi söz varlıklarına göre daha yavaş olmaktadır. Metnimizde sayısal olarak söz varlıklarına göre daha az olan arkaik ekler, özellikle kip, şahıs ve zarf-fiil eklerinde görülmektedir.

Emir kipi 1. teklik eki -(y)AyIn: ideyin (157b), süreyin (1054b)

Emir kipi 2. teklik eki -(y)ĞIl: olğıl (357b)

Gelecek zaman eki -IsAr: kalısar (24b), olısar (357b)

Yeterlilik filinin olumsuzluk eki -ImA: ıtırımazdı (211a), kurtarımaz (1196b), olımaz (69b)

Zamir kökenli 1. teklik eki -vAn: kılurven (267a)

Zamir kökenli 1. çokluk eki -vUz: idevüz (495b), virevüz (496b), kılavuz (497b), düzevüz (498a)

Zarf-fiil eki -dUkdA: gitdükde (97a), itdükde (110b)

Zarf-fiil eki -(y)IcAK: varıcağ (47b), göricek (591a), idicek (270a)

Zarf-fiil eki -(y)IncAK: ıtıncığ (970b), olıncığ (562a), görincek (440b), deyincek (1077a)

Zarf-fiil eki -mAdIn: şunmadın (317a), kılmadın (475a), olmadın (1192b)

Zarf-fiil eki -(y)UbAn: eyleyüben (255a), kaçıyuban (624b), ayrıluban (916a), düşüben (1179b)

2.13.2. Arkaik/Eskicil Kelimeler

Tarihi dönemlerde kullanılan kavram ve varlıkların zaman içerisinde değişim ve gelişmelere bağlı olarak terk edilmesiyle oluşan (İlhan, 2013: 188) arkaik unsurların Türk dilinde tespit edilmesinde en önemli kaynaklardan biri de farklı dönemlere ait metinlerdir. Bu metinler içerisinde özellikle divan edebiyatı şairlerinin hünerlerini gösterdikleri divanlar ve mesneviler önemli bir yere sahiptir. Bu minvalde yaşadığı dönemde devrin büyük şairlerinin gölgesinde kalan Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh* mesnevisi, onun şairliğini göstermesi bakımından önemlidir. O, mesnevisinde günümüzde kullanımdan düşmüş fakat o dönem için konuşma dilinde ve edebi eserlerde var olan birçok arkaik sözcük kullanmıştır. Bu arkaik sözcüklerden bazıları şunlardır:

ağmak: yükselmek, aşmak, çıkmak.

“*Koyup bezmi hemân-dem ağdı tahta*”(257a)

ancılayın: onun gibi.

“*Zîrâ kapuñda ancılayın nice bende var*”
(146b)

berk: sağlam, sıkı.

“Göñül bağladı cāndan bu işe **berk**” (173b)

birle: ile.

“Hezār i‘zāz ü hürmet **birle** ol an” (501a)

çü: çünkü, mademki, ne vakit ki.

“**Çü** sensin kâzî-i envā‘-ı hācāt” (46a)

çün: çünkü, mademki, gibi.

“Didi **çün** yok bekāsi kâ‘inātı” (177a)

çünkü: çünkü, -dığına göre.

“İşitdi **çünkü** andan böyle güftār” (530a)

depretmek: kımıldatmak, hareket ettirmek, yerinden oynatmak.

“Urup el sâz-ı ‘aşkı yine **depre**” (200b)

döymek: dayanmak.

“Bu çevre **döymeyüp** ol Māh-ı tātār” (650a)

dün: gece.

“Pes oldu **dün** ü gün efkārā meşgul” (699a)

dürişmek: gayret etmek, çaba göstermek.

“**Düriş** aqvālin eyle ‘aşk-āmiz” (168b)

emsem: ilaç, merhem, deva.

“Dil-i bīmāra la‘lin kıldı **emsem**” (1047b)

geñ: geniş, ferah.

“Kılupdur **geñ** cihānı başına dar” (253b)

göyünmek: yanmak.

“Bir **göyünmiş** kanı Zārifi gibi” (1033a)

irgürmek: ulaştırmak, erişirmek.

“Göge **irgürmişidi** çetr ü hargāl” (203b)

kaçan: ne zaman.

“**Kaçan** cem‘itse darb u harb içün er” (429a)

kaķımak: öfkelenmek, kızmak, azarlamak.

“**Kaķıyup** kaķısına ura şemşir” (460a)

kanda: nerede, her nerede.

“İderse **kanda** seyr ol māt-ruhsār” (233a)

kanı: hani, nerede.

“Geçe yok yere ‘ömrün **kanı** gayret” (170b)

kankı: hangi.

“Velî çalsam kılıç **kankı** himâre” (991a)

kendüzi: kendisi.

“Yitüre mişl-i kevkeb **kendüzini**” (507b)

kiçi: küçük.

“**Kiçi** yaşun velî ‘akluñ uludur” (265a)

kodurmak: bıraktırmak.

“**Kodurdup** kârını ki kıldı bedkâr” (42b)

nite: nasıl, niçin, daha ne kadar.

“Gider illâ ki biñ yaydan **nite** tîr” (394b)

sımak: kırmak, yenmek, bozmak.

“**Şıdığıdur** kelâm-ı Pervînî” (604b)

“**Şıyup** tağıtdı ceys-i şâmı ol hîn” (935b)

şolag: muhafız, yoldaş.

“Öñiñce Mihr ü Mâh olsun **şolagun**” (279a)

söyünmek: sönmek.

“N’ola küllî **söyünse** zulm nârî” (125a)

şular: şunlar.

“**Şular** kim derd-i fakra mübtelâdur” (130a)

tapu: hizmet, kulluk, makam.

“**Tapundan** dostum ırılmazam ben” (1057b)

tolunmak: kaybolmak, yitmek, sönük kalmak.

“**Tolundi** şanasın hürşid-i hâver” (335b)

turmak: durmak, ayağa kalkmak, ayakta durmak.

“Ser-â-ser mumlar ayağ üzre **turdi**” (338b)

udmak: yenmek, kazanmak.

“Kaçan rezm olsa Rüstemler **udardi**” (210b)

urmak: vurmak, çarpmak, giymek.

“Helâk itdüm kime **urdumsa** darbî” (26a)

“Çün **urdi** farkına bir tâc-ı zerrin” (923b)

uyarmak: uyandırmak, yakmak.

“Süheyl urup **uyardi** rahşî nâgâhî” (419b)

yarag: hazırlık, teçhizat, silah.

“*Şu resme gördi rezm için **yaragi***” (259a)

yeg: iyi.

“*Atasından dağı **yeg** beglik itdi*” (278b)

III. BÖLÜM

3. TENKİTLİ METİN

KİTÂB-I MİHR Ü MÂH Lİ-MONLÂ ZARİFÎ'L-ÇORLUVÎ

RAHMETU'LLÂHİ ALEYH²³

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülün

1 Bi'hamdi'llāh ki bi'smi'llāh-i Fettāh
A (110b), E (223b) İdüpdür kufı-ı bāb-ı fethi miftāh
İ (118b), L (146b), V (1b)

2 Hem oldur iftitāh-ı bāb-ı Qur'ān
Hem oldur maṭla' -ı envār-ı Furkān

E (224a) 3 Bunı kim kāmı bābına itse miftāh
Aḡa fethi ide maḡşūdını Fettāh

4 Bu oldu çünki feth-i rāh-ı tevḡid
Okundu fātiḡa ḡatm oldu taḡmīd

5 Sipās u şükr ü minnet aḡa her dem
Kim oldu "kūn" demekle bunca 'ālem²⁴

6 Zihī Ḳādir ki maḡdūrātı bī-ḡad
Zihī mūcīd ki mevcūdātı bī-'ad²⁵

7 Zihī ḡay kim ḡayātı cāvidānī
Vücūdı bāḡī ancak ḡayrī fānī

8 Zihī 'ālim ki 'ilmi bī-nihāyet
Ki ḡiç 'aḡl aḡa bulmaz ḡadd u ḡāyet²⁶

²³ Başlık: Kitāb-ı Mihr ü Māh Li-Monlā Zarīfī'l-Çorluvi Rahmetu'llāhi Aleyh E (223b), - (A), - (İ), - (L), - (V)

²⁴ 5b. kim: ki (E)

²⁵ 6b. mūcīd: mevcūd (E)

- 9 Mürîd ol kim neyi kılsa irâdet²⁷
Taḥallûf eylemez olur temâmet
- 10 Semî^ç oldur ki kıldı sem^ç peydâ²⁸
Başîr oldur ki düzdi çeşm-i bînâ
- 11 Kelâm anuḡ durur “*kûn*”dise kevneyn
Olur itmez taḥallûf ʔarfetü’l-^ç ayn
- 12 Anuḡ emriyle bu ʔarḡ-ı muṭabbak
Gice gündüz döner şöyle mu^ç allak
- 13 Ol itdi yiri kâ’im ʔarḡı devvâr²⁹
Ol itdi mihr ü mâh u necmi seyyâr
- V (2a) 14 Ḥurûş-ı ʔarḡa encüm erzenini
Şaçup geh oda şalar ḡırmenini
- A (111a) 15 Gehî zâḡına şâmuḡ açdurup bâl³⁰
Büridür beyzâ-i beyzâ-yı der-ḡâl
- E (224b), İ (119a) 16 İdüp geh ebr-i nîsânı güher-bâr
Şadef dürcinde eyler dürr-i şehvâr
- L (147a) 17 Aşurup ibl-i ebre ʔaḡıla ʔaş³¹
Gehî ḡoy-rîz ider vü gâh kef-pâş³²
- 18 Seḡâbı geh gül-âb-efşân eyler
Aḡa geh şaçdurur berg-i semenler

²⁶ 8b. u: - (E)

²⁷ 9a. neyi: ne-y-i (V)

²⁸ 10a. sem^ç: sem^ç i (İ)

²⁹ 13a. kâ’im: kâyim (A), (E), (İ), (L)

³⁰ 15a. açdurup: açduran (E)

³¹ 17a. Aşurup: Esedüp (V)

³² 17b. ḡoy-rîz: ḡûn-rîz (E)

- 19 Gehī bāl açdurup mürğ-i bahāra
Anı kōndurdı deşt ü kūhsāra³³
- 20 Gehī bāz-ı hāzāndan ref idüp kayd
Ağa mürğ-i bahārı itdürür şayd
- 21 Zihī Şāni‘ ki maşnū‘ ına hād yok
Zihī Kādīr ki maḳdūrına ‘ad yok
- 22 Bu maşnū‘ āt u maḳdūrātı bī-hād³⁴
Yaradılmazdı olmasa Aḥmed
- 23 Buğa şāhid dūrür ta‘līḳ-i “*Levlāk*”
Ki ol olmasa ḥalḳ olmazdı eflāk
- 24 Girü bunları ifnā idüp ol Ḥaḳ
Ḳalısar zāt-ı pāki bāḳī ancaḳ
- 25 Ḥudāvendā zihī zāt-ı muḳarrer
“*Te‘ālā ṣānühü Allāhü Ekber*”
- 26 Şenāsın ‘adde anuḡ kim urur dem
Çü “*lā-uḥṣī*” buyurdı Faḥr-i ‘Ālem
- 27 Kime kim irişür Ḥaḳdan hidāyet
Bilür ‘acz olduḡın a‘lā ‘ibādet

ḲAŞİDE DER TEVḤİD-İ ḤUDĀ VE TAḤMİD-İ BĀRİ TE‘ĀLĀ³⁵

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 28 Ey kemāl-i ḳudretüḡ baḥrında gerdün bir ḥabāb
V’ey celāl-i ‘izzetüḡ çarḥında zerre āfītāb

³³ 19b. kōndurdı: kōndurı (A), (İ), (L), (V)

³⁴ 22: - (E)

³⁵ Başlık: Ḳaşıde Der Tevḥid-i Ḥudā ve Taḥmīd-i Bārī Te‘ālā A (110a), E (225b), İ (119a), L (147a), V (2a)

- E (225a) 29 Sensin ol sulṭān-ı ‘ālem kim simāṭ-i luṭfuṇa
Mihr ü māh kim ḳurş u ednā kāselerdür nüh ḳıbāb
- V (2b) 30 Kibriyāñūñ Ḳāfina Sī-murğ-ı dil irmek muḥāl
Gerçi bāl açup ider ol cānibe her dem şitāb
- 31 Baḥr-ı ḳaḥruṇdan yedi deryā senüñ bir ḳaṭredür
Berr-i luṭfuṇdan gil-i ādem u yer bir kef türāb
- 32 Çirk-i ‘işyāndan cihān ḥalkını pāk itseñ n’ola
Çünki baḥr-ı raḥmetüñden pes aṇa bir ḳaṭre āb³⁶
- A (111b) 33 Bāğ-ı cūduṇdan sekiz cennet dūrür bir berg-i gül
Büy-ı luṭfuṇdan degül bir şemme ‘ūd u müşğ-i nāb
- İ (119b), L (147b) 34 Yazmaya evşāfuñuñ biñde birin ḥalk-ı cihān
Her biri bu bābda yazsa eger yüz biñ kitāb
- 35 Zāt-ı Bīcūnuñ kemāhī nice vaşḫ itsün ‘uḳül
Ol ṭarīḳa esb-i fikret idemez hergiz zihāb
- 36 Şehd-i luṭfuṇdan ḳaçan maḥrūm ola zünbūr-i dil
Çün degül ḥalk-ı dü‘ālem ḥān-ı faẓluṇda zübāb
- 37 Ni‘metine Rāzıḳuñ kimdür ki lāyık şükride
“*Mā şükümā*” diyü ‘Ālem Faḥri eylerken ḥiṭāb
- 38 Nār-ı düzaḥ ḳahrı odından *Zarīfi* bir şerer
Nūr-ı cennet mihr-i luṭfundan anuñ bir zerre tāb

³⁶ 32b1. aṇa: ki (E)

32b2. baḥr-ı: āb-ı (V)

NOT: “Felek kil-k-i kemālinden hemān bir noḳṭa-i mevḥūm

Cihān bağ-ı cemālinden faḳaṭ bir ḡonca-i mevsūm” bu beyit İ nüshasının (119b) varağında üst derkenar olarak geçmektedir.

- 39 Baħr-i cūdından dü‘ âlem Şāni‘ üñ bir atredür
Sen de midāruñ yūri var ıl ana göre isāb

MÜNĀCĀT BE-DERGĀH-I ĀZĪ’L- ĤĀCĀT³⁷

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ūlün

- 40 İlāhī ‘ āciz ü zār ü nizāram
Ġarīb ü bī-kes ü bīmār u ĥ‘āram³⁸

E (225b)

- 41 Ne bīmāram ki nefis emrindeyüm cüst
Ne şağam kim senüñ emründeayüm süst

- 42 Beni tağlīt idüp bu nefis-i ‘ ayyār
odurdup kārını ki ıldı bedkār³⁹

- 43 Uyup çün nefse ıldum her günāhı
Revādur eyler isem her gün āhı

- 44 Egerçi cürmüme yokdur nihāyet
Girü lutfundan umarum ‘ ināyet

- 45 Bugün senden‘ ināyet irmiye ger
Olur yarın benüm ĥālüm mükedder

V (3a)

- 46 Çü sensin āđī-i envā‘ -ı ĥācāt
apundan baħş olur cümle murādāt

- 47 Bugün maqlüb u maşūdum bu senden
Varıca apuña yarınki gün ben

- 48 Ĥabībün Muştafa ĥaı İlāhī

³⁷ Başlık: Münācāt Be-Dergāh-ı āzī’l- Ĥācāt A (111b), E (225a), İ (119b), L (147b), V (2b)

³⁸ 40b. ĥ‘āram: ĥāram (A), (E), (İ)

³⁹ 42b. odurdup: urudup (E)

Yüzüme urma itdüğüm günāhı

DER NA'T-İ RESŪL-İ EKREM ŞALLALLĀHU 'ALEYHİ VE SELLEM⁴⁰

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ūlün

L (148a)

- 49 Hūdāyā çün yaratduñ enbiyāyı
Re' is itdüñ bu cem' e Muştafāyı

A (112a)

- 50 Felekler isminüñ cevlangāhı
Fezā-yı lā-mekān seyrāngāhı

İ (120a)

- 51 Risālet tahtgāhınun emiri
Kerāmet çarhınun bedr-i müniri

E (226a)

- 52 Maḳām-ı ' Arş u kürsī pāygāhı
Sarāy-ı sırr-ı ḫalvet cāygāhı
- 53 Resūl-i ins ü cinn ü Faḫr-ı ' ālem
Ḥabīb-i ekrem-i evlād-ı ādem
- 54 Cemāli gülşen-i verd-i leṭāfet
Zebānı bŭlbŭl-i bāğ-ı melāḫat
- 55 Dili ser-çeşme-i baḫr-ı ḫaḳāyık
Kelāmı dürr-i deryā-yı daḳāyık
- 56 Şefā' at ' arşagāhınun diliri
Ayakda ḳalmış ümmet dest-giri
- 57 Muḫammed kim dü kevnün serveridür
' Ulūmun şehri ḫalḳun reh-beridür

⁴⁰ Başlık: Der Na't-i Resŭl-i Ekrem Şallallāhu 'Aleyhi ve Sellem A (111b), E (226a), İ (119b), L (147b), V (3a)

- 58 Yoğiken ādemün nām u nişānı
Añılmazken dü kevnün ad ü şānı
- 59 Yaradılmışdı nūr-ı pāki anuñ
Kim oldur mebdē' i iki cihānuñ
- 60 Egerçi 'ālem-i şūretde şoñdur
Velī ma' nīde *“ol kamudan öñdür”*
- 61 Vücūda gelmese ol nūr-ı a' zam
'Ademde qalır idi cümle 'ālem
- V (3b) 62 Muşarrahdur bunı ta' līk-ı *“Levlāk”*⁴¹
Ki ol olmasa olmazıdı eflāk
- 63 Kamu halk-ı 'izāmuñ a' zamıdur
Kirāmuñ hem Hābīb-i ekremidür
- 64 N'ola Hāqqa Kelīm oldıysa Mūsā
Hābību'llāhdur ol qadri a' lā
- 65 Ne var oldıysa Yūsuf şāh-ı hūbān
Olupdur Muştafā maḥbūb-i Raḥmān
- E (226b) 66 'Urūc itdiyse yerden çarḥa 'īsā
Olupdur *“Kābe kavseyñ”* Aḥmede cā
- 67 Ne in'ām oldı ise enbiyāya
Hep i' tā oldı ol kān-ı seḥāya⁴²
- L (148b) 68 Gürūh-i aşfiyānuñ serveridür
Anuñ çün Peyk-i Hāzret reh-beridür

⁴¹ 62a. Levāk: eflāk (E)

⁴² 67b. seḥāya: şafāya (İ), (V)

- 69 Maḳām-ı Sidreden kılsa güzer ger⁴³
Olımaz Peyk-i Ḥāzret daḥi reh-ber
- A (112b), İ (120b) 70 Dilidür menba‘-ı baḥr-i fesāḥat
Sözidür gevher-i kân-ı belāḡat
- 71 Ḳapısı ehl-i cürmündür penāhı
İşgidür melā’ik secdegāhı
- 72 Ḳoşup adını adı birle Fettāḥ
Anı bāb-ı na’ime kıldı miftāḥ
- 73 Olanlardan ḳarīn-i Ḥāzret-i Rab
Ḥudāya kimse yokdur andan aḳreb
- 74 Ezel çarḥınınuḡ oldur mihr ü māhı
Ebed iḳlīminüḡ hem pādişāhı
- 75 Kerem oldu kemer “*Levlāk*” aḡa tāc
Ḳamu ḥalk aḡa ol Ḥallāḳa muḥtāc
- 76 Muḥaşşal ādem ü mecmü‘-ı ‘ālem
Anuḡ çün oldu hep v’allāhu a‘lem

**ḲAŞİDE DER NA‘T-I SEYYİDÜ’L- ENBİYA VE SEYYİDÜ’L- AŞFİYÂ
MUḤAMMED ‘ALEYHİ’S- SELÂM⁴⁴**

Mef’ülü Fā‘ ilātü Mefā‘ ilü Fā‘ ilün

- 77 Yâ ḥātemü’n-nübüvvet yâ seyyidü’l-enām
“*Ente’llezi teferredü bi’l-‘izzı ve’l-kürām*”

⁴³ 69: Bu beyit A nüshası (112a) varaḡında derkenar olarak yazılmıştır.

⁴⁴ Başlık: Ḳaşıde Der Na’t-ı Seyyidü’l- Enbiya ve Seyyidü’l-Aşfiyâ A (112b)
Ḳaşıde Der Na’t-ı Seyyidü’l-Enbiya ve Senedü’l-Aşfiyâ İ (120b), L (148b), V (3b)
Ḳaşıde Der Na’t-ı Seyyidü’l-Enbiya ve Senedü’l-Aşfiyâ Muḥammed ‘Aleyhi’s-Selām E (126b)

E (227a), V (4a) 78 Vaşşāfuñ oldu çünki senüñ Rabbi zü'l-celāl
Kimdür ki vaşfuñ ide sezāvār ey hümām

79 Hüsñüñ kemāhī vaşfi idemem likī bilürem
Ey ḥāce-i cihān saña Yūsuf durur gulām

80 Ref̣ eyledüñ cemālünle şirk zulmetin⁴⁵
Nitekim āfītābla āfākdan zalām

81 Nesḥ oldu hep hükümleri edyān-ı sâ'irün⁴⁶
Ahkām-ı şer'ün olalı 'ālemde ber-devām

82 Yarın mu'azzez olmasına dāldur bugün
Kim buyruğun edāda elif kıddin itse lām

83 Yokdur dirīğ ider yoluña naqd-i şıdkını
Urdı meger ki kīse-i qalbine Hāq hitām

84 Sensin o şāh-ı taht-ı risālet ki gelmesen
Kurulmaz idi kudret eliyle bu nüh hiyām

L (149a) 85 Mihr-i ruḥuñdan almağ için ay u gün ziyā
Oldı ikisi qubbe-i gerdūna iki cām

86 Sensin o mäh-ı çarḥ-ı nübüvvet ki toğmadın
Mu'ciz nice 'alāmetile tldı Mısr u Şām

87 Şām-ı vilādetün̄de ayā mubtalı'l-zalāl

⁴⁵ 80a. zulmetin: zulemātun (A), (İ)

⁴⁶ 81a1. oldu: eyledi (E)

81a2. sâ'irün: sāyirün (A), (İ), (L)

A (113a)

Dehr içre buldı nice kilisālar inhidām

İ (121a)

88 Şaçduñ çü rûz-i ma‘ rekede bir avuç türāb

Düşdi o demde leşker-i a‘ dāya inhizām

89 Engüştüñüñ işāreti kıldı mehi dü nīm

Hem taş avucuñçinde haşā söyledi kelām⁴⁷

90 Aşl itdi çün vücūduñı Haḡ kā’ inātı fer⁴⁸

Emr-i şerīfūñe n’ola her şey olursa rām

E (227b)

91 Bir şeb ki ḡāba varmışdı ḡalk-ı kā’ ināt⁴⁹

Gel didi Hażretūñe şehā Hayyü’l-enām

92 Olduñ revān Burākla yanuçca Cebrā’ il

Şol ‘āleme ki yokdur o ‘ālemde şubḡ u şām

93 Ervāḡ-ı enbiyā saña kıldılar iktidā

Çün eyledüñ namāz içün Aḡsāda sen kıyām

94 Mi‘ rāca çün ‘urūcuñı seyr itdi gördi ‘Arş

Ferş olmaḡı ayaḡuña kendüye ihtirām

95 Cibril ḡaldı leyle-i İsrāda Sidrede

V (4b)

Ḥalvet-sarāy-ı ḡāşda sen eyledüñ maḡām

96 Bī-keyf ü kem cemālını ‘arż idüp ol Celil

Bī-lafz u şavt u ḡarf saña söyledi kelām

97 Gitdükde bir hilāl idüñ evc-i sa‘ ādete

Olduñ gelişde nūr-ı Ḥudā birle bedr-i tām⁵⁰

⁴⁷ 89b. taş: - (A), - (İ), - (L), - (V)

⁴⁸ 90a. kā’ inātı: kāyinātı (A), (E), (İ), (L)

⁴⁹ 91a. ḡāba: ḡāba (A); (E), (İ), (L), (V)

- 98 Geldün çü şeş-cihāta hedāyā-yı penc ile
Çār-ı güzīnūne didün ol seyrden peyām
- 99 Her kim bu çāruñ olmaya bugün figendesi
Nā-çar kıla bulmaya yarın felāḥ u kām
- 100 Bū Bekr ki anı kıldı Ḥudā saḡa yār-ı ġār⁵¹
Her fi‘l ü ḡavlūne işi taşdıḡıdi müdām
- 101 Şıdkuñla ḡalbi toptolu olduġıçün laḡab
Şıddıḡ oldu Bū Bekir olmişken aḡa nām
- 102 Fārūḡ kāmı maḡhar-ı ‘adl itdi Kirdḡār
Virmiş idi ‘adālet ile dehre intizām
- 103 ‘Oşmān ki cem‘ kıldı Kelām-ı Ḳadīmi evvel
Bulmuş idi ḡayā vü edeb anda irtisām
- 104 Ḥaydar ki “*bāb-ı şeḡr-i ‘ulūm*” itdi anı Ḥaḡ
E (228a), L (149b) Şāḡib Betül ü sāḡı-i kevşerdür ol imām
- 105 Bu dil ne resme irişe ta‘rīfī ḡaddine⁵²
Vaşfında “*hel etā*” diriken Ḥayy-ı lā-yenām
- 106 Nūreyn-i ‘aynuñuñ ki Ḥasandur Ḥüseynle
A (113b) Çarḡ-ı siyādet üzre durur iki bedr-i tām
- 107 Olsun saḡa vü ālūne Ḥaḡdan hezār bār
İ (121b) Ey Faḡr-i Kā’ināt cihān ḡolusı selām⁵³

⁵⁰ 97b. gelişde: gelişinde (A)

⁵¹ 100a. Bū Bekr ki: Bū Bekrūñ (E)

⁵² 105a. irişe: irse (E)

⁵³ 107b1. Kā’ināt: Kāyināt (A), (E), (İ)

107b. ḡolusı: ḡolası (A)

108 Luṭf it ṣehā *Zarīfī* kuluṅ teṣne-dil koma
Āb-ı ṣefā' atüṅ iḥe ol dem ki ḥāṣ ü 'ām

109 Şol gün ki her kiṣiye düṣe nefsi ğuṣṣası
Luṭf eyle koma anda anı zār ü müsteḥām⁵⁴

110 Arturma luṭf idüp anı rûz-i ḥisābda⁵⁵
Eksükligiyle ḳapuṅa itdükde i 'tiṣām

111 Yā Rab be-Ḥaḳḳ-ı Faḥr-i cihān ḥünki ḥaṣr ola
Ḳıl eksügimüz anda bizüm luṭf idüp tamām

V (5a)

ḲİṬ' A-İ ḤŪB⁵⁶

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

112 Ḳünki irdi buraya na' t-i Resül
Bir nidā geldi virdi böyle cevāb

113 Ba' de medḥ-i Ḥudā vü na' t-i Resül
Yüri it vaṣf-ı pādiṣāha ṣitāb

114 Şol ki bu evc içinde ketb olunur
'Ālem iḥre 'aziz olur o Kitāb

MEŞNEVİ⁵⁷

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

⁵⁴ 109b1. anı: - (L)

109b2. zār: - (V)

⁵⁵ 110a. anı: - (V)

⁵⁶ Başlık: Ḳıṭ'a-i Ḥüb A (113 b), E (228a), İ (121b), L (149a), V (5a)

⁵⁷ Başlık: Meşnevî A (113 b), İ (121b), L (149b), V (5a), - (E)

115 Çün irdi sem‘ üme bu kavı-i ferruḥ
Hemān tıtdum o dem Şeh vaşfına ruḥ

E (228b) 116 Kıl imdi gūş kim bu iki mışra‘
Olupdur mihr-i vaşf-ı Şāha maṭla‘

DER VAŞF-I SULTĀNÜ’L- A’ZAM VE ḤĀKĀNÜ’L-MEFḤAR-I SULTĀN MURĀD
ḤĀN İBN-İ SULTĀN SELĪM ḤĀN ḤALLEDA’LLĀ’HU- DEVLETEHÜ İLĀ
İNKİRĀZİ’D-DEVRĀN⁵⁸

L (150a) 117 Ne şeh belki āfitāb-ı Müşterī-baḥt
Kamer-tāc u Zūḥal-rif‘ at felek-taḥt

118 Hümāyūn-kevkeb ü ḥurşid-ṭal‘ at
‘Uṭārid-menzilet Mirriḥ-heybet

119 Kaçan gün gibi ol ferḥunde-ṭālī‘
Serāy-ı maṭla‘ indan olsa ṭālī‘

120 Temāşāsına yerden bulmayup rāḥ
Felek ṭamına aḡar mihr ile māḥ

A (114a) 121 Bugün yā Rab çü kılduḡ anı mergūb
Kerem kıl yarın it ḥālüm daḡı ḥūb⁵⁹

İ (122a) 122 ‘Aceb mi her murādın virse Ḥālīk
Ki kām andan alur cümle ḥalāyık

123 N’ola olsa ‘Ömer-‘adl ol ‘Alī-şān
Kim oldur iftiḥār-ı ‘Āl-i ‘Oşmān

⁵⁸ Başlık: Der Vaşf-ı Sultānū’l- A’zam ve Ḥākānū’l-Mefḥar-ı Sultān Murād Ḥān İbn-i Sultān Selīm Ḥān Ḥalleda’llā’hu- Devletehü İlā İnkirāzı’d-Devrān A (113b), L (149b)

Der Vaşf-ı Sultānū’l- A’zam ve Ḥākānū’l-Müfehḥim Sultān Murād Ḥān İbn-i Sultān Selīm Ḥān Ḥalleda’llā’hu- Devletehü İlā İnkirāzı’d-Devrān İ (121b), V (5a)

Der Na’t-i Sultān Murād Ḥān İbn-i Sultān Selīm Ḥān Ḥalleda’llā’hu- Devletehü E (228b)

⁵⁹ 121b. ḥālüm: ḥālin (A), (E), (İ), (L), (V)

V (5b)

124 N'ola olsa 'adlinde mūr olsa du'ā-h'ān
Nişimendi dūrūr taht-ı Süleymān

125 N'ola küllī söyünse zulm nārı
Ki āb-ı 'adli baħr ü berde cārī

126 Virelden taht-ı 'adli dehre āvāz
Hevāya kimsene uymaz meger sāz

127 Hudā kıldı çün anı Husrev-i dīn⁶⁰
Revādur itse dā'im 'adl-i Şirīn⁶¹

E (229a)

128 Cihānda şol ki adı sīm ü zerdūr
İşigünde bir avuç hāk-i derdūr

129 Kime kim dest-i luṭfı virse genci
Ölince görmez artuḡ faḡr-ı renci

130 Şular kim derd-i faḡra mübtelādur
İşigi anlara dārü'ş-şifādur

131 'Azīz itmişdür anı eyle Sübhān⁶²
Ki kemter bendesidür Mısra sulṭān

132 Ne Mısr u Şām 'ālem çākeridür
Cihān serverleri fermān-beridür

133 Muḡaşşal bir şeh-i a'zamdur ol kim
Muṭī' idür ser-ā-ser yedi iḡlīm

134 İderken vaşfına cān ile iḡdām

⁶⁰ 127a. çün: çü (L)

⁶¹ 127b. dā'im: dāyim (A), (E), (İ), (L)

⁶² 131a. itmişdür: itmiş dūrūr (E)

Dilime bu aşıde oldu ilhām

AŞİDE DER MEDH-İ PĀDİŞĀH-I İSLĀM NASSARAHU'LLĀHİ'L-
MELİKİ'L-AZİZİL'L-ALLĀM⁶³

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

L (150b) 135 Ey şehriyār-ı heft-eālīm ū kām-kār
Biy var uluy ki her biri bir ilde tādār

136 Mihrūn apua itmek iūn ' arz āfītāb
Her gūn ılır yoluda yūzin zerreveş gūbār⁶⁴

137 Yūz sūrmek ile pāyūne hūrşid sāyeveş
Oldı sipāh-ı encūmi gerdūna şehriyār

138 Bahtuy gūnine ıldıı iūn kej-nazar hilāl
ar itdi dōne dōne cihānı gōzine tār

A (114b) 139 Şāhān-ı dehr iinde ū sulţānsın ki sen⁶⁵
Eyler gūlāmu olmaıla şehirler iftiār

E (229b), İ (122b) 140 Dīv-i zemāne olsa zebūnu n'ola ū mūr
Sen şāha virdi taht-ı Sūleymānı berr Bār

V (6a) 141 Ūstine rūzgār dōnūp eyler yirini ar
Her kim yoluda kendūzin eylerse hāksār

142 Sāyende hoş geirse n'ola hā-ı kā'ināt⁶⁶

⁶³ Başlık: aşıde Der Medh-i Pādişāh-i İslām Nassarahu'llāhi'l-Meliki'l-Azizi'l-Allām A (114a), İ (122a), L (150a), V (5b)

aşıde-i Medh-i Pādişāh E (229a)

⁶⁴ 136b. yoluda: yolua (A)

⁶⁵ 139a. sulţānsın ki sen: sulţān ki sensin (L)

⁶⁶ 142a. kā'ināt: kāyināt (A), (E), (İ), (L)

Sen āfitāba çünki dinür zıll-ı Kirdgār

143 İsm-i şerīfün olmasa sīm ü zer üzre naķş
Olmazlar idi böyle cihān içre nāmdār

144 Şol şeh-süvārsın ki şalup bāz-ı himmeti
Kılduñ hümā-yı ‘adli sa‘ ādetle hoş şikār

145 ‘Adlünde bāğ-ı dehrde yok bir figān ider
İllā ki bülbül-i dil-i ‘uşşāk ile hezār

146 Zātuñ seḥāda Ḥāteme nisbetle yok şeref
Zirā kapuñda ancılayın nice bende var

147 Cūduñ cevāhiriyle cihān tıldı çün şadef
Keffin ‘aceb midür yüzine tıtsa ger biḥār

148 Yüzde birini kılmıya evşāfıñuñ ḥisāb
Aķçe dökerse biñ yıl eger çeşm-i eşk-bār

149 Vaşfuñ *Zarīf* bendeñ iderken senüñ şümār⁶⁷
Ben aḡladum bunı ki eyā şāh-ı kām-kār

150 Ger cismi üzre olsa anuñ nice yüz dehān
Her bir dehende olsa zebānı daḡi hezār

151 Biñ yıl bularla vaşfuñı ‘add eylese senüñ
Yüz biñde birin itmeye evşāfıñuñ şümār

152 Çün midḥatüñ güherlerini ‘adde yok mecāl
Dürr-i du‘ āyı eyleyelüm pāyüñe nişār

⁶⁷149a. senüñ: - (L), (V)

E (230a) 153 Nice ki tırmayup ura arhı bu nüh felek⁶⁸
Nice ki yir yirinde urup ola pāyidār

L (151a) 154 ün Mihr ü Meh yoluında cihān hāksār olup
Dönsün murāduı üzre şehā çarh-ı bī-arār

Fe'ılātün Mefā'ilün Fe'ilün

155 Ba' de medh-i şehen-şeh-i 'ālem⁶⁹
Ne ki var sürh ile olan imlā

156 Mütenebbih ola yazan kātib
Cümle hep oldu nazımla inşā

157 Gūş idindi bu kıssa nazmına
Sebebin ideyin ne oldu saıa

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

A (115a), İ (123a) 158 Meger bir gün urup bir yerde tenhā
V (6b) İderken mihr-i gerdūnı temāşā

159 İrüp şeb kendün itdi Māh izhār
Biraz ol daıı oldu çarh-ı seyyār

160 Anuı da devrini çarh āhır itdi⁷⁰
Yine evvelüğe necmi zāhır itdi⁷¹

161 Ki gördüm ben bu iki necm-i seyyār⁷²
Tulū' idüp urub itdükçe her bār

⁶⁸ 153a. ki: - (E)

⁶⁹ Başlık: A (114b), E (230a), İ (122b), L (151a), V (6a)

⁷⁰ 160a. āhır itdi: itdi āhır (V)

⁷¹ 160b. zāhır itdi: itdi zāhır (V)

⁷² 161a. bu: - (V)

E (230b)

162 Nice gün yüzlünün cāyı olur çāh⁷³
Nice meh-rū urur ruḥ ḥāke çün gāh

163 Gelüp bundan baḡa bir özge ḥālet
Başumı başa düşdi pāy-ı ḥayret

164 Ṭururken böyle ben dem-beste ḥayrān
Ḥiṭāb idüp diledür hātif-i cān

165 Ki dönmedin meh-i ‘ömrün hilāle
Ḥayātun mihri varmadın zevāle

166 İdüp biḡ cehd kıl bir kıṣṣa bünyād
Ki bād olsa cihān ol kıla ābād

167 Düzet hem anda nice meclis-i ḥāṣ
Ki kılsun söz ü sāzı çarḥı raḳḳāṣ

168 Dilersen ki ola her ḳavli dil-āvīz
Düriş aḳvālin eyle ‘aşḳ-āmīz

169 Şu söz kim anda zıkr olur maḥabbet
Alur her millet andan ḥazṣ u lezzet

170 Variken sende böyle kıla ḳudret
Geçe yok yere ‘ömrün ḳanı ḡayret

171 Şu kim bu meslege sālik olupdur⁷⁴
Bir olmaz oḡula mālik olupdur

172 Çü dil andan işitdi böyle ḡüftār
O dem cānını yakdı āteş-i ‘ār

⁷³ 162a. cāyı: cānı (E)

⁷⁴ 171a. Şu: Şem (A)

L (151b) 173 Hemān-dem kār-ı ğayrı eyleyüp terk
Göñül bağladı cāndan bu işe berk⁷⁵

174 Velīkin oldı ħamr-ı fikrle mest
Ki naşıl kışşa nazmına ura dest⁷⁶

V (7a) 175 Bu fikr içre tırurken ħikmetu'llāh
Peder ol araya irişdi nāġāh

176 Velāyet eyleyüp ol pīr-i ħikmet
Baġa bu kışşayı idüp ħikāyet⁷⁷

A (115b), İ (123b) 177 Didi çün yok beķası kā 'inātuġ⁷⁸
Çü gördüġ var memātı her ħayātuġ

178 Tenüġ bī-cān olup baġlanmadın dil
Bunı nazmeyleyüp ħayr-ı ħalef kı

E (231a) 179 Oķundukça ola kim bende vü şāh
Diyeler kim 'aleyhi raĥmetu'llāh

180 Bu dürr-i pendı dil çün gūş itdi⁷⁹
O dem cān gūşuna mengūş itdi

181 Hemān-dem kılmayup bir laġza ārām
İder ol kışşanuġ nazmına iķdām

182 Velī hep olmadın ol kışşa manzūm
Ecel irişüp aġa oldı merĥūm

⁷⁵ 173b. berk: terk (İ)

⁷⁶ 174b. kışşa: - (A)

⁷⁷ 176b. kışşayı: kışşa (V)

⁷⁸ 177a. kā 'inātuġ: kāyinātuġ (A), (E), (İ), (L)

⁷⁹ 180a1. dürr-i pendı: dürrī (E)

180a2. dil: - (E)

183 Çü merhûm oldu nakliçün ol dem⁸⁰

Didüm bu kıt‘ a-i târîh idüp zam

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

184 Adı Mûsâ ol ki bir mü ’min muvaḥḥid merd idi⁸¹

Hep bilür ‘ âlem ki olmışdı Zārîf aḡa laḡab

185 El çeküp ḡalk-ı cihāndan ‘ uzlet idüp iḡtiyār

Zîkr-i tesbîḡ eyler idi Ḥālîḡa her rûz u şeb

186 Dâr-ı fâniden idicek dâr-ı ‘ uḡbāya sefer

İyligine mü ’minün anuḡ şehâdet itdi hep

187 Şol ki mü ’minler aḡa böyle şehâdet ideler

Umarum kim cennet-i firdevsi me ’vâ kıla Rab

188 Fikre vardum ben Zārîfî kim diyem târîḡ aḡa

Bir nidâ geldi ki ey târîḡ iden aḡa taleb

189 Hâtif-i ḡaybî mükemmel didi târîḡin anuḡ

Cennet-i firdevsi me ’vâ eyledi aḡa Çalab

190 Kim ki rûḡiçün bugün anuḡ du ‘ â iḡsân ide⁸²

Luṡf kıl yarın ilāḡi aḡa çekdürme ta ‘ ab (H 986)

MEŞNEVÎ⁸³

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Fe‘ ülün

⁸⁰ Başlık: A (115b), E (231a), İ (123b), L (151b), V (7a)

NOT: 183 numaralı başlık beyti L (152a) nüshasında 190. beyitten sonra tekrar edilmiştir.

⁸¹ 184a. Adı: Odı (E)

⁸² A (116b), İ (123b) ve V (7a) nüshalarında 190. beytin yanına hicri 986 tarihi yazılmıştır.

⁸³ Başlık: Meşnevî A (115b), - (E), - (İ), - (L), - (V)

L (152a), V (7b) 191 Çü şundi cām-ı mevti aña devrān
Sirişküm şaçdı ol dem cur^c aveş kan

E (231b) 192 Bezerdüm kim sirişküm şaçdı kanı
Silüp āhir yed-i şabr ile anı

A (116a) 193 Du^c āyı kıldum evrād aña bu dilde
Teni bī-cān idince cāy-ı gilde

194 Pes andan bī-tevaḳḳuf cān u dilden
Tutup biḡ zār birle Hāḳḳa yüz ben

İ (124a) 195 Didüm ey herkese kām iden iḥsān
Baña kıl nazm u neşri eyle āsān

196 K'idüp bu kışsa-y-ı az demde itmām⁸⁴
Koyup aña cihānda Mihr ü Meh nām

197 Nizāmīveş uram ḥamseye pençe
İrem mevt irmedin ben de o gence

198 Saña bu nazma bā^c iş olanı ben⁸⁵
Çün beyān eyledüm bi^c avni'llāh⁸⁶

199 Gūş kıl k'oldı bu iki mısrā^c
Maṭla^c -ı dāsītān-ı Mihr ü Māh

200 Gel ey sāzende-i bezm-i maḥabbet
Urup el sāz-ı ^c aşkı yine depret

201 Şu resme sāz-ı ^c aşka itdür efgān

⁸⁴ 196a1. bu: - (E), (L), (V)

196a2. kışsa-y-ı: bu kışsa (V)

⁸⁵ Başlık: A (116a), E (231b), İ (124a), L (152a), V (7b)

⁸⁶ 198b. bi^c avni'llāh: çün ilāh (A)

İşidüp Zühre kıalsun deng ü hayrân

202 Urup ‘aşk ehli defveş gögsüne çeng⁸⁷

Gelüp cüş u hurûşa itsün âheng

203 Gehî ‘uşşâk ile seyr it hicâzı

Gehî ırgür ‘ırâka söz u sâzı

204 Oķu ki meşnevî ġarrâ vü fâyık

Ki inşâ it ġazel hâle muţâbık

E (232a)

205 Cihân bezminde gerçi sâz çokdur

İrişür sâz-ı ‘aşka likî yokdur⁸⁸

206 Olup söz ile sâz-ı ‘aşka demsâz

Maġabbet perdesinden kıl ser-âġâz

207 Hilâl adlu meġer var idi bir şâh

Göġe ırgürmişidi çetr ü ġargâh

V (8a)

208 Hilâl-i devleti bedr olmış idi

Cihâna nûr-ı ‘adli tölmiş idi

209 Güneş reşk eyler idi rif atine

Ĥased MirriĤ iderdi heybetine

L (152b)

210 Kaçan bezm olsa cām-ı Cem tutardı

Kaçan rezm olsa Rüstemler udardı⁸⁹

211 Ťurımazdı öġine biġde bir er

Ťaġıtmışdı yalunuz nice ‘asker

⁸⁷ 202a. ‘aşk: - (V)

⁸⁸ 205b. likî: lik (V)

⁸⁹ 210b. udardı: urardı (L)

A (116b)

212 Ne şāha naṭ' -ı rezm içre süre at
Kılurdı tırduğı yirde anı māt

213 Nazīri yoğ idi 'aşrında anuñ
Güzide pehlivāndı cihānuñ

İ (124b)

214 Alup hūrşīdveş destine şemşīr
Diyār-ı Çīne hüküm itmişdi ol şīr

215 Sevüp Çīnūñ hevāsın ol civān-baht
İdindi şehri Çīni kendüye taht

216 Meger kim aña ol Vehhāb u Yezdān
Bağışlamışdı lutfından bir oğlan

217 Güneş-tal' at kamer-manzar perī-ḥad
Melek-sīmā vü sīmīn-ber sehī-ḫad⁹⁰

E (232b)

218 Yüzi cennet tutağı āb-ı kevşer
Özi hūrī boyı tūbāya hem-ser

219 Hilāl ebrūsı hüsni gün ḥadi māh
Dehānı zerre-i nāçiz adı Māh

220 Gülüp açılmağa ğamgīn gönüller
Açılmış bağ-ı hüsni içre güller

221 Hilāl itmişdi reşk-i hüsni māhı
Güni kılmışdı mihri ḥāk-i rāhı⁹¹

222 Cemāli gülşenin kim itse seyrān
Görinmezdi gözine bağ-ı Rıdvān

⁹⁰ 217b. sīmīn: semen (V)

⁹¹ 221b: ḥāk-i: ḥāke (L)

- 223 Güneş kim rüşen eyler çarh otağın
Yağar şem‘i cemālinden çerāğın
- 224 Çıkarup hüsni Yūsuf gibi nāmı
Kul itmişdi ser-ā-ser hāşş u ‘āmı
- V (8b) 225 Kime gösterse aņsuz ol perī rū
Aņup ağızın kılurdu aņa karşı
- 226 Nağar kim itse ol hūrī yüzine
Feristeler görünmezdi gözine
- 227 Görenler dirler ol şāhib-cemāli
Ki hüsniyyātınuñ vardur kemāli
- 228 Bu kim zülfi cemālinde yazar cīm
Lebinden şorar iseñ halka-i mīm
- L (153a) 229 Kemān ebrūları cān-küşdür anuñ
Gözidür fitnesi āhır zamānuñ
- 230 Çü yokdur vaşf-ı hüsnine nihāyet
Beyān it kim neye vardı hikāyet⁹²
- 231 Şeh-i Çinüñ yüzi gün zerre dehān⁹³
A (117a), E (233a) Virdügidür Meh içün yüz oğlan
- 232 Hilāl ol Māha virmişdi yüz oğlan
Ki yüzi her birinüñ şems-i tābān
- 233 İderse kanda seyr ol māh-ruhsār

⁹² 233b: neye: - (A)

⁹³ Başlık: A (117a), E (233a), İ (124b), L (153a), V (8b)

İ (125a)

Olurlardı bile yanınca seyyār⁹⁴

234 Kāmusı erguvān-ḥadd ü semen-ber
Lebi ḡonca ‘ izārı verd-i aḥmer

235 Bularla ol meh-i ḥūrşid-tal‘ at
Kılurdu ḡāh seyr ü ḡāh şoḥbet

236 Egerçi çār-deh sāl idi ol Māh⁹⁵
Keserdi likī Sām ü Rüsteme rāh

237 Olup ol kuvvetine ḡirre geh ḡāh
Bularsuz şayd u seyr eylerdi ol Māh

238 Bu fi‘ linden olup Māhuḡ haberdār
Hilāl olmışdı ḡamḡin ü dil-efḡār

239 Egerçi şākir idi her işinden
Mükedderdi velī bu cünbişinden

240 Nāḡehān ‘ işret iderken şeh-i Çin⁹⁶
Geldügidür aḡa bir peyk-i ḡazın

241 Meger bir şubḡ-dem kim cām-ı gerdün
Tolup ḡamr-ı şafaḡ olmışdı mey-ḡün

242 Eline cām alup ḡūrşid-i tābān
Düşüp ḡāk içre mest olmışdı ḡaltān

V (9a)

243 Görüp mihrüḡ o şevḡın ḡonca-i bāḡ
Eline ḡül gibi almışdı ayaḡ

⁹⁴ 233b. bile yanınca: yanınca bile (E)

⁹⁵ 236a. sāl: sāl (A), (E)

⁹⁶ Başlık: A (117a), E (233a), İ (125a), L (153a), V (8b)

E (233b)

244 Ne ğonca bel ūkūfe varsa anda
Mey-i jāle iup ılmıūdı ande

245 Hilāl ol ūbh-dem ğun gibi urdu
Dūzetdi bezm-i Cem cāma el urdu

246 ūarāb-ı oū-ğuvārı nūū iderken
ūadā-yı eng ü nāyı ğūū iderken

247 İrūp ta' cīl ile bir peyk-i ālāk
Ruını ūāh ōninde eyleyūp āk

L (153b)

248 Didi dōndūke bu nūh-cām-ı eflāk
Mey-i ūādī iup olğıl feranāk

249 Sa' ādet hem-demūn devlet zāhīrūn
udā olsun hemiūe dest-ğīrūn

A (117b)

250 Ne ūeh kim pāyine urmaz senūn ser⁹⁷
Anu baūına efsār olsun efser

251 Selām idūp saa ey ūāh-ı devrān
ıā sultānı ya' nī kim oten ān⁹⁸

İ (125b)

252 Didi ben ol ūehūn āk-i deriyem
İūigi bendesinūn ākeriyem

253 Olup ğālib aa a' dā-yı bedkār
ılupdur ğe cihānı baūına dar

254 apudur ūnki kān-ı lu u isān

⁹⁷ 250a. ūeh: ūu (E)

⁹⁸ 251b. ān: cān (A)

İşiginden umar derdine dermān

255 Şeh-i Çîn eyleyüben terk-i bezm⁹⁹

Ālet-i rezmedür itdügi ‘azm¹⁰⁰

256 Çün ol peyki şeh-i Çîn gūş kıldı

İçinden baħr-ı şefkat cūş kıldı

257 Koyup bezmi hemān-dem ağdı taħta

E (234a)

Derildi baħt ulular rûz-ı baħta¹⁰¹

258 Buyurdı açdılar gencīne-i zer

Şaçup altun gümüş cem‘ itdi ‘asker

259 Şu resme gördi rezm içün yarağı

V (9b)

Ki Çinin tıldı ‘asker deşt ü tağı

260 Görüp böyle müheyyā ceysini şāh

Hemān emr itdi göçdi çetr u ħargāh

261 Şeh-i Çîn Māhı da‘ vet itdügidür¹⁰²

Aḡa pend u naşīḡat itdügidür

262 Hilāle çün muḡarrer oldu rıḡlet

Çağırdı yanına ol Māhı ḡalvet

263 Didi ey adı Māhum ḡüsni māhum¹⁰³

Seḡāb-ı cānda gün gibi penāhum

264 Bugün eflāk-i ḡüsnüḡ māhı sensin

⁹⁹ Başlık: A (117b), İ (125b), L (153b), V (9a), - (E)

¹⁰⁰ 255b. rezmedür itdügi: rezme itdügidür (V)

¹⁰¹ 257b. ulular: olurlar (A)

¹⁰² Başlık: A (117b), E (234a), İ (125b), L (153b), V (9b)

¹⁰³ 263a: ey: - (E)

Güzellik kişverinin şāhı sensin

265 Kişi yaşuñ velī ‘aqluñ uludur
Özüñ dürci zekā-yı dūr töludur¹⁰⁴

266 Diyār-ı Çini ey kân-ı firāset
Geline ben ğazādan kıl hırāset

267 Saña liki kılurven iki üç pend
Ki her birisi maķbūl-ħiredmend

L (154a)

268 Budur evvelki pendüm saña ey Māh
Re‘āyāya ri‘āyet eyle her gāh

269 Bulardan ger birine şorsa kişi
Diye kim kemlige eylikdür işi

A (118a)

270 İkinci dürr-i pendüm idicek gūş
Yaraşur eyleseñ gūşuñda mengūş

E (234b)

271 Dilersen devletüñ çeşmini dā’im¹⁰⁵
Yumup açınca göz olmaya nā’im¹⁰⁶

İ (126a)

272 ‘Adālet fi’li dā’im pīşeñ olsun
Dilünđe her nefes endīşeñ olsun

273 Üçünci bu kim şeh-bāz-ı dilün ger
Çekinüp şayd içün açsa kaçan per

274 Aña ol ārzūyı eyleme kayd¹⁰⁷

¹⁰⁴ 265b1. zekā-yı: zekā (A), (E)

265b2. zekā-yı dūr: zekā dürrü (V)

¹⁰⁵ 271a. dā’im:dāyim (A), (E), (İ), (L)

¹⁰⁶ 271b. nā’im: nāyim (A), (E), (İ), (L)

¹⁰⁷ 274a. eyleme: eylemese (A), (İ)

Çıkup eṭrāf-ı Çīne kıl biraz şayd

275 Gerek şayd u şikār eyle gerek seyr
Sipāhuṅ birle ‘azm it eyleme ğayr

276 Muḥaṣṣal gün gibi ey mäh-ı tībān
Yaluṅuz eylemese eṭrāfı seyrān

V (10a)

277 **Hilāl öñinde Meh-i kām-bīn¹⁰⁸**
Du‘ ā itdügidür öpüben zemīn

278 Hilāl öñinde ıalķup yer öpüp Mäh
Didi günden günin yeg itsün Allāh

279 Öñiñce Mihr ü Mäh olsun şolağun
Yücelsin ıarķ-ı gerdūndan otağun

280 Yanuñca ceys-i devlet ‘asker olsun
Öñiñce peyk-i nuşret reh-ber olsun

281 Naşīhatlar ki virdün ‘ayn-ı ḥaķdur
Ki bir ḥarfı alana biñ sebaķdur

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

282 Senün çünkim ıapunda cākerem ben
Ne kim emreyleseñ fermān-berem ben

283 **El-vedā eyleyüben Māha Hilāl¹⁰⁹**

¹⁰⁸ 277a. Hilāl: Hilālün (A), (L), (V)

Başlık: A (118a), E (234b), İ (126a), L (154a), V (10a)

E (235a)

‘Azm-i rāh itdügüdür bād mişāl

284 Hilāl ol qavl-i t̃ibi eyleyüp gūş
Mehe taḥsīn idüp kıldı der-āğūş¹¹⁰

285 Vedā‘ idüp hemān ol meh-liḳāya
Süvār oldu ṭurup bir bād-pāya

286 Düzüp şaff-ı alayın ḥusrevāne
Hemān-dem oldu devletle revāne

L (154b)

287 Hilālī gönderi bir iki menzil
Bile yanınca Māh olmuşdı rāḥil

288 Vedā‘ idüp Hilāl ol Māhı tekrār
Yöneldi yola sür‘atle güneşvār

A (118b)

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

289 Gün gibi şehre Mehün irdügüdür¹¹¹
Nūr-ı ‘adliyle şeref virdügüdür

290 Çün ayrıldı pederden ol yüzi māh¹¹²
Buyurdi şehir-i Çine ṭutdılar rāh¹¹³

İ (126b)

291 İkinci gün sa‘ādetle seḥergāh¹¹⁴
Gün ile bile ṭoğdı şehre ol māh

292 Geçüp çün taḥta devletle oturdı

¹⁰⁹ Başlık: A (118a), E (235a), İ (126a), L (154a), V (10a)

¹¹⁰ 284b. Mehe: Meh-i (A), (E), (İ), (L)

¹¹¹ Başlık: A (118b), E (235a), İ (126a), L (154b), V (10a)

¹¹² 290a. ayrıldı: ayrıldı (E), (L), (V)

¹¹³ 290b. şehir-i: şehre (A), (İ)

¹¹⁴ 291a. gün: - (L)

Re‘āyādan nice bid‘at götürdi

V (10b) 293 Dün ü gün ‘adle oldı şöyle mā’ıl¹¹⁵
Didürdi kendüsine şāh-ı ‘ādil

294 Şu resme kıldı ‘adl ol mäh-çehre
Ki tıoldı ‘adli nāmı il ü şehre

295 Cülüsından tamām olunca bir ay
Faķırün şehrin itdi cūdı hep bāy¹¹⁶

E (235b) 296 Bu az müddetde ki çok eylik itdi¹¹⁷
Atasından daği yeg beglik itdi

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

297 Bir nice ruğları ĥurşidle mäh¹¹⁸
Şoĥbet ü ‘işret iderken nāgāh

298 İçlerinde birine cām-ı mevt
Şunulup olduğıdur anuç fevt

299 Bu zāğ-ı şām açup bir dem meger bāl
İdüpdı beyza-i ĥurşidi der-bāl¹¹⁹

300 O dem ĥurşidveş mäh-ı şeb-ārā
Toğup kılmışdı şāmı rüzāsā

301 Açup bād-ı bahārı sünbül-i ter

¹¹⁵ 293a1. dün ü gün: dün gün (V)

293a2. mā’ıl: māyıl (A), (E), (İ), (L)

¹¹⁶ 295b1. Faķırün: Faķirin (A), (E), (İ), (L), (V)

295b2. şehrin: şehrün (A), (E), (İ), (L), (V)

¹¹⁷ 296a. eylik: eglik (A), (İ)

¹¹⁸ Başlık: A (118b), İ (126b), L (154b), V (10b), - (E)

¹¹⁹ 299b. ĥurşidi: ĥurşide (E)

Meşāmm-ı şāmı kılmışdı mu‘aṭṭar

302 Zemīni eyle zeyn itmişdi ezhār
Nitekim āsmān-ı necm-i seyyār

303 urup aḥḥāk-ı gül meclis emende
Elinde c m-ı Cem eylerdi ande

304 Meger ehir ire vardı bir emenz r
Hil l itd rmi idi  r d v r

L (155a) 305 Yöresi eme v   b-ı rev ne
emen ortası av -ı usrev ne

306 Aa virmidi ezh r ile z net
Gören  dem anurdı an-ı cennet

A (119a) 307 Meger ol m h-ı  r d-i cih n-bat
amer-t c u Z  al-rif  at felek-tat

308 Bir iki l le-rus r ile alvet
ılurdı ol emende   ay u   iret

E (236a),   (127a) 309 Baında usrev ne t c-i zerr n¹²⁰
Elinde amr ile p r c m-ı s m n

V (11a) 310 Bu onca lebleriyle ol gül-end m
utarken ol emende l leve c m

311 Birine asuz ol dild rlardan
Semen-s ma v  g l-rus rlardan

¹²⁰ 309a. baında: baından (A)

312 Ki ol māhuñ be-ğāyet hem-demiydi
Harīm-i hāşşınuñ ki maḥremiydi

313 Ele zerrīn ḳadeḥ gibi alup cām
Ayağ üzre tırurken ol gül-endām

314 Ecel cāmını şundi aña devrān
İçüp pes çār-nā-çār oldu bī-cān

315 ‘Aceb midür ki her kim eylese nūş
Ḳalır tā ḥaşr olunca mest ü bī-hūş

316 Uluya kiçiye baḳmaz bu sāḳī¹²¹
Şunar bezm-i fenāda cām-ı bāḳī

317 Bu meyden şunmadın mey sāḳī-i merg
İyi meşreb ḳılır kem fi‘lini terk

318 Görüp ol ḡonca-leb bu ḥālī ol dem
Güline nergisinden şaçdı şeb-nem

319 Kimi güldürdi bir dem işbu dünyā
Ki ağlatmadı biñ kez bülbulāsā

320 Mey-i şādī ne cāna şundi gerdün
Ki zaḥm-ı ḡam dilin ḳılmadı pür-ḥūn

321 Budur dā’im bu bezm-i dehrün işi¹²²
Biledür ‘ayş u nūşi birle nīşi

322 Bu bāḡ içinde bī-ḡam ādem olmaz
Dikensüz gül elemsüz ‘ālem olmaz¹²³

E (236b)

¹²¹ 316a. baḳmaz: baḳar (E)

¹²² 321a. dā’im: dāyim (A), (E), (İ), (L)

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

323 Māh girye ideriken bī-reyb¹²⁴
Sem' ine irdügidür hātif-i ğayb

L (155b)

324 Kılurken ' ayn-ı çeşmin çeşme ol māh
İrişdi bir nidā-sem' ine nāgāh

A (119b)

325 Didi pür-ğuşşadur gerçi bu kışşa
Velī şanma tehī var bunda hışşe

V (11b)

326 Budur hışşe alup ' ibret bu işden
Yuyasın çeşme-i hamdan eliñ sen

İ (127b)

327 Bu kavı-i ğaybı Meh çün güş kıldı
İçinden āb-ı tevbe cüş kıldı

328 İdüp ol āb-ı tevbeyle dilin pāk
Meyüñ elden ayağın itdi ber ħāk¹²⁵

329 Vużū' idüp o dem kıldı ' aşāyı
Dönüp Hākka qodı bātıl hevāyı

330 Şekāvetden müberrā olsa tıynet
Sa' ādetdür taqāza-yı cibillet

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

331 Seyri içre Meh iderken seyrān¹²⁶

¹²³ 322b. ālem: ādem (E)

¹²⁴ Başlık: A (119a), E (236b), İ (127a), L (155a), V (11a)

¹²⁵ 328b. elden: elinden (E)

¹²⁶ Başlık: A (119b), E (236b), İ (127b), L (155b), V (11b)

Girdügidür düşine Fahr-ı cihân

- 332 Çü yüz mihr ile terk itdi bezmi
Sarây-ı mağribine pes kıldı ‘ azmi
- 333 Öñince yel mumu olmuşdı āhı
Ter eylerdi sirişki hāk-ı rāhı
- 334 Ezelden böyledür dehr içre āyīn
Kişi geh hurrem olur gāhī ğamgīn¹²⁷
- E (237a) 335 İrüp çün kaşına girdi ol aḡter
Tolundı şanasın hūrşid-i hāver
- 336 Vużū‘ idüp yine tekrār ol hūr
Cemālin eyledi “*nūrun alā-nūr*”
- 337 Çıkup kaşında ol dem ol dil-ārā
Serāyı mescidine girdi tenhā
- 338 Gelürken ol ruḡı şem‘ i çü gördi
Ser-ā-ser mmlar ayağ üzre tırdı
- 339 Geçüp mihrāba ol nūr-ı ilāhī
Güzellik çarḡının mihriyle māhı
- 340 İki rek‘ at kılup hācet namāzı
Hudāya yüz tıutup itdi niyāzı
- 341 Didi ey kādī-i envā‘ -ı hācāt

¹²⁷ 334b. gāhī: gāh (L)

Şaḡadur cān u dilden her münācāt

342 Ɛamu ‘ābidlerüñ ma‘būdı sensin
Ɛamu sācidlerüñ mescūdı sensin

L (156a)

343 Ɛapundan her mürīd alur murādı¹²⁸
Olur luṭfuñ nice güm-rāha hādī

V (12a)

344 Bu az ‘ömr içre ey Ğaffār-ı ‘ālem
Çoğ oldum duḡter-i rez birle hem-dem

A (120a)

345 Benüm bu cürmümi ‘afv it ilāhī¹²⁹
Ki sensin ‘afv iden cümle günāhı

346 Diyüp şaçdı güle nergisden ābı¹³⁰
Yolup sünbüllerin koydı türābı

İ (138a)

347 Şaçarken nergisinden güllere āb
Gözin ol lāle-ḡaddin baḡladı ḡāb

E (237b)

348 Girüp ol ḡonca-leb bāḡ-ı mişāle
Dererken ḡāhī verd ü ḡāhī lāle¹³¹

349 Ɛamerveş toḡdı mihr-i çarḡ-ı devlet
Ki ya‘nī ol meh-i burc-ı risālet

350 Güneş rüyın anuñ Meh çünki gördi
Yüzini sāyeveş pāyine sürdi

¹²⁸ 343a. Ɛapundan: Ɛapunda (L)

¹²⁹ 345a. bu: - (E)

¹³⁰ 346a. ābı: ānı (E)

NOT: İ nüshasında 127b varāḡına alt derkenar olarak “Ɛarşusı on kāḡıd aşıḡıdadur” notu düşülmüştür.

NOT: İ nüshasında 1-346. beyitler (118b-127b), 347-727. beyitler (138a-147b), 728-1104. beyitler (128a-137b), 1105-1206. beyitler (148a-150b) numaralı varaklarda yer almaktadır.

¹³¹ 348b. verd: - (E)

- 351 Didi ey ehl-i ‘iṣyāna nigejbān
Bu ben bīmār-ı cürme eyle dermān
- 352 Mübārek ağzın açdı çünki ol şāh
Didi yüz luṭf ile Māha ki ey Māh
- 353 Saḡa ben iki nesne idem irṣād
Ki her biri kıla ġamgīn dilün şād
- 354 Biri bu cürm-i ‘iṣyānuḡ ne kim var
Beṣāret kim kamu ‘afv itdi Ġaffār
- 355 İkinci māh-rū yāruḡ ki eflāk
İdüp bī-nūr kıldı menzilin ḡāk
- 356 Saḡa yār ola bir meh-rū ḡadı mihr
Deḡānı zerre-i nāçiz adı Mihr
- 357 Bu āhū çeşmi şayda līkī ey Māh¹³²
Vesīle şayd olısar olğıl āġāh¹³³
- 358 Diyüp oldı revāne Faḡr-ı ‘ālem
Ḥabīb-i ekrem-i evlād-ı ādem
- 359 Biraz geh uyḡuya ḡand’ol şeker-leb
Pes açdı gözlerin mānend-i kevkeb
- 360 Görür mihrün o meh-rū nūr-ı mihri¹³⁴
Dilün ṭolmıṡ tamām arz u sipihri
- 361 Didi bu ki vesīle şayd olur çün

¹³² 357a. līkī: līk (V)

¹³³ 357b1. olısar: olursar (A)

357b2. olısar: olusar (E), (İ), (L)

¹³⁴ 360a. mihri: mihriini (A)

E (238a), V (12b) Revādur pīşüm olsa şayd her gün

L (156b) 362 Toğınca tā gün andan sonra ol şeb
Gözin yummadı Meh mānend-i kevkeb

363 Gehī kıldı namāz u itdi tevḥīd
Gehī kıldı niyāz ü itdi taḥmīd

A (120b) 364 Şayd iderken Meh-i ḥūrşīd-liḳā¹³⁵
‘Askerine ne dūrūr oldığı cūdā

İ (138b) 365 Çü bāz-ı subḥuñ oldı bālī bī-ḳayd
İrüp zāğını şāmuñ eyledi şayd
366 Velī pāyinde altun çingırağı
Şu‘ ā‘ ı rüşen itdi deşt ü tağı

367 Turup ol şubḥ-dem ḥūrşīdveş Māh
Binüp bir esbe tutdı şayd içün rāh

368 Güneş gibi çün ol ferḥunde-ṭālī‘
Sarāyı maşrıḳından oldı lāmi‘¹³⁶

369 Öjince bağlayup şaf ehl-i dīvān
Yüridiler yanınca ol yüz oğlan¹³⁷

370 Bu āyin ü bu tertīb ile ol Māh
Güneşveş toğdı tağlara seḥergāh

371 Hemān şāhīn bağışlarla çün bāz
O ḳara gözli itdi şayda āğāz

¹³⁵ Başlık: A (120b), İ (138a), L (156b), V (12b), - (E)

¹³⁶ 368b. lāmi‘: ṭālī‘ (L)

¹³⁷ 369b. yanınca: peyince (A), (İ), (V)

- 372 Gehî şeh-bāzdan ref' eyleyüp kayd
Nice kebg ü kebüter eyledi şayd
- 373 Sürüp şirāne esbin gāhî ol mîr
Nice bebr ü pelengi itdi naḥcîr
- 374 Bu nev'e şayd iderken ol yüzi māh
E (238b) Bir āhū uğradı öñine nāgāh
- 375 Sürüp ardınca anuḡ esb-i tāzî
Aşurdu aña nice tağ u yazı
- 376 Şikār idince ol āhūyî ol şîr
Uyardı şem' in encüm gökde yir yir
- 377 Dönüp geldügi semte bulmayup rāh
O şeb tağ içre aḥşamladı ol Māh
- 378 **Meh giderken güneşāsā tenhā**¹³⁸
V (13a) **Kāḥ-ı Pervîni dürer itdügi cā**
- 379 Seher yüz şevk ile İskender-i Çîn
Çün aşdı çarḡa bir āyîne zerrîn¹³⁹
- 380 Olup 'aksi şu' ā'ına cihān ḡarḡ
Reh oldu çünki ḡayr-ı rāhdan fark
- 381 Sehergehden tûrup gün gibi ol Māh
L (157a) Şanup geldügi semte tutdı bir rāh
- 382 Bunı bilmez velî ol māh-ı tābān
Ne şûret gösterür mir'ât-ı devrān

¹³⁸ Başlık: A (120b), E (238b), İ (138a), L (156b), V (13a)

¹³⁹ 379b. āyîne: āyîne-i (A)

A (121a)

383 Bir iki gün gözine gelmeyüp ḥāb
Revān oldu o kūhsār içre çün āb

384 Üçünci dün irişdükde seḥergāh
İrer bir sebzezāra rāhı nāgāh

İ (139a)

385 Görür bir sebze kim eṭrāfı gülşen
Felekler sebzezārı gibi rüşen

386 Görinen ol çemende yir yir ezhār
Şanasın gökyüzinde necm-i seyyār

E (239a)

387 Yapup ol sebze bir köşk-i ‘ālī
Aḡa gülşenden itmışler ḥavālī¹⁴⁰

388 Görüp Meh ol maḡām-ı dil-güşāy¹⁴¹
Begendi ḡatı cāndan ol ārāy

389 Hemān ol māh-rū esbinden indi
Şalup atın göge ol köşke bindi

390 İderken seyr eṭrāfın o meh-rū
Gözi āhūların bend itdi uyḡu

391 Şeh itdi çün burada istirāḡat
Görindi ceysine n’oldı ḡikāyet

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

392 Ceyşi şayd ile Māhı gördügidür¹⁴²

¹⁴⁰ 387b. ḥavālī: aḡvālī (A)

¹⁴¹ 388a. Meh: - (E)

¹⁴² Başlık: A (121a), E (239a), İ (139a), L (157a), V (13a)

Ṭağa ardınca bile sürdügidür

393 Görür ‘ asker kim ol ferhunde-aḥter
Ki ya‘ nī ol meh-i ḥūrşid-manẓar

394 Bir āhūnuṅ sürüp ardınca çün şīr
Gider illā ki biṅ yaydan nite tīr

395 Ṭolununca gözinden anlaruṅ Māh
Bir ulu ṭağa irgürdi varup rāh

V (13b)

396 İrince ḥāşılı ol ṭağa ‘ asker
Ṭolundı mihr ü toḡdı māh-ı enver

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

397 Şubḥ dek ‘ asker-i Meh mişl-i Sühā¹⁴³
Gözlerin yummaduḡıdur ḳaṭ‘ ā

398 Felek güm kıldı çünkim şāh-ı Çīni
Yüridi ‘ askeri şāmuṅ zemīni

399 Şeb irdi gördi ‘ asker kām u nā-kām
O dün kıldılar ol arada ārām

400 Toḡınca gün Mehūṅ fikriyle ol şeb

E (239b), L (157b) Birisi yummadı göz mişl-i kevkeb

401 Bulmayup şehirini ‘ asker-i Çīn¹⁴⁴
Şehre döndükleridür zār u ḥazīn

402 Toḡup mihr-i cihān-ārā seḥergāh

¹⁴³ Başlık: A (121a), E (239a), İ (139a), L (157a), V (13b)

¹⁴⁴ Başlık: A (121a), E (239b), İ (139a), L (157b), V (13b)

A (121b)

Çü tıtdı cānib-i mehden yaṅa rāh

403 O dem ḥūrşīdāsā ‘ asker-i Çīn
Kamu Mehden yaṅa reh tıtdı ḡamgīn

İ (139b)

404 Taḡılup taḡ u taşa bunca biṅ er
Bir iki gün o Māhı istediler

405 Velī her rūz u rūşen Māhdan dūr
Görindi gözlerine şām-ı deycūr¹⁴⁵

406 Görürler bulmaḡa yok Māhı imkān
Dönerler şehir-i Çīne zār u giryān

407 Perīşān u müşevveş çünki ‘ asker
Gelüp bī-māh şehre girdi yer yer

408 Görüp anları bī-meh ḥalk-ı şehirün
Şeb oldu gözlerine rūzı dehrün

409 Kime şunsa bu devrān cām-ı vuşlat
İçirür döne döne zehr-i firḡat

410 Ne yirde olsa cem‘ iyyet bu devrān
İşi kılmak durur anuṅ perīşān

411 Dimiş zevḡin süren devr-i zamānuṅ
Vişāli hicrine degmez cihānuṅ

412 Kendünün ‘ askerini şanup Māh¹⁴⁶

¹⁴⁵ 405b. deycūr: dīlcūr (E)

¹⁴⁶ Başlık: A (121b), E (239b), İ (139b), L (157b), V (14a)

V (14a)

Ceyş-i Pervîne sürdügüdür rāh

E (240a)

413 Felek her kime virmek istese genc

Havāle eyler evvelden aña renc

414 Yidürmez kimseye balın belāsuz

Çomaz gencīnesini ejdehāsuz

415 Bu gülzāruñ güli bī-ḥār olmaz

Bulınmaz bir hezārı zār olmaz

416 Gülün ger olmasa ḥār-ı belāsı

Bilinmezdi anuñ ḳadr u şafāsı

417 İden ḥārı belāsına taḥammül

Bu gülşenden ḳopardı Meh gibi gül

418 Gör imdi vaşlına irince Mihrün

Ne yüzden çekdi meh cevvin sipihrün

419 O köşk üzre uyurken ol gün ol Māh

Süheyl urup uyardı rahşı nāgāh

L (158a)

420 Çün açdı nergisin ol lāle-ruḥsār

Görür ‘ askerle ṭolmış semt-i kuhsār

421 Şanup ol ceyşi kendü ‘ askerin Māh¹⁴⁷

Binüp esbine ṭıtdı ol yaña rāh¹⁴⁸

A (122a)

422 Meger var idi ol arada bir şehir

Dögerdi iki yanın sürunuñ baḥr

¹⁴⁷ 421a. kendü: kendi (A), (İ), (E), (L)

¹⁴⁸ 421b. ṭıtdı ol yaña: ol yaña ṭıtdı (L)

İ (140a)

423 Taşı cennet mişâli bâğ u bustân
İçi pür kaşr-ı hûb u hûr-ı ğilmân

424 Güneş gibi virürdi şu‘le sūri
Alurdi pertevinden Māh nūri

425 Zafer bulmamağa Ye‘cūc ü a‘dā
Hişārı pek Sikender-seddiāsā

E (240b)

426 O şehriñ dirler idi nāmına Māh
Ağa mīr idi Pervīn adlu bir şāh

427 Dağı var idi üç yüz şehri maḥşūr
Ki her birinüğ içi taşı ma‘mūr

428 Tütıncaḳ şayd içün bir semte rāhı¹⁴⁹
Çıkarıdı bilesince biñ sipāhī

V (14b)

429 Kaçan cem‘ itse darb u ḥarb içün er
İrerdi bir iki yüz biñe ‘asker

430 Olup küfre muşır līkin ol aḥmaḳ
Şanurdi ḥaḳḳı bāṭıl bāṭılı ḥaḳ

431 Gelüp cānına key dil-keş bu şaḥrā
Ol itmişdi o köşki anda peydā

432 Bu semte şayd içün itdükçe ‘azmi
Gelüp eylerdi ol köşk üzre bezmi

¹⁴⁹ 428a: Tütıncaḳ: Tütinceḳ (A), (E)

- 433 Meger ol gün yine Pervîn nâgâh
Bu semte tutmuşdı şayd için rāh
- 434 Şikār u şayd u seyr idüp hezārān
Yine ol köşke yüz tutmuşdı şādān
- 435 Gelürken köşkine Pervîn nâgâh
Güneşveş qarşusından toğdı ol Māh
- 436 Nazar itdükde Pervîni bed-ahter
Görür kim ol meh-i hūrşid-manzar
- 437 Güneş-şüret velî heybetde Mirrîh
Biner bir esbe sîmîn-na' l ü zer-mîh

L (158b)

- 438 Alup destine nîze qāhirāne
Taķınmış tîğ ü tîrin Rüstemāne

E (241a)

- 439 Kōmıř farķına bir řāhāne tācı
Ki deger yidi iķlīmüñ harācı

A (122b)

- 440 Bu āyin ü bu tertîbile ol hîn
Görincek Māhı hayrān qaldı Pervîn
- 441 Biraz k'ol Māhı Pervîn itdi seyrān
Hıķāb itdi dōnüp ceyşine ol ān

İ (140b)

442 Didi kimdür görüñ bu mäh-ruhsār
Ne burca ‘azm ider ol necm-i seyyār

443 İşitdiler çün andan bu maķāli
O dem ol emre idüp imtişāli

444 Çeriden ayrılup kırk elli ādem
Mehüñ üstine yüz tutdılar ol dem

445 İrüp yıl gibi ol serv-i revāne
Didiler aña ey şāh-ı yegāne

V (15a)

446 Cemālünden umar ay ü güneş fer
Ne burcuñ necmisin ey mäh-peyker

447 Bu ceysün mīri ya‘ nī şāh Pervīn
Kim olduğın şorar ey Husrev-āyīn

448 **Cenk iderken meh-i hūrşid-liķā¹⁵⁰**
Ķıldığıdur atı ayağı ħaķā

449 Çün ol iķlīm-i ħüsnüñ pādişāhı
Güzellik çarħınuñ mihriyle mähı

450 İşitdi çün bulardan böyle güftār

¹⁵⁰ Başlık: A (122b), E (241a), İ (140b), L (158b), V (15a)

Ne yüzden toğdı gör ol māl-ruḥsār

451 Didi ibni şeh-i Çinem adum Māl
Düşüp ceşümnden ayru ḥikmetu'llāh

452 Nice kūhsār aşup Mihr ü Meh-āyīn
Bu dem irdüm size ey ceş-i Pervīn

E (241b)

453 Bugün Pervīn elümden kırtarur ser
Olursa baḡa şeh-i Çine reh-ber

454 Bu kavli çün bular Mehden işitdi
Biri tiz anlaruḡ Pervīne yitdi

455 Ne kim Meh evvel āḡir didi bir bir
Ḳamusın eyledi Pervīne taḡrīr

456 Bu naḡli diḡleyüp Pervīn-i kāfer
Gelüp ḡışma okudı küfri ezber

457 O ḡışmile hemān Pervīn-i bī-dīn
Meh üzre sürdi ' asker birle pür-kīn

L (159a)

458 Hemān Meh daḡi ol dem ḡāhirāne
Çeküp tīḡin yüridi Rüstemāne

A (123a) 459 Çün oldu ‘ asker Pervîne dāḥil
Şan ol gün yire Mirrîḥ oldu nāzil

460 Kaḳıyup ḳankısına ursa şemşîr
İki bölerdi bir ḳarb ile ol mîr

İ (141a) 461 Kime tîr itse pertāb ol ḳaşı yāy
Geçerdi baḡrına diyince ol hāy

462 İrüp ḥıṣmile ursa her kime gürz
İderdi sürme olsa kūh-i Elburz

V (15b) 463 Ne şaḥşa nîzesin itse ḥavāle
Ḳılurdu mevt aşın aḡa nevāle

464 Kemendin kime pertāb itse ol şîr
Ḳılurdu dîv olursa anı naḥçîr

E (242a) 465 Bu tarzile o gün az demde ol ḥān
Çoḡınuḡ eyledi cisini bî-cān

466 Bu nev‘ e cenk iderken ol yüzi māh
Ḳazā-yı āsmānî irdi nāḡāh

467 Yıkıldı sürçüp at ol ḳadd-i şimşād
Düşürdi şanasın gül yapraḡın bād

- 468 Dirüp kendün turunca ceyş-i küffâr
Düşüp üstine kıldılar giriftâr
- 469 Çü döndi kām-ı Pervîn üzre gerdün
Getürdiler öğine mähî tütğün
- 470 Tutılmış gördi çün Pervîn Mähî
Hemân ‘ askerle tutdı şehre rāhı
- 471 İrince şehre Pervîn-i bed-ahter
Tolundı Mihr ü toğdı Mäh-ı enver
- 472 **Emr-i Pervîn ile sihr-i cellād¹⁵¹**
Tiğ alup destine çü şems-i münîr
- 473 ‘Ömri yayını yaşma kâsdına
Sürdügidür Meh üstine çün tîr
- 474 Eger var ise sende ‘aql u dāniş
Bilenden bilmesen bu kârı danış¹⁵²
- 475 Her işi kılmadın fikr it öjinde
Nedāmet çekmeyüm dirsen şonunda
- 476 Cihānda şol ki ‘aql issi kişidür

¹⁵¹ Başlık: A (123a), E (242a), İ (141a), L (159a), V (15b)

¹⁵² 474b. bu: bir (V)

L (159b)

Bu kārı pīşe idinmek işidür

477 Sehergeh çünki bu cellād-ı eflāk
Meh üzre çekdi tīg-i mihri bī-bāk

478 Görüp destinde tīg-i Mihri nāgāh

A (123b), E (242b)

Katı çaldırdı ol dem beñzini Māh

479 O gün Mehden turup almağ içün kīn
Siyāset tahtına oturdu Pervīn

480 Hemān cellāda emr idüp ğāzabnāk¹⁵³

İ (141b), V (16a)

Ki tīz ol Māhuñ eyle menzilin hāk

481 Çeküp cellād o dem bir tīg-i hūn-rīz
Meh üzre sürdi kim xanın dōke tīz

482 Görüp ol hālī şehrūñ halkı nāgāh
Didiler çağrışup Pervīne ey şāh

483 Bizi tīğūñla öñdin eyle ihlāk¹⁵⁴
Kıl andan şonra māhuñ menzilin hāk

484 Bugün Māhı helāk eylerse ger şāh
Olup yarın Hilāl ol işden āgāh

¹⁵³ 480a. idüp: itdi (A), (İ), (L), (V)

¹⁵⁴ 483a. öñdin: evvel (E)

485 Gelüp ölmüş bulursa oğlunu ger
Diri bizden ne şeh kıya ne çāker

486 Dağı bizden bilür şeh hōd yek anı
Ki bu karnuğdur ol şāhib-kıranı

487 **Mehi ihlākdan geçüp Pervīn¹⁵⁵**
Girdügidür tarīk-i āla hazīn

488 Çün ol bed-baht u bed-āyin-i bī-dīn
Ki ya‘ nī şeh-i Māhuş şāhı Pervīn

489 İşitdi çün bulardan böyle güftār
Olup bir dürlü dağı hāli nā-çār

490 Dönüp itdi vezīrine hīṭābı
Bu derde istedi andan cevābı

491 Vezīr anı görüp fi’l-hāl ṭurdı
Ruḥını şāh öñinde yire sürdi

E (243a)

492 Didi şāha cihān ṭurduqça var ol
Serīr-i ‘ izzet üzre tācdār ol

¹⁵⁵ Başlık: A (123b), E (242b), İ (141b), L (159b), V (16a)

493 Ğudā itsün seni dā 'im muẓaffer¹⁵⁶
Öñinde düşmenüñ ƙalsun muħaƙƙar

494 Tıyup Māhuñ tıtulduğın şeh-i Ğın
Gelince şeh ü kendüñ üzre pür-kın

495 Gelür ben bendeñe şāhā bu tedbır
Oƙuyup siħr idevüz Māhı teşhır

L (160a)

496 Ki ya' nı Māhdan ref' eyleyüp bend
Virevüz aña şeh ü ħıl' at u kend

497 İdüp daħı ri' āyetler hezārān

A (124a), V (16b)

Ƙılavuz bir sarāy içinde mihmān

498 Pes andan düzevüz bir meclis-i ħāş
Ki ola zühre muṭrib Māh raƙƙāş

499 Ola çünkim müheyyā bezm-i şāhı
Varup bir mır alup gelsün o Māhı

500 Gelüp çünkim toğā bezm içre ol Māh
Aña ƙarşu varup iƙbāl idüp şāh

İ (142a)

501 Hezār i' zāz ü ħürmet birle ol ān

¹⁵⁶ 493a. dā 'im: dāyim A), (E), (İ), (L)

Yanına alsun anı şāh-ı devrān

502 Çekilsün der-‘ aḳab envā‘ -ı ni‘ met

Şunulsun destine mey diyü şerbet

503 Tıyup ḥamr olduğın içmezse ger Māh

Ḳızıṅ Mihre bir ādem gönder ey şāh

504 Giyüp ol sīm-ten zerrīn ḳabālar¹⁵⁷

E (243b)

Ṭaḳınup dürlü ḥalḥāl-ı mücevher

505 Muḥaṣṣal ğarḳ olup nūra güneşveş

Bırağup nār-ı Mihri Māha āteş

506 Bu āyīn ile ol ḥūrşīd-ruḥsār

Gelüp toğsun o burc üzre güneşvār

507 Çün ol Mihrün göre Meh gün yüzini

Yitüre mişl-i kevkeb kendüzini

508 O dem ol Māh-rū çün Şeyḫ-i Şan‘ ān¹⁵⁸

Vişāl-i Mihr içün terk ide imān

509 Çü yüz Mihr ile Meh terk eyleye dīn

Vir ol Zühre-cebīni aḡa ol ḥīn

¹⁵⁷ 504a. sīm-ten: sīmīn (L)

¹⁵⁸ 508a. ol: - (E)

510 Hilāl irdükde bebr ü şîr gibi

Aña ol Māhı gönder tîr gibi

511 Ger eylerse Hilālün menzilin hāk

Ḳoma āyîne ḳıl anı da ihlāk

512 Var andan şehir-i Çine şehriyār ol

Geçüp taht-ı Hilāle kām-kār ol

513 **Māha Pervîn giydürüp dībā¹⁵⁹**

Bir serāy itdügüdür aña cā

514 Görüp bu rāyı ki mergüb Pervîn

L (160b), V (17a)

Hemān Māhı idüp iṭlāk ol hîn

515 Virüp hil‘ at şu deñlü ḳıldı ihsān

Ki yüz binde birin şerh itmez insān

516 Bu āyîn ile ol gün yüzli Māhı

A (124b)

Alup hürmetle Pervînün sipāhı

517 İletdiler varup bir hoş sarāya

E (244a)

Ki menzil ola ol gün yüzli aya

¹⁵⁹ Başlık: A (124a), E (243b), İ (142a), L (160a), V (16b)

518 Velî ol burc olunca Mâha menzil

İrüp şeb oldu şem' -i Mihre hâ 'il

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

519 **Ḳurdurup meclis-i şāhî Pervîn**¹⁶⁰

İ (142b)

Şalduğıdur Mehe bir mîr-i güzîn

520 Felek mişbâh-ı mihri kıldı çün güm

Belürdi şem' -i mâh-ı çarḥ-encüm

521 Ne meh şem' in yakup her necm-i seyyār

Bezendi bezmgâh-ı çarḥ-ı devvār

522 Meger ol meclis içre ḥikmetu'llāh

Ḳonuşmadı o şeb Pervînle ol Mâh

523 Hemân emr itdi ol dün içre Pervîn

Bezendi bezm-i şāhî Ḥusrev-âyîn

524 Çün evvelden olupdı böyle tedbîr

Hemân Pervîn Mâha şaldı bir mîr

525 İrüp urdı Meh öñinde yire yüz

Didi kılsun şehā Haḳ bir günün yüz

¹⁶⁰ Başlık: A (124b), E (244a), İ (142b), L (160b), V (17a)

526 Hudā düşmenlerüñi dost itsün
Saña yavuz şaňanuñ başı gitsün

527 Du‘ âlar eyleyüp Pervîn bî-ğad¹⁶¹
Oğudı sen Mehi ey Müşterî-ğad

528 Ele Pervîn alup cevherî cām¹⁶²
İtdügidür Mehe vāfir ibrām

529 Çün ol şāhen-şehi ferğunde-ağter
Ki ya‘ nî ol meh-i hūrşîd-manzar

530 İşitdi çünkim andan böyle güftār
Ağa Pervîne varmak key gelüp ‘ār

E (244b)

531 Didi böyle cihānda olmadan şağ
Ölüp olsam yeg idi tu‘ me-i zāğ

V (17b)

532 Diyüp geçdi bu göñlinden kim ol ān
Tırup tîz eyleye ol şahsı bî-cān

533 Tıyup irdükde Pervîni bed-ağter
Ölince cenk ide ol māh-peyker

¹⁶¹ 527: - (L)

¹⁶² Başlık: A (124b), E (244a), İ (142b), L (160b), V (17a)

- L (161a) 534 Bu efkârı iderken ol yüzi mäh
İrişdi bir nidā sem‘ine nāgāh
- A (125a) 535 Didi irmek dilerseñ vaşl-ı Mihre
Var ey Meh şabr it ālām-ı sipihre
- 536 Bu gülzāruñ dikensüz verdi olmaz
Bulınmaz bir hezārı derdi olmaz
- 537 Bu gülşenden koparmak isteyen gül
İder hārı belāsına taḥammül
- İ (143a) 538 Şular kim ola maṭlūba vesā’il
Görür maḥbūb olan anları ‘āqıl
- 539 Bu kavı-i ğaybı Meh gūş eyledi çün
Turup ‘azm itdi pes Pervīne ol dün
- 540 Çü toğdı bezm-i Pervīn üzre ol Māh
Görenler didi ḥüsnin bāreka’llāh
- 541 Turup iqbāl idüp ol Māha Pervīn
İdindi anı hem-zānū o bī-dīn
- 542 Çekildi öñlerine der-‘aḳab ḥūn
Gümüş zarf içre kimi kimi altun

E (245a) 543 Çü ni‘ metlerle şofra zeyn olındı
Gelüp biryân-ı murğ ortaya kındı¹⁶³

544 Mehe kılmagıçün Pervîn ‘ izzet¹⁶⁴
Yidürdi kendü desti birle ni‘ met¹⁶⁵

545 Bu ta‘ zîmin görüp Pervînüñ ol Mâh
Ta‘ accüb eyleyüp gülerdi geh gâh¹⁶⁶

546 Sürûrından şanup daḥkını Mâhuñ
Tolar kalbi şafâ Pervîn şāhuñ¹⁶⁷

547 Muḥaşşal gördi çün Mehde güler yüz
Dönüp sâķiye Pervîn eyledi göz

V (18a) 548 Hemân sâķi-i sîmîn-sâ‘ id ol ḥîn
Kodı bir bâdeye ortaya zerrîn

549 İçi pür mey velî şeş-küşe-endām
Ki her bir küşede konmış birer cām

550 Kimi Fağfūrî anuñ kimi sîmîn
Kimisi cevherî kimisi zerrîn

¹⁶³ 543b. kındı: konuldu (E)

¹⁶⁴ 544: - (L)

¹⁶⁵ 544b. kendü: kendi (A), (İ), (E)

¹⁶⁶ 545b. gülerdi: aḡlardı (V)

¹⁶⁷ 546b. Tolar: Tolardı (E)

- 551 Velî ol Һamra geҗmişlerdi Һan‘at
Gören bādî naẓar Һanurdı Һerbet
- 552 Һunup Pervîn alup bir cevherî câm
Dönüp ol Māha kıldı dürlü ibrām¹⁶⁸
- 553 Didi ey mülk-i Һüsnün pâdişāhı
Güzellik җarҺınınu mihriyle māhı
- A (125b), L (161b) 554 Bu devr-i җarҺ var olduҗça var ol¹⁶⁹
Yirimde Һehr-i Māha Һehriyār ol
- 555 Kim ister kemlүgүн bulmasun eylik¹⁷⁰
Gedā olsun elүnde varsa beglik
- E (245b) 556 SaҺa bu Һunduғum Һerbetdür ey Māh
Yalan yaҺlıҺ degүldür bilür Allāh
- İ (143b) 557 Bu Һile birle gör Pervîn-i maҗhūr
Diler ol Māhı dīninden kıla dūr
- 558 Һamra meyl itmeyicek māh-ı Ғīn¹⁷¹
Mihredür Һalduғı ādem Pervîn

¹⁶⁸ 552b. ibrām: iҗdām (V)

¹⁶⁹ 554a. var ol: ol var (E)

¹⁷⁰ 296a. eylik: eglik (A), (İ), (V)

¹⁷¹ 558a. māh-ı Ғīn: māh-ı җebīn (L)

Başlık: A (125b), E (245b), İ (143b), L (161b), V (18a)

559 Cevābında dir ol kân-ı ferāset¹⁷²

Baḡa şunma şarābı diyü şerbet

560 Ne var alınsa ḡamruḡ reng-i rūyı

Aḡa şāhid degül mi kendü bŷy¹⁷³

561 Țurur ‘ aḡlum degülem mest ü bî-hüş

Niçün şerbet diyü ḡamrı idem nüş

562 Bu söz şādır olıncaḡ Mehden ol ḡîn

Yine gör kim ne yüzden toḡdı Pervîn

563 Birin çağırdı ḡidmetkârlardan

Ḥışālî ḡŷb u ḡoş reftârlardan¹⁷⁴

564 Didi tîz var benüm ol duḡterüme

Güneşden baḡtluraḡ aḡterüme

565 Ki gelsün bunda mehveş kevkebeyle

Hezārân ‘ izz ü nāz u mertebeyle

V (18b)

566 Çün ol ḡul bu kelāmı ḡüş itdi

Țoyup başı ayak götürdi gitdi

567 **Meh görüp mihr-i Zühre-ruḡsārı**¹⁷⁵

¹⁷² 559a. dir: - (E)

¹⁷³ 560b. kendü: kendi (A), (E), (İ), (L)

¹⁷⁴ 563b. reftârlardan: ḡüftârlardan (A), (İ), (V)

Olduğudur anuñ dil-efgārı

- 568 Meger bir duğteri vardı adı Mihr
Degüldi zerre-i nūr-ı ħadi mihr
- 569 Gül-endām u sehī-ğadd ü semen-ber
E (246a) Lebi ġonca-‘ izārı verd-i aħmer
- 570 Kime siħr itse şāhir çeşmi bī-zūr¹⁷⁶
Kılurdu māh-ı gerdūn olsa meshūr
- 571 Ĥudā kıl mışdı ħüsnin eyle zībā
Ki Yūsuf görse olurdu Züleyhā
- 572 Çıkarup ħüsnile Şīrīn gibi ad
Nice Ĥüsrevleri kıl mışdı Ferħād
- 573 Nazīri yoğ idi maħbūbelikde
A (126a), L (162a) Mişāli hem-çünān mergūbelikde
- 574 İrüp ol kıl didi çün ol mağālī
Tırup ol emre idüp imtişālī
- 575 Açup la‘l ü gevher gencin ol ħūr
Tağınup oldu ol “*nūrun alā-nūr*”

¹⁷⁵ Başlık: A (125b), E (245b), İ (143b), L (161b), V (18b)

¹⁷⁶ 570a. Kime: Kimi (A), (E)

İ (144a)

576 Giyüp dürlü libâsı daḡı dībā
Müretteb eyledi özini zībā

577 Çü zeyn itdi özin ol serv-i sīmān
Urındı farḡına bir tāt-ı zerrīn

578 Bu āyīnile ol ḡurşīd-i lāmi¹⁷⁷
Sarāyı maṭla¹ ından oldı ṭālī¹

579 Toḡınca likī burcından ol aḡter
Mehe ¹arz eyledi ḡüsnini ḡāver

580 Olup ḡurşīdveş ol dem Feraḡ-şād
Revān oldı hemān ol serv-i āzād

581 Yürürdi zülfi ¹anber şaça şaça
Cemāli bāḡı güller aça aça

E (246b), V (19a)

582 İrişdi atası bezmine duḡter
Şan indi āsumāndan yire ḡāver

583 Bıraḡdı şoḡbet ehlin ḡüsni ṭāba
Nazar itdi çü Meh ol āfitāba

584 Ki gördi ḡūr-manzar bir perī-ḡad¹⁷⁸

¹⁷⁷ 579a. likī: lik (V)

Melek-sîmā vü sîmîn-ber sehî-ķad

585 Belinde bir kemer zerrîn ü pür-reng
Ki nakşın görse mâniler kıllur deng

586 Henüz bāğında olmuş verdi ĥandān
Yüzinde berķ urur envār-ı îmān

587 Görüp bu vechile ol dil-sitānı
Göñülde sevdi biñ cān ile anı

588 **Göricek Māhı Mihr-i zerre-dehān¹⁷⁹**
Ol daħı sevdügidür anı hemān

589 Görür duĥter daħı bir māh-ruĥsār
O bezmi eylemiş rüşen güneşvār

590 Egerçi ĥüsni Yūsuf gibi zibā
Velîkin Mışr-ı heybetde Yehūdā

591 Göricek Māhı böyle Mihr-i Pervîn
O daħı aña ‘āşık oldu ol ĥîn

592 Velî Mihrün iderken ĥüsni seyr

A (126b), L (162b)

Öñine düşdi Māhuñ gördügi seyr

¹⁷⁸ 584a. ĥūr-manzar: ĥūri manzar (L)

¹⁷⁹ Başlık: A (126a), E (246b), İ (144a), L (162a), V (19a)

593 Didi var ise ol meh-rû durur bu
Eger Mihr ise adı o durur bu

594 **Mihri içün Mehe Mihrün Pervîn**¹⁸⁰
Ƙılduğıdur meyü küfri telķin

595 Ʀoğup Mihr itdi çün bezmi münevver
E (247a), İ (144b) Bu kez gör n'itdi Pervîn-i bed-ağter

596 Dönüp Māha didi ey şāh-ı hūbān
Senün olsun bu hūsn iline sulţān

597 Şu şart ile içüp mey ey güzel hān
Bunun Mihri içün terk eyle imān

598 Ki şehr-i Mısr-ı hūsn içre bu ağter
İdelden Yūsufāsā ' arz-ı peyker

599 Meţā' -ı vaşlına ey māh-ruhsār
V (19b) Bu ayuğ nice yüz biğ müşterī var

600 Velī Mihre olurken Māh hem-ser
Degül olmak münāsib gayri ağter

601 Senüñdür Meh bununıdur Mihr adı çün

¹⁸⁰ Başlık: A (126b), E (246b), İ (144a), L (162b), V (19a)

Revādur çift olursa ay ile gün

602 Saḡa bu kām içün ey māh-ruḡsār
Benüm yerden göge dek minnetüm var

603 Bu ḡile birle gör Pervīn-i kāfer
Güni balçığıle setr itmek ister¹⁸¹

604 **Şatmayup vaşl-ı Mihre Meh dīni¹⁸²**
Şıdığıdur kelām-ı Pervīni

605 Cevābında didi ol şāh-ı ‘ālem
Buḡa rāzī olur mı hīç ādem¹⁸³

606 Şu kim ‘aql-ı kemāle hem yār ola¹⁸⁴
Değışür mi ‘aceb altunı pūla

607 Gelürse cāmveş cānum dehāna
İçüp dermān idinmen anı cāna

608 Derilse şāhir-i ‘ālem buraya
Beni teshīr idemezler oraya

E (247b)

¹⁸¹ 603b. balçığıle: balçıḡa (A)

¹⁸² Başlık: A (126b), E (247a), İ (144b), L (162b), V (19b)

¹⁸³ 605b. rāzī: rızā (E)

¹⁸⁴ 606a1. hem: - (V)

606a2. aql-ı: aql-u (E)

- 609 Ki zîrâ sevdüğüm maḥbûb-ı Hâkdur
Sözi gerçek anuḡ hem fi‘li ḥâkdur
- 610 Anuḡ şânındadır ta‘lîk-i “*Levlāk*”
Ki “*ol olmasa ḥalk olmazdı eflāk*”
- 611 Anuḡ dîni dūrür dîn-i mü‘ebbed
A (127a), L (163a) Muḥammed nāmı vü şer‘i mü‘eyyed
- 612 Bu deḡlü söyleyüp Mâh oldı ḥâmûş
Mey-i Mihr itdi lîkin anı ser-ḥoş
- 613 **Ḳışşadan ḥişşe aḡz iden cāna**¹⁸⁵
Var durur bunda pend-i pîrâne
- 614 Gel ey her ḳışşadan ḥişşe alan yār
İ (145a) Belâ-yı küfrle îmandan ḥaberdār
- 615 Mişâli bunlaruḡ gûlzâra beḡzer
Gûli îmāna küfri ḥâra beḡzer
- 616 İden cān bâḡına zînet gûlini
V (20a) Şikār eyledi ḳudsî bûlbûlini
- 617 Ḳılan ḥâr ile pür-dil sebzezârın

¹⁸⁵ Başlık: A (127a), E (247b), İ (144b), L (163a), V (19b)

Yabāna atılıser anda yārın¹⁸⁶

618 Degüldür ser-seri çün hāl-i ‘ālem

Neyi kim ekse anı biçer ādem

619 Uyup nefse öziñe olma ğirre

Mübeddel eyleme ħayr işi şerre

620 Ħayāt-ı ‘ömre maġrūr olmaġ olmaz

Aķarşudur tayanup tırmaġ olmaz

621 Bu pend ü bu naşīhat bil ki ħaķdur

Ki bir ħarfi alana biñ sebaķdur

E (248a)

622 Burada kıldı çün pend ü naşīhat

Neye vardı gel imdi gör ki şoĥbet

623 **Sūĥan-ı Mehden alınup Pervīn¹⁸⁷**

Maĥbese şalduġıdur anı ħazīn

624 Bu na‘ti diñleyüp Pervīn-i kāfer

Oķudı kaķıyuban küfr-i ezber

625 Çaġırup didi kullarına der-ĥāl

Ne lāyık ola buña duĥter u māl

¹⁸⁶ 617b. dil sebzēārın: cān gülsitānın (A), (İ), (L), (V)

¹⁸⁷ Başlık: A (127a), E (248a), İ (145a), L (163a), V (20a)

626 Sözümi çünkü red kıldı bu oğlan
Şaluñ habse idüp siz bunu ‘üryān

627 İştildiler çün andan bu maķāli
Turup ol emre idüp imtisāli

628 Çıkardılar gül-endāmın kabādan
Şanasın gonca açıldı şabādan

629 Çün itdiler o gün ruhsārı ‘üryān
Bulutdan şanki çıkdı māk-ı tībān

A (127b), L (163b) 630 ‘Azīz-i Mıṣr-ı hüsniken o ḥanı
Varup ḥabs itdiler Yūsufveş anı

631 Çü ḥabsi ol ğazāle itdiler yir
Esedveş urdılar boynına zincīr

632 Çün ol gül-çehre başdı maḥbese pā¹⁸⁸
Ser-ā-ser gülşen oldı zīr ü bālā

İ (145b), V (20b) 633 Çü gördi bāğ-ı hüsnün ehl-i zindān
Açılup oldı hep gül gibi ḥandān

634 Gidüp ğamgīn gönüllerden teraḥlar

¹⁸⁸ 632a. gül: - (E)

635 Feraḥdan her biri unutdı bendin
Ne bendin bil ferāmūş itdi kendün

636 Şu menzil k'ola ḥūrşīd anda peydā
‘ Aceb midür Feraḥ-şād olsa ol cā

637 Şeb içre toḡsa māh-i bedr-i pür-nūr
Münevver olur olsa şām-ı deycūr

638 Ḥalīl eylerse ger nār içre mesken
Olur ol nār-ı Nemrūd olsa gülşen

639 Felek-taḥtiken ol Meh mişl-i Keyvān
Yirin zindān-ı Pervān itdi devrān

640 Kılām dırken ol āhū çeşmi naḥcīr
Taḫıldı şırveş boynına zincīr

641 Kime bir kām virmek istese devr
Aḡa çekdürür evvel nice yüz cevır

642 Ḥuşūşā k'ola vaşl-ı yār-ı ber-kām
Ola mı çekmeden biḡ dürlü ālām

643 Fırķat-i Mihr ile Māhuñ kār¹⁸⁹

Olduğıdur gice gündüz zārī

644 Ne cāna irse ey dil nār-ı fırķat

Yaķar irmezse küllī āb-ı vuşlat

645 Egerçi nār-ı fırķat pūr-belādur

Şoñı gülzār-ı vaşl olsa şafādur

646 Mehe çün ĥabs-i Pervīn oldı menzil

Pes oldı ĥālī günden güne müşkil

647 Firāk-ı Mihr ile döndi hilāle

E (249a)

İrişdi ĥüsni ĥurşīdi zevāle

648 Hilāl idince fırķat likī māhı¹⁹⁰

İrişdi baħre eşki çarĥa āhı

649 Bu ĥālet üzre geçdi çünki bir ay

A (128a), L (164a)

Özin yitürdi çün māh-ı şeb-ārāy

650 Bu cevre döymeyüp ol Māh-ı tībān

V (21a)

Diledi ki ala Mihri virüp ĩmān

651 Ĥiṭāb irdi o dem k'ey Māh şabr it

¹⁸⁹ Başlık: A (127b), E (248b), İ (145b), L (163b), V (20b)

¹⁹⁰ 648a. likī: lik (V)

Bir iki gün daḥi cānuḡa cebr it

İ (146a)

652 Göñül kim anda var cānān hevāsı¹⁹¹

Olur rūḡum belānuḡ mübtelāsı

653 Döyendür şavm-ı hicrānuḡ ḡamına

İrişen ‘ıyd-ı vaşluḡ ‘ālemine

654 Bu yolda şabr idenler ḡüb itdi

Muḡibb iken özin maḡbūb itdi

655 Şular kim ola ma‘şūḡa vesile

Sever ‘āşıḡ olan anları bile

656 Bu ‘ālem içre bī-ḡam ādem olmaz

Belāsuz bal elemsüz ‘ālem olmaz

657 Bu dürr-i pendı Meh çün ḡūş itdi

Dil ü cān ḡūşuna mengūş itdi

658 Delerdi gerçi neyveş baḡrını ḡam

Velikin baḡlayup bel şabra muhkem

659 Tıururđı muntazır ol Māh-ı ṡal‘at

Ne ḡün başına toḡa mihr-i devlet

¹⁹¹ 652a. anda var: var anda (L)

E (249b) 660 Mihr-i Zühre-cebîn ü zerre-dehân¹⁹²
İtdügidür firāk-ı Mehle figān

661 Gel ey bīnende-i cūyende-i ‘aşk
Ne söyler diñle bu gūyende-i ‘aşk

662 Egerçi güft ü gū ‘ālemde çokdur
İrer likin maḳāl-i ‘aşka yoḳdur

663 Ne dil kim bundan almaz cānı lezzet
Dimez insān aña ehl-i maḥabbet

664 Kamu dil ehlinüñ cānānıdur ‘aşk
Temāşā kııl ne cānlar cānıdur ‘aşk

665 Göñül kim ‘aşkı yoḳdur şey degüldür
Eger biñ cānı varsa ḥay degüldür

666 İdendür ‘aşkı dā’im çarḥı devvār¹⁹³
Kıılandur ‘aşk-ı Mihr ü Māhı seyyār

667 İrerse ‘aşqdan ger zerreye nūr

V (21b) Olur ol gün gibi ‘ālemde meşhūr

¹⁹² Başlık: A (128a), E (249b), İ (146a), L (164a), V (21a)

660a1. Zühre: zerre (E)

660a2. zerre: Zühre (L)

¹⁹³ 666a. dā’im: dāyim (A), (E), (İ), (L)

668 Demi ‘aşk içre geçse kanķı cānuḡ

A (128b), L (164b) Olur dillerde vird aķvāli anuḡ

669 Kime kim sāḡir-i ‘aşk itse efsūn

Kılur Leylī olursa anı Mecnūn

670 Nice Ḥusrevleri ‘aşk itdi Ferhād

Qılup ortada bir řirīn-lebi ad

671 Ne cān kim yoķ dilinde ‘aşkdan derd

İ (146b) Sözinden lezzet almaz hiç bir ferd

672 Dilersen k’ola aķvālūḡ dil-āvīz

Zarīfī kavluḡ eyle ‘aşk-āmīz

673 Çü mehden oldı ḡālī bezm-i Pervīn

E (250a) Hemān-dem tırdı mihr-i Zühre-āyīn

674 Sarāyına yöneldi bā-icāzet

Birūnı řen derūnı pūr-ķasāvet

675 Taşı gerçi anuḡ gül gibi gülşen

İçi līkin firāķ odına külḡan

676 Çün irdi cennet-i ķaşrına ol ḡūr

Göründi ‘ayn-i dūzaḡ Māhdan dūr

677 Görüp bu ḡālī ol dem ol yüzi māh

Fem açup ağlayup dirdi idüp āh¹⁹⁴

678 Eger görse cemālüm Şeyḡ-i Şan‘ ān

İderdi bī-tevaḡḡuf terk-i imān

679 Hezārān āferīn ol Māha taḡsīn

Visālüm çün benüm terk itmeyüp dīn

680 Olup Yūsuf gibi maḡbūs-ı zindān¹⁹⁵

Züleyḡā gibi kıldı benī giryān

681 Diyüp itdükçe dilden āh u vāhı

Göge boyardı çarḡı dūd-ı āhı¹⁹⁶

682 Olup geh nergisinden eşki seyl-āb

İderdi gülşen-i ḡüsnini sīr-āb

683 Urup geh nār-i fırḡat odı cāna

Dilini hem-dem eylerdi fiḡāna

684 Hezārān āferīn bir anda ol şīr

¹⁹⁴ 677b. āh: māh (V)

¹⁹⁵ 680a. Yūsuf gibi: Yūsufleyin (E)

¹⁹⁶ 681b. dūd-ı: derdi (A), (E), (İ), (L)

V (22a)

Bunun gibi ğazāli kıldı naĥcīr

685 Bu hālet üzre geçdi çünkim bir ay

Hilāle döndi mihr-i ‘ālem-ārāy

686 Cemāli gülşeninün verdi şoldı

E (250b)

Dili ğonca-şıfat pejmürde oldı

687 Çün oldı ‘aşk derdi Mihre ğālib

A (129a), L (165a)

Pes olup cān u dilden Māha tālīb

688 Dir idi kendüye idüp nidāyı

Eger sende olaydı mihr ol ayı

689 Yolında terk idüp cān u teni sen

Qılup ıtlāk maĥbesden anı sen

690 Öñinde şevk ile çün şem‘-i pür-nūr

İ (147a)

Götürüp barmağ olup küfrden dūr¹⁹⁷

691 Tıtarduñ şehr-i Çīne rāh anuñla

Olurduñ reşk-i Mihr ü Māh anuñla

692 Qabūl eylerse olup hem-ser o merde

Bulup istedüğini gökde yerde¹⁹⁸

¹⁹⁷ 690b. Götürüp: Getürüp (E)

693 Girüp zerrīn ü sīmīn cāme-ḥāba¹⁹⁹
Varup çün Mihr ü Meh bir yerde ḥāba²⁰⁰

694 Olup geh la^c l-i cān-baḥş ile hem-dem
İderdün anı dil derdine emsem

695 Kılup geh bāğ-ı vaşluḡda yirin ber
Dererdün naḥl-i ḡaddinden anuḡ ber

696 Muḡaşşal irişüp ḥān-ı vişāle²⁰¹
Sürerdün zevḡi ḡatup yaḡı bala

697 Diyüp ol māh-rū-yı Müşterī-baḡt
Uḡarid-menzilet ü āsmān-taḡt

698 Göñülden Mihr ḡayrı eyleyüp terk
Ḥalāş-ı Māh içün bel baḡlayup berk

699 Pes oldu dün ü gün efkāra meşḡul

E (251a)

Ḥalāş-ı Māha bā^c iḡ kāra meşḡul

700 Bu re^y üzreyken ol gün yüzli dildār
İrişdi bir nidā k^{ey} māh-ruḡsār

¹⁹⁸ 692b. gökde yerde: yerde gökde (L)

¹⁹⁹ 693a. cāme-ḥāba: cāme-ḡāba (A), (E), (İ), (L)

²⁰⁰ 693b. ḥāba: ḡāba (A), (E), (İ), (L)

²⁰¹ 696a. irüşüp: irüp: (E)

V (22b)

701 Eger olmak dilersen Māha vāşıl
Yüri ol menzil-i Pervāne nāzil

702 Egerçi bāğ-ı hüsün ol gülidür
Velī sen gonca-la' lūñ bülbulidür

703 İricek līkin ol meh-rūya ey hūr²⁰²
Girüp āyīnin ol küfrden dūr

704 Çü Mihr ol kavlı-i gaybı eyledi gūş
Mey-i şevkile oldı mest ü bī-hūş

705 Çü geldi şevk cānına bu sözden
Giderdi āhı dilden eşki gözden²⁰³

A (129b), L (165b)

706 Hemān yüz şevk birle ol güneş-rū
Turup 'azm eyledi Pervāne toğru

707 Çü Mihr ol şevk ile Māha gönüldi²⁰⁴
Gör imdi hāli Pervīnūñ ki n'oldı

708 **Ğılmağ için Mehi kāfir Pervīn**²⁰⁵
İtdügidür kıızı Mihre telķīn

²⁰² 703a. İricek: İnincek (V)

²⁰³ 705b. āhı dilden eşki gözden: āhu gözden eşki dilden (E)

²⁰⁴ 707a. gönüldi: yöneldi (L), (V)

²⁰⁵ Başlık: A (129b), E (251a), İ (147a), L (165b), V (22b)

İ (147b)

709 Kişiden çünkü devlet döndere yüz
Hilâfına dürişür gice gündüz

710 Ne tedbîr eylese takşîr eyler
Murâdı ' aksine tedbîr eyler

711 Mehi kim şalmış idi hâbse Pervîn
Velî havf-ı Hilâl eyledi gamgîn

E (251b)

712 Ne ihlāk itmege var idi kudret
Ne ıtlāk itmege kordı hamıyyet

713 Bu hâlet üzre geçdi çün nice yevm
Uçup çeşminden anuñ tã'ir-i nevm

714 Dün ü gün şehr-i fikr içre dönüp ol
Arardı Mâhı kâfir kılmağa yol

715 Çü şad efkârdan sonra o bed-h'âh²⁰⁶
Mehi ıdlâl içün fikr itdi bir râh

716 Ki zindândan idüp ıtlāk Mâhı
Kızı Mihre kıla teslim ol şâhı

717 Ola bir yirde dün gün ol iki şâh²⁰⁷

²⁰⁶ 715a. bed-h'âh: bed-hâh (A), (E), (İ), (L)

Düşince Mihre cân ile dil-i Māh

- V (23a)
- 718 Düşe çünkim diline ‘aşk nārı
Virüp dīn ala ol dem vaşl-ı yāri
- 719 Bu fikr içreyken ol Pervīn-i bed-rāy
Güneşveş toğdı Mihr-i ‘ālem-ārāy
- 720 Çü Mihrün gün yüzini gördi Pervīn
Alup yanına hürmet birle ol hīn
- 721 Aña yüz mihr ile idüp hīṭābı
Didi ey burc-ı hüsnuḡ āfītābı
- 722 Bugün gönlüm göginde māh sensin
Vücūdum şehri içre şāh sensin
- 723 Bu dem bir kām için ben ey gül-endām
Kıluram sen lebi goncaya ibrām
- 724 Ki zindāna ḡadem-rence kılasın
Mehi iṭlāk idüp i‘ zāz idesin
- 725 Velī ol Māhı iṭlāk idesin çün
A (130a), E (252a), Sarāyuḡa ilet ol bile dün gün

²⁰⁷ 717a. dün gün: dün ü gün (L)

L (166a)

726 Daḥi n'eylersen eyle saḡa destür
Ola dīninden anı idesin dūr

727 **Mihr-i Zühre-cebīn şevḳiyle**²⁰⁸
Varduḡı demde Māha zindāna

728 **Terk idüp küfri cān ile dilden**

İ (128a)

Geldügidür öḡinde ĩmāna

729 Çün ol şehir-i melāḡat pādīşāhı
Leṡāfet çarḡının mihriyle māhı

730 Çü Pervīnden işitdi böyle güftār²⁰⁹
Ne yüzden toḡdı gör ol māh-ruḡsār

731 Aḡup la' l-i lebin ol dem şadefvār
Güherler gösterüp olup dūrer-bār

732 Didi ger olsa ol Meh ḡüsñ ile gül
Ḳılam bāḡ-ı cemālüm içre bülbul

733 Ne gül bil Yūsuf-ı Ken' ān ola ger
Ḳılam himmet idersen anı çāker

²⁰⁸ Başlık: A (130a), E (252a), İ (147b), L (166a), V (23a)

²⁰⁹ 730a. Pervīnden: rüyından (L)

- 734 Yahūd zühd içre olsa Şeyh-i San'ân
Ağa terk itdürem ben dîn u imân
- V (23b) 735 Muhaşşal okuyam bir sihr ü efsün
K'ol meshûr olursa mâh-ı gerdün
- 736 Diyüp tırdı hemân ol rûh-ı şânî
O dem kaşırına dil-şâd itdi cânı
- 737 Çün irdi cennet-i kaşırına mesrûr
Şoyunup tâze hulle giydi ol hûr
- E (252b) 738 Açup hem la'î ü zer dürcini der-ğâl
O sîmîn-ten taķındı dürlü ħalħâl²¹⁰
- 739 Çü zeyn itdi özin ol mâh-ruħsâr
Ķodı farkına bir tâcî güneşvâr
- 740 Bu âyîn ile ol dem ol yüzi mâh
Hemân zindâna tutdı şevķ ile râh
- 741 Çün irdi maħbes-i Pervîne râhı²¹¹
Güneşveş ħaldurup tenhâ o Mâhı
- 742 Pes andan girdi ol ħurşîd-ruħsâr

²¹⁰ 738b. dürlü: dūr (E)

²¹¹ 741a. maħbes-i: ħabs-i (E)

Mehe ‘arz eyledi gün gibi dīdār

743 Meger kim ol meh-i ferhunde-aḥter

‘Uṭārid-menzilet u ḥūr-manzar

744 Ṭururken maḥbes-i Pervinde nāgāh²¹²

A (130b), L (166b) Güneşveş karşusunda toğdı Māh

745 Çü Mihrün gördi ol Meh gün yüzini

Yitürdi mişl-i kevkeb kendüzini

746 Çü kendün derdi ol Meh ṭurdu der-ḥāl

Ki Mihre eyleye i‘ zāz u iḳbāl

747 İrüp ol dem o Mihr-i Zühre-āyīn

İ (128b) Mehün öñinde eşkin kıldı Pervīn

748 Sürürīndan biraz k’oldı güher-bār

Mehün pāyine saçdı dürr-i şehvār

749 O şevḳ ile Hilāl engüştin ol ān

Götürüp oldı el mehrū Müselmān²¹³

750 Şu kim şabr ide şām-ı hicre çün Māh

²¹² 744a1. maḥbes-i Pervinde: ḥabs-i Pervīn içre (V)

744a2. de: içre (İ)

²¹³ 749b1. Götürüp. Getürüp (E)

749b2. ol mehrū. ol dem (E)

Ṭoġar başına vuşlat mihri nāġāh

E (253a) 751 Āl-i Pervīni Mihr-i zerre-dehān²¹⁴
İtdügidür Mehün öġinde beyān

V (24a) 752 Çün itdi terk hār-ı küfri ol gül
Açup ġonca lebin ol dem çü bülbül

753 Didi ey burc-ı hüsn üzre bugün Māh²¹⁵
Beni şaldı saġa Pervīn-i bed-h'āh

754 Ki zindāndan seni iṭlāk idem ben
Alup kaşruma 'izzetle gidem ben

755 Çün iltem kaşruma ben ey yüzi ġün²¹⁶
Olam pes Māhla bir yerde dün ġün

756 Ġaraż bundan bu kim çün Şeyḥ-i Şan'ān
Saġa terk itdürem ben dīn ü imān

757 Çü vāşıl ola bu maḳşūda Pervīn
Beni sen meh-liḳāya vire ol ḥīn

758 Hilāl irdükde pes Mirrīḥ-āyīn
Şala sen māh-rūyı aġa ol ḥīn

²¹⁴ Başlık: A (130b), E (253a), İ (128b), L (166b), V (23b)

²¹⁵ 753a. üzre: içre (L)

²¹⁶ 755a. yüzi: gözi (E)

759 Ger eylersen Hilālün menzilin hāk
Kıla sen Māhı daḡı şonra ihlāk

760 Bu hîle birle ol Pervîn-i bî-dîn
Diler kim ola ey meh-rû şeh-i Çîn

761 **Mihrün itdügi bunca güft ü gū²¹⁷**
Şandugıdur Mehün düşünde kamu

762 Velîkin Mihr iderken böyle güftār
Dir idi söylenüp ol Māh-ruḡsār

763 ‘ Aceb yā Rab ḡayālüm mi benüm bu
A (131A), L (167a) Düşüm mi yāhū çeşmüm aldı uyḡu

764 Hele bu kışşa ger olursa gerçek
E (253b) İrerdüm cānı dil kāmına bî-şek

765 **Şi‘ rle Māha Mihr-i meh-ruḡsār²¹⁸**
İtdügidür maḡabbetin iş‘ār²¹⁹

766 Çü Mehden Mihr işitdi böyle güftār
Didi luṭf ile ey ḡurşîd-ruḡsār

²¹⁷ Başlık: A (130b), E (253a), İ (128b), L (166b), V (24a)

²¹⁸ Başlık: A (131a), E (253b), İ (128b), L (167a), V (24a)

²¹⁹ 765b. İtdügidür: Kıldugıdur (V)

İ (129a)

767 Bu kıışsa ne düşündür ne hayālün
Muḳarrer bil muḳaḳḳadur bu ḫālün

768 Diyüp daḫi o dem ol mäh-ruḫsār
Bu eş‘ār ile Mihrin kıldı iş‘ār

ĠAZEL-İ MÜNĀSİB²²⁰

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

V (24b)

769 Şol gönül kim derd-i hicrünle senün bīmār imiş
Ey ṭabīb-i cān u dil vaşluḅ senün tīmār imiş²²¹

770 Mihr-i ‘aşḳuḅ pertevi sīnemde peydā olalı
Bildüm ey meh burc-ı devletde sitārem var imiş

771 Bī-sütün-ı ğamda kim Ferhād olursa ol bilür
Küh-ken-i meydān-ı ‘aşḳ içre ne şīrīnkār imiş²²²

772 Cennet-i kūyuḅ olur baḅa cemālünsüz caḫīm
Şöyle beḅzer ehl-i ‘aşḳuḅ cenneti Dīdār imiş

773 Deyr-i ‘ālemde *Zarīfī* olalı senden cüdā

E (254a)

Anladı hecrün Ḫalīlem kim ‘azāb-ı nār imiş

²²⁰ Başlık: Ġazel-i Münāsib A (131a), İ (129a), L (167a), - (E), - (V)

²²¹ 769b. senün: aḅa (V)

²²² 771b. ne: - (L)

774 Çü bu şi‘r ile Mihrin itdi iş‘ār²²³

Ƙılup eşkin öñinde yine seyyār

775 Didi ey āsmān-ı dilde māhum

Tenümde cān gibi mihri penāhum

776 Bugün burc-ı melāḥat māhı sensin

Leṭāfet kişverinüñ şāhı sensin

777 İderken dehri ḥüsnüñ cennet-i nūr

Ne yirüñdür senüñ bu dūzaḥ ey ḥūr

778 Meger ƙılmağ içün baña cefā devr²²⁴

İdübdür böyle ey meh-rū saña cevır

779 Olaldan ḥabs Yūsufveş sen ey Māh

Züleyḥā gibi dün gün eylerüm āh

780 Bi’ḥamdi’llāh irüp fırķat kemāle

L (167b)

Mübeddel oldu bu hicrān vişāle

781 Didi vü ḥabs-i Pervīnden o Māhı

A (131b)

Alup ƙaşrına ol dem tıtdı rāhı

²²³ Başlık: A (131a), E (254a), İ (129a), L (167a), V (24b)

²²⁴ 778a. devr: dūr (E)

- 782 Çün irdi cennet-i kaçırına mesrūr
Geyürüp taze hulle didi ol hūr²²⁵
- 783 Bu ruḥṣat içre ger Ḥaḳ vire fırsat
Senünle ben kılam Çine ‘azîmet
- 784 Cihân dārına sensüz olmadan beg
İ (129b) Kapuṇda cāriye olmaḳ baṇa yeg
- V (25a) 785 **Mihre de māh-ı Müşterî-ruḥsār**²²⁶
Ḳılduğıdur maḥabbetin izhār
- E (254b) 786 Çü Mihrün itdi Meh bu sözlerin gūş²²⁷
Mey-i şevḳile olup mest ü bî-ḥūş²²⁸
- 787 Hemān ol şevḳ birle Māh-ı ferruḥ
Ḳoyup Mihrün öñinde yüz yire ruḥ
- 788 Didi ey şehr-i luṭfuṇ pādişāhı
Mürüvvet çarḫınuṇ mihriḷe māhı
- 789 Bulup fırsat çü irem sen şehle Çine
Ḳılam ben luṭfuṇuṇ biṇ her birine

²²⁵ 782b. Geyürüp: Geyüp (E)

²²⁶ Başlık: A (131b), E (254a), İ (129b), L (167b), V (25a)

²²⁷ 786a. bu: - (V)

²²⁸ 786b. mest ü: mest-i (E)

- 790 Kabûl eylersen ey hûrşîd-peyker
 Olam sen mâh-ruhsâr ile hem-ser
- 791 Egerçi çarh-ı hûsnüñ ben meh-i-y-em
 Velî şanma ki mihrünñden tehî-y-em
- 792 Cemâlün şem‘ inün pervânesiyem
 Şaçun zincîrinün dîvânesiyem
- 793 Görüp hûsnüñ olaldan dür senden
 Yakîn irdi çıka cānum bedenden
- 794 İrüp ger saçmayayduñ âb-ı vuşlat
 Beni küllî yağardı nâr-ı firqat
- 795 Bi’hamdi’llâh geçüp bu şavm-ı hicrân
 Müyesser oldı ‘ıyd-ı vaşluñ ey cān²²⁹
- 796 Egerçi şavm-ı hicrân pür-belâdur
 Şonı ‘ıyd-ı vişâl olsa şafâdur
- 797 **Mâhla mihr-i Müşterî-ruhsâr²³⁰**
 Aradıklarıdur tarîk-i firâr²³¹

²²⁹ 795b: cān: hân (A), (İ), (L), (V)

²³⁰ Başlık: A (131b), E (254b), İ (129b), L (167b), V (25a)

²³¹ 797b: firâr: qarâr (A), (E)

- 798 Olur mı ‘āşıkā bundan güzel kār
Geçüp hicrāndan ola vāşıl-ı yār
- 799 Çekerken şavm-ı firqatden nice ğam
E (255a), L (168a) İrüşüp ‘ıyd-ı vaşla ola ħurrem
- 800 Girüp her gice zerrīn cāme-ħ‘āba²³²
A (132a) Vara sīmīn-beden yār ile ħ‘āba²³³
- 801 Olup geh la‘l-i cān-baḥş ile hem-dem
Kıla būsını dil derdine emsem
- 802 Bu zevk olsa ne ‘aşk ehline rūzī
V (25b) Düni Qadr ola anuḡ ‘ıyd rūzī
- 803 Çü Māhuḡ devleti var idi serde
İ (130a) Bulup istedüğini gökde yerde
- 804 Dün ü gün Mihr ile kaşırında ḡalvet
Kılurdu ol kamer-rū ‘ayş ü ‘işret
- 805 Çıkup geh şayd idüp Mihr ile ol Māh
Dönüp şehre tutarlardı girü rāh
- 806 Şalup kūh içre gāhī çetr ü ḡargāh

²³² 800a. ħ‘āba: ḡāba (A), (E), (İ), (L)

²³³ 800b. ħ‘āba: ḡāba (A), (E), (İ), (L)

Anuñla tağda aḥṣāmlardı ol Māh

807 Seher kākup yine ol māh-ḩehre

Ṭoğardı gün gibi mihriḩe şehre

808 Gören şahṣ ikisin bir yerde nāgāh

Şanurdu gökden inmiş mihr ile māh

809 Velī her ṣeb ol iki Müṣṣerī-baḩt

Ḩamer-tāc u Zūḩal-rif^c at felek-taḩt

810 Girüp zerrīn ü sīmīn cāme-ḩāba²³⁴

Varurdu ikisi bir yerde ḩāba

811 Ne kim būs u kinār u bāde-i leb

Var ise der-miyān olurdu her ṣeb

812 Egerḩi ḩamr-ı mihr eyledi Meh mest

E (255b)

Velī şunmazdu gevher dürcine dest

813 Bu āyīn üzre ol iki yüzi gün²³⁵

İderdi şubḩ irince zevḩ her dün

814 Velī her ṣeb ol iki māh-tal^c at

Firār iḩün ararlar idi fırsat

²³⁴ 810a. zerrin ü: zerrin (A)

²³⁵ 813: - (E)

- 815 **Mihr ile Māh-ı müşterî-ṭal' at**²³⁶
Bulduğıdur firār içün fırsat²³⁷
- 816 Meger bir şeb ki mihr-i çarḥ-encüm
Meh-i gerdünla olmuşdı bile güm
- 817 O dün Pervān birle sā' ir ılduz
Bulınca yummuşdı anları göz
- L (168b) 818 Ṭurup Mihr ü Meh ol dün ḳāhirāne
Giyüp cenk āletini Rüstemāne
- A (132b), V (26a) 819 Birer esbe ikisi bindiler hem
Ki görse ḳan ḳaşanur raḥş-ı Rüstem
- 820 Bu āy'in ile ol iki ḳamer-rū
Ṭutarlar rāhı şehir-i Çine toḡru
- 821 Dū ferseng almadın bunlar daḡi rāh
Olup bir ḡādim ol ḡāletden āḡāh
- İ (130b) 822 İrüp Pervāne sür' at birle der-ḡāl
Firārın Mihr ü Māhuḡ ḳıldı işāl²³⁸

²³⁶ Başlık: A (132a), E (255b), İ (130a), L (168a), V (25b)

²³⁷ 815b. içün: - (E)

²³⁸ 822b. Firārın: Ḳarārın (E)

E (256a)

- 823 Çü Pervîn ol kelâmı gûş itdi²³⁹
Şanasın zehr-i kâtil nûş itdi
- 824 Ğazab birle o dem kaçırından indi
Giyüp cenk âletin bir esbe bindi
- 825 Hemân hâzır olan askerle Pervîn
Sürer Mihr ü Mehûñ ardınca pür kîn
- 826 Bu yaña Mihr ü Meh çün necm-i seyyâr
Aşup ol gice nice deşt ü kûhsâr
- 827 İrerler şubh-dem bir tağa nâgâh
Ki dirlerdi o tağa kûh-ı Yek-râh
- 828 İrince lîk ol kûhsâra anlar
İrişdi ceş-i Pervîn-i bed-ahter
- 829 Çü Meh gördi kim irdi ceş-i Pervîn
Dönüp Mihre didi ey Zühre-âyîn
- 830 Bu tağ üzre qarâr eyle çıkup sen
İnüp bunlar ile cenk ideyin ben
- 831 Gidüp gündüz gelüp çün ire aḡşâm

²³⁹ 823a. ol: o (E)

Dönüp yine senünle idem ārām

832 Çü Mihr andan işitdi bu ھیّابı
Didi ey çarھ-ı hüsnüñ mäh-tābı

833 Baņa bir laھza sensüz olmadan sağ
Ölüp yegdür kim olam tu‘ me-i zāğ

834 Muھاşşal her ne ise nāik ü ger bed
Senünle oluram ben eyleme red

835 Çü Meh gördi ki ol gün yüzli dildār²⁴⁰
Degül turmağa rāzī çār u nā-çār

V (26b) 836 Sürüp anuñla fi’l-hāl atın ol Mäh
İrüşüp na‘ -ı rezme nitekim şāh

L (169a) 837 Virüp Ye’cüc-i a‘ dādan yaņa ber
Çeküp şemşir olup Sedd-i Sikender

A (133a) 838 Gelene vormeyüp ašlā āmānı
Alurlaradı andan baş u cānı

E (256b) 839 Bu nev‘ e cenk iderken Mihr ile Mäh
Gelüp Pervān-i bī-dīn irdi nāgāh

²⁴⁰ 835a. ki: kim (E)

İ (131a)

840 Görüp Mihr ü Mehün bu cengin ol hîn
Çağırup ʿ askerine didi Pervîn

841 Tütup kim irgüre Māhı baña hūr²⁴¹
Virüp mihri idinem anı düstür

842 Diyince böyle Pervîn-i bed-ahter
Gelüp pâyine bir bî-dîn urup ser

843 Didi şāhā çü kılduñ böyle güftār
İdem bendeñde meydān içre bir kār

844 Ki tütup ikisin bir anda bî-zūr
Getürem hazretüñe hor u maḫhūr

845 Didi vü naṭʿ -ı rezme sürdi ol at
Ki yaʿ nî Mihr ü Māhı ide şeh māt

846 İrüp çün yıl gibi meydāna girdi
Mehe düşünām idüp esdi şavurdi

847 Çü Mihr andan işitdi böyle güftār
Hemān-dem at depüp ol māh-ruḫsār

848 İrüp hışm ile ol kelb üzre bî-bāk

²⁴¹ 841a. Tütup: Tırup (E)

Urup şemşir itdi anı ihlāk

849 Çün öldürdi anı ol mäh-peyker
Girü cengine girdi bir bed-aḡter

850 Velikin irmeden Mihre o ḡinzir²⁴²
Şunup el ḡavsa pertāb itdi bir tır

851 Anı bir lu' b ile Mihr eyleyüp red
Şunup ḡavsile tīre ol daḡi yed

E (257a)

852 Aḡa bir tır-i pertāb atdı ol ān
Ki yaşup 'ömri yayın ḡıldı bī-cān

V (27a)

853 Muḡaşşal gün batup irişmedin dün
Yarar yetmiş la' in öldürdi ol gün²⁴³

854 Görüp Mihrün bu cengin Mäh ol ān
Işırup barmaḡın ḡalmışdı ḡayrān

855 Çü bī-cān itdi bunları o dil-ber
Çaḡırup istedi cenge yine er

L (169b)

856 Nidā itdi nice kim ol dil-ārām
Kimesne ḡılmadı cengine iḡdām

²⁴² 850a. irmeden: irmedi: (E)

²⁴³ 853b. yarar: yüz (E)

A (133b)

857 Çü gelmez ol kamer-ruḡ kimse gördi
Hemān-dem ceyş-i Pervān üzre sürdi

858 İrüp anlarla kıldı eyle ḡarbi
Ki gerd iderdi merdi gürzi ḡarbi²⁴⁴

859 Koyup yā gürzi ol tır alsa deste
Dökerdi ḡalkı ḡāke deste deste

İ (131b)

860 Bu nev'e cenk iderken ol dil-ārām
Şıdı Çīn şāhın irüp ' asker-i şām

861 Şeb irdi dönmeyüp ol Meh uruşdı²⁴⁵
Giceyi gündüze katdı dürişdi

862 Kılurken cengi yüz mihr ile ol Māh
Kazā-yı āsumānī irdi nāḡāh

863 Yıkılup atı ol Meh düşdi ber ḡāk²⁴⁶
Düşürdi şanki Mihri şīr-i eflāk

864 Görüp Mihrünḡ bu ḡālin māh-ı çālāk
Sürüp ol araya irişdi bī-bāk

²⁴⁴ 858b. Ki gerd: Göğürd (V)

²⁴⁵ 861a. uruşdı: dürişdi (E)

²⁴⁶ 863a. düşdi: düşitdi (A), (İ)

E (257b)

865 Alup eṭrāfını eyledi cevlān
Nite şem^ç üzre kim pervāne ey cān

866 Țutulınca şu deṅlū girdi cenge
Vücūdı zaḥmile döndi pelenge

867 Düşincek burc-ı devletden sitāre
Kişinūṅ cedd ü cehdinden ne çāre

868 Sa^ç ādet ılduzı olınca lāmi^ç ²⁴⁷
Nuḥūsetden açılur aṇa ṭāli^ç

869 Giriftār itdi çünkim Mihri Pervān
Țomaṇ Māhı diyüp ceyşine ol ḥīn²⁴⁸

V (27b)

870 Alup Mihri hemān-dem girdi rāha
İrişdi sür^ç atile şehir-i Māha

871 Çün irdi şehir-i Māha girdi Pervān
Țılup қаşrında ḥabs ol ayı ol ḥīn

872 Dönüp sür^ç atle yine rāha girdi
Girü şubḥ irmedin ceyşine irdi

873 Çü Mihre künc-i қаşrı menzil oldı

²⁴⁷ 868a. ılduzı: yılduzı (E)

²⁴⁸ 869b. Māhı: - (E)

Gör imdi hâli Mehden ayrı n'oldı

874 **Fırkat-ı Mâhla Mihr-i Pervîn**²⁴⁹

İtdügidür nice feryād ü enîn

875 ' Aceb yemdür dilâ bu baħr-ı fırkat

L (170a)

Ki âteş gibi âbı pür-ħarâret

876 Ne cāna irse bundan kaçrece âb

A (134a)

Dilinde zāhir olur şem' veş tâb

877 O dil tâbını def' e yokdur imkân

Eger irmezse âb-ı vaşl-ı cānân

878 Çün ol Mihr-i kamer-ruħ oldı maħbūs

E (258a)

Pes oldı hâli günden güne ma' kūs

879 Firāk-ı Mâhla döndi Hilâle

İ (132a)

İrişdi hüsni gün gibi zevâle

880 Bu cevre itmeyüp şabr ol yüzi gül

İderdi nâleler mânend-i bülbül

881 Döküp geh nergisinden eşk-i pür-ħûn

Kılurdu cāmesin ol gonca gül-gün

²⁴⁹ Başlık: A (133b), E (257b), İ (131b), L (169b), V (27b)

882 Alup geh hamr-ı ğam şöyle iderdi
Ki ‘ aklı geh gelürdi geh giderdi

883 Bu hâl üzreyken ol serv-i dil-ārā
İrişüp bir nidā-yı rūḥ-efzā

884 Didi şabr it ki ey hūrşid-peyker²⁵⁰
Olursuḡ sen yaqında Māha hem-ser

885 Ezelden böyledür āyın-i gerdün
K’ider hurrem kimi kim kılsa mahzūn

886 Çü Mihr ol qavl-i cān-baḡşı işitdi
Gözinden nem dilinden nāle gitdi

887 Çün ol mihr-i kamer ruḡ oldu şādān
Açup encüm gibi çeşmini ol ān

V (28a)

888 Baqardı kim ne gün bu şām-ı firqat
Olup zā’il iriše şubḥ-ı vuşlat

889 Egerçi şām-ı firqat pür-belādur
Şoḡı şubḥ-ı vişāl olsa şafādur

890 Olmağ içün Hilāle gün gibi ḥālī zāhir²⁵¹

²⁵⁰ 884a. ey: - (L)

Māhuṅ tażarru‘ıdur Hāḫ Hāzretine vāfir

- E (258b) 891 Gel ey cān kūhsārı içre şeh-bāz
Göñül şahrâlarında eyle pervāz
- 892 Yeter ‘anḳā gibi özüñ nihān it
Demidür nuṭḳa gel kendüñ ‘ayān it
- 893 Beyān it bize Māhuṅ kışşasından
Gehī şādī vü gāhī guşşasından
- L (170b) 894 Çü Meh gördi ki Mihr oldı giriftār
Yaluñuz ḳaldı meydānda güneşvār
- A (134b) 895 Çü dönmişdi vücūdı lālezāra
Ḳoyup meydānı döndi kūhsāra
- 896 Varup anda çoğ itdi ‘arżı ḥācāt²⁵²
Nite Ṭūr üzre kim Mūsā münācāt
- 897 Didi ey pādişāh-ı Hayy ü Ḳayyūm
Senüñ ‘ilmüñdedür her rāz ma‘lūm
- İ (132b) 898 Çü sensin ‘Ālim ü dānā-yı esrār
Saṇadur ‘arż-ı ḥācātum ne kim var

²⁵¹ Başlık: A (134a), E (258a), İ (132a), L (170a), V (28a)

²⁵² 896a. anda: - (E)

899 İden sen ‘āşıkı ma‘ şūka vāşıl
Kılan sen t̄alibe maṭlūbı hāşıl²⁵³

900 Meded kıl kim katı dermānda kaldum
Ġarīb ü ‘āciz ü hicrānda kaldum

901 Ki senden dilegüm ey Ḥayy u Ḳayyūm
Benüm hālüm atama eyle ma‘ lüm

902 Bu yüzden çok niyāz itdi İlāha²⁵⁴
Yöneldi Mihrveş ārāmgāha

903 Faḥr-i ‘ālem Muḥammed-i ‘Arabī²⁵⁵
Ḥ’āb içinde olup Hilāle ‘ayān

904 Ceyş-i Pervīne düşdügin Māhuṇ
E (259a), V (28b) İtdügidür kemāhī aṇa beyān²⁵⁶

905 Gel ey ‘ibret-nümā vü çeşm-i bīnā
Ne ‘ibret gösterür gör çarḥ-ı mīnā²⁵⁷

906 Benüm dirken şeh-i Çin çarḥ-ı gerdün
İrişüp ceyş-i şām itdi şeb-i hūn

²⁵³ 899b. Kılan sen: Kılāsın (İ), (L)

²⁵⁴ 902a. itdi: ide (A), (İ), (L), (V)

²⁵⁵ Başlık: A (134b), E (258b), İ (132b), L (170b), V (28a)

²⁵⁶ 904b. beyān: ‘ayān (E)

²⁵⁷ 905b. mīnā: bīnā (İ), (L)

907 Çü ‘âciz kıldı gör kim şâh-ı Çîni

Kaçup gözden tolundurdu özini

908 Meger ol gice leyl-i Qadr olupdı

Ki devlet burcı mâhı bedr olupdı

909 Hudâ emriyle ol gice nâgâh

Hilâlün girdi rü‘yâsına ol Mâh

910 Didi ol âsumân-ı dilde Mâhuñ

Seḫâb-ı cânda gün gibi penâhuñ

911 Ciger-küşeñ senün ya‘nî ki ol Mâh

Düşüpdür ceyş-i Pervîn içre nâgâh

912 Uyan imdi uyuma aç gözün tır

Seḫerden küh-ı Yek-râhdan yaña sür²⁵⁸

913 Velî geç tıtma gâyet sür‘at eyle

L (171a)

Tîz irmege o tağa himmet eyle

914 Diyüp oldı revâne Faḫr-ı ‘âlem

A (135a)

Ḥabîb-i ekrem-i evlâd-ı âdem

²⁵⁸ 912b. Seḫerden küh-ı Yek-rehden yaña sür: Yetiş ol zâlimün â‘şâsını kır (E)

- 915 Meger kim ol Hilāl-i āsumān-taht
‘Uṭārid-menzilet ü Müşterī-baht
- 916 Çü Mehden ayrıluban gıtmış idi
Hıṭā şehrine varup yetmiş idi
- 917 Hoten şāhuṇ şıyup a‘ dāsını ol
E (259b), İ (133a) Yine tutmuşdı ÇİN iklimine yol
- 918 İrüp bir gün konar bir sebzegāha
Ki on günlük yol idi şehir-i Māha
- 919 İrüp şeb uyḥuya vardı çün ol şāh
Bu düşü gördi ol ḥ‘āb içre nāgāh
- 920 Hilāl ol kōrkulı düşü çü gördi
Uyanup ḥavfile tırdı oturdı
- 921 Toḡınca gün pes andan sonra ol şeb
V (29a) Gözin yummadı ayruḵ mişl-i kevkeb
- 922 Ğam-ı Māhla Hilāl eyleyüp āh²⁵⁹
Semt-i Pervīne durur tıtduḡı rāh²⁶⁰

²⁵⁹ Başlık: A (135a), E (259b), İ (133a), L (171a), V (29a)

²⁶⁰ 922b. Pervīne durur tıtduḡı rāh: Pervīne tıtduḡıdur rāh (E)

923 Seher yüz şevkile şahenşeh-i Çin
Çün urdı farkına bir tãc-ı zerrîn

924 O dem nûrından ol tãcın ser-â-ser
Zemîn ü âsumân oldu münevver

925 Turup ol şubh gün gibi şeh-i Çin
Ki ya' nî ol hilâl-i Hüsrev-i dîn

926 Urup farkına bir tãc-ı muraşşa'
Geçüp tahtına oturdu murabba'

927 Hemân emr itdi ol dem tûrdı dîvân
Derildi cem' olup ser cümle a'yân

928 O dem yüz âh birle ol cihân-gîr
İdüp rü'yâsını anlara taqrîr

929 Yirinden tûrdı Sām u Zāl gibi
Giyüp cenk âletin Şalşâl gibi

930 Çeriden aldı on beş biñ güzîn er
Ki ola her biri biñe ber-â-ber

E (260a)

931 Bularla iki gün sür'atle gitdi²⁶¹

²⁶¹ 931a. Bularla: Bula (V)

Üçüncü gün gelüp bir günde yitdi

- L (171b) 932 Velî irince aña şāh-ı Çîni²⁶²
Büridi ‘ askeri şāmuñ zemîni
- A (135b) 933 Çü gördi şāh-ı Çîn irişdi aḥşām
O dün ‘ askerle kıldı anda ārām
- 934 **Sürüp üstine ‘ asker-i Çîni²⁶³**
Ṭutduğıdur Hilāl Pervîn
- 935 Seḥergeh çün ḥücüm itdi şeh-i Çîn
Şıyup tağıtdı ceyş-i şāmı ol ḥîn
- İ (133b) 936 Ṭurup yine şeh-i Çîn ol seḥergāh
Ṭutar ḥıṣmile Pervîn üstine rāh
- 937 Zevāle irmedin daḥi güneş ol
İrerdı ceyş-i Pervîn üstine yol
- V (29b) 938 Çün irdi ‘ askeri Pervîne ol şāh
Görüp cenk eyleriken Māhı nāgāh
- 939 Hemān-dem bî-tevaḳḳuf ol cihan-gîr²⁶⁴

²⁶² 932a. aña: öñinde (E)

²⁶³ Başlık: A (135b), E (260a), İ (133a), L (171b), V (29a)

²⁶⁴ 939a. Hemān-dem: Hemān (E)

Urup na‘ ra olara girdi çün tîr

940 Velîkin ol meh-i Mirrîh-heybet

‘Uṭārid-menzilet hūrşid-ṭal‘ at

941 Ṭurup her şubḥ-dem hūrşid-āyîn

Ḳılurdi ‘azm-i cengi ceyş-i Pervîn

942 İrince şeb kılup cenk ol yüzi māh

İderdi yine ‘azm-ı küh-ı Yek-rāh

943 Meger ol gün seherden yine ol Māh

Ṭurup tutmuşdı darb ü harb içün rāh

E (260b)

944 Velî mecrūḥ olup kendü vü atı²⁶⁵

Diger-gün olmışıdı ḥālî ḳatı

945 Bu ḥāletle iderken cengi ol Māh

Hilālūḡ na‘ rasın işitdi nāgāh

946 Ḳoyup cengi tütünca Meh aṅa ruḡ

Gelüp irdi hilāl-i şāh-ı ferruḡ

947 Çü irüp mecrūḥ gördi Māhı ol ḥan

Ġazabla sürdi Pervîn üzre ol ān

²⁶⁵ 944a. kendü: kendi (A), (İ), (V)

- 948 Bilesince ol on beş biñ yarar ceyš
Ki görmiş her biri cenk içre çok iş
- 949 Çeküp her biri tigin Rüstemâne
Kamu girmişdi cenge kâhirâne
- 950 Görüp ol hâleti nâgâh Pervîn
Hemân yüz tutdı şehr-i Mâha ol hîn
- L (172a) 951 Çü gördi ol hilâl-i âsumân-taht
Ki öñine tırmadı Pervîn-i bed-baht
- A (136a) 952 Hemân ardınca anuñ sürdi tiz at
K'ide bir lu' b ile fil-hâl şeh mât
- 953 Çün olmadı öñine kimse hâ'il
İrüp ardından anuñ nitekim yıl
- 954 Aña hışm ile çaldı eyle bir müşt
K'olup bî-hüş urdı toprağa püş
- İ (134a), V (30a) 955 İnüp ol dem idüp anı giriftâr
Geniş dünyâyı kıldı başına dar
- 956 Görüp bu hâli ol dem ceyš-i küffâr

957 Kimi şehre vü kimi kende düşdi

Esir olup kimisi bende düşdi

958 Kimini kıldı bī-cān zaḥm-ı şemşir

Kimüñ mecrūḥ itdi nīze vü tır

959 Muḥaşşal şeb irince ceyş-i İslām

Qırarlar itmeyüp küffārı ārām

960 **Da' vet idüp Mehi yanına Hilāl²⁶⁶**

Qışşasındandur itdügi su' āl

961 Çü gördi şāh-ı Çin irişdi aḥşām

O dün kıldı konup bir yerde ārām

962 Çün ārām itdi devlet birle ol ḥan

Mehi yanına da' vet kıldı ol ān

963 Çün ol Māhuḡ güneş yüzini gördi

Öpüp iki gözün ḥālını şordı

964 Didi ey şehr-i ḥüsnüñ pādīşāhı

Leṭāfet çarḥınuḡ mihriyle māhı

²⁶⁶ Başlık: A (136a), E (261a), İ (134a), L (172a), V (30a)

965 Ne hāletdür bu kim hūrşīdāsā
Ki düşdün ceys-i Pervīn içre tenhā

966 Meger kim gün gibi ey mäh-ı tībān
Yaluñuz eyledün sen niye seyrān

967 **Hilālün öñinde açup Meh dehān²⁶⁷**
Aña itdügidür sülükın beyān

968 Çü Meh andan işitdi böyle güftār
Fem açup ol dem ol hūrşīd-ruhsār

969 Didi ey pādişāh-ı Müşterī-baht
Kamer-tāc u güneş-rif at felek-taht

970 Koyup ben çākerüñe tahtgāhı²⁶⁸
E (261b), L (172b) Tütıncağ sen hıta şehrine rāhı

971 Kılup ben bendeñi bāz-ı dile kayd
A (136b) Yaluñuz itmedüm bir gün çıkup şayd

972 Velī askerle bir gün ben kemīne
V (30b) Tütup yüz şayd içün eṭrāf-ı Çine

²⁶⁷ Başlık: A (136a), İ (134a), L (172a), V (30a), - (E)

²⁶⁸ 970a. Koyup ben: Koyuban (E)

İ (134b)

973 İderken şaydı yüz şevkile ey şāh
Bir āhū uğradı öñüme nāgāh

974 Hemān ardınca anuñ at sürdüm
İrüp bir kūhsār içre düşürdüm

975 İdince līkin ol āhūyı naḥcīr²⁶⁹
Çerāğın yaqdı encüm gökde yir yir

976 Dönüp çün gitmege yüz tutdum ey şāh
Hezārān sa‘y kıldum bulmadum rāh

977 Çü gördüm yol bulunmaz kām nā-kām²⁷⁰
O dün kıldum o kūhsār içre ārām

978 Gidüp şeb çün gelüp irdi seḥergāh
Belürdi her tarafından rāh u bī-rāh

979 Şanup ben geldüğümnden yaña ey cān²⁷¹
Girüp bir rāha pes gitdüm şitābān

980 İki gün turmayup sür‘atle gitdüm
Üçünci gün gelüp bir köşke yitdüm

²⁶⁹ 975a. İdince: İrince (E)

²⁷⁰ 977a. kām nā-kām: kām u kām: (A)

²⁷¹ 979a. Şanup ben: Şanuben (E)

981 Ki eṭrāfı gül-i ter birle pür-zeyn
Baқақalmıř aṇa nergis açup ‘ayn

982 Buları ıpılamış hem bir çemenzār
Ki zeyn itmıř yüzın bıı dūrlū ezhār

983 Görüp bu ḥoř maḳāmı atdan indüm²⁷²
Şalup raḥşum göge ol köşke bindüm

E (262a)

984 İderken seyr çevre tağ u yazu
Gözümü nāgehān bağlamış uyḥu

985 Çü çeşmüm oldu uyḥudan müberrā
Görem ‘askerle ṭolmıř deşt ü şahrā

986 Şanup ol ceyşi kendü ceyşüm ol ān²⁷³
Hemān ol yaṇa sürdüm raḥşum ey ḥan

987 Yakın irdükde gördüm kim o ‘asker
Degül İslām çerisi belki kāfer

988 Meger bu leşker-i küffāruṇ ey şāh
Şehen-şāhı imiş Pervān-i güm-rāh

989 Beni şordurup ol ḥar çünki bildi

²⁷² 983a. atdan indüm: andan itdüm (A)

²⁷³ 986a. kendü: kendi (A), (E), (İ), (L)

L (173a), V (31a)

Çerisiyle depüp at hamle kıldı

990 Çeküp bî-ḥavf ol dem ben de şemşîr

A (137a)

Hemân girdüm o leşker içre çün tîr

991 Velî çalsam kılıç kanķı himāre

İderdüm atı birle çār pāre²⁷⁴

992 Koyup yā tîğ kılsam tîr-i bürrān

İderdüm beş beş on on ḥalkı bî-cān

993 Bu tarzile o dem az demde ey şāh

İ (135a)

Çoğunı eyledüm ‘ömrüni kütāh

994 Bu yüzden cenk iderken ḥikmetu’llāh

Yıkıldum at birle ḥāke nāgāh

995 Dirüp kendüm tırınca ey Ḥudāvend

Düşüp üstüme küffār itdiler bend

996 Beni çünkim giriftār itdi Pervîn

E (262b)

‘Azîmet kıldı şehr-i Māha ol ḥîn

997 İrişdi çünki şehr-i Māha Pervîn

Beni öldürmek emr itdi o bî-dîn

²⁷⁴ 991b. çār pāre: pāre pāre (V)

998 Girü bu kârdan idüp ferâgat
Çıkardup bendümi giydürdi hıl' at

999 Kılup daği ri' âyet gûne gûne
Öğümce yuvalandı döne döne

1000 Pes andan şonra biñ var kimse ey han
Düşüp öğüme hürmet birle ol ân

1001 İletdiler beni bir hoş sarāya
Ki sakfı şala mihr-i çarha sāye²⁷⁵

1002 Çü kıldılar baña ol menzili cāy
Bu kez gör n'itdi ol Pervîn-i bed-rāy²⁷⁶

1003 Hemân-dem kıldurup bir bezm-i tezyîn
Beni itdürdi da' vet anda ol hîn

1004 Çü vardum da' vete idüp icâbet
Baña şundı o dem mey diyü şerbet

1005 Bilüp hamr olduğın ey şāh-ı devrân
Aña meyl itmedüm ben benden ol ân

²⁷⁵ 1001b. şala: saya (E)

²⁷⁶ 1002b. kez: gün (E)

NOT: 996a ve 997b mısraları V (31a) nüshasında beyit olarak verilirken, 996b ve 997a mısraları ise V (31a) nüshasında yine beyit şeklinde derkenar olarak yazılmıştır.

- 1006 Çü gördi hamra meyl itmeme o bî-dîn
Kızın kıldurdu da'vet anda ol hân
- V (31b)
- 1007 Meger kim bir kıızı varmış adı Mihr
Hilâl ebrûsı alnı meh hadi mihr
- L (173b)
- 1008 Çü irüp şaldı o gün ruḥ bezme sâye
Nazar kıldum hemân-dem ben ol aya
- A (137b), E (263a)
- 1009 Ki gördüm bir gözi nergis hadi gül
Dehânı gonca-i ter şacı sünbül
- 1010 Dönüp reşk-i ruḥından Meh Hilâle
İrişmiş ol güyundan gün zevâle
- 1011 Velî kalmış o yâr aḡyâr içre
Nitekim gonca-i gül hâr içre
- 1012 Görüp bu vech ile anuḡ yüzün ben
Hezârân cân ile sevdüm gönülde
- İ (135b)
- 1013 Nice olmaz kişi şol hüsne 'âşık
K'olur 'Azrâ 'izârın görse Vâmık
- 1014 Diyüp yüz mihr birle ol kamer-rû²⁷⁷

²⁷⁷ Başlık: A (137b), E (263a), İ (135b), L (173b), V (31b)

Bu ebyâtı okudı şāha karşı

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1015 Vücūdum levhîni gözden geçürseñ yârdan ğayrî
Tökünur göze nem vardur o fitnekârdan ğayrî

1016 Bu göñlüm mürġini bâġ-ı cihānda aŋlamaz kimse
O ħaddi gül saçı sünbül yüzi gülzârdan ğayrî

1017 Cihān deyrinde var mı naķş olunmış bir şanem şekli
Kim aña meyl ider dil şûret-i dildârdan ğayrî²⁷⁸

1018 Ğam-ı yârile dil tıflı bükâ itdügi demlerde
Avutmaz anı nesne dil-küşâ eş' ârdan ğayrî²⁷⁹

1019 Görüp yâr ile aġyârı *Zarîfî* münkesir olma
Bilürsün çün gülün olmaz kırbeti ħârdan ğayrî

MEŞNEVÎ²⁸⁰

1020 Toġup çün kıldı rüşen bezmi ol mäh
Dönüp ol dem didi baña o bed-ĥ'âh²⁸¹

²⁷⁸ 1017b. ğayrî: - (E)

²⁷⁹ 1018b. nesne dil-küşâ eş' ârdan ğayrî: dil-küşâ nesne eş' âr ile yârdan (E)

²⁸⁰ Başlık: Meşnevî A (137b), İ (135b), L (173b), - (E), - (V)

²⁸¹ 1020b. bed-ĥ'âh: bed-ĥâh (A), (İ), (L)

1021 K'idersen terk-i dîn ey mäh-peyker
E (263b) Kılam saña bugün ruhsârı hem-ser

1022 İdüp daği ri' âyetler hezārān
Kılam ben sen şehi yirümde sultān²⁸²

1023 Didi vü kıldı ey şeh baña ibrām
V (32a) Velikin olmadum bendeñ aña rām

1024 Çü sözi ol pelidün yirde kaldı
Urup zaḥm-ı dil ol dem ḥabse şaldı

1025 Çü baña ḥabs-i Pervîn oldı mesken
Hilāle döndi hecr-i Mihr ile ten

1026 Tenüm lîkin Hilāl olunca ey ḥan
L (174a) Od urdı cāna yüz kez nār-ı hicrān

1027 **Velî urduḳça firḳat nārı cāna**²⁸³
A (138a) **Bu ebyâtı okurdum yana yana**

ĞAZEL-İ ḤASB-İ ḤĀL²⁸⁴

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

²⁸² 1022b. şehi: şāhı (E)

²⁸³ 1027a. urduḳça: vurduḳça (E)

Başlık: A (138a), E (263b), İ (135b), L (174a), V (32a)

²⁸⁴ Başlık: Ğazel-i Ḥasb-i Ḥāl L (174a), - (A), - (E), - (İ), - (V)

1028 Ey dil olmakdan ayru cānāndan

Yeg imiş ten ki dūr ola cāndan²⁸⁵

1029 Döndüm ol zerreye felekde bugün

Ki düşe ayru mihr-i raḥşāndan

1030 Zerrenün ḥālī ḥod felekde ‘ayān

İ (136a)

Ne olur ayru şems-i tābāndan

1031 Sūy-ı seyl-i fenāya mā’il olur²⁸⁶

Ḳaṭre dūr olsa baḥr-ı ‘ummāndan²⁸⁷

1032 Bülbül-i gülşenün ḥuzūrı uçar

Çünkü dūr ola verd-i ḥandāndan²⁸⁸

1033 Bir göyünmiş kanı Zārīfī gibi

Ki yanam aḡa nār-ı hicrāndan

1034 İderken böyle ben biḡ dürlü zārı

E (264a)

Ne yüz gösterdi gör taḡdīr-i Bārī

1035 Tırurken ḥabs-ı Pervān içre ḡamḡin

Güneşveş toḡdı Mihr-i Zühre-āyīn

²⁸⁵ 1028b. ten ki: ter ki (E)

²⁸⁶ 1031a. mā’il: māyil (A), (E), (İ), (L)

²⁸⁷ 1031b. Ḳaṭre: Ḳara (İ)

²⁸⁸ 1032b. ḥandāndan: ḥandān (İ)

1036 Çün ol Māhuḡ güneş yüzini gördüm
Nücūmāsā o dem kendüm yitürdüm

1037 Çü dirdüm kendümi ey şāh-ı ʿālem
Ki gördüm ben deveş ol nūr-ı dīdem

1038 Urup ser pāyuma şevḡ ile ey ḡan
Ḳoyup küfri gelüp İslāma ol ān

V (32b)

1039 Didi kim ey Meh-i ḡūrşīd-ruḡsār
Beni şaldı saḡa Pervīn-i bedkār

1040 K'alup bundan hezārān ʿizzetile
İletem ḡaşruna yüz ḡürmetile

1041 Çü iltem ḡaşruna ey ḡūrşīd-peyker
Ḳılam bir vechile sen Māhı kāfer

1042 Bi'ḡamdi'llāh hele bu re' y-i bātıl
Beni sen meh-liḡāya ḡıldı vāşıl

L (174b)

1043 Diyüp aldı beni zindāndan ol dem
İletdi ḡaşruna dil-şād u ḡurrem

1044 Çü iltedi ḡaşruna ol la' li şīrīn
Geyürüp ḡusrevāne ḡıl' at ol ḡīn

A (138b) 1045 Didi kim ey meh-i hūrşīd-ṭal‘ at
Virürse Hāk bu ruḥṣat içre fırşat

1046 Tıutup yüz sen şeh ile şehir-i Çine
Kıpuḡda bir kenīz olam kemīne²⁸⁹

E (264b) 1047 Didi vü ol ṭabīb-i cān ol dem
Dil-i bīmāra la‘ lin kıldı emsem

İ (136b) 1048 Bu ruḥṣat üzre geçdi çün beş on gün
Virüp Allāh fırşat bize bir dün

1049 Birer esbe ikimüz binüp ol dem
Fırār itdük hemān ey şāh-ı ‘ālem

1050 Daḡi bir iki fersaḡ almadın yer
Tıuyup sürmiş o Pervīn-i bed-aḡter

1051 Giderken ikimüz sür‘ atle nāgāh
Gelüp irdi çeri birle şehergāh

1052 Velīkin daḡi irmedin bize ol
Gelüp bu ṭaḡa ırgürmişidük yol

1053 Çü gördüm irdi Pervīn-i bed-aḡter

²⁸⁹ 1046b. kenīz: kenīzek (E)

Dönüp Mihre didüm ey mäh-peyker

1054 Bu ağ üzre biraz sen eyle ārām²⁹⁰

Süreyin cenge ben ey serv-endām

1055 Çü gündüz göz yuma çeşm açā ılduz²⁹¹

Dönüp yine tutam sen Māha ben yüz

1056 Çü benden Mihr işitdi böyle güftār

V (33a)

Didi kim ey Meh-i hūrşid-ruhsār

1057 Gelürse daği yüz biğ böyle düşmen

Tapuñdan dostum ırılmazam ben²⁹²

1058 Ki yüzün görmemekden baña bir ān

Bu yeg dūrür kim olam cenk içre bī-cān

1059 Diyüp tigin çeküp Mirriḡ-āyīn

Benümle bile girdi cenge ol ḡīn

1060 Çün irdi ʿarşa-i rezme o dildār

E (265a)

Pes oldı cān ile cenge ḡarīdār

²⁹⁰ 1054a. ağ: dağ (A)

²⁹¹ 1055a. ılduzı: yılduzı (E), (İ), (L)

²⁹² 1057b1. ırılmazam ben: ben ayru düşmem (A)

1057b2. ben ayru düşmem: dostum ırılmazam ben (V)

1061 Velî çalsa irüp bir tîğ kime

ılurdu dîv olursa iki nime

1062 oyup yâ tîğî şunsa avsa ol yed

L (175a)

Kimesne idemezdi tîrini red

1063 İderken cenk böyle ol yüzi Mâh

Yııldı raşî birle hâke nâgâh

1064 Çü gördüm ben ki düşdi ol çeşm-i hûn-rîz

A (139a)

İrişdüm ol araya berkveş tîz

1065 Çün irdüm ıldum ey şeh eyle arbi

Helâk itdüm kime urdumsa arbi

1066 Degülmiş çün halâş aa muadder

utuldu âir ol hûrşîd-peyker

1067 Şu kim ola ezelden emr-i tadîr

İ (137a)

Kişi sa' yi ile olmaz o tağyîr

1068 Muaşşal n'oldısa pinhân u zâhir

Hilâle didi bir bir evvel âir

1069 **Biribirinden ayru Mihr ile Mâh**²⁹³

²⁹³ Başlık: A (139a), E (265a), İ (137a), L (175a), V (33a)

İderiken figān ü nāle vü āh

1070 Emr-i Hāḡ ile ref' olup ŧeb-i ḡam

Rūz-ı ŧādīdūr itdüḡi ḡurrem²⁹⁴

1071 Hilāl itdi çü Māhuḡ kıŧŧasın ḡūŧ

İçinden kıldı deryā-yı ḡāḡab cūŧ²⁹⁵

1072 Hemān ol ḡıŧmile Pervīni ol ḡīn

Getürdüp didi aḡa ey bed-āyīn

1073 Dilersen çān ḡalāŧ itmek elümden

E (265b), V (33b)

Ḳabūl it bu iki ḡavlüḡ birin sen

1074 Ki ya sür ceyŧ-i küfri ŧehr-i dilden

Ya cizye birle Mihri vir baḡa sen

1075 Bu ḡüftārı çü kıldı ḡūŧ Pervīn

Du'ā idüp Hilāle didi ol ḡīn

1076 Eger 'afvüḡ olursa baḡa hem-rāh

Virem cizyeyle Mihri ŧaḡa ey ŧāh

1077 Deyincek böyle ol Pervīn-i bed-baḡt²⁹⁶

²⁹⁴ 1070b. ḡurrem: dem (E)

²⁹⁵ 1071b. cūŧ: ḡoŧ (A)

²⁹⁶ 1077a. Deyincek: Diyicek (V)

Ne kıldı gör Hilāl-i asmān-taht

1078 Hemān bendin çıkarıdup anuñ ol hın

Geyürdüp cāmeler zerrin ü simin

1079 Buyurdı çekdiler bir esb aña

Ki görse kıala bād-ı şubh taña

1080 Süvār oldu ol esbe çünkü ol har

Öñine düşdi pes bir iki biñ er

1081 Bu āyın ü bu tertibile ol hın

Hemān-dem sürdi şehr-i Māha Pervin

L (175b)

1082 Velī irince şehre ol bed-ahter

Toğup gün ‘ālemi kıldı münevver

1083 Çün irdi şehre ol Pervin-i bī-din

Hemān ‘azm itdi kaşr-ı Mihre ol hın

A (139b)

1084 Meger ol şehr-i hüsnün pādīşāhī

Güzellik çarhınun mihriyle māhı

1085 İştmişdi Hilālün geldüğini

Tutup Pervini hapse şalduğunu

1086 Baḳardı kim ne gün Mirrīḡ-āyīn
E (266a), İ (137b) İre Māh ile şehre ol şeh-i Çīn

1087 Bu ümmīd üzre iken ol yüzi Māh
Gelüp Pervīn-i bī-dīn irdi nāgāh

1088 Çün irdi Mihre Pervīn-i bed-āyīn
Alup çok sīm ü zerle anı ol ḡīn

1089 Dönüp sür‘atle rāha girdi yine
Şeb irmedin irişüp şāh Çīne

1090 İdüp ol sīm ü zerle Mihri īşāl
V (34a) Alup destūr şehre döndi der-ḡāl

1091 Görüp bu rüz-ı vaşlı likī nāgāh
Ḥudāya itdi şükri Mihr ile Māh

1092 Çün ol şeh aldı ol gün yüzli Māhı
Hemān-dem tutdı şeh-i Çīne rāhı

1093 Çü irerdi taḡt-ı şeh-i Çīne rāh ol²⁹⁷
Pes oldı ‘urs-ı Mihr ü Māha meşḡul

1094 Şehr-i Çīne Hilāl irüp mesrūr²⁹⁸

²⁹⁷ 1093: - (E)

ılduđıdur Meh ile Mihre sūr²⁹⁹

1095 Meger bir gūn   arūs-ı mihr-i enver

Seherden al  uvağ urmışdı ber-ser

1096 Velīkin ol  uvađı hūsni tābı

Geçüp kılmışdı r   en h  k u ābı

1097 Hilāl ol şub  -dem g  n gibi  urdı

Meh ile Mihr içün s  ra el urdı

1098 Buyurđı kıldılar bir ta  t-ı zerr  n

Ki d  rl   la  l    ge  her birle tezy  n

1099  urıldı   n bu āy  n   zre bir ta  t³⁰⁰

Geçüp oturđı a  a ol Z    al-ba  t

1100    ge  di    izz    devlet birle ta  ta

E (266b), L (176a)

Dirildi ba  tlular r  zı-ı ba  ta

1101 Hem  n ol dem o ş  h-ı M  şter  -ba  t

  amer-t  c u g  neş-rif   at felek-ta  t³⁰¹

1102   d  p s  fre zem  ni ğarb t   şark

²⁹⁸ Başlık: A (139b), E (266a),    (137b), L (175b), V (34a)

²⁹⁹ 1094b. Meh ile Mihre: o Mihr ile Mehe (A), (  ), (L), (V)

³⁰⁰ 1099a. bir: ol (  )

³⁰¹ 1101b. g  neş: felek (V)

A (140a)

Cihān halkını kıldı ni‘ mete ğark

1103 Velikin zarfı ol h̄‘ānuḡ ser-ā-ser

Kimi sīm idi şāfi kimisi zer

1104 Bu āyīn üzre ol gün şubḡı şāma³⁰²

Ḳatup itdi ziyāfet ḡāş ü ‘āma

1105 Ziyāfet emri çünkim buldı pāyān

İ (148a)

Mehe Mihri nikāh itdürdi ol ān³⁰³

1106 Yirine vardı çün her resm ü āyīn

Gelüp meşşāṭalar pes Mihrüḡ ol ḡīn

1107 Yazup zībā vü ter ḡüsni kitābın

V (34b)

Müzehheb eyleyüp her faşl u bābın

1108 Aḡa virdiler ol dem eyle zīnet

Ki ğılmān görse saḡa ḡūr-ı cennet

1109 Çü zeyn itdiler ol Māḡuḡ özini

Büriyüp al tuvaḡ ile yüzini

1110 İletdiler anı bir ḡoş sarāya

³⁰² 1104a. ol: on (A), (İ), (L)

NOT: İ nüshası 137b varakta 1104. beyitten sonra “on varaḡdan soḡra ḡarşulıḡı” diye derkenar olarak not düşülmüştür.

³⁰³ 1105b. ol ān: ol dem (L)

Ki şakfı şala Mihr ü Māha sāye

1111 Velī ol Māh olunca anda nāzil

Sarāy-ı ğarb oldı Mihre menzil

1112 Devlet ü ‘izzetile Mihrünj Māh³⁰⁴

Genc-i vaşlına bulduğıdur rāh

1113 Olur mı ‘āşıkā bundan güzel zevk

E (267a)

K’idüp ma‘ şūkı boynına koluñ tavk³⁰⁵

1114 Öpe yüz luṭfla gāhī dehānın

Eme ki ağızına alup zebānun³⁰⁶

1115 Çeküp sīmīn-berin geh sīnesine³⁰⁷

Bula reh vaşlınuñ gencīnesine

1116 Şu ‘āşık kim ola bu zevke vāşıl

Ḳılur ol cān u dil kāmını ḥāşıl³⁰⁸

1117 Şeb irdi çün ‘arūs-ı mihr-i raḥşān

Varup oldı sarāy-ı ğarba pinhān

³⁰⁴ Başlık: A (140a), E (266b), İ (148a), L (176a), V (34b)

³⁰⁵ 1113b. K’idüp: K’ide (E)

³⁰⁶ 1114b. Eme ki ağızına alup zebānun: Öpe elin ü gāhī gāh ayağın (E)

³⁰⁷ 1115: - (E)

³⁰⁸ 1116b. dil: dilden (E)

- 1118 O dem hürşidveş Māh-ı şeb-efrüz
Toğup nūr ile şāmı eyledi rüz
- 1119 Hilāl ol şeb hemān şevkile tırdı
L (176b) Alup Māhı cenāb-ı Mihre sürdi
- 1120 Çü varup Mihre işāl itdi Māhı
Dönüp kaşırına hurrem tutdı rāhı³⁰⁹
- 1121 Çü vāşıl oldı mihre māh-ı ferruḥ
A (140b) Öpüp la‘ lin geh urdı rūyına ruḥ
- 1122 Alup geh aḡzına şīrīn-zebānı³¹⁰
Kinārına çekerdı mū-miyānı
- 1123 Urup geh la‘ l-i ‘unnābına dişler³¹¹
Virürdi naḥl-ı kaddinden yemişler
- 1124 Kılup geh gerdenine sâ‘ idin tavḳ³¹²
İ (148b), V (35a) İderdi şīre ḥurmāyı kâṭup zevḳ
- 1125 Olup geh ebr-i nisānveş güher-bār³¹³
Şadef dürcin kılurdı dürr-i şehvār

³⁰⁹ 1120b. hurrem: - (V)

³¹⁰ 1122: - (E)

³¹¹ 1123: - (E)

³¹² 1124: - (E)

³¹³ 1125: - (E)

1126 Muḥaṣṣal şubḥ irince ol yüzi gün³¹⁴

Ḳomadı kılmaduk bir zevk ol dün

1127 Çü dün göz yumdı çeşm açdı seḥergāh

Getürüp gün gibi ser Mihr ile Māh³¹⁵

1128 Ḥudāya itdiler şükr-i hezārān

Ki kıldı taḥt-ı vaşla anları ḥan

1129 Pes andan sonra Mihr ü Māḥuñ işi

Şafā vü zevk oldu yaz u kışı

1130 Ne cānuñ ola bundan yeg fütūḥı

Ki bulup her nefesde kuvvet rūḥı

1131 Ola yār ile dün gün zevk kārı

E (267b)

Bu āyīn üzre geçe rüzgārı

1132 Ḥudāyā ‘āleme Rezzāk sensin

Ḳamu maḥlūḳdur Ḥallāk sensin³¹⁶

1133 Nitekim Mihre Māhı vāşıl itdün

Aḡa ḥān-ı vişālı ḥāşıl itdün

³¹⁴ 1126a. gün: gül (L)

³¹⁵ 1127b. Getürüp: Götürüp (A), (İ), (L), (V)

³¹⁶ 1132b1. Ḥallāk: Rezzāk (L)

1132b2. maḥlūḳdur: maḥlūḳa (E)

1134 Kerem kıl ey Kerīm-i ferd-i Bîçün
Naşib it ḥān-ı vaşluḡdan bize ḥān

1135 Āhir olup felekde devr-i hilāl³¹⁷

Virdügidür Meh ile Mihre melāl³¹⁸

1136 Felek kılsa kimi bir laḡza ḡurrem
İder aḡa ḡavāle nice biḡ ḡam

1137 Ezelden böyledür āyīn-i eflāk
K'ider her kimi ḡurrem kılsa ḡamnāk

1138 Muḡārindür çü şādīsi ḡamına
Cihānuḡ olma ḡurrem 'ālemine

L (177a)

1139 Çü Mihre Māh-ı ferruḡ vāşıl oldu
Boşalup hemm ü ḡamdan şādī ṭoldı

1140 Bu şādī birle pes ol lāle-ruḡsār³¹⁹
ḡülüp oynarken ol ḡoncayla her bār

1141 Hilālün devrini çarḡ āḡir itdi

V (35b)

Ḳoyup şehir ü diyārı Māha gitdi

³¹⁷ Başlık: A (140b), E (267b), İ (148b), L (176b), V (35a)

³¹⁸ 1135b. Virdügidür: Şalduḡıdur (E)

³¹⁹ 1140-1177: - (A)

NOT: A nüshası varak numaralandırmasında eksiklik olmamasına rağmen 1140-1177 numaralar arasındaki 38 beyit eksiktir. 1139. beyitle biten 140b numaralı varaktan sonra, 141a varaḡı 1178. beyitle başlamıştır.

1142 Şıgamazken bu yir yüzine ol Һan
Şığırdı iki adım yire devrān

İ (149a)

1143 Görinmezken aҺa Sām ü Nerīmān
Yire çaldı anı bu Zāl-i devrān

E (268a)

1144 Görüp bu Һāl-i ol Māh-ı dil-ārā
Sirişkin kıldı Mihr üzre Şüreyyā

1145 Kimi bir laҺza Һandān itdi bu devr
Ki ağılatmadı biҺ kerre kılp cevr

1146 Mey-i şādī kimi kıldı küşāde
Ki Һamr-ı ğam anı virmedi bāda

1147 Budur dā'ım bu bāğun kār u bārı³²⁰
Ki açmaz bir güli olmaya Һārı³²¹

1148 Biraz gün keşkin ol Māh itdi Pervīn
Derūnı tābına irişdi teskīn

1149 Yine rūyına Һande 'ārız oldı
Açılup lāleveş ol ğonca güldi

³²⁰ 1147a1. dā'ım: dāyim (E), (İ), (L)

1147a2. bārı: dāyim (L)

³²¹ 1147b. açmaz: açılmaz (L)

1150 O dem hürşidveş ol mäh-tābān
Geçüp taht üzre oldı şāh-ı devrān

1151 Gehī dīvān idüp ol Mäh-çehre
Kılurdı ‘adl ü dādı il ü şehre

1152 Girüp geh kaçırına gül gibi hurrem
İderdi gonca-leb yārile ol dem

1153 Çıkup geh şayd iderdi deşt ü tağı
Kılurdı geh teferrüc bāğ u rāğı

1154 Geyüp cenk āletin geh kâhirāne
Sürerdi bezm-i rezme Rüstemāne

1155 Gehī hürşidveş ol Mäh-ruhsār
İderdi ‘āleme sīm ü zer işār

1156 Muḥaşşal geh seḥā idüp gehī dād
Kılurdı ‘ālemi ‘adliyle ābād

1157 Şu şeh kim olmaya ‘adl u cūd anda
E (268b), L(177b) Şeh-i şatrenc gibidür bu cihānda

1158 Velī şol şeh ki vardur ‘adl ü cūdı³²²

³²² 1158a. şol şeh: şu şeh (E)

1159 Meh-i ḥurşid-liḳānuḡ eflāk³²³

Menzilin itdügüdür zır-i ḥāk

1160 Meger bir gece bu Māh-ı şeb-ārā³²⁴

Ṭutulmıŝdı felekde Mihr-āsā

1161 İderken dehri gün gibi münevver

Yüzinde ḳalmamıŝdı zerrece fer

1162 Esüp hem ‘āleme bād-ı ḥazānı

Yele virmıŝdı ezhārı cihānı

İ (149b)

1163 Gül-i gül-zāruḡ idüp menzilin ḥāk

Hezārān bülbüli ḳılmıŝdı ğamnāk

1164 Meger ol şeb yaturken Mihr ile Māh

Ṭutulup māk-ı gerdün gibi nāġāh

1165 Teni bī-fer olup döndi Hilāle

İrişdi ḥüsn-i ḥurşidi zevāle

1166 Çü ḥüsn-i gülşeninüḡ verdi şoldı

³²³ Başlık: E (268b), İ (149a), L (177b), V (36a), - (A)

³²⁴ 1160a. gece: şeb (E)

İşi bñlbñlveř āh u zārı oldu

1167 Bu bāğ içre açılmaz hiç bir verd
Ki kılmaz beñzini faşl-ı ĥazān zerd

1168 Felekde Mihr ü Meh irmez kemāle
Ki aña naķş u zevāl olmaz ĥavāle

1169 Bu ĥāl üzre çü geçdi bir iki yevm
Gözinden uçdı Māhıñ t̃ā'ir-i nevm

E (269a)

1170 Nice kim itdiler aña ' ilācı
Daĥı oldu beter sū-yı mizācı

1171 Ecel t̃ir̃in kime gönderse taķd̃ir
Degüldür def'e māl̃ik bende vü m̃ir

1172 Çün anuñ nāveki t̃ir-i każādur
Każāya çāre yok illā rızādur

1173 Çü Meh gördi teni dönmiş Hilāle³²⁵
Ĥayāt-ı Mihri irişmiş zevāle

1174 Muĥařşal bir deme irmiş ki ol dem
Dilinde kałmamıř illā ki bir dem

V (36b)

1175 Pes ol dem Meh-rū ĥayrı terk idüp Māh
Ĥodı yüz yire bir kez diyüp Allāh

L (178a)

1176 Felek-taĥtiken ol gün yüzli sułtān
Yirini sāyeveř ĥāk itdi devrān

³²⁵ 1173a. dönmiş: döndi (E)

1177 Giyerken zer abā sīmīn tenine
oyup aldı felek zīr-i zemīne

1178 Budur dūn gūn ūn āyīni sipihrūn

A (141a)

Gel imdi gör ki n'oldı h li Mihr n

1179 D ymey p hicr-i Mehe mihr-i cih n³²⁶

Virdügidür d  ben üstine c n

1180   Mehden Mihr-i ferru oldı mehc r³²⁷

Giy p ara nitekim  m-ı deyc r

1181 Sirik-i nergisin g l-gün ıldı³²⁸

  (150a)

Tenini l leve p r-h n ıldı

1182 Vel  ol dem o mihr-i Z hre-rus r

Dir idi alayup bu resme g ft r

1183 u    ı ki ola ma   k anu fevt

Diri olmadan aa yeg d r r mevt

1184 Dem- -dem hicr odına yamadan dil

E (269b)

Vir p c n yegd r olma y re v ıl

³²⁶ Balık: A (141a), E (269a),   (149b), L (178a), V (36b)

³²⁷ 1180: - (E)

³²⁸ 1181a. nergisin: nergisden (E)

1185 Egerçi halka müşkil kârdur bu
Velîkin ‘ aşıkā āsāndur o³²⁹

1186 Diyüp daḥi o mihr-i Zühre-āyīn
Düşüp Māh üzre virdi cān-ı şīrīn

1187 Hezārān āferīn ol dīl-sitāna
Virüp cān irdi vaşl-ı cāvidāna

1188 Bu fānīde çü virdi ‘ aşka cānı
Ebed ‘ uḳbāda şād ola revānı

1189 İlāhī ‘ aşḳ-ı Mihr ü Māh ḥaḳḳı
Ḳamu ‘ āşıḳda olan āh ḥaḳḳı³³⁰

1190 Dilüm ‘ aşḳuñ odına mūm eyle
Vücūdum şem‘ veş ma‘ dūm eyle

1191 **Ehl-i ḥired olana olmağ içün naşīḥat**³³¹

V (37a)

Oldı bu pend-i zībā ḥātime-i ḥikāyet

1192 Gel ey şīḥat serīrinde olan ḥān
Gözün aç olmadın ten ḳaşr-ı vīrān

³²⁹ 1185b. o: bu (E)

³³⁰ 1189b. ‘ āşıḳda: ‘ āşıḳdan (A), (İ), (L), (V)

³³¹ Başlık: A (141a), E (269b), İ (150a), L (178a), V (37a)

- 1193 Kānı Dārā vü Efrīdūn ü Dāḥḥāk
Yirin çarḥ itmedi mi bunların ḥāk
- L (178b) 1194 Süleymān-taḥt olursaṅ olma maḡrūr
Aṅ ol vaḳtī k'olasın tu' me-i mūr
- 1195 Felek bindürdi mi bir şāhı taḥta
Ki indürüp yirin ḳılmadı taḥta
- A (141b) 1196 Bilürsin çü gedā vü şāh-ı devrān
Cihānda ḳurtarımaz mevtden cān
- E (270a) 1197 Gel imdi olmadan ten ḳaşrı fānī
Ata gör 'ālem-i 'uḳbāya cānı
- 1198 Çü bunda her ki geldi gidecekdür
Ḳıla gör gitmedin şol k'idecekdür
- İ (150b) 1199 Olursa şubḥa-i 'ömrün hezārān
Geçürür döne döne Zāl-i devrān
- 1200 Ger olsa Mihr ü Mehveş cāyuṅ eflāk
Ḥazer ḳıl çün ider gerdün yirün ḥāk
- 1201 İdersen ger şafā vü zevḳ biṅ yıl
Çün āḥir ola gelmez bir nefes bil

1202 Kime viridi felek bir loḡma nānı

Ki andan almadı cebr ile cānı

1203 Mecāz-ı ʿömre zinhār olma ḡurrem

Ḥaḡīḡat söz budur vʿallāhu aʿ lem

1204 İlāhī çünki sensin Bāḡī vü Ḥay

ʿAdem olur vücūduḡ ḡayrı her şey

1205 Kerem kıl çün vücūdum ola maʿdūm

Beni itme ʿazābuḡ odına mūm

1206 Virmek içün bu kışşaya şöret³³²

İtdüğümdür tazarruʿ-ı ḡazret

1207 Ḥudāya şükr-i bī-ḡad ḡamd-i vāfir

V (37b)

Ki nazm oldı bu kışşa evvel āḡir

1208 Buḡa dirsem nʿola bāḡ-ı İrem ben

Ki her dem tāze vü terdür bu ḡülşen

1209 İlāhī kim ide bu baḡı seyrān³³³

Açılup ḡül gibi olsun o ḡandān

³³² Başlık: A (141b), E (270a), İ (150b), L (178b), V (37a)

³³³ 1209a. ide: kide (İ), (L), (V)

1210 Çü hāl-i Mihr ü Mehdür bu hikāyet
E (270b) Buḡa vir cümle şeh̄r içinde şȫhret

1211 Çün ola dest-būs-ı şāha vāşıl
Bunı maḡbūl-ı sulṭān-ı cihān kı̄l

1212 *Zarīfī* çün buraya irdi güftār
L (179a) Du‘ ā-yı şāhla kı̄l ḡatm-ı eş‘ ār

1213 Nice ki Mihr ü Māh-ı çarḡ-ı devvār³³⁴
Ola gerdūn-ı encüm birle seyyār

1214 Olup farḡ-ı felekden taḡtı ‘ālī
A (142a) Cihān ola ser-ā-ser pāyimālī

İ (151a) **ḲİṬ‘ A-İ ḤŪB**³³⁵
Fe‘ ilātūn Mefā‘ ilūn Fe‘ ilūn

1215 Bu kitāb içre ketb olan baḡrūḡ
Mişl-i deryā ki her düri dil-cū³³⁶

1216 Dürc-i aşdafı içre derc itdüm
Biḡ iki yüz on üç ‘aded lū’lū

³³⁴ 1213: - (L)

³³⁵ Başlık: Ḳıṭ‘a-i Ḥūb A (142a), İ (151a), L (179a), - (V)
Ḳıṭ‘a E (270b)

³³⁶ 1215b. dil-cū: dil-cūd (E)

1217 Şol ricāyile kim oꞑundukça³³⁷

Ola şāyed du‘ āya bā‘ iş bu

Temmetü’l-bi‘ avni’llāh-i te‘ ālā E (270b)

Temmetü’l-kitāb bi‘ avni’llāhi’l-Kerimi’l Vehhāb L (179a)

³³⁷ A nüshası (142a), İ nüshası (151a) ve V nüshası (37b) varaklarında derkenar olarak “Bu kıt’a iki baħr üzre oꞑunur” notu düşölmüştür.

IV. BÖLÜM

4.1. Gramatikal Dizin ve Sözlük

āb (Far.) Su ā.- ı kevşer 218a/1 ā.- ı ‘adli 125b/2 ā.- ı revāne 305a/1 ā.- ı şefā‘ atün 108b/2 ā.- ı tevbe 327b/2 ā.- ı tevbeyle 328a/1 ā.- ı vaşl-ı cānān 877b/2 ā.- ı vuslat 644b/2 ā.- ı vuşlat 794a/1 ā. 32b/2, 347a/1, 383b/2, 876a/1 ā.+ ı 1096b/2, 346a/1, 875b/2 (16)	‘āciz (Ar.) Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük ‘ā. 40a/1, 900b/2 ‘ā. kıldı 907a/1 ‘a. olduğın 27b/2 (4)
ābād (Ar.) 1. Sonu olmayan, sonsuz zamanlar; 2. Mamur, şen, bayındır ā. 1156b/2, 166b/2 (2)	aç- 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek; 2. Engeli kaldırmak, 3. Başlatmak a. 1192b/2, 912a/1 a.- a 1055a/1, 581b/2 a.- dı 1127a/1, 352a/1, 359b/2, 420a/1 a.- dılar 258a/1 a.- inca 271b/2 a.- maz 1147b/2 a.- sa 273b/2 a.- up 299a/1, 677b/2, 967a/1, 968b/2, 981b/2 a.- up 301a/1, 575a/1, 731a/1, 738a/1, 752b/2, 887b/2 a.- up ider 30b/2 (25)
‘ābid (Ar.) İbâdet eden, kulluk eden kimse ‘ā.+ lerün 342a/1 (1)	
‘aceb (Ar.) Şüphe, tereddüt, hayret ifâde eden soru zarfı, acaba ‘a. 147b/2, 606b/2 ‘a. 122a/1, 315a/1, 636b/2, 763a/1, 875a/1 (7)	açdur- Açtırmak, açma işini yaptırmak a.- up 15a/1, 19a/1 (2)

açıl- 1. Açılmak, açılma işini yapmak;
2. Kendine gelmek, biraz iyileşmek,
ferahlamak; 3. Bitkinin çiçek vermesi

a.- dı 628b/2

a.+ mağa 220a/1

a.- maz 1167a/1

a.- mış 220b/2

a.- up 1149b/2, 1209b/2, 633b/2

a.- ur 868b/2

(8)

‘adālet (Ar.) 1. Hak ve hukuka uygunluk,
hakkı gözetme, doğruluktan ayrılmama,
hakkaniyet

‘a. 102b/2

‘A. 272a/1

(2)

‘add (Ar.) Sayma, itibar etme

‘a. 151a/1

‘a.+ e 152a/1, 26a/1

(3)

‘ad (Ar.) Sayma, sayı, adet

‘a. 21b/2

(1)

‘aded (Ar.) Sayı

‘a. 1216b/2

(1)

ad İsim

a. 572a/1, 58b/2, 670b/2

a.+ ı 1007a/1, 128a/1, 219b/2,

263a/1, 356b/2, 568a/1, 593b/2, 601a/1,
72a/1

a.+ ı 184a/1

a.+ ını 72a/1

a.+ um 451a/1

(15)

‘adem (Ar.) Yokluk, var olmama,
bulunmama

‘a. olur 1204b/2

‘a.+ de 61b/2

(2)

a‘dā (Ar.) 1. Zalim, gaddar; 2. Düşman

a.- yı bedkār kılpudur 253a/1

a. 425a/1

Ye‘cūc-i a.+ dan 837a/1

a.+ sını 917a/1

leşker-i a.+ ya 88b/2

(5)

ādem (Ar.) 1. İlk yaratılan insan ve ilk
peygamber; 2. İnsan, beşer

ā. 306b/2, 322a/1, 444a/1,

503b/2, 558b/2, 605b/2, 618b/2, 656a/1,
76a/1

gil-i ā. 31b/2

Ḥabīb-i ekrem-i evlād-ı ā.

358b/2, 914b/2

Ḥabīb-i Ekrem-i evlād-ı ā. 53b/2

ā.+ üñ 58a/1

(14)

adım 1. Yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri; 2. Bir adım uzunluğundaki (yaklaşık 75 santimlik) mesafe

a. 1142b/2

(1)

‘**ādil** (Ar.) Eşit, denk, muadil, adaletli
şāh-ı ‘ā. 293b/2

(1)

‘**adl** (Ar.) Adalet, hakkaniyet, doğruluk, tarafsızlık

‘a.- i Şīrīn 127b/2

‘a. 1151b/2, 1157a/1, 1158a/1,
294a/1

mazhar-ı ‘a. itdi 102a/1

‘a.+ e oldı 293a/1

‘a.+ i 294b/2

āb-ı ‘a.+ i 125b/2

hümā-yı ‘a.+ i 144b/2

nūr-ı ‘a.+ i 208b/2

ṭabl-ı ‘a.+ i 126a/1

‘a.+ inde 124a/1

‘a.+ iyle 1156b/2

nūr-ı ‘a.+ iyle 289b/2

‘a.+ ünde 145a/1

(16)

adlu 1. Adlı, isim sahibi; 2. Meşhur, ünlü

a. 207a/1, 426b/2

(2)

āfāk (Ar.) Göğün yerle birleşmiş gibi görüldüğü kısımlar, ufuklar

ā.+ dan 80b/2

(1)

āferīn (Far.) Beğenme, takdir, teşvik duygularını anlatmak için kullanılır

ā. 1187a/1, 679a/1, 684a/1

(3)

āfitāb (Far.) 1. Güneş; 2. Güzel yüz; güzel yüzlü sevgili, dilber

ā.- ı müşteribaht 117a/1

ā. 136a/1, 28b/2

ā.+ a 142b/2, 583b/2

ā.+ ı 721b/2

ā.+ la 80b/2

(7)

‘**afv** (Ar.) Suç, kusur ve hatayı cezalandırmama, bağışlama

‘a. iden 345b/2

‘a. it 345a/1

‘a. itdi 354b/2

‘a.+ üñ 1076a/1

(4)

ağ- Yukarı doğru çıkmak, göğe doğru yükselmek,

a.- ar 120b/2

(1)

ağ Ak, beyaz

a.+ dı 257a/1

(1)

āḡāh (Far.) Haberi olan, haberli, haberdar

ā. 357b/2, 484b/2, 821b/2

(3)

āḡāz (Far.) Başlama, başlangıç, giriş

ā. 371b/2

(1)

aḡla- Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek

a.- yup 1182b/2, 677b/2

(2)

aḡlat- Birinin ağlamasına yol açmak.

a.- madı 1145b/2, 319b/2

(1)

aḡyār (Ar.) 1. Başkaları, tanıdık olmayanlar, yabancılar; 2. (Âşığa göre) Sevgilisinin dost edindiği kimseler, rakipler

a. 1011a/1

a.+ ı 1019a/1

(2)

aḡz Ağız; yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

a.+ ın 225b/2, 352a/1

a.+ ina 1114b/2, 1122a/1

(4)

āh Feryat, kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre maddi veya manevi bir acıyı, ağrı, ızdırıp, pişmanlık, esef, acıma, özlem, yanıp yakılma, yeis, ümitsizlik, beğenme, hayranlık vb. duyguları ifade eder

ā. 1069b/2, 1166b/2, 1189b/2, 677b/2, 681a/1, 779b/2, 922a/1, 928a/1

ā.+ ı 333a/1, 43b/2, 648b/2, 705b/2

dūd-ı ā.+ ı 681b/2

(13)

āheng (Far.) Kulağa hoş gelen ses uygunluğu, hoş seda, ezgi, nağme, terane

ā. 202b/2

(1)

āḡir (Ar.) Son, en son olan

ā. 1066b/2, 1068b/2, 192b/2, ā. 202b/2, 229b/2, 455a/1

ā. itdi 1141a/1, 160a/1

ā. ola 1201b/2

ā. olup 1135a/1

(10)

aḡkām (Ar.) Hükümler, kanunlar, emirler, buyruklar

a.- ı şer' üñ 81b/2

(1)

aḥmak (Ar.) Akıllı kıt, anlayışsız, kalın kafalı (kimse), beyinsiz, bön, budala

a. 430a/1

(1)

Aḥmed (Ar.) Pek çok methedilmiş, övülmüş kimse [Hazret-i Muhammed'in isimlerindendir]

A. 22b/2

A.+ e 66b/2

(2)

aḥmer (Ar.) Kırmızı, kızıl

verd-i a. 234b/2

verd-i a. 569b/2

(2)

aḥşām Akşam, güneşin batma zamanı, günün sonu, gece

a. 831a/1, 933a/1, 961a/1

a.+ lardı 806b/2

(4)

aḥşamla- Akşamlamak, akşamı, geceyi bir yerde geçirmek.

a.- dı 377b/2

(1)

aḥter (Far.) 1. Yıldız; 2. Talih, baht, şans

a. 335a/1, 579a/1, 598a/1, 600b/2

a.+ üme 564b/2

(5)

āhū (Far.) 1. Ceylan, karaca, gazal, maral; 2. Güzel, dilber

ā. 357a/1, 374b/2, 640a/1, 973b/2

ā.+ ların 390b/2

ā.+ nuḡ 394a/1

ā.+ yı 376a/1, 975a/1

(8)

aḥz (Ar.) Alma, alış

a. iden 613a/1

(1)

aḥarşu Nehir, dere, çay, ırmak gibi devamlı akıp giden su

a.+ dur 620b/2

(1)

aḥçe 1. Selçuklular ve Osmanlılar'da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke

2. Para harcamak, para sarfetmek

a. 148b/2

(1)

‘ākīl (Ar.) Akıl sahibi, akıllı (kimse)

‘ā. 538b/2

(1)

‘akl (Ar.) Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us

‘a.- ı kemāle 606a/1

‘a. 008b/2, 474a/1, 476a/1

‘a.+ ı 882b/2

‘a.+ um 561a/1

‘a.+ uḡ 265a/1

(7)

akreb (Ar.) Yakın olan, çok (daha, en, pek) yakın

a. 73b/2

(1)

Aksā (Ar.) Mescid-i Aksa, Müslümanlarca kutsal kabul edilen ve Müslümanların ilk kiblesi olduğuna inanılan yapı.

A.+ da 93b/2

(1)

‘aks (Ar.) 1. Bir şeyin zıddı, karşıtı, tersi 2. Bir cismin parlak bir yerde görünen hayali, görüntüsü

‘a.+ i 380a/1

‘a.+ ne 710b/2

(2)

akvāl (Ar.) Sözler, lakırtılar

a.+ i 668b/2

a.+ in 168b/2

a.+ üñ 672a/1

(3)

al- Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak, elinde veya yanında bulundurmak

a.- a 650b/2, 718b/2

a.- an 614a/1

a.- ana 281b/2, 621b/2

a.- dı 1043a/1, 1092a/1, 763b/2, 930a/1

a.- madı 1202b/2

a.- madın 1050a/1, 821a/1

a.- mağ 479a/1, 85a/1

a.- maz 663a/1, 671b/2

a.- mışdı 243b/2

a.- sa 859a/1

a.- sun 501b/2

a.- up 1114b/2, 242a/1, 313a/1, 326a/1, 472b/2, 499b/2, 528a/1, 552a/1, 1088b/2, 1090b/2, 1119b/2, 1122a/1, 214a/1, 438a/1, 516b/2, 720b/2, 754b/2, 781b/2, 865a/1, 870a/1, 882a/1

a.- ur 122b/2, 343a/1

A.- ur 169b/2

A.- urdı 424b/2

A.- urlar 838b/2

(45)

al Pembeye kaçan parlak kırmızı renk

a. 1095b/2, 1109b/2

(2)

‘āl (Ar.) 1. Aile, evlat; 2. Sülale, hanedan

ā.+ ne 107a/1

iftihār-ı ‘ā.- i ‘Osmān 123b/2

(2)

āl Hile, tuzak, kurnazlık, düzen, dalavere

ā.- i Pervīni 751a/1

(1)
a' lā (Ar.) Daha yüksek, en yüksek,
pek yüce

a. 27b/2, 64b/2

(2)

alā (Ar.) “Üzere, üzerine, üzerinde;
ile, olarak, göre” manalarına gelen edat

a.- nūr 336b/2

a.- nūr 575b/2

(2)

āla (Ar.) Rütbece yükseklik,
büyüklük, şeref, şan

tarīḳ-i ā. 487b/2

(1)

ālām (Ar.) Acılar, elemeler

ā.- ı sipihre 535b/2

ā. 642b/2

(2)

‘alāmet (Ar.) İşaret, belirti, nişan, emare,
alem, araz

‘a.+ ile 86b/2

(1)

alay Kalabalık, topluluk, cemaat,
güruh

şaff-ı a.+ ın 286a/1

(1)

a' lem (Ar.) Çok (daha, en, pek) âlim

a'. 76b/2a.

a'. 1203b/2

(2)

‘ālem (Ar.) 1. Yerde ve gökte yaratılmış
olan şeylerin bütünü, kâinat, evren; 2. Bir
güneş ve ona bağlı olup etrâfında dönen
yıldızlardan meydana gelen sistem

‘ā.- i ‘uḳbāya 1197b/2

‘ā.- i şüretde 60a/1

‘ā. 005b/2, 132a/1, 184b/2,
61b/2, 656a/1, 656b/2

‘ā. 114b/2, 37b/2, 322b/2

Faḥr-i ‘ā. 358a/1, 53a/1, 914a/1

Faḥr-i ‘ā. 903a/1

Faḥr-i ‘ā. 26b/2

Ġaffār-ı ‘ā. 344a/1

ḥāl-i ‘ā. 618a/1

mecmü'-ı ‘ā. 76a/1

medḥ-i şehenşeh-i ‘ā. 155a/1

mihr-i ‘ā.- ārāy 685b/2

sāhir-i ‘ā. 608a/1

sulṭān-ı ‘ā. 29a/1

şāh-ı ‘ā. 1037a/1, 1049b/2,
605a/1

‘ā.+ de 662a/1, 667b/2, 81b/2,
92b/2

deyr-i ‘ā.+ de 773a/1

‘ā.+ e 1132a/1, 1155b/2, 1162a/1,
92b/2

‘ā.+ i 1156b/2

‘ā.+ i kıldı 1082b/2

‘ā.+ ine 1138b/2, 653b/2

(38)

ālet (Ar.) Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt

Ā.- i rezmedür 255b/2

ā.+ in 1154a/1, 824b/2, 929b/2

ā.+ ini 818b/2

(5)

‘**aleyh** (Ar.) Üzere, üzerine, onun üzerine

‘a. 179b/2

(1)

alın - Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak

a.- sa 560a/1

a.- up 623a/1

(2)

‘**ālī** (Ar.) Yüksek, yüce, büyük, ulu

‘A.- şān 123a/1

(1)

‘**ālī** (Ar.) Yüksek olan, yüce, ulu

‘ā. 1214a/1

köşk-i ‘ā. 387a/1

(2)

‘**ālim** (Ar.) İlim sahibi olan (kimse), bilici, bilen

‘ā. 008a/, 898a/1

(2)

Allāh (Ar.) Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ

A. 1048b/2, 1175b/2, 278b/2, 556b/2

A.+ ü 25b/2

(5)

Allāhu ekber (Ar.) Allah büyüktür

A. 25b/2

(1)

al(ı)n Alın, yüzün kaşlarla saçlar arasındaki bölümü

a.+ ı 1007b/2

(1)

altun Altın, sarı kırmızı renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan element

a. 258b/2, 366a/1, 542b/2

a.+ ı 606b/2

(4)

‘**ām** (Ar.) Avam tabakası, halk tabakası, herkes, bütün halk

‘ā. 108b/2

‘ā.+ ı 224b/2

‘ā.+ a 1104b/2

(3)

āmān (Ar.) 1. Yardım isteme, imdat dileme; 2. Rica, yalvarma, bağışlanma isteği

ā.+ ı 838a/1

(1)

ān (Ar.) Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza, dem

ā. 1000b/2, 1005b/2, 1038b/2, 1058a/1, 1105b/2, 441b/2, 501a/1, 532a/1, 749a/1, 852a/1, 854a/1, 887b/2, 947b/2, 962b/2, 986a/1

(15)

ana [o] zamirinin yönelme hâli, ona
a. 39b/2

(1)

‘**anber** (Ar.) Kolay eriyen, bal mumu kıvâmında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne

‘a. 581a/1

(1)

ancak Yalnız, sadece:

a. 007b/2, 24b/2

(2)

ancılayın Onun gibi, o kadar, öyle

a. 146b/2

(1)

anda Onda, orada

a. 1003b/2, 1006b/2, 109b/2, 1111a/1, 111b/2, 1157a/1, 167a/1, 169a/1, 431b/2, 617b/2, 636a/1, 652a/1, 684a/1, 844a/1, 896a/1, 933b/2, 103b/2

(17)

andan Ondan, oradan

a. 1000a/1, 1129a/1, 1202b/2, 122b/2, 169b/2, 172a/1, 194a/1, 362a/1, 443a/1, 483b/2, 490b/2, 498a/1, 512a/1, 530a/1, 627a/1, 73b/2, 742a/1, 832a/1, 838b/2, 847a/1, 921a/1, 968a/1

(22)

anı [o] zamirinin yükleme hâli, onu

a. 100a/1, 1018b/2, 104a/1, 1088b/2, 109b/2, 110a/1, 1110a/1, 1143b/2, 1146b/2, 121a/1, 127a/1, 131a/1, 192b/2, 212b/2, 464b/2, 486a/1, 491a/1, 501b/2, 511b/2, 541b/2, 587b/2, 588b/2, 607b/2, 612b/2, 618b/2, 623b/2, 630b/2, 669b/2, 689b/2, 694b/2, 733b/2, 841b/2, 848b/2, 849a/1, 955a/1, 19b/2, 72b/2, 851a/1, 726b/2

(39)

‘**anķā** (Ar) Kaf dağında bulunduğu inanılan, ismi olup cismi olmayan efsanevî kuş, zümrüdüanka, simurg

‘a. 892a/1

(1)

anlar [o] zamirinin çoğul hâli), onlar

a. 828a/1

a.+ a 130b/2, 928b/2

a.+ ı 1128b/2, 408a/1, 538b/2, 817b/2, 655b/2

a.+ la 858a/1

a.+ uñ 395a/1, 454b/2

(11)

anun [o] zamirinin ilgi hâli, onun

a. 1012a/1, 1078a/1, 1183a/1,
150a/1, 186b/2, 189a/1, 190a/1, 213a/1,
229a/1, 26a/1, 298b/2, 350a/1, 375a/1,
38b/2, 410b/2, 416b/2, 550a/1, 567b/2,
59a/1, 609b/2, 668b/2, 675a/1, 695b/2,
713b/2, 802b/2, 952a/1, 953b/2, 974a/1,
1172a/1, 160a/1, 250b/2, 610a/1, 611a/1,
68b/2, 76b/2

tarfetü'l-^c ayn a. 12a/1

a.+ durur 11a/1

a.+ la 691a/1, 691b/2, 836a/1,
806b/2

(41)

añ- Birini veya bir şeyi akla getirerek
sözünü etmek veya onu düşünmek,
zikretmek, hatırlamak:

a. 1194b/2

a.- up 225b/2

(2)

aña [o] zamirinin yönelme hâli

a. 005a/1, 008b/2, 1017b/2,
101b/2, 1023b/2, 1033b/2, 1066a/1,
1072b/2,, 1079a/1, 1099b/2, 1136b/2,
1143a/1, 1168b/2, 1170a/1, 1183b/2,
184b/2, 187a/1, 188a/1, 188b/2, 189b/2,
190b/2, 191a/1, 193a/1, 196b/2, 216a/1,
225b/2, 240b/2, 253a/1, 314a/1, 32b/2,
375b/2, 413b/2, 445b/2, 463b/2, 496b/2,

509b/2, 513b/2, 591b/2, 663b/2, 758b/2,
75a/1, 75b/2, 868b/2, 904b/2, 932a/1,
946a/1, 981b/2, 003b/2, 1005b/2,
1108a/1, 1133b/2, 18b/2, 20b/2, 261b/2,
274a/1, 306a/1, 387b/2, 426b/2, 500b/2,
510b/2, 530b/2, 560b/2, 641b/2, 721a/1,
734b/2, 852a/1, 954a/1

a. itdügidür 967b/2

a. oldı 182b/2

(69)

añıl- Hatırlanmak, yad edilmek

A.- mazken 58b/2

(1)

añla- Bir şeyin ne demek olduğunu,
neye işaret ettiğini kavramak

a.- dı 773b/2

a.- dum 149b/2

a.- maz 1016a/1

(3)

añsuz Beklenmedik bir zamanda, hatırdan
yokken, birdenbire, ani, aniden

a. 225a/1, 311a/1

(2)

‘ār (Ar.) Utanma, utanç, hayâ, hicap

‘ā. 530b/2

āteş-i ‘ā. 172b/2

(2)

ara İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık,
mesafe

a.+ da 399b/2, 422a/1

a.+ ya 1064b/2, 175b/2, 864b/2	(7)
(5)	
ara- Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak	‘ ārīz (Ar.) Asılda mevcut olmayıp sonradan ortaya çıkmak
a.- dıklarıdur 797b/2	‘ā. oldu 1149a/1
a.- rdı 714b/2	(1)
a.- rlar 814b/2	
(3)	‘ arşa (Ar.) Yer, meydan, açık ve boş alan.
ārā (Ar.) Reyler, fikirler	‘a.- i rezme 1060a/1
ā.+ yı 388b/2	(1)
(1)	
‘ Arabī (Ar.) Arap yarımadasından çıkıp yayılmış olan Sâmi kavmine ait, Arap kavminden olan	‘ arşagāh (Ar.+Far.) Dünya
Muhammed-i ‘A. 903a/1	‘a.+ ını 56a/1
(1)	(1)
ārām (Far.) Durma, dinlenme, istirahat	‘ arş (Ar.) İslâm inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta
ā. 1054a/1, 181a/1, 399b/2, 831b/2, 933b/2, 959b/2, 961b/2, 977b/2	‘a. 94a/1
ā. itdi 962a/1	mağām-ı ‘a. 52a/1
(9)	(2)
ārāmghāh (Far.) Durulan, oturulan yer, dinlenme yeri, ikametgāh	artuḡ Şimdi, bundan sonra, bundan böyle a. 129b/2
ā.+ a 902b/2	(1)
(1)	
ard Art, arka taraf, arka, geri	artur- Sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak
a.+ inca 375a/1, 392b/2, 394a/1, 825b/2, 952a/1, 974a/1	a. 110a/1
a.+ ından 953b/2	(1)
	‘ arūs (Ar.) Gelin
	‘a.- ı mihr-i enver 1095a/1

‘a.- ı mihr-i raḥṣān 1117a/1
(2)

‘arż (Ar.) 1. Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu; 2. Bildirilmek istenen husus, hâl

‘a.- ı ḥacātum 898b/2
‘a.- ı peyker 598b/2
‘a. 136a/1, 96a/1
‘a. eyledi 579b/2, 742b/2
‘a.+ ı 896a/1
(7)

arż (Ar.) Yeryüzü, dünya
a. 360b/2
(1)

ārzū (Far.) İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek
ā.+ yı eyleme 274a/1
(1)

aş- Bir şeyi yüksek bir yere iliştip sarkıtmak, talik etmek
a.- dı 379b/2
(1)

āsān (Far.) Kolay
ā. 195b/2
ā.+ dur 1185b/2
(2)

aşdaf (Ar.) Sedefler
dürce-i a.+ ı 1216a/1

(1)

aşfiyā (Ar.) Saf ve temiz, halis, her türlü kötülükten arınmış kimseler, ermişler
gürūh-i a.+ nuḥ 68a/1
(1)

‘asker (Ar.) Ordunun her kademesinde görevli subay, astsubay, çavuş, onbaşı ve erlere verilen isim, leşker
‘a.- i Çîn 401a/1, 403a/1
‘a.- i Çîni 934a/1
‘a.- i Meh 397a/1
‘a.- i şām 860b/2
‘a. 211b/2, 258b/2, 259b/2, 280a/1, 393a/1, 396a/1, 399a/1, 407a/1, 429b/2, 457b/2, 459a/1, 987a/1
‘a.+ i 398b/2, 932b/2, 938a/1
‘a.+ in 421a/1
‘a.+ ine 840b/2, 364b/2
‘a.+ ini 412a/1
‘a.+ le 420b/2, 470b/2, 825a/1, 972a/1, 985b/2
‘a.+ le kıldı 933b/2
(30)

aşl (Ar.) Bir şeyin bizzat kendisi, zatı
a. itdi 90a/1
(1)

aşlā (Ar.) Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, katiyen
a. 838a/1
(1)

āsmān bk. āsumān

ā.- ı dilde 775a/1

ā.- ı necm-i seyyār 302b/2

ā.- taht 697b/2

hilāl-i a.- taht 1077b/2

(4)

āsmānī bk. āsumānī

każā-yı ā. 466b/2

(1)

‘aşr (Ar.) Zaman, devir, çağ

a.+ ında 213a/1

(1)

āsumān (Far.) Gök, gökyüzü, sema, felek

ā.- ı dilde 910a/1

ā. oldu 924b/2

ā.+ dan 582b/2

hilāl-i ā.- taht 951a/1

hilāl-i ā.- taht 915a/1

(5)

āsumānī (Far.) Göğe mensup, gökle ilgili

każā-yı ā. 862b/2

(1)

aş- Yüksek, uzak veya geçilmesi güç

bir yerin öte yanına geçmek

a.- up 452a/1, 826b/2

(2)

aş Yenilmek üzere pişirilmiş

yiyecek, yemek, taam

a.+ ın 463b/2

(1)

‘aşā (Ar.) Uzun sopa, değnek, baston

‘a.+ yı 329a/1

(1)

‘āşık (Ar.) Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun

‘ā. 1013a/1, 1116a/1, 1183a/1,

655b/2

‘ā. oldu 591b/2

‘ā.+ a 1113a/1, 1185b/2, 798a/1

‘ā.+ da 1189b/2

‘ā.+ ı 899a/1

(10)

‘aşk (Ar.) Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet

‘a.- ı mihr 1189a/1, 666b/2

‘a. 202a/1, 664a/1, 664b/2,

668a/1, 687a/1, 802a/1, 718a/1

bīnende-i cūyende-i ‘a. 661a/1

gūyende-i ‘a. 661b/2

kūhken-i meydān-ı ‘a. 771b/2

‘a. itdi 670a/1

sāhīr-i ‘a. itse 669a/1

‘a.+ a 1188a/1

maḳāl-i ‘a.+ a 662b/2

sāz-ı ‘a.+ a 205b/2, 206a/1

sāz-ı ‘a.+ a itdür 201a/1

‘a.+ dan 667a/1, 671a/1
‘a.+ ı 665a/1, 666a/1
sāz-ı ‘a.+ ı 200b/2
‘a.+ uñ 1190a/1
ehl-i ‘a.+ uñ 772b/2
mihr-i ‘a.+ uñ 770a/1
‘a.- āmīz 168b/2, 672b/2
(29)

aşur- Bir şeyi yüksek bir yerin üstünden
öbür yana geçirmek
a.- dı 375b/2
a.- up 17a/1
(2)

at Binme, yük çekme ve taşıma
hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya
menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan
a. 212a/1, 467a/1, 845a/1,
847b/2, 952a/1, 974a/1, 989b/2, 994b/2
a.+ dan 983a/1
a.+ ı 448b/2, 863a/1, 944a/1,
991b/2
a.+ ın 389b/2, 836a/1
(15)

at- Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa
doğru fırlatmak
a.- a 1197b/2
a.- dı 852a/1
(2)

ata Baba, cet, dede, büyük baba ve
aynı soydan daha önce yaşamış olan
kimse
a.+ ma eyle 901b/2
a.+ sı 582a/1
a.+ sından 296b/2
(3)

āteş (Far.) Odun, kömür vb.
maddelerin tutuşup yanması ile beliren
ışık
ā.- i ‘ār 172b/2
ā. 505b/2, 875b/2
(3)

atıl- Bir yerden, görevden veya işten
uzaklaştırılmak
a.- ıser 617b/2
(1)

āvāz (Far.) Ses, seda
ā. 126a/1
(1)

avuc bk. Avuç
a.+ uñçinde 89b/2
(1)

avuç Elin iç kısmı
a. 128b/2, 88a/1
(2)

avut Sıkıntısını, acısını unutturmak,
yatıştırmak, tesellî ve teskin etmek

a.- maz 1018b/2

(1)

ay 1. Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyâmızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah, 2. Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri

a. 295a/1, 446a/1, 601b/2, 649a/1, 685a/1, 85a/1

a.+ a 1008b/2, 517b/2

a.+ ı 688b/2, 871b/2

a.+ uñ 599b/2

(11)

ayā (Far.) Şaşıрма, sorma, ümit ve istek ifade eder, acaba

a. 87a/1

(1)

ayağ bk. ayak

a. 243b/2, 338b/2, 313b/2

a.+ ı 448b/2

a.+ ın itdi 328b/2

a.+ uña 94b/2

(6)

ayağ 1. Vücudun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem; 2. Çanak, kâse, kadeh

a. 566b/2

a.+ da 56b/2

(2)

‘ayān (Ar.) Açık, aşikâr, gözle görülür, belli

‘a. 1030a/1, 903b/2

‘a. it 892b/2

(3)

a‘yān (Ar.) Bir şehrin ileri gelenleri, eşraf

a. 927b/2

(1)

āyīn (Ar.) 1. Dinî merasim, bir mezhebin veya bir tarikatın kendine has ibadet merasimi; 2. Âdet, töre, yol, kanun

ā.- i eflāk 1137a/1

ā.- i gerdūn 885a/1

ā. 1081a/1, 1099a/1, 1104a/1, 1106a/1, 1131b/2, 334a/1, 506a/1, 516a/1, 740a/1, 813a/1, 820a/1, 370a/1, 440a/1

ā.+ e kııl 511b/2

ā.+ i 1178a/1

ā.+ ile 578a/1

ā.+ in 703b/2

(19)

āyīne (Far.) Ayna

ā. 379b/2

(1)

‘ayn (Ar.) Göz

‘a.- ı çeşmin 324a/1

‘a.- ı hağdur 281a/1

‘a.- ı rāhatdur 1158b/2

‘a.- i dūzaḥ 676b/2

‘a. 981b/2

nūreyn-i ‘a.+ uḥuḥ 106a/1

(6)

ayrıl- bk. ayrıl-

a.- uban 916a/1

a.- up 444a/1

(2)

ayru 1. Farklı, başka; 2. Uzak; 3. Kendi başına, tek, yalnız, müstakil

a. 1028a/1, 1029b/2, 1030b/2, 1069a/1, 451b/2, 873b/2

(6)

ayruk Artık, bundan sonra

a. 921b/2

(1)

ayrul- Bir yer, şey veya kimseden uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek

a.- dı 290a/1

(1)

‘ayş (Ar.) Hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme, zevk u sefa

‘a. 308b/2, 321b/2, 804b/2

(3)

‘ayyār (Ar.) Hilekâr, hileci, düzenbaz

nefs-i ‘a. 42a/1

(1)

az Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan

a. 196a/1, 296a/1, 344a/1, 465a/1,

993a/1

(5)

‘azāb (Ar.) 1. Organlarda duyulan ızdırıp, organik acı, 2. Pişmanlık, çâresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence, keder

‘a.- ı nār 773b/2

‘a.+ uḥ 1205b/2

(2)

āzād (Far.) Serbest bırakma, serbestlik serv-i ā. 580b/2

(1)

a‘zām (Ar.) Çok (daha, en, pek) büyük

nūr-ı a. 61a/1

şeh-i a.+ dur 133a/1

a.+ ıdur 63a/1

(3)

‘azīmet (Ar.) Gitme, gidiş, yola çıkma

‘a. 783b/2

‘a. kıldı 996b/2

(2)

‘azīz (Ar.) Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez

‘a.- i Mısr-ı ḥüsniken 630a/1

‘a. itmişdür 131a/1

‘a. olur 114b/2

(3)

‘**azm** (Ar.) 1. Bir işi yapmaya kesin karar verme, bir şeyi yapmak hususunda büyük bir kararlılıkla gayret gösterme; 2. Yola çıkma, kesin karar vererek bir yere yönelme

‘a.- ı küh-ı Yekrāh 942b/2

‘a.- i cengi 941b/2

‘a.- i rāh itdügüdür 283b/2

‘a. 255b/2

‘a. eyledi 706b/2

‘a. ider 442b/2

‘a. it 275b/2

‘a. itdi 1083b/2, 539b/2

‘a.+ i 332b/2, 432a/1

(11)

‘**Azrā** (Ar.) Vâmık u Azrâ hikâyesinin kadın kahramanı

‘A. 1013b/2

(1)

bā (Far.) Bazı Arapça ve Farsça kelimelerin önüne gelerek zarf fonksiyonunda şekiller yapan “ile” anlamında ön ek

b.- icāzet 674a/1

(1)

bāb (Ar.) 1. Kapı; 2. Husus, mesele, konu; 3. Bir kitabın bölümlerinden her biri

kufl-ı b.- ı fethe 001b/2

b.- ı Kur’ân 002a/1

b.- ı na’ime 72b/2

b.+ da 34b/2

b.+ ina 003a/1

b.+ ın 1107b/2

(6)

bād (Far.) Rüzgār, yel, hava

b.- ı bahārı 301a/1

b.- ı hāzānı 1162a/1

b.- ı şubh 1079b/2

b. 166b/2, 283b/2, 467b/2

b.+ a 1146b/2

(7)

bād-pā (Far.) Ayağına çabuk, hızlı koşan (at)

b. + ya 285b/2

(1)

ba‘de (Ar.) Başına geldiği kelime ve tamlamalara “sonra” anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapan edat

b. 113a/1, 155a/1

(2)

bāde (Far.) 1. Şarap, içki, mey; 2. Maddi ve manevi sarhoşluk veren, kendinden geçiren, mest eden şey

b.- i leb 811a/1

b.+ ye 548b/2

(2)

bādi (Ar.) İlk, evvel, başlangıç

b. 551b/2

(1)

bāğ (Far.) Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan

b.- 1 cemālüm 732b/2

b.- 1 cihānda 1016a/1

b.- 1 cūdundan 33a/1

b.- 1 dehrde 145a/1

b.- 1 hüsni 220b/2

b.- 1 hüsni 633a/1, 702a/1

b.- 1 İrem 1208a/1

bülbül-i b.- 1 melāhat 54b/2

b.- 1 mişāle 348a/1

b.- 1 Rıdvān 222b/2

b.- 1 vaşluḡda 695a/1

b. 1153b/2, 1167a/1, 322a/1,

423a/1

gonca-i b. 243a/1

b.+ 1 581b/2, 1209a/1

b.+ ina 616a/1

b.+ ında 586a/1

b.+ uḡ 1147a/1

(22)

bağışla- Vermek, ihsan etmek, bahşetmek

b.- mışdı 216b/2

(1)

bağla- 1. Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak; 2. Birinde bir şeye karşı ilgi,

istek uyandırarak o şeye ilgi, yakınlık duymasını sağlamak.

b.- dı 173b/2, 347b/2

b.- mış 984b/2

b.- yup 369a/1, 658b/2, 698b/2

(6)

bağlan- Sevmek, içten bağlı olmak

b.- madın 178a/1

(1)

bağ(ı)r Göğüs, sine

b.+ ina 461b/2

b.+ ını 658a/1

(2)

bahār (Far.) Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar

bād-ı b.+ 1 301a/1

mürğ-i b.+ a 19a/1

mürğ-ı b.+ 1 itdürür 20b/2

(3)

baḡr (Ar.) Deniz, derya

b.- 1 firḡat 875a/1

serçeşme-i b.- 1 ḡaḡāyık 55a/1

b.- 1 ḡaḡruḡdan 31a/1

b.- 1 ʿummāndan 1031b/2

b.- 1 rahmetüḡden 32b/2

b.- 1 şefkat 256b/2

b.- i cūdından 39a/1

menbaʿ-ı b.- i fesāhat 70a/1

b. 125b/2, 422b/2

b.+ e 648b/2

b.+ ında 28a/1

b.+ üñ 1215a/1

(13)

bağış (Far.) Verme, bağış, ihsan, hibe

b. olur 46b/2

cân-b. 694a/1, 801a/1

cân-b.+ı 886a/1

(4)

baht (Far.) Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun talih, ikbal, şans

b. 257b/2

rûz-ı b.+ a 257b/2

rûzı-ı b.+ a 1100b/2

b.+ uñ 138a/1

(4)

bahtlı (Far.+T.) Bahtı açık olan, tâlihli, kısmetli, mesut, şanslı:

b.+ lar 1100b/2

(1)

bahtlırak (Far.+T+T:) Talihi, bahtı çok açık

b. 564b/2

(1)

bâ' is (Ar.) Sebep, sebep olan şey

b. 1217b/2, 699b/2

b. olanı 198a/1

(3)

bağ- Gözleri bir şey üzerine çevirmek, seyretmek

b.- ardı 1086a/1, 888a/1

b.- maz 316a/1

(3)

bakakal Duyduğu hayretten dolayı hiçbir hareket yapamayıp şaşkın şaşkın bakmak

b.- mış 981b/2

(1)

bakış Bakma tarzı, bakma biçimi

b.+ larla 371a/1

(1)

bâkî (Ar.) 1. Ebedî, ölümsüz, kalımlı; 2. Varlığını koruyan, devam eden, devamlı, sürekli

b. 007b/2, 24b/2

b. 1204a/1

câm-ı b. 316b/2

(4)

bal Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde, asel

b. 656b/2

b.+ a 696b/2

b.+ ın 414a/1

(3)

bâl (Far.) Kanat

b. 15a/1, 19a/1, 299a/1, 30b/2

(4)

bālā (Far.) Bir şeyin yüksek yeri, yukarı, üst

b. 632b/2

(1)

balçığ(k) Koyu kıvamda, özlü ve yapışkan çamur

b.+ ile 603b/2

(3)

bālī (Ar.) Eski, köhne

b. 365a/1

(1)

baña Ben zamirinin yönelme hâli

b.+ a 1002a/1, 1020b/2, 1023a/1, 1025a/1, 1058a/1, 1074b/2, 1076a/1, 163a/1, 453b/2, 772a/1, 778a/1, 784b/2, 841a/1, 1004b/2, 176b/2, 559b/2, 833a/1, 195b/2

(18)

bār (Far.) 1. Yük, ağırlık veren şey, sıklet; 2. Defa, kere

b. 107a/1, 1140b/2, 161b/2

b.+ ı 1147a/1

(4)

Bār (Ar.) Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan

B. 140b/2

(1)

bāreka'llāh 1. Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun anlamında bir söz; 2. Beğenilen, takdir edilen bir şey karşısında kullanılan “mâşallah, aferin, ne güzel” anlamında övgü sözü

b. 540b/2

(1)

Bārī (Ar.) “Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

taqdîr-i B. 1034b/2

(1)

barmağ Parmak

b. olup 690b/2

b.+ ın 854b/2

(2)

baş- Ayağı, üzerine vücudun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemine yahut herhangi bir yere koymak

b.- a 163b/2

b.- dı 632a/1

(2)

Başîr “Her şeyi, bütün kâinâtı en mükemmel şekilde, noksansız olarak gören” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

B. 10b/2

(1)

baş İnsan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beyin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa, ser

b. 838b/2

b.+ ı 526b/2, 566b/2

b.+ ına 250b/2, 253b/2, 659b/2, 750b/2, 955b/2

b.+ ında 309a/1

b.+ umı 163b/2

(10)

bat- (Güneş, ay ve yıldızlar için) Ufukta kaybolmak, görünmez olmak, gurup etmek

b.- up 853a/1

(1)

bâtıl (Ar.) Doğru ve sahih olmayan, gerçekte ilgisi bulunmayan (şey), hükümsüz, geçersiz

b. 329b/2, 430b/2

re'y-i b. 1042a/1

b.+ ı 430b/2

(4)

bây Zengin, paralı, mal mülk sâhibi, varlıklı kimse

b. 295b/2

(1)

bâz (Far.) Doğan denen yırtıcı kuş, şahbaz

b.- ı dile 971a/1

b.- ı hâzândan 20a/1

b.- ı himmeti 144a/1

b.- ı subhı oldu 365a/1

b. 371a/1

(5)

be- (Far.) Kelime başına getirilerek zarflar teşkil eden “ile, için, -e kadar, -e göre” anlamında ön ek.

b.- gâyet 312a/1

b.- Hakk-ı Fağr-i cihân 111a/1

(2)

bebr (Far.) Hindistan ve Afrika’da yaşayan, kaplana benzer, üstü benekli, derisi pek makbul tutulan, çok yırtıcı memeli hayvan

b. 373b/2, 510a/1

(2)

bed (Far.) Kötü, fena, çirkin

b. 834a/1

b.- ahter 1082a/1, 436a/1, 533a/1, 849b/2

ceyş-i Pervîn-i b.- ahter 828b/2

Pervîn-i b.- ahter 1050b/2,

1053a/1, 595b/2, 842a/1, 471a/1

b.- âyîn 1072b/2

Pervîn-i b.- âyîn 1088a/1

b.- âyin-i bîdîn 488a/1

b.- baht 488a/1

Pervîn-i b.- baht 1077a/1, 951b/2

b.- hâh 1020b/2, 715a/1

Pervîn-i b.- ħ'âh 753b/2	b. itdi 296b/2
Pervîn-i b.- rây 1002b/2, 719a/1	(2)
(22)	
beden (Ar.) Vücut, gövde	beķā (Ar.) Ölmezlik, ölümsüzlük,
b.+ den 793b/2	ebediyet, ebedilik, bâkîlik
(1)	b.+ sı 177a/1
	(1)
bedkār (Far.) İşi, davranışı kötü olan, kötü işle uğraşan	Bekir (Ar.) Hz. Muhammed'in sahabesi, kayınpederi ve Dört Halife'nin ilki
b. 42b/2	B. 101b/2
Pervîn-i b. 1039b/2	(1)
a' dā-yı b. Kılupdur 253a/1	
(3)	Bekr bk. Bekir
	B. 100a/1
bed(i)r (Ar.) Ayın on dördüncü	(1)
gecesindeki şekli, dolunay	
b.- i münîri 51b/2	bel İnsan vücūdunun orta kısmında
māh-i b.- i pürnür 637a/1	göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış
b.- i tām 106b/2, 97b/2	olanve kuşak bağlanan yer
b. 908b/2	b. 244a/1, 658b/2, 698b/2
b. olmuş 208a/1	B.+ inde 585a/1
(6)	(4)
beg Efendi, sahip	belā (Ar.) İnsana büyük bir sıkıntı
b. 784a/1	veren, içinden çıkılması güç durum,
(1)	bādire, dert, gam, keder
	b.- yı küfrle 614b/2
begen- İyi ve güzel bulmak, takdir etmek	b.+ nuñ 652b/2
b.- di 388b/2	ħār-ı b.+ sı 416a/1
(1)	b.+ sina 417a/1, 537b/2
	(5)
beglik Bey olan kimsenin unvanı	
b. 555b/2	

belāġat (Ar.) Sözüñ etkili, güzel ve hitap edilen kimseye, içinde bulunulan duruma uygun düşecek şekilde

gevhher-i kân-ı b. 70b/2

(1)

belāsuz (Ar.+T.) Bela içermeyen

b. 414a/1

b. 656b/2

(2)

belki (Ar.) Olabilir, olabilir ki, bir ihtimāle göre, muhtemelen

b. 117a/1, 987b/2

(2)

belür- Meydana çıkmak, görünmek, zuhur etmek, tezâhür etmek

b.- di 520b/2, 978b/2

(2)

ben Zamir tekil birinci şahsı gösterir

b. 1005b/2, 1008b/2, 1012a/1, 1022b/2, 1034a/1, 1054b/2, 1055b/2, 1057b/2, 1064a/1, 1208a/1, 161a/1, 164a/1, 188a/1, 194b/2, 197b/2, 198a/1, 252a/1, 266b/2, 282a/1, 282b/2, 351b/2, 353a/1, 47b/2, 495a/1, 723a/1, 734b/2, 754a/1, 754b/2, 755a/1, 756b/2, 789b/2, 791a/1, 830b/2, 970a/1, 971a/1, 972a/1, 979a/1, 990a/1, 149b/2

b. eyleme 834b/2

b. kılam 783b/2

b.+ den 1005b/2, 1056a/1

b.+ i 1001a/1, 1043a/1, 680b/2, 1039b/2, 1042b/2, 42a/1, 608b/2, 753b/2, 757b/2, 794b/2, 989a/1, 996a/1, 997b/2, 1003b/2, 1205b/2

b.+ üm 45b/2, 564a/1, 679b/2, 763a/1, 345a/1, 602b/2, 901b/2, 906a/1

b.+ ümle 1059b/2

(67)

bend (Far.) Bağ

b. 496a/1, 995b/2

b. itdi 390b/2

b.+ in 1078a/1, 635a/1, 635b/2

b.+ ümi 998b/2

(7)

bende (Far.) 1. Kul, köle, abd, memlûk; 2. Birine mensup olan, onun hizmetinde bulunan, ona tabi ve taraftar olan kimse

b. 1171b/2, 146b/2, 179a/1, 957b/2

b.+ η 1023b/2, 149a/1

b.+ ηde 843b/2

b.+ ηe 495a/1

b.+ ηi 971a/1

b.+ sidür 131b/2

b.+ sinüη 252b/2

(11)

bendeveş (Far.+Far.) Köle gibi

b. 1037b/2

(1)

beñ(i)z Yüz, yüzün rengi

b.+ ini 1167b/2, 478b/2

(2)

benzer Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran, müşâbih

b. 615a/1, 772b/2

b. İden 615b/2

(3)

ber- (Far.) Arapça ve Farsça kelimelerin başına gelerek sıfat ve zarflar yapar; Türkçedeki “-de” ekiyle “üzeri, üzere, üzerine, üzerinde”nin karşılığıdır

b.- ā-ber 930b/2

b.- devām 81b/2

vaşl-ı yār-ı b.- kām 642a/1

b.- ser 1095b/2

(4)

ber (Ar.) Kara, toprak

b. 328b/2, 695a/1, 695b/2, 837a/1, 863a/1

b.+ de 125b/2

(6)

berg (Far.) Yaprak

b.- i gül 33a/1

b.- i semenler 18b/2

(2)

berk Sağlam, kuvvetli

b. 173b/2, 698b/2

(1)

berk (Ar.) Şimşek

b. 586b/2

(1)

berkveş (Far.+Far.) Şimşek gibi

b. 1064b/2

(1)

berr (Ar.) Hayır sahibi, iyi amel işleyen, sâlih kimse

b.- i luţfuḡdan 31b/2

(1)

berr bk. ber

b. 140b/2

(1)

beş Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı

b. 1048a/1, 930a/1, 948a/1, 992b/2

(4)

beşâret (Ar.) Müjde, iyi haber

b. 354b/2

(1)

beter (Far.) Çok fena, daha fena, çok kötü

b. 1170b/2

(1)

Betûl (Ar.) Namuslu, iffetli kadın, [Temizliklerinden ve namusluluklarından

dolayı Hz. Meryem ile Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fâtıma'nın unvanı olmuştur].

B. 104b/2

(1)

beyân (Ar.) Açıklama, anlatma, söyleme

b. 751b/2, 904b/2, 967b/2

b. eyledüm 198b/2

b. it 230b/2, 893a/1

(6)

beyza (Ar) Çok (daha, en, pek) beyaz

b.- i ħurşîdi 299b/2

b.- i beyzâ-yı derhâl 15b/2

beyzâ-i b.- yı derhâl 15b/2

(3)

bez- Bıkmak, usanmak, bîzar olmak, gınâ gelmek

b.- erdüm 192a/1

(3)

bezen- Süslenmek, donanmak:

b.- di 521b/2, 523b/2

(2)

bezm (Far.) İçkili, eğlenceli yiyip içme ve sohbet meclisi

b.- i Cem 245b/2

b.- i dehrüj 321a/1

b.- i fenâda 316b/2

sâzende-i b.- i maĥabbet 200a/1

b.- i Pervîn 540a/1, 673a/1

b.- i rezme 1154b/2

b.- i şâhî 499a/1

b.- i tezyîn 1003a/1

b. 500a/1

terk-i b. 255a/1

b. olsa 210a/1

b.+ e 1008a/1

b.+ i 1020a/1, 257a/1, 332a/1, 432b/2, 595a/1

b.- i 523b/2

b.+ i eylemiş 589b/2

b.+ inde 205a/1

b.+ ine 582a/1

(22)

bezmgâh (Far.+Far.) Sohbet ve iştret için toplanılan, meclis kurulan yer

b.- ı çarĥ-ı devvâr 521b/2

(1)

bıraĥ- bk. bıraĥ

b.- up 505b/2

(1)

bıraĥ- 1. Koyuvermek, salıvermek; 2. İzin vermek, müsaade etmek:

b.- dı 583a/1

(1)

bî- (Far.) Farsça ve Arapça kelimelerin başına gelen ve dilimizdeki “-siz, -mez” eklerinin anlamını karşılayan ön ek

b.- bâk 477b/2, 848a/1, 864b/2

b.- cān 1058b/2, 314b/2, 465b/2,
532b/2, 852b/2, 958a/1, 992b/2

b.- cān idince 193b/2

b.- cān itdi 855a/1

b.- cān olup 178a/1

b.- dīn 1006a/1, 541b/2, 842b/2,
997b/2

bedāyin-i b.- dīn 488a/1

Pervīn-i b.- dīn 760a/1

Pervīn-i b.- dīn 1083a/1, 1087b/2,

457a/1, 839b/2

b.- fer olup 1165a/1

b.- ğam 322a/1, 656a/1

b.- ḥad 006a/1, 22a/1, 527a/1

şükr-i b.- ḥad 1207a/1

b.- ḥār olmaz 415a/1

b.- ḥavf 990a/1

b.- hūş 315b/2, 561a/1, 704b/2,

954b/2

b.- ḥūş 786b/2

çarḥ-ı b.- qarār 154b/2

b.- kayd 365a/1

b.- kes 40b/2

b.- keyf 96a/1

b.- lafz 96b/2

b.- māh 407b/2

b.- meh 408a/1

b.- nihāyet 008a/1

b.- nūr kıldı 355b/2

b.- ‘ad 006b/2

b.- rāh 978b/2

b.- reyb 323a/1

b.- sūtūn-ı ğamda 771a/1

b.- şek 764b/2

b.- tevaḳḳuf 194a/1, 678b/2,
939a/1

b.- zūr 844a/1

b.- zūr kılordı 570a/1

(56)

bi’ avni’llāh (Ar.) Allah’ın yardımıyla

b. 198b/2

(1)

biç- (Ekin, ot vb.ni) Orak, tırpan ve
makine ile kesmek

b.- er 618b/2

(1)

Bîḥūn (Far.) Olumsuzluk bildirir.
“Kendisine soru sorulamayan” anlamında
olup sadece Allah için kullanılır

Kerīm-i ferd-i B. 1134a/1

Zāt-ı B.+ uḡ 35a/1

(2)

bid’at (Ar.) Sonradan türeyen şey, yeni
âdet [Genellikle benimsenmeyen, iyi
görülmeyen âdet ve davranışlar için
kullanılır]

b. 292b/2

(1)

bi’ḥamdi’llāh (Ar.) Allah’a şükürler
olsun B. 001a/1, 1042a/1, 780a/1,
795a/1

(3)

biḥār (Ar.) Denizler

b. 147b/2

(1)

bi'l- (Ar.) Harf-i târif (el) almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara “ile” anlamı katarak zarflar teşkil eden ön ek [Önüne geldiği kelimenin ilk harfine göre harf-i târifin l’ si ile “BİL-” şeklinde veya kelimenin ilk harfi ile birleşerek bid-, bin-, bir-, bis-, biş-, bit-, biz- şekillerinde heceler teşkil eder].

b.- ‘izzi 77b/2

(1)

bil- Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak

b. 1201b/2, 621a/1, 635b/2,

733a/1, 767b/2

b.- di 989a/1

b.- düm 770b/2

b.- enden 474b/2

b.- meseñ 474b/2

b.- mez 382a/1

b.- üp 1005a/1

b.- ür 184b/2, 486a/1, 556b/2,

771a/1, 27b/2

b.- ürem 79a/1

b.- ürsin 1196a/1

b.- ürsün 1019b/2

(19)

bile 1. hatta, hem de, üstelik, 2. Birlikte, bir arada

b. 1059b/2, 233b/2, 291b/2, 392b/2, 655b/2, 725b/2, 816b/2, 287b/2

b.+ dūr 321b/2

(9)

bilesince Beraberinde, yanında, birlikte

b. 428b/2, 948a/1

(2)

bilin- Hakkında bilgi sahibi olunmak, öğrenilmiş bulunmak, malum olmak

B.- mezdi 416b/2

(1)

bīmār (Far.) Hasta

b.- ı cürme 351b/2

b. 40b/2, 769a/1

dil-i b.+ a 1047b/2

b.+ am 41a/1

(5)

bin- (Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp) Ayakları sarkıtarak oturmak

b.- di 824b/2, 389b/2

b.- diler 819a/1

b.- düm 983b/2

B.- er 437b/2

b.- üp 1049a/1, 367b/2, 421b/2

(8)

bīnā (Far.) Gören (kimse), görücü
çeşm-i b. 10b/2, 905a/1

(1)

bindür- (Birini bir şey üzerine) Çıkarmak,
çıkarıp oturtmak

b.- di 1195a/1

(1)

bінде (Far.) Gören (kimse), görücü

b.- i cüyende-i 'aşk 661a/1

(1)

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan
sonra gelen sayı

b. 1000a/1, 1034a/1, 1057a/1,
1080b/2, 1136b/2, 1145b/2, 1201a/1,
148b/2, 166a/1, 194b/2, 281b/2, 319b/2,
34b/2, 394b/2, 404a/1, 428b/2, 587b/2,
599b/2, 621b/2, 642b/2, 665b/2, 789b/2,
930a/1, 948a/1, 982b/2, 1216b/2, 135b/2,
151a/1

b.+ de 151b/2, 211a/1, 34a/1,
515b/2

b.+ e 429b/2, 930b/2

(34)

bir 1. Sayıların ilkinin adı; 2. Belirsiz
sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya
kimseyi gösterir

b. 1001a/1, 1003a/1, 1007a/1,
1009a/1, 1017a/1, 1041b/2, 1046b/2,
1048b/2, 1050a/1, 1058a/1, 1061a/1,
1068b/2, 1079a/1, 1080b/2, 1095a/1,
1098a/1, 1099a/1, 1110a/1, 1126b/2,
1136a/1, 1145a/1, 1147b/2, 1160a/1,
1167a/1, 1169a/1, 1174a/1, 1174b/2,
1175b/2, 1195a/1, 1201b/2, 1202a/1,

128b/2, 133a/1, 135b/2, 145a/1, 150b/2,
158a/1, 163a/1, 166a/1, 181a/1, 184a/1,
207a/1, 211a/1, 216b/2, 240b/2, 241a/1,
247a/1, 281b/2, 285b/2, 287a/1, 28a/1,
295a/1, 299a/1, 304a/1, 319a/1, 31a/1,
31b/2, 324b/2, 32b/2, 33a/1, 33b/2,
356a/1,

367b/2, 379b/2, 381b/2, 384b/2, 385a/1,
387a/1, 38a/1, 38b/2, 39a/1, 415b/2,
422a/1, 426b/2, 428a/1, 429b/2, 437b/2,
439a/1, 455a/1, 460b/2, 481a/1, 489b/2,
497b/2, 498a/1, 499b/2, 503b/2, 517a/1,
519b/2, 524b/2, 525b/2, 534b/2, 536b/2,
548b/2, 549b/2, 552a/1, 568a/1, 577b/2,
584a/1, 585a/1, 589a/1, 621b/2, 641a/1,
649a/1, 670b/2, 671b/2, 684a/1, 685a/1,
693b/2, 700b/2, 715b/2, 717a/1, 723a/1,
735a/1, 739b/2, 755b/2, 808a/1, 810b/2,
816a/1, 821b/2, 824b/2, 827a/1, 833a/1,
842b/2, 843b/2, 844a/1, 849b/2, 850b/2,
851a/1, 852a/1, 883b/2, 88a/1, 918a/1,
923b/2, 926a/1, 931b/2, 952b/2, 954a/1,
956b/2, 961b/2, 971b/2, 972a/1, 974b/2,
979b/2, 97a/1, 980b/2, 982a/1, 1033a/1,
112b/2, 171b/2, 188b/2, 297a/1, 308a/1,
374b/2, 383a/1, 394a/1, 395b/2, 404b/2,
513b/2, 651b/2, 91a/1, 973b/2

b.+ i 135b/2, 34b/2, 635a/1,
930b/2, 948b/2, 949a/1, 956b/2, 354a/1,
454b/2

b.+ i kıla 353b/2

b.+ in 1073b/2, 151b/2, 34a/1,
515b/2, 563a/1

b.+ ine 269a/1, 298a/1, 789b/2,
311a/1

b.+ ini 148a/1

b.+ inüñ 232b/2, 427b/2

b.+ isi 267b/2, 400b/2

(189)

birle İle, birlikte, beraber

b. 1000b/2, 1014a/1, 1051b/2,
1063b/2, 1074b/2, 1098b/2, 1100a/1,
1140a/1, 1213b/2, 194b/2, 275b/2,
321b/2, 344b/2, 457b/2, 501a/1, 544b/2,
557a/1, 603a/1, 706a/1, 720b/2, 72a/1,
760a/1, 787a/1, 817a/1, 822a/1, 824a/1,
928a/1, 962a/1, 97b/2, 981a/1, 991b/2,
994b/2

(32)

biraz Bir parça, azıcık

b. 1054a/1, 274b/2, 748a/1,
1148a/1, 159b/2, 359a/1, 441a/1

()

birer Bir sayısının, her birine bir veya
her defasında bir tane anlamına gelen
üleştirme şekli

b. 549b/2, 1049a/1, 819a/1

(3)

biribiri Birbiri, iki veya daha fazla şey
yahut kimsenin yerini tutar, biri öteki,
yekdiğer

b.+ nden 1069a/1

(1)

birün (Far.) Dış, dışarı

b.+ ı 674b/2

(1)

biryān (Far.) Kebap, püryan

b.- ı murğ 543b/2

(1)

bi'smi'llāh(Ar.)Bismillāhirrahmānirrahim

sözünün kısaltılmış şekli

b.- i Fettāḥ 001a/1

(1)

biz Zamir çoğul birinci şahsı gösterir

b.+ den 485b/2, 486a/1

b.+ e 1048b/2, 1052a/1, 1134b/2,
893a/1

b.+ i 483a/1

b.+ üm 111b/2

(8)

boşal- Derdini, içindeki sıkıntıları
anlatmak, içini dökmek

b.- up 1139b/2

(1)

boy Bir şeyin yere değen veya yere en
yakın olan kısmı ile en yüksek noktası
arasındaki mesafe

b.+ ı 218b/2

(1)

boy- Yükselmek

b.- ardı 681b/2

(1)

boy(u)n Vücūdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı

b.+ ına 1113b/2, 631b/2, 640b/2

(3)

böl- Bir şeyi iki veya daha fazla parçaya ayırmak

b.- erdi 460b/2

(1)

böyle 1. Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan; 2. Bu şekilde, böyle, böylelikle, sonunda

b. 1034a/1, 1056a/1, 1057a/1, 1063a/1, 1077a/1, 112b/2, 143b/2, 164a/1, 170a/1, 172a/1, 187a/1, 260a/1, 450a/1, 489a/1, 524a/1, 530a/1, 531a/1, 591a/1, 730a/1, 762a/1, 766a/1, 778b/2, 842a/1, 843a/1, 847a/1, 968a/1

b.+ dür 1137a/1, 334a/1, 885a/1

(29)

bu En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla gösteren söz

b. 1012a/1, 1042a/1, 1045b/2, 1052b/2, 1073b/2, 1081a/1, 1091a/1, 1099a/1, 1116a/1, 1142a/1, 1143b/2, 1144a/1, 1145a/1, 1147a/1, 114a/1, 1157b/2, 115a/1, 1160a/1, 116a/1, 1182b/2, 1185a/1, 1191b/2, 1206a/1,

1207b/2, 1208b/2, 1209a/1, 1210a/1, 1217b/2, 12a/1, 134b/2, 153a/1, 157a/1, 161a/1, 171a/1, 173b/2, 176b/2, 183b/2, 193a/1, 196a/1, 198a/1, 199a/1, 239b/2, 248a/1, 273a/1, 316a/1, 318a/1, 321a/1, 325a/1, 326a/1, 345a/1, 34b/2, 354a/1, 361a/1, 370a/1, 409a/1, 410a/1, 42a/1, 431a/1, 440a/1, 442a/1, 443a/1, 474b/2, 477a/1, 47a/1, 486b/2, 495a/1, 49b/2, 514a/1, 532a/1, 556a/1, 566a/1, 587a/1, 593a/1, 593b/2, 596b/2, 598a/1, 602a/1, 621a/1, 626a/1, 627a/1, 661b/2, 677a/1, 705a/1, 756a/1, 757a/1, 763a/1, 764a/1, 767b/2, 774a/1, 777b/2, 780b/2, 786a/1, 795a/1, 832a/1, 840a/1, 84b/2, 854a/1, 864a/1, 875a/1, 888a/1, 956a/1, 965a/1, 983a/1, 988a/1, 998a/1, 99a/1, 004a/1, 1002b/2, 1014b/2, 1016a/1, 1027b/2, 1048a/1, 1054a/1, 1058b/2, 105a/1, 1075a/1, 1081a/1, 1087a/1, 1104a/1, 1131b/2, 1140a/1, 1167a/1, 1169a/1, 1188a/1, 1215a/1, 175a/1, 180a/1, 228a/1, 22a/1, 238a/1, 296a/1, 299a/1, 310a/1, 317a/1, 322a/1, 327a/1, 344a/1, 351b/2, 357a/1, 370a/1, 374a/1, 415a/1, 417b/2, 432a/1, 433b/2, 440a/1, 447a/1, 452b/2, 454a/1, 456a/1, 465a/1, 466a/1, 476b/2, 490b/2, 506a/1, 516a/1, 534a/1, 536a/1, 537a/1, 539a/1, 545a/1, 554a/1, 557a/1, 562a/1, 578a/1, 595b/2, 599b/2, 603a/1, 612a/1, 621a/1, 624a/1, 649a/1, 650a/1, 654a/1, 656a/1, 657a/1, 685a/1, 700a/1, 713a/1, 719a/1, 723a/1, 740a/1, 760a/1, 767a/1, 768b/2, 783a/1, 802a/1,

813a/1, 820a/1, 826a/1, 830a/1, 839a/1,
860a/1, 880a/1, 883a/1, 902a/1, 919b/2,
945a/1, 993a/1, 994a/1

b.+ dur 1203b/2, 1147a/1,
1178a/1, 268a/1, 321a/1, 326a/1

b.+ nda 1198a/1, 325b/2, 565a/1,
613b/2

b.+ ndan 1040a/1, 1113a/1,
1130a/1, 163a/1, 663a/1, 756a/1, 798a/1,
876a/1

b.+ nı 626b/2, 62a/1, 003a/1,
1211b/2, 178b/2, 382a/1, 149b/2

b.+ nuş 597b/2, 684b/2

b.+ nuşdur 601a/1

b.+ ға 625b/2, 1208a/1, 1210b/2,
23a/1, 605b/2

(233)

bū (Ar.) “Baba, ata” anlamına gelen
ve özel isimlerin başında kullanılan “ebû”
sözünün kısaltılmış şekli

b. 100a/1, 101b/2

(2)

bugün İçinde bulunulan gün veya zaman

b. 1021b/2, 1029a/1, 190a/1,
753a/1, 82a/1, 99a/1, 121a/1, 264a/1,
453a/1, 45a/1, 47a/1, 484a/1, 722a/1,
776a/1

(14)

bul- (Arayarak veya rastgele) Bir şey,
bir kimse veya bir durumla karşılaşmak

b.- a 1115b/2

b.- dı 1105a/1, 87b/2

b.- duğıdur 1112b/2, 815b/2

b.- inca 817b/2

b.- madum 976b/2

b.- mağa 406a/1

b.- mamağa 425a/1

b.- masun 555a/1

b.- maya 99b/2

b.- mayup 120a/1, 377a/1, 401a/1

b.- maz 008b/2

b.- miş 103b/2

b.- up 1130b/2, 692b/2, 789a/1,

803b/2

b.- ursa 485a/1

(21)

bular Bunlar

b. 454a/1

b.+ dan 450a/1, 489a/1, 269a/1

b.+ la 151a/1, 931a/1, 235a/1

b.+ suz 237b/2

b.+ ı 982a/1

(2)

bulın- Var olmak, mevcut olmak

b.- maz 977a/1, 415b/2, 536b/2

(3)

bulut Gökyüzünün yüksekçe
katlarındaki görülebilir duruma gelmiş su
buharı kütlesi

b.+ dan 629b/2

(2)

bunca Bu kadar, çok, epey
b. 005b/2, 404a/1, 761a/1
(3)

bunlar Bunlar
b. 821a/1, 830b/2
b.+ ı 24a/1, 855a/1
b.+uñ 1193b/2, 615a/1
(6)

bura Bu yer
b.+ da 391a/1, 622a/1
b.+ ya 1212a/1, 608a/1, 112a/1
(5)

Burāk (Ar.) Hz. Muhammed'in, üzerine
binerek miraca çıkması için emrine
verilen semavî binek
B.+ la 92a/1
(1)

burc (Ar.) Kale surlarının gerekli
yerlerine yapılan savunma kulesi
b. 506b/2
b. olinca 518a/1
b.+ ından 579a/1
(3)

burc (Ar.) 1. Zodyak üzerinde yer alan
12 takımyıldızdan her biri; 2. Şans, talih
b.- ı devletde 770b/2
b.- ı devletden 867a/1
b.- ı hüsn 753a/1
b.- ı hüsnüñ 721b/2

b.- ı melāḥat 776a/1
meh-i b.- ı risālet 349b/2
b.+ a 442b/2
b.+ ı 908b/2
b.+ uñ 446b/2
(9)

būs (Far.) Öpme, öpüş
b. 811a/1, 1211a/1
b.+ ını 801b/2
(3)

bustān (Far.) Çiçek bahçesi, güzel
kokulu çiçeklerle dolu yer, bostan
b. 423a/1
(1)

būy (Far.) Koku
B.- ı luṭfuñdan 33b/2
b.+ ı 560b/2
(2)

buyruğ(ķ) Buyurulan, emredilen şey,
emir, hüküm
b.+ uñ 82b/2
(2)

buyur- Bir şeyin yapılmasını kesin
olarak bildirmek, emretmek
b.- dı 26b/2, 1079a/1, 1098a/1,
258a/1, 290b/2
(5)

bu yüzden Bundan dolayı

b. 902a/1, 994a/1 (2)	b.- yüp 1109b/2 (3)
bükā (Ar.) Ağlama, ağlayış b. 1018a/1 (1)	bürrān (Far.) Keskin, kesici tır-i b. iderdüm 992a/1 (1)
bülbül (Far.) Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş b.- i bāğ-ı melāḥat 54b/2 b.- i dil-i ‘uşşāk 145b/2 b.- i gülşenünj 1032a/1 b. 732b/2, 752b/2 mānend-i b. 880b/2 b.+ i kılmışdı 1163b/2 b.+ idür 702b/2 b.+ ini kılan 616b/2 (9)	cā bk. cāy c. 378b/2, 513b/2, 636b/2, 66b/2 (1) caḥīm (Ar.) Cehennem c. 772a/1 (1) cām (Far.) Cam veya topraktan yapılmış bardak, içki kadehi c.- ı bākī 316b/2 c.- ı Cem 210a/1 c.- ı Cem eylerdi 303b/2 c.- ı gerdün 241a/1 c.- ı mevt 298a/1 c.- ı mevti 191a/1 c.- ı sīmīn 309b/2 c.- ı vuşlat 409a/1 c. 242a/1, 310b/2, 313a/1, 528a/1, 549b/2, 552a/1, 85b/2 c.+ a 245b/2 c.+ ını 314a/1 (17)
bülbülāsā (Far.+Far.) Bülbül gibi b. 319b/2 (1)	
bülbülveş (Far.) Bülbül gibi b. 1166b/2 (1)	
bünyād (Far.) Esas, temel b. 166a/1 (1)	
büri- Kaplamak, istila etmek b.- di 932b/2 b.- dür 15b/2	cāme (Far.) Elbise, çamaşır, giyecek şey c.+ ler 1078b/2 c.+ sin 881b/2

(2)

cāme-ḥāb (Far.+Far.) Yatak

c.+ a 693a/1, 800a/1, 810a/1

(3)

cāmveṣ (Far.+Far.) Cam gibi, içki kadehi gibi

c. 607a/1

(1)

cān (Far.) İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh

c.- ı şīrīn 1186b/2

c. 1012b/2, 1060b/2, 1073a/1, 1116b/2, 1179b/2, 1184b/2, 1187b/2, 1196b/2, 134a/1, 180b/2, 194a/1, 341b/2, 587b/2, 616a/1, 657b/2, 671a/1, 687b/2, 689a/1, 717b/2, 728a/1, 775b/2, 795b/2, 865b/2, 891a/1, 979a/1

ḥātīf-i c. 164b/2

ṭabīb-i c. 1047a/1, 769b/2

c.+ a 1026b/2, 1027a/1, 320a/1, 607b/2, 613a/1, 644a/1, 683a/1, 876a/1

seḥāb-ı c.+ da 263b/2, 910b/2

c.+ dan 1028b/2, 173b/2, 388b/2

c.+ ı 1188a/1, 1197b/2, 1202b/2, 663a/1, 665b/2, 736b/2, 764b/2, 838b/2

c.+ ıdur 664b/2

c.+ ina 431a/1, 705a/1

c.+ ını 172b/2

c.+ lar 664b/2

c.+ um 607a/1, 793b/2

c.+ uṇ 1130a/1

c.+ uṇ olur 668a/1

c.+ uṇa 651b/2

(60)

cān- baḥṣ (Far.+Far.) Can veren, hayat bağışlayan

la' l-i c. 694a/1, 801a/1

ḳavl-i c.+ ı 886a/1

(3)

cān-kūṣ (Far.+Far.) Can alan, öldüren

c.- kūṣdūr 229a/1

(1)

cānān (Far.) Sevgili, sevilen kadın

c. 652a/1

āb-ı vaṣl-ı c. 877b/2

c.+ dan 1028a/1

c.+ ıdur 664a/1

(4)

cānīb (Ar.) Yan, taraf, yön, cihet

c.- i mehden 402b/2

c.+ e 30b/2

(2)

cārī (Ar.) Yürürlükte olan, geçerli

c. 125b/2

(2)

cāriye (Ar.) Para ile alınıp satılan, üzerinde sahibinin her türlü hakka sahip bulunduğu kız, halayık

c. olmak 784b/2 (1)	cedd (Ar.) Babanın veya annenin babası, büyükbaba, dede c. 867b/2 (1)
cāvidān (Far.) Ebedî, kalıcı, daimî, bâkî vaşl-ı c.+ a 1187b/2 (1)	cefā (Ar.) Eziyet, sıkıntı, ezâ, cevr c. 778a/1 (1)
cāvidānî (Far.) Ebedî, kalıcı, daimî, bâkî c. 007a/1 (1)	cehd (Ar.) Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma c. 166a/1 c.+ inden 867b/2 (2)
cāy (Far.) Yer, mahal, mevki c.- ı gilde 193b/2 c. 1002a/1 c.+ ı olur 162a/1 c.+ uş 1200a/1 (4)	celāl (Ar.) Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet c.- i ‘ izzetün 28b/2 (1)
cāygāh (Far.+Far.) Mevki, makam, yer c.+ ı 52b/2 (1)	Celîl (Ar.) “Ululuk ve celāl sahibi, yüce, âli” anlamında esmâ-i hüsnâdandır C. 96a/1 (1)
cebr (Ar.) Zorlama, zor kullanma, zor c. 1202b/2 c. it 651b/2 (2)	cellād (Ar.) İdam hükmünü yerine getirmekle görevli kimse c.- ı eflāk 477a/1 c. 481a/1 sihr-i c. 472a/1 c.+ a 480a/1 (4)
Cebrā‘îl (Ar.) Dört büyük melekten biri, Allah’ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek, Cibril C. 92a/1 (1)	

cem' (Ar.) Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme

- c.+ e 49b/2
 - c. itdi 258b/2
 - c. itse 429a/1
 - c. kıldı 103a/1
 - c. olup 927b/2
- (5)

Cem (Far.) İran mitolojisinde şarabın mucidi olarak gösterilen kişi, Cemşid

- bezm-i C. 245b/2
 - cām-ı C. 210a/1
 - cām-ı C. eylerdi 303b/2
- (3)

cemāl (Ar.) Güzellik, yüz güzelliği, güzel yüz, 2. Allah'ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellisi

- c.+ ini 96a/1
 - c.+ üñle 80a/1
 - c.+ i 222a/1, 54a/1, 581b/2, 686a/1
 - c.+ in 336b/2
 - c.+ inde 228a/1
 - c.+ inden 223b/2
 - c.+ üm 678a/1
 - bāğ-ı c.+ üm 732b/2
 - c.+ üñ 792a/1
 - c.+ üñden 446a/1
 - c.+ üñsüz 772a/1
- (14)

cem'ıyyet (Ar.) Topluluk, kalabalık

- c. 410a/1
- (1)

cenāb (Ar.) Yön, taraf, istikamet, canip

- c.- ı Mihre 1119b/2
- (1)

ceng bk. cenk

- c.+ e 1054b/2, 1059b/2, 1060b/2, 855b/2, 866a/1, 949b/2
 - c.+ i 862a/1, 945a/1, 946a/1
 - ‘azm-i c.+ i 941b/2
 - c.+ in 840a/1, 854a/1
 - c.+ ine 849b/2, 856b/2
- (14)

cenk (Far.) Silahlı çatışma, savaş, harp, muharebe, kıtal

- c. 1058b/2, 1063a/1, 1154a/1, 818b/2, 824b/2, 929b/2, 942a/1, 948b/2
 - c. eyler 938b/2
 - c. ide 533b/2
 - c. iderken 466a/1, 839a/1, 860a/1, 994a/1, 448a/1
 - c. ideyin 830b/2
- (16)

cennet (Ar.) İmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nimetlerle dolu yer

c.- i Firdevsi 187b/2
c.- i Firdevsi 189b/2
c.- i aşrına 676a/1, 737a/1,
782a/1

c.- i köyü 772a/1
c.- i n r 777a/1
c. 218a/1, 33a/1, 423a/1
h r-ı c. 1108b/2
n r-ı c. 38b/2
a n-ı c. 306b/2
c.+ i 772b/2
(14)

cev b (Ar.) Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiya c z, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt
c. 112b/2
c.+ ı 490b/2
c.+ ında 559a/1, 605a/1
(4)

cev hir (Ar.) Cevherler
c.+ iyle 147a/1
(1)

cevher  (Ar.) M cevherle ilgili,  z ile ilgili c. 528a/1, 550b/2, 552a/1
(3)

cevl n (Ar.) Dola ma, gidip gelme, deveran
c. 865a/1
(1)

cevl ng h (Ar.+Far.) Dola ma yeri
c.+ ı 50a/1
(1)

cevr (Ar.) Haksızlık edip incitme, eziyet, cefa, gadr, zul m
c. 1145b/2, 641b/2
c. id bd r 778b/2
c.+ e 650a/1
c.+ e itmey p 880a/1
c.+ in 418b/2
(6)

cey  (Ar.) Asker, ordu
c.- i devlet 280a/1
c.- i  sl m 959a/1
c.- i k ff r 468a/1, 956a/1
c.- i k fri 1074a/1
c.- i Perv n 452b/2, 829a/1, 857b/2, 911b/2, 937b/2, 941b/2, 965b/2
c.- i Perv n-i beda ter 828b/2
c.- i Perv ne 412b/2, 904a/1
c.- i   m itdi 906b/2
c.- i   mı 935b/2
c. 948a/1
c.+ i 421a/1, 986a/1
c.+ i 392a/1
c.+ ine 391b/2, 441b/2, 869b/2, 872b/2
c.+ ini 260a/1
c.+  m 986a/1
c.+  mden 451b/2
c.+    447a/1

(29)

cibillet (Ar.) Yaratılış, tıynet, huy
taḳāza-yı c. 330b/2
(1)

Cibrīl bk. Cebrā' il
C. 95a/1
(1)

ciger-kūşe (Far.+Far.) Çok sevilen kimse,
evlat, ciğerpare
c.+ η 911a/1
(1)

cihān (Far.) Yaratılmış olan şeylerin
bütünü, evren, kainat, kosmos
c. 107b/2, 143b/2, 147a/1, 154a/1,
166b/2, 32a/1, 380a/1, 492a/1, 1017a/1,
1102b/2, 1214b/2, 132b/2, 205a/1, 784a/1
beḤaḳḳ-ı Faḫr-i c. 111a/1
Faḫr-ı c. 331b/2
ḫāce-i c. 79b/2
ḫalk-ı c. 34a/1
ḫalk-ı c.+ dan 185a/1
mihr-i c. 1179a/1
maḳbūl-ı sultān-ı c. 1211b/2
māh-ı ḫūrşīd-i c.- baḫt 307a/1
c.+ a 1158b/2, 208b/2
c.+ da 1157b/2, 1196b/2, 128a/1,
476a/1, 196b/2
bāğ-ı c.+ da 1016a/1
c.+ da olmadan 531a/1
c.+ ı 1162b/2, 253b/2, 138b/2

c.+ uη 411b/2, 1138b/2, 213b/2,
59b/2

(38)

cihān-ārā (Far.+Far.) Cihanı süsleyen
mihr-i c.- ārā 402a/1

(1)

cihān-gīr (Far.+Far.) Dünyayı zaptetmiş,
hükümü altına almış

c. 928a/1, 939a/1

(2)

cīm (Ar.) 1. Arap alfabesinin beşinci
harfidir; 2. Sevgilinin saçları kıvrıklığı
yönüyle cim harfi ile birlikte anılır

c. 228a/1

(2)

cinn (Ar.) İnsanlar tarafından
görülmeyip çeşitli biçimlere girerek
ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya
istedikleri kimselere göründüklerine ve
olağanüstü sayılan bazı işleri yapacak
güce sahip bulunduklarına inanılan gizli
yaratıklara verilen isim, ecinni

c. 53a/1

(1)

cism (Ar.) Beden, vücut

c.+ i 150a/1

c.+ ini 465b/2

(2)

civān (Far.) Genç, yakışıklı, boyu posu
yerinde erkek veya kadın

c.- baht 215a/1

(1)

cizye (Ar.) İslâm devletlerince
Müslüman olmayan tebaadan alınan vergi

c. 1074b/2

c.+ yle 1076b/2

(2)

cūd (Ar.) İnsanlara ihtiyaçlarını
bildirmelerine meydan vermeden lutufta,
ihanda bulunma, el açıklığı, cömertlik

c. 1157a/1

c.+ ı 1158a/1, 295b/2

cahr-i c.+ ından 39a/1

c.+ uñ 147a/1

bāğ-ı c.+ uñdan 33a/1

(6)

cur'a (Ar.) Yudum, bir yudum

c. 191b/2

(1)

cūş (Far.) Coşma, taşma, kaynama,
coşkunluk, galeyan

c. 1071b/2, 202b/2

c. kıldı 256b/2, 327b/2

(4)

cüyende (Far.) Arayıcı, arayan (kimse
veya şey)

bīnende-i c.- i 'aşk 661a/1

(1)

cūdā (Far.) Ayrı düşmüş, uzak kalmış,
ayrı, uzak

c. 364b/2, 773a/1

(2)

cülūs (Ar.) Hükümdarlık tahtına oturma,
tahta çıkma

c.+ ından 295a/1

(1)

cümle (Ar.) Herkes, her şey

c. 1210b/2, 122b/2, 345b/2,
46b/2, 61b/2, 927b/2, 156b/2

(7)

cünbiş (Far.) Hareket etme, kımıldama,
oynama, eğlence

c.+ inden 239b/2

(1)

cürm (Ar.) Suç, kabahat

c.- i 'işyānuñ 354a/1

bīmār-ı c.+ e 351b/2

c.+ üme 44a/1

c.+ ümi 345a/1

ehl-i c.+ üñdür 71a/1

(5)

cüst (Far.) Çabuk hareket eden, çevik

c. 41a/1

(1)

çağır- Bir kimseye gelmesi için seslenmek, bağırarak, davet etmek, bağırarak

ç.- dı 563a/1, 262b/2

ç.- up 625a/1, 840b/2, 855b/2

(5)

çağırış- Hep bir ağızdan bağırarak, haykırmak, yaygara koparmak

ç.- up 482b/2

(1)

çāh (Far.) Kuyu, çukur
ç. 162a/1

(1)

çāker (Far.) Kul, köle, bende

ç. 733b/2, 485b/2

ç.+ em 282a/1

ç.+ idür 132a/1

ç.+ iyem Olup 252b/2

ç.+ üne 970a/1

(6)

çal- (I) Vurmak, darbe indirmek

ç.- dı 954a/1

ç.- sa 1061a/1

ç.- sam 991a/1

(3)

çal- (II) Çarpmak, atmak

ç.- dı 1143b/2,

(1)

Çalab Tanrı, Allah

Ç. 189b/2

(1)

çālāk (Far.) Çabuk hareket eden, hareketli, çevik

māh-ı ç. 864a/1

peyk-i ç. 247a/1

(2)

çaldur- Andırmak, benzer ve yakın tarafı olmak

ç.- dı 478b/2

(1)

çār (I) (Far.) Dört

ç. 304b/2, 991b/2

ç.+ uñ 99a/1

(3)

çār (II) (Far.) Çare

ç. 99b/2, 314b/2, 489b/2, 835b/2, 956b/2

(5)

çār-deh (Far.) On dört

ç. 236a/1

(1)

Çār-ı güzīn (Far.) Hz. Muhammed'den sonra halife olan Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman ve Ali'ye verilen ortak isim, dört halife, hulefâ-i râşidin [Çaryâr-ı güzīn de denir]

Ç.+ üne 98b/2

(1)

çār-nā-çār (Far.) İster istemez, çaresiz, mecburen

ç. oldu 314b/2

(1)

çār u nā-çār bk. çār-nā-çār

ç. 835b/2

(1)

çāre (Far.) İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol

ç. 1172b/2, 867b/2

(2)

çarḥ (Far.) Gökyüzü, kâinat, felek, âlem, dünya

ç.- ı bîkarār 154b/2

mihr-i ç.- ı devlet 349a/1

bezmgāh-ı ç.- ı devvār 521b/2

Māh-ı ç.- ı devvār 1213a/1

mihr-i ç.- encüm 816a/1

şem^c-i māh-ı ç.- encüm 520b/2

ç.- ı gerdün 906a/1

ç.- ı gerdündan 279b/2

ç.- ı ḥüsnüḡ 791a/1, 832b/2

ç.- ı mīnā 905b/2

ç.- ı muṭabbaḡ 12a/1

māh-ı ç.- ı nübüvvet 86a/1

ç.- ı seyyār 159b/2

ç.- ı siyādet 106b/2

ç. 1141a/1, 141a/1, 160a/1, 223a/1

devr-i ç. 554a/1

ç. itdi 138b/2

ç. itmedi 1193b/2

ç.+ a 379b/2, 648b/2, 66a/1

ḥurūş-ı ç.+ a 14a/1

mihr-i ç.+ a 1001b/2

ç.+ ı 13a/1, 153a/1, 167b/2,

666a/1, 681b/2

ç.+ ında 28b/2

ç.+ ınuḡ 1084b/2, 339b/2, 449b/2,

51b/2, 553b/2, 729b/2, 74a/1, 788b/2,

964b/2

(42)

çek - 1. (Bir şeyi bulunduğu yerden) Kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak; 2. katlanmak, tahammül etmek; 3. (Bir hayvanı veya aracı) Yerine koymak veya bir kenara yanaştırmak

ç.- di 418b/2, 477b/2

ç.- diler 1079a/1

ç.- erdi 1122b/2

ç.- erken 799a/1

ç.- meden 642b/2

ç.- meyüm 475b/2

ç.- üp 1059a/1, 185a/1, 1115a/1, 458b/2, 481a/1, 837b/2, 949a/1, 990a/1

(15)

çekdür- Sıkıntı ve üzüntü duyarak yaşamak, ızdırıp içinde olmak

ç.- ür 641b/2

(1)

çekdürme Sıkıntı, üzüntü ve ızdırıp içinde bırakma

ç. 190b/2

(1)

çekil- (Bir şey bir şeyin) Yanına doğru getirilmek, yaklaştırılmak

ç.- di 542a/1

ç.- sün 502a/1

(2)

çekin- (Bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya düşünceyle) Geri durmak, kaçınmak, sakınmak, içtinap etmek, hazer etmek

ç.- üp 273b/2

(1)

çemen (Far.) Çimen, yeşillik yer

ç. 305b/2

ç.+ de 303a/1, 308b/2, 310b/2, 386a/1

(5)

çemenzār (Far.) Çimenle örtülü yer, yeşilliklerle kaplı alan, çimenlik

ç. 304a/1, 982a/1

(2)

çeng (I) (Far.) (Yırtıcı hayvanlarda)

Pençe, (insanda) el

ç. 202a/1

(1)

çeng (II) Harba benzeyen bir çeşit telli çalgı

şadā-yı ç. 246b/2

(1)

çerāğ (Far.) Yağ kandili ve genellikle mum, meşale gibi ışık veren şey

ç.+ ın 223b/2, 975b/2

(2)

çeri Asker

ç. 1051b/2

ç.+ den 444a/1, 930a/1

ç.+ si 987b/2

ç.+ siyle 989b/2

(5)

çeşm (Far.) Göz

ç.- i bīnā 10b/2, 905a/1

ç.- i ḥūnrīz 1064a/1

ç.- i eşk-bār 148b/2

ç. 1055a/1, 1127a/1

ç.+ i 357a/1, 570a/1, 640a/1

‘ayn-ı ç.+ in 324a/1

ç.+ inden 713b/2

ç.+ ini 271a/1, 887b/2

ç.+ üm 763b/2

ç.+ üm oldı 985a/1

(15)

çeşme (Far.) Bir kaynaktan gelip bir haznede toplanan veya borularla getirilen

suların, kullanılmak amacıyla üzerindeki musluklar vasıtasıyla akıtılması için yapılmış küçük tesis

ç.- i hımdan 326b/2

ç. 305a/1, 324a/1

(2)

çetr (Far.) Çadır, gölgelik

ç. 207b/2, 260b/2, 806a/1

(3)

çevre Yakın olan yerler, etraf, civar

ç. 984a/1

(3)

çık- (Bulunduğu yerden) Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek

ç.- a 793b/2

ç.- dı 629b/2

ç.- ardı 428b/2

ç.- up 830a/1, 971b/2, 1153a/1, 274b/2, 337a/1, 805a/1

(9)

çıkār- (Bulunduğu yerden) Dışarı çıkmasını sağlamak

ç.- dılar 628a/1

ç.- up 224a/1, 572a/1

(3)

çıkārd- Çıkmasını sağlamak, çıkarmak

ç.- up 1078a/1, 998b/2

(2)

çingırağ Sallanınca ses çıkarması için içine küçük taneler konmuş olan gümüş, maden, plastik gibi şeylerden değişik şekillerde yapılmış çocuk oyuncak

ç.+ ı 366a/1

(1)

Çin (Far.) Çin, Asya'da bir ülke

Ç. 860b/2, 917b/2

İskender-i Ç. 379a/1

māh-ı Ç. 558a/1

‘asker-i Ç. 401a/1, 403a/1

şāh-ı Ç. 933a/1, 961a/1

şāhenşeh-i Ç. 923a/1

şeh-i Ç. 1086b/2, 240a/1, 256a/1, 494a/1, 760b/2, 906a/1, 925a/1, 935a/1, 936a/1, 261a/1

şeh-i Ç. eyleyüben 255a/1

şehr-i Ç.+ e 512a/1, 691a/1

Ç.+ e 783b/2, 789a/1, 1089b/2

diyār-ı Ç.+ e 214b/2

şehr-i Ç.+ e 1046a/1, 1092b/2, 290b/2, 406b/2, 453b/2, 820b/2, 1094a/1

taht-ı şehr-i Ç.+ e 1093a/1

eṭrāf-ı Ç.+ e 972b/2

eṭrāf-ı Ç.+ e kıl 274b/2

şeh-i Ç.+ em 451a/1

Ç.+ i 215b/2, 398a/1

diyār-ı Ç.+ i 266a/1

‘asker-i Ç.+ i 934a/1

şāh-ı Ç.+ i 907a/1, 932a/1

Ç.+ in 259b/2

Ç.+ üñ 215a/1

şeh-i Ç.+ üñ 231a/1

(46)	365a/1, 402b/2, 469a/1, 46a/1, 509a/1,
çirk (Far.) Kir, pas, pislik	540a/1, 543a/1, 577a/1, 631a/1, 633a/1,
ç.- i ʿiṣyāndan 32a/1	673a/1, 704a/1, 705a/1, 707a/1, 715a/1,
(1)	720a/1, 730a/1, 739a/1, 745a/1, 746a/1,
çoğ bk. çok	757a/1, 766a/1, 774a/1, 786a/1, 803a/1,
ç. itdi 896a/1	823a/1, 829a/1, 832a/1, 835a/1, 847a/1,
ç. oldum 344b/2	855a/1, 857a/1, 873a/1, 886a/1, 894a/1,
ç.+ inuñ eyledi 465b/2	895a/1, 898a/1, 907a/1, 916a/1, 933a/1,
ç.+ inuñ eyledüm 993b/2	947a/1, 951a/1, 961a/1, 968a/1, 977a/1,
(4)	985a/1
	ç. kıldı 1075a/1
	ç. kılduñ 843a/1
	(94)
çok Miktarı, derecesi ve niteliği belli	
bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan,	çüft (Far.) Çift, iki, tek olmayan
fazla, ziyade	ç. 601b/2
ç. 1088b/2, 296a/1, 902a/1,	(1)
948b/2	
ç.+ dur 205a/1, 662a/1	çün (Far.) Çünkü, mademki, ne vakit
(6)	ki
	ç. 1019b/2, 1048a/1, 1066a/1,
çü (Far.) Çünkü, mademki, ne vakit	1099a/1, 1106a/1, 1117a/1, 1178a/1,
ki	1200b/2, 1205a/1, 1212a/1, 127a/1,
ç. 1071a/1, 1138a/1, 1169a/1,	147a/1, 162b/2, 177a/1, 180a/1, 262a/1,
1188a/1, 1196a/1, 121a/1, 140a/1,	292a/1, 327a/1, 335a/1, 361a/1, 368a/1,
338a/1, 472b/2, 583b/2, 752b/2, 789a/1,	371a/1, 383b/2, 391a/1, 394a/1, 43a/1,
88a/1, 920a/1, 98a/1, 1002a/1, 1004a/1,	443a/1, 450a/1, 454a/1, 470a/1, 473b/2,
1006a/1, 1008a/1, 1024a/1, 1025a/1,	489a/1, 49a/1, 508a/1, 520a/1, 539a/1,
1037a/1, 1041a/1, 1044a/1, 1053a/1,	547a/1, 574a/1, 595a/1, 601a/1, 618a/1,
1055a/1, 1056a/1, 1064a/1, 1093a/1,	622a/1, 627a/1, 646a/1, 649b/2, 657a/1,
1100a/1, 1109a/1, 1120a/1, 1121a/1,	679b/2, 68b/2, 690a/1, 693b/2, 713a/1,
1127a/1, 1166a/1, 1173a/1, 1180a/1,	725a/1, 750a/1, 756a/1, 76b/2, 826a/1,
1198a/1, 1210a/1, 172a/1, 177b/2,	831a/1, 846a/1, 90a/1, 919a/1, 935a/1,
183a/1, 191a/1, 230a/1, 26b/2, 332a/1,	939b/2, 94a/1, 976a/1, 978a/1, 990b/2,

1036a/1, 1060a/1, 1065a/1, 1083a/1,
1088a/1, 1092a/1, 115a/1, 1172a/1,
1201b/2, 1211a/1, 152a/1, 154a/1,
198b/2, 256a/1, 290a/1, 36b/2, 379b/2,
420a/1, 449a/1, 488a/1, 507a/1, 524a/1,
529a/1, 566a/1, 632a/1, 676a/1, 729a/1,
737a/1, 741a/1, 755a/1, 782a/1, 849a/1,
871a/1, 878a/1, 887a/1, 923b/2, 938a/1,
93b/2, 962a/1, 963a/1

ç. itdi 752a/1

ç. itdiler 629a/1

ç. kıldı 1020a/1

ç. oldu 459a/1, 687a/1

ç. olmadı 953a/1

(112)

çünkü (Far.) Şundan dolayı ki, şu
sebepten ki, zira, mademki ne zaman ki

ç. 004a/1, 1080a/1, 111a/1,
1204a/1, 142b/2, 254a/1, 350a/1, 352a/1,
80b/2, 407a/1, 477a/1, 626a/1, 649a/1,
709a/1, 78a/1, 989a/1, 997a/1, 1032b/2,
112a/1, 32b/2

(20)

çünkü (Far.+T.) Çünkü

ç. 1105a/1, 282a/1, 398a/1,
499a/1, 500a/1, 530a/1, 685a/1, 718a/1,
869a/1, 996a/1

(10)

da Her çeşit ve her gramer şeklindeki
kelimeden sonra gelen ve ilgi kurduğu
kelimeyi anlam bakımından güçlendiren,

dikkati üzerine çekerek belirten veya onu
önceki veya sonraki unsurlara bağlayan,
“dahi, bile, esasen, fakat, artık, aynen,
üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb.
manalara gelen, kelimeden ayrı yazılan
takı

d. 160a/1, 511b/2

(2)

dād (Far.) Adalet, doğruluk

d. kıldı 1156a/1

d.+ ı 1151b/2

(2)

Dāhḥāk (Far.) Hükümdar Cemşid'den
sonra İran ve Turan tahtına oturan beşinci
hükümdarıdır. Efsaneye göre, zulmü ve
kötülüğü ile meşhurdur

D. 1193a/1

D.- ı gül 303a/1

(2)

dahı “Fazla olarak, üstelik, daha, bile,
de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme
sözü

d. 1022a/1, 1052a/1, 1057a/1,
1186a/1, 121b/2, 150b/2, 296b/2, 458a/1,
489b/2, 497a/1, 576a/1, 588b/2, 589a/1,
591b/2, 651b/2, 69b/2, 759b/2, 768a/1,
821a/1, 851b/2, 937a/1, 999a/1, 1050a/1,
427a/1, 486a/1, 726a/1, 159b/2, 1170b/2

(28)

dāḥil (Ar.) İçinde, içinde bulunan
(kimse veya şey)

d. 459a/1

(1)

dāḥk (Ar.) Gülme, gülüş

d.+ ını 546a/1

(1)

dā'im (Ar.) Devam eden, devamlı,
sürekli, fasılasız

d. 1147a/1, 127b/2, 271a/1,
272a/1, 321a/1, 493a/1, 666a/1

(7)

dakāyık (Ar.) Anlaşılması güç olan ve
dikkat isteyen ince şeyler

dürr-i derya-yı d. 55b/2

(1)

dāl (Ar.) Delalet eden, delil olan,
işaret eden, yol gösteren

d.+ dur 82a/1

(1)

dānā (Far.) Âlim, bilgin, bilgili, bilen
kimse

d.- yı esrār 898a/1

(1)

danış Bir konu hakkında birine fikir
sormak, baş vurup görüşünü almak,
tavsiyesini öğrenmek, istişare etmek

d. 474b/2

(1)

dāniş (Far.) Bilgi, ilim, irfan

d. 474a/1

(1)

dar Genişliği, içine girecek şeye göre
yetersiz olan, içine sığılmayan veya
sığılması zor olan, geniş ve bol olmayan

d. 253b/2, 955b/2

(2)

dār (Ar.) Birkaç bölümden ibaret
mesken, ev, konak. Önüne geldiği
kelimelere “yer, mahal, mekân” anlamı
katarak Arapça, bazen de Farsça isim
tamlaması şeklinde özellikle kurum adları
olmak üzere çeşitli birleşik kelimeler
yapar

d.- ı fāniden idicek 186a/1

d.- ı ‘uqbāya 186a/1

d.+ ına 784a/1

(3)

Dārā (Far.) [Yönetimdeki gücüyle
meşhur İran hükümdarı Dârâ'nın
adından] Hükümdar, melik

D. 1193a/1

(1)

darb (Ar.) Vurma, vuruş

d. 429a/1, 460b/2, 943b/2

d.+ ı 1065b/2, 858b/2

(5)

dārū'ş-şifā (Ar.) Şifa kazanılan yer,
hastane d.+ dur 130b/2

(1)

dāsītān (Far.) Hikâye, masal, destan

Maṭla' -ı d.- ı Mihr 199b/2

(1)

da'vet (Ar.) Çağırma, gelmesini isteme,
çağrı

d. 1003b/2, 1006b/2

d.+ e idüp 1004a/1

d. idüp 960a/1

d. itdügüdür 261a/1

d. kıldı 962b/2

(6)

de bk. da

d. 197b/2, 39b/2, 785a/1, 990a/1

(4)

de- Duygu ve düşüncelerini sözle
anlatmak, söylemek

d.- yincek 1077a/1

(1)

def (Ar.) Ortadan kaldırma, ortadan
kaldırılma

d.+ e 877a/1, 1171b/2

(1)

def (Ar.) Parmakla vurulmak
suretiyle çalınan, bir tarafına ince bir deri

gerilmiş ve etrafına birkaç çift zil
konmuş, yuvarlak bir kasnaktan ibaret
musikî aleti

d.+ veş 202a/1

(1)

deg- Karşılığında yapılan, katlanılan
veya göze alınan şeye layık olmak, o
değerde bulunmak

d.- mez 411b/2

d.- er 439b/2

(2)

değiş- (Bir kimse veya şey) Gidip yerine
başkası gelmek, tebeddül etmek

d.- ür 606b/2

(1)

degül -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve
imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlelerin
anlamını olumsuz hâle getiren kelime

d. 33b/2, 36b/2, 560b/2, 835b/2,

987b/2

d. olmak 600b/2

d.+ di 568b/2

d.+ dür 556b/2, 665a/1, 1171b/2,

618a/1, 665b/2

d.+ em 561a/1

d.+ miş 1066a/1

(14)

dehān (Far.) Ağız

d. 150a/1, 231a/1, 967a/1

d.+ a 607a/1

d.+ ı 1009b/2, 219b/2, 356b/2

d.+ in 1114a/1

(8)

dehen bk. dehān

d.+ de 150b/2

(1)

dehr (Ar.) Dünya, cihan, âlem

d. 334a/1, 87b/2

şāhān-ı d. 139a/1

bāğ-ı d.+ de 145a/1

d.+ e 102b/2, 126a/1

d.+ i 1161a/1, 777a/1

d.+ üñ 408b/2

bezm-i d.+ üñ 321a/1

(10)

dek Bir işin sona erdiği yeri veya

zamanı gösterir, -e kadar, -e değin

d. 397a/1, 602b/2

(2)

del- Üzerinde delik açmak

d.- erdi 658a/1

(1)

dem (Far.) Zaman, an, çağ

d. 005a/1, 1004b/2, 1020b/2,

1024b/2, 1036b/2, 1043a/1, 1047a/1,

1049a/1, 108b/2, 1101a/1, 1108a/1,

1118a/1, 1150a/1, 1152b/2, 115b/2,

1174a/1, 1174b/2, 1175a/1, 1182a/1,

1208b/2, 172b/2, 180b/2, 183a/1, 191b/2,

26a/1, 299a/1, 300a/1, 30b/2, 318a/1,

319a/1, 329a/1, 337a/1, 403a/1, 443b/2,

444b/2, 452b/2, 458a/1, 478b/2, 481a/1,

508a/1, 580a/1, 651a/1, 677a/1, 718b/2,

723a/1, 731a/1, 736b/2, 740a/1, 747a/1,

752b/2, 768a/1, 781b/2, 824a/1, 924a/1,

927a/1, 928a/1, 955a/1, 956a/1, 968b/2,

990a/1, 993a/1

d.+ de 196a/1, 465a/1, 727b/2,

88b/2, 993a/1

d.+ e 1174a/1

d.+ i 668a/1

d.+ idür 892b/2

d.+ lerde 1018a/1

(70)

dem-ā-dem (Far.) Her vakit, daima, her an

d. 1184a/1

(1)

dem-beste (Far.) Nefesi kesilmiş, susmuş, sessiz, sâkit

d. 164a/1

(1)

demsāz (Far.) Dost, sırdaş, uygun arkadaş

d. 206a/1

(11)

deng (Far.) Şaşkın, sersem

d. 201b/2, 585b/2

(2)

deñlü Kadar

d. 612a/1, 866a/1

d. kıldı 515a/1

(3)

dep- (İleri doğru) Sürmek

d.- üp 847b/2, 989b/2

(2)

depret- Kımıldatmak, oynatmak, harekete getirmek, tahrik etmek

d. 200b/2

(1)

der (Far.) Başına geldiği kelimelere “-de, içinde” anlamı katarak zarflar yapan ön ek

d.- āgüş 284b/2

d.- bāl 299b/2

d.- erdüñ 695b/2

d.- erken 348b/2

d.- hāl 1090b/2, 625a/1, 738a/1,

746a/1, 822a/1

beyzā-i beyzā-yı d.- hāl 15b/2

d.- miyān 811b/2

d.- ‘aḳab 502a/1, 542a/1

(13)

der (Far.) Kapı

ḥāk-i d.+ dūr 128b/2

ḥāk-i d.+ iyem 252a/1

(2)

derc (Ar.) Toplama, bir araya getirme

d. itdüm 1216a/1

(1)

derd (Far.) İnsana ızdırıp veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü

d.- i faḳra 130a/1

d.- i hicrūñle 769a/1

d. 671a/1

d.+ e 490b/2

d.+ i 536b/2, 687a/1, 746a/1

d.+ ine 254b/2, 694b/2, 801b/2

(10)

deril- Toplanmak

d.- di 257b/2, 927b/2

d.- se 608a/1

(3)

dermān (Far.) İlaç, şifa, deva, çare

d. 254b/2, 351b/2, 607b/2

d.+ da 900a/1

(4)

derūn (Far.) 1. İç, iç taraf, dâhil; 2. Kalp, yürek, iç, batın

d.+ ı 674b/2

d.+ ı 1148b/2

(2)

deryā (Far.) Deniz

d. 31a/1, 174b/2, 812b/2

dürr-i d.- yı daḳāyık 55b/2

d.- yı ḡaḏab 1071b/2

mişl-i d. 1215b/2 (4)	Ululuk, büyüklük, büyük rütbe, büyük mevki ve makam d. 1100a/1, 249a/1, 709a/1, 908b/2, 962a/1, 1112a/1 ceyş-i d. 280a/1 mihr-i çarh-ı d. 349a/1 mihr-i d. 659b/2 burc-ı d.+ de 770b/2 burc-ı d.+ den 867a/1 d.+ i 803a/1 Hilâl-i d.+ i 208a/1 d.+ le 286b/2, 292a/1 d.+ üñ 271a/1 (16)
dest (Far.) El d.- būs-ı şāha 1211a/1 d.- gīri 56b/2 d.- gīrūñ 249b/2 d.- i luṭfı 129a/1 d.+ e 859a/1 d.+ i 544b/2 d.+ inde 478a/1 d.+ ine 214a/1, 438a/1, 472b/2, 502b/2 (11)	dev(i)r (Ar.) Zaman, ayrı bir bölüm oluşturan, başı sonu belli zaman parçası, çağ, dönem d.- i çarh 554a/1 d.- i hilâl 1135a/1 d.- i zamānuñ 411a/1 d. 1145a/1, 641a/1, 778a/1 d.+ ini 1141a/1, 160a/1 (8)
deste (Far.) On taneden ibaret takım. d. 859b/2 (1)	devrān (Ar.) Dünya, felek d. 1142b/2, 1176b/2, 191a/1, 314a/1, 409a/1, 410a/1, 639b/2 mir'āt-ı d. 382b/2 şāh-ı d. 1005a/1, 1150b/2, 1196a/1, 501b/2, 251a/1 Zāl-i d. 1143b/2, 1199b/2 (15)
destür (Far.) İzin, ruhsat, müsaade d. 1090b/2, 726a/1 (2)	
deşt (Far.) Bozkır, ova, sahra, çöl d. 1153a/1, 19b/2, 259b/2, 366b/2, 826b/2, 985b/2 (6)	
devlet (Ar.) 1. Belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukukî şahsiyet kazanmış şekli; 2. Böyle bir topluluğu yöneten organ, hükümet; 3.	

devvār (Ar.) Çok dönen, daima dönen, devreden

d. 13a/1, 666a/1

bezmgāh-ı çarḥ-ı d. 521b/2

Māh-ı çarḥ-ı d. 1213a/1

(4)

deycūr (Ar.) Çok karanlık

şām-ı d. 1180b/2, 405b/2, 637b/2

(3)

deyr (Ar.) Daha çok dağ tepelerinde veya kasabaların dışında kurulmuş, Hristiyan rahip ve rahibelerinin yaşadığı bina veya birçok binadan ibaret manastır, kilise

d.- i 'ālemde 773a/1

d.+ inde 1017a/1

(2)

di- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek

d.- di 1020b/2, 1068b/2, 1072b/2, 1075b/2, 189a/1, 455a/1, 540b/2, 574a/1,

596a/1, 605a/1, 625a/1, 782b/2, 829b/2, 840b/2, 91b/2, 1023a/1, 1039a/1, 1045a/1, 1047a/1, 1056b/2, 177a/1, 248a/1, 252a/1, 263a/1, 278b/2, 325a/1, 341a/1, 351a/1, 352b/2, 361a/1, 442a/1, 451a/1, 492a/1, 525b/2, 531a/1, 535a/1, 553a/1, 564a/1, 593a/1, 721b/2, 732a/1, 753a/1, 766b/2, 775a/1, 781a/1, 788a/1, 832b/2, 843a/1, 845a/1, 884a/1, 897a/1, 910a/1, 964a/1, 969a/1

d.- diler 445b/2, 482b/2

d.- düm 1053b/2, 183b/2, 195a/1

d.- düḡ 98b/2

d.- mekle 005b/2

d.- mez 663b/2

d.- miş 411a/1

d.- nür 142b/2

d.- r 1182b/2, 688a/1, 762b/2,

559a/1

d.- rdi idüp 677b/2

d.- rdüm 1037a/1

d.- ri-ken 105b/2

d.- rken 640a/1, 906a/1

d.- rler 227a/1, 426a/1

d.- rlerdi 827b/2

d.- rsem 1208a/1

d.- rseḡ 475b/2

d.- se 11a/1

d.- ye 269b/2

d.- yeler 179b/2

d.- yem 188a/1

d.- yince 461b/2, 842a/1

d.- yü 1004b/2, 37b/2, 502b/2,

559b/2, 561b/2

d.- yüp 1175b/2, 869b/2, 1014a/1, 1043a/1, 1059a/1, 1186a/1, 346a/1, 358a/1, 532a/1, 697a/1, 736a/1, 768a/1

d.- yüp itdükçe 681a/1

d.- yüp oldu 914a/1

(102)

dībā (Far.) Eskiden çok makbul tutulan, genellikle desenli, ağır dokuma ipekli kumaş, bir nevi canfes

d. 513a/1, 576a/1

(2)

didār (Far.) Yüz, güzel yüz, çehre
d. 742b/2, 772b/2

(2)

diḍe (Far.) Göz
nūr-ı d.+ m 1037b/2

(1)

didür- Demeye zorlamak, demesine yol
açmak veya demesini sağlamak
d.- di 293b/2

(1)

diger-gün (Far.) Değişme, başka bir şekil
alma
d. 944b/2

(1)

dikensüz Dikeni olmayan
d. 536a/1, 322b/2

(2)

dil (I) (Far.) Gönül, yürek
d.- i bīmāra 1047b/2
d.- i Māh 717b/2
būlbül-i d.- i ‘uṣṣāk 145b/2
d. 1017b/2, 1018a/1, 1028a/1,
1116b/2, 1184a/1, 172a/1, 178a/1,
180a/1, 644a/1, 663a/1, 664a/1, 694b/2,
764b/2, 769b/2, 801b/2, 877a/1, 657b/2
Sī-murğ-ı d. 30a/1
zaḥm-ı d. 1024b/2

zünbūr-i d. 36a/1
āsmān-ı d.+ de 775a/1
āsumān-ı d.+ de 910a/1
d.+ den 194a/1, 341b/2, 681a/1,
687b/2, 705b/2, 728a/1
şehir-i d.+ den 1074a/1
bāz-ı d.+ e 971a/1
d.+ edür 164b/2
d.+ i 55a/1, 686b/2
d.+ in 328a/1
d.+ in kılmadı 320b/2
d.+ inde 671a/1, 1174b/2, 876b/2
d.+ ine 718a/1
d.+ ini 683b/2
d.+ lerde 668b/2
d.+ üm 1190a/1
d.+ üñ 353b/2, 360b/2

(47)

dil (II) Düşünce, duygu ve isteklerin, bir
toplumda ses ve anlam yönünden ortak
olan öğeler ve kurallardan faydalanılarak
başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok
yönlü, çok gelişmiş sistem, lisan

d.+ idür 70a/1
d. 105a/1,
d.+ ime 134b/2
d.+ de 193a/1
d.+ üñde 272b/2
şehbāz-ı d.+ üñ 273a/1
d.+ inden 886b/2

(7)

dil-ārā (Far.) Gönlü süsleyen (güzel),

sevgili

d. 337a/1

Māh-ı d. 1144a/1

serv-i d. 883a/1

(3)

dil-ārām (Far.) Gönüle rahatlık veren,

gönlü dinlendiren

d. 856a/1, 860a/1

(1)

dil-āvīz (Far.) Gönlü çeken, gönlü

kendine cezbeden (güzel)

d. 168a/1, 672a/1

(1)

dil-ber (Far.) Gönlü kendine çeken, güzel

d.- ber 855a/1,

(1)

dil-cū (Far.) Gönül çeken

d. 1215b/2

(1)

dil-efgār (Far.) Gönlü yaralı

d. 238b/2

d.+ ı 567b/2

(2)

dil-güşā (Far.) Gönüle ferahlık veren, iç

açıcı, ferahlatıcı

maḳām-ı d.+ y1 388a/1

(1)

dil-keş (Far.) Gönül çekici, gönül

cezbedici

d. 431a/1

(1)

dil-küşā bk. dil-güşā

d. 1018b/2

(1)

dil-sitān (Far.) Gönlü alan, gönlü kendine

bağlayan

d.+ a 1187a/1

d.+ ı 587a/1

(2)

dil-şād (Far.) Gönlü sevinçle dolu,

sevinçli (kimse)

d. 1043b/2

d. itdi 736b/2

(2)

dilā (Far.) Ey gönül

d. 875a/1

(1)

dildār (Far.) Gönlü kendine bağlamış

olan kimse, sevgili

d. 1060a/1, 700a/1, 835a/1

şūret-i d.+ dan 1017b/2

d.+ lardan 311a/1

(5)

dile- Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temenni etmek, niyaz etmek

d.- di 650b/2

d.- r 557b/2, 760b/2

d.- rseñ 535a/1, 701a/1, 1073a/1, 168a/1, 271a/1, 672a/1

(9)

dileg(k) Olması istenen şey, istek, arzu, talep, rica, temenni

d.+ üm 901a/1

(1)

dilr (Far.) Yürekli, cesur, yiğit (kimse)

d.+ i 56a/1

(1)

dīn (Ar.) İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu

d.- i mü'ebbed 611a/1

d. 509a/1, 679b/2, 718b/2, 734b/2, 756b/2

hilāl-i Hüsrev-i d. 925b/2

Hüsrev-i d. 127a/1

terk-i d. 1021a/1

d.+ i 604a/1, 611a/1

d.+ inden 726b/2

d.+ inden kıla 557b/2

(13)

dinle Söylenen sözü dikkate alıp ona göre davranmak, kabul etmek, uymak, itaat etmek

d. 661b/2

d.- yüp 456a/1, 624a/1

(3)

dir- Toplamak

d.- üp 468a/1, 995a/1

(2)

diri Canlı, yaşamakta olan (kimse), sağ, berhayat

d. 485b/2

d. olmakdan 1183b/2

(2)

dirīg (Far.) Esirgeme, kıyamama

d. 83a/1

(1)

diril- Canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek

d.- di 1100b/2

(1)

dişle- Dişlerini geçirip ısırarak

d.- r 1123a/1

(1)

dīv (Far.) 1. Dev; 2. Şeytan

d.- i zemāne 140a/1

d. 464b/2

d. olursa 1061b/2

(3)

dīvān (Far.) Büyük meclis, yüksek meclis

d. 927a/1

ehl-i d. 369a/1

d. idüp 1151a/1

(3)

dīvāne (Far.) Çılgın, deli, mecnun

d.+ siyem 792b/2

(1)

dīvār (Far.) Duvar

d. 304b/2

(1)

diyār (Ar.) Memleket, ülke, belde, el

d.- ı Çine 214b/2

d.- ı Çini 266a/1

d.+ ı 1141b/2

(3)

dost (Far.) Birini riyasız ve samimi duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse, enis

d.+ um 1057b/2

d. itsün 526a/1

(2)

dög- (Bir şey bir yere) Arka arkaya vurmak, üst üste, tekrar tekrar çarpmak

d.- erdi 422b/2

(1)

dök- (Göz yaşı, kan, ter vb.) Akıtmak

d.- e 481b/2

d.- erdi 859b/2

d.- erse 148b/2

d.- üp 881a/1

(4)

dön- 1. Dolaşmak, gidip gelmek; 2. Değişmek; 3. (Bıraktığı bir inanç, fikir veya hâli) Tekrar benimsemek, ona rücû etmek

d.- di 1025b/2, 1090b/2, 1165a/1, 469a/1, 647a/1, 685b/2, 866b/2, 879a/1, 895b/2

d.- dükçe 248a/1

d.- dükleridür 401b/2

d.- düm 1029a/1

d.- e 1199b/2, 138b/2, 409b/2, 999b/2

d.- er 12b/2

d.- erler 406b/2

d.- medin 165a/1

d.- meyüp 861a/1

d.- miş 1173a/1

d.- mişdi 895a/1

d.- sün 154b/2

d.- üp 441b/2, 714a/1, 1010a/1, 1020b/2, 1053b/2, 1055b/2, 1089a/1, 1120b/2, 329b/2, 377a/1, 547b/2, 552b/2, 596a/1, 805b/2, 829b/2, 831b/2, 872a/1, 976a/1

d.- üp eyler 141a/1

d.- üp itdi 490a/1

(47)

dönder- Döndürmek, çevirmek

d.- e 709a/1

(1)

döy- Tahammül etmek, dayanmak

d.- endür 653a/1

d.- meyüp 650a/1, 1179a/1

(3)

dū bk. dū

d. 821a/1

(1)

du‘ā (Ar.) Güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Allah’a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz

d.- yı şāhla kıl 1212b/2

d. 190a/1

d. idüp 1075b/2

d. itdügidür 277b/2

d.+ lar eyleyüp 527a/1

d.+ ya 1217b/2

d.+ yı 193a/1

dürr-i d.+ yı 152b/2

(8)

du‘ā-ḥ-ān (Ar.) Dua okuyan, dua eden kimse. Eskiden tekkelerde ayin ve zikirden sonra dua eden kimse

d. 124a/1

(1)

dūd (Far.) Duman, tütün

d.- ı āhı 681b/2

(1)

duḥter (Far.) Kız çocuk, kız

d.- i rez 344b/2

d. 582a/1, 589a/1, 625b/2

d.+ i 568a/1

d.+ üme 564a/1

(6)

dūr (Far.) Uzak

d. 1031b/2, 405a/1, 557b/2,

676b/2, 690b/2, 703b/2, 726b/2, 793a/1

d. ola 1028b/2, 1032b/2

(10)

durur -dUr, dİr eki

d. 106b/2, 410b/2, 593a/1, 593b/2,

613b/2, 79b/2, 922b/2

(7)

dūzaḥ (Far.) Cehennem

d. 777b/2

nār-ı d. 38a/1

‘ayn-i d. 676b/2

(3)

dū (Far.) İki

d. 57a/1, 58b/2, 89a/1

(3)

dü' âlem (Far.+Ar.) İki âlem, dünya ve ahiret

d. 39a/1

halk-ı d. 36b/2

(2)

dün Gece

d. 1048b/2, 1126b/2, 1127a/1, 1131a/1, 1178a/1, 384a/1, 523a/1, 699a/1, 717a/1, 725b/2, 755b/2, 779b/2, 813b/2, 817a/1, 818a/1, 853a/1, 933b/2, 293a/1, 714a/1, 804a/1, 539b/2

d. kıldı 961b/2

d. kıldılar 399b/2

d. kıldum 977b/2

d.+ i 802b/2

(24)

dünyā (Ar.) İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan

d. 319a/1

d.+ yı kıldı 955b/2

(2)

dür bk. dürr

d. 265b/2

d.+ i 1215b/2

(2)

dürc (Ar.) Hokka, kutu, mücevher kutusu, mecazen sevgilinin ağzı

d.- i aşdafi 1216a/1

d.+ i 265b/2

d.+ in 1125b/2

d.+ inde eyler 16b/2

d.+ ine 812b/2

d.+ ini 738a/1

(6)

dürer (Ar.) İnciler, inci taneleri

d. 378b/2

(1)

dürer-bār (Ar.+Far.) İnciler yağdıran, inci gibi söz söyleyen

d. 731b/2

(1)

düriş- Karşı karşıya gelmek, mücadele etmek, çarpışmak

d. 168b/2

d.- di 861b/2

d.- ür 709b/2

(3)

dürlü Türlü, çeşitli, muhtelif

d. 1034a/1, 1098b/2, 489b/2, 504b/2, 552b/2, 576a/1, 642b/2, 738b/2, 982b/2

(9)

dürr (Ar.) İnci

d.- i derya-yı dağāyık 55b/2

d.- i du' āy 152b/2

d.- i pend 180a/1, 657a/1

d.- i pendüm 270a/1

d.- i şehvār 1125b/2, 16b/2, 748b/2

(8)

dürür bk durur

d. 1058b/2, 1183b/2, 124b/2,
23a/1, 33a/1, 364b/2, 611a/1

(7)

düstür (Ar.) Aynı konudaki hüküm ve kurallara ölçü teşkil edecek sağlamlık ve genişlikteki ana kural, temel kaide

d. 841b/2

(1)

düş Uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüya

d.+ i 919b/2, 920a/1

d.+ inde 761b/2

d.+ ine 331b/2

d.+ üm 763b/2

d.+ ündür 767a/1

(6)

düş- Dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek

d.- di 1064a/1, 1080b/2, 163b/2,
592b/2, 863a/1, 957a/1, 957b/2, 88b/2

d.- dügin 904a/1

d.- düğ 965b/2

d.- e 1029b/2, 109a/1, 718a/1

d.- ince 717b/2

d.- incek 867a/1

d.- üben 1179b/2

d.- üp 1000b/2, 1186b/2, 242b/2,
451b/2, 468b/2, 995b/2

d.- üpdür 911b/2

d.- ürdi 467b/2

(24)

düşmen (Far.) Düşman (birine karşı) iyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû

d. 1057a/1

d.+ lerüñi 526a/1

d.+ üğ 493b/2

(3)

düşnām (Far.) Sövme, sövüp sayma, ta'n

d. idüp 846b/2

(1)

düşür- 1. Aşağı düşmesine veya dik durumdan yatık duruma gelmesine, devrilmesine sebep olmak, ıskat etmek; 2. Başını alıp gitmesine sebep olmak

d.- di 863b/2

d.- düm 974b/2

(2)

düz- Bir şeyi, onun için gerekli hususları hazırlayarak meydana getirmek, bir bütün hâlinde hazırlamak, tertip etmek

d.- di 10b/2

d.- evüz 498a/1

d.- üp 286a/1

(3)

düzet- Yoluna koymak, tanzim etmek:

d. 167a/1

d.- di 245b/2

(2)

ebed (Ar.) Sonu olmayan gelecek zaman

e. 1188b/2, 74b/2

(2)

ebr (Ar.) Bulut

e.- i nîsânı 16a/1

e.- i nisânveş 1125a/1

ibl-i e.+ e 17a/1

(3)

ebrû (Far.) Kaş

e.+ ları 229a/1

e.+ sı 219a/1, 007b/2

(3)

ebyât (Ar.) İkişer mısırâdan ibaret manzum sözler, beyitler

e.+ ı 1014b/2, 1027b/2

(2)

ecel (Ar.) Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi

e. 1171a/1, 182b/2, 314a/1

(3)

edâ (Ar.) Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, ifa etme, icra etme

e.+ da 82b/2

(1)

edeb (Ar.) İnsanın hataya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke

e. 103b/2

(6)

ednâ (Ar.) Çok (daha, en, pek) aşağı, adi

e. 29b/2

(1)

edyân (Ar.) Dinler

e.- ı sâ'irün 81a/1

(1)

efgân (Far.) İztırapla bağırma, haykırma, feryat

e. 201a/1

(1)

efkâr (Ar.) 1. Fikirler, düşünceler; 2. Endişe, tasa, kaygı, üzüntü, keder

e.+ a 699a/1

e.+ dan 715a/1

e.+ ı iderken 534a/1

(3)

eflāk (Ar.) Felekler, gökler

e.- i hüsün 264a/1

e. 1159a/1, 1200a/1, 23b/2,

610b/2, 62b/2, 355a/1

āyīn-i e. 1137a/1
cellād-ı e. 477a/1
nühcām-ı e. 248a/1
şīr-i e. 863b/2
(11)

Efrīdūn (Far.) İran kralı

E. 1193a/1

(1)

efsār (Far.) Yular

e. olsun 250b/2

(1)

efser (Far.) Taç

e. 250b/2

(1)

efsūn (Far.) Büyü, sihir, tılsım

e. 669a/1, 735a/1

(2)

eger (Far.) Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet

e. 148b/2, 34b/2, 1076a/1, 474a/1, 593b/2, 665b/2, 678a/1, 688b/2, 877b/2, 701a/1

(10)

egerçi (Far.) Her ne kadar, ... ise de, gerçi

e. 1185a/1, 236a/1, 239a/1, 44a/1, 590a/1, 60a/1, 645a/1, 662a/1, 702a/1, 791a/1, 796a/1, 812a/1, 889a/1

(13)

ehl (Ar.) Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemaat

e.- i cürmündür 71a/1

e.- i dīvān 369a/1

e.- i hıred olana 1191a/1

e.- i maḥabbet 663b/2

e.- i ‘aşkuñ 772b/2

e.- i işyāna 351a/1

e.- i zindān 633a/1

e.+ i 202a/1

e.+ in 583a/1

e.+ ine 802a/1

e.+ inüñ 664a/1

(11)

ejdehā (Far.) Milletlerin hayal gücüne göre değişik şekillerde tasarlanan, genellikle kanatlı, gövdesi aslana, kuyruğu yılanı benzeyen, ağzından ateş püsküren korkunç masal canavarı

e.+ suz 414b/2

(1)

ek- (Ürün elde etmek için) Toprağa tohum atmak veya gömmek

e.- se 618b/2

(1)

ekber (Ar.) Çok (daha, en, pek) büyük
e. 25b/2

(1)

ekrem (Ar.) Çok (daha, en, pek) kerim,
cömert, lutuf ve kerem sahibi

Ḥabīb-i e.- i evlād-ı ādem 358b/2,
914b/2, 53b/2

Ḥabīb-i e.+ idür 63b/2

(4)

eksüg(k) Mevcut olmadığı için ihtiyaç
duyulan (kimse veya şey), noksan

e.+ imüz 111b/2

(1)

eksüklig Tam ve mükemmel olmama,
kusur, noksanlık, halel

e.+ iyle 110b/2

(1)

el(1) 1. Kolun, bilek mafsalsından
itibaren avuç ve parmakları içine alan ve
iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı

e. 1097b/2, 200b/2, 245b/2,
749b/2, 850b/2, 185a/1

e.+ den 328b/2

e.+ e 313a/1, 528a/1

e.+ inde 303b/2, 309b/2

e.+ ine 242a/1, 243b/2

e.+ iñ 326b/2

e.+ iyle 84b/2

e.+ ümden 1073a/1, 453a/1

e.+ üñde 555b/2

(18)

el(2) (Ar.) Arapça'da isimleri mârifet
yapan (belirli duruma getiren) bir ön ek

e.- vedā 283a/1

(1)

Elburz (Far.) İran'da bir eyalet ve dağ
ismi

kūh-i E. 462b/2

(1)

elemsüz (Ar.) Elemi, üzüntüsü, kederi
olmayan

e. 322b/2, 656b/2

(2)

elif (Ar.) 1. Arap alfabesinin ve
Türklerin İslamiyet'i kabullerinden 1928
harf inkılabına kadar 9-10 asır boyunca
kullanmış oldukları alfabenin ilk harfi ve
bu harfin adı; 2. Mecazen uzun boylu

e. 82b/2

(1)

elli Kırk dokuzdan sonra, elli birden
önce gelen sayının adı

e. 444a/1

(1)

em- (Bir şeyi) Dudak, dil ve nefes
yardımı ile içine çekmek

e.- e 1114b/2

(1)

(3)

emîr (Ar.) Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis

e.+ i 51a/1

(1)

em(i)r (Ar.) Bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk

e.- i Hâk 1070a/1

e.- i Pervîn 472a/1

e.- i şerifüne 90b/2

e.- i taqdîr 1067a/1

e. eylesen 282b/2

e. idüp 480a/1

e. itdi 260b/2, 523a/1, 927a/1, 997b/2

e.+ e idüp 443b/2, 574b/2, 627b/2

e.+ i 1105a/1

e.+ indeyüm 41a/1

e.+ iyile 909a/1

e.+ iyle 12a/1

e.+ üñdeyüm 41b/2

(18)

emsem İlaç, çare, derman, kocakarı ilacı

e. 1047b/2, 801b/2, 694b/2

(3)

enbiyâ (Ar.) Nebiler, peygamberler

ervâh-ı e. 93a/1

e.+ ya 67a/1

e.+ yı 49a/1

encüm (Ar.) Yıldızlar, nücüm

e. 14a/1, 376b/2, 887b/2, 975b/2

gerdün-ı e. 1213b/2

sipâh-ı e.+ i 137b/2

(6)

endişe (Far.) Kaygı, tasa, gam, keder

e.+ 7 272b/2

(1)

engüş (Far.) Parmak

e.+ in 749a/1

e.+ üñün 89a/1

(2)

enîn (Ar.) İnilti, inleme

e. 874b/2

(1)

envâ' (Ar.) Neviler, çeşitler, türler

qādî-i e.- ı hâcât 341a/1, 46a/1

e.- ı ni' met 502a/1

(3)

envâr (Ar.) Nurlar, ışıklar

maṭla' -ı e.- ı Furkān 002b/2

e.- ı imān 586b/2

(2)

enver (Ar.) Çok (daha, en, pek) nurlu, çok parlak ve aydınlık

māh-ı e. 396b/2

Māh-ı e. 471b/2

‘arūs-ı mihr-i e. 1095a/1

(3)

er 1. Erkek, 2. Rütbesi olmayan asker, nefer

e. 1080b/2, 211a/1, 404a/1, 429a/1, 855b/2, 930a/1

(6)

erguvān (Far.) İki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından, eflatun ile kırmızı arası morumsu pembe renkte, çok güzel çiçekler açan süs ağacı

e.- hadd 234a/1

(1)

ervāh (Ar.) Ruhlar

e.- ı enbiyā 93a/1

(1)

erzen (Far.) Darı

e.+ ini 14a/1

(1)

es- (Hava için) Bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek; 2.

Öfkelenip bağırıp çağırmak

e.- di 846b/2

e.- üp 1162a/1

(2)

esb (Far.) At

e.- i fikret idemez 35b/2

e.- i tazī 375a/1

e. 1079a/1

e.+ e 1049a/1, 1080a/1, 367b/2, 437b/2, 819a/1, 824b/2

e.+ in 373a/1

e.+ inden 389a/1

e.+ ine 421b/2

(12)

esedveş (Ar.+Far.) Aslan gibi

e. 631b/2

(1)

esİR (Ar.) Birinin veya bir durumun hükmü ve buyruğu altına girmiş olan kimse, 2. Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak; eskiden para ile satın alınan kimse, kul, köle, cariye

e. olup 957b/2

(1)

esrār (Ar.) Gizli olan, herkesçe bilinmeyen şeyler, herkese açık olmayan gizlilikler, sırlar

dānā-yı e. 898a/1

(1)

eş‘ār (Ar.) Şiirler, manzum sözler

e. 768b/2

ḥatm-ı e. 1212b/2

e.+ dan 1018b/2

(3)

eşk-bār (Far.) “Gözyaşı yağıdınan”

Yağmur gibi gözyaşı döken, çok ağlayan

e.- bār 148b/2

(1)

eşk (Far.) Gözyaşı

e.- i pürhūn 881a/1

e.+ i 648b/2, 682a/1, 705b/2

e.+ in 747b/2, 774b/2

(6)

etā (Far.) Kavak ağacı

e. 105b/2

(1)

eṭrāf (Ar.) Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre

e.- ı Çine 972b/2

e.- ı Çine kıl 274b/2

e.+ ı 276b/2, 385a/1, 981a/1

e.+ ın 390a/1

e.+ ını eyledi 865a/1

(7)

evc (Ar.) Bir şeyin en yüksek noktası, doruk

e.- i sa‘ ādete 97a/1

e. 114a/1

(2)

evlād (Ar.) 1. Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları; 2. Birinin soyundan gelen kimseler, soy sop, sülale, zürriyet

Habīb-i ekrem-i e.- ı ādem

358b/2, 914b/2, 53b/2

(3)

evrād (Ar.) Okunması âdet edinilmiş olan belli ayet, sure ve dualar

e. 193a/1

(1)

evşāf (Ar.) Nitelikler, vasıflar

e.+ ınuñ 148a/1

e.+ ıñuñ 151b/2

e.+ uñuñ 34a/1

(3)

evvel (Ar.) Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce

e. 103a/1, 1068b/2, 1207b/2, 455a/1, 641b/2

e.+ den 413b/2, 524a/1

e.+ ki 268a/1

e.+ üñe 160b/2

(9)

ey Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılan ünlem

e. 1000a/1, 1005a/1, 1021a/1, 1023a/1, 1026a/1, 1037a/1, 1038a/1, 1039a/1, 1041a/1, 1045a/1, 1049b/2, 1053b/2, 1054b/2, 1056b/2, 1065a/1, 1072b/2, 1076b/2, 1134a/1, 1192a/1,

188b/2, 195a/1, 200a/1, 251a/1, 263a/1,
266a/1, 268a/1, 276a/1, 341a/1, 344a/1,
351a/1, 352b/2, 357a/1, 445b/2, 446b/2,
447b/2, 452b/2, 482b/2, 503b/2, 527b/2,
535b/2, 553a/1, 556a/1, 596a/1, 597a/1,
599a/1, 602a/1, 614a/1, 644a/1, 661a/1,
703a/1, 721b/2, 723a/1, 753a/1, 755a/1,
760b/2, 766b/2, 770b/2, 775a/1, 777b/2,
778b/2, 779a/1, 788a/1, 78b/2, 790a/1,
795b/2, 829b/2, 832b/2, 865b/2, 884a/1,
891a/1, 897a/1, 901a/1, 905a/1, 964a/1,
966a/1, 969a/1, 973a/1, 976a/1, 979a/1,
986b/2, 988a/1, 993a/1, 995a/1, 1028a/1,
107b/2, 135a/1, 28a/1, 769b/2, 79b/2

(89)

eyā (Far.) Ey, hey
e. 149b/2

(1)

eyle - “Etmek, yapmak” anlamında
yardımcı fiil

e. 131a/1, 1065a/1, 1108a/1,
168b/2, 195b/2, 275a/1, 302a/1, 351b/2,
480b/2, 571a/1, 672b/2, 726a/1, 858a/1,
954a/1

luṭf e. 109b/2

atama e. 901b/2

himmet e. 913b/2

karār e. 830a/1

ma‘ düm e. 1190b/2

müm e. 1190a/1

öñdin e. 483a/1

ri‘ āyet e. 268b/2

şahrâlarında e. 891b/2

sen e. 1054a/1

sür‘ at e. 913a/1

terk e. 597b/2

e.- di 336b/2

çoğınuñ e.- di 465b/2

eṭrâfını e.- di 865a/1

güş e.- di 539a/1

hamr-ı mihr e.- di 812a/1

havf-ı Hilâl e.- di 711b/2

ķamusın e.- di 455b/2

ķavl-i ġaybı e.- di 704a/1

kebüter e.- di 372b/2

me‘ vā e.- di 189b/2

müretteb e.- di 576b/2

‘arz e.- di 579b/2

‘arż e.- di 742b/2

‘azm e.- di 706b/2

Pervîn e.- di 547b/2

şāmı e.- di 1118b/2

şāmuñ e.- di 365b/2

şikār e.- di 616b/2

beyān e.- düm 198b/2

çoğınuñ e.- düm 993b/2

e.- dññ 93b/2, 95b/2

ref‘ e.- dññ 80a/1

yaluñuz e.- dññ 966b/2

e.- me 275b/2

ārzüyı e.- me 274a/1

ben e.- me 834b/2

mübeddel e.- me 619b/2

e.- mese 276b/2

taḡallüf e.- mez 009b/2

bezmi e.- miş 589b/2

e.- r 43b/2, 139b/2

cenk e.- r 938b/2

dönüp e.- r 141a/1

gölābefşān e.- r 18a/1

havāle e.- r 413b/2

dürcinde e.- r 16b/2

reşk e.- r 209a/1

rüşen e.- r 223a/1

taķşir e.- r 710a/1

tedbır e.- r 710b/2

zıkr-i tesbıh e.- r 185b/2

e.- rdi 432b/2, 683b/2

cām-ı Cem e.- rdi 303b/2

seyr e.- rdi 237b/2

ter e.- rdi 333b/2

Faḥri e.- rken 37b/2

e.- rse 141b/2

ger e.- rse 511a/1

ḥalıl e.- rse 638a/1

helāk e.- rse 484a/1

ķabül e.- rse 692a/1

ger e.- rseṇ 759a/1

ķabül e.- rseṇ 790a/1

gün e.- rüm 779b/2

e.- se 151a/1

kim e.- se 315a/1

tedbır e.- se 710a/1

e.- seṇ 270b/2

emr e.- seṇ 282b/2

e.- ye 746b/2

terk e.- ye 509a/1

tiz e.- ye 532b/2

e.- yelüm 152b/2

e.- yüben 283a/1

şeh-i Çin e.- yüben 255a/1

e.- yüp 178b/2

du'ālar e.- yüp 527a/1

ḡayrı e.- yüp 698a/1

Hilāl e.- yüp 922a/1

kār-ı ḡayrı e.- yüp 173a/1

Mihr e.- yüp 851a/1

müzehheb e.- yüp 1107b/2

öṇinde e.- yüp 247b/2

ref' e.- yüp 372a/1, 496a/1

ta'accüb e.- yüp 545b/2

ṭibi e.- yüp 284a/1

velāyet e.- yüp 176a/1

(107)

eylik İyilik, maddi bir karşılık beklemeden insani duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan

e. 555a/1

e. itdi 296a/1

e.+ dür 269b/2

(3)

ezber (Far.) Bir sözü, bir metni kitaba bakmadan aynen tekrar edebilecek şekilde zihinde tutma, hıfzetme

e. 456b/2

küfr-i e. 624b/2

(2)

ezel (Ar.) Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman

e. 74a/1

e.+ den 1067a/1	f. 007b/2, 1197a/1
e.+ den 1137a/1, 334a/1, 885a/1	f.+ de 1188a/1
(5)	dār-ı f.+ den 186a/1
	(4)
ezhār (Ar.) Çiçekler	
e. 302a/1, 306a/1, 386a/1, 982b/2	farḳ (Ar.) Başın tepe kısmı
e.+ ı 1162b/2	f.- ı felekden 1214a/1
(5)	f. 380b/2
	f.+ ına 439a/1, 577b/2, 739b/2,
fağfūrī (Far.) Çin porseleni	923b/2, 926a/1
f. 550a/1	(7)
(1)	
faḥr (Ar.) Övünme, iftihar, gururlanma	Fārūḳ (Ar.) “Ayıran” anlamına gelen
F.- ı cihān 331b/2	kelime hakkı hak olmayandan, batıldan
F.- ı ‘ālem 358a/1, 53a/1, 914a/1	ayırması ve çok adil olması sebebiyle Hz.
beḤaḳḳ-ı F.- i cihān 111a/1	Ömer’in lakabı olmuştur
F.- i ‘Ālem 26b/2	F. 102a/1
F.+ i eylerken 37b/2	(1)
F.- i Kā’ināt 107b/2	
F.- i ‘ālem 903a/1	faşl (I) (Ar.) Mevsim
(9)	f.- ı ḥazān 1167b/2
	(1)
fakīr (Ar.) Yoksul (kimse), muhtaç	faşl (II) (Ar.) 1. Ayırma, ayrılma; 2. Bir
f.+ üṅ 295b/2	kitabın ana bölümlerinden her biri,
(1)	mephas
	f. 1107b/2
fakr (Ar.) Fakirlik	(1)
f.- ı renci 129b/2	
derd-i f.+ a 130a/1	fātiḥa (Ar.) Başlangıç; Kur’an-ı
(2)	Kerim’in ilk sûresinin adı
	f. 004b/2
fānī (Ar.) Son bulucu, sonlu, ölümlü,	(1)
kalımsız, baki olmayan	

fāyık (Ar.) Yüce, âli

f. 204a/1

(1)

fāzil (Ar.) Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lutuf, kerem

ḥān-ı f.+ uında 36b/2

(1)

felāh (Ar.) Kurtuluş, selamet

f. 99b/2

(1)

felek (Ar.) 1. Dünya, âlem, devran; 2. Gök katlarında yer alan yıldızların insan kaderi üzerinde yaptığı kabul edilen etki, kadere hâkim olduğuna inanılan güç, talih, baht

f. 1177b/2, 1202a/1, 153a/1, 1136a/1, 1195a/1, 120b/2, 398a/1, 413a/1, 520a/1

f.+ de 1029a/1, 1030a/1, 1135a/1, 1160b/2, 1168a/1

farq-ı f.+ den 1214a/1

f.+ ler 385b/2, 50a/1

f.- taht 1101b/2, 117b/2, 307b/2, 809b/2, 969b/2, 639a/1

f.- tahtıken 1176a/1

(24)

fem (Ar.) Ağız, dehan

f. 677b/2, 968b/2

(2)

fenā (Ar.) Gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma, ölümlülük, fanilik.

bezm-i f.+ da 316b/2

sūy-ı seyl-i f.+ ya 1031a/1

(2)

ferʿ (Ar.) Bir kökten, bir asıldan ayrılan kolların her biri, asıl olmayan, şube

f. 90a/1

(1)

fer (Far.) Parlaklık, aydınlık, nur [Özellikle göz için kullanılır]

f. 1161b/2, 446a/1

(2)

ferāğat (Ar.) Hakkından isteyerek vazgeçme, el çekme, sarf-ı nazar etme

idüp f. 998a/1

(1)

Ferah-şad “Hurşidnâme”nin erkek kahramanı

F. 580a/1

F. olsa 636b/2

(2)

ferah (Ar.) Hoşa giden bir halden duyulan zevk, gönül açıklığı, sevinç, sevinme

f.+ dan 635a/1

f.+ lar 634b/2

(2)

ferahñāk (Ar.+Far.) Sevinçli

f. 248b/2

(1)

ferāmūş (Far.) Unutma, hatırdan çıkarma

f. itdi 635b/2

(1)

ferāset (Ar.) Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, izan

kān-ı f. 559a/1

(1)

ferd (Ar.) İnsanlardan her biri, belirli olmayan (özel ad), kişi, kimse, birey

Kerīm-i f.- i Bîçün 1134a/1

f. 671b/2

(2)

Ferhād (Ar.) Ferhad ile Şirin hikâyelerinin erkek kahramanıdır. Aşk için dağları delmesiyle meşhurdur

F. 572b/2, 670a/1

F. olursa 771a/1

(3)

ferhunde (Far.) Uğurlu, kutlu, mesut, mübarek

f.- aḥter 393a/1, 529a/1

meh-i f.- aḥter 743a/1

f.- ṭālī' 119a/1, 368a/1

(5)

ferişte (Far.) Melek

f.+ ler 226b/2

(1)

fermān-ber (Far.+Far.) Aldığı emri yerine getiren, mutî

f.+ em 282b/2

f.+ idür 132b/2

(2)

ferruḥ bk. ferruḥ

ḳavl-i f. 115a/1

(1)

ferruḥ (Far.) Uğurlu, mübarek, mesut, şad, sevinçli

hilāl-i şāh-ı f. 946b/2

māh-ı f. 1121a/1

Māh-ı f. 787a/1

Māh-ı f. 1139a/1

Mihr-i f. oldı 1180a/1

(5)

fersaḥ (Ar.) 3 millik uzaklık ölçüsü

f. 1050a/1

(1)

ferseng (Far.) Fersah

f. 821a/1

(1)

ferş (Ar.) Kilim, halı, yaygı, seccade, şilte vb. yere döşenen şey

f. olmağı 94b/2

(1)

feryād (Far.) Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırıtı, haykırış, çığlık, avaze, figan

f. 874b/2

(1)

fesāhat (Ar.) İfadede, kelimelerden her birinin ve bu kelimelerden meydana gelen cümlelerin lafız, mana, ahenk ve kurallara uygunluk bakımından yerinde, düzgün ve doğru olması durumu; dilin söylenmesi güç, ahenksiz, alışılmamış kelimelere, yadırganacak yabancı sözlere, kusurlu cümle, mecaz ve terkiplere yer verilmemesi suretiyle açık, duru ve doğru kullanılması:

menba‘ -ı baḥr-i f. 70a/1

(1)

feth (Ar.) Açma, açılma; bir memleket, şehir veya mevkiî savaşıyla düşman elinden alma, ele geçirme, zaptetme

f.- i rāh-ı tevḥīd 004a/1

f. ide 003b/2

ḳufl-ı bāb-ı f.+ e 001b/2

(3)

Fettāḥ (Ar.) “Kapalı şeyleri, lutuf ve rahmet kapılarını açan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır.

F. 003b/2, 72a/1

bi’smi’llāh-i F. 001a/1

(3)

fevt (Ar.) Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma

f. 1183a/1, 298b/2

(2)

fezā (Ar.) Görülen ve görülmeyen bütün gök cisimlerini içine alan uçsuz bucaksız boşluk, uzay

f.- yı lāmekān 50b/2

(1)

fırşat (Ar.) Bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesile

f. 1045b/2, 1048b/2, 783a/1, 789a/1, 814b/2, 815b/2

(6)

figān (Far.) İztiyapla bağırma, haykırma, feryat

f. 1069b/2, 145a/1, 660b/2

f.+ a 683b/2

(4)

figende (Far.) Yıkık duruma gelmiş, yıkılmış

f.+ si 99a/1

(1)

fıkr (Ar.) Düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşün

f. 175a/1, 719a/1

şehir-i f. 714a/1

f. it 475a/1

f. itdi 715b/2

f.+ e 188a/1

f.+ iyle 400a/1

hamr-ı f.+ le 174a/1

(8)

fikret Düşünme, düşünce, fikir
esb-i f. idemez 35b/2

(1)

fi'1 (Ar.) Olup gerçekleşmiş iş, yapıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel

f. 100b/2

f.+ i 272a/1, 609b/2

f.+ inden 238a/1

f.+ ini 317b/2

(5)

fi'l-hāl (Ar.) O anda, hemen şimdi

f. 491a/1, 836a/1, 952b/2

(3)

fırāk (Ar.) Ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat

f.- ı Māhla 879a/1

f.- ı Mehle 660b/2

f.- ı Mihr 647a/1

f. 675b/2

(4)

firār (Ar.) Kaçma, kaçış

f. 815b/2

f. 814b/2

tarīk-i f. 797b/2

f. itdük 1049b/2

f.+ ın 822b/2

(5)

firāset (Ar.) Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, izan

kān-ı f. 266a/1

(1)

firdevs (Far.) Cennet; bahçe

cennet-i f.+ i 187b/2, 189b/2

(2)

fırkat (Ar.) Ayrılık, ayrılış, firak, hicran

f.- ı Māhla 874a/1

f.- i Mihr 643a/1

f. 1027a/1, 648a/1, 780a/1

baḥr-ı f. 875a/1

nār-ı f. 644a/1, 645a/1, 794b/2

nār-i f. 683a/1

şām-ı f. 889a/1

zehr-i f. 409b/2

şām-ı f. Olup 888a/1

şavm-ı f.+ den 799a/1

(14)

fitne (Ar.) Karışıklığa sebep olacak kadar güzel kadın (yüz, göz vb.), afet

f.+ si 229b/2

(1)

fitnekār (Ar.+Far.) Âdeti fitne çıkarmak olan, fitneci

f.+ dan 1015b/2

(1)

Furqān (Ar.) Hakkı batıldan ayırt etmesi sebebiyle Kur'an-ı Kerim'e verilen isim

maṭla' -ı envār-ı F. 002b/2

(1)

fütūḥ (Ar.) Fetihler, zaferler, fütuhat

f.+ ı 1130a/1

(1)

Ğaffār (Ar.) “Kullarının günahlarını affeden, bağışlaması çok olan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

Ğ.- ı ‘ âlem 344a/1

Ğ. 354b/2

(2)

gāh (Far.) Zaman, bazen, bazı zaman

g. 162b/2, 17b/2, 235b/2, 237a/1,

268b/2, 545b/2

(7)

gāhī (Far.) Ara sıra, bazen, bazı defa

g. 1114a/1, 334b/2, 348b/2,

373a/1, 806a/1, 893b/2

(6)

ġālib (Ar.) Üstün gelen, yenen, galebe çalan (kimse)

ğ. 253a/1, 687a/1

(2)

ġalṭān (Far.) Yuvarlanan, yuvarlanıcı

ğ. 242b/2

(1)

ġam (Ar.) Kaygı, tasa, keder, iç darlığı

ğ.- ı Māhla 922a/1

ğ.- ı yārile 1018a/1

ğ. 1136b/2, 658a/1, 799a/1

ḥamr-ı ġ. 1146b/2, 882a/1

şeb-i ġ. 1070a/1

zaḥm-ı ġ. 320b/2

bīsütün-ı ġ.+ da 771a/1

ğ.+ dan 1139b/2

ğ.+ ina 1138a/1, 653a/1

(13)

ġamġin (Ar.+Far.) Gamlı, kederli,

tasalı ġ. 1035a/1, 220a/1, 238b/2,

334b/2, 353b/2, 403b/2, 634a/1, 711b/2

(8)

ġamnāk (Ar.+Far.) Gamlı, kederli, tasalı

ğ. 1137b/2, 1163b/2

(2)

ġār (Ar.) Mağara, in yār-ı ġ. 100a/1 (1)	hātif-i ġ. 323b/2 ķavl-i ġ.+ ı 327a/1, 539a/1 ķavl-i ġ.+ ı eyledi 704a/1 (4)
ġaraż (Ar.) Gaye, maksat, istek, arzu ġ. 756a/1 (1)	ġaybī (Ar.) Göze görünmeyen şeylere ait, görünmezlik dünyasına mensup hātif-i ġ. 189a/1 (1)
ġarb (Ar.) Dört ana yönden güneşin battığı yön, batı, mağrip ġ. 1102a/1 sarāy-ı ġ. oldı 1111b/2 sarāy-ı ġ.+ a 1117b/2 (3)	ġāyet (Ar.) Çok, pek, pek çok, son derece; Son, nihayet, encam; gaye ġ. 008b/2, 913a/1 (2)
ġarīb (Ar.) Kimsesiz, zavallı, biçare (kimse) ġ. 40b/2, 900b/2 (2)	ġayr (Ar.) Başka bir kimse, başkası ġ.- ı rāhdan 380b/2 ġ. 275b/2 (2)
ġarķ (Ar.) (Suya) batma, (suya) batırma, (suda) boğulma ġ. 1102b/2, 380a/1 ġ. olup 505a/1 (3)	ġayret (Ar.) İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme, çaba, ceht ġ. 170b/2 (1)
ġarrā (Ar.) Parlak, gösterişli, şaşaalı ġ. 204a/1 (1)	ġayrı (Ar.) Başka ġ. 007b/2, 1015a/1, 1015b/2, 1016b/2, 1017b/2, 1018b/2, 1019b/2, 1175a/1, . 1204b/2 ġ. eyleyüp 698a/1 ķār-ı ġ. eyleyüp 173a/1 (11)
ġayb (Ar.) Göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey, hal ve keyfiyet	ġayrı bk ġayrı

ğ. 600b/2

(1)

ğazā (Ar.) İslam dini uğruna yapılan savaş, cihat

ğ.+ dan kı1 266b/2

(1)

ğazab (Ar.) Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım

ğ. 824a/1

deryā-yı ğ. 1071b/2

ğ.+ la 947b/2

(3)

ğazabnāk (Ar.+Far.) Hiddetli, öfkeli, kızgın

ğ. 480a/1

(1)

ğazāl (Ar.) Geyik yavrusu, ahu, ceylan

ğ.+ e itdiler 631a/1

ğ.+ i kıldı 684b/2

(2)

gazel (Ar.) Divan edebiyatının, konusu genellikle aşk ve duygusal söyleyişler olan, ilk beytinin mısraları birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci mısraları birinci beyitle kafiyeli, 5 ila 15 beyitten ibaret ünlü nazım şekli

ğ. 204b/2

(1)

gece bk gice

g. 1160a/1

(1)

geç- Bir yerden başka bir yere gitmek

g.- di 1048a/1, 1100a/1, 1169a/1,

532a/1, 649a/1, 685a/1, 713a/1

g.- e 1131b/2

g.- e 170b/2

g.- erdi 461b/2

g.- mişlerdi 551a/1

g.- se 668a/1

g.- üp 487a/1, 795a/1, 1099b/2,

1150b/2, 292a/1, 339a/1, 512b/2, 798b/2, 926b/2

g.- üp kılmışdı 1096b/2

(22)

geç Belirtilen, istenen veya alışılan zamandan sonra

g. 913a/1

(1)

geçir- bk. geçür-

g.- irse 142a/1

(1)

geçür- Bir yerden bir yere geçmesini sağlamak

g.- seņ 1015a/1

g.- ür 1199b/2

(2)

gedā (Far.) Dilenci, yoksul, fakir

g. 1196a/1
g. olsun 555b/2
(2)

geh bk. gāh

g. 1115a/1, 1121b/2, 1122a/1,
1123a/1, 1124a/1, 1125a/1, 1152a/1,
1153a/1, 1153b/2, 1154a/1, 1156a/1,
14b/2, 16a/1, 18a/1, 18b/2, 237a/1,
334b/2, 359a/1, 545b/2, 682a/1, 683a/1,
694a/1, 695a/1, 801a/1, 805a/1, 881a/1,
882a/1, 882b/2

(28)

gehī bk. gāhī

g. 1156a/1, 1151a/1, 1155a/1,
15a/1, 17b/2, 19a/1, 203a/1, 203b/2,
20a/1, 372a/1, 893b/2
g. kıldı 363a/1, 363b/2

(13)

gel- (Bir şey veya kimse) Konuşana
göre uzak bir yerden daha yakın bir yere
doğru yol almak, bir mesafe katedip uzak
bir yerdan daha yakın bir yere varmak

g- 622b/2, 892b/2, 1178b/2,
1192a/1, 1197a/1, 200a/1, 614a/1,
661a/1, 891a/1, 905a/1, 91b/2

g.- di 112b/2, 1198a/1, 188b/2,
634b/2, 705a/1

g.- dügi 377a/1, 381b/2

g.- dügidür 240b/2, 728b/2

g.- dügini 1085a/1

g.- dügümden 979a/1

g.- düğ 98a/1

g.- ene 838a/1

g.- ince 266b/2, 494b/2

g.- mese 61a/1

g.- meseğ 84a/1

g.- meyüp 383a/1

g.- mez 1201b/2, 857a/1

g.- sün 499b/2, 565a/1

g.- üp 1038b/2, 530b/2, 831a/1,
931b/2, 978a/1, 980b/2, 1051b/2,
1052b/2, 1087b/2, 1106b/2, 163a/1,
202b/2, 407b/2, 431a/1, 432b/2, 456b/2,
485a/1, 500a/1, 506b/2, 543b/2, 839b/2,
842b/2, 946b/2

g.- ür 495a/1

g.- ürdi 882b/2

g.- ürken 338a/1, 435a/1

g.- ürse 1057a/1, 607a/1

(62)

geliş Gelmek işi, vusul

g.+ de 97b/2

(1)

genc (Far.) Hazine, servet

g.- i vaşlına 1112b/2

g. 413a/1

g.+ e 197b/2

g.+ in 575a/1

(4)

gencine (Far.) Hazine, servet

g.+ i 129a/1

g.- i zer 258a/1

g.+ sine 1115b/2

g.+ sini 414b/2

(4)

geñ Geniş

g. 253b/2

(1)

geniş Kendi ölçülerine veya alışılmış ölçülere göre enli olan, genişliği fazla olan

g. 955b/2

(1)

ger (Far.) Eger edatının nazımda kullanılan şekli; Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet

g. 1201a/1, 147b/2, 269a/1, 273a/1, 416a/1, 45a/1, 484a/1, 485a/1, 503a/1, 638a/1, 667a/1, 69a/1, 732a/1, 733a/1, 764a/1, 783a/1, 794a/1, 834a/1, 150a/1

g. eylerse 511a/1

g. eylersen 759a/1

g. olsa 1200a/1

(22)

gerçek İnkâr edilmeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, hakiki, vaki, reel

g. 609b/2, 764a/1

(2)

gerçi (Far.) Aslına bakılırsa, aslında, her ne kadar filvâki

g. 205a/1, 325a/1, 658a/1, 675a/1, 30b/2

(5)

gerd (Far.) Toz, toprak

g. iderdi 858b/2

(1)

gerden (Far.) Gerdan, vücudun omuzlarla başarısında kalan kısmı

g.+ ine 1124a/1

(1)

gerdün (Far.) 1. Dönen, devreden; 2. Dünya, sema, felek

g.- ı encüm 1213b/2

g. 1200b/2, 28a/1, 320a/1, 469a/1

âyîn-i g. 885a/1

cām-ı g. 241a/1

çarḥ-ı g. 906a/1

māh-ı g. 1164b/2, 570b/2, 735b/2

g.+ a 137b/2

ķubbe-i g.+ a 85b/2

çarḥ-ı g.+ dan 279b/2

mihr-i g.+ ı 158b/2

Meh-i g.+ la 816b/2

(16)

gerek Cümlede aynı görevi yapan kelimelerin her birinin başına ayrı ayrı getirildiğinde “ister” anlamında kullanılır

ve bunlardan birinin tercih edilebileceğini
gösteren bağlaç

g. 275a/1 275a/1

(2)

getür- (Daha uzak bir yerden) Bulunulan
yere gelmesini sağlamak, gelmesine
sebepe olmak, iletmek, nakletmek,
getirmek

g.- diler 469b/2

g.- em 844b/2

g.- üp 1127b/2

(3)

getürd- Getirtmek

g.- üp 1072b/2

(1)

gevher (Far.) Cevher, mücevher, elmas,
inci

g.- i kân-ı belâgat 70b/2

g. 1098b/2, 575a/1, 812b/2

(4)

gey- Giymek

g.- üp 1154a/1

(1)

geyür- Giydirmek

g.- üp 1044b/2, 782b/2

(2)

geyürd- Giydirtmek

g.- üp 1078b/2

(1)

ğilmân (Ar.) 1. Köleler; 2. Cennette
hizmet eden delikanlılar

ğ. 1108b/2

hür-ı ğ. 423b/2

(2)

ğırre (Ar.) Gururlu, kibirli, mağrur

ğ. 237a/1, 619a/1

(2)

gibi Benzerlik bildirir; benzer,
benzeyen

g. 1033a/1, 1097a/1, 1127b/2,
1152a/1, 1161a/1, 1164b/2, 119a/1,
1209b/2, 224a/1, 243b/2, 245a/1, 263b/2,
276a/1, 289a/1, 313a/1, 368a/1, 381a/1,
385b/2, 417b/2, 424a/1, 445a/1, 510a/1,
510b/2, 572a/1, 590a/1, 633b/2, 667b/2,
675a/1, 680a/1, 684b/2, 742b/2, 775b/2,
779b/2, 807b/2, 846a/1, 875b/2, 879b/2,
887b/2, 890a/1, 892a/1, 910b/2, 925a/1,
929a/1, 929b/2, 966a/1

g. kıldı 680b/2

g.+ dür 1157b/2

(47)

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve
gün ağarınca kadar süren karanlık
zaman

g. 643b/2, 709b/2, 800a/1,
826b/2, 908a/1, 909a/1, 12b/2

g.+ yi 861b/2

(8)

gid- bk. git-
g.- ecekdür 1198a/1
g.- em 754b/2
g.- er 394b/2
g.- erdi 882b/2, 705b/2
g.- erken 378a/1, 1051a/1
g.- üp 634a/1, 831a/1, 978a/1
(10)

gil (Far.) Balçık, çamur, kil
g.- i âdem 31b/2
cây-ı g.+ de 193b/2
(2)

gir- (Dışarıdan içeriye) Geçmek,
(içeriye) varmak, dahil olmak, duhul
etmek
g.- di 1059b/2, 1089a/1, 335a/1,
337b/2, 407b/2, 742a/1, 846a/1, 849b/2,
866a/1, 870a/1, 871a/1, 872a/1, 909b/2,
939b/2
g.- dügidür 331b/2, 487b/2
g.- düm 990b/2
g.- mişdi 949b/2
g.- üp 1152a/1, 348a/1, 693a/1,
703b/2, 800a/1, 810a/1, 979b/2
(25)

giriŧār (Far.) Tutulmuş, yakalanmış,
tutkun, müptela
g. 468b/2, 894a/1, 955a/1
g. itdi 996a/1, 869a/1

(5)

giri (Bir yerin veya şeyin ön kabul
edilen kısmına göre) Arkada bulunan
taraf, arka taraf
g. 805b/2, 24a/1, 44b/2, 849b/2,
872b/2, 998a/1
(6)

giryān (Far.) Ağlayan, ağlayıcı
g. 406b/2, 680b/2
(2)

giryē (Far.) Ağlama, ağlayış; gözyaşı
g. ideriken 323a/1
(1)

git - (Bir şey veya bir kimse)
Konuşana göre yakın bir yerden daha
uzak bir yere doğru hareket etmek, bir
mesafe katedip yakın bir yerden daha
uzak bir yere varmak, azimet etmek
g.- di 1141b/2, 566b/2, 886b/2,
931a/1
g.- dükde 97a/1
g.- düm 979b/2, 980a/1
g.- medin 1198b/2
g.- mege 976a/1
g.- miş 916a/1
g.- sün 526b/2
(11)

giy- Bir giyeceği bedenine veya
herhangi bir organına geçirmek

g.- di 737b/2

g.- erken 1177a/1

g.- üp 1180b/2, 504a/1, 576a/1,
818b/2, 824b/2, 929b/2

(8)

giydür- (Bir giyeceği) Başka birinin vücuduna veya organına kendi eliyle geçirmek

g.- di 998b/2

g.- üp 513a/1

(2)

ğonca (Far.) 1. Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk; 2. Mecazen sevgili ve sevgilinin ağzı için kullanılır

ğ.- i bāğ 243a/1

ğ.- i gül 1011b/2

ğ.- i ter 1009b/2

ğ. 1149b/2, 234b/2, 244a/1,

310a/1, 628b/2, 752b/2, 881b/2

ğ.+ ya 723b/2

ğ.+ yla 1140b/2

ğ.- la‘ lūğ 702b/2

ğ.- leb 1152b/2, 318a/1, 348a/1

ğ.- ‘ izārı 569b/2

ğ.- şıfat 686b/2

(18)

göç- Bulunduğu yerden ayrılıp yerleşmek üzere başka yere gitmek, yurt değiştirmek, göç etmek, hicret etmek

g.- di 260b/2

(1)

gög bk. gök

g.+ e 389b/2, 602b/2, 983b/2,
207b/2, 681b/2

g.+ inde 722a/1

(6)

gög(ü)s Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır, döş, sine

g.+ üne 202a/1

(1)

gök Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mavi boşluk, sema, asuman

g.+ de 376b/2, 692b/2, 803b/2,
975b/2

g.+ den 808b/2

(5)

gökyüzi Göğün gündüz mavi, gece karanlık olan ve üzerinde güneş, ay, yıldızlar, gezegenler gibi gök cisimleri bulunan, yerden görünen yüzeyi, gökkubbe, sema, asuman, felek

g.+ nde 386b/2

(1)

gönder- Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak, yollamak, irsal etmek

g. 503b/2, 510b/2

g.- se 1171a/1

(3)

gönderi Özellikle posta yoluyla bir yerden bir yere gönderilen mektup, telgraf, paket vb.

g. 287a/1

(1)

gönül- Yönelmek, gitmek, doğrulmak, yüzünü döndürmek, dönmek

g.- di 707a/1

(1)

gönl bk. gönül

g.+ inden 532a/1

g.+ üm 1016a/1, 722a/1

(3)

gönül İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü, yürek, dil

g. 769a/1, 173b/2, 652a/1, 665a/1,

891b/2

g.+ den 587b/2, 698a/1, 1012b/2

g.+ ler 220a/1

g.+ lerden 634a/1

(10)

gör- (Gözle ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek

g. 1002b/2, 1034b/2, 1077b/2,

1178b/2, 1197b/2, 1198b/2, 450b/2,

557a/1, 562b/2, 595b/2, 603a/1, 622b/2,

730b/2, 905b/2, 907a/1, 418a/1, 707b/2, 873b/2

g.- di 1006a/1, 1173a/1, 259a/1,

338a/1, 350a/1, 399a/1, 470a/1, 547a/1,

584a/1, 633a/1, 720a/1, 745a/1,

829a/1, 835a/1, 857a/1, 894a/1, 919b/2,

920a/1, 933a/1, 947a/1, 94a/1,

951a/1, 961a/1, 963a/1

g.- dügi 592b/2

g.- dügidür 392a/1

g.- düm 1009a/1, 1036a/1,

1037b/2, 1053a/1, 1064a/1, 161a/1,

977a/1, 987a/1

g.- düğ 177b/2

g.- e 507a/1

g.- em 985b/2

g.- en 306b/2, 551b/2, 808a/1

g.- enler 227a/1, 540b/2

g.- ıcek 588a/1, 591a/1

g.- ınecek 440b/2

g.- memekden 1058a/1

g.- mez 129b/2

g.- miş 948b/2

g.- se 1013b/2, 1079b/2, 1108b/2,

571b/2, 585b/2, 678a/1, 819b/2

g.- üğ 442a/1

g.- üp 491a/1, 545a/1, 567a/1,

1012a/1, 1019a/1, 1091a/1, 1144a/1,

243a/1, 260a/1, 318a/1, 388a/1, 408a/1,

478a/1, 482a/1, 514a/1, 587a/1, 677a/1,

793a/1, 840a/1, 854a/1, 864a/1, 938b/2,

950a/1, 956a/1, 983a/1

g.- ür 360a/1, 385a/1, 393a/1,

420b/2, 436b/2, 538b/2, 589a/1

g.- ürler 406a/1

(106)

göre Uygun şekilde, uygun olarak, göz önünde tutularak

g. 39b/2

(1)

görin- bk. görün-

g.- di 391b/2, 405b/2

g.- en 386a/1

g.- mezdi 222b/2

g.- mezken 1143a/1

(5)

görün- Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükme, zuhur etmek

g.- di 676b/2

g.- mezdi 226b/2

(2)

göster- Görülmesini sağlamak, görülmesine sebep olmak

g.- di 1034b/2

g.- se 225a/1

g.- üp 731b/2

g.- ür 382b/2, 905b/2

(5)

götür- (Bulunulan yerden daha uzak bir yere) Taşımak, ulaştırmak, iletmek

g.- di 292b/2, 566b/2

g.- üp 690b/2, 749b/2

(4)

göyün- Yanmak

g.- miş 1033a/1

(1)

göz İnsan ve hayvanda görme organı

g. 1055a/1, 1127a/1, 271b/2, 400b/2, 547b/2, 817b/2

g.+ den 1015a/1, 705b/2, 907b/2

g.+ e 1015b/2

g.+ i 1009a/1, 390b/2

g.+ idür 229b/2

g.+ in 963b/2, 347b/2, 362b/2, 921b/2

g.+ inden 395a/1, 1169b/2, 886b/2

g.+ ine 138b/2, 222b/2, 226b/2, 383a/1

g.+ lerin 359b/2, 397b/2

g.+ lerine 405b/2, 408b/2

g.+ ümi 984b/2

g.+ üñ 912a/1, 1192b/2

(31)

gözli Gözü olan

g. itdi 371b/2

(1)

gū (Far.) Söyleyen

g. 662a/1, 761a/1

(2)

ğubār (Ar.) Toz, ince toprak

ğ. 136b/2

(1)

ġulām (Ar.) Köle, kul, esir, bende

ġ. 79b/2

ġ.+ uŋ 139b/2

(2)

ġüne (Far.) Tür, nevi, çeşit, tarz

g. 999a/1, 999a/1

(1)

ġüne ġüne (Far.) Türlü türlü, çeşit çeşit

g. 999a/1

(1)

ġurūb (Gök cisimleri için) Batı yönünde

ufuk çizgisinin altına geçerek görünmez

olma, batma, gün batımı

ġ. itdükçe 161b/2

(1)

ġuşşa (Ar.) Gam, keder, hüzn, tasa

ġ.+ sı 109a/1

ġ.+ sından 893b/2

(2)

ġüş (Far.) Kulak

g. 1071a/1, 1075a/1, 116a/1,

270a/1, 284a/1, 704a/1, 786a/1

g. eyledi 539a/1

g. iderken 246b/2

g. idindi 157a/1

g. itdi 180a/1, 566a/1, 657a/1,

823a/1

g. kıl 199a/1

g. kıldı 256a/1, 327a/1

g.+ una 180b/2, 657b/2

g.+ uŋda 270b/2

(20)

ġüy (Far.) Yuvarlak şey, top, küre

g.- undan 1010b/2

(1)

ġüyende (Far.) Söyleyen kimse, söyleyici

g.- i ' aşk 661b/2

(1)

ġüft (Far.) Söz, laf, lakırdı

g. 662a/1, 761a/1

(1)

ġüft ü ġü (Far.+Far.) Dedikodu

g. 662a/1, 761a/1

(2)

ġüftār (Far.) Söz, kelim

g. 1056a/1, 1182b/2, 1212a/1,

172a/1, 450a/1, 530a/1, 730a/1, 762a/1,

766a/1, 847a/1, 968a/1, 843a/1, 489a/1

g.+ ı 1075a/1

(14)

ġüher (Far.) Cevher, mücevher, elmas,

inci

g.+ ler 731b/2

g.+ lerini 152a/1

(2)

güher-bār (Far.+Far.) Gevher yağdıran,
cevher yüklü olan

g. 1125a/1, 16a/1, 748a/1

(3)

gül- (Bir kimse bir şeyi tuhaf bulduğu
veya bir şeye sevindiği zaman) Kesik
kesik sesler çıkarmak suretiyle
duygusunu, sevinç veya hayretini açığa
vurmak

g.- er 547a/1

g.- erdi 545b/2

g.- üp 1140b/2, 220a/1

(4)

gül (Far.) Gül ağacının güzel kokulu,
pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği

g. 1009a/1, 1016b/2, 1152a/1,
1209b/2, 243b/2, 322b/2, 417b/2, 467b/2,
633b/2, 675a/1, 732a/1, 733a/1, 752a/1,
537a/1, 880a/1

g.- i gülzârûn idüp 1163a/1

g.- i ter 981a/1

berg-i g. 33a/1

Dahhāk-ı g. 303a/1

gonca-i g. 1011b/2

g.+ di 1149b/2

g.+ e 346a/1

g.+ i 1147b/2, 415a/1, 615b/2

g.+ idür 702a/1

g.+ ine 318b/2

g.+ ini 616a/1

g.+ ler 220b/2, 581b/2

g.+ lere 347a/1

g.+ üñ 1019b/2, 416a/1

g.- āb-efşān eyler 18a/1

g.- çehre 632a/1

g.- endām 310a/1, 313b/2, 723a/1,

569a/1

g.- endāmın 628a/1

g.- gün 881b/2

g.- gün kıldı 1181a/1

g.- ruhsārlardan 311b/2

gül-i g.- zârûn idüp 1163a/1

(44)

güldür- Gülmesine sebep olmak,
gülmesini sağlamak

g.- di 319a/1

(1)

gülşen (Far.+Far.) Gül bahçesi, gülistan,
gülzar

g. 1208b/2, 385a/1, 638b/2,
675a/1

g.- i 54a/1

g.- i hüsni 682b/2

g. oldı 632b/2

g.+ den 387b/2, 417b/2, 537a/1

g.+ in 222a/1

g.+ inüñ 686a/1

hüsni-i g.+ inüñ 1166a/1

bülbül-i g.+ üñ 1032a/1

(14)

gülzār (Far.+Far.) Gül bahçesi, gülşen,
gülistan

g.- ı vaşl olsa 645b/2

g.+ a 615a/1
g.+ dan 1016b/2
g.+ uñ 415a/1, 536a/1
(5)

güm (Far.) Kayıp
g. 520a/1, 816b/2
g. kıldı 398a/1
Pervîn-i g.- rāh 988b/2
g.- rāha 343b/2
(5)

gümüş Tabiatla altın, bakır, bazen platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası imaline yarayan element
g. 258b/2, 542b/2
(2)

gün Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki zaman parçası, gündüz
g. 1008a/1, 1010b/2, 1048a/1, 1082b/2, 1086a/1, 1092a/1, 1095a/1, 1097a/1, 109a/1, 1104a/1, 1126a/1, 1127b/2, 1131a/1, 1148a/1, 1161a/1, 1176a/1, 1178a/1, 119a/1, 136b/2, 158a/1, 162a/1, 219a/1, 231a/1, 245a/1, 263b/2, 276a/1, 291a/1, 293a/1, 361b/2, 362a/1, 381a/1, 383a/1, 400a/1, 404b/2, 419a/1, 433a/1, 43b/2, 459b/2, 465a/1, 479a/1, 47b/2, 507a/1, 516a/1, 517b/2, 601b/2, 629a/1, 651b/2, 659b/2, 667b/2, 699a/1, 700a/1, 714a/1, 717a/1, 720a/1,

725b/2, 742b/2, 745a/1, 755b/2, 804a/1, 807b/2, 835a/1, 853a/1, 853b/2, 85a/1, 879b/2, 888a/1, 890a/1, 910b/2, 918a/1, 921a/1, 925a/1, 931a/1, 931b/2, 943a/1, 966a/1, 971b/2, 972a/1, 980a/1, 980b/2, 289a/1, 291b/2, 755a/1, 813a/1

g. eylerüm 779b/2
g.+ de 931b/2
g.+ den 278b/2, 646b/2, 878b/2
g.+ e 646b/2, 878b/2
g.+ i 603b/2
g.+ i kılmışdı 221b/2
g.+ in 278b/2
g.+ ine 138a/1
g.+ üñ 525b/2
(95)

günāh (Far.) Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet
g.+ ı 345b/2, 48b/2, 43a/1
(3)

gündüz Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün
g. 1055a/1, 12b/2, 643b/2, 709b/2, 831a/1
g.+ e 861b/2
(6)

güneş Dünya ve diğer gezegenlerin etrâfında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız, şems

g. 1036a/1, 446a/1, 937a/1,
963a/1, 209a/1, 223a/1, 350a/1, 368a/1,
424a/1

g.+ den 564b/2

g.- rif at 1101b/2, 969b/2

g.- rû 706a/1

g.- şûret 437a/1

g.- ʔalʔat 217a/1

(15)

güneşāsā (T.+Far.) Güneş gibi

g. 378a/1

(1)

güneşvār (T.+Far.) Güneş gibi

g. 288b/2, 506b/2, 589b/2,
739b/2, 894b/2

(5)

güneşveş (T.+Far.) Güneş gibi

g. 505a/1, 1035b/2, 370b/2,
435b/2, 719b/2, 741b/2, 744b/2

(7)

günlük Belli bir gün içinde olan, o günle
ilgili, o güne ait

g. 918b/2

(1)

gürüh (Far.) Topluluk, cemaat, bölük

g.- i aşfiyānuḡ 68a/1

(1)

gürz (Far.) Ateşli silahların icadından
önce savaş aleti olarak kullanılan, demir,
tunç, bakır veya pirinçten ağır topuz,
bozdoğan, şeşper

g. 462a/1

g.+ i 858b/2, 859a/1

(3)

güzel Göze ve kulağa hoş gelen,
görülmesi, duyulması insana zevk veren,
cemil

g. 1113a/1, 597a/1, 798a/1

(3)

güzellik Güzel olan şeyin niteliği, göze,
kulağa hoş gelen veya taşıdığı üstün
niteliklerle insanda iyi etki bırakan, takdir
uyandıran şey veya hâlin durumu, hüsn,
cema, behçet

g. 1084b/2, 264b/2, 339b/2,
449b/2, 553b/2

(5)

güzer (Far.) Geçme, geçiş

g. 69a/1

(1)

güzide (Far.) Seçkin, seçilmiş, mümtaz,
elit

g. 213b/2

(1)

güzin (Far.) Seçkin, seçilmiş

g. 930a/1

mîr-i g. 519b/2
çār-ı g.+ üñe 98b/2
(3)

ḥ̣āb (Far.) Uyku
ḥ. 347b/2, 919b/2, 383a/1
ḥ. 903b/2
ḥ.+ a 91a/1, 693b/2, 810b/2,
800a/1, 800b/2
(9)

ḥ̣āce- (Far.) Efendi, sahip, reis, molla,
hoca
ḥ.- i cihān 79b/2
(1)

ḥabāb (Ar.) Su üzerinde peyda olan hava
kabarcığı
ḥ. 28a/1
(1)

ḥaberdār (Ar.+Far.) Haberi olan,
haberli, vâkîf
ḥ. 238a/1, 614b/2
(2)

Ḥabīb (Habībullah “Allah’ın sevgilisi”
sözünün kısaltılmışı olarak) Hz.
Muhammed
Ḥ.- i ekrem-i evlād-ı ādem
358b/2, 914b/2, 53b/2
Ḥ.- i ekremidür 63b/2
Ḥ.+ üñ 48a/1
(5)

Ḥabību’llāh (Ar.) Allah’ın sevgilisi Hz.
Muhammed

Ḥ.+ dur 64b/2
(1)

ḥabs (Ar.) 1. Dışarı çıkmasına izin
vermemek üzere bir yere kapatma; 2.
Suçluların kapatıldığı yer, hapishane

ḥ.- ı Pervîn 1035a/1
ḥ.- i Pervîn oldı 1025a/1, 646a/1
ḥ.- i Pervînden 781a/1
ḥ. 779a/1
ḥ. itdiler 630b/2
ḥ. ol 871b/2
ḥ.+ e 1024b/2, 1085b/2, 711a/1,
626b/2
ḥ.+ i 631a/1
(12)

ḥācāt (Ar.) Hacetler, gerek duyulan,
muhtaç olunan şeyler, ihtiyaçlar

ḥ. 896a/1
ḳādī-i envā^c -ı ḥ. 341a/1
ḳāzī-i envā^c -ı ḥ. 46a/1
^carż-ı ḥ.+ um 898b/2
(4)

ḥācet (Ar.) Gerek duyulan, muhtaç
olunan şey, ihtiyaç

ḥ. 340a/1
(1)

ḥad bk. ḥadd

h. 21a/1
(1)

ḥad bk. ḥadd
zerre-i nūr-ı ḥ.+ ı 568b/2
ḥ.+ i 1007b/2, 1009a/1, 219a/1,
356a/1
(5)

ḥadd (Ar.) Sınır
h. 008b/2
ḥ.+ ine 105a/1
(2)

ḥadd (Ar.) Yanak
ḥ.+ i 1016b/2
(1)

ḥādī (Ar.) Doğru yolu gösteren,
hidayet eden kimse
h. 343b/2
(1)

ḥādim (Ar.) Hizmet eden, yardımcı olan
kimse
h. 821b/2
(1)

ḥā'il (Ar.) Bir şeyin önünü kapayan,
ileriye görmeye veya ileriye geçmeye
engel olan şey, engel, mânîa
h. 518b/2, 953a/1
(2)

Hak (Ar.) Allah, Cenabıhak, Tanrı,
Huda
H. 525b/2, 1045b/2, 104a/1,
24a/1, 783a/1, 83b/2, 890b/2, 90a/1
emr-i H. 1070a/1
H.+ dan 107a/1, 27a/1
maḥbûb-ı H.+ dur 609a/1
(12)

ḥak (Ar.) Doğru, gerçek
h. 430b/2
ḥ.+ dur 609b/2, 621a/1
‘ayn-ı ḥ.+ dur 281a/1
(4)

ḥāk (Far.) Toprak
h.- ı rāhı 333b/2
h.- i derdür 128b/2
h.- i deriyem 252a/1
h.- i rāhı 221b/2
h. 1096b/2, 1163a/1, 1193b/2,
242b/2, 247b/2, 328b/2, 355b/2, 480b/2,
483b/2, 511a/1, 863a/1, 1200b/2, 759a/1,
859b/2, 162b/2
zīr-i h. 1159b/2
h. itdi 1176b/2
h.+ e 994b/2, 1063b/2
(21)

ḥakāyık (Ar.) Hakikatler, gerçekler
serçeşme-i baḥr-ı h. 55a/1
(1)

ḥakīkat (Ar.) Asıl olan durum ve şekil,

gerçek, asıl

ḥ. 1203b/2

(1)

ḥakḫ bk. ḥaḫ

ḥ.+ ı 1189a/1, 1189b/2, 430b/2,

48a/1

(4)

Ḥakḫ bk Ḥaḫ

Ḥ.+ a 194b/2, 329b/2, 64a/1

(3)

ḥāksār (Far.) Toz toprak içinde kalmış,

düşkün, perişan

ḥ. 141b/2, 154a/1

(2)

ḥāl (Ar.) Bir şeyin içinde bulunduğu

şartların ve niteliklerin bütünü, durum

ḥ.- i Mihr 1210a/1

ḥ.- i ʿālem 618a/1

ḥ. 1169a/1, 883a/1

ḥ. + e 204b/2

ḥ.+ i 1030a/1, 1144a/1, 1178b/2,

318a/1, 482a/1, 646b/2, 673a/1, 677a/1,

707b/2, 873b/2, 878b/2, 890a/1, 944b/2,

956a/1, 489b/2

ḥ.+ in 864a/1

ḥ.+ ini 963b/2

ḥ.+ üm 121b/2, 45b/2, 901b/2

ḥ.+ üñ 767b/2

(25)

ḥalās (Ar.) Kurtulma, kurtuluş

ḥ.- ı mäh 698b/2

ḥ.- ı māha 699b/2

ḥ. 1066a/1

ḥ. itmek 1073a/1

(4)

ḥalāyık (Ar.) Esir edilmiş veya satın

alınmış kız, kadın

ḥ. 122b/2

(1)

ḥalef (Ar.) Sonradan gelen ve birinin

yerine geçen kimse

ḥayr-ı ḥ. kı1 178b/2

(4)

ḥālet (Ar.) Hal, nitelik, keyfiyet

ḥ. 163a/1, 649a/1, 685a/1, 713a/1

ḥ.+ den 821b/2

ḥ.+ dür 965a/1

h.+ i 950a/1

ḥ.+ le iderken 945a/1

(8)

ḥalḥāl (Ar.) Kadınların, özellikle Arap

kadınlarının ayaklarına taktıkları gümüş

veya altın halka, ayak bileziği

ḥ. 738b/2

ḥ.- ı mücevher 504b/2

(2)

Ḥālīk (Ar.) Yaratıcı, yaratan, esmâ-i hüsnâdandır

Ḥ. 122a/1

Ḥ.+ a 185b/2

(2)

Ḥalīl Sadık ve gerçek dost; Hz. İbrahim için kullanılır

Ḥ. eylerse 638a/1

Ḥ.+ em 773b/2

(2)

ḥalk (Ar.) Bir milleti meydana getiren insan topluluğu

ḥ.- ı cihân 34a/1

ḥ.- ı cihandan 185a/1

ḥ.- ı dü' âlem 36b/2

ḥ.- ı kâ'inât 142a/1, 91a/1

ḥ.- ı 'izâmuḥ 63a/1

ḥ.- ı şehrüñ 408a/1

ḥ. 75b/2

ḥ. olmazdı 23b/2, 610b/2

ḥ.+ a 1185a/1

ḥ.+ ı 482a/1, 859b/2, 992b/2

ḥ.+ ını 32a/1

ḥ.+ ını kıldı 1102b/2

ḥ.+ uñ 57b/2

(17)

ḥalka (Ar.) Bir yere tutunmak veya bir şeyi bir yere tutturmak için kullanılan mâden, tahta veya plastikten çember

ḥ.- i mîm 228b/2

(1)

Ḥallāk (Ar.) Yaratma gücü sınırsız olan, devamlı olarak yaratan, Allah, Tanrı

Ḥ. 1132b/2

Ḥ.+ a 75b/2

(2)

ḥalvet (Ar.) Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhaya çekilme

ḥ. 262b/2, 308a/1, 804a/1

sarāy-ı sırr-ı ḥ. 52b/2

ḥ.- sarāy-ı ḥāşda 95b/2

(5)

ḥam (Far.) Yeterince olgunlaşmamış (insan)

çeşme-i ḥ.+ dan 326b/2

(1)

ḥamd (Ar.) Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsânı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi

ḥ.- i vâfir 1207a/1

(1)

ḥamiyyet (Ar.) Milletin, yurdunun, yakınlarının şerefini koruma gayreti, millî şeref ve haysiyet, fazilet

ḥ. 712b/2

(1)

ḥamle (Ar.) İleriye doğru atılma, atılış

ḥ. kıldı 989b/2

(2)

ḥamr (Ar.) Şarap

ḥ.- ı fikrle 174a/1

ḥ.- ı ğam 1146b/2, 882a/1

ḥ.- ı mihr eyledi 812a/1

ḥ.- ı şafak 241b/2

ḥ. 1005a/1, 309b/2, 503a/1

ḥ.+ a 1006a/1, 551a/1, 558a/1

ḥ.+ ı idem 561b/2

ḥ.+ uḡ 560a/1

(13)

ḥamse (Ar.) Beş ayrı mesneviden meydana gelen eser

ḥ.+ ye 197a/1

(1)

ḥāmūṣ (Far.) Susmuş, sessiz

ḥ. 612a/1

(1)

ḥan Türklerde hakana bağlı devlet başkanlarına veya müstakil beyliklerin başkanlarına verilen isim, emir

ḥ. 1000a/1, 1026a/1, 1038a/1, 1128b/2, 1142a/1, 947a/1, 962a/1, 986b/2

ḥ.+ ı 630a/1

(9)

ḥān bk. ḥan

ḥ. 1192a/1, 251b/2, 465a/1, 597a/1

(4)

ḥān (Far.) Yemek, taam, sofr

ḥ.- ı faẓluḡda 36b/2

ḥ.- ı vaşluḡdan 1134b/2

ḥ.- ı vişāle 696a/1

ḥ.- ı vişālı 1133b/2

ḥ. 1134b/2

ḥ.+ uḡ 1103a/1

(6)

ḥandān (Ar.) Gülen, şen, neşeli

ḥ. 1209b/2, 586a/1, 633b/2

ḥ. itdi 1145a/1

verd-i ḥ.+ dan 1032b/2

(5)

ḥande (Far.) Gülme, gülüş

ḥ. 1149a/1, 244b/2, 303b/2

(3)

ḥar (Far.) Eşek

ḥ. 1080a/1, 989a/1

(2)

ḥār (Far.) Diken

ḥ.- ı belāsı 416a/1

ḥ.- ı küfri 752a/1

ḥ. 1011b/2, 617a/1

ḥ.+ a 615b/2

ḥ.+ ı 1147b/2, 417a/1, 537b/2

ḥ.+ dan 1019b/2

(9)

ḥār (Far.) Değersiz, itibarsız, hakir

h.+ am 40b/2

(1)

ḥarāc (Ar.) Zor kullanarak zorbalıkla alınan para

h.+ i 439b/2

(2)

ḥarb (Ar.) Devletlerin birbirleriyle diplomatik münasebetlerini keserek yaptıkları silahlı çarpışma, savaş, cenk

h. 429a/1, 943b/2

h.+ i 1065a/1, 858a/1

(4)

ḥarf (Ar.) Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri

h. 96b/2

h.+ i 281b/2, 621b/2

(3)

ḥargāh (Far.) Büyük çadır, otağ

h. 207b/2, 806a/1, 260b/2

(2)

ḥarīdār (Far.) Alıcı, müşteri

h. 1060b/2

(1)

ḥarīm (Ar.) Yabancılar yasak olan, yabancılardan korunan mukaddes yer

h.- i ḥāṣṣınun 312b/2

(1)

ḥāṣ bk. ḥāṣṣ

h. 108b/2, 1104b/2

h.+ ā 89b/2

meclis-i h. 167a/1, 498a/1

(5)

Ḥasan (Ar.) Hz. Peygamber'in torunu,

Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin büyük oğlu

H.+ dur 106a/1

(1)

ḥased (Ar.) Başkasında olan bir nimeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sahip olduğu nimetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme

h. 209b/2

(1)

ḥāṣıl (Ar.) Husule gelen, olan, meydana çıkan

h. 1116b/2, 899b/2

h. itdün 1133b/2

(3)

ḥāṣılı (Ar.) Sonuç olarak, sözün kısası, velhasıl, hülasa

h. 396a/1

(1)

ḥāṣṣ (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye ait olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü

ḥalvetsarāy-ı ḥ.+ da 95b/2

Ḥarīm-i ḥ.+ ınuḡ 312b/2

(2)

ḥāṣṣ (Ar.) Seçkin, temayüz etmiş (kimse, sınıf, topluluk)

ḥ. 224b/2

(1)

ḥaṣr (Ar.) Toplama, bir araya getirme; Cenabıhakk'ın kıyamet gününde, dünya hayatında işlediklerinin hesabını sormak üzere ölüleri diriltip bir araya toplaması

ḥ. ola 111a/1

ḥ. olinca 315b/2

(2)

ḥātem (Ar.) Mühür

ḥ.+ e 146a/1

(1)

ḥātemü'n-nübüvvet(Ar.+Ar.)

peygamberlik mührü, peygamberlik nişanı

ḥ. 77a/1

(1)

ḥātif (Ar.) Gaybdan seslenir gibi haber veren melek

h.- i ḡayb 323b/2

h.- i ḡaybī 189a/1

h.- i cān 164b/2

(3)

ḥātime (Ar.) Yazılı eserlerin o eserin özeti ve neticesi durumunda olan son bölümü, son söz

ḥ.- i ḥikāyet 1191b/2

(1)

ḥatm (Ar.) Bitirme, sona erdirmeye, tamamlama

ḥ.- ı eş'ār 1212b/2

ḥ. oldı 004b/2

(2)

ḥaṭā (Ar.) Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık

ḥ. 448b/2

(1)

ḥavāle (Ar.) Bir işi, bir şeyi başkasına devretme, başkasının sorumluluğuna bırakma

ḥ. 1136b/2, 1168b/2, 463a/1

ḥ. eyler 413b/2

(4)

ḥavālī (Ar.) Çevre, civar, yöre

ḥ. 387b/2

(1)

ḥāver (Far.) Güneşin doğduğu taraf, doğu, şark

ḥ. 579b/2, 582b/2

ḥūrşīd-i ḥ. 335b/2

(3)

ḥavf (Ar.) Korku; Kulun amellerinin ve ibadetlerinin Hak katında makbul olup olmama endişesinden doğan Allah'ın sevgisini kaybetme korkusu, Hakk'ın azameti karşısında kendi hâlinden hayâ etme ve çekinme durumu

ḥ.- ı Hilâl eyledi 711b/2

ḥ.+ ile 920b/2

(2)

ḥav(u)z (Ar.) Bahçeleri süslemek, sulamak, içinde yüzmek veya belli maddeleri ıslatmak, boyamak, süzmek gibi maksatlar için kullanılan, etrafı beton, tuğla, mermer vb. şeylerle çevrilmiş su biriktirme yeri

ḥ.- ı ḥusrevâne 305b/2

(1)

ḥay (Ar.) Diri, canlı, hayat sahibi (kimse)

ḥ. 007a/1, 461b/2, 665b/2, 1204a/1

(4)

ḥayā (Ar.) Utanma, sıkılma, utanç

ḥ. 103b/2

(1)

ḥayāl (Ar.) Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş

ḥ.+ üm 763a/1

ḥ.+ üñ 767a/1

(2)

ḥayāt Organların canlının varlığını devam ettirecek şekilde işlemesi ve canlıların, organlarının gösterdiği faaliyet sonucunda varlıklarını sürdürmesi durumu, sürüp giden yaşama, canlı olma, dirilik

ḥ.- ı mihri 1173b/2

ḥ.- ı 'ömre 620a/1

ḥ.+ ı 007a/1

ḥ.+ uñ 177b/2, 165b/2

(5)

Ḥaydar (Ar.) Asıl anlamı “arslan” olan kelime Hazret-i Ali'ye lakap olmuş, onun yiğitlik ve cesaretinden dolayı “yiğit ve cesur” anlamında kullanılmıştır.

Ḥ. 104a/1

(1)

ḥayr (Ar.) Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş

ḥ.- ı ḥalef kı1 178b/2

ḥ. 619b/2

(2)

ḥayrān (Ar.) Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse

ḥ. 164a/1, 201b/2, 440b/2, 854b/2

(4)

ḥayret (Ar.) Şaşkınlık
pāy-ı ḥ. 163b/2
(1)

Ḥayy (Ar.) “Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi” anlamında esmâ-i hüsnâdandır
Ḥ.- ı lāyenām 105b/2
Ḥ. 901a/1
pādişāh-ı Ḥ. 897a/1
Ḥ.+ ü'l-enām 91b/2
(4)

ḥazān (Far.) Güz, sonbahar
fasl-ı ḥ. 1167b/2
bāz-ı ḥ.+ dan 20a/1
bād-ı ḥ.+ ı 1162a/1
(3)

ḥazer (Ar.) Sakınma, çekinme
ḥ. kıl 1200b/2
(1)

ḥāzır (Ar.) Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan
ḥ. 825a/1
(1)

ḥazīn (Ar.) Hüzünlü, kederli, mahzun, gamlı
ḥ. 401b/2, 487b/2, 623b/2
peyk-i ḥ. 240b/2

(4)

ḥazret (Ar.) (özel ad) veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması; Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır

tażarru' -ı ḥ. 1206b/2
Ḥ.+ ine 890b/2
ḥ.+ üne 844b/2
Ḥ.+ üne 91b/2
Peyk-i Ḥ. 68b/2, 69b/2
ḫarīn-i Ḥ.- i 73a/1

(7)

ḥazz (Ar.) Bir şeyin insana verdiği hoşagiden tatlı duygu, zevk
ḥ. 169b/2
(1)

hecr (Ar.) Ayrılık
h.- i Mihr 1025b/2
h.+ üñ 773b/2
(2)

hedāyā (Ar.) Hediyeler, armağanlar
h.- yı penc 98a/1
(1)

heft (Far.) Yedi
şehriyar-ı h.- eḫālīm 135a/1
(1)

helāk (Ar.) 1. Ölme, mahvolma, yok olma; 2. Perişan olma, bitkin duruma gelme

h. eylerse 484a/1

h. itdüm 1065b/2

(2)

hele (Far.) Bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtmek istendiği zaman bunu ifade eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle, bilhassa, bâhusus, her şeyden önce

h. 1042a/1, 764a/1

(2)

hem Başına geldiği Arapça ve Farsça kelimelere Türkçedeki “-daş” eki gibi birliktelik ve ortaklık anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan ön ek

h.- çünān 573b/2

h.- dem 344b/2, 683b/2

h.- dem 694a/1

h.- dem 801a/1

h.- demiydi 312a/1

h.- demün 249a/1

h.- rāh 1076a/1

h.- ser 218b/2, 600a/1, 692a/1,

790b/2, 884b/2

h.- ser 1021b/2

h.- zānū 541b/2

(15)

hem (Far.) 1. Kullanıldığı cümleye “üstelik, bir de, şu da var ki, zaten” manaları katarak anlamı kuvvetlendirir;

2. Birden fazla şeyin birlikte bulunduğunu veya birden fazla işin birlikte yapıldığını gösterir

h. 1162a/1, 167a/1, 606a/1, 609b/2, 63b/2, 738a/1, 74b/2, 819a/1, 982a/1, 002a/1, 002b/2, 89b/2

(12)

hemān (Far.) Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden

h. 1049b/2, 1119a/1, 285a/1, 457a/1, 580b/2, 588b/2, 736a/1, 1072a/1, 1078a/1, 1083b/2, 1101a/1, 115b/2, 260b/2, 371a/1, 389a/1, 458a/1, 470b/2, 480a/1, 514b/2, 523a/1, 524b/2, 548a/1, 706a/1, 740b/2, 787a/1, 825a/1, 927a/1, 950b/2, 952a/1, 974a/1, 986b/2, 990b/2

(32)

hemān-dem (Far.+Far.) Derhal, o anda, çabucak, hemen.

h. 1008b/2, 257a/1, 870a/1, 1003a/1, 1081b/2, 1092b/2, 173a/1, 181a/1, 673b/2, 847b/2, 857b/2, 939a/1

h. oldı 286b/2

(13)

hem-dem (Far.+Far.) Birlikte bulunan, samimi, canciğer arkadaş, dost

h. 344b/2, 683b/2, 694a/1, 801a/1

h.+ iydi 312a/1

h.+ üñ 249a

(6)

hemîşe (Far.) Daima, her zaman

h. 249b/2

(1)

hemm (Ar.) Üzüntü, gam, keder, kaygı, hüzn

h. 1139b/2

(1)

hem-râh (Far.+Far.) Yol arkadaşı, yoldaş

h. 1076a/1

(1)

hem-ser (Far.+Far.) Benzer, eş, müsavî

h. 218b/2, 600a/1, 692a/1, 790b/2,

884b/2

(5)

henüz (Far.) Daha şimdi, yeni

h. 586a/1

(1)

hep (Far.) 1. Hiçbiri veya hiçbir kimse dışarıda kalmamak üzere, bütün 2. Her zaman, daima

h. 182a/1, 186b/2, 295b/2,

633b/2, 76b/2, 81a/1, 184b/2, 67b/2

h. oldı 156b/2

(9)

her (Far.) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir

h. 005a/1, 109a/1, 1106a/1,

1107b/2, 1130b/2, 1137b/2, 1140b/2,

1198a/1, 1204b/2, 1208b/2, 1215b/2,

122a/1, 135b/2, 161b/2, 168a/1, 169b/2,

177b/2, 185b/2, 232b/2, 239a/1, 267b/2,

268b/2, 272b/2, 30b/2, 315a/1, 341b/2,

343a/1, 353b/2, 361b/2, 405a/1, 413a/1,

427b/2, 43a/1, 43b/2, 462a/1, 521a/1,

549b/2, 614a/1, 635a/1, 789b/2, 800a/1,

809a/1, 811b/2, 813b/2, 814a/1, 834a/1,

897b/2, 90b/2, 930b/2, 941a/1, 948b/2,

949a/1, 956b/2, 978b/2, 100b/2, 136b/2,

141b/2, 150b/2, 34b/2, 475a/1, 99a/1

(61)

hergiz (Far.) Asla, katiyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde

h. 35b/2

(1)

herkes (Far.) Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar

h.+e 195a/1

(1)

hevā (Ar.) İstek, arzu, heves, meyil

h.+ s1 652a/1

h.+ s1n 215a/1

h.+ ya 126b/2

h.- y1 329b/2

(4)	h. 266b/2
heybet (Ar.) İnsanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk, azamet	(1)
h.+ de 437a/1	hired (Far.) Akıl
Mısr-ı h.+ de 590b/2	ehl-i h. olana 1191a/1
h.+ ine 209b/2	(1)
(3)	hürmen (Far.) Harman
hezār (Far.) Bülbül	h.+ ini 14b/2
h. 145b/2,	(1)
h.+ ı 415b/2, 536b/2	hışāl (Ar.) Hasletler, huylar, güzel huylar, hasâil
(3)	h.+ i 563b/2
hezār (Far.) Bin	(1)
h. 107a/1, 150b/2, 501a/1	hısm (Far.) Öfke, kızgınlık, gazap
(3)	h. 848a/1, 954a/1
hezārān (Far.) Binlerce, bin kere	h.+ a 456b/2
h. 1040a/1, 1199a/1, 434a/1,	h.+ ile 1072a/1, 457a/1, 462a/1,
1012b/2, 1163b/2, 1187a/1, 565b/2,	936b/2
679a/1, 684a/1, 976b/2	(7)
şükr-i h. 1128a/1	Hıtā (Mesnevide) Sultanlıkla yönetilen bir devlet
h. Kılām 1022a/1	H. 251b/2, 916b/2, 970b/2
h. Kılavuz 497a/1	(3)
(13)	hinzir (Ar.) Domuz
hinzir (Ar.) Domuz	h. 850a/1
h. 850a/1	(1)
(1)	hicaz (Ar.) Hicaz memleketi
hırāset (Ar.) Çiftçilik, toprağı ekip biçme işi, ziraat	h.+ ı 203a/1
	(1)
	hicr (Ar.) Ayrılık
	h.- i Mehe 1179a/1

h. 1184a/1 şām-ı h.+ e 750a/1 h.+ ine 411b/2 derd-i h.+ üñle 769a/1 (5)	h̄ātīme-i h. 1191b/2 (5)
hicrān (Ar.) Ayrılık, ayrılık acısı h. 780b/2 nār-ı h. 1026b/2 şavm-ı h. 795a/1, 796a/1 h.+ da 900b/2 h.+ dan 798b/2 nār-ı h.+ dan İderken 1033b/2 şavm-ı h.+ uñ 653a/1 (8)	hikmet (Ar.) Hakîmlik, bilgelik; Cenabıhakk'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi layık olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı pīr-i h. 176a/1 (1)
hiç (Far.) katiyen, asla h. 008b/2, 1167a/1, 605b/2, 671b/2 (4)	hikmetu'llāh (Ar.) Allah'ın hikmeti, Allah'ın bileceği iş h. 175a/1, 451b/2, 522a/1, 994a/1 (4)
hikmetkār (Ar.) Hizmet eden kimse, hizmetçi h.+ lardan 563a/1 (1)	hikmetu' (Ar.) Zıt olma, karşı olma, aykırılık, zıddiyet, ihtilaf h.+ ına 709b/2 (1)
hidāyet (Ar.) Doğru yolu gösterme, hakka sevk etme h. 27a/1 (1)	hilāl (Ar.) Ayın ilk üç günlük şekli, (Mesnevide Māh'ın babası ve Çin ülkesinin şahı) h.- i asmāntaht 1077b/2 h.- i āsumāntaht 951a/1 h.- i āsumāntaht 915a/1 h.- i devleti 208a/1 h.- i husrev-i dīn 925b/2 h.- i şāh-ı feruḡ 946b/2 h. 138a/1, 97a/1 H. 1007b/2, 1026a/1, 1094a/1, 1097a/1, 1119a/1, 207a/1, 219a/1, 232a/1,
hikāyet (Ar.) Hikāye h. 1210a/1, 176b/2, 230b/2, 391b/2	

245a/1, 277a/1, 278a/1, 283a/1, 284a/1,
288a/1, 304b/2, 484b/2, 510a/1, 749a/1,
758a/1, 920a/1, 934b/2, 960a/1

devr-i h. 1135a/1

havf-ı H. eyledi 711b/2

h. eyleyüp 922a/1

h. idince 648a/1

h. itdi 1071a/1

h. itmişdi 221a/1

h. olmuşdı 238b/2

h.+ e 647a/1, 165a/1

H.+ e 1010a/1, 1025b/2, 1068b/2,
1075b/2, 1165a/1, 1173a/1, 262a/1,
685b/2, 879a/1, 890a/1, 903b/2

taht-ı H.+ e 512b/2

H.+ i 287a/1

H.+ ün 967a/1

H.+ üñ 1085a/1, 1141a/1, 511a/1,
759a/1, 909b/2, 945b/2

(59)

hıl'at (Ar.) Padişahlar ve vezirler
tarafından birine iltifat veya mükâfat
olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli
kıymetli kaftan

h. 1044b/2, 496b/2, 998b/2,
515a/1

(4)

hîle (Ar.) Bir kimseyi aldatmak,
kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan
tertîp, düzen

h. 557a/1, 603a/1, 760a/1

(3)

hımār (Ar.) Eşek, merkep

h.+ e 991a/1

(1)

himmet (Ar.) Yardım, ihsan

h. eyle 913b/2

h. idersen 733b/2

bāz-ı h.+ i 144a/1

(3)

hın (Ar.) Zaman, vakit

h. 1003b/2, 1006b/2, 1044b/2,
1059b/2, 1072a/1, 1078a/1, 1081a/1,
1083b/2, 1088b/2, 1106b/2, 440a/1,
509b/2, 514b/2, 548a/1, 562a/1, 720b/2,
757b/2, 758b/2, 840a/1, 869b/2, 871b/2,
935b/2, 950b/2, 996b/2, 1075b/2, 591b/2

(26)

hısāb (Ar.) Hesap, sayılara ait kural ve
işlemlerden bahseden ilim, aritmetik

h. 148a/1, 39b/2

h.+ da 110a/1

(3)

hişār (Ar.) Bir yerin korunması için
yapılan yüksek duvarlı, kuleli, bazen
etrafı hendeklerle çevrili küçük kale,
kerman

h.+ ı 425b/2

(1)

hışse (Ar.) Bölünen bir bütünden bir

kimseye düşen kısım, pay

h. 325b/2, 326a/1, 613a/1, 614a/1

(4)

hoş-güvār (Far.+Far.) Lezzetli, tatlı

şarāb-ı h. + ı 246a/1

(1)

hitām (Ar.) Son, nihayet, bitim

h. 83b/2

(1)

Hoten Mesnevide geçen Hıta Sultanlığı'nın bulunduğu bölge

H. 251b/2, 917a/1

(2)

hitāb (Ar.) Sözü veya yazıyı bir

kimseye yöneltme, tevcih etme

h. 37b/2, 651a/1

h. itdi 441b/2

h. idüp 164b/2

h. + ı 490a/1, 832a/1, 721a/1

(7)

hoy-rīz (Far.+Far.) Terleyen, ter saçan

h. 17b/2

(1)

hiyām (Ar.) Haymeler, çadırlar

h. 84b/2

(1)

hūb (Far.) Güzel

h. 121b/2, 563b/2

kaşr-ı h. 423b/2

h. itdi 654a/1

(4)

hod (Far.) Kendi, bizzat, -de, dahi

h. 1030a/1, 486a/1

(2)

hūbān (Far.) Güzeller

şāh-ı h. 596a/1, 65a/1

(2)

hor (Far.) Değersiz, bayağı, hakir

h. 844b/2

(1)

Hudā (Far.) Allah, Tanrı, Cenabıhak

H. 100a/1, 127a/1, 249b/2,

526a/1, 909a/1

medh-i H. 113a/1

nūr-ı H. 97b/2

H. itsün 493a/1

H. kılmışdı 571a/1

H. + ya 1207a/1, 340b/2, 73b/2

H. + ya itdi 1091b/2

H. + ya itdiler 1128a/1

hoş (Far.) Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif

h. 1001a/1, 1110a/1, 142a/1,

144b/2, 517a/1, 563b/2, 983a/1

(7)

(14)		h.- 1 cennet 1108b/2
		h.- 1 gılmān 423b/2
Hudāvend (Far.) (Her şeyin sâhibi olan)		h.- manzar 584a/1
Allah, Hudāvendigâr		(11)
H. 995a/1		
(1)	hūr (Far.) Güneş	h.- manzar 743b/2
Hudāvendā (Far.) (Her şeyin sâhibi olan) Ey Allah'ım		(1)
H. 25a/1	hūrî (Ar.) Cennet kızı	h. 218b/2, 226a/1
(1)		(2)
Hudāyā (Far.) Ey Allah'ım		
H. 1132a/1, 49a/1	hurmā (Far.) Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi	h.+ yı 1124b/2
(2)		(1)
hulle (Ar.) Cennette giyilecek elbise		
h. 737b/2, 782b/2	hurrem (Far.) Sevinçli, şen, gönül açıcı	h. 1043b/2, 1070b/2, 1120b/2, 1138b/2, 1203a/1, 799b/2, 885b/2
(2)		h. İder 1136a/1
hūn (Far.) Kan		h. İderdi 1152a/1
h. 542a/1		h. kılsa 1137b/2
şeb-i h. 906b/2		h. olur 334b/2
(2)		(11)
hūn-rîz (Far.+Far.) Kan dökücü, zalim		
çeşm-i h. 1064a/1	hūrşîd (Far.) Güneş	h. 137a/1, 636a/1
tîğ-i h. 481a/1		h.+ i 647b/2
(2)		hüsn-i h.+ i 1165b/2
hūr (Ar.) Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın, huri		h.+ le 297a/1
h. 676a/1, 336a/1, 575a/1, 703a/1, 737b/2, 777b/2, 782b/2, 841a/1		meh-i h.- liķā 448a/1
		meh-i h.- liķānuḡ 1159a/1

beyza-i h.+ i 299b/2

māh-ı h.- i cihānbaht 307a/1

h.- i hāver 335b/2

h.- i lāmi^ç 578a/1

h.- i tābān 242a/1

h.- āyīn 941a/1

meh-i h.- liḳā 364a/1

meh-i h.- manẓar 393b/2, 436b/2,
529b/2

h.- peyker 1041a/1, 1066b/2,
884a/1, 790a/1

h.- ruḥsār 506a/1, 766b/2, 968b/2,
742a/1

meh-i h.- ruḥsār 1039a/1, 1056b/2

h.- ṭal^ç at 940b/2, 118a/1

meh-i h.- ṭal^ç at 1045a/1, 235a/1

(31)

hūrşīdāsā (Far.+Far.) Güneş gibi, güneşe
benzer

h. 403a/1, 965a/1

(2)

hūrşīdveş (Far.+Far.) Güneş gibi, güneşe
benzer

h. 580a/1, 1118a/1, 1150a/1,
1155a/1, 214a/1, 300a/1, 367a/1

(7)

hurūş (Far.) Horoz

h.- ı çarḥa 14a/1

(1)

hurūş (Far.) Coşma, gürleme, şamata

h.+ a itsün 202b/2

(1)

Hüsrev (I) (Far.) Genceli Nizâmî'nin
Hüsrev ü Şîrîn adlı mesnevisinin erkek
kahramanı

H.+ leri 572b/2

(1)

husrev(II) (Far.) Hükümdar, şah, padişah

h.- i dīn 127a/1

hilāl-i h.- i dīn 925b/2

h.+ leri 670a/1

h.- āyīn 447b/2, 523b/2

(5)

husrevāne (Far.+Far.) Padişahlara yakışır
şekilde, şahane

h. 1044b/2, 286a/1, 309a/1

havz-ı h. 305b/2

(4)

huşūşā (Ar.) Bilhassa, hasseten, özellikle

h. 642a/1

(1)

huzūr (Ar.) İç rahatlığı, hâlimden
memnun olup gönlünde rahatlık duyma,
kendini rahat ve memnun hissetme
durumu

h.+ ı 1032a/1

(1)

hücüm (Ar.) Üstüne yürüme, saldırma, saldırı, savlet

h. itdi 935a/1

(1)

hüküm bk. hüküm

h. itmişdi 214b/2

(1)

hüküm (Ar.) Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı

h.+ leri 81a/1

(1)

hümā (Far.) Yüksek

h.- yı ‘adli 144b/2

(1)

hümām (Ar.) Bir işe iyice sarılıp o işi başarmak için çaba gösteren, himmeti çok, gayretli kimse

h. 78b/2

(1)

hümāyūn (Far.) Kutlu, mübarek, saadetli

h.- kevkeb 118a/1

(1)

hürmet (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir

sevginin verdiği dikkat ve itina gösterme duygusu, saygı

h. 1000b/2, 501a/1, 720b/2

h.+ ile 1040b/2

h.+ le 516b/2

(5)

Hüseyn (Ar.) Hz. Peygamber'in torunu,

Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin ikinci oğlu

H.+ le 106a/1

(1)

hüsn (Ar.) Güzellik

h.- i gülşeninün 1166a/1

h.- i hürşidi 1165b/2

h. 596b/2, 732a/1

burc-ı h. 753a/1

şehr-i Mısr-ı h. 598a/1

h.+ e 1013a/1

h.+ i 1096a/1, 1107a/1, 219a/1,

224a/1, 263a/1, 583a/1, 590a/1, 647b/2,

879b/2

bāğ-ı h.+ i 220b/2

reşk-i h.+ i 221a/1

‘Aziz-i Mısr-ı h.+ iken 630a/1

h.+ ile 572a/1

h.+ in 540b/2, 571a/1

vaşf-ı h.+ ine 230a/1

h.+ ini 579b/2, 592a/1

gülşen-i h.+ ini 682b/2

h.+ ün 777a/1, 793a/1, 79a/1

bāğ-ı h.+ ün 633a/1, 702a/1

burc-ı h.+ ün 721b/2

çarh-ı h.+ ün 791a/1, 832b/2

eflāk-i ḥ.+ üñ 264a/1
iḳlīm-i ḥ.+ üñ 449a/1
mülk-i ḥ.+ üñ 553a/1
şehir-i ḥ.+ üñ 1084a/1, 964a/1
(39)

ḥüsniyyāt (Ar.) Güzel olan özellikler

ḥ.+ inuñ 227b/2

(1)

ılduz Yıldız, Işıklı ve sabit bir nokta
hâlinde görülen gök cisimlerinden her
biri

1. 1055a/1, 817a/1

1.+ 1 868a/1

(3)

‘ırāk (Ar.) Musikimizin altı yedi asırlık
birleşik makamlarından biri.

‘1.+ a 203b/2

(1)

ırıl- Uzaklaşmak, ayrılmak

1.- mazam 1057b/2

(1)

ısr - Dışlemek

1.- up 854b/2

(1)

ıtlāk (Ar.) Salıverme, bırakma,
koyuverme

1. 689b/2, 712b/2, 716a/1

(3)

‘ıyd (Ar.) Bayram

‘1.- 1 vaşla 799b/2

‘1.- 1 vaşluñ 795b/2, 653b/2

‘1.- 1 vişāl olsa 796b/2

‘1. 802b/2

(5)

i- Aslı eski Türkçede ermek iken
irmek>imek olarak değişen ve kökü
eriyip bugün sadece “şu veya bu durumda
bulunmak” anlamındaki idi, imiş, ise,
iken şekilleri kullanılan fiil, isim fiili, ek
fiil, imek fiili, cevherî fiil, fi’l-i cevherî

i.- di 102b/2, 103b/2, 1103b/2,
1182b/2, 143b/2, 184a/1, 185b/2, 207a/1,
208a/1, 208b/2, 209a/1, 213a/1, 236a/1,
239a/1, 304b/2, 422a/1, 426a/1, 426b/2,
427a/1, 531b/2, 573a/1, 61b/2, 62b/2,
688a/1, 711a/1, 712a/1, 762b/2, 803a/1,
814b/2, 838b/2, 84b/2, 916a/1, 916b/2,
918b/2

i.- dūñ 97a/1

i.- ken 1087a/1, 170a/1, 323a/1,
58a/1, 639a/1, 654b/2, 938b/2

i.- miş 1028b/2, 769a/1, 769b/2,
770b/2, 771b/2, 772b/2, 773b/2, 988b/2

i.- se 474a/1, 593a/1, 593b/2,
67a/1, 811b/2, 834a/1

i.- sem 43b/2

i.- señ 228b/2

(58)

‘**ibādet** (Ar.) İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma

‘i. 27b/2

(1)

ibn (Ar.) Oğul
i.+ i 451a/1

(1)

ibrām (Ar.) Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama

i. 1023a/1, 528b/2, 552b/2, 723b/2

(4)

‘**ibret** (Ar.) Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders

‘i. 326a/1, 905b/2

(2)

‘**ibret-nümā** (Ar.+Far.) İbret gösteren, ibret

‘i. 905a/1

(1)

icābet (Ar.) Kabul etme, muvafakat etme, uyma

i. 1004a/1

(1)

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak

i.- e 108b/2

i.- mezse 503a/1

i.- üp 244b/2, 248b/2, 597a/1, 314b/2, 607b/2

(7)

iç Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil

i.+ i 427b/2, 423b/2, 549a/1, 675b/2

i.+ inde 114a/1, 1210b/2, 139a/1, 322a/1, 497b/2

i.+ inde olup 903b/2

i.+ inden 256b/2, 327b/2

i.+ inden kıldı 1071b/2

i.+ lerinde 298a/1

(14)

içir- İçmesini sağlamak veya içmeye mecbur etmek

i.- ür 409b/2

(1)

içre İçinde, arasında, -de

i. 1011a/1, 1011b/2, 1035a/1, 1045b/2, 1058b/2, 114b/2, 1167a/1, 1215a/1, 1216a/1, 143b/2, 175a/1, 212a/1, 220b/2, 242b/2, 304a/1, 331a/1, 334a/1, 344a/1, 377b/2, 383b/2, 500a/1, 522a/1, 523a/1, 542b/2, 598a/1, 637a/1, 638a/1, 656a/1, 668a/1, 714a/1, 722b/2, 732b/2, 734a/1, 771b/2, 783a/1, 806a/1, 843b/2, 87b/2, 891a/1, 911b/2, 919b/2, 948b/2, 965b/2, 974b/2, 977b/2, 990b/2

i.+ yken 719a/1

(47)

içün Sebep bildirir; sebebiyle, -den
ötürü, -den dolayı

i. 1097b/2, 1191a/1, 1206a/1,
136a/1, 138a/1, 183a/1, 231b/2, 259a/1,
273b/2, 367b/2, 428a/1, 429a/1, 432a/1,
433b/2, 479a/1, 508b/2, 594a/1, 597b/2,
602a/1, 698b/2, 708a/1, 715b/2, 723a/1,
778a/1, 814b/2, 815b/2, 85a/1, 890a/1,
93b/2, 943b/2, 972b/2

(31)

id- bk it-

i.- e 78b/2

cenk i.- e 533b/2

feth i.- e 003b/2

ihsân i.- e 190a/1

kim i.- e 1209a/1

Mâhı i.- e 845b/2

şabr i.- e 750a/1

terk i.- e 508b/2

i.- elden 598b/2

şehâdet i.- eler 187a/1

güftâr i.- em 843b/2

hamrı i.- em 561b/2

iṭlāk i.- em 754a/1

nesne i.- em 353a/1

senünle i.- em 831b/2

vaşfi i.- emem 79a/1

esb-i fikret i.- emez 35b/2

kimesne i.- emezdi 1062b/2

teshîr i.- emezler 608b/2

aḥz i.- en 613a/1

beñzer i.- en 616a/1

kām i.- en 195a/1

‘afv i.- en 345b/2

şafāsı i.- en 417a/1

tārīh i.- en 188b/2

var i.- en 899a/1

degüldür i.- endür 666a/1

şabr i.- enler 654a/1

i.- er 1200b/2, 145a/1, 17b/2,
83a/1, 181b/2

açup i.- er 30b/2

gırye i.- er 323a/1

göl İ.- er 537b/2

hurrem i.- er 1136b/2

meyl i.- er 1017b/2

‘azm i.- er 442b/2

i.- erdi 882a/1, 682b/2, 942b/2

gerd i.- erdi 858b/2

göl i.- erdi 880b/2

gün i.- erdi 813b/2

gürz i.- erdi 462b/2

hurrem i.- erdi 1152b/2

Māhruḥsār i.- erdi 1155b/2

Mirrīh i.- erdi 209b/2

şayd i.- erdi 1153a/1

Şeyḥ-i Şan‘ân İ.- erdi 678b/2

tavḳ i.- erdi 1124b/2

himāre i.- erdüm 991b/2

ṭīr-i bürrân i.- erdüm 992b/2

hemdem i.- erdüñ 694b/2

Māh i.- eriken 1069b/2

i.- erken 149a/1, 134a/1, 158b/2,

777a/1

bindi i.- erken 390a/1	i.- üp 1156a/1, 24a/1, 42a/1,
bindüm i.- erken 984a/1	688a/1, 955a/1, 96a/1, 1102a/1, 166a/1,
cenk i.- erken 466a/1, 839a/1,	16a/1
860a/1, 994a/1, 448a/1	
efkārı i.- erken 534a/1	cihāngīr i.- üp 928b/2
eṭrāf-ı Çine i.- erken 973a/1	cūş kıldı i.- üp 328a/1
gūş i.- erken 246b/2	Çine i.- üp 1090a/1
ḥāletle i.- erken 945a/1	da‘vet i.- üp 960a/1
Meh i.- erken 331a/1	da‘vete i.- üp 1004a/1
Mihr i.- erken 762a/1	dirdi i.- üp 677b/2
Mihrāsā i.- erken 1161a/1	dīvān i.- üp 1151a/1
Mihrūṅ i.- erken 592a/1	du‘ā i.- üp 1075b/2
nār-ı hicrāndan i.- erken 1034a/1	düşnām i.- üp 846b/2
nūş i.- erken 246a/1	eḫlāk i.- üp 355b/2
‘işret i.- erken 240a/1, 297b/2	emr i.- üp 480a/1
red i.- erken 1063a/1	emre i.- üp 443b/2, 574b/2,
şayd i.- erken 374a/1, 364a/1	627b/2
şems-i tābān i.- erse 233a/1	gül-i gülzārūṅ i.- üp 1163a/1
ḥāk i.- erseṅ 1201a/1	ḥabse i.- üp 626b/2
himmet i.- erseṅ 733b/2	hemser i.- üp 1022a/1
anı i.- esin 726b/2	ḥitāb i.- üp 164b/2
i‘zāz i.- esin 724b/2	iḫbāl i.- üp 500b/2, 541a/1
iṭlāk i.- esin 725a/1	ile i.- üp 721a/1
sihr i.- evüz 495b/2	iṭlāk i.- üp 724b/2
i.- eyin 157b/2	kārdan i.- üp 998a/1
cenk i.- eyin 830b/2	kend i.- üp 497a/1
i.- ıcek 270a/1	kışsayı i.- üp 176b/2
dār-ı fāniden i.- ıcek 186a/1	kıṭ‘a-i tāriḥ i.- üp 183b/2
bicān i.- ince 193b/2	luṭf i.- üp 110a/1, 111b/2
düşürdüm i.- ince 975a/1	Māhı i.- üp 514b/2
Hilāl i.- ince 648a/1	‘uzlet i.- üp 185a/1
şikār i.- ince 376a/1	ref‘ i.- üp 20a/1
devr i.- übdür 778b/2	şayd i.- üp 805a/1
	selām i.- üp 251a/1
	seyr i.- üp 434a/1

terk i.- üp 1175a/1, 689a/1, 728a/1

ṭulū' i.- üp 161b/2

vedā' i.- üp 285a/1, 288a/1

vüzū' i.- üp 329a/1, 336a/1

zindāndan i.- üp 716a/1

taḥsīn i.- üp kıldı 284b/2

i.- üpdı 299b/2

i.- üpdür 001b/2

(153)

idin- Elde edip hazırında bulundurmak, araştırp ele geçirmek, sağlamak, temin etmek, iktisap etmek

i.- di 215b/2, 541b/2

Güş i.- di 157a/1

mihri i.- em 841b/2

pīşe i.- mek 476b/2

i.- men 607b/2

(6)

iqlāl (Ar.) Doğru yoldan çıkarma, saptırma, dalâlete düşürme, azdırma

i. 715b/2

(1)

ifnā (Ar.) Yok etme

i. 24a/1

(1)

iftihār (Ar.) Bir şeyden dolayı haklı olarak övünme, övünç

i.- ı 'Āl-i 'Osmān 123b/2

i. 139b/2

(2)

iftitāḥ (Ar.) Açma, açılma, başlama

i.- ı bāb-ı Qur'ān 002a/1

(1)

ihlāk (Ar.) Helak etme, yok etme, öldürme

i. 511b/2, 712a/1, 759b/2, 848b/2

i. kııl 483a/1

i.+ dan 487a/1

(6)

ihṣān (Ar.) Bağışlama, bağışta bulunma

i. 195a/1, 254a/1, 515a/1

i. ide 190a/1

(4)

ihṭirām (Ar.) Saygı, hürmet, tazim

i. 94b/2

(1)

iḥtiyār (Ar.) Yaşlı, kocamış

i. 185a/1

(1)

ikbāl (Ar.) Talih ve baht açıklığı, mutluluk, saadet

i. 746b/2

i. idüp 500b/2, 541a/1

(3)

ikdām (Ar.) Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme

i. 134a/1, 181b/2, 856b/2

(3)

iki Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı

i. 1050a/1, 1061b/2, 106b/2, 1073b/2, 1080b/2, 1142b/2, 1169a/1, 116a/1, 1216b/2, 161a/1, 199a/1, 267a/1, 287a/1, 308a/1, 353a/1, 383a/1, 404b/2, 422b/2, 429b/2, 59b/2, 651b/2, 717a/1, 809a/1, 813a/1, 814a/1, 820a/1, 85b/2, 931a/1, 963b/2, 340a/1, 460b/2, 980a/1

i.+ müz 1049a/1, 1051a/1

i.+ si 810b/2, 819a/1, 85b/2

i.+ sin 808a/1, 844a/1

(39)

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan

i. 270a/1, 291a/1, 355a/1

(3)

iklīm Yeryüzünün herhangi bir yerinin hava şartlarına göre uzun yılların ortalamasına dayanan durumu

i.- i hüsnüñ 449a/1

i. 133b/2

i.+ ine 917b/2

i.+ inüñ 74b/2

i.+ üñ 439b/2

(5)

iktidā (Ar.) Birini örnek alıp ona uyma, örnek tutma, tabi olma

i. 93a/1

(1)

il Bir ülkenin bir vali yönetimindeki en önemli idari bölümü, vilayet

i. 1151b/2, 294b/2

i.+ de 135b/2

i.+ ine 596b/2

(4)

‘ilāc (Ar.) Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim, em

‘i.+ ı 1170a/1

(1)

İlāh (Ar.) Allah, Tanrı

İ.+ a 902a/1

(1)

İlāhī (Ar.) “Ey benim Allah’ım” anlamında Allah’a hitap sözü; Allah’la ilgili, Allah’a ait, Allah’a has, Allah’tan gelen, Tanrısal

İ. 1189a/1, 1204a/1, 1209a/1, 40a/1, 48a/1, 190b/2, 345a/1

nūr-ı i. 339a/1

(8)

ile 1. İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlayan bağlama edatı; 2. İsimlerin

sonuna gelerek beraberlik, refakat, vasıta, araç, hâl, tarz, ilişki vb. anlamlar katar

i. 1012a/1, 1012b/2, 1019a/1, 1025b/2, 102b/2, 1038a/1, 1046a/1, 1060b/2, 1069a/1, 1070a/1, 1086b/2, 1091b/2, 1094b/2, 1097b/2, 1109b/2, 1118b/2, 1127b/2, 1131a/1, 1135b/2, 1164a/1, 1202b/2, 120b/2, 134a/1, 137a/1, 145b/2, 155b/2, 192b/2, 203a/1, 206a/1, 247a/1, 291b/2, 306a/1, 308a/1, 309b/2, 332a/1, 352b/2, 370a/1, 379a/1, 392a/1, 460b/2, 472a/1, 506a/1, 509a/1, 516a/1, 587b/2, 597a/1, 601b/2, 617a/1, 643a/1, 647a/1, 690a/1, 694a/1, 707a/1, 717b/2, 728a/1, 732a/1, 740a/1, 740b/2, 749a/1, 766b/2, 768b/2, 774a/1, 790b/2, 800b/2, 801a/1, 804a/1, 805a/1, 808b/2, 815a/1, 820a/1, 830b/2, 839a/1, 848a/1, 851a/1, 862a/1, 952b/2, 954a/1, 98a/1, 721a/1, 1067b/2

(80)

ilet- Ulaştırmak, eriştirmek

i. 725b/2
i.- di 1043b/2
i.- diler 1001a/1, 1110a/1, 517a/1
i.- em 1040b/2

(6)

ilhām (Ar.) Ruhta meydana gelen ve yaratıcılığa iten coşku, içe doğma, esin

i. 134b/2

(1)

illā (Ar.) Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka

i. 1172b/2, 1174b/2, 394b/2

i. 145b/2

(4)

‘ilm (Ar.) Bilme, biliş, bilim

‘i.+ i 008a/1

‘i.+ üğdedür 897b/2

(2)

ilt - bk. ilet-

i.- di 1044a/1

i.- em 1041a/1, 755a/1

(3)

imām İslam dininde görüş ve fikirleriyle bir mezhebe öncülük etmiş olan kimse; Hz. Muhammed’den sonra din ve dünya işlerinde ona vekil olan halîfelerin unvanı

i. 104b/2

(1)

īmān (Ar.) Allah’a inanma, dini inanç

ī. 508b/2, 597b/2, 734b/2, 756b/2

ī. 650b/2

envār-ı ī. 586b/2

terk-i ī. 678b/2

ī.+ a 615b/2, 728b/2

ī.+ dan 614b/2

(10)

imdi Şimdi, bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o halde, öyle ise, binâenaleyh

i. 116a/1, 1178b/2, 418a/1, 622b/2, 707b/2, 873b/2, 912a/1, 1197a/1
(8)

imkān (Ar.) Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik olanak

i. 406a/1, 877a/1
(2)

imlā Söyleyip yazdırmak, dikte etmek
i. 155b/2
(1)

imtişāl (Ar.) Örnek olarak alıp ayak uydurma, uyma, uyulma

i.+ i 443b/2, 574b/2, 627b/2
(3)

in- Aşağıya doğru gelmek
i.- di 389a/1, 582b/2, 824a/1
i.- düm 983a/1
i.- miş 808b/2
i.- üp 830b/2, 955a/1
(7)

in‘ām (Ar.) Lutuf ve ihsanda bulunma, iyilik etme
i. oldı 67a/1
(1)

‘ināyet (Ar.) Lutuf, ihsan, iyilik
‘i. 44b/2
(1)

indür- (Yukarıdan aşağıya doğru) Gelmesini, inmesini sağlamak
i.- üp 1195b/2
(1)

inhidām (Ar.) Çökme, yıkılma, harap ve viran olma
i. 87b/2
(1)

inhizām (Ar.) Yenilme, bozulma, hezimete uğrama
i. 88b/2
(1)

ins (Ar.) İnsan
Resül-i i. 53a/1
(1)

insān (Ar.) Birey, fert
i. 515b/2, 663b/2
(2)

inşā (Ar.) Yapma, yapılma, kurma, kurulma
i. 156b/2
i. it 204b/2
(2)

intizām (Ar.) Düzgünlük, düzen, tertip

i. 102b/2

(1)

ir- 1. Belli bir yere, bir noktaya varmak, vasıl olmak, erişmek; 2. İstenen veya özlenen bir duruma, belli bir merhaleye ulaşmak, kavuşmak, nail olmak

i.- di 1051b/2, 1053a/1, 1060a/1, 1083a/1, 1087b/2, 1088a/1, 1117a/1, 115a/1, 1187b/2, 1212a/1, 399a/1, 466b/2, 651a/1, 676a/1, 737a/1, 741a/1, 782a/1, 793b/2, 829a/1, 839b/2, 861a/1, 862b/2, 871a/1, 872b/2, 938a/1, 946b/2, 978a/1, 112a/1

i.- dügidür 289a/1, 323b/2

i.- dükde 510a/1, 533a/1, 758a/1, 987a/1

i.- düm 1065a/1, 452b/2

i.- e 831a/1, 1086b/2

i.- em 789a/1, em 197b/2

i.- er 384b/2, 662b/2

i.- erdi 1093a/1, 429b/2, 937b/2

i.- erdüm 764b/2

i.- erler 827a/1

i.- erse 667a/1

i.- ıcek 703a/1

i.- ince 1082a/1, 1126a/1, 418a/1, 813b/2, 932a/1, 959a/1, 396a/1, 471a/1, 828a/1, 942a/1

i.- işe 105a/1

i.- meden 850a/1

i.- medin 1052a/1, 1089b/2, 197b/2, 872b/2, 937a/1

i.- mege 913b/2

i.- mek 30a/1, 535a/1

i.- mez 1168a/1

i.- mezse 644b/2, 877b/2

i.- miş 1174a/1

i.- miye 45a/1

i.- se 644a/1, 876a/1

i.- üp 1008a/1, 1061a/1, 1094a/1, 780a/1, 860b/2, 947a/1, 159a/1, 247a/1, 335a/1, 365b/2, 445a/1, 462a/1, 518b/2, 525a/1, 574a/1, 747a/1, 794a/1, 822a/1, 846a/1, 848a/1, 858a/1, 918a/1, 919a/1, 953b/2, 974b/2

(101)

irādet (Ar.)İrade; gönle hâkim olan istek, arzu

i. 009a/1

(1)

İrem (Ar.) Efsaneye göre Ad kavminden Şeddâd'ın cenneti yeryüzünde kurmak maksadıyla yaptığı şehrin adı olup edebiyatımızda “cennet bağı, dünya cenneti, cennet kadar güzel ve bayındır yer anlamında ve genellikle bağ-ı İrem şeklinde kullanılır

bâğ-ı İ. 1208a/1

(1)

irgür- Ulaştırmak, eriştirmek

i. 203b/2

i.- di 395b/2

i.- e 841a/1

i.- mişidi 207b/2

i.- mişidük 1052b/2

(5)

iriş- Yetişmek, belli bir yere varmak, ulaşmak

i.- di 1148b/2, 175b/2, 864b/2, 933a/1, 961a/1, 1165b/2, 324b/2, 534b/2, 582a/1, 647b/2, 648b/2, 700b/2, 828b/2, 870b/2, 879b/2, 997a/1

i.- dükde 384a/1

i.- düm 1064b/2

i.- e 888b/2

i.- en 653b/2

i.- medin 853a/1

i.- miş 1173b/2, 1010b/2

i.- üp 1089b/2, 182b/2, 696a/1, 883b/2, 906b/2

i.- ür 27a/1, 205b/2

(30)

irşād (Ar.) Bir şiiri topluluk önünde manasına, veznine uygun şekilde, sözlere ses tonu ve vurgularla etki gücü katarak yüksek sesle okuma

i. 353a/1

(1)

irtisām (Ar.) Resmi çıkma, düz bir yüzey üzerinde şekli görünme

i. 103b/2

(1)

irüş- bk. iriş-

i.- üp 799b/2, 836b/2

(2)

‘İsā (İbr.) Kur’an-ı Kerim’de Îsâ, İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil’in verildiği, Hz. Muhammed’i müjdelediği bildirilen, “Allah’tan bir ruh ve kelime” olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir.

‘İ. 66a/1

(1)

ışāl (Ar.) Ulaştırma, ulaştırılma, eriştirme, eriştirilme

ī. 822b/2, 1090a/1

ī. itdi 1120a/1

(3)

ışār (Ar.) İkrâm etme, ağırlama

ī. 1155b/2

(1)

İskender İskender-i Rûmî olarak da bilinen Makedonya kralı İskender ile ismi Kur’an-ı Kerim’de de geçen İskender-i Zülkarneyn divan edebiyatında sık kullanılan kahramanlardandır

İ.- i Çîn 379a/1

(1)

İslām (Ar.) Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık

İ. 987b/2

ceyş-i İ. 959a/1

İ.+ a 1038b/2

(3)

is(i)m (Ar.) Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad

i.- i şerifün 143a/1

i.+ inün 50a/1

(2)

isrâ (Ar.) Yürütme, gönderme; "Leyle-i isrâ Hz. Muhammed'in mîrâca çıktığı gece

leyle-i İ.+ da 95a/1

(1)

issi Sahip

i. 476a/1

(1)

iste- (Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek

i.- di 490b/2, 855b/2

i.- diler 404b/2

i.- düğini 692b/2, 803b/2

i.- r 555a/1, 603b/2

i.- se 413a/1, 641a/1

i.- yen 537a/1

(10)

istirāhat (Ar.) Dinlenme

i. 391a/1

(1)

‘ișyān (Ar.) Karşı gelme, itaatsizlik etme, baş kaldırma

ehl-i ‘i.+ a 351a/1

çirk-i ‘i.+ dan 32a/1

cürm-i ‘i.+ uñ 354a/1

(3)

iş Bir maksatla yapılan faaliyet, çalışma, amel

i. 948b/2

i.+ den 326a/1, 484b/2

i.+ e 173b/2

i.+ i 100b/2, 1129a/1, 269b/2, 321a/1, 475a/1, 619b/2, 1166b/2

i.+ i kılmak 410b/2

i.+ idür 476b/2

i.+ inden 239a/1

(14)

iş‘ār (Ar.) (Yazı ile) Bildirme

i. 765b/2, 768b/2, 774a/1

(3)

işāret (Ar.) Bir şeyi, anlatılmak istenen bir manayı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme

i.+ i kıldı 89a/1

(1)

işbu Bu işaret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu

i. 319a/1

(1)

işid- bk. işit-

i.- üp 201b/2

(1)

işig Döşemede kapı boşluğunun alt tarafına gelen kısım ve buraya soğuktan, dış etkilerden korunmak için kapı eni uzunluğunda yerleştirilen taş veya tahtadan, yüksekliği çok az çıkıntı, söve, kapı

i.+ i 130b/2, 252b/2

i.+ idür 71b/2

i.+ inden 254b/2

i.+ ünde 128b/2

(5)

işit- Kulak yoluyla duymak

i.- di 1056a/1, 172a/1, 454a/1, 730a/1, 766a/1, 832a/1, 847a/1, 886a/1, 945b/2, 968a/1, 450a/1, 489a/1, 530a/1

i.- diler 443a/1, 627a/1

i.- mişdi 1085a/1

(16)

‘işret (Ar.) İçki içme, içki

‘i. 308b/2, 804b/2

‘i. iderken 240a/1, 297b/2

(4)

it- Türkçe’de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil

i. 113b/2, 121b/2

luṭf i. 108a/1

i.- di 1148a/1, 13b/2, 159a/1

“bāb-ı şehri ‘ulūm” i.- di 104a/1

āḥir i.- di 1141a/1, 160a/1

ārām i.- di 962a/1

aşl i.- di 90a/1

ayağın i.- di 328b/2

beglik i.- di 296b/2

bend i.- di 390b/2

bicān i.- di 855a/1

cem‘ i.- di 258b/2

ceyş-i şām i.- di 906b/2

çarḥ i.- di 138b/2

çoğ i.- di 896a/1

çün i.- di 752a/1

dilşād i.- di 736b/2

dönüp i.- di 490a/1

emr i.- di 260b/2, 523a/1, 927a/1,

997b/2

eylik i.- di 296a/1

ferāmūş i.- di 635b/2

fikr i.- di 715b/2

giriftār i.- di 996a/1

giriftār i.- di 869a/1

gözli i.- di 371b/2

gūş i.- di 180a/1, 566a/1, 657a/1,

823a/1

ḥāk i.- di 1176b/2

ḥandān i.- di 1145a/1	ṭutup i.- di 340b/2
Hilāl i.- di 1071a/1	u i.- di 363a/1
ḥiṭāb i.- di 441b/2	ü i.- di 363b/2
ḥüb i.- di 654a/1	ẓāhir i.- di 160b/2
Ḥudāya i.- di 1091b/2	zeyn i.- di 577a/1, 739a/1
ḥücüm i.- di 935a/1	zindān-ı Pervān i.- di 639b/2
ḫatup i.- di 1104b/2	i.- diler 1170a/1, 995b/2
maḥbūb i.- di 654b/2	çün i.- diler 629a/1
mazhar-ı ‘adl i.- di 102a/1	ġazāle i.- diler 631a/1
mecrūḥ i.- di 958b/2	ḥabs i.- diler 630b/2
mengüş i.- di 180b/2, 657b/2	Ḥudāya i.- diler 1128a/1
mey-i Mihr i.- di 612b/2	zeyn i.- diler 1109a/1
Mihr i.- di 595a/1	‘urūc i.- diyse 66a/1
Mihrin i.- di 774a/1	i.- dügi 1018a/1, 1070b/2, 255b/2,
Mihrün i.- di 786a/1	378b/2, 761a/1, 960b/2
naẓar i.- di 583b/2	i.- dügidür 1159b/2, 513b/2,
nidā i.- di 856a/1	528b/2, 660b/2, 708b/2, 751b/2, 874b/2
niyāz i.- di 902a/1	aṇa i.- dügidür 967b/2
nūş i.- di 823b/2	da‘vet i.- dügidür 261a/1
‘afv i.- di 354b/2	du‘ā i.- dügidür 277b/2
‘aşk i.- di 670a/1	Māhuṅ Ī.- dügidür 904b/2
‘azm i.- di 1083b/2, 539b/2	Mihr-i mehrūḥsār i.- dügidür
‘iṣāl i.- di 1120a/1	765b/2
ol i.- di 13a/1	naṣīḥat i.- dügidür 261b/2
pelengi i.- di 373b/2	‘azm-i rāḥ i.- dügidür 283b/2
pertāb i.- di 850b/2	i.- dügüm 48b/2
Pervān i.- di 441a/1	i.- dügümdür 1206b/2
rūşen i. 366b/2	firār i.- dük 1049b/2
seyr i.- di 94a/1	diyüp i.- dükçe 681a/1
şeh i.- di 391a/1	ġurūb i.- dükçe 161b/2
şehādet i.- di 186b/2	içün i.- dükçe 432a/1
şehrin i.- di 295b/2	i.- dükde 110b/2
şemşīr i.- di 848b/2	naẓar i.- dükde 436a/1
terk i.- di 332a/1	derc i.- düm 1216a/1

helāk i.- düm 1065b/2
hāşıl i.- dūñ 1133b/2
re‘īs i.- dūñ 49b/2
vāşıl i.- dūñ 1133a/1
nikāh i.- dūrđi 1105b/2
terk i.- dürem 734b/2
i.- dürmış 304b/2
beni i.- me 1205b/2
çarh i.- medi 1193b/2
meyl i.- medüm 1005b/2
yaluñuz i.- medüm 971b/2
i.- mege 712a/1, 712b/2
i.- mek 136a/1
halāş i.- mek 1073a/1
setr i.- mek 603b/2
meyl i.- mem 1006a/1
i.- meye 151b/2
meyl i.- meyicek 558a/1
i.- meyüp 959b/2
cevre i.- meyüp 880a/1
terk i.- meyüp 679b/2
olur i.- mez 11b/2
şerh i.- mez 515b/2
zeyn i.- miş 982b/2
Hilāl i.- mişđi 221a/1
hükñ i.- mişđi 214b/2
kul i.- mişđi 224b/2
ol i.- mişđi 431b/2
zeyn i.- mişđi 302a/1
‘azīz i.- mişdür 131a/1
i.- mişler 387b/2
i.- se 003a/1, 127b/2, 461a/1,
82b/2
cem‘ i.- se 429a/1

kim i.- se 222a/1, 226a/1
nīzesin i.- se 463a/1
pertāb i.- se 464a/1
sāhir-i ‘aşk i.- se 669a/1
sihr i.- se 570a/1
pāk i.- señ 32a/1
dōst i.- sün 526a/1
Huđā i.- sün 493a/1
hurūşa i.- sün 202b/2
vaşf i.- sün 35a/1
yeg i.- sün 278b/2
beyān i. 230b/2, 893a/1
cebr i. 651b/2
fıkr i. 475a/1
inşā i. 204b/2
ķabül i. 1073b/2
naşīb i. 1134b/2
nihān i. 892a/1
‘afv i. 345a/1
‘ayān i. 892b/2
‘azm i. 275b/2
şabr i. 535b/2, 651a/1, 884a/1
seyr i. 203a/1
(181)

itdür- “Başkası vasıtasıyla yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak” anlamında yardımcı fiil

sāz-ı ‘aşka i. 201a/1
beni i.- di 1003b/2
terk i.- em 756b/2
mürg-ı baharı i.- ür 20b/2
(4)

i'tiṣām (Ar.) Dinin emir ve hükümlerine dört elle sarılıp yasak ve günahlardan kaçınma

i. 110b/2

(1)

itmām (Ar.) Bitirme, tamamlama

i. 196a/1

(1)

i'tā (Ar.) Verme, verilme

i. oldı 67b/2

(1)

iṭlāk (Ar.) Salıverme, bırakma, koyuverme

i. 514b/2

i. idem 754a/1

i. idesin 725a/1

i. idüp 724b/2

(4)

iyi Beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan

i. 317b/2

(1)

iyliğ Maddî bir karşılık beklemeden insani duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan

i.+ ine 186b/2

(1)

‘izām (Ar.) Büyüklük, ululuk

ḥalk-ı ‘i.+ uḡ 63a/1

(1)

‘izār (Ar.) Yanak

‘i.+ ı 234b/2

‘i.+ ın 1013b/2

(2)

i‘zāz (Ar.) Ağırlama, ikram etme, saygı gösterme

i. 501a/1, 746b/2

i. idesin 724b/2

(3)

iẓhār (Ar.) Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, aşikâr etme

i. 159a/1, 785b/2

(2)

‘izz (Ar.) Kıymet, değer

‘i. 1100a/1, 565b/2

(2)

‘izzet (Ar.) Hürmet, saygı, ikram

‘i. 544a/1

Serîr-i ‘i. 492b/2

‘i.+ ile 1040a/1, 1112a/1

‘i.+ le 754b/2

celal-i ‘i.+ üḡ 28b/2

(6)

jāle (Far.) Sabahları yaprak ve
çiçeklerde görülen su damlaları, çiy,
şebnem

mey-i j. 244b/2

(1)

k'al- Ki almak

k.- up 1040a/1

(1)

k'ey Ki ey

k. 651a/1, 700b/2

(2)

k'id- Ki etmek

k.- e 952b/2

k.- ecekdür olursa 1198b/2

k.- er 1137b/2

k.- ersen 1021a/1

k.- üp 1113b/2, 196a/1

(6)

k'ol- Ki olmak

k. 441a/1

k. 735b/2

k.- a 636a/1, 642a/1, 672a/1

k.- asın 1194b/2

k.- dı 199a/1, 748a/1

k.- up 954b/2

k.- ur 1013b/2

(10)

kabā (Ar.) Üste giyilen elbise, önü
daima açık duran kaftan, cüppe

ķ. 1177a/1

ķ.+ dan 628a/1

ķ.+ lar 504a/1

(3)

ķabūl (Ar.) Bir şeye isteyerek veya
istemeyerek peki deme, razı olma,
muvafakat etme

ķ. eylerse 692a/1

ķ. eylerseñ 790a/1

ķ. it 1073b/2

(3)

ķaç- Kurtulmak için süratle
uzaklaşmak

ķ.- up 907b/2

(1)

ķaçan Ne vakit, ne zaman ki

ķ. 273b/2, 36a/1

ķ. 119a/1, 210a/1, 210b/2, 429a/1

(6)

ķadd (Ar.) Boy

ķ.- i şimşād 467a/1

ķ.+ in 82b/2

naħl-ı ķ.+ inden 1123b/2

naħl-i ķ.+ inden 695b/2

(4)

ķadeħ (Ar.) İçki içmekte kullanılan
küçük bardak, cam, piyale

ķ. 313a/1

(1)

ḳadem (Ar.) Ayak, adım

ḳ.- rence 724a/1

(1)

ḳādī (Ar.) İslam hukukuyla yönetilen devletlerde halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü davayı halletmek üzere devlet tarafından tayin edilen memur

ḳ.- ī envā^c -ı ḥācāt 46a/1, 341a/1

(1)

ḳadīm (Ar.) Geçmiş uzun zamana dayanan, eski

Kelām-ı Ḳ.+ i 103a/1

(1)

Ḳādir (Ar.) “Her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudretine hiçbir sınır olmayan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

Ḳ. 006a/1, 21b/2

(2)

ḳadr (Ar.) Değer, kıymet

k. 416b/2

ḳ.+ i 64b/2

(2)

ḳadr (Ar.) Kadir gecesi

leyl-i Ḳ. 908a/1

Ḳ. ola 802b/2

(2)

Ḳāf (Ar.) Anka kuşunun yaşadığı ve yeryüzünü çepçevre kuşattığı kabul edilen efsânevi dağ

Ḳ.+ ina 30a/1

(1)

kāfer bk. kāfir

k. 1041b/2, 987b/2

Pervîn-i k. 456a/1, 603a/1, 624a/1

(5)

kāfir (Ar.) Allah’ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed’in peygamberliğine ve Allah’tan getirdiklerine inanmayan yâhut bunlardan birini inkâr eden kimse

k. 708a/1

k. kıılmağa 714b/2

(2)

kāḥ (Far.) Köşk, kasır, kule gibi yüksek bina

k.- ı Pervîni 378b/2

(1)

ḳāhirāne (Ar.) Kahredici bir şekilde

ḳ. 1154a/1, 438a/1, 458a/1, 818a/1, 949b/2

(5)

ḳahr (Ar.) İnsanın içine işleyen derin üzüntü, sıkıntı, keder

ḳ.+ ı 38a/1

baħr-ı k.+ uñdan 31a/1

(2)

k.- ur 61b/2, 315b/2

(18)

kā'im (Ar.) Devam eden, sürüp giden,
var olan

k. 13a/1

(1)

kāl (Ar.) Söz, laf

k.+ a 170a/1

(1)

kā'ināt (Ar.) Yaratılmış şeylerin hepsi,
yer gök bütün varlıklar ve bütün
mahlukat, âlem, evren

Faħr-i K. 107b/2

ħalk-ı k. 142a/1, 91a/1

k.+ ı 90a/1

k.+ uñ 177a/1

(5)

kālb (Ar.) İman, sevgi ve nefretin, iyi
ve kötü bütün duyguların, anlayış, duyuş,
seziş yeteneklerinin kaynağı olduğu kabul
edilen, insanın manevi varlığının
merkezi, gönül

k.+ i 101a/1, 546b/2

kīse-i k.+ ine 83b/2

(3)

kākı- Öfkelenmek, kızmak

k.- yuban 624b/2

k.- yup 460a/1

(2)

kāldur- Bulunduğu yerden yukarıya
doğru hareket ettirmek

k.- up 741b/2

(1)

kāl- (Olduğu yerde ve olduğu halde)
Durmak

k.- a 1079b/2, 99b/2, 166b/2

k.- dı 1024a/1, 440b/2, 894b/2,

95a/1

k.- dum 900a/1, 900b/2

k.- ısar 24b/2

k.- mamış 1174b/2

k.- mamışdı 1161b/2

k.- miş 1011a/1, 56b/2

k.- mişdı 854b/2

k.- sun 201b/2, 493b/2

kālķ- Oturur veya yatar durumdan
çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak,
ayaküstü durmak

k.- up 278a/1, 807a/1

(2)

kām (Far.) Arzu, meram, maksat

k.- ı Pervān 469a/1

k. 122b/2, 399a/1, 602a/1,
641a/1, 723a/1, 977a/1, 99b/2

k. iden 195a/1

k.+ ı 003a/1

k.+ ina 764b/2

k.+ ını 1116b/2

(12)

kām-bīn (Far.+Far.) Bahtiyar,mutlu

Meh-i k.- bīn 277a/1

(1)

ķamer (Ar.) Ay, mah

mihr-i ķ. 887a/1

ķ.- manẓar 217a/1

ķ.- rū 1014a/1, 804b/2, 820a/1

ķ.- ruķ 857a/1

Mihr-i ķ.- ruķ oldı 878a/1

ķ.- tāk 1101b/2, 117b/2, 307b/2,

809b/2, 969b/2

(12)

ķamerveş (Ar.+Far.) Ay gibi

ķ. 349a/1

(1)

kām-kār (Far.+Far.) İsteğine kavuşmuş,

devlet ve ikbal sahibi

k. 135a/1

şāh-ı k. 149b/2

k. ol 512b/2

(3)

ķamu Bütün, hep

ķ. 354b/2, 761b/2, 1132b/2,

1189b/2, 342a/1, 342b/2, 403b/2, 63a/1,

664a/1, 75b/2, 949b/2

ķ.+ dan 60b/2

ķ.+ sı 234a/1

ķ.+ sını eyledi 455b/2

(14)

kān (Far.) Bir şeyin çok bol

bulunduğu yer veya kimse, kaynak,

memba

gevher-i k.- ı belāgat 70b/2

k.- ı ferāset 559a/1

k.- ı firāset 266a/1

k.- ı luţf 254a/1

k.- ı şehāya 67b/2

k.+ ı 102a/1

(6)

ķan Kan, plazma ve kan yuvarlarından

meydana gelen ve damarların içinde

dolaşarak vücut dokularını besleyen

kırmızı renkli sıvı

ķ. 191b/2, 819b/2

ķ.+ ın 481b/2

(3)

ķand (Far.) Şeker, şeker kamışı usâresi

ķ. 359a/1

(1)

ķanda Nerede

ķ. 233a/1, 244a/1

(2)

ķanı Hani, nerede

ķ. 1033a/1, 170b/2, 192a/1,

1193a/1

(4)

ķankı Hangi

ķ. 668a/1, 991a/1

ķ.+ sına 460a/1

(3)

ķapla- Bir Őeyin dıř yűzűnű bařka bir madde ile űrtmek

ķ.- mış 982a/1

(1)

ķapu Kapı, bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer

ķ.+ a 110b/2, 47b/2

ķ.+ da 146b/2, 282a/1, 1046b/2,

784b/2

ķ.+ dan 343a/1, 46b/2

ķ.+ dur 254a/1

ķ.+ sı 71a/1

(10)

ķār (Far.) Bir iş sonucunda elde edilen fayda, çıkar

ķ.- ı ayrı eyleyűp 173a/1

ķ. 1147a/1, 798a/1, 843b/2

ķ.+ dan idűp 998a/1

ķ.+ dur 1185a/1

ķ.+ a 699b/2

ķ.+ ı 1131a/1, 474b/2, 476b/2, 643a/1

ķ.+ ını 42b/2

(12)

ķara Kűműr rengine de olan, siyah renkli

ķ. 1180b/2, 371b/2

(2)

ķarār (Ar.) Bir iř veya mesele hakkında verilen kesin hűkűm

ķ. eyle 830a/1

(1)

ķarīn (Ar.) Yakın, karib

ķ.- i Hāzreti 73a/1

(1)

ķarn (Ar.) Devir, vakit, zaman, ağ

ķ.+ uűdur 486b/2

(1)

ķarřu Karřı, bir Őey, yer veya kimsenin yűz tarafının ilerisi

ķ. 1014b/2, 225b/2, 500b/2

ķ.+ sında 744b/2

ķ.+ sından 435b/2

(5)

ķasd (Ar.) Niyet, istek, amaç, gaye

ķ.+ ına 473a/1

(1)

ķāse (Far.) ini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanak

ķ.+ lerdűr 29b/2

(1)

kaşide (Ar.) Beyit sayısı 15'den az olmayan, belli bir maksatla ve bilhassa birini veya bir şeyi övmek için aruz vezniyle yazılmış, bütün beyitlerinin ikinci mısrası ilk beyitle kafiyeli manzume

ķ. 134b/2

(1)

kaşr (Ar.) Köşk, küçük saray, kâşâne

ķ.- ı hūb 423b/2

ķ.- ı Mihre 1083b/2

ķ.- ı vīrān 1192b/2

ķ.+ ı 1197a/1

künc-i ķ.+ ı 873a/1

ķ.+ ına 1120b/2, 1152a/1, 335a/1, 736b/2, 781b/2

cennet-i ķ.+ ına 676a/1, 737a/1, 782a/1

ķ.+ ında 337a/1, 804a/1, 871b/2

ķ.+ ından 824a/1

ķ.+ uma 1040b/2, 1041a/1, 754b/2, 755a/1

ķ.+ una 1043b/2, 1044a/1

(23)

kaş Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar

ķ.+ ı 461a/1

(1)

kaşan- (Büyük baş hayvanlar) Durup işlemek

ķ.- ur 819b/2

(1)

ķat- (Bir şeyin içine, üstüne veya yanına miktar veya niteliğini değiştirecek bir şey) Koymak, ilâve etmek, eklemek

ķ.- dı 861b/2

ķ.- up 1124b/2, 696b/2

ķ.- up itdi 1104b/2

(4)

ķatı Haşın, sert, kırıcı, acı

ķ. 388b/2, 900a/1, 944b/2, 478b/2

(1)

kātīb (Ar.) Bir resmî dairede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı

k. 156a/1

(1)

ķātīl (Ar.) Cana kıyan, birini öldüren kimse

zehr-i ķ. 823b/2

(1)

ķat' ā (Ar.) Asla

ķ. 397b/2

(1)

ķatre (Ar.) Damla

ķ. 32b/2, 1031b/2

ķ.+ ce 876a/1

ķ.+ dūr 31a/1, 39a/1

(5)

ḳavl (Ar.) Söz, kelim, anlaşma

ḳ.- i cānbaḥşı 886a/1

ḳ.- i feruḥ 115a/1

ḳ.- i ḡaybı 327a/1, 539a/1

ḳ.- i ḡaybı eyledi 704a/1

ḳ.- i ṭıbi 284a/1

ḳ.+ i 168a/1, 454a/1

ḳ.+ üḡ 1073b/2, 672b/2

ḳ.+ üḡe 100b/2

(11)

ḳavs (Ar.) Yay, yay biçiminde olan şey

ḳ.+ a 1062a/1, 850b/2

ḳ.+ ile 851b/2

(3)

ḳavseyn (Ar.) İki kavis arasında; Miraç gecesinde Hz. Muhammed'in Allah'a yakınlık derecesini anlatır

ḳ. 66b/2

(1)

ḳayd (Ar.) Yazıya geçirme, yazma, kaydetme işi

ḳ. 20a/1, 274a/1, 372a/1, 971a/1

(4)

Ḳayyūm (Ar.) “Kendi zatı ile kaim olan, varlığında ve varlığının devâmında her şey kendisine muhtaç olduğu halde kendisinin hiçbir şeye ihtiyacı olmayan,

bütün mahlûkatı var kılıp varlığını devam ettiren” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

Ḳ. 897a/1, 901a/1

(2)

ḳazā (Ar.) Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi

ḳ.- yı āsmānī 466b/2

ḳ.- yı āsumānī 862b/2

tīr-i ḳ.+ dur 1172a/1

ḳ.+ ya 1172b/2

(4)

kebg (Far.) Keklik

k. 372b/2

(1)

kebūter (Far.) Güvercin

k. eyledi 372b/2

(1)

kef (Far.) Köpük

k. 31b/2

(1)

keff (Ar.) Elin iç kısmı, el ayası, avuç

k.+ in 147b/2

(1)

kef- pāş (Far.+Far.) Köpük saçan

k.- 17b/2

(1)

kej- (Far.) Eğri, çarpık

k.- naẓar 138a/1

(1)

kelām (Ar.) Tek kelime veya

kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade

k.- ı Pervīni 604b/2

k. 89b/2, 96b/2

k. 11a/1

k.+ ı 55b/2, 566a/1, 823a/1

(7)

Kelām- ı **Ḳadīm** (Ar.+Ar.) Kur'an-ı
Kerim

K.+ ı 103a/1

(1)

kelb (Ar.) Köpek

k. 848a/1

(1)

Kelīm (Ar.) Kendisine söz söylenen,
hitap edilen kimse [Tur dağında
Cenabıhakk'ın kendisine hitap etmiş
olması sebebiyle Hz. Mûsâ'ya lakap
olmuştur]

K. 64a/1

(1)

kem (Far.) Kötü, değersiz; eksik

k. 317b/2, 96a/1

(2)

kemāhī (Ar.) Olduğu gibi, tam manasıyla
hakkıyla

k. 35a/1, 79a/1, 904b/2

(3)

kemāl (Ar.) En olgun, en yetişkin
döneminde olma, olgunluk;
mükemmellik, tamlık

k.- i ḳudretün 28a/1

k.+ e 1168a/1, 780a/1

‘aḳl-ı k.+ e 606a/1

k.+ i 227b/2

(5)

kemān (Far.) Eğri, kavisli, yay gibi ince

k. 229a/1

(1)

kemend (Far.) Uzaktaki bir kimseyi veya
şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu
ilmikli ip

k.+ in 464a/1

(1)

kemer (Ar.) Bele bir kere dolandıktan
sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı

k. 585a/1, 75a/1

(2)

kemīne (Far.) 1. Az; 2. Hakir, aciz,
zavallı k. 1046b/2, 972a/1

(2)

kemlig (k) (Far.) Kötülük

k.+ e 269b/2

(1)

kemlüg bk. kemlig(k)

k.+ üñ 555a/1

(1)

kemter (Far.) Çok değersiz, çok aşağı,
pek itibarsız, en hakir

k. 131b/2

(1)

Ken'ân Hz. Yakub'un memleketi, Filistin

Yûsuf-ı K. 733a/1

(1)

kend (Soğd.) Kent

k. 496b/2

k.+ e 957a/1

k.+ ün 635b/2

k.+ üñ 494b/2

(4)

kendü Kendi, kişinin öz varlığı, zatı

k. 421a/1, 544b/2, 560b/2, 944a/1,

986a/1

k.+ m 1036b/2, 995a/1

k.+ mi 1037a/1

k.+ n 159a/1, 468a/1, 746a/1

k.+ nüñ 412a/1

k.+ ñ 892b/2

k.+ sine 293b/2

k.+ ye 215b/2, 688a/1, 94b/2

(17)

kendüzi (Kendi özü) Kendisi

k.+ n141b/2

k.+ ni 507b/2, 745b/2

(3)

kenîz (Far.) Cariye, halayık

k. olam 1046b/2

(1)

kerâmet (Ar.) Bir ermişin, Allah'ın

kendisine yakın kullarına lutfettiği

olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya

koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiatüstü

iş, harikulade hal

k. 51b/2

(1)

kerem (Ar.) (Ar.) Lutuf, iyilik,

merhamet, ihsan

k. kıl 1134a/1, 1205a/1, 121b/2

k. oldı 75a/1

(4)

Kerîm (Ar.) "Vaadini yerine getiren, çok

verici, lutuf ve ihsanı bol, kendisine

sığınanı geri çevirmeyen" anlamında

esmâ-i hüsnâdandır

K.- i ferd-i Bîçün 1134a/1

(1)

kerre (Ar.) Defa, kez, sefer

k. kılup 1145b/2

(1)

kes- Bir şeyden mahrum etmek, artık vermemek

k.- erdi 236b/2

(1)

ketb (Ar.) Yazmak işi, yazma

k. olan 1215a/1

k. olunur 114a/1

(1)

kevkeb (Ar.) Yıldız

mānend-i k. 359b/2, 362b/2

mişl-i k. 400b/2, 507b/2, 745b/2,

921b/2

(6)

kevkebe (Ar.) Debdebe, tantana, ihtişam, gösteriş

k.+ yle 565a/1

(1)

kevn (Ar.) Varlık, vücut, mevcudiyet

k.+ üñ 57a/1, 58b/2

(1)

kevneyn (Ar.) İki âlem (dünya ve ahiret)

k. 11a/1

(1)

kevşer (Ar.) Cennette bir nehir veya havuz

āb-ı k. 218a/1

sākī-i k.+ dür 104b/2

(2)

key (Soğd.) Pek, çok, iyice, gayet

k. 431a/1, 530b/2

(2)

keyvān (Far.) Zuhâl gezegeni, Satürn

mişl-i K. 639a/1

(1)

kez Defa, kere, sefer

k. 1002b/2, 1026b/2, 1175b/2,

319b/2, 595b/2

(5)

ķibāb (Ar.) Kubbeler

ķ. 29b/2

(1)

ķıl- Etmek, eylemek, yapmak

ķ. 111b/2, 116a/1, 166a/1, 39b/2,

900a/1

āyīne ķ. 511b/2

baña ķ. 195b/2

cem^c ķ. 103a/1

du³ā-yı šāhla ķ. 1212b/2

eṭrāf-ı çine ķ. 274b/2

ğazādan ķ. 266b/2

gūş ķ. 199a/1

ḡayr-ı ḡalef ķ. 178b/2

ḡazer ķ. 1200b/2

ihlāk ķ. 483b/2

kerem ķ. 1134a/1, 1205a/1,

121b/2

luṭf k. 190b/2
maḳbūl-ı sulṭān-ı cihān k.
1211b/2
perdesinden k. 206b/2
temāṣā k. 664b/2
k.- a 716b/2, 1198b/2, 759b/2,
801b/2640a/1, 617a/1, 1022b/2
biri k.- a 353b/2
dīninden k.- a 557b/2
me'vā k.- a 187b/2
k.- am 1021b/2, 1041b/2, 732b/2,
733b/2, 789b/2, 783b/2
k.- an 899b/2
k.- andur 666b/2
k.- asın 724a/1
k.- avuz 497b/2
k.- dı 100a/1, 1077b/2, 10a/1,
1128b/2, 127a/1, 294a/1, 329a/1, 552b/2,
72b/2, 747b/2, 858a/1
bīnūr k.- dı 355b/2
k.- dı 622a/1
cūṣ k.- dı 256b/2
çü k.- dı 1075a/1
çün k.- dı 1020a/1
da'vet k.- dı 962b/2
deṅlū k.- dı 515a/1
dün k.- dı 961b/2
dünyāy k.- dı 955b/2
ğazālī k.- dı 684b/2
gehī k.- dı 363a/1, 363b/2
gibi k.- dı 680b/2
gūṣ k.- dı 256a/1, 327a/1
gūlgūn k.- dı 1181a/1
güm k.- dı 398a/1

ḥalkımı k.- dı 1102b/2
ḥamle k.- dı 989b/2
İçinden k.- dı 1071b/2
işareti k.- dı 89a/1
ki k.- dı 42b/2
kimi k.- dı 1146a/1
kimini k.- dı 958a/1
la'lin k.- dı 1047b/2
Māhuṅ k.- dı 822b/2
mehlikāya k.- dı 1042b/2
Mihrin k.- dı 768b/2
miṣbāḥ-ı mihri k.- dı 520a/1
'āciz k.- dı 907a/1
'ālemi k.- dı 1082b/2
'askerle k.- dı 933b/2
'azīmet k.- dı 996b/2
pes k.- dı 332b/2
pürhūn k.- dı 1181b/2
red k.- dı 626a/1
şirişkin k.- dı 1144b/2
taḥsīn idüp k.- dı 284b/2
vü k.- dı 1023a/1
yayın k.- dı 852b/2
cūṣ k.- dı İdüp 327b/2
k.- dı 138a/1
k.- dılar 1002a/1, 1098a/1, 93a/1
dün k.- dılar 399b/2
üstine k.- dılar 468b/2
k.- duğıdur 1094b/2, 594b/2,
448b/2, 785b/2
k.- dum 1065a/1, 193a/1, 43a/1
dün k.- dum 977b/2
nazar k.- dum 1008b/2
sa'y k.- dum 976b/2

ķ.- duŋ 121a/1, 144b/2	ķ.- ur 136b/2, 585b/2, 1116b/2,
ķü ķ.- duŋ 843a/1	669b/2
ķızın ķ.- durdı 1006b/2	meşreb ķ.- ur 317b/2
ķ.- madı 1195b/2	ķ.- uram 723b/2
dilin ķ.- madı 320b/2	ķ.- urdı 1125b/2, 225b/2, 1151b/2,
kimesne ķ.- madı 856b/2	212b/2, 308b/2, 463b/2, 464b/2, 804b/2,
ķ.- madın 475a/1	881b/2, 941b/2, 570b/2, 1156b/2,
ķ.- maduķ 1126b/2	1061b/2,
ķ.- mağ 708a/1	235b/2, 1153b/2
meger ķ.- mağ 778a/1	ķ.- urven 267a/1, 324a/1, 862a/1
kāfir ķ.- mağa 714b/2	(179)
ķ.- mağičün 544a/1	
işi ķ.- maķ 410b/2	ķıldur- Kılmak işini yaptırmak
ķ.- mayup 181a/1	ķ.- up 1003a/1
ķ.- maz 1167b/2	(1)
ķ.- mışdı 244b/2, 300b/2, 572b/2	
bülbüli ķ.- mışdı 1163b/2	ķılıķ Kın içine konup bir kayışla bele
geçüp ķ.- mışdı 1096b/2	takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz,
güni ķ.- mışdı 221b/2	uzun kesici silah
Ĥudā ķ.- mışdı 571a/1	ķ. 991a/1
meşāmm-ı şāmı ķ.- mışdı 301b/2	(1)
ķ.- mıya 148a/1	
ķ.- sa 009a/1, 1136a/1, 69a/1,	ķır- Öldürmek
885b/2	ķ.- arlar 959b/2
ĥurrem ķ.- sa 1137b/2	(1)
tīğ ķ.- sam 992a/1	
ķ.- sun 525b/2	ķırķ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden
ki ķ.- sun 167b/2	önce gelen sayının adı
ķ.- up 670b/2, 689b/2, 774b/2,	ķ. 444a/1
871b/2, 695a/1, 999a/1, 1124a/1, 971a/1	(1)
kerre ķ.- up 1145b/2	
rekʿat ķ.- up 340a/1	ķışsa (Ar.) Kısa hikâye, ibretli hikâye,
şeb ķ.- up 942a/1	fıkra, rivâyet
ķ.- updur 253b/2	

ķ. 1207b/2, 157a/1, 166a/1,
174b/2, 182a/1, 325a/1, 764a/1, 767a/1
ķ.+ dan 613a/1, 614a/1
ķ.+ nuŋ 181b/2
ķ.+ sını 1071a/1
ķ.+ sından 893a/1
ķ.+ sındandır 960b/2
ķ.+ ya 1206a/1
ķ.+ yı idüp 176b/2
ķ.- y-ı 196a/1
(17)

ķış Kış, 22 Aralık'ta başlayıp 21
Mart'ta sona eren, sonbahar ile ilkbahar
arasındaki yılın en soğuk mevsimi

ķ.+ ı 1129b/2
(1)

ķıř'a (Ar.) Dörtlük
ķ.- i tārīḥ idüp 183b/2
(1)

ķıyām (Ar.) Ayağa kalkma, ayakta
durma
ķ. 93b/2
(1)

ķız Dişi cinsten olan evlat
ķ.+ ı 1007a/1, 708b/2
ķ.+ ı 716b/2
ķ.+ ın ķıldurdı 1006b/2
ķ.+ uŋ 503b/2
(5)

ķi (Far.) İki cümleyi sebep, sonuç
vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine
bağlayarak birleşik cümle hâline getiren
bağlaç

k. 001a/1, 006a/1, 006b/2, 008a/1,
100a/1, 1028b/2, 103a/1, 104a/1,
1064a/1, 106a/1, 108b/2, 109a/1, 10a/1,
10b/2, 1114b/2, 114a/1, 1158a/1,
1174a/1, 1174b/2, 1178b/2, 1198a/1,
1213a/1, 1215b/2, 128a/1, 135b/2,
139a/1, 144a/1, 145b/2, 149b/2, 153a/1,
153b/2, 155b/2, 184a/1, 187a/1, 188b/2,
190a/1, 204a/1, 21a/1, 21b/2, 281a/1,
296a/1, 312b/2, 315a/1, 352b/2, 355a/1,
361a/1, 37a/1, 394b/2, 41a/1, 476a/1,
514a/1, 621a/1, 622b/2, 650b/2, 707b/2,
78b/2, 791b/2, 816a/1, 835a/1, 83b/2,
84a/1, 86a/1, 884a/1, 894a/1, 911a/1,
91a/1, 92b/2, 008b/2, 1001b/2, 1009a/1,
1029b/2, 1033b/2, 1037b/2, 1058a/1,
1074a/1, 1079b/2, 1098b/2, 1108b/2,
1110b/2, 1128b/2, 1130b/2, 1145b/2,
1146b/2, 1147b/2, 1167b/2, 1168b/2,
1195b/2, 1202b/2, 1207b/2, 1208b/2,
122b/2, 125b/2, 131b/2, 161a/1, 165a/1,
166b/2, 174b/2, 204b/2, 227b/2, 232b/2,
23b/2, 259b/2, 267b/2, 281b/2, 294b/2,
312a/1, 319b/2, 320b/2, 345b/2, 349b/2,
353b/2, 393b/2, 427b/2, 439b/2, 480b/2,
486b/2, 488b/2, 496a/1, 498b/2, 515b/2,
517b/2, 529b/2, 549b/2, 565a/1, 571b/2,
584a/1, 585b/2, 598a/1, 609a/1, 610b/2,
621b/2, 62b/2, 716a/1, 724a/1, 746b/2,
754a/1, 819b/2, 827b/2, 844a/1, 845b/2,

852b/2, 858b/2, 875b/2, 882b/2, 901a/1,
908b/2, 918b/2, 925b/2, 930b/2, 948b/2,
951b/2, 965b/2, 981a/1, 982b/2, 42b/2,
167b/2, 1183a/1, 168a/1, 184b/2

(159)

kibriyā (Ar.) Büyüklük, ululuk, azamet

k.+ nūn 30a/1

(1)

kiçi Küçük

k. 265a/1

k.+ ye 316a/1

(2)

k'id- Ki etmek

k.- er 885b/2

(1)

kilisā Far.) Kilise kelimesinin eski
metinlerde ve sözlüklerde geçen şekilleri

k.+ lar 87b/2

(1)

kim Hangi kimse; Ki

k. 003a/1, 007a/1, 009a/1,
1007a/1, 1039a/1, 1045a/1, 1056b/2,
1067a/1, 1086a/1, 1116a/1, 1157a/1,
116a/1, 1170a/1, 1217a/1, 129a/1,
130a/1, 133a/1, 141b/2, 169a/1, 171a/1,
179a/1, 179b/2, 187b/2, 188a/1, 192a/1,
216a/1, 223a/1, 228a/1, 230b/2, 241a/1,
250a/1, 251b/2, 269b/2, 26a/1, 273a/1,
27a/1, 282b/2, 29a/1, 29b/2, 354a/1,

354b/2, 385a/1, 393a/1, 41b/2, 436b/2,
455a/1, 481b/2, 532a/1, 538a/1, 562b/2,
57a/1, 606a/1, 618b/2, 652a/1, 663a/1,
665a/1, 669a/1, 671a/1, 711a/1, 743a/1,
750a/1, 756a/1, 760b/2, 769a/1, 771a/1,
773b/2, 811a/1, 829a/1, 841a/1, 856a/1,
865b/2, 885b/2, 888a/1, 896b/2, 898b/2,
900a/1, 907a/1, 915a/1, 965a/1, 966a/1,
987a/1, 99a/1, 005b/2, 1017b/2, 123b/2,
190a/1, 447b/2, 555a/1, 59b/2, 82b/2

k. eylese 315a/1

k. ide 1209a/1

k. itse 222a/1, 226a/1

k. ola 655a/1

k. olam 1058b/2, 833b/2

k.+ dür 37a/1, 442a/1, 78b/2

k.+ e 1065b/2, 1171a/1, 413a/1,
462a/1, 464a/1, 1202a/1, 129a/1, 225a/1,
27a/1, 409a/1, 461a/1, 570a/1, 641a/1,
669a/1, 1061a/1

k.+ üñ 958b/2

(116)

kimesne Kimse

k. idemezdi 1062b/2

k. kılmadı 856b/2

(2)

kimi Bahsedilen kimse veya şeylerden
yalnız bir kısmını kastetmek için tekrar
edilerek kullanılır; Bazı

k. 1136a/1, 1137b/2, 542b/2,
550a/1, 885b/2, 957a/1, 1103b/2,
1145a/1, 319a/1, 550a/1, 957a/1

k. kıldı 1146a/1
k.+ ni kıldı 958a/1
k.+ si 1103b/2, 550b/2, 957b/2,
550b/2
(18)

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu
belirtilmeyen bir şahıs
k. 1000a/1, 1016a/1, 73b/2,
857a/1, 953a/1
k.+ ye 414a/1
(6)

kimsene Kimse
k. 126b/2
(1)

kīn (Far.) Gizli düşmanlık, garaz,
buğz
k. 479a/1, 825b/2
(2)

kinār (Far.) Kucak, kucaklama
k. 811a/1
k.+ ma 1122b/2
(2)

kirām (Ar.) Soyu temiz, soylu kimseler,
şerefli ve ulu kimseler
k.+ uñ 63b/2
(1)

Kirdgār (Far.) Allah, Tanrı
K. 102a/1

zıll-ı K. 142b/2
(2)

kīse (Far.) Kese
k.- i qalbine 83b/2
(1)

kişi İnsan, kimse, şahıs
k. 1013a/1, 269a/1, 1067b/2,
334b/2

k.+ den 709a/1
k.+ dūr 476a/1
k.+ nūñ 867b/2
k.+ ye 109a/1
(8)

kişver (Far.) Memleket, ülke
k.+ inūñ 776b/2
k.+ inin 264b/2
(2)

kitāb (Ar.) Herhangi bir konuda
yazılmış manzum veya mensur eser
k. 1215a/1, 34b/2
k.+ ın 1107a/1
(3)

kitāb (Ar.) Allah tarafından vahiy
yoluyla peygamberlere indirilen Zebur,
Tevrat, İncil ve Kur'an
K. 114b/2
(1)

ko- Koymak

ķ.- dı 329b/2, 1175b/2, 548b/2,
739b/2

ķ.- ma 108a/1, 109b/2, 511b/2

ķ.- madı 1126b/2

ķ.- maŋ 869b/2

ķ.- maz 414b/2

ķ.- mış 439a/1

ķ.- rdı 712b/2

(12)

ķodurd- Koymak işini başkasına
yaptırmak

ķ.- up 42b/2

(1)

ķol İnsanın omuzundan parmak
uçlarına kadar olan organı

ķ.+ uŋ 1113b/2

(1)

ķon-(I) Yolculuk sırasında bir yerde
konaklamak, geceyi geçirmek

ķ.- ar 918a/1

ķ.- up 961b/2

(2)

ķon-(II) Koymak işi yapılmak, konulmak,
bırakılmak, yerleştirilmek

ķ.- dı 543b/2

ķ.- mış 549b/2

(2)

ķondur- Konmasını sağlamak, konmasına
sebep olmak

ķ.- dı 19b/2

(1)

ķonuř- Bir dilin kelimelerini telaffuz
etmek

ķ.- madı 522b/2

(1)

ķop- Herhangi bir yerinden ikiye
ayrılmak

ķ.- ardı 417b/2

(1)

ķopar- Kopmasına yol açmak, bağı
bulunduğı yerden ayırmak

ķ.- maķ 537a/1

(1)

ķorkulı Korku veren, korku dolu,
ürkütücü

ķ. 920a/1

(1)

ķoř- Yanına katmak, arkadaş olarak
vermek, terfik etmek

ķ.- up 72a/1

(1)

ķoy - (Bir yere) Bırakmak, (bir yere)
yerleştirmek

ķ.- a 485b/2

ķ.- dı 346b/2

ķ.- up 1038b/2, 1062a/1, 1141b/2,
196b/2, 257a/1, 566b/2, 787b/2, 859a/1,

895b/2, 946a/1, 970a/1, 992a/1
(14)

köşk (Far.) bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır

k.- i ‘ālī 387a/1
k. 419a/1, 432b/2
k.+ e 389b/2, 434b/2, 980b/2,
983b/2
k.+ i 431b/2
k.+ ine 435a/1
(9)

ķubbe (Ar.) Yarım küre şeklinde olan bina, dam
ķ.- i gerdūna 85b/2
(1)

ķudret (Ar.) Kuvvet, güç, takat, iktidar
ķ. 170a/1, 712a/1, 84b/2
kemal-i ķ.+ üñ 28a/1
(4)

ķudsī (Ar.) Mukaddes, kutsal
ķ. 616b/2
(1)

ķufl (Ar.) Kilit
ķ.- ı bāb-ı fetħe 001b/2
(1)

kūh (Far.) Dağ
k.- ı Yekrāh 827b/2
‘azm-ı k.- ı Yekrāh 942b/2

k.- ı Yekrehden 912b/2
k.- i Elburz 462b/2
k. 806a/1
k.- ken-i meydān-ı ‘aşķ 771b/2
(6)

kūhsār (Far.) Dağlık yer, dağ tepesi
k. 974b/2; 383b/2, 452a/1, 826b/2,
977b/2
k.+ a 19b/2, 828a/1, 895b/2
k.+ ı 891a/1
semt-i k. 420b/2
(10)

ķul Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd
ķ. 566a/1, 574a/1
ķ. itmişdi 224b/2
ķ.+ larına 625a/1
ķ.+ uñ 108a/1, 135b/2
(6)

ķur- Hazırlamak
ķ.- up 303a/1
(1)

ķur’ān (Ar.) Allah tarafından Hz. Muhammed’e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelām-ı kadim, Kur’ān-ı Kerim
iftitāħ-ı bāb-ı ķ. 002a/1
(1)

ķurbet (Ar.) Hısımlık, akrabalık

ķ.+ i 1019b/2

(1)

ķurdur- Kurma işini başkasına yaptırmak,
hazırlattırmak

ķ.- up 519a/1

(1)

ķurıl- Hazırlanmak

ķ.- dı 1099a/1

(1)

ķurş (Ar.) Gök cisimlerinin yerden
görünen daire şeklindeki yüzeyi

ķ. 29b/2

(1)

ķurtar- Kurtulmasını sağlamak; bir
canlıyı bir tehlikeden, mahvolmaktan,
helak olmaktan uzaklaştırmak, halas
etmek

ķ.- ımaz 1196b/2

ķ.- ur 453a/1

(2)

ķurul- Bir araya getirilmek, toplanmak,
teşkil edilmek

ķ.- maz 84b/2

(1)

ķūşe (Far.) Köşe

ķ.+ de 549b/2

(1)

ķūtāh (Far.) Kısa

ķ. 993b/2

(1)

ķuvvet (Ar.) Maddi güç, canlı bir
organizmanın faaliyetini sağlayan güç

ķ. 1130b/2

ķ.+ ine 237a/1

(2)

ķūy (Far.) Köy, mahalle, semt;
Sevgilinin bulunduğu yer

Cennet-i ķ.+ uñ 772a/1

(1)

ķüffār (Ar.) Kâfirler

ķ. 995b/2

ceyş-i ķ. 468a/1, 956a/1

ķ.+ ı 959b/2

leşker-i ķ.+ uñ 988a/1

(5)

ķüfr (Ar.) Sövme sözü, söverken
kullanılan çirkin söz; Allah'ın varlığını,
birliğini kabul etmeme, dinin esaslarına
inanmama

ķ.- i ezber 624b/2

ķ.+ den 690b/2, 703b/2

ķ.+ e 430a/1

ķ.+ i 1038b/2, 456b/2, 594b/2,

615b/2, 728a/1

ceyş-i ķ.+ i 1074a/1

ķār-ı ķ.+ i 752a/1

belā-yı ķ.+ le 614b/2

(11)

külhan (Far.) Hamamlarda döşeme altında bulunan ve ısınmayı sağlayan kapalı büyük ocak

k. 675b/2

(1)

küllî (Ar.) Bütüne ait, bütünle ilgili, bütünü kapsayan

k. 125a/1, 644b/2, 794b/2

(3)

künc (Far.) Köşe, bucak

k.- i kaçır 873a/1

(1)

kürsî (Ar.) Kaide, ayaklık

k. 52a/1

(1)

küşāde (Far.) Açılmış, açık, ferah

k. 1146a/1

(1)

lā- (Ar.) Dilimizde “-siz, yok, değil” anlamına gelen olumsuzluk edatı

fezā-yı l.- mekân 50b/2

Hayy-ı l.- yenām 105b/2

(2)

lahza (Ar.) Zamanın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an

l. 1136a/1, 1145a/1, 181a/1, 833a/1

(4)

la‘în (Ar.) Lnetlenmiş, Hakk’ın rahmetinden mahrum olmuş, lanetli (kimse), melun

l. 853b/2

(1)

laḳab (Ar.) Takma ad

l. 101a/1, 184b/2

(2)

la‘l (Far.) 1. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş; 2. (Divan edebiyatında) Sevgilinin kırmızı dudağı

l.- i cānbaḥş 694a/1, 801a/1

l.- i lebin 731a/1

l.- i ‘unnābına 1123a/1

l. 1098b/2, 575a/1, 738a/1

l.+ i 1044a/1

l.+ in 1121b/2

l.+ in kıldı 1047b/2

(10)

lāle (Far.) Zambakgiller familyasından, Asya menşeli olduğu sanılan, çok değişik türleri bulunan, mızrak biçiminde uzun yapraklı, çok yıllık soğanlı bitki

l. 348b/2

l.- ḥaddın 347b/2

l.- ruḥsār 1140a/1, 308a/1, 420a/1

(5)

lāleveş (Far.+Far.) Lale gibi, laleye benzeyen

l. 1149b/2, 1181b/2, 310b/2

(3)

lālezār (Far.+Far.) Lale bahçesi

l.+ a 895a/1

(1)

lām (Ar.) Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfin adı; Lām harfi şeklinde olan

l. 82b/2

(1)

lāmi' (Ar.) Parlayan, parıldayan

l. 368b/2, 868a/1

hürşid-i l. 578a/1

(3)

lāyık (Ar.) Uygun, yaraşır, münasip

l. ola 625b/2

l. şükride 37a/1

(2)

leb (Far.) Dudak

bāde-i l. 811a/1

l.+ i 723b/2, 234b/2, 569b/2

ğonca l.+ in 752b/2

la'l-i l.+ in 731a/1

l.+ inden 228b/2

l.+ leriyle 310a/1

(8)

leşker (Far.) Asker

l.- i a' dāya 88b/2

l.- i küffāruñ 988a/1

l. 990b/2

(3)

leţāfet (Ar.) Hoşluk, güzellik, incelik

l. 729b/2, 776b/2, 964b/2

verd-i l. 54a/1

(4)

levh Yaratılmışlar hakkındaki bütün bilgiyi kapsayan kitâb-ı mübin, levhimahfuz

l.+ ini 1015a/1

(1)

leyl (Ar.) Gece

l.- i Qadr 908a/1

l.+ e- i İsrâda 95a/1

(2)

Leylî (Ar.) Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı

L. 669b/2

(1)

lezzet (Ar.) Herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safa

l. 169b/2, 663a/1, 671b/2

(3)

libās (Ar.) Elbise, giyecek şey
l.+ ı 576a/1
(1)

līk (Far.) Lakin
l. 828a/1
(1)

līkī (Ar.) Ama, ancak, lakin
l. 1091a/1, 205b/2, 236b/2,
267a/1, 357a/1, 579a/1, 648a/1, 79a/1
(8)

līkin (Ar.) Arapça lkin kelimesinin eski
metinlerde rastlanan Farsçalaşmış şekli
l. 1026a/1, 430a/1, 612b/2,
662b/2, 675b/2, 703a/1, 975a/1
(7)

loḵma (Ar.) Bir defada ağza götürülen
yiyecek parçası, bir seferde yutulacak
miktarındaki yiyecek
l. 1202a/1
(1)

lu‘b (Ar.) Oyun
l. 851a/1, 952b/2
(1)

lū’lū (Ar.) İnci
l. 1216b/2
(1)

luṭf (Ar.) İyi muamele, iyilik,
yumuşaklık, hoşluk; bağış, bağışlama
l. 352b/2, 766b/2

kān-ı l. 254a/1

l. eyle 109b/2

l. idüp 110a/1, 111b/2

l. it 108a/1

l. kıl 190b/2

dest-i l.+ ı 129a/1

l.+ ından 216b/2

l.+ la 1114a/1

mihr-i l.+ undan 38b/2

l.+ uñ 343b/2

şehr-i l.+ uñ 788a/1

simāt-i l.+ uña 29a/1

l.+ uñdan 44b/2

berr-i l.+ uñdan 31b/2

būy-ı l.+ uñdan 33b/2

şehd-i l.+ uñdan 36a/1

l.+ uñuñ 789b/2

(20)

ma‘būd (Ar.) Kayıtsız şartsız kulluk
edilmeye lâıık olan, kendisine ibâdet
olunan varlık, ilâh, Allah

m.+ ı 342a/1

(1)

ma‘dūm (Ar.) Var olmayan, mevcut
olmayan, yok, nâbud

m. 1205a/1

m. eyle 1190b/2

(2)

mağrib (Ar.) Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön

sarāy-ı m.+ ine 332b/2

(1)

mağrūr “Aldanmış” Kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu,

m. 1194a/1

m. olmağ 620a/1

(2)

Māh (Far.) 1. Gökteki ay, kamer; 2. Mihr ü Māh mesnevisinin erkek kahramanı

m.- ı çālāk 864a/1

m.- ı çarḥ-ı devvār 1213a/1

m.- ı çarḥ-ı nübüvvet 86a/1

şem^c-i m.- ı çarḥ-encüm 520b/2

m.- ı Ç’in 558a/1

M.- ı dilārā 1144a/1

m.- ı enver 396b/2

M.- ı enver 471b/2

m.- ı ferruḥ 1121a/1

M.- ı ferruḥ 787a/1

M.- ı Ferruḥ 1139a/1

m.- ı gerdün 1164b/2, 570b/2,

735b/2

m.- ı ḥūrşid-i cihān-baḥt 307a/1

m.- ı Müşteri-ruḥsār 785a/1

m.- ı müşteri-ṭal^c at 815a/1

m.- ı şebārā 300a/1

m.- ı şebārā 1160a/1

m.- ı şebārāy 649b/2

m.- ı şebefrüz 1118a/1

m.- ı tābān 276a/1, 382a/1, 629b/2, 650a/1, 966a/1, 1150a/1

m.- tābı 832b/2

m.- ı ṭal^c at 659a/1, 814a/1

m.- i bedr-i pürnūr 637a/1

m. 1020a/1, 120b/2, 13b/2, 219a/1, 290a/1, 291b/2, 297a/1, 29b/2, 324a/1, 374a/1, 466a/1, 534a/1, 677a/1, 722a/1, 740a/1, 808b/2, 942a/1

M. 1063a/1, 1086b/2, 1087a/1, 1091b/2, 1112a/1, 1127b/2, 1148a/1, 1164a/1, 1175a/1, 1186b/2, 1189a/1, 159a/1, 199b/2, 219b/2, 236a/1, 237b/2, 268a/1, 278a/1, 279a/1, 323a/1, 352b/2, 357a/1, 367a/1, 370a/1, 377b/2, 381a/1, 395a/1, 412a/1, 419a/1, 421a/1, 424b/2, 426a/1, 435b/2, 451a/1, 478b/2, 498b/2, 500a/1, 503a/1, 522b/2, 540a/1, 545a/1, 556a/1, 600a/1, 651a/1, 691b/2, 744b/2, 750a/1, 753a/1, 779a/1, 805a/1, 806b/2, 836a/1, 839a/1, 854a/1, 862a/1, 909b/2, 911a/1, 943a/1, 945a/1, 1069a/1

dil-i M. 717b/2

ḥalāş-ı M. 698b/2

M. oldı 612a/1

M. olunca 1111a/1

M. olmışdı 287b/2

M.+ a 1055b/2, 1093b/2, 1110b/2, 1141b/2, 232a/1, 283a/1, 352b/2, 505b/2, 513a/1, 518a/1, 524b/2, 541a/1, 552b/2, 596a/1, 679a/1, 687b/2, 701a/1, 707a/1, 727b/2, 765a/1, 884b/2

ḥalāş-ı M.+ a 699b/2

şehir-i M.+ a 1081b/2, 554b/2,
870b/2, 871a/1, 918b/2, 950b/2, 996b/2,
997a/1

M.+ dan 405a/1, 496a/1, 676b/2

m.+ ı 1084b/2, 221a/1, 264a/1,
339b/2, 449b/2, 469b/2, 553b/2, 648a/1,
729b/2, 74a/1, 776a/1, 788b/2, 908b/2,
964b/2

M.+ ı 1041b/2, 1092a/1, 1119b/2,
1120a/1, 1133a/1, 261a/1, 262b/2,
288a/1,
392a/1, 404b/2, 406a/1, 440b/2, 441a/1,
470a/1, 484a/1, 495b/2, 499b/2, 510b/2,
516a/1, 557b/2, 588a/1, 591a/1, 666b/2,
714b/2, 716a/1, 725a/1, 741b/2, 759b/2,
781a/1, 841a/1, 869b/2, 938b/2, 947a/1

M.+ ı ide 845b/2

M.+ ı idüp 514b/2

M.+ ı 1169b/2

M.+ la 755b/2, 797a/1

fırak-ı M.+ la 879a/1

fırkat-ı M.+ la 874a/1

ğam-ı M.+ la 922a/1

M.+ um 263a/1, 775a/1

m.+ u 312a/1, 483b/2

M.+ u 1036a/1, 1071a/1,
1109a/1, 1129a/1, 238a/1, 480b/2,
494a/1, 546a/1, 592b/2, 643a/1, 803a/1,
890b/2, 893a/1, 910a/1, 963a/1, 904a/1

şehir-i M.+ u 488b/2

M.+ u kıldı 822b/2

(224)

maḥabbet (Ar.) Sevgi, aşk, sevda, sohbet

m. 169a/1, 206b/2

ehl-i m. 663b/2

sazende-i bezm-i m. 200a/1

m.+ in 765b/2, 785b/2

(6)

maḥbes (Ar.) Suçluların hapsedilip
cezalarını çektikleri yer, ceza evi,
hapishane

m.- i Pervinde 744a/1

m.- i Pervine 741a/1

m.+ den 689b/2

m.+ e 632a/1

M.+ e 623b/2

(5)

maḥbūb (Ar.) Sevilen kimse, sevgili

m.- ı Haḫdur 609a/1

m.- i Raḫmān 65b/2

m. itdi 654b/2

m. olan 538b/2

(4)

maḥbūbelik (Ar.) Sevgililik, maşukluk

m.+ de 573a/1

(1)

maḥbūs (Ar.) Bir yere kapatılmış,
hapsedilmiş

m.- ı zindān 680a/1

m. 878a/1

(2)

māh-çehre (Far.+Far.) Ay yüzlü, güzel yüzlü

m.- çehre 294a/1, 807a/1

M.- çehre 1151a/1

(3)

maḥlūk (Ar.) Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş

m.+ dur 1132b/2

(1)

maḥrem (Ar.) Başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli

m.+ iydi 312b/2

(1)

māh-rū (Far.+Far.) “Ay yüzlü” Yüzü ay gibi parlayan güzel

m. 355a/1, 389a/1

M. 508a/1

m.+ y1 758b/2

m.+ -y1 Müşteribaht 697a/1

(5)

māh-ruḥsār (Far.+Far.) Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan

m.- ruḥsār 233a/1, 442a/1, 450b/2, 589a/1, 599a/1, 602a/1, 700b/2, 730b/2, 739a/1, 768a/1, 790b/2, 847b/2

M.- ruḥsār 762b/2, 1155a/1

(14)

maḥrūm (Ar.) İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen (kimse), nasipsiz

m. ola 36a/1

(1)

māh-peyker (Far.+Far.) Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay yüzlü

m.- peyker 1021a/1, 1053b/2, 446b/2, 533b/2, 849a/1

(5)

maḥşūr (Ar.) Etrafı kuşatılmış, muhasara altına alınmış

m. 427a/1

(1)

mahzūn (Ar.) Üzüntülü, gamlı, kederli, hüznü

m. 885b/2

(1)

mā'il (Ar.) Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş; istekli, hevesli

m. 293a/1

m. olur 1031a/1

(2)

maḥāl (Ar.) Söz, lakırdı, laf

m.- i ' aşka 662b/2

m.+ i 443a/1, 574a/1, 627a/1

(4)

maḳām (Ar.) Durulacak yer, durak, mekân, mahal; Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh

m.- 1 dil-güşâyı 388a/1

m.- 1 ‘Arş 52a/1

m.- 1 Sidreden 69a/1

m. 95b/2

m.+ 1 983a/1

(5)

maḳbûl (Ar.) Kabul edilen, reddedilmeyen

m.- ħiredmend 267b/2

m.- 1 sultân-ı cihân kıl 1211b/2

(2)

maḳdûr (Ar.) Allah tarafından takdir edilen, kader icabı olan (şey), mukadder

m.+ 1a 21b/2

(1)

maḳdûrât (Ar.) Elden gelen işler, güçler, kuvvetler

m.+ 1 006a/1, 22a/1

(2)

maḳhûr (Ar.) Yenilgiye, bozguna uğramış, yenilmiş, mağlup olmuş

m. 844b/2

Pervîn-i m. 557a/1

(2)

maḳşûd (Ar.) Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen

m.+ a 757a/1

m.+ 1nı 003b/2

m.+ um 47a/1

(3)

ma‘kûs (Ar.) Tersine dönmüş, baş aşağı çevrilmiş; uğursuz, kötü

m. 878b/2

(1)

māl (Ar.) Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet

m. 625b/2

(1)

mālîk (Ar.) Bir şeye sâhip olan (kimse), sahip

m. 1171b/2, 171b/2

(2)

ma‘lûm (Ar.) Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey)

m. 897b/2, 901b/2

(2)

ma‘mûr (Ar.) İmar edilmiş, bayındır duruma gelmiş

m. 427b/2

(1)

mānend (Far.) Benzer, eş, misil, nazir,
menend

m.- i bülbul 880b/2

m.- i kevkeb 359b/2, 362b/2

(3)

ma' nī (Ar.) Mânâ kelimesinin eski
metinlerde geçen şekli

m.+ de 60b/2

(1)

mānī (Ar.) Bir işin yapılmasını önleyen
şey, engel

m.+ ler 585b/2

(1)

manzūm (Ar.) Nazım şeklinde yazılmış
veya söylenmiş

m. 182a/1

(1)

ma' reke (Ar.) Savaş alanı, harp meydanı,
cenk yeri

rûz-i m.+ de 88a/1

(1)

maşnū' (Ar.) Sanatla yapılmış, sanat
mahsulu

m.+ ina 21a/1

(1)

maşnū' āt (Ar.) Sanatla yapılmış, sanat
mahsulü olan şeyler

m. 22a/1

(1)

maşrık (Ar.) Güneşin doğduğu yer veya
yön, gün doğusu, doğu, şark

m.+ ından oldı 368b/2

(1)

ma' şūk (Ar.) Aşkla sevilen, âşık olunan
kimse

m. 1183a/1

m.+ a 655a/1, 899a/1

m.+ ı 1113b/2

(4)

māt (Ar.) Satrançta rakibin hamlesiyle
şâhı koruyamayacak veya başka bir
haneye oynatamayacak duruma gelip
yenilme

m. 212b/2, 845b/2, 952b/2

(3)

maṭla' (Ar.) Güneş, ay ve yıldızların
doğması; Doğacak yer, doğuş yeri, tulû

m.- ı dasitan-ı Mihr 199b/2

m.- ı envār-ı Furkân 002b/2

m. 116b/2

Serây-ı m.+ ından 119b/2

m.+ ından oldı 578b/2

(5)

maṭlūb (Ar.) İstenilen, aranan, istek ve
arzu duyulan, talep edilen

m. 47a/1

m.+ a 538a/1

m.+ ı 899b/2

(3)

mazhar (Ar.) Bir şeyin görünür duruma geldiği, görüldüğü, açığa çıktığı, zahir olduğu yer veya kimse, tecelli yeri

m.- ı ‘adl itdi 102a/1

(1)

mebde’i (Ar.) Başlama, zuhura gelme sebebi

m. 59b/2

(1)

mecāl (Ar.) Güç, kuvvet, derman, takat

m. 152a/1

(1)

mecāz (Ar.) Gerçek olmadığı halde bir gerçeğe işaret eden ve gerçekmiş gibi görünen oluş, gerçeğin zıddı

m.- ı ‘ömre 1203a/1

(1)

meclis (Ar.) Sohbet etmek, eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu

m.- i hāş 167a/1, 498a/1

m.- i šāhī 519a/1

m. 303a/1, 522a/1

(5)

mecmū’ (Ar.) Bütün, hep, cümle

m.- ı ‘ālem 76a/1

(1)

Mecnūn (Ar.) Leylâ ile Mecnun hikâyelerinin erkek kahramanı olan Kays’ın adı

M. 669b/2

(1)

mecrūh (Ar.) Yaralanmış, yaralı (kimse)

m. 947a/1

m. itdi 958b/2

m. olup 944a/1

(3)

meded (Ar.) Yardım, imdat, nusret

m. 900a/1

(1)

medh (Ar.) Övülmeye, methedilmeye layık olan, övülen (şey veya kimse)

m.- i Hūdā 113a/1

m.- i şehenşeh-i ‘ālem 155a/1

(2)

meger (Far.) “Oysaki hâlbuki” anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse

m. 126b/2, 207a/1, 299a/1, 83b/2,

1007a/1, 1084a/1, 1095a/1, 1160a/1,

1164a/1, 158a/1, 216a/1, 241a/1, 304a/1,

307a/1, 422a/1, 433a/1, 522a/1, 568a/1,

743a/1, 778a/1, 816a/1, 908a/1, 915a/1,

943a/1, 966a/1, 988a/1

(26)

Meh bk. Māh

m.- i burc-ı risālet 349b/2

m.- i ferhunde-aḥter 743a/1

M.- i gerdünla 816b/2

M.- i ḥūrşid-liḳā 364a/1, 448a/1

M.- i ḥūrşid-liḳānuḡ 1159a/1

m.- i ḥūrşid-manẓar 393b/2,
436b/2, 529b/2

M.- i ḥūrşid-ruḥsār 1039a/1,
1056b/2

m.- i ḥūrşid-ṭal^ç at 1045a/1

m.- i ḥūrşid-ṭal^ç at 235a/1

M.- i kām̄bīn 277a/1

m.- i Mirrīḡ-heybet 940a/1

m.- i ^çömrüḡ 165a/1

M.- āyīn 452a/1

m.- i-y-em 791a/1

m.- liḳāya 285a/1, 757b/2

m.- liḳāya ḳıldı 1042b/2

m.- rū 162b/2, 356a/1, 360a/1,
390a/1, 593a/1, 749b/2, 760b/2, 778b/2

M.- rū 1175a/1

m.- rūya 703a/1

Mihr-i m.- ruḥsār 765a/1

m. 1007b/2, 418b/2, 521a/1,
770b/2

M. 1010a/1, 1094b/2, 1097b/2,
1135b/2, 1168a/1, 1173a/1, 154a/1,
196b/2, 231b/2, 327a/1, 350a/1, 362b/2,
378a/1, 388a/1, 417b/2, 455a/1, 457b/2,
458a/1, 473b/2, 477b/2, 481b/2, 507a/1,
509a/1, 525a/1, 535b/2, 539a/1, 567a/1,

583b/2, 601a/1, 604a/1, 639a/1, 657a/1,
693b/2, 732a/1, 745a/1, 746a/1, 786a/1,
812a/1, 818a/1, 826a/1, 829a/1, 835a/1,
861a/1, 863a/1, 894a/1, 946a/1, 967a/1,
968a/1

^çasker-i M. 397a/1

M. iderken 331a/1

M.+ de 547a/1

m.+ den 673a/1

M.+ den 1180a/1, 403b/2, 454a/1,
479a/1, 562a/1, 766a/1, 873b/2, 916a/1

cānib-i m.+ den 402b/2

sūḡan-ı M.+ den 623a/1

M.+ dūr 1210a/1

M.+ e 1105b/2, 284b/2, 519b/2,
528b/2, 544a/1, 579b/2, 594a/1, 646a/1,
742b/2, 846b/2

hicr-i M.+ e 1179a/1

m.+ i 89a/1

M.+ i 487a/1, 527b/2, 708a/1,
711a/1, 715b/2, 724b/2, 960a/1, 962b/2
firāḡ-ı M.+ le 660b/2

M.+ üḡ 289a/1, 400a/1, 444b/2,
747b/2, 748b/2, 751b/2, 761b/2, 825b/2,
840a/1

(128)

mehcūr (Ar.) Uzaklaşmış, uzakta
kalmış, ayrı düşmüş

m. 1180a/1

(1)

mehveş (Far.+Far.) Ay gibi, aya
benzeyen

m. 565a/1, 1200a/1

(1)

(1)

melāḥat (Ar.) Güzellik, şirinlik

burc-ı m. 776a/1

bülbül-i bāğ-ı m. 54b/2

şehir-i m. 729a/1

(3)

melā'ik (Ar.) Melekler, melaïke

m. 71b/2

(1)

melāl (Ar.) Hüzün, keder

m. 1135b/2

(1)

melek (Ar.) Gözle görülüp elle tutulmayan, yiyip içmeyen, cinsiyet farkı bulunmayan, sadece Allah'a itaat etmek ve daima hayra vasıta olmak üzere yaratılmış olan sayısız narani varlıklardan her biri

m.- sīmā 217b/2, 584b/2

(2)

memāt (Ar.) Ölüm, mevt

m.+ ı 177b/2

(1)

menba' (Ar.) Herhangi bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, zuhur ettiği yer, mebd, menşe

m.- ı baḥr-i fesāḥat 70a/1

mengüş (Far.) Küpe

m. 270b/2

m. itdi 180b/2, 657b/2

(3)

menzil (Ar.) 1. Varılacak yer; 2. Rütbe, mevki, makam

m.- i Pervāne 701b/2

m. 1111b/2, 287a/1, 518a/1,

636a/1, 646a/1

m. ola 517b/2

m. oldı 873a/1

m.+ i 1002a/1

m.+ in 1163a/1, 355b/2, 480b/2, 483b/2, 511a/1, 759a/1, 1159b/2

(16)

merd (Far.) Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman, şecî

m. 184a/1

m.+ e 692a/1

m.+ i 858b/2

(3)

merg (Far.) Ölüm, vefat

sākī-i m. 317a/1

(1)

mergüb (Ar.) İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey)

m. 121a/1, 514a/1

(2)

merğübelik (Ar.) Rağbet edilen, herkesçe beğenirlik

m.+ de 573b/2

(1)

merhûm (Ar.) Ölmüş bir müslüman erkekten bahsedilirken ismin başına veya sonuna getirilerek “Allah’ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli” anlamında kullanılan söz

m. 182b/2

m. oldı 183a/1

(2)

mertebe (Ar.) Kademe, derece, basamak, sıra; Rütbe

m.+ yle 565b/2

(1)

mescid (Ar.) Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibâdetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minaresiz, minbersiz küçük cami

m.+ ine 337b/2

(1)

mescüd (Ar.) Huzurunda secdeye varılan, kendisine secde edilen

m.+ ı 342b/2

(1)

meshûr (Ar.) Büyülenmiş veya büyülenmişçesine gönül vermiş, bağlanmış, tutkun

m. 570b/2, 735b/2

(2)

mesken (Ar.) Oturulan, ikâmet edilen yer, ev, konut, ikametgâh

m. 1025a/1

m. Olur 638a/1

(2)

mesleg(k) (Ar.) Bir kimsenin geçimini sağlamak maksadıyla seçtiği sürekli iş veya iş dalı

m.+ e 171a/1

(1)

meşnevî (Ar.) Her beyti kendi içinde kafiyeli olan divan edebiyatı nazım şekli

m. 204a/1

(1)

mesrûr (Ar.) Sevinçli, memnun (kimse), mutlu

m. 1094a/1, 737a/1, 782a/1

(3)

mest (Far.) İçki vb. sarhoşluk veren bir şeyin etkisiyle şuuru zayıflamış, kendinden geçmiş (kimse), sarhoş

m. 174a/1, 315b/2, 561a/1,

704b/2, 786b/2, 812a/1

m. olmışdı 242b/2

(7)

meşāmm (Ar.) Koku alma organı, burun

m.- ı şāmı kılmışdı 301b/2

(1)

meşğūl (Ar.) Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan

m. 699a/1, 699b/2, 1093b/2

(3)

meşhūr (Ar.) Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli

m. 667b/2

(1)

meşreb (Ar.) Bir kimsenin yaratılışında bulunan huy, yaratılış, tabiat, mizaç, karakter

m. kıllur 317b/2

(1)

meşşāta Eskiden gelinleri giydirip süsleyen, gelin başı yapan, düğün evleri için süsler hazırlayan kadın, bezekçi, mâşita

m.+ lar 1106b/2

(1)

meṭā' (Ar.) Maddi manevi sermaye, varlık, servet

m.- ı vaşlına 599a/1

(1)

me'vā (Ar.) Sığınacak yer, makam, yurt, mesken

m. eyledi 189b/2

m. kıla 187b/2

(2)

mevcūdāt (Ar.) Var olanlar, yaratılan şeylerin tamamı, canlı cansız bütün varlıklar, mahlûkat

m.+ ı 006b/2

(1)

mevt Ar) Ölüm

m. 1183b/2, 197b/2, 463b/2

cām-ı m. 298a/1

m.+ den 1196b/2

cām-ı m.+ i 191a/1

(6)

mey (Far.) 1. Şarap, bâde; 2. İlâhi aşk

m.- gün 241b/2

m.- i jâle 244b/2

m.- i Mihr itdi 612b/2

m.- i şādī 1146a/1, 248b/2, 320a/1

m.- i şevkile oldı 704b/2

m.- i şevkile olup 786b/2

m. 1004b/2, 317a/1, 502b/2,

549a/1, 597a/1

m.+ den 317a/1

m.+ ü 594b/2

m.+ üñ 328b/2

(16)

meydān (Ar.) Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, saha

kūhken-i m.- ı ‘aşk 771b/2

m. 843b/2

m.+ a 846a/1

m.+ da 894b/2

m.+ ı 895b/2

(5)

meyl (Ar.) Eğilme veya bir yana eğilmiş olma, eğik durma hâli, eğim, eğiklik

m. ider 1017b/2

m. itmedüm 1005b/2

m. itmem 1006a/1

m. itmeyicek 558a/1

(4)

mı Soru edatı

m. 1017a/1, 1113a/1, 605b/2,

642b/2, 798a/1

(5)

Mısr (Ar.) Büyük şehir, başşehir, hükümet merkezi; ülke

M.- ı heybetde 590b/2

şehr-i M.- ı hüsn 598a/1

‘Aziz-i M.- ı hüsniken 630a/1

M. 132a/1, 86b/2

M.+ a 131b/2

(6)

mısrā‘ (Ar.) Bir beyit, şiir veya manzumenin satırlarından her biri, dize

m. 116a/1, 199a/1

(2)

mi bk. mı

m. 1193b/2, 1195a/1, 122a/1,

560b/2, 606b/2, 763a/1, 763b/2

m.+ dür 147b/2, 315a/1, 636b/2

(10)

midhat (Ar.) Övme, methetme

m.+ üñ 152a/1

(1)

miftāh (Ar.) Anahtar

m. 001b/2, 003a/1, 72b/2

(3)

mihmān (Far.) Misafir, konuk

m. 497b/2

(1)

Mihr (Far.) 1. Güneş; 2. Mihr ü Mâh mesnevisinin kadın kahramanı

M.- i âlem-ārāy 719b/2

M.- āsā 1160b/2

m.- i cihān 1179a/1

m.- i cihānārā 402a/1

m.- i çarḥ-ı devlet 349a/1

m.- i çarḥa 1001b/2

m.- i çarḥ-encüm 816a/1

m.- i devlet 659b/2

‘arūs-ı m.- i enver 1095a/1

M.- i ferruḡ oldı 1180a/1
 m.- i gerdūnı 158b/2
 m.- i kamer 887a/1
 M.- i kamer-ruḡ oldı 878a/1
 m.- i luṭfundan 38b/2
 M.- i meh-ruḡsār 765a/1
 m.- i Müşterī-ruḡsār 797a/1
 m.- i ʿālem-ārāy 685b/2
 M.- i ʿaşkuṅ 770a/1
 M.- i Pervīn 591a/1, 874a/1
 ʿarūs-ı m.- i raḡsān 1117a/1
 m.- i raḡsāndan 1029b/2
 M.- i ruḡuṅdan 85a/1
 m.- i vaşf-ı Şāha 116b/2
 M.- i zerredenhān 588a/1, 751a/1
 m.- i Zühre-āyīn 1186a/1, 673b/2
 M.- i Zühre-āyīn 1035b/2, 747a/1
 M.- i Zühre-cebīn 660a/1
 m.- i Zühre-ruḡsār 1182a/1,
 567a/1
 m. 1007b/2, 1014a/1, 120b/2,
 13b/2, 332a/1, 356a/1, 396b/2, 568b/2,
 688b/2, 721a/1, 74a/1, 808b/2, 862a/1
 M. 1007a/1, 1056a/1, 1069a/1,
 1091b/2, 1097b/2, 1110b/2, 1127b/2,
 1129a/1, 1144b/2, 1164a/1, 1168a/1,
 1200a/1, 1213a/1, 154a/1, 196b/2,
 279a/1, 29b/2, 356b/2, 452a/1, 471b/2,
 509a/1, 568a/1, 593b/2, 601a/1, 693b/2,
 698a/1, 704a/1, 707a/1, 766a/1, 804a/1,
 805a/1, 815a/1, 818a/1, 822b/2, 825b/2,
 826a/1, 832a/1, 839a/1, 840a/1, 845b/2,
 847a/1, 886a/1
 firāk-ı M. 647a/1

firkat-i M. 643a/1
 ḡāl-i M. 1210a/1
 hecr-i M. 1025b/2
 maṭlaʿ-ı dasitan-ı M. 199b/2
 ʿaşk-ı M. 1189a/1, 666b/2
 ʿurs-ı M. 1093b/2
 reşk-i M. 691b/2
 vişāl-i M. 508b/2
 ḡamr-ı m. eyledi 812a/1
 M. eyleyüp 851a/1
 M. iderken 762a/1
 M. itdi 595a/1
 mey-i M. itdi 612b/2
 M. oldı 894a/1
 m.+ e 1121a/1
 M.+ e 1053b/2, 1088a/1, 1094b/2,
 1111b/2, 1120a/1, 1133a/1, 1139a/1,
 503b/2, 600a/1, 687a/1, 708b/2, 716b/2,
 717b/2, 746b/2, 785a/1, 829b/2, 850a/1,
 1135b/2
 873a/1
 cenāb-ı M.+ e 1119b/2
 қаşr-ı M.+ e 1083b/2
 şemʿ-i M.+ e 518b/2
 vaşl-ı M.+ e 535a/1, 604a/1
 M.+ edür 558b/2
 m.+ i 165b/2, 221b/2, 750b/2,
 775b/2
 M.+ i 1074b/2, 1076b/2, 1105b/2,
 594a/1, 597b/2, 650b/2, 863b/2, 869a/1,
 870a/1, 727a/1; 1090a/1
 ḡayāt-ı M.+ i 1173b/2
 nār-ı M.+ i 505b/2
 nūr-ı m.+ i 360a/1

tîğ-i m.+ i 477b/2

tîğ-î M.+ i 478a/1

m.+ i idinem 841b/2

mişbâh-ı m.+ i kıldı 520a/1

m.+ ile 788b/2, 807b/2

M.+ in itdi 774a/1

M.+ in kıldı 768b/2

m.+ iyle 1084b/2, 339b/2, 449b/2,
553b/2, 729b/2, 964b/2

m.+ üñ 243a/1, 360a/1

M.+ üñ 1106b/2, 1112a/1,
1178b/2, 136a/1, 418a/1, 507a/1, 594a/1,
720a/1,

745a/1, 761a/1, 787b/2, 854a/1,
864a/1

M.+ üñ iderken 592a/1

M.+ üñ itdi 786a/1

m.+ üñden 791b/2

(180)

mihrâb (Ar.) Câmi, mescit gibi ibadet yerlerinde kible duvarında bulunan, cemaatle namaz kılınırken imamın önünde durduğu, zeminden biraz yüksek girintili yer

m.+ a 339a/1

(1)

mihreveş (Far.+Far.) Güneş gibi, güneşe benzeyen

M. 902b/2

(1)

miğdâr (Ar.) Değer, kıymet, derece, seviye

m.+ uñ 39b/2

(1)

millet (Ar.) Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, din, târih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu, ulus

m. 169b/2

(1)

mîm (Ar.) Sevgilinin ağzı görünemeyecek derecede küçüktür. Bu sebeple şairlerce sevgilinin ağzı “mîm” harfine benzetilir

halka-i m. 228b/2

(1)

mînâ (Far.) Şişe, cam, sırça ve özellikle şarap şişesi

çarh-ı m. 905b/2

(1)

minnet (Ar.) Yapılan bir iyiliğin yükü, ağırlığı altında ezilme, iyilik yapana karşı kendini daima borçlu hissetme

m. 005a/1

m.+ üm 602b/2

(2)

mîr (Far.) Baş, başkan, reis, âmir, emîr, bey

m.- i güzîn 519b/2
m. 1171b/2, 373a/1, 426b/2,
460b/2, 499b/2, 524b/2
m.+ i 447a/1
(8)

Mi' rāc (Ar.) İslam inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenabıhakk'ın daveti üzerine yedi kat semayı aşıp Allah'ın huzuruna yükselerek onunla görüşmesi mucizesi

M.+ a 94a/1

(1)

mir'āt (Ar.) Ayna, gözgü
m.- ı devrān 382b/2
(1)

Mirrīḥ (Ar.) Merih kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli, Mars

M.- āyīn 1059a/1, 1086a/1, 758a/1

M.- heybet 118b/2

meh-i M.- heybet 940a/1

M. 437a/1

M. iderdi 209b/2

M. oldu 459b/2

(8)

mişāl (Ar.) Örnek, numune
m. 283b/2
bāğ-ı m.+ e 348a/1
m.+ i 423a/1, 573b/2, 615a/1
(5)

mişbāḥ (Ar.) Etrafa ışık veren âlet, aydınlatma aracı, kandil, çıra, meşale
m.- ı mihri kıldı 520a/1
(1)

mişl (Ar.) Eş, benzer, mânend
m.- i deryā 1215b/2
m.- i kevkeb 400b/2, 507b/2,
745b/2, 921b/2
m.- i Keyvān 639a/1
m.- i Sühā 397a/1
(7)

mizāc (Ar.) İnsanın ruh yapısıyla ilgili meyil ve özelliklerinin tamamı, huy, yaratılış, tabiat
sū-yı m.+ ı 1170b/2
(1)

mū-miyān (Far.+Far.) Beli kıl gibi denecek kadar ince olan, çok ince belli (güzel)
m.+ ın 1122b/2
(1)

mu'allak (Ar.) Bir yere asılı veya bağlı olmadan boşlukta, havada duran
m. 12b/2
(1)

mu'atṭar (Ar.) Güzel kokulu, ıtırılı
m. 301b/2
(1)

mu‘azzez (Ar.) Acı, eziyet ve sıkıntı içinde kıvranan, azap çeken

m. 82a/1

(1)

muhtal (Ar.) Hükümsüz bırakılan, iptal edilen

m.- zalâl 87a/1

(1)

mücîd (Ar.) (Allah için) Yok olanı var eden, yaratan, yaratıcı

m. 006b/2

(1)

mu‘ciz (Ar.) Benzerini yapmak veya taklit etmek isteyen herkesi acze düşüren, aciz bırakan, kimsenin yapamayacağı şekilde olan; Mucize

m. 86b/2

(1)

muḥakḳak (Ar.) Doğru olduğu kesin olarak bilinen, doğruluğunda şüphe bulunmayan, doğru, gerçek

m.+ dur 767b/2

(1)

muḥakḳar (Ar.) Hor, hakir görülmüş, hakarete uğramış, horlanmış, aşağılanmış

m. 493b/2

(1)

muḥāl (Ar.) Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız

m. 30a/1

(1)

Muḥammed (Ar.) Övülmeye değer olan, en güzel huylara sahip kimse [Peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslam peygamberinin adıdır]

M.- i ‘ Arabî 903a/1

M. 57a/1, 611b/2

(3)

muḥaṣṣal (Ar.) 1. Elde edilen, sonuç olarak ortaya çıkarılan, üretilen, kazanılan, 2.

Sözün kıtası, hâsılı, hülâsa

m. 1068a/1, 1126a/1, 1156a/1, 1174a/1, 133a/1, 276a/1, 505a/1, 547a/1, 696a/1, 735a/1, 76a/1, 834a/1, 853a/1, 959a/1

(14)

muḥibb (Ar.) Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven (kimse), dost, yâr

m. 654b/2

(1)

muhkem (Ar.) Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, kuvvetli, metin

m. 658b/2

(1)

muhtāc (Ar.) Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan

m. 75b/2

(1)

mukadder (Ar.) Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan (şey)

m. 1066a/1

(1)

mukārin (Ar.) Bir yerde, bir arada bulunan, birlikte olan, bitişik, yakın

M.+ dūr 1138a/1

(1)

mukarrer (Ar.) Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış

m. 767b/2

zāt-ı m. 25a/1

m. oldı 262a/1

(3)

mūm (Far.) Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak suretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı, şem'

m. 1205b/2

m.+ lar 338b/2

m.+ u olmuşdı 333a/1

m. eyle 1190a/1

(4)

muntazır (Ar.) Bekleyen, gözleyen, intizar eden

m. ol 659a/1

(1)

mūr (Far.) Karınca

m. 124a/1, 140a/1

tu' me-i m. 1194b/2

(3)

murabba' (Ar.) Dört unsur veya dört parçadan meydana gelen, dörtlü

m. 926b/2

(1)

murād (Ar.) Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç

m.+ ı 343a/1, 710b/2

m.+ ın 122a/1

m.+ uñ 154b/2

(4)

murādāt (Ar.) Muratlar, istekler

m. 46b/2

(1)

muraşşa' (Ar.) İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş

tāc-ı m. 926a/1

(1)

murğ (Far.) Kuş

biryân-ı m. 543b/2

m.- ı baharı itdürür 20b/2

m.- i bahara 19a/1

m.+ ini 1016a/1

(4)

Mūsā (Ar.) Yakup peygamberin neslinden gelen bir peygamberdir. Hz. Harun'un kardeşidir. Kendisine Tevrat indirilmiştir. Hz. Musa, Allah (cc) ile konuşması ile de bilinir

M. 184a/1, 64a/1, 896b/2

(3)

muşarraḥ (Ar.) Açık açık söylenmiş, açıkça bildirilmiş, ayrıntılı biçimde ortaya konmuş, tasrih edilmiş

m.+ dur 62a/1

(1)

muşır (Ar.) Düşünce veya isteğinden bir türlü vazgeçmeyen, herhangi bir konuda sürekli direnen, ayak direyen, ısrar eden

m. 430a/1

(1)

Muṣṭafā (Ar.) Maddi manevi yönden artırılıp saf ve seçkin duruma getirilmiş veya cinsi içinden en temizi, en iyisi ve en hâlisi olarak seçilmiş (kimse); Bu anlamı ile kelime Hz. Muhammed'in hem sıfatı hem ismi olarak kullanılmıştır

M. 48a/1, 65b/2

M.+ yı 49b/2

(3)

muṭabbak (Ar.) Tabakalar hâlinde olan, kat kat, katlı

çarḥ-ı m. 12a/1

(1)

muṭābık (Ar.) Herhangi bir konuda karşılıklı olarak anlaşmaya varan, anlaşılan, birbiriyle uzlaşılan

m. 204b/2

(1)

muṭî'î Uyan, itaat eden, boyun eğen, tabi olan (kimse)

m.+ dür 133b/2

(1)

muṭrib (Ar.) İlahi, gazel, şarkı vb. okuyan kimse, hânende

m. 498b/2

(1)

muvaḥḥid (Ar.) Allah'ın birliğine inanan, tevhit inancını benimseyen kimse, müslüman

m. 184a/1

(1)

muẓaffer (Ar.) Savaşta zafer kazanmış, bir mücâdelede başarı, üstünlük elde etmiş, galip

m. 493a/1

(1)

mübārek (Ar.) Çok saygı değer, hürmete layık, muhterem

m. 352a/1

(1)

mübeddel (Ar.) Başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş, tebdil ve tağyir edilmiş

m. eyleme 619b/2

m. oldı 780b/2

(2)

müberrā (Ar.) İlgisi, alâkası kalmamış, arınmış, arındırılmış

m. 330a/1, 985a/1

(2)

mübtelā (Ar.) Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün

m.+ dur 130a/1

m.+ sı 652b/2

(2)

mücevher (Ar.) Elmas, inci, pırlanta, yakut, zümrüt, altın vb. ile donanmış veya onlardan yapılmış değerli süs eşyası

halhal-ı m. 504b/2

(1)

müdām (Ar.) Devamlı, sürekli; Devamlı olarak, ara vermeden, her zaman, daima

m. 100b/2

(1)

müddet (Ar.) Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre; Zaman, vakit

m.+ de 296a/1

(1)

mü'ebbed (Ar.) Sonsuz, ebedî, daimî

dîn-i m. 611a/1

(1)

mü'eyyed (Ar.) Kuvvetlendirilmiş, sağlamlaştırılmış, güçlü, takviye edilmiş, sağlam

m. 611b/2

(1)

müheyyā (Ar.) Hazır, amade

m. 260a/1, 499a/1

(2)

mükedder (Ar.) Kederli, gamlı, üzgün, mahzun

m. 45b/2

m.+ di 239b/2

(2)

mükemmel (Ar.) Olabileceği en üstün, en kusursuz şekilde olan, eksiksiz, kusursuz, tam

m. 189a/1

(1)

mülk (Ar.) Ülke, âlem, diyar, dünya

m.- i hüsnüñ 553a/1

(1)

mü'min (Ar.) Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet'in diğer îman esaslarına inanan, iman sahibi kimse, müslüman

m. 184a/1

m.+ ler 187a/1

m.+ ün 186b/2

(3)

münâcât (Ar.) Allah'a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma

m. 341b/2, 896b/2

(2)

münâsib (Ar.) Uygun, yerinde

m. 600b/2

(1)

münevver (Ar.) Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu

m. 1082b/2, 1161a/1, 595a/1,

924b/2

m. olur 637b/2

(5)

münîr (Ar.) Aydınlatan, ışık veren, ışıklı, parlak

şems-i m. 472b/2

bedr-i m.+ i 51b/2

(2)

münkesir (Ar.) Gücenmiş, kırgın

m. olma 1019a/1

(1)

müretteb (Ar.) Sıralanmış, sıralı, tertipli, muntazam

m. eyledi 576b/2

(1)

mürîd (Ar.) Tarikata girip bir mürşide bağlanan kimse, kendi iradesini Hakk'ın iradesine terkedebilmek için bir mürşidin terbiyesine giren derviş

m. 009a/1, 343a/1

(2)

mürüvvet (Ar.) İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lutufkârlık

m. 788b/2

(1)

Müselmân (Ar.) Müslüman sözünün eski metinlerde geçen şekli

M. 749b/2

(1)

müsteḥām (Ar.) Şaşırmış, şaşakalmış

m. 109b/2

(1)

müşevveş (Ar.) Düzensiz, karışık, karmakarışık

m. 407a/1

(1)

müşg (Far.) Misk

m.- i nāb 33b/2

(1)

müşkil (Ar.) Zor, güç, çetin

m. 1185a/1, 646b/2

(2)

müşt (Far.) Yumruk

m. 954a/1

(1)

müşterī (Ar.) Dokuz uydusu bulunan ve güneşe yakınlığı bakımından beşinci sırada yer alan en büyük gezegen, Jüpiter,

Erendiz

m. 599b/2

Māh-ı m.- ʔal' at 815a/1

M.- baht 809a/1, 915b/2

āfitāb-ı M.- baht 117a/1

māhrū-yı M.- baht 697a/1

pādişāh-ı M.- baht 969a/1

şāh-ı M.- baht 1101a/1

M.- ḥad 527b/2

mihr-i M.- ruḥsār 797a/1

māh-ı M.- ruḥsār 785a/1

(11)

mütenebbih (Ar.) Öğüt, ihtar vb. sayesinde gafletten uyanan, aklını başına toplayan, gerçekleri görür, anlar duruma gelen (kimse)

m. ola 156a/1

(1)

müyesser (Ar.) Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan, kolaylaştırılmış

m. oldı 795b/2

(1)

müzehheb (Ar.) Altın suyuna batırılmış, yaldızlanmış

m. eyleyüp 1107b/2

(1)

n'eyle- Ne eylemek

n.- rseṇ 726a/1

(1)

n'it- Ne etmek

n.- di 1002b/2, 595b/2

(2)

n'ol- Ne olmak

n.- a 1208a/1, 140a/1, 142a/1, 32a/1, 90b/2, 123a/1, 124a/1, 125a/1, 64a/1

n.- dı 1178b/2, 391b/2, 707b/2, 873b/2

n.- dışa 1068a/1

(14)

nā- Genellikle Farsça, bazen de Arapça sıfatların başına gelerek dilimizdeki “olmayan, değil” kelimelerinin anlamını karşılar

n.- çār 489b/2, 835b/2, 956b/2, 99b/2

n.- kām 399a/1, 977a/1

(6)

nā-çār (Far.+Far.) Çâresiz

n. 489b/2, 835b/2, 956b/2, 99b/2

(4)

nāb (Far.) Halis, katıksız, safi müşğ-i n. 33b/2

(1)

nāçīz (Far.+Far.) Adı anılmaya değmeyecek kadar ehemmiyetsiz, hiç hükmünde, değersiz, önemsiz

zerre-i n. 219b/2, 356b/2

(2)

nāgāh (Far.+Far.) Zamansız, vakitsiz; ansızın, birdenbire

n. 1051a/1, 1063b/2, 1087b/2, 1091a/1, 1164b/2, 175b/2, 297b/2, 324b/2, 374b/2, 384b/2, 419b/2, 433a/1, 435a/1, 466b/2, 478a/1, 482a/1, 534b/2, 744a/1, 750b/2, 808a/1, 827a/1, 839b/2,

862b/2, 909a/1, 911b/2, 919b/2, 938b/2, 945b/2, 950a/1, 973b/2, 994b/2

(31)

nāgehān (Far.+Far.) Birdenbire, ansızın

n. 984b/2, 240a/1

(2)

naḥḥīr (Far.) Av, av hayvanı

n. 464b/2, 373b/2, 640a/1, 684b/2,

975a/1

(5)

naḥl (Ar.) Fidan gibi uzun ve ince vücutlu güzel

n.- ı ḡaddinden 1123b/2, 695b/2

(2)

na’im (Ar.) Nimete eren kimse

bāb-ı n.+ e 72b/2

(1)

nā’im (Ar.) Yumuşak, latif

n. 271b/2

(1)

naḥd (Ar.) En değerli şey olan can sermayesi, can varlığı

n.- i şıdkını 83a/1

(1)

naḥl (Ar.) Bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme

n. 183a/1

n.+ i 456a/1 (2)	nāmdār (Far.+Far.) Namlı, ünlü, meşhur n. 143b/2 (1)
naķş (Ar.) Eksiklik, noksanlık n. 1168b/2 (1)	nān (Far.) Ekmek n.+ ı 1202a/1 (1)
naķş (Ar.) Kumaş üzerine renkli iplikler, sırma veya simle el veya makinede yapılan işleme n. 143a/1 n. olunmış 1017a/1 n.+ ın 585b/2 (3)	nār (Ar.) Ateş, od n.- ı dūzaḥ 38a/1 n.- ı firķat 644a/1, 645a/1, 794b/2 n.- ı hicrān 1026b/2 n.- ı hicrāndan 1033b/2 n.- ı Mihri 505b/2 n.- ı Nemrūd 638b/2 n.- i firķat 683a/1 n. 638a/1 ‘azāb-ı n. 773b/2 n.+ ı 1027a/1, 125a/1, 718a/1 (14)
nāle (Far.) İnleme, inilti n. 1069b/2, 886b/2 n.+ ler 880b/2 (3)	na‘ra (Ar.) Duyguların coşması veya sarhoşluk etkisiyle yüksek sesle bağırma, haykırma n. 939b/2 n.+ sın 945b/2 (2)
nām (Far.) İsim, ad, şöhret, ün n. 101b/2, 196b/2, 58a/1 n.+ ı 224a/1, 294b/2, 611b/2 n.+ ına 426a/1 (7)	naşıl Bir kimse veya bir şey hakkında bilgi almak için kullanılan soru sıfatı; ne biçim, ne türlü, ne gibi n. 174b/2 (1)
namāz (Far.) İslam dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslam’ın beş şartından birini teşkil eden ibadet n. 363a/1, 93b/2 n.+ ı 340a/1 (3)	

naşīb (Ar.) Bir kimsenin payına düşen şey, hisse

n. it 1134b/2

(1)

naşīḥat (Ar.) Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend

n. 1191a/1, 621a/1, 622a/1

n. itdügidür 261b/2

n.+ lar 281a/1

(5)

na‘t (Ar.) Bir şeyi överek anlatma, methetme (bilhassa Hz. Muhammed’i)

n.- i Resül 112a/1, 113a/1

n.+ i 624a/1

(3)

naṭ‘ (Ar.) Yemek yemek veya başka bir iş için yere serilen örtü

n.- ı rezm 212a/1

n.- ı rezme 836b/2, 845a/1

(3)

nāvek (Far.) Ok, tir

n.+ i 1172a/1

(1)

nāy (Far.) Mûsikimizde, bilhassa Mevlevî mûsikisinde çok yer tutmuş olan, dokuz boğumlu kamıştan yapılan,

ön tarafında altı, arka tarafında bir deliği bulunan nefesli saz

n.+ ı 246b/2

(1)

nāz (Far.) Kendini beğendirmek amacıyla takınılan edâlî tavır, cilve

n. 565b/2

(1)

naẓar (Ar.) Bakış, bakma, göz atma

n. 551b/2, 226a/1

n. itdi 583b/2

n. itdükde 436a/1

n. kıldum 1008b/2

(5)

naẓım bk. naẓm

n.+ la 156b/2

(1)

nāzil (Ar.) Yukarıdan aşağıya inen, nüzul eden (nazile)

n. 1111a/1, 459b/2, 701b/2

(3)

naẓīr (Ar.) Benzer, eş

n.+ i 213a/1, 573a/1

(2)

naẓm (Ar.) Vezinli, kafiye söz dizisi

n. 178b/2, 195b/2

n. oldı 1207b/2

n.+ a 198a/1

n.+ ina 157a/1, 174b/2, 181b/2

(7)

ne Hangi şey

n. 105a/1, 1086a/1, 157b/2, 320a/1, 354a/1, 364b/2, 485b/2, 562b/2, 664b/2, 767a/1, 771b/2, 802a/1, 834a/1, 867b/2, 888a/1, 898b/2, 1030b/2, 1034b/2, 1077b/2, 1130a/1, 117a/1, 132a/1, 155b/2, 212a/1, 244a/1, 250a/1, 282b/2, 382b/2, 410a/1, 418b/2, 41a/1, 41b/2, 442b/2, 446b/2, 450b/2, 455a/1, 463a/1, 521a/1, 560a/1, 625b/2, 635b/2, 644a/1, 659b/2, 65a/1, 661b/2, 663a/1, 671a/1, 67a/1, 710a/1, 712a/1, 712b/2, 730b/2, 733a/1, 777b/2, 811a/1, 876a/1, 905b/2, 965a/1

n.+ ye 230b/2, 622b/2

n.+ yi 009a/1, 618b/2

(64)

necm (Ar.) Yıldız

n.- i seyyār 161a/1, 386b/2, 442b/2, 521a/1, 826a/1

āsmān-ı n.- i seyyār 302b/2

n.+ i 13b/2, 160b/2

n.+ isin 446b/2

(8)

nedāmet (Ar.) Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip yaptığına hayıflanma, pişman olma, pişmanlık

n. 475b/2

(1)

nefes (Ar.) Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk

n. 1201b/2, 272b/2

n.+ de 1130b/2

(3)

nefs (Ar.) Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği

n.- i ‘ayyār 42a/1

n. 41a/1

n.+ e 43a/1, 619a/1

(3)

nefsi (Ar.) İnsanın madd arzularıyla, nefsiyle ilgili, nefsanî

n. 109a/1

(1)

nem (Far.) Hafif ıslaklık, hafif yağlık

n. 1015b/2, 886b/2

(2)

Nemrūd Hz. İbrâhim’i ateşe attıran ve Bâbil’in kurucusu olduğu söylenen hükümdarın adı olup dilimizde “aksi, ters, asık suratlı, merhametsiz kimse” anlamında kullanılır

nār-ı N. 638b/2

(1)

nergis (Far.) Bir çenekliler sınıfının nergisgiller familyasından, lale gibi

soğanla üretilen, beyaz veya sarı çiçekli,
soğanı zehirli süs bitkisi

n. 1009a/1, 981b/2

n.+ den 346a/1

n.+ in 420a/1

Sirişk-i n.+ in 1181a/1

n.+ inden 318b/2, 347a/1, 682a/1,

881a/1

(9)

Nerīmān (Far.) Yiğitliği, cesareti ve
pehlivanlığı ile meşhur Şehnâme
kahramanının adı olup dilimizde “yiğit,
cesur, pehlivan” anlamında ve kadın ismi
olarak kullanılmıştır

N. 1143a/1

(1)

neşh (Ar.) Hükümünü ortadan kaldırma,
hükümü ortadan kalkma, hükümsüz
bırakma, hükümsüz kalma

n. oldı 81a/1

(1)

nesne Belli bir ağırlığı, maddesi ve
hacmi olan her türlü cansız varlık, şey

n. 1018b/2

n. idem 353a/1

(2)

neşr (Ar.) Belli bir ölçü ve âhenge
bağlı olmaksızın söz dizimi kurallarına
uygun anlatım şekli, manzum olmayan
yazı, düz yazı

n.+ i 195b/2

(1)

nev' (Ar.) Cins, tür

n.+ e 374a/1, 466a/1, 839a/1,

860a/1

(4)

nevāle (Ar.) Gerekli yiyecek ve içecek
şeyler, azık

n. 463b/2

(1)

nevm (Ar.) Uyku

ta'ir-i n. 713b/2, 1169b/2

(2)

ne yüzden Ne sebeple, hangi yüzle

y. 450b/2, 562b/2, 730b/2,

(3)

neyveş (Far.+Far.) Ney gibi, neye benzer

n. 658a/1

(1)

nice Çok, pek çok, birçok

n. 1136b/2, 146b/2, 150a/1,

167a/1, 211b/2, 292b/2, 297a/1, 343b/2,

35a/1, 375b/2, 599b/2, 641b/2, 713a/1,

799a/1, 826b/2, 856a/1, 86b/2, 874b/2,

87b/2, 1170a/1, 1213a/1, 153a/1, 153b/2,

162a/1, 162b/2, 372b/2, 373b/2, 452a/1,

572b/2, 670a/1

n. olmaz 1013a/1

(31)

niçün Niçin, bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyla kullanılan “neden, hangi sebeple, hangi sebepten ötürü?” anlamında soru zarfı

n. 561b/2

(1)

nidā (Ar.) Seslenme, çağırma, bağırma

n.- sem'ine 324b/2

n.- yı rūḥefzā 883b/2

n. 112b/2, 188b/2, 534b/2, 700b/2

n. itdi 856a/1

n.+ yı 688a/1

(8)

nigēhbān (Far.) Bekçi, gözcü

n. 351a/1

(1)

niḥān (Far.) Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış

n. it 892a/1

(1)

niḥāyet (Ar.) Son, sonunda, en sonunda

n. 230a/1, 44a/1

(2)

nīk (Far.) İyi, hoş, güzel

n. 834a/1

(1)

nīkāh (Ar.) Bir kadınla bir erkeğin kanun nazarında karı koca sayılmalarını sağlayan işlem

n. itdürdi 1105b/2

(1)

nīm (Far.) Yarım, yarı

n. 89a/1

(1)

nime (Farr.) Yarım, yarı, buçuk

n. 1061b/2

(1)

ni'met (Ar.) Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek içecek vb., özellikle ekmek

n. 544b/2

envā'-ı n. 502a/1

n.+ e 1102b/2

n.+ ine 37a/1

n.+ lerle 543a/1

(5)

nīsān (Ar.) Yılın, mart ve mayıs ayları arasındaki 30 gün çeken dördüncü ayı, ilkbahar aylarının ikincisi

ebr-i n.+ ı 16a/1

(1)

nīsānveş (Ar.+Far.) Nisan gibi, nisan ayına benzer

ebr-i n. 1125a/1

(1)

nişār (Ar.) Saçma, saçılma, serpme, serpilme

n. 152b/2

(1)

nisbet (Ar.) İki şeyin veya parça ile bütünün nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran

n.+ le 146a/1

(1)

nīṣ (Far.) Zehir, ağı

n.+ i 321b/2

(1)

nişan (Far.) İşaret, belirti, iz, alamet

n.+ ı 58a/1

(1)

nişimend (Far.) Oturulacak yer

n.+ i 124b/2

(1)

nite Nasıl

n. 394b/2, 865b/2, 896b/2

(3)

nitekim Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için “gerçekten, hakîkaten, nasıl ki ... olduğu gibi” anlamlarında kullanılır

n. 1180b/2, 836b/2, 953b/2, 1011b/2, 1133a/1, 302b/2, 80b/2

(7)

niyāz (Far.) Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica

n. 363b/2

n. itdi 902a/1

n.+ ı 340b/2

(3)

niye Bir şeyin sebebini sormak için kullanılır; niçin, neden

n. 966b/2

(1)

Nizāmīveş İran'ın en büyük şairlerinden olan Nizâmî gibi

N. 197a/1

(1)

nizār (Far.) Zayıf, arık

n.+ am 40a/1

(1)

nīze (Far.) Mızrak, süngü, kargı

n. 438a/1, 958b/2

n.+ sin itse 463a/1

(3)

nuḥūset (Ar.) Uğursuzluk, şeâmet

n.+ den 868b/2

(1)

nūr (Ar.) Gözle görülen aydınlık, maddi şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ

n.- ı a' zam 61a/1

n.- ı cennet 38b/2
n.- ı dīdem 1037b/2
zerre-i n.- ı ḥadı 568b/2

n.- ı Ḥudā 97b/2

n.- ı ilāhī 339a/1

n.- ı mihri 360a/1

n.- ı ‘adli 208b/2

n.- ı ‘adliyle 289b/2

n.- ı pāki 59a/1

n. 1118b/2, 667a/1, 336b/2

cennet-i n. 777a/1

n.+ a 505a/1

n.+ ı 424b/2

n.+ ından 924a/1

(17)

nūreyn (Ar.+Ar.) İki nur (Hz. Muhammed’in torunları Hz. Hasan ve Hz Hüseyin)

n.- i ‘aynuḡuḡ 106a/1

(1)

nuşret (Ar.) Yardım, (özellikle) Allah’ın yardımı

peyk-i n. 280b/2

(1)

nūş (Far.) İçme, içiş

n. 315a/1, 561b/2

n. iderken 246a/1

n. itdi 823b/2

n.+ i 321b/2

(5)

nuṭṭ (Ar.) Söz, konuşma, kelim

n.+ a 892b/2

(1)

nübūvvet (Ar.) Peygamberlik, nebilik

māh-ı çarḡ-ı n. 86a/1

(1)

nücūmāsā (Ar.+Far.) Yıldızlar gibi

n. 1036b/2

(1)

nūh (Far.) Dokuz

n. 153a/1, 29b/2, 84b/2

n.- cām-ı eflāk 248a/1

(4)

o O

o. 1004b/2, 1006a/1, 1008a/1, 1011a/1, 1015b/2, 1020b/2, 1036b/2, 1050b/2, 1060a/1, 1067b/2, 1101a/1, 114b/2, 115b/2, 1182a/1, 1185b/2, 1186a/1, 1209b/2, 197b/2, 243a/1, 329a/1, 360a/1, 383b/2, 390a/1, 404b/2, 431b/2, 465a/1, 481a/1, 499b/2, 506b/2, 522b/2, 541b/2, 593b/2, 629a/1, 630a/1, 651a/1, 692a/1, 715a/1, 741b/2, 747a/1, 768a/1, 781a/1, 824a/1, 827b/2, 84a/1, 850a/1, 855a/1, 86a/1, 88b/2, 913b/2, 92b/2, 977b/2, 987a/1, 990b/2, 993a/1, 997b/2, 1016b/2, 1118a/1, 1150a/1, 172b/2, 180b/2, 300a/1, 371b/2, 377b/2, 399b/2, 403a/1, 419a/1, 426a/1, 443b/2, 457a/1, 479a/1, 508a/1, 589b/2, 591b/2,

736b/2, 738b/2, 749a/1, 817a/1, 877a/1,
924a/1, 928a/1, 933b/2, 961b/2, 977b/2

(83)

od Ateş

o. 1026b/2

o.+ a 14b/2

o.+ ı 683a/1

o.+ ına 1184a/1, 1190a/1,

1205b/2, 675b/2

o.+ ından 38a/1

(8)

oğl bk. oğul

o.+ unı 485a/1

(1)

oğlan Erkek çocuk; delikanlı

o. 216b/2, 231b/2, 232a/1, 369b/2,

626a/1

(5)

oğul Cinsiyeti erkek olan evlat

o.+ a 171b/2

(1)

oku- Bir yazıda anlatılmak istenen
manayı anlamak, öğrenmek

o. 204a/1

o.- dı 1014b/2, 456b/2, 624b/2,

527b/2

o.- rdum 1027b/2

o.- yam 735a/1

o.- yup 495b/2

(8)

okun- Bir yazının ne olduğu gözle
çözülmek veya yüksek sesle söylenmek;
öğrenilmek

o.- dı 004b/2

o.- dukça 179a/1, 1217a/1

(3)

ol O

o. 009a/1, 1000b/2, 1002a/1,

1002b/2, 1003b/2, 1005b/2, 1006b/2,

1008b/2, 1010b/2, 1014a/1, 1020a/1,

1020b/2, 1024a/1, 1024b/2, 1029a/1,

1036a/1, 1037b/2, 1038b/2, 1043a/1,

1044a/1, 1044b/2, 1047a/1, 1049a/1,

104b/2, 1052a/1, 1059b/2, 1062a/1,

1063a/1, 1064a/1, 1064b/2, 1066b/2,

1072a/1, 1075b/2, 1077a/1, 1078a/1,

1080a/1, 1081a/1, 1082a/1, 1083a/1,

1083b/2, 1084a/1, 1086b/2, 1087a/1,

1088b/2, 108b/2, 1090a/1, 1092a/1,

1093a/1, 1096a/1, 1097a/1, 1099b/2,

1101a/1, 1103a/1, 1104a/1, 1105b/2,

1106b/2, 1108a/1, 1109a/1, 1111a/1,

1116b/2, 1119a/1, 1126a/1, 1126b/2,

1140a/1, 1140b/2, 1142a/1, 1144a/1,

1148a/1, 1149b/2, 1150a/1, 1151a/1,

1152b/2, 1155a/1, 1164a/1, 1174a/1,

1175a/1, 1176a/1, 1182a/1, 1187a/1,

1194b/2, 119a/1, 123a/1, 133a/1, 159b/2,

166b/2, 175b/2, 176a/1, 181b/2, 182a/1,

183a/1, 184a/1, 191b/2, 214b/2, 215a/1,

216a/1, 225a/1, 226a/1, 227a/1, 232a/1,

233a/1, 235a/1, 236a/1, 237a/1, 237b/2,
23b/2, 245a/1, 24a/1, 252a/1, 256a/1,
262b/2, 274a/1, 284a/1, 285a/1, 288a/1,
290a/1, 291b/2, 294a/1, 29a/1, 307a/1,
308b/2, 30b/2, 310a/1, 310b/2, 311a/1,
312a/1, 313b/2, 318a/1, 324a/1, 328a/1,
335a/1, 336a/1, 337a/1, 338a/1, 339a/1,
347b/2, 348a/1, 349b/2, 352a/1, 362a/1,
367a/1, 368a/1, 369b/2, 370a/1, 373a/1,
374a/1, 376a/1, 377b/2, 381a/1, 382a/1,
386a/1, 387a/1, 388a/1, 388b/2, 389a/1,
389b/2, 393a/1, 393b/2, 396a/1, 399b/2,
400a/1, 419a/1, 420a/1, 421a/1, 421b/2,
422a/1, 430a/1, 432b/2, 433a/1, 434b/2,
435b/2, 436b/2, 440a/1, 441b/2, 442b/2,
443b/2, 444b/2, 445a/1, 449a/1, 450b/2,
458a/1, 459b/2, 460b/2, 461a/1, 461b/2,
464a/1, 465a/1, 466a/1, 467a/1, 478b/2,
480b/2, 482a/1, 484b/2, 486b/2, 488a/1,
500a/1, 501a/1, 504a/1, 506a/1, 507a/1,
508a/1, 509b/2, 510b/2, 514b/2, 516a/1,
517b/2, 518a/1, 522a/1, 522b/2, 523a/1,
529a/1, 529b/2, 532a/1, 532b/2, 533b/2,
534a/1, 539b/2, 540a/1, 541a/1, 545a/1,
548a/1, 551a/1, 552b/2, 557b/2, 559a/1,
562a/1, 564a/1, 566a/1, 574a/1, 574b/2,
575a/1, 575b/2, 577a/1, 578a/1, 579a/1,
580a/1, 580b/2, 583b/2, 587a/1, 591b/2,
593a/1, 605a/1, 610b/2, 61a/1, 627b/2,
62b/2, 631a/1, 632a/1, 636b/2, 638b/2,
639a/1, 640a/1, 64b/2, 650a/1, 667b/2,
676a/1, 677a/1, 679a/1, 67b/2, 684a/1,
688b/2, 697a/1, 700a/1, 701b/2, 702a/1,
703a/1, 703b/2, 704a/1, 706a/1, 707a/1,

714a/1, 716b/2, 717a/1, 718b/2, 719a/1,
720b/2, 725a/1, 725b/2, 729a/1, 730b/2,
731a/1, 732a/1, 736a/1, 737b/2, 739a/1,
740a/1, 742a/1, 743a/1, 745a/1, 746a/1,
747a/1, 749a/1, 752a/1, 752b/2, 757b/2,
758b/2, 75b/2, 760a/1, 762b/2, 768a/1,
771a/1, 781b/2, 782b/2, 787a/1, 804b/2,
805a/1, 806b/2, 807a/1, 809a/1, 813a/1,
814a/1, 818a/1, 820a/1, 821b/2, 823a/1,
826b/2, 828a/1, 835a/1, 836a/1, 840a/1,
845a/1, 847b/2, 848a/1, 849a/1, 851b/2,
852a/1, 853b/2, 854a/1, 856a/1, 857a/1,
859a/1, 860a/1, 861a/1, 862a/1, 863a/1,
864b/2, 869b/2, 871b/2, 878a/1, 880a/1,
881b/2, 883a/1, 886a/1, 887a/1, 887b/2,
908a/1, 909a/1, 909b/2, 910a/1, 911a/1,
915a/1, 917a/1, 919a/1, 919b/2, 920a/1,
921a/1, 924a/1, 925a/1, 925b/2, 927a/1,
928a/1, 935b/2, 936a/1, 937a/1, 938a/1,
939a/1, 940a/1, 942a/1, 943a/1, 945a/1,
947a/1, 947b/2, 948a/1, 950a/1, 950b/2,
951a/1, 955a/1, 956a/1, 962a/1, 962b/2,
963a/1, 968b/2, 96a/1, 975a/1, 983b/2,
986a/1, 986b/2, 989a/1, 98b/2, 990a/1,
996b/2, 13b/2, 35b/2, 588b/2, 871b/2,
659a/1, 13a/1, 431b/2

o.+ dur 002a/1, 002b/2, 10a/1,
10b/2, 123b/2, 74a/1

(418)

ol- Olmak
kām-kār o. 512b/2
şehriyār o. 512a/1, 554b/2
tācdār o. 492b/2

var o. 492a/1, 554a/1
o.- a 1067a/1, 1116a/1, 1130a/1,
1211a/1, 1214b/2, 179a/1, 498b/2,
538a/1, 733a/1, 760b/2, 798b/2, 799b/2,
1131a/1, 499a/1, 642b/2, 717a/1, 726b/2,
930b/2
āḥir o.- a 1201b/2
dūr o.- a 1028b/2, 1032b/2
ḥaṣr o.- a 111a/1
Ḳadr o.- a 802b/2
ki o.- a 1183a/1, 168a/1
kim o.- a 655a/1
lāyık o.- a 625b/2
Māh-ı çarḥ-ı devvār o.- a 1213b/2
maḥrūm o.- a 36a/1
menzil o.- a 517b/2
mütenebbih o.- a 156a/1
okundukça o.- a 1217b/2
şād o.- a 1188b/2
ṭurup o.- a 153b/2
vāşıl o.- a 757a/1
vücūdum o.- a 1205a/1
yār o.- a 356a/1, 606a/1
o.- aldan 793a/1
cevr o.- aldan 779a/1
o.- alı 770a/1, 773a/1, 81b/2
gün o.- am 755b/2
ḥūrşīdpeyker o.- am 790b/2
kenīz o.- am 1046b/2
kim o.- am 1058b/2, 833b/2
o.- an 1189b/2, 1192a/1, 155b/2,
655b/2, 825a/1
ketb o.- an 1215a/1
maḥbūb o.- an 538b/2

ehl-i ḥired o.- ana 1191a/1
bā' iş o.- anı 198a/1
o.- anlardan 73a/1
o.- aydı 688b/2
o.- dı 004a/1, 005b/2, 1060b/2,
1093b/2, 134b/2, 157b/2, 358a/1, 408b/2,
518b/2, 575b/2, 633b/2, 673a/1, 749b/2,
76b/2, 78a/1, 1191b/2, 137b/2, 85b/2,
182b/2
āsumān o.- dı 924b/2
bāz-ı subḥuṣ o.- dı 365a/1
çārnāçār o.- dı 314b/2
çeşmūm o.- dı 985a/1
çün o.- dı 459a/1, 687a/1
daḥi o.- dı 159b/2, 1170b/2
diyüp o.- dı 914a/1
gülşen o.- dı 632b/2
ḥabs-i Pervān o.- dı 1025a/1,
646a/1
ḥatm o.- dı 004b/2
hemāndem o.- dı 286b/2
hep o.- dı 156b/2
in' ām o.- dı 67a/1
i' tā o.- dı 67b/2
kerem o.- dı 75a/1
Māh o.- dı 612a/1
maşrıḳından o.- dı 368b/2
maṭla' ından o.- dı 578b/2
menzil o.- dı 873a/1
merḥūm o.- dı 183a/1
mey-i şevḳile o.- dı 704b/2
Mihr o.- dı 894a/1
Mihr-i ferruḥ o.- dı 1180a/1
Mihr-i ḳamerruḥ o.- dı 878a/1

Mirrîh o.- dı 459b/2
muḳarrer o.- dı 262a/1
mübeddel o.- dı 780b/2
müyesser o.- dı 795b/2
naẓm o.- dı 1207b/2
nesh o.- dı 81a/1
‘adle o.- dı 293a/1
‘ārız o.- dı 1149a/1
‘āşık o.- dı 591b/2
pejmürde o.- dı 686b/2
pes o.- dı 646b/2, 699a/1, 878b/2
reh o.- dı 380b/2
revān o.- dı 383b/2, 580b/2
ruḥ o.- dı 887a/1
sarāy-ı ġarb o.- dı 1111b/2
şiddik o.- dı 101b/2
süvār o.- dı 1080a/1, 285b/2
üzre o.- dı 1150b/2
varup o.- dı 1117b/2
vāşıl o.- dı 1121a/1, 1139a/1
velikin o.- dı 174a/1
zārı o.- dı 1166b/2
zevk o.- dı 1129b/2
o.- dıġı 364b/2
o.- dıysa 64a/1, 65a/1
o.- duġıçün 101a/1
o.- duġıdur 567b/2, 643b/2
şunulup o.- duġıdur 298b/2
o.- duġın 1005a/1, 447b/2, 503a/1
‘acz o.- duġın 27b/2
o.- duḳça 554a/1
çoġ o.- dum 344b/2
o.- duḡ 92a/1, 97b/2
o.- dur 59b/2

o.- ġıl 248b/2, 357b/2
o.- imaz 69b/2
o.- inca 1026a/1, 868a/1
burc o.- inca 518a/1
ḥaşr o.- inca 315b/2
Māh o.- inca 1111a/1
tamām o.- inca 295a/1
şādır o.- incaḳ 562a/1
şayd o.- ısar 357b/2
o.- ma 1138b/2, 619a/1
münkesir o.- ma 1019a/1
olursaḡ o.- ma 1194a/1
zinhār o.- ma 1203a/1
o.- madan 784a/1
cihānda o.- madan 531a/1
imdi o.- madan 1197a/1
sensüz o.- madan 833a/1
çün o.- madı 953a/1
o.- madın 1192b/2, 182a/1
velikin o.- madum 1023b/2
o.- maġ 1191a/1
o.- maġ 890a/1
maġrūr o.- maġ 620a/1
ferş o.- maġı 94b/2
o.- maġıla 139b/2
o.- maḳ 1184b/2
cāriye o.- maḳ 784b/2
degül o.- maḳ 600b/2
eger o.- maḳ 701a/1
o.- maḳdan 1028a/1
diri o.- maḳdan 1183b/2
o.- masa 143a/1, 22b/2, 23b/2,
416a/1, 610b/2, 62b/2
o.- masına 82a/1

o.- maya 1147b/2, 1157a/1,
271b/2, 99a/1

o.- maz 1019b/2, 171b/2, 322a/1,
322b/2, 536a/1, 536b/2, 620a/1, 620b/2,
62b/2, 656a/1, 656b/2

bihār o.- maz 415a/1

ile o.- maz 1067b/2

nice o.- maz 1013a/1

zār o.- maz 415b/2

zevāl o.- maz 1168b/2

halk o.- mazdı 23b/2, 610b/2

o.- mazlar 143b/2

o.- mış 586a/1

bedr o.- mış 208a/1

o.- mışdı 241b/2, 816b/2

Hilāl o.- mışdı 238b/2

ki o.- mışdı 184b/2

Māh o.- mışdı 287b/2

mest o.- mışdı 242b/2

mumu o.- mışdı 333a/1

o.- mışdı 944b/2

o.- mışken 101b/2

o.- sa 1031b/2, 119b/2, 123a/1,
124a/1, 140a/1, 150a/1, 150b/2, 166b/2,
330a/1, 410a/1, 462b/2, 570b/2, 637b/2,
638b/2, 732a/1, 734a/1, 802a/1

bezm o.- sa 210a/1

ferahşād o.- sa 636b/2

ger o.- sa 1200a/1

gülzār-ı vaşl o.- sa 645b/2

‘ıyd-ı vişāl o.- sa 796b/2

pīşüm o.- sa 361b/2

rezm o.- sa 210b/2

şubh-ı vişāl o.- sa 889b/2

o.- sam 531b/2

o.- sun 1209b/2, 249b/2, 272a/1,
272b/2, 279a/1, 280a/1, 280b/2, 596b/2,
107a/1

efsār o.- sun 250b/2

gedā o.- sun 555b/2

o.- up 154a/1, 238a/1, 692a/1,
837b/2, 1125a/1, 1214a/1, 206a/1,
430a/1, 580a/1, 680a/1, 682a/1, 694a/1

āhır o.- up 1135a/1

barmağ o.- up 690b/2

bīcān o.- up 178a/1

bīfer o.- up 1165a/1

cem^c o.- up 927b/2

çākeriyem o.- up 253a/1

esīr o.- up 957b/2

ğark o.- up 505a/1

gösterüp o.- up 731b/2

güftār o.- up 489b/2

h̄āba o.- up 801a/1

içinde o.- up 903b/2

mecrūh o.- up 944a/1

mey-i şevkile o.- up 786b/2

pes o.- up 687b/2

rāh o.- up 237a/1, 821b/2

ref³ o.- up 1070a/1

şāh o.- up 484b/2

şām-ı firkat o.- up 888b/2

zerrīn o.- up 380a/1

o.- updı 524a/1, 908a/1, 908b/2

o.- updur 171a/1, 171b/2, 116b/2,
65b/2, 66b/2

o.- ur 009b/2, 1030b/2, 772a/1,
343b/2, 45b/2, 667b/2, 798a/1

baḥş o.- ur 46b/2
 cānuḡ o.- ur 668b/2
 cāy1 o.- ur 162a/1
 hevās1 o.- ur 652b/2
 ḡurrem o.- ur 334b/2
 mās'il o.- ur 1031a/1
 mesken o.- ur 638b/2
 münevver o.- ur 637b/2
 'adem o.- ur 1204b/2
 'azīz o.- ur 114b/2
 rāh o.- ur 1113a/1
 rāzī o.- ur 605b/2
 şayd o.- ur 361a/1
 zāhir o.- ur 876b/2
 zıkr o.- ur 169a/1
 o.- ur itmez 11b/2
 o.- uram 834b/2
 o.- urd1 571b/2, 811b/2
 o.- urduḡ 691b/2
 o.- urken 600a/1
 o.- urlard1 233b/2
 o.- ursa 1076a/1, 464b/2, 601b/2,
 669b/2, 735b/2, 764a/1, 90b/2, 453b/2,
 1199a/1
 dīv o.- ursa 1061b/2
 Ferhād o.- ursa 771a/1
 o.- ursaḡ olma 1194a/1
 o.- ursuḡ 884b/2
(352)
olar Onlar
 o.+ a 939b/2
(1)

olın- Olunmak; etmek yardımcı fiiliyle
 yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma
 getiren yardımcı fiil

zeyn o.- d1 543a/1
 naḡş o.- mış 1017a/1
 ketb o.- ur 114a/1
(3)

on Dokuzdan sonra, on birden önce
 gelen sayının adı

o. 1048a/1, 1216b/2, 918b/2,
 930a/1, 948a/1, 992b/2
(6)

ora O yer
 o.+ ya 608b/2
(1)

orta İki uçtan veya bütün noktalardan
 aynı uzaklıkta olan yer

o.+ da 670b/2
 o.+ s1 305b/2
 o.+ ya 543b/2, 548b/2
(4)

'Oşmān (Ar.) Dört büyük halifenin
 üçüncüsü, Hz. Muhammed'in damadı ve
 cennetle müjdelenmiş sahabe

'O. 103a/1
 iftiḡār-ı 'Āl-i 'O. 123b/2
(2)

otaḡ Büyük çadır, büyüklere mahsus
 yüksek etekli geniş ve süslü çadır

o.+ ın 223a/1

o.+ uñ 279b/2

(2)

otur- Vücudun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek

o.- dı 1099b/2, 292a/1, 479b/2, 920b/2, 926b/2

(5)

oyna- Eğlenmek, oyalanmak maksadıyla bir şeyle meşgul olmak; hareket etmek, kımıldamak

o.- rken 1140b/2

(1)

öl- Hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek

ö.- ince 129b/2, 533b/2

ö.- miş 485a/1

ö.- üp 531b/2, 833b/2

(5)

öldür- Bir canlının hayatına son vermek

ö.- di 849a/1, 853b/2

ö.- mek 997b/2

(3)

‘Ömer (Ar.) Hz. Muhammed’in sahabeti ve İslam Devleti’nin Ebû Bekir’den sonraki ikinci hâlifesidir. Adaletiyle meşhurdur

‘Ö.- ‘adl 123a/1

(1)

‘ömr (Ar.) Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat

‘ö. 344a/1

ḥayāt-ı ’ö.+ e 620a/1

mecāz-ı ’ö.+ e 1203a/1

‘ö.+ i 852b/2

‘ö.+ i 473a/1

‘ö.+ üni 993b/2

‘ö.+ üñ 170b/2

meh-i ‘ö.+ üñ 165a/1

şubḥa-i ‘ö.+ üñ 1199a/1

(9)

öñ Bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta olan yakın yer

ö.+ din eyle 483a/1

ö.+ dür” 60b/2

ö.+ ince 333a/1, 369a/1

ö.+ inde 277a/1, 278a/1, 475a/1, 491b/2, 525a/1, 728b/2, 747b/2, 751b/2, 774b/2, 787b/2, 967a/1, 690a/1

ö.+ inde eyleyüp 247b/2

ö.+ ine 211a/1, 374b/2, 469b/2, 951b/2, 953a/1, 1080b/2, 592b/2

ö.+ iñce 279a/1, 280b/2

ö.+ iñde 493b/2

ö.+ lerine 542a/1

ö.+ ümce 999b/2

ö.+ üme 1000b/2, 973b/2

(31)

öp- Sevgi ve saygısını göstermek
üzere dudaklarını bir şeye değdirmek

ö.- e 1114a/1

ö.- üben 277b/2

ö.- üp 278a/1, 1121b/2, 963b/2

(5)

öz Bir kimsenin kendi manevi
varlığı, zatı, kendisi; bir şeyin temel
unsuru, aslı ve maksadı olan ana nokta,
esas

ö.+ i 218b/2

ö.+ in 577a/1, 654b/2, 739a/1,
649b/2

ö.+ ini 1109a/1, 576b/2, 907b/2

ö.+ iñe 619a/1

ö.+ üñ 892a/1, 265b/2

(11)

özge Başka, gayrı

ö. 163a/1

(1)

pā (Far.) Ayak

p. 632a/1

p.+ yinde 366a/1

p.+ yine 350b/2, 748b/2

(4)

pādişāh (Far.) Büyük hükümdar; (Hüküm
sahibi olan, hükmeden anlamında) Allah

p.- ı Hayy 897a/1

p.- ı Müşteribaht 969a/1

vaşf-ı p.+ a 113b/2

p.+ ı 449a/1, 553a/1, 729a/1,
74b/2, 788a/1, 964a/1

(9)

pādişāhī (Far.) Padişahla ilgili, padişaha
ait

p. 1084a/1

(1)

pāk (Far.) Temiz

p. 328a/1

p. itseñ 32a/1

nūr-ı p.+ i 59a/1

(3)

pāki (Far.) Temizlik, saflık

zāt-ı p. 24b/2

(1)

pāre (Far.) Parça

p. 991b/2

(1)

pāy (Far.) Bir bütünden bir kimseye
düşen kısım, hisse

p.- ı hayret 163b/2

p.+ ine 250a/1, 842b/2

p.+ uma 1038a/1

p.+ üñe 137a/1, 152b/2

(6)

pāyān (Far.) Son, nihayet

p. 1105a/1

(1)

pāygāh (Far.) Rütbe, derece

p.+ ı 52a/1

(1)

pāyidār (Far.) Kalıcı, devamlı, sâbit

p. 153b/2

(1)

pāyimāl (Far.) Ayaklar altına alınmış,
çiğnenmiş

p.+ ı 1214b/2

(1)

peder (Far.) Baba

p. 175b/2

p.+ den 290a/1

(2)

pehlivān (Far.) Güreş yapan kimse,
güreşçi; İri yapılı, kuvvetli kimse, yiğit,
cesur, kahraman

p.+ dı 213b/2

(1)

pejmürde (Far.) Dağınık, perişan

p. oldı 686b/2

(1)

pek Sağlam, kavi, sert

p. 425b/2

(1)

peleng (Far.) Kaplan

p.+ e 866b/2

p.+ i itdi 373b/2

(2)

pelid (Far.) Pis, murdar, alçak kimse

p.+ ün 1024a/1

(1)

penāh (Far.) Sığınacak yer, melce

p.+ ı 71a/1

p.+ um 263b/2, 775b/2

p.+ uñ 910b/2

(4)

penc (Farr.) Beş

hedāyā-yı p. 98a/1

(1)

pençe (Far.) Yırtıcı hayvanların ön
ayaklarının, parmak uçlarında sivri ve
aşağıya doğru kıvrık tırnaklar bulunan iç
kısmı

p. 197a/1

(1)

pend (Far.) Öğüt, nasihat

p.- i pīrāne 613b/2

p.- i zībā 1191b/2

p. 261b/2, 267a/1, 621a/1, 622a/1

dürr-i p.+ i 180a/1, 657a/1

p.+ üm 268a/1

dürr-i p.+ üm 270a/1

(10)

per (Far.) Kanat

p. 273b/2

(1)

perde (Far.) Bir şeyin doğrudan doğruya görülmesini, duyulmasını önleyen şey, engel, mâni

p.+ sinden kıl 206b/2

(1)

perî (Far.) Tabiat üstü bir güce sahip bulunduğu inanılan cin taifesinin çok alımlı ve çok güzel olanlarına verilen isim

p. 225a/1

p.- had 217a/1, 584a/1

(3)

perîşân (Far.) Dağınık, düzensiz, karmakarışık; muztarip

p. 410b/2, 407a/1

(2)

pertâb (Far.) Atma; atılma, sıçrama

p. 461a/1

tîr-i p. 852a/1

p. itdi 850b/2

p. itse 464a/1

(4)

pertev (Far.) Işık, parlaklık

p.+ i 770a/1

p.+ inden 424b/2

(2)

pervâne (Far.) Geceleri ışık etrafında dönerek uçan küçük kelebek

p. 865b/2

p.+ siyem 792a/1

(2)

pervâz (Far.) Uçma, uçuş

p. 891b/2

(1)

Pervîn (Far.) 1. Ülker takımyıldızı, Süreyya; 2. Mihr ü Mâh mesnevisinin kadın kahramanı Mihr'in babası

P.- i bedahter 1050b/2, 1053a/1, 595b/2, 842a/1, 471a/1

ceyş-i P.- i bedahter 828b/2

P.- i bedâyîn 1088a/1

P.- i bedbaht 1077a/1, 951b/2

P.- i bedh'âh 753b/2

P.- i bedkâr 1039b/2

P.- i bedrây 1002b/2, 719a/1

p.- i bîdîn 760a/1

P.- i bîdîn 1083a/1, 1087b/2, 457a/1, 839b/2

P.- i gümrâh 988b/2

P.- i kâfer 456a/1, 603a/1, 624a/1

P.- i ma'khûr 557a/1

P. 1075a/1, 1081b/2, 1148a/1, 426b/2, 433a/1, 435a/1, 440b/2, 447a/1, 453a/1, 470a/1, 479b/2, 487a/1, 488b/2, 513a/1, 514a/1, 519a/1, 523a/1, 524b/2, 527a/1, 528a/1, 541a/1, 544a/1, 546b/2, 552a/1, 558b/2, 562b/2, 594a/1, 623a/1,

708a/1, 711a/1, 720a/1, 747b/2, 757a/1,
817a/1, 823a/1, 825a/1, 840b/2, 869a/1,
871a/1, 934b/2, 936b/2, 947b/2, 950a/1,
996a/1, 997a/1

bezm-i P. 540a/1, 673a/1

ceyş-i P. 452b/2, 829a/1, 857b/2,
911b/2, 937b/2, 941b/2, 965b/2

emr-i P. 472a/1

habs-ı P. 1035a/1

kām-ı P. 469a/1

Mihr-i P. 591a/1, 874a/1

P. eyledi 547b/2

P. itdi 441a/1

zindān-ı P. itdi 639b/2

habs-i P. oldı 1025a/1, 646a/1

maḥbes-i P.+ de 744a/1

P.+ den 730a/1

habs-i P.+ den 781a/1

P.+ e 454b/2, 455b/2, 459a/1,
482b/2, 530b/2, 539b/2, 706b/2, 822a/1,
938a/1

ceyş-i P.+ e 412b/2, 904a/1

maḥbes-i P.+ e 741a/1

menzil-i P.+ e 701b/2

semt-i P.+ e 922b/2

P.+ i 1072a/1, 1085b/2, 436a/1,
533a/1

āl-i P.+ i 751a/1

kāḥ-ı P.+ i 378b/2

kelām-ı P.+ i 604b/2

P.+ le 522b/2

P.+ üñ 516b/2, 545a/1, 707b/2

(115)

pes (Far.) 1. Arka, art, geri; 2. Şu
halde, öyleyse, imdi

p. 1080b/2, 1106b/2, 1140a/1,
314b/2, 32b/2, 539b/2, 755b/2, 758a/1,
921a/1, 979b/2, 1000a/1, 1060b/2,
1093b/2, 1129a/1, 1175a/1, 194a/1,
359b/2, 498a/1, 742a/1

p. kıldı 332b/2

p. oldı 646b/2, 699a/1, 878b/2

p. olup 687b/2

(24)

peyām (Far.) Haber

p. 98b/2

(1)

peydā (Far.) Açıkta ve meydanda olan,
aşikâr, zahir

p. 10a/1, 431b/2, 636a/1, 770a/1

(4)

peyk (Far.) Haber ve mektup taşıyan
kimse, haberci

p.- i çālāk 247a/1

p.- i ḥazîn 240b/2

P.- i Ḥazret 68b/2, 69b/2

p.- i nuşret 280b/2

p.+ i 256a/1

(6)

peyker (Far.) Yüz, surat, çehre

‘arz-ı p. 598b/2

(1)

pinhān (Far.) Gizli

p. 1068a/1, 1117b/2

(2)

pīr (Far.) Yaşlı, ihtiyar kimse

p.- i hikmet 176a/1

(1)

pīrāne (Far.) Yaşlılara yakışır sürette

pend-i p. 613b/2

(1)

pīş (Far.) Ön, ön taraf

p.+ üm olsa 361b/2

(1)

pīşe (Far.) Sanat, meslek

p. idinmek 476b/2

p.+ η 272a/1

(2)

pūl (Far.) Eskiden kullanılan küçük

madenî para, kuruşun küsuratından biri

p.+ a 606b/2

(1)

pūr (Far.) Dolu

p. 309b/2, 423b/2, 549a/1, 825b/2

p.- belādur 645a/1, 796a/1, 889a/1

p.- dil 617a/1

p.- guşşadur 325a/1

p.- harāret 875b/2

p.- hūn 320b/2

eşk-i p.- hūn 881a/1

p.- hūn kıldı 1181b/2

p.- kasāvet 674b/2

p.- kīn 457b/2, 494b/2

māh-i bedr-i p.- nūr 637a/1

şem^c-i p.- nūr 690a/1

p.- reng 585a/1

p.- zeyn 981a/1

(20)

pūşt (Far.) Arka, sırt

p. 954b/2

(1)

Rab (Ar.) Bütün mahlûkatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenabıhak, Allah, Tanrı

R. 111a/1, 121a/1, 187b/2, 73a/1, 763a/1

(5)

Rabb bk. Rab

R.+ i 78a/1

(1)

rāğ (Far.) Çayırılık, çimenlik, güllük gülistanlık bahçe

r.+ ı 1153b/2

(1)

rāh (Far.) Yol

feth-i r.- ı tevḥīd 004a/1

r. 1093a/1, 120a/1, 236b/2, 290b/2, 367b/2, 377a/1, 381b/2, 395b/2, 402b/2, 412b/2, 421b/2, 433b/2, 691a/1,

715b/2, 740b/2, 805b/2, 821a/1, 922b/2,
936b/2, 943b/2, 976b/2, 978b/2, 1112b/2

‘azm-i r. itdügüdür 283b/2

r.+ a 1089a/1, 870a/1, 872a/1,
979b/2

ğayr-ı r.+ dan 380b/2

r.+ ı 1092b/2, 1120b/2, 384b/2,
428a/1, 470b/2, 741a/1, 781b/2, 820b/2,
970b/2

hāk-ı r.+ ı 333b/2

hāk-i r.+ ı 221b/2

(41)

rāḥat (Ar.) Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma
durumu, huzur

‘ayn-ı r.+ dur 1158b/2

(1)

rāḥil (Ar.) Göç eden, göçen

r. 287b/2

(1)

Raḥmān (Ar.) “Kâfir-mümin ayırmadan
yarattığı bütün varlıklara merhamet eden,
nîmet veren” anlamında esmâ-i
hüsnâdandır

maḥbûb-i R. 65b/2

(1)

raḥmet (Ar.) Allah’ın yaratıklarına olan
merhameti, acıma ve esirgemesi

baḥr-ı r.+ üñden 32b/2

(1)

raḥmetu’llāh (Ar.) Allah’ın rahmeti

r. 179b/2

(1)

raḥş (Far.) Gösterişli, güzel at

r.- ı Rüstem 819b/2

r.+ ı 1063b/2, 419b/2

r.+ um 983b/2, 986b/2

(5)

raḥşān (Far.) Parlak

‘arūs-ı mihr-i r. 1117a/1

mihr-i r.+ dan 1029b/2

(2)

raḥkâş (Ar.) Raks eden erkek, köçek

r. 167b/2, 498b/2

(2)

rām (Far.) İtaat eden, boyun eğen

r. 1023b/2, 90b/2

(2)

rāy (Far.) Hindistan hükümdarlarına

verilen unvan

r.+ ı 514a/1

(1)

rāz (Far.) Gizlenen şey, sır

r. 897b/2

(1)

Rāzık (Ar.) Rızık veren (Allah)

R.+ uñ 37a/1

(1)
rāzī (Ar.) Kabul eden, uygun bulup
benimseyen, olana boyun eğip rıza
gösteren
r. 835b/2
r. olur 605b/2
(2)

re'āyā (Ar.) Bir hükümdarın yönetimi
altında bulunan ve vergi veren halk
r.+ dan 292b/2
r.+ ya 268b/2
(2)

red (Ar.) Kabul etmeme, geri çevirme,
geri döndürme
r. 834b/2, 851a/1, 1062b/2
r. kıldı 626a/1
(4)

ref (Ar.) Yukarı kaldırma, yükseltme
r. eyledüñ 80a/1
r. eyleyüp 372a/1, 496a/1
r. idüp 20a/1
r. olup 1070a/1
(5)

reftār (Far.) Gidiş, yürüyüş
r.+ lardan 563b/2
(1)

reh-ber (Far.+Far.) Yol gösteren, kılavuz,
delil

r. 280b/2, 453b/2, 69b/2
r.+ idür 57b/2, 68b/2
(5)

reh bk. rāh
r. 1115b/2, 403b/2
r. oldu 380b/2
(3)

re'īs (Ar.) Baş, başkan, âmir
r. 49b/2
(1)

rek'at (Ar.) Namazda kıyam, rükû ve iki
defa secdeden meydana gelen bölüm
r. kılop 340a/1
(1)

renc (Far.) Zahmet, eziyet, ızdırap
r. 413b/2
faqr-ı r.+ i 129b/2
(2)

reng (Far.) Cisimler tarafından
aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki
sonucu meydana gelen duyum
r.- i rüyı 560a/1
(1)

resm (Ar.) âdet
r. 1106a/1
r.+ e 105a/1, 1182b/2,
(3)

şu resme (T.+ Ar.) Öyle, böyle, şu şekilde

r. 201a/1, 259a/1, 294a/1

(3)

Resûl (Ar.) Peygamber, nebi

R.- i ins 53a/1

na^c t-i R. 112a/1, 113a/1

(3)

reşk (Far.) Kıskanma, haset

r.- i hüsni 221a/1

r.- i Mihr 691b/2

r.- i ruğından 1010a/1

r. eyler 209a/1

(4)

revâ (Far.) Layık, uygun, yerinde, münasip

r.+ dur 127b/2, 361b/2, 43b/2,

601b/2

(4)

revân (Far.) Yürüyen, giden

r. 92a/1

r. oldı 383b/2, 580b/2

r.+ e 914a/1

r.+ ı 1188b/2

(5)

revâne (Far.) Giden, yürüyen, akan, revan

r. 286b/2, 358a/1

âb-ı r. 305a/1

serv-i r. 445a/1

(4)

re'y (Ar.) Fikir, görüş, düşünce, ray; oy

r.- i bâıl 1042a/1

r. 700a/1

(2)

rez (Far.) Bağ kütüğü, asma duğter-i r. 344b/2

(1)

rezm (Far.) Kavga, savaş, cenk r. 259a/1

na^c -ı r. 212a/1

r. olsa 210b/2

bezm-i r.+ e 1154b/2

na^c -ı r.+ e 836b/2, 845a/1

‘arşa-i r.+ e 1060a/1

âlet-i r.+ edür 255b/2

(8)

Rezzāk “Mahlûkatına maddi ve manevi her türlü rızkı bol bol ihsan eden” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

R. 1132a/1

(1)

Rıdvân (Ar.) Cennetin kapıcısı olan melek

bâğ-ı R. 222b/2

(1)

riḥlet (Ar.) Göç; Dünyadan ahirete göçme, ölme, vefat

r. 262a/1

(1)

riẓā (Ar.) Hoşnut ve memnun olma durumu, hoşnutluk, memnunluk

r.+ dur 1172b/2

(1)

ri'āyet (Ar.) Saygı, sayma, itibar; uyma, itaat etme

r. 999a/1

r. eyle 268b/2

r.+ ler 1022a/1, 497a/1

(4)

ricā (Ar.) Dilek, istek

r.+ yile 1217a/1

(1)

riḥ at (Ar.) Yücelik, yükseklik, özellikle mevki yüksekliği

r.+ ine 209a/1

(1)

risālet (Ar.) İnsanları dine davet etme işi, peygamberlik, resullük

r. 51a/1

meh-i burc-ı r. 349b/2

şāh-ı taht-ı r. 84a/1

(3)

rū (Far.) Yüz, çehre

r. 225a/1

(1)

ruh (Far.) Yanak

r. 1008a/1, 1121b/2, 115b/2,

162b/2, 787b/2, 946a/1

r. oldı 887a/1

r.+ ı 338a/1

reşk-i r.+ ından 1010a/1

r.+ ını 247b/2, 491b/2

r.+ ları 297a/1

Mihr-i r.+ uñdan 85a/1

(13)

rūh (Ar.) İnsan ve hayvanda vücudu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can

r.- ı şānī 736a/1

r.+ ı 1130b/2

r.+ um 652b/2

nidā-yı r.- efzā 883b/2

r.+ içün 190a/1

(5)

ruḥsār (Far.) Yanak, yüz

r.+ ı 1021b/2, 629a/1

(2)

ruḥṣat (Ar.) İzin, müsaade

r. 1045b/2, 1048a/1, 783a/1

(3)

rūšen (Far.) Parlak, aydın, aydınlık

r. 1020a/1, 1096b/2, 385b/2,
405a/1, 589b/2

r. eyler 223a/1

r. itdi 366b/2

(7)

rūy (Far.) Yüz, çehre

reng-i r.+ ı 560a/1

r.+ ın 350a/1

r.+ ına 1121b/2, 1149a/1

(4)

rūz (Far.) Gün, gündüz

r.- ı bahta 257b/2

r.- i hisābda 110a/1

r.- ı şādīdūr 1070b/2

r.- ı vaşlı 1091a/1

r.- i ma' rekede 88a/1

r. 1118b/2, 185b/2, 405a/1

r.+ ı 408b/2

r.+ ı- ı bahta 1100b/2

(10)

rūzāsā (Far.+Far.) Gündüz gibi

r. 300b/2

(1)

rūzgār (Far.) Yer değiştiren hava, bu
havanın hissedilen etkisi, yel, bād

r. 141a/1

r.+ ı 1131b/2

(2)

rūzī (Far.) Rızık, azık; kismet

r. 802a/1, 802b/2

(2)

Rüstem (Far.) Ünlü İran şairi Firdevsî'nin

Şehnâme'sinde adı geçen İran'ın ünlü

pehlivan ve savaşçısı. [Türk edebiyatında

: "Rüstem-i zâl", halk dilinde : "Zaloğlu

Rüstem" şeklinde geçer]

rağş-ı R. 819b/2

R.+ e 236b/2

R.+ ler 210b/2

(3)

Rüstemāne (Far.) İran'ın ünlü pehlivanı

Rüstem gibi, pehlivancasma

R. 1154b/2, 438b/2, 458b/2,
818b/2, 949a/1

(5)

rū'yā (Ar.) Uyku sırasında zihinde

beliren görüntülerin bütünü, görülen

hayaller dizisi, düş

r.+ sina 909b/2

r.+ sın 928b/2

(2)

sa'ādet (Ar.) Mutlu olma, mutlu ve mesut

yaşama, mutluluk, bahtiyarlık

s. 249a/1, 868a/1

s.+ dür 330b/2

evc-i s.+ e 97a/1

s.+ le 144b/2, 291a/1

(6)

şabā (Ar.) Sabaha doğru kuzeydoğudan hafif hafif esen serin, hoş, latif bahar rüzgârı, tan yeli

ş.+ dan 628b/2

(1)

şabr (Ar.) Katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felaket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme

ş. 880a/1

yed-i ş. 192b/2

ş. ide 750a/1

ş. idenler 654a/1

ş. it 535b/2, 651a/1, 884a/1

ş.+ a 658b/2

(8)

sācid (Ar.) Secde eden, secdeye varan, secdeye kapanan

s.+ lerün 342b/2

(1)

şaç- (Bir şeyi) Ortalığa dağıtmak, etrafa serpmek, dökmek

ş.- a 581a/1

ş.- arken 347a/1

ş.- dı 191b/2, 192a/1, 318b/2, 346a/1, 748b/2

ş.- duş 88a/1

ş.- mayayduş 794a/1

ş.- up 14b/2, 258b/2

(11)

şaç Başı kaplayan kıllar

ş.+ ı 1009b/2, 1016b/2

ş.+ uş 792b/2

(3)

şaçdur- Ortalığa, etrafa dağıtırmak

ş.- ur 18b/2

(1)

şad (Far.) Yüz

ş. 715a/1

(1)

şadā (Far.) Ses, avaz

ş.- yı çeng 246b/2

(1)

şadef (Ar.) Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuklarının iç tarafında teşekkül eden ve süslemelerde, süs eşyâlarında kullanılan beyaz menevişli, çok sert, parlak madde

ş. 147a/1

ş. 1125b/2, 16b/2

(3)

şadefvār (Ar.+Far.) Sedef gibi, sedefe benzer

ş. 731a/1

(1)

şadır (Ar.) Ortaya çıkan, meydana gelen, zuhur eden

ş. olıncağ 562a/1

(1)

şaf (Ar.) Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra

ş. 369a/1

(1)

şafā (Ar.) Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik

ş. 1201a/1, 546b/2, 1129b/2

ş.+ dur 645b/2, 796b/2, 889b/2

ş.+ sı 416b/2

(7)

şaff bk. şaf

ş.- ı alayın 286a/1

(1)

şāfi (Ar.) Temiz, halis, saf

ş. 1103b/2

(1)

şag Yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı

ş. 531a/1, 833a/1

ş.+ am 41b/2

(3)

şāhib-kıran (Ar.+Ar.) Uğurlu olarak bilinen Zühre (Venüs) ve Müşteri

(Jüpiter) yıldızlarının aynı burç ve aynı derecede oldukları kutlu zamanda doğan kimse, böyle bir zamanda tahta çıkan çok başarılı hükümdar

ş.+ ı 486b/2

(1)

şāhib-cemāl (Ar.+Ar.) Güzel, yakışıklı (kimse)

ş.+ i 227a/1

(1)

şāhib (Ar.) Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik

ş. 104b/2

(1)

sāhir (Ar.) Büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz

s.- i ' âlem 608a/1

s.- i ' aşk itse 669a/1

s. 570a/1

(3)

şahn (Ar.) Evin ortasındaki açıklık, avlu; Orta yer, meydan

ş.- ı cennet 306b/2

(1)

şahrā (Ar.) Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova; çöl

ş. 431a/1, 985b/2

ş.+ larında eyle 891b/2 (3)	ş.- a 1110b/2, 758b/2, 1001b/2 ş.- ar 14b/2 ş.- dı 1008a/1, 1024b/2, 1039b/2, 1177b/2, 524b/2, 753b/2 ş.- duğı 558b/2 ş.- duğıdur 623b/2, 519b/2 ş.- duğını 1085b/2 ş.- mış 711a/1 ş.- uñ 626b/2 ş.- up 144a/1, 389b/2, 806a/1, 983b/2
sā'id (Ar.) Kutlu, uğurlu, mübârek s.+ in 1124a/1 (1)	
sā'ir (Ar.) Başka, diğer, öteki, öbür s. 817a/1 (1)	
sā'irūñ (Ar.) Ötekiler, diğerleri edyān-ı s. 81a/1 (1)	(19)
şakf (Ar.) Dam, çatı ş.+ ı 1001b/2, 1110b/2 (2)	sālik (Ar.) Bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu takip eden kimse s. 171a/1 (1)
sākī (Ar.) İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse s.- i kevşerdür 104b/2 s.- i merg 317a/1 s.- i sīmīn-sā'id 548a/1 s.+ ye 547b/2 s. 316a/1 (5)	Şalsāl (Ar.) Hz. Ali ile savaşıp ona yenilen dev Ş. 929b/2 (1)
sāl (Far.) Yıl, sene s. 236a/1 (1)	Sām Firdevsî'nin Şehnâme adlı eserinde adı geçen mitolojik bir kahramandır S. 1143a/1, 236b/2, 929a/1 (3)
şal- Koyvermek, serbest bırakmak, bırakmak	şan- Şöyle veya böyle olabilecek bir şeyin zihninde kurduğu gibi olduğuna inanmak, öyle olabileceğini düşünmek, zannetmek ş.+ anuñ 526b/2

ş.- asın 335b/2, 467b/2, 386b/2,
628b/2, 823b/2

ş.- duğıdur 761b/2

ş.- ma 325b/2, 791b/2

ş.- up 412a/1, 546a/1, 381b/2,
421a/1, 979a/1, 986a/1

ş.- urdı 306b/2, 551b/2, 430b/2,
808b/2

ş. 459b/2, 582b/2

(19)

şān Ün, şan, şöhrət

ş.+ ı 58b/2

(1)

Şeyh-i Şan‘ān Ömrünü dine adanmış Şeyh Abdurrezzak bir gece rüyasında Rum ülkesine gittiğini görür. Daha sonra müritleriyle birlikte rüyasını yorumlatmak için Rum ülkesine gider. Orada bir Hristiyan kızını görür ve ona âşık olur. Şeyh, kızın ileri sürdüğü din değiştirme, puta tapma, şarap içme ve Kur‘an‘ı yakma işlerinin hepsini yerine getirir hatta domuz bile güder. Bu durum birçok edebiyat ürününün konu olmuştur.

Ş. 508a/1, 756a/1, 678a/1, 734a/1

(4)

şan‘at (Ar.) Duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme hususundaki yaratıcılık

ş. 551a/1

(1)

şanem (Ar.) Put

ş. 1017a/1

(1)

Şāni‘ (Ar.) “Yaratan, halkeden” anlamında Allah için kullanılır

Ş. 21a/1

Ş.+ ün 39a/1

(2)

şānī (Ar.) İkinci

rūh-ı ş. 736a/1

(1)

şanki (Far.) Anlatılan şeyin gerçekte var olmadığını, fakat öyle sanıldığını gösterir, sözüm ona, sözde, güya

ş. 629b/2, 863b/2

(2)

saña “Sen” kişi zamirinin yönelme haliyle kullanılan şekli

s. 100a/1, 107a/1, 1021b/2, 1039b/2, 1076b/2, 1108b/2, 157b/2, 251a/1, 268a/1, 726a/1, 753b/2, 778b/2, 79b/2, 93a/1, 96b/2, 198a/1, 267a/1, 353a/1, 356a/1, 526b/2, 556a/1, 602a/1, 756b/2

s.+ dur 341b/2, 898b/2

(25)

sarāy (Far.) Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük ve gösterişli bina

s.- 1 ğarb oldı 1111b/2

s.- 1 ğarba 1117b/2

s.- 1 mağribine 332b/2

s.- 1 sırr-ı ħalvet 52b/2

s. 497b/2

s.+ a 1001a/1, 1110a/1, 517a/1

s.+ 1 368b/2, 578b/2

s.+ ına 674a/1

s.+ uña 725b/2

(12)

şat- (Bir şeyi) Bir bedel karşılığında başkasına devretmek

ş.- mayup 604a/1

(1)

şavm (Ar.) Oruç

ş.- 1 firkatden 799a/1

ş.- 1 hicrân 795a/1, 796a/1

ş.- 1 hicrānuş 653a/1

(4)

şavt (Ar.) Ses, seda

ş. 96b/2

(1)

şavur- Ağzına geldiği gibi söyleyivermek

ş.- dı 846b/2

(1)

sa'y (Ar.) Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht

s. kıldum 976b/2

s.+ i 1067b/2

(2)

şayd (Ar.) Av, avlama, avlanma

ş. 20b/2, 237b/2, 273b/2, 274b/2, 275a/1, 361b/2, 365b/2, 367b/2, 372b/2, 392a/1, 428a/1, 432a/1, 433b/2, 434a/1, 971b/2, 972b/2

ş. iderdi 1153a/1

ş. iderken 374a/1, 364a/1

ş. idüp 805a/1

ş. olısar 357b/2

ş. olur 361a/1

ş.+ a 357a/1, 371b/2

ş.+ ı 973a/1

(25)

sāye (Far.) Gölge

s. 1001b/2, 1008a/1, 1110b/2

s.+ nde 142a/1

(4)

sāyeveş (Far.+Far.) Gölge gibi

s. 1176b/2, 137a/1, 350b/2

(3)

sāz (Far.) Her çeşit musiki âletine verilen isim, çalgı

s.- 1 ' aşka 205b/2, 206a/1

s.- 1 ' aşka itdür 201a/1

s.- 1 ' aşkı 200b/2

s. 126b/2, 205a/1
s.+ 1 167b/2, 203b/2
(8)

sāzende (Far.) Ut, keman, tambur vb.
musiki âleti çalan kimse, saz sanatçısı,
çalgıcı, mutrip

s.- i bezm-i maḥabbet 200a/1

(1)

sebak (Ar.) Ders

s.+ dur 281b/2, 621b/2

(2)

sebeb (Ar.) Bir şeyin olmasına yol açan
şey, durum yahut kimse, neden, bâis,
âmil

s.+ in 157b/2

(1)

sebze (Far.) Yeşilliği çok olan yer,
yeşillik, çayırılık, çimenlik

s. 385a/1

s.+ de 387a/1

(2)

sebzegāh (Far.+Far.) Çimenlik yer

s.+ a 918a/1

(1)

sebbezār (Far.+Far.) Yeşillik, çayırılık,
çimenlik

s.+ a 384b/2

s.+ 1 385b/2

s.+ in 617a/1

(3)

secdegāh (Ar.+Far.) Secde edilecek,
secdeye varılacak yer, ibadet yeri

s.+ 1 71b/2

(1)

sedd (Ar.) Geçilmesi, aşılması zor tabii
veya suni engel

S.- i Sikender 837b/2

(1)

sefer (Ar.) Yolculuk, seyahat

s. 186a/1

(1)

seḥā (Ar.) El açıklığı, cömertlik

s. 1156a/1

s.+ da 146a/1

kān-ı s.+ ya 67b/2

(3)

seḥāb (Ar.) Bulut

s.- 1 cānda 263b/2, 910b/2

s.+ 1 18a/1

(3)

seḥer (Ar.) Tan yerinin ağarmasından
biraz önceki zaman veya şafağın sökmek
üzere olduğu vakit

s. 379a/1, 807a/1, 923a/1

s.+ den 943a/1, 1095b/2, 912b/2

(6)

seḥergāh (Ar.+Far.) Seher vakti, sabahın erken saati

s. 1051b/2, 1127a/1, 291a/1, 370b/2, 384a/1, 402a/1, 936a/1, 978a/1

(8)

seḥergeh bk. seḥergāh

s. 477a/1, 935a/1

s.+ den 381a/1

(3)

sehī (Boy için) Doğru, düzgün, fidan gibi

s.- kad 217b/2, 584b/2

s.- kadd 569a/1

(3)

sekiz Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayının adı

s. 33a/1

(1)

selām (Ar.) Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için “selâmün aleyküm, merhaba, hayırlı işler” gibi sözlerden birini söyleme yahut aynı dileği taşıyan bir işaret veya harekette bulunma

s. 107b/2

s. idüp 251a/1

(2)

sem^ç (Ar.) Duyma, işitme

s. 10a/1

s.+ ine 534b/2, 323b/2

s.+ üme 115a/1

(4)

semen (Far.) Yasemin

berg-i s.+ ler 18b/2

s.- sîma 311b/2

(2)

semen-ber (Far.+Far.) Yasemin gibi beyaz göğüslü

s. 234a/1, 569a/1

(2)

Semī^ç “Her sözü duyan, her sesi işiten” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

S. 10a/1

(1)

semt (Ar.) Yan, taraf, cihet, cânip

s.- i kuhsâr 420b/2

s.- i Pervâne 922b/2

s.+ e 377a/1, 381b/2, 428a/1, 432a/1, 433b/2

(7)

sen Zamir tekil ikinci kişi

s. 1022b/2, 1041b/2, 1042b/2, 1046a/1, 1055b/2, 1073b/2, 1074b/2, 139a/1, 326b/2, 527b/2, 689a/1, 689b/2, 702b/2, 723b/2, 757b/2, 758b/2, 759b/2, 779a/1, 789a/1, 790b/2, 830a/1, 884b/2,

899a/1, 899b/2, 93b/2, 95b/2, 966b/2,
970b/2, 140b/2, 142b/2, 39b/2

s. eyle 1054a/1

s.+ de 170a/1, 474a/1, 688b/2

s.+ den 47a/1, 773a/1, 793a/1,

901a/1

s.+ den' ināyet 45a/1

s.+ i 493a/1, 754a/1

s.+ sin 1132a/1, 1132b/2, 1204a/1,
264a/1, 264b/2, 342a/1, 342b/2, 345b/2,
46a/1, 722a/1, 722b/2, 776a/1, 776b/2,
898a/1, 29a/1, 84a/1, 86a/1

s.+ üñ 149a/1, 151a/1, 250a/1,
31a/1, 41b/2, 769a/1, 769b/2, 777b/2,
78a/1, 911a/1, 282a/1, 596b/2, 897b/2

s.+ üñdür 601a/1

s.+ üñle 783b/2, 834b/2

s.+ üñle idem 831b/2

(76)

senā (Ar.) Övme, övüş, medih

Ş.+ sın 26a/1

(1)

sensüz Sen olmaksızın

s. 784a/1, 833a/1

(2)

ser (Far.) Baş, kafa

s. 1038a/1, 1127b/2, 250a/1,
453a/1, 842b/2, 927b/2

s.+ de 803a/1

s.- āgāz 206b/2

s.- ā-ser 1103a/1, 1214b/2,

133b/2, 224b/2, 924a/1, 338b/2, 632b/2

s.- çeşme-i baħr-ı haķāyık 55a/1

s.- hoş 612b/2

s.- seri 618a/1

(18)

serāy bk. sarāy

s.- ı maṭla'ından 119b/2

s. 513b/2

s.+ ı 337b/2

(3)

serīr (Ar.) Taht; oturulacak yüksekçe
yer veya yatak, kerevet, divan, sedir

s.- i 'izzet 492b/2

s.+ inde 1192a/1

(2)

serv (Far.) "Servi" kelimesinin eski
metinlerde görülen asıl şekli

s.- endām 1054b/2

s.- i āzād 580b/2

s.- i dilārā 883a/1

s.- i revāne 445a/1

s.- i sīmīn 577a/1

(5)

server (Far.) Bir topluluğun en ileri
geleni, başkan, reis

s.+ idür 57a/1, 68a/1

s.+ leri 132b/2

(3)

setr (Ar.) Gizleme, örtme, kapama

s. itmek 603b/2

(1)

sev- (Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek

s.- di 587b/2

s.- dügidür 588b/2

s.- dügüm 609a/1

s.- düm 1012b/2

s.- er 655b/2

s.- üp 215a/1

(6)

seyl (Ar.) Sel kelimesinin eski metinlerde görülen asıl şekli

s.- âb 682a/1

süy-ı s.- i fenāya 1031a/1

(2)

seyr (Ar.) Yürüyüş, gidiş; Gezip dolaşma, gezme, gezinme, teferrüç, tenezzüh

s. 233a/1, 235b/2, 275a/1, 390a/1, 592a/1, 592b/2, 984a/1

s. eylerdi 237b/2

s. idüp 434a/1

s. it 203a/1

s. itdi 94a/1

s.+ den 98b/2

S.+ i 331a/1

(13)

seyrân (Ar.) Gezip dolaşma, gezme, gezinti; Bakıp seyretme, temaşa

s. 1209a/1, 222a/1, 331a/1, 441a/1, 966b/2, 276b/2

(6)

seyrāngāh (Ar.+Far.) Gezme ve seyir yeri, gezi, mesire

s.+ ı 50b/2

(1)

seyyār Gezip dolaşan, gezen, belli bir yeri olmayan

s. 1213b/2, 13b/2, 233b/2, 666b/2, 774b/2

āsmān-ı necm-i s. 302b/2

çarh-ı s. 159b/2

necm-i s. 161a/1, 386b/2, 442b/2, 521a/1, 826a/1

(12)

seyyidü'l-enām (Ar.) Bütün mahlûkatın efendisi (Hz. Muhammed)

s.- 77a/1

(1)

sezāvār (Far.) Layık olan, layık, seza

s. 78b/2

(1)

şı- Kırmak

ş.- dı 860b/2

ş.- dıgıdur 604b/2

ş.- yup 917a/1, 935b/2

(4)

Şiddîk (Ar.) 1. Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sadık; 2. İlk halife Hz. Ebû Bekir'in lakabı

Ş. oldı 101b/2

(1)

şiddîk (Ar.) Doğruluk, gerçeklik
nağd-i ş.+ ını 83a/1
ş.+ uñla 101a/1

(2)

şığ- (Bir şey) Bütünüyle diğer bir şeyin içine girebilmek, o şey tarafından istîap edilmek

ş.- amazken 1142a/1

(1)

şığır- Sığdırmak; bir şeyi diğer bir şeyin içine bütünüyle yerleştirmek, girmesini sağlamak

ş.- dı 1142b/2

(1)

şihhat (Ar.) Sağlık, esenlik, afiyet

ş. 1192a/1

(1)

sırr (Ar.) Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey
sarây-ı s.- ı halvet 52b/2

(1)

sî - (Far.) Otuz

s.- murğ-ı dil 30a/1

(1)

Sidre (Ar.) Hz. Muhammed'in miraç gecesinde Cebrâil ile birlikte yükseldiği yedinci kat semada bir makam

S.+ de 95a/1

Mağâm-ı S.+ den 69a/1

(2)

sihr (Ar.) Büyü, efsun

s.- i cellâd 472a/1

s. 735a/1

s. idevüz 495b/2

s. itse 570a/1

(4)

Sikender bk. İskender

S.- seddiâsâ 425b/2

Sedd-i S. 837b/2

(2)

sil- Ortadan kaldırmak, yok etmek

s.- üp 192b/2

(1)

sîm (Far.) Gümüş

s. 1088b/2, 1090a/1, 1103b/2,

1155b/2, 128a/1, 143a/1

(6)

sīm-ten (Far.+Far.) Gümüş tenli

s.- ten 504a/1

(1)

simāt (Ar.) Sofra, somat

s.- i luṭfuṣa 29a/1

(1)

sīmīn (Far.) Gümüşten yapılmış, gümüş

s.- beden 800b/2

s.- ber 217b/2, 584b/2

s.- berin 1115a/1

s.- na^c 1437b/2

sāḳī-i s.- sā^c id 548a/1

s.- ten 738b/2

s. 1078b/2, 1177a/1, 550a/1,

693a/1, 810a/1

cām-ı s. 309b/2

serv-i s. 577a/1

(14)

sīne (Far.) Göğüs, bağır, sadr

s.+ mde 770a/1

s.+ sine 1115a/1

(2)

sipāh (Far.) Asker, ordu

s.- ı encümi 137b/2

s.+ ı 516b/2

S.+ uṇ 275b/2

(3)

sipāhī (Far.) Yeniçeri teşkilatına bağlı

süvâri bölükleri

s. 428b/2

(1)

sipās (Far.) Şükür ve övgü, hamd ve

sena

s. 005a/1

(1)

sipīhr (Far.) Gök, sema, asuman

ālām-ı s.+ e 535b/2

s.+ i 360b/2

s.+ üṇ 1178a/1, 418b/2

(4)

sīr-āb (Far.) Suyu doymuş, suya kanmış

s. 682b/2

(1)

sirişk (Far.) Gözyaşı

s.- i nergisin 1181a/1

s.+ i 333b/2

s.+ in kıldı 1144b/2

s.+ üm 192a/1, 191b/2

(5)

sitāre (Far.) Yıldız

s. 867a/1

s.+ m 770b/2

(2)

siyādet (Ar.) Hz. Muhammed'in torunu

Hz. Hüseyin'in soyundan olma, seyyitlik

çarḫ-ı s. 106b/2

(1)

siyāset (Ar.) Devletlerarası ilişkileri, devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı, politika

s. 479b/2

(1)

siz Çoğul ikinci şahıs eki

s. 626b/2

s.+ e 452b/2

(2)

şofra (Ar.) Üzerine yiyecekler, içecekler, tabak, kaşık, çatal vb. konularak çevresine oturulup yemek yenilecek şekilde düzenlenmiş masa, sini, yaygı

ş. 543a/1

(1)

şoḥbet (Ar.) 1. İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal, muhasebe, 2. Arkadaşlık etme, birlikte bulunma, arkadaşlık

ş. 235b/2, 583a/1, 622b/2, 297b/2

(4)

şol- Solmak

ş.- dı 1166a/1, 686a/1

(2)

şolağ Yeniçeri ocağında padişahın muhafız birliği durumunda olan, “solak

ortaları” denilen birliklerden birine mensup asker

ş.+ uḡ 279a/1

(1)

şon Son

ş.+ dur 60a/1

ş.+ ı 645b/2, 796b/2, 889b/2

ş.+ unda 475b/2

(5)

şonra içinde bulunulan veya bahsedilen anın daha ilerisindeki bir zamanda, bilahare

ş. 1000a/1, 1129a/1, 362a/1, 483b/2, 715a/1, 759b/2, 921a/1

(7)

şor- Soru yöneltmek bilgi istemek, sual etmek

ş.- ar 228b/2, 447b/2

ş.- dı 963b/2

ş.- sa 269a/1

(4)

şordur- Biri vasıtasıyla sormak, sormak işini başkasına yaptırmak

ş.- up 989a/1

(1)

şoy- (Üzerinde bulunan kabuk, deri, zar vb.ni) Keskemek veya tutup çekmek, sıyırmak suretiyle çıkarmak

ş.- up 1177b/2

(1)

şoyun- Üzerindeki elbise ve giyeceklerin bir kısmını veya tamamını çıkarmak

ş.- up 737b/2

(1)

söyle- (Anlatmak istediği şeyi) Sözle bildirmek

s.- di 89b/2, 96b/2

s.- r 661b/2

s.- yüp 612a/1

(4)

söylen- Çıkışmak, azarlamak, paylamak

s.- üp 762b/2

(1)

söyün- Sönmek

s.- se 125a/1

(1)

söz Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi

s. 1203b/2, 167b/2, 169a/1, 203b/2, 206a/1, 562a/1

s.+ den 705a/1

s.+ i 1024a/1

s.+ i 609b/2

s.+ idür 70b/2

s.+ inden 671b/2

s.+ lerin 786a/1

s.+ ümi 626a/1

(13)

sū (Ar.) Kötü, fena, yanlış

s.- yı mizâcî 1170b/2

(1)

su'âl (Ar.) Sorulan şey, soru

s. 960b/2

(1)

şubḥ (Ar.) Sabah vakti, sabah

bāz-ı s.+ uḡ oldı 365a/1

ş.- i 'ömrüḡ 1199a/1

ş.- ı vişāl olsa 889b/2

ş.- ı vuşlat 888b/2

ş. 1126a/1, 872b/2, 925a/1, 92b/2,

813b/2

bād-ı ş. 1079b/2

ş.+ ı 1104a/1

ş.- dem 1097a/1, 241a/1, 245a/1,

827a/1, 941a/1, 367a/1

ş. dek 397a/1

(18)

sultān (Ar.) Hükümdar

maḡbūl-ı s.- ı cihān kı1 1211b/2

s.- ı 'ālem 29a/1

s. 1022b/2, 1176a/1, 131b/2,

596b/2

s.+ ı 251b/2

s.+ sîn 139a/1

(8)

şun- Bir şeyi büyük veya saygı duyduğu bir kimse, topluluk yahut makama nezaket kurallarına uyarak vermek, göndermek, yollamak, arz etmek, takdim etmek

ş.- ar 316b/2

ş.- dı 1004b/2, 191a/1, 314a/1,

320a/1

ş.- düğüm 556a/1

ş.- ma 559b/2

ş.- madın 317a/1

ş.- mazdı 812b/2

ş.- sa 1062a/1, 409a/1

ş.- up 552a/1, 850b/2, 851b/2

(14)

şunul (Bir şey saygı gösterilen bir kimse veya makama) Verilmek, takdim edilmek

ş.- sun 502b/2

ş.- up olduğudur 298b/2

(2)

sūr (Ar.) Düşman hücumlarından korunmak için şehrin etrafına çekilen yüksek duvar, kale duvarı

s. 1094b/2

s.+ a 1097b/2

s.+ unu 422b/2

(3)

şūret (Ar.) Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim

ş.- i dildārdan 1017b/2

ş. 382b/2

‘ālem-i ş.+ de 60a/1

(3)

sūri (Ar.) Surete ait, suretle, şekille ilgili

s. 424a/1

(1)

sūy (Far.) Yan, yön, taraf, cihet
s.- ı seyl-i fenāya 1031a/1

(1)

Sūbhān (Ar.) “Her türlü kusurdan, noksandan, beşeri nitelik ve zaafılardan uzak olan” anlamında Allah’ın isimlerindendir

S. 131a/1

(1)

sūfre (Ar.) Sofra

s. 1102a/1

(1)

Sūhā (Ar.) Büyükhay yıldız kümesindeki en küçük yıldız

mişl-i S. 397a/1

(1)

sūhan (Far.) Söz, kelam

s.- ı Mehden 623a/1

(1)

Sūheyl (Ar.) Güney yarım kürede yer alan büyük ve parlak bir yıldız

S. 419b/2

(1)

Süleymān (İbr.) Hz. Dâvûd'un oğlu, İsrailoğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber. Hazreti Süleyman tüm canlılar ile konuşma yeteneğine sahipti ve bu durumlarla ilgili birçok mucizesi vardır

taht-ı S. 124b/2

taht-ı S.+ ı 140b/2

S.- taht 1194a/1

(3)

sülûk (Ar.) Bir yola girme, bir yol tutup o yolda yürüme

s.+ ın 967b/2

(1)

sünbül (Far.) Zambakgillerden güzel kokulu bir çiçek

s.- i ter 301a/1

s. 1009b/2, 1016b/2

s.+ lerin 346b/2

(4)

sür- 1. Önüne katıp götürmek veya getirmek; 2. Devam etmek; 3. Takip etmek

s- 1074a/1, 912b/2

s.- di 1081b/2, 1119b/2, 350b/2, 457b/2, 481b/2, 491b/2, 845a/1, 857b/2, 947b/2, 952a/1

s.- dügidür 392b/2, 412b/2, 473b/2

s.- düm 974a/1, 986b/2

s.- e 212a/1

s.- en 411a/1

s.- er 825b/2

s.- erdi 1154b/2

s.- erdün 696b/2

s.- eyin 1054b/2

s.- mek 137a/1

s.- miş 1050b/2

s.- üp 394a/1, 373a/1, 375a/1, 836a/1, 864b/2, 934a/1

(31)

sür'at (Ar.) Çabukluk, hızlılık, hız

s. 822a/1

s. eyle 913a/1

s.+ ile 870b/2

s.+ le 1051a/1, 1089a/1, 288b/2, 872a/1, 931a/1, 980a/1

(9)

sürç- Ayağın kayması veya bir yere, bir şeye takılması, çarpması sonucunda düşecek gibi olmak, sendelemek, tökezlemek

s.- üp 467a/1

(1)

Şüreyyâ (Ar.) Gökyüzünün kuzey yarım küresindeki boğa burcunda yer alan ve yedi yıldızdan oluşan bir yıldız takımı, Ülker, Pervin

Ş. 1144b/2		
(1)		şādī (Far.) Sevinç, mutluluk
		ş. 1139b/2, 1140a/1, 634b/2,
sürh (Far.) Kırmızı, al		893b/2
s. 155b/2		Mey-i ş. 1146a/1, 248b/2, 320a/1
(1)		Rüz-ı ş.+ dūr 1070b/2
		ş.+ si 1138a/1
sürme (Far.) Süs amacıyla kirpik		(9)
diplerine sürülen siyah toz		
s. 462b/2		şafak (Ar.) Güneş doğmadan önce
(1)		ufukta görülen aydınlık
		hamr-ı ş. 241b/2
sürür (Ar.) Sevinç		(1)
s.+ ından 546a/1		
s.+ ından 748a/1		şāh (Far.) Pâdişah, hükümdar
(2)		ş.- ı Çîn 933a/1, 961a/1
		ş.- ı Çîni 907a/1, 932a/1, 398a/1
süst (Far.) Gevşek, zayıf, güçsüz		ş.- ı devrân 1005a/1, 1150b/2,
s. 41b/2		1196a/1, 501b/2, 251a/1
(1)		hilâl-i ş.- ı ferruh 946b/2
		ş.- ı hūbān 596a/1, 65a/1
süvār ol- (Far.+T.) At vb. bir binek		ş.- ı kām-kār 149b/2
hayvanına veya bir taşıta binmek		ş.- ı Müşteribaht 1101a/1
s- dı 1080a/1, 285b/2		ş.- ı ‘ādil 293b/2
(2)		ş.- ı ‘ālem 1037a/1, 1049b/2,
		605a/1
şād (Far.) Sevinçli		ş.- ı taht-ı risālet 84a/1
ş. 353b/2		ş.- ı yegāne 445b/2
ş. ola 1188b/2		ş. 1076b/2, 1089b/2, 179a/1,
(2)		207a/1, 247b/2, 260a/1, 352a/1, 426b/2,
		447a/1, 482b/2, 491b/2, 500b/2, 503b/2,
şādān (Far.) Sevinçli, mesrur, şad		717a/1, 722b/2, 836b/2, 919a/1, 938a/1,
ş. 434b/2, 887a/1		973a/1, 976a/1, 988a/1, 993a/1, 484a/1
(2)		

ş.+ a 1014b/2, 140b/2, 492a/1,
212a/1

destbūs-ı ş.+ a 1211a/1

mihr-i vaşf-ı Ş.+ a 116b/2

ş.+ ı 1195a/1, 264b/2, 488b/2,
716b/2, 776b/2

ş.+ ın 860b/2

du‘ ā-yı ş.+ la kııl 1212b/2

ş.+ uñ 546b/2, 917a/1

(59)

şāhā (Far.) Ey şahım
ş. 495a/1, 843a/1

(2)

şāhān (Far.) Şahlar
ş.- ı dehr 139a/1

(1)

şāhāne (Far.) Şahlara yakışacak şekilde
olan, şahlara layık mükemmellikte, çok
mükemmel

ş. 439a/1

(1)

şāhen-şeh (Far.) Şahlar şahı, padişahlar
padişahı

ş.- şehi 529a/1

ş.- i Çin 923a/1

(2)

şāhī (Far.) Şaha ait, şahla ilgili
ş. 523b/2

bezm-i ş. 499a/1

meclis-i ş. 519a/1

(3)

şāhid (Ar.) Bir şeyin olduğu yerde hazır
bulunup olanları gören kimse

ş. 23a/1, 560b/2

(2)

şāhin (Far.) 55-60 santim boyunda,
kanatları ve kuyruğu geniş, tüyleri
benekli ve çizgili, yaygın olarak yaşayan,
pek çok türü bulunan, doğana benzer
yırtıcı avcı kuş

ş. 371a/1

(1)

şahş (Ar.) Kimse, kişi

ş. 808a/1

ş.+ a 463a/1

ş.+ ı 532b/2

(3)

şākir (Ar.) Şükreden kimse, şükredici

ş. 239a/1

(1)

şām (Far.) Akşam

ş.- ı deycūr 1180b/2, 405b/2,
637b/2

ş.- ı firķat 888a/1, 889a/1

ş.- ı hicre 750a/1

ş.- ı vilādetünde 87a/1

ş. 92b/2, 132a/1, 86b/2

‘ asker-i ş. 860b/2

zāğ-ı ş. 299a/1
ceyş-i ş. itdi 906b/2
ş.+ a 1104a/1
ş.+ ı 300b/2
ceyş-i ş.+ ı 935b/2
ş.+ ı eyledi 1118b/2
meşāmm-ı ş.+ ı kılmışdı 301b/2
ş.+ uñ 15a/1, 398b/2, 932b/2
ş.+ uñ eyledi 365b/2
(22)

şān (Ar.) İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhrət, îtibar; azamet, büyüklük, ululuk
ş.+ ındadur 610a/1
(1)

şānühü (Ar.) Onun şanı (Allah için)
ş. 25b/2
(1)

şarāb (Ar.) Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usullerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki; Tasavvufta ilahi aşk
ş.- ı hoşgüvārı 246a/1
ş.+ ı 559b/2
(2)

şark (Ar.) Doğu
ş. 1102a/1
(1)

şart (Ar.) Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul
ş. 597a/1
(1)

şatrenc (Far.) İki kişi ile altmış dört kareli bir tahta veya yüzey üzerinde şah, vezir, kale, fil, at, piyon isimlerini alan, farklı biçim ve büyüklükteki on altışar taşla oynanan bir oyun, şatranç
şeh-i ş. 1157b/2
(1)

şāyed (Far.) Şart bildirir, eğer
ş. 1217b/2
(1)

şeb (Far.) Gece
ş.- i ğam 1070a/1
ş.- i hūn 906b/2
ş. 1119a/1, 1164a/1, 159a/1, 185b/2, 362a/1, 377b/2, 400a/1, 518b/2, 522b/2, 809a/1, 811b/2, 814a/1, 816a/1, 919a/1, 91a/1, 921a/1, 959a/1, 978a/1, 1089b/2, 1117a/1, 399a/1, 408b/2, 637a/1, 861a/1
ş. kılup 942a/1
(27)

şeb-ārā (Far.+Far.) Geceyi süsleyen
māh-ı ş.- ārā 300a/1
Māh-ı ş.- ārā 1160a/1

māh-ı ş.- ārāy 649b/2

(3)

şeb-efrūz (Far.+Far.) Geceyi aydınlatan,
geceyi ışıklandıran

Māh-ı ş. 1118a/1

(1)

şeb-nem (Far.+Far.) Çiğ

ş. 318b/2

(1)

şefā'at (Ar.) Bir suçun bağışlanması
veya bir isteğin yerine getirilmesi için
aracı olma; Peygamberlerin ve Allah'ın
izin vereceği kimselerin, kulların
suçlarının bağışlanması için Cenabıhak
katında aracılık etmeleri

ş. 56a/1

āb-ı ş.+ üñ 108b/2

(2)

şefkat (Ar.) Koruma, acıma ve esirgeme
duygusu ile karışık olan sevgi

baħr-ı ş. 256b/2

(1)

şeh (Far.) Şah kelimesinin nazımda ve
bâzı birleşik şekillerde kullanılan şekli

ş.- i a' zamdur 133a/1

ş.- i Çin 1086b/2, 240a/1, 256a/1,
494a/1, 760b/2, 906a/1, 925a/1, 935a/1,
936a/1, 261a/1

ş.- i Çin eyleyüben 255a/1

ş.- i Çinem 451a/1

ş.- i Çinüñ 231a/1

ş.- i şatırenc 1157b/2

ş. 1023a/1, 1046a/1, 1065a/1,
1092a/1, 1157a/1, 1158a/1, 117a/1,
250a/1, 485b/2, 486a/1, 845b/2, 952b/2,
115b/2

ş. itdi 391a/1

ş.+ i 1022b/2

ş.+ le 789a/1

ş.+ ler 139b/2

ş.+ lerini 401a/1

ş.+ üñ 252a/1

(34)

şehā (Far.) Ey şah

ş. 108a/1, 154b/2, 525b/2, 91b/2

(4)

şehādet (Ar.) Görülen ve bilinen
bir durum veya iş hakkında şahitlik etme,
tanıklık yapma; şehit olma

ş. ideler 187a/1

ş. itdi 186b/2

(2)

şeh-bāz (Far.+Far.) İri ve beyaz bir doğan
cinsi

ş. 891a/1

ş.+ dan 372a/1

ş.-ı dilüñ 273a/1

(3)

şehd (Ar.) Bal

ş.- i luṭfuḡdan 36a/1

(1)

şehen-şeh (Far.+Far.) Şahlar şahı,
padişahlar padişahı

medḡ-i ş.- şeh-i ‘ālem 155a/1

(1)

şehen-şāh (Far.+Far.) Şahlar şahı,
padişahlar padişahı

ş.+ ı 988b/2

(1)

şehr (Far.) İnsanların toplu olarak
yaşadığı yerleşim yerlerinden, idari ve
mülki bakımdan köy ve kasabadan sonra
en büyük olanı; halkının büyük kısmı
ticaret, sanayi ve idare işleriyle uğraşan,
tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim
merkezi, kent

ş.- i Çine 512a/1, 691a/1, 1046a/1,
1092b/2, 290b/2, 406b/2, 453b/2, 820b/2,
1094a/1

taḡt-ı ş.- i Çine 1093a/1

ş.- i dilden 1074a/1

ş.- i fıkır 714a/1

ş.- i ḡsüñüḡ 1084a/1, 964a/1

ş.- i luṭfuḡ 788a/1

ş.- i Māha 1081b/2, 554b/2,
870b/2, 871a/1, 918b/2, 950b/2, 996b/2,
997a/1

ş.- i Māhuḡ 488b/2

ş.- i melāḡat 729a/1

ş.- i Mıṡır-ı ḡsüñ 598a/1

“bāb-ı ş.- i 104a/1

ş. 1141b/2, 1210b/2, 304a/1,
422a/1, 494b/2, 496b/2

ş.+ e 1082a/1, 1083a/1, 1086b/2,
1090b/2, 1151b/2, 289a/1, 291b/2,
294b/2, 407b/2, 470b/2, 471a/1, 805b/2,
807b/2, 957a/1, 401b/2

ş.+ i 215b/2, 427a/1, 57b/2,
722b/2

ş.+ in itdi 295b/2

ş.+ ine 916b/2, 970b/2

ş.+ üñ 426a/1, 482a/1

ḡalk-ı ş.+ üñ 408a/1

(58)

şehriyār (Far.) Hükümdar, padişah

ş. 137b/2

ş. ol 512a/1, 554b/2

ş.- ı hefteḡālīm 135a/1

(4)

şeh-süvār (Far.+Far.) Çok usta binici

ş.+ sını 144a/1

(1)

şehvār (Far.+Far.) Şahlara layık olan iri
tāneli inci

dürr-i ş. 1125b/2, 16b/2, 748b/2

(3)

şekāvet (Ar.) Eşkiyalık, yol
kesicilik, haydutluk, şakilik

ş.+ den 330a/1

(1)

şeker-leb (Far.+Far.) Tatlı dilli, hoş sohbet (kimse).

ş. 359a/1

(1)

şek(i)l (Ar.) Dış görünüş, dış çizgiler, biçim

ş.+ i 1017a/1

(1)

şem^c (Ar.) Mum

ş.- i mäh-ı çarhencüm 520b/2

ş.- i Mihre 518b/2

ş.- i pürnür 690a/1

ş. 865b/2

ş.+ i 223b/2, 338a/1

ş.+ in 376b/2, 521a/1

ş.+ inüñ 792a/1

(9)

şemm (Ar.) Koku alma, koku duyma

ş.+ e 33b/2

(1)

şems (Ar.) Güneş

ş.- i münir 472b/2

ş.- i tábān İderse 232b/2

ş.- i tábāndan 1030b/2

(3)

şemşir (Far.) Kılıç

ş. 214a/1, 460a/1, 837b/2, 990a/1

zaḥm-ı ş. 958a/1

ş. itdi 848b/2

(6)

şem^c veş (Ar.+Far.) Mum gibi

ş. 1190b/2, 876b/2

(2)

şen Hâlinde ve davranışlarında yaşamaktan aldığı zevkin canlılığı görülen, neşesi durumundan belli olan, hayat dolu, canlı ve güler yüzlü, neşeli

ş. 674b/2

(1)

şer^c (Ar.) Şeriat; kanun

ş.+ i 611b/2

aḥkām-ı ş.+ üñ 81b/2

(2)

şerbet (Ar.) Meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek

ş. 1004b/2, 502b/2, 551b/2,

559b/2, 561b/2

ş.+ dür 556a/1

(6)

şeref (Ar.) Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı manevi yücelik, manevi ululuk, onur, haysiyet

ş. 146a/1, 289b/2

(2)

şerer (Ar.) Kıvılcımlar, kıvılcım

ş. 38a/1

(1)

şerh (Ar.) Açma, ayırma, yarma; bir metni, bir kitabı ayrıntılarına inerek açıklama, yorumlama

ş. itmez 515b/2

(1)

şerif (Ar.) Şerefli, kutsal, mübarek
ism-i ş.+ üñ 143a/1
emr-i ş.+ üñe 90b/2

(2)

şerr (Ar.) Kötülük, fenalık
ş.+ e 619b/2

(1)

şeş (Far.) Altı
ş.- cihāta 98a/1
ş.- kûşe-endām 549a/1

(2)

şevk (Ar.) Şiddetli arzu, istek, aşırı heves

ş. 1038a/1, 379a/1, 690a/1,
705a/1, 706a/1, 707a/1, 740b/2, 749a/1,
787a/1

ş.+ ın 243a/1

ş.+ ile 1119a/1, 923a/1, 973a/1

mey-i ş.+ ile oldu 704b/2

mey-i ş.+ ile olup 786b/2

ş.+ iyle 727a/1

(16)

şey (Ar.) Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşya vb. yerine kullanılan belirsiz kelime

ş. 1204b/2, 665a/1, 90b/2

(3)

şeyh (Ar.) Bir tarikata girip seyr ü sülukünü tamamladıktan sonra o tarikatın başı durumundaki en yüksek mertebeye çıkan bulunan ve kendisine derviş yetiştirme (irşat) izni verilen kimse

Ş.- i San' ān 508a/1, 678a/1,
756a/1, 734a/1

(5)

şî'r (Ar.) Duygu ve heyecanları, güzellikleri, seslerin uyumundan ve âhenginden faydalanarak etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanat yoluyla verilen edebî eser; manzume

ş.+ le 765a/1

ş. ile 774a/1

(2)

şikār (Far.) Av

ş. 144b/2, 275a/1, 434a/1

ş. eyledi 616b/2

ş. idince 376a/1

(5)

şimşād (Far.) Şimşir ağacı; Dilberin boyunu niteler

ḳadd-i ş. 467a/1 (1)	şirīnkār (Far.+Far.) Tatlı muamele eden, hoş davranan ş. 771b/2 (1)
şir (Far.) Aslan ş.- i eflāk 863b/2 ş. 214b/2, 376a/1, 394a/1, 464a/1, 510a/1, 684a/1 (7)	şirk (Ar.) Allah’a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme ş. 80a/1 (1)
şirāne (Far.+Far.) Aslana yakışır tarzda, aslanca ş. 373a/1 (1)	şirveş (Far.+Far.) Aslan gibi ş. 640b/2 (1)
şire (Far.) Şıra, bazı meyve ve sebzelerin özü ş. 1124b/2 (1)	şitāb (Far.) Çabukluk, acele ş. 113b/2, 30b/2 (2)
şirīn (Far.) Hoş a gidecek niteliklere sahip, sevimli, iç açıcı, cana yakın ş.- lebi 670b/2 ş.- zebānın 1122a/1 ş. 1044a/1 cān-ı ş. 1186b/2 ‘adl-i Ş. 127b/2 (5)	şitābān (Far.) Koşan, acele ile giden, seğirten ş. 979b/2 (1)
Şirīn (Far.) klasik Türk edebiyatında ve Türk halk edebiyatında işlenen klasik aşk hikâyelerinin kadın kahramanı Ş. 572a/1 (1)	şol Şu, o ş. 1013a/1, 1158a/1, 1198b/2, 128a/1, 476a/1, 109a/1, 114a/1, 1217a/1, 144a/1, 187a/1, 769a/1, 92b/2 (12)
	şöhret (Ar.) Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam ş. 1206a/1, 1210b/2 (2)

şöyle Şuna benzer, şunun gibi, şu şekilde

ş. 12b/2, 293a/1, 882a/1, 772b/2

(4)

şu Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir

ş. 139a/1, 515a/1, 866a/1, 1067a/1, 1116a/1, 1157a/1, 1183a/1, 169a/1, 171a/1, 201a/1, 259a/1, 294a/1, 597a/1, 606a/1, 636a/1, 750a/1

(16)

şu'ā' (Ar.) Işın, bir ışık kaynağından çıkarak her yöne yayılıp giden ışık demeti

ş.+ ı 366b/2

ş.+ ına 380a/1

(2)

şular Şunlar

ş. 130a/1, 538a/1, 655a/1

(3)

şu'le (Ar.) Ateş alevi, alev, yalım; ışık, parıltı

ş. 424a/1

(1)

şükür (Ar.) Verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme

ş.- i bîḥad 1207a/1

ş.- i hezārān 1128a/1

ş. 005a/1

ş.+ i 1091b/2

lāyık ş.+ide 37a/1

(5)

şükūfe (Far.) Çiçek

ş. 244a/1

(1)

şümār (Far.) Sayı, sayma

ş. 149a/1, 151b/2

(2)

tā (Far.) Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar. Genellikle dek, değin, kadar, beri vb. ile kullanılır

t. 1102a/1, 315b/2, 362a/1

(3)

ta'ab (Ar.) Sıkıntı, zahmet, eziyet, meşakkat

t. 190b/2

(1)

ta'accüb (Ar.) Şaşma, hayret etme

t. eyleyüp 545b/2

(1)

tāb (Far.) Güç, kuvvet, takat

t. 38b/2, 876b/2

t.+ ı 1096a/1

t.+ ına 1148b/2

t.+ ını 877a/1

(5)

tābān (Far.) Parlak, ışıklı

ḥūrşīd-i t. 242a/1

māh-ı t. 276a/1, 382a/1, 629b/2,

966a/1

Māh-ı t. 650a/1

şems-i t. 232b/2

şems-i t.+ dan 1030b/2

(8)

tāc (Far.) Hükümdarlık alâmeti olarak
giyilen, genellikle kıymetli taşlarla süslü

baş kisvesi

t.- ı muraşsa^c 926a/1

t.- ı zerrīn 577b/2, 923b/2

t.- i zerrīn 309a/1

t. 75a/1

t.+ ı 439a/1, 739b/2

t.+ ın 924a/1

(8)

tācdār (Far.+Far.) Hükümdar, padişah

t. 135b/2

t. ol 492b/2

(2)

ta^c cīl (Ar.) Acele ettirme, hızlandırma

t. 247a/1

(1)

tağyīr (Ar.) Değiştirme, başka şekle
sokma; bozma

t. 1067b/2

(1)

taḥallūf (Ar.) Geri kalma, doğru yoldan
sapma

t. 11b/2

t. eylemez 009b/2

(2)

taḥammül (Ar.) Zor şeylere dayanma
gücü, ses çıkarmadan katlanma

t. 417a/1, 537b/2

(2)

taḥmīd (Ar.) Hamdetme, elhamdülillâh
deme

t. 004b/2, 363b/2

(2)

taḥsīn (Ar.) Güzel bulup takdir etme,
övme, alkışlama

t. 679a/1

t. idüp kıldı 284b/2

(2)

taht (Far.) Hükümdarların üzerine
oturdukları koltuk

t.- ı Hilâle 512b/2

şāh-ı t.- ı risālet 84a/1

t.- ı Süleymān 124b/2

t.- ı Süleymānı 140b/2

t.- ı şehir-i Çine 1093a/1

t.- ı vaşla 1128b/2

t.- ı zerrīn 1098a/1

t. 1099a/1, 1150b/2, 215b/2

t.+ a 1100a/1, 1195a/1, 1195b/2,
292a/1, 257a/1

t.+ ı 1214a/1

t.+ ına 479b/2, 926b/2

(17)

tahtgāh (Far.+Far.) Hükümdar tahtının
bulunduğu yer, başşehir, payitaht

t.+ ı 970a/1

t.+ ınuñ 51a/1

(2)

taḳāza (Ar.) Serzeniş, azarlama, başa
kakma

t.- yı cibillet 330b/2

(1)

taḳdīr (Ar.) Ezelde Cenâb-ı Hakk'ın
olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında
vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı,
kader

t.- i Bārī 1034b/2

t. 1171a/1

emr-i t. 1067a/1

(3)

taḳrīr (Ar.) Sözle anlatma, ifade ve
beyan etme, anlatış

t. 455b/2, 928b/2

(2)

taḳşīr (Ar.) Bir işte kusurlu davranma,
eksik yapma, kusur etme, yapabilecekken
yapmama

t. eyler 710a/1

(1)

ta'lik (Ar.) Bir şart ile bağlama, bir
hususu diğer bir hususa bağlı kılma

t.- ı "Levlāk" 62a/1

t.- i "Levlāk" 23a/1, 610a/1

(3)

tām (Ar.) Tamam, bütün
bedr-i t. 106b/2, 97b/2

(2)

tamām (Ar.) Bütünlüğünü bozacak bir
eksiği olmayan (şey), bütün; Bitmiş,
tamamlanmış

t. 111b/2, 360b/2

t. olunca 295a/1

(3)

tār (Far.) Karanlık
t. 138b/2

(1)

ta'rif (Ar.) Bir şey veya kavramı, ne
olduğunu ve ne olmadığını gösterecek
şekilde temel unsurlarını, özelliklerini
belirterek eksiksiz olarak tanıtmak,
tanımlama

t.+ i 105a/1

(1)

tārīḥ (Ar.) Bir olayın meydana geldiği
gün ve yıl

t. 188a/1
t. iden 188b/2
kıt' a-i t. idüp 183b/2
t.+ in 189a/1
(4)

taşdik (Ar.) Gerçek olduğunu söyleme,
doğru olduğunu bildirme, doğrulama
t.+ idi 100b/2
(1)

tażarru' (Ar.) Yalvarma, yakarma
t.- ı hāzret 1206b/2
t.+ ıdur 890b/2
(2)

tāze (Far.) İlk ve yeni durumunu
koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan
t. 1208b/2, 737b/2, 782b/2
(3)

tāzī (Far.) Arap, Arap kavmine
mensup
esb-i t. 375a/1
(1)

ta' zīm (Ar.) Hürmet etme, saygı
gösterme, büyük sayıldığını belli edecek
şekilde güzel muâmelede bulunma
t.+ in 545a/1
(1)

tedbīr (Ar.) Bir şeyi önlemek veya
olmasını sağlamak için yapılan hazırlık,
başvurulan çare, önlem
t. 524a/1, 495a/1
t. eyler 710b/2
t. eylese 710a/1
(4)

teferred (Ar.) Eşsiz, emsalsiz olacak
şekilde herkesten ayrılma, üstün olma,
sivrilme

t.+ ü 77b/2
(1)

teferrüc (Ar.) Eğlenmek için yapılan
gezinti
t. 1153b/2
(1)

tehī (Far.) Boş, eli boş
t. 325b/2
t.- y-em 791b/2
(2)

tekrār (Ar.) Aynı olay, iş yahut eylemin
yeniden bir veya daha çok defa meydana
gelişi
t. 288a/1, 336a/1
(2)

telkīn (Ar.) Bir kimseye bir fikri aşılama,
aşılıp zihnine sokma, öğretme
t. 594b/2, 708b/2
(2)

temāmet (Ar.) Tamam, olma, tam olma, tamlık

t. 009b/2

(1)

temāṣā (Ar.) Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme

t. 158b/2

t. kıl 664b/2

t.+ sina 120a/1

(3)

ten (Far.) İnsan vücudunun dış yüzü, cilt, beden

t. 1025b/2, 1028b/2, 1192b/2,

1197a/1

t.+ i 1173a/1, 689a/1, 1165a/1,

193b/2

t.+ ine 1177a/1

t.+ ini 1181b/2

t.+ üm 1026a/1

t.+ ümde 775b/2

t.+ üñ 178a/1

(13)

tenhā (Far.) Issız, içinde az insan bulunan (yer)

t. 158a/1, 337b/2, 378a/1, 741b/2,

965b/2

(5)

ter (Far.) Taze, ıslak, yaş

t. 1107a/1

ğonca-i t. 1009b/2

gül-i t. 981a/1

sünbül-i t. 301a/1

t. eylerdi 333b/2

t.+ dür 1208b/2

(6)

terah (Ar.) Keder, gam, tasa

t.+ lar 634a/1

(1)

terk (Ar.) 1. Bir yerden veya kimseden uzaklaşma, bırakıp gitme; 2. Allah'tan başka her şeyi gönlünden çıkarma, kalben vazgeçme

t.- i bezm 255a/1

t.- i dīn 1021a/1

t.- i imān 678b/2

t. 173a/1, 317b/2, 698a/1, 752a/1

t. eyle 597b/2

t. eyleye 509a/1

t. ide 508b/2

t. idüp 1175a/1, 689a/1, 728a/1

t. itdi 332a/1

t. itdürem 734b/2, 756b/2

t. itmeyüp 679b/2

(17)

tertīb (Ar.) Sıraya koyma, sıralama, düzenleme

t. 370a/1

t.+ ile 1081a/1, 440a/1

(3)

tesbîh (Ar.) Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme

zîkr-i t. eyler 185b/2

(1)

teshîr (Ar.) Sihir yapma, büyü yapma

t. 495b/2

t. idemezler 608b/2

(2)

teskîn (Ar.) Yatıştırma, sükûnete erdirmeye

t. 1148b/2

(1)

teslîm (Ar.) Bir şey veya birini bir makam veya kimseye verme, götürüp verme

t. 716b/2

(1)

teşne-dil (Far.+Far.) Gönlü susamış, gönülden isteyen, çok istekli

t. 108a/1

(1)

tevbe (Ar.) İşlediği bir hatadan, suç veya günahından pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme

âb-ı t. 327b/2

âb-ı t.+ yle 328a/1

(2)

tevhîd (Ar.) Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme

t. 363a/1

feth-i rāh-ı t. 004a/1

(2)

tezyîn (Ar.) Süsleme, süslenme

t. 1098b/2

bezm-i t. 1003a/1

(2)

tîğ (Far.) Kılıç

t.- i hūnrîz 481a/1

t.- i mihri 477b/2

t.- i Mihri 478a/1

t. 1061a/1, 438b/2, 472b/2

t. kılsam 992a/1

t.+ i 1062a/1

t.+ in 1059a/1, 458b/2, 949a/1

t.+ uqla 483a/1

(11)

tîmār (Far.) Hastaya veya yaraya bakma, tedavi etme

t. 769b/2

(1)

tîr (Far.) Ok

t.- i bürrân 992a/1

t.- i qazâdur 1172a/1

t.- i pertâb 852a/1

t. 394b/2, 461a/1, 473b/2, 510b/2, 850b/2, 859a/1, 939b/2, 958b/2, 990b/2

t.+ e 851b/2

t.+ in 1171a/1, 438b/2	ţ.+ da 806b/2
t.+ ini 1062b/2	ţ.+ ı 259b/2, 366b/2, 1153a/1
(16)	ţ.+ ıla 17a/1
	ţ.+ lara 370b/2
tîz (Far.) Çabuk, seri, tez	(19)
t. 1064b/2, 454b/2, 480b/2,	
481b/2, 564a/1, 952a/1, 913b/2	tağıl- Dağılmak; düzgünlüğü, intizamı
t. eyleye 532b/2	bozulmak, toplu ve düzenli durumdan
(8)	çıkarmak, karışık bir hal almak
	ţ.- dı 956b/2
türāb (Ar.) Toprak	ţ.- up 404a/1
t. 31b/2, 88a/1	(2)
t.+ ı 346b/2	
(3)	tağıt- Düzenini, nizâmını bozmak, toplu
	ve tertipli durumdan çıkarmak,
ţāb (Far.) Sıkıntı, endişe, ızdırap	karıştırmak
ţ.+ a 583a/1	ţ.- dı 935b/2
(1)	ţ.- mışdı 211b/2
	(2)
ţabīb (Ar.) Hekim, doktor	
ţ.- i cān 1047a/1, 769b/2	tağlīt (Ar.) Yanlışını çıkarma, yanlış
(2)	isnat etme
	ţ. 42a/1
ţabl (Ar.) Davul	(1)
ţ.- ı ‘adli 126a/1	
(1)	ţā’ir (Ar.) Uçan, uçucu
	ţ.- i nevm 713b/2, 1169b/2
tağ Çevresindeki araziye göre büyük	(1)
bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen	
toprak veya kaya kütlesi	tağıl- (Bir şey başka bir şey üzerine)
ţ. 1054a/1, 375b/2, 377b/2,	İliştirilmek, tutturulmak, geçirilmek
404a/1, 830a/1, 984a/1	ţ.- dı 640b/2
ţ.+ a 1052b/2, 395b/2, 396a/1,	(1)
827a/1, 827b/2, 913b/2, 392b/2	

taķın Kendine takmak

ţ.- dı 738b/2

ţ.- mış 438b/2

ţ.- up 504b/2, 575b/2

(4)

tal'at (Ar.) Yüz, çehre, güzel yüz

Māh-ı ı. 659a/1

(1)

taleb (Ar.) İsteme, dileme, arzu etme

ı. 188b/2

(1)

ta'li' (Ar.) 1. Doğan, tulû eden; 2.

Talih, şans

ı. 119b/2, 578b/2, 868b/2

(3)

ta'lib (Ar.) İsteyen, talep eden, istekli olan kimse

ı. 687b/2

ı.+ e 899b/2

(2)

ta'm Dam, çatı

ı.+ ina 120b/2

(1)

ta'ı Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir

ı.+ a 1079b/2

(1)

ta'pu Huzur, kat, nezd

ı.+ ıa 136a/1

ı.+ ıdan 1057b/2

(2)

ta'raf (Ar.) Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön

ı.+ dan 978b/2

(1)

ta'rfetü'l-'ayn (Ar.) Göz açıp kapayınca kadar geçen zamânı anlatır

ı. 11b/2

(1)

ta'riķ (Ar.) Yol; Allah'a ulaşmak için tutulan yol, bir velinin tuttuğu Allah'a ulaşma yolu, tarikat

ı.- i āla 487b/2

ı.- i firār 797b/2

ı.+ a 35b/2

(3)

ta'rz (Ar.) Biçim, şekil, suret

ı.+ ile 465a/1, 993a/1

(2)

ta'ş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki maden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim

ı. 17a/1, 89b/2

ı.+ a 404a/1

ı 427b/2, 423a/1, 675a/1 (6)	ı sa 637a/1 ı sun 506b/2 ı up 1020a/1, 1082b/2, 1118b/2, 300b/2, 402a/1, 595a/1 (30)
ıavk (Ar.) Gerdanlık ı 1113b/2, 1124a/1 (2)	
ıayan- Karşı koymak, karşı durmak, direnmek, mukāvemet etmek ı up 620b/2 (1)	ıoğru Doğru, yalan veya yanlış olmayan, gerçeğe uygun, gercek ı 706b/2, 820b/2 (2)
ııfl (Ar.) Küçük çocuk ı ı 1018a/1 (1)	ıokın- Dokunmak ı ur 1015b/2 (1)
ııynet (Ar.) Yaratılış, maya, fitrat, hilkat ı 330a/1 (1)	ıol- Dolmak ı ar 546b/2 ı dı 1139b/2, 147a/1, 259b/2, 294b/2, 86b/2 ı mış 208b/2, 360b/2, 420b/2, 985b/2 ı up 241b/2 (11)
ııb (Ar.) Güzel koku, güzel, temiz ı i eyleyüp 284a/1 (1)	
ıoğ- Doğmak ı a 500a/1, 659b/2 ı ar 750b/2 ı ardı 807b/2 ı dı 1035b/2, 291b/2, 349a/1, 370b/2, 396b/2, 435b/2, 450b/2, 471b/2, 540a/1, 562b/2, 719b/2, 730b/2, 744b/2 ı inca 362a/1, 400a/1, 579a/1, 921a/1 ı madın 86a/1	ıolu Dolu, içinde, alabileceği kadar veya ona yakın derecede kimse veya şey bulunan, dolmuş olan, boş yeri bulunmayan, memlû ı dur 265b/2 ı sı 107b/2 (2)
	ıolun- Batmak, kaybolmak ı dı 335b/2, 396b/2, 471b/2

ţ.- unca 395a/1

(4)

ţolundur- Kaybettirmek

ţ.- dı 907b/2

(1)

ţoprağ(k) Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı

ţ.+ a 954b/2

(1)

ţopţolu Çok dolu, tamamen dolu

ţ. 101a/1

(1)

ţübā Cennette bulunduğu ve bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük ağaç

ţ.+ ya 218b/2

(1)

ţulū' (Ar.) Doğma, doğuş

ţ. idüp 161b/2

(1)

ţu' me (Ar.) Yiyecek, azık

ţ.- i mūr 1194b/2

ţ.- i zāğ 531b/2, 833b/2

(3)

ţur- Durmak

ţ- 912a/1

ţ.- dı 1097a/1, 1119a/1, 245a/1, 338b/2, 491a/1, 673b/2, 736a/1, 746a/1, 920b/2, 927a/1, 929a/1

ţ.- duğı 212b/2

ţ.- dukça 492a/1

ţ.- ımazdı 211a/1

ţ.- ınca 995a/1

ţ.- madı 951b/2

ţ.- mağ 620b/2

ţ.- mağa 835b/2

ţ.- mayup 153a/1, 980a/1

ţ.- unca 468a/1

ţ.- up 158a/1, 285b/2, 381a/1, 479a/1, 367a/1, 532b/2, 539b/2, 541a/1, 574b/2, 627b/2, 706b/2, 818a/1, 925a/1, 936a/1, 941a/1, 943b/2, 153b/2

ţ.- ur 561a/1

ţ.- urdı 659a/1

ţ.- urken 175a/1, 313b/2, 1035a/1, 164a/1, 744a/1

(46)

ţūr (Ar.) Hz. Musa'nın vahiy ve tecelliye mazhar olduđu dađ, Sina dađı, Tūr-ı Sînâ

ţ. 896b/2

(1)

ţut- Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak

ţ.- am 1055b/2

ţ.- ar 936b/2

ţ.- ardı 210a/1

ı.- arduı 691a/1
 ı.- arken 310b/2
 ı.- arlar 820b/2
 ı.- arlardı 805b/2
 ı.- dı 1092b/2, 1120b/2, 367b/2,
 381b/2, 402b/2, 403b/2, 421b/2, 470b/2,
 740b/2, 781b/2, 950b/2
 ı.- dılar 290b/2, 444b/2
 ı.- duğı 922b/2
 ı.- duğıdur 934b/2
 ı.- dum 115b/2, 976a/1
 ı.- inca 946a/1
 ı.- incaı 428a/1, 970b/2
 ı.- ma 913a/1
 ı.- mııdı 433b/2, 434b/2, 917b/2,
 943b/2
 ı.- sa 147b/2
 ı.- up 844a/1, 1046a/1, 1085b/2,
 194b/2, 841a/1, 972b/2
 ı.- up itdi 340b/2
 (40)

ıutgun Gönül vermiş, bağlanmış, meftun
 ı. 469b/2
 (1)

ıutıl- bk. ıutul-
 ı.- mıı 470a/1
 (1)

ıutul- Yakalanmak, ele geçirilmek:
 ı.- dı 1066b/2
 ı.- duğın 494a/1
 ı.- inca 866a/1

ı.- mııdı 1160b/2
 ı.- up 1164b/2
 (5)

ıutağ Dudak
 ı.+ ı 218a/1
 (1)

ıuvağ Gelinlerin başlarına tutturulup
 yüzlerini örtecek şekilde aşağıya
 sarkıtılan kumaı veya tılden bol örtü
 ı. 1095b/2, 1109b/2
 ı.+ ı 1096a/1
 (3)

ıuy- İııtmek
 ı.- up 1050b/2, 494a/1, 503a/1,
 533a/1
 (4)

u “Ve” bağlacının nazımda sessiz
 harfle biten Arapça ve Farsça
 kelimelerden sonraki okunuı [Aynı
 bağlaç sesliyle biten bir kelimeden sonra
 vü okunur]

u. 005a/1, 008b/2, 1043b/2,
 1068a/1, 1096b/2, 1101b/2, 1107b/2,
 1116b/2, 1129b/2, 1147a/1, 1153b/2,
 1157a/1, 1166b/2, 1168b/2, 117b/2,
 132a/1, 13b/2, 169b/2, 185b/2, 194a/1,
 195b/2, 202b/2, 203b/2, 216a/1, 224b/2,
 22a/1, 237b/2, 254a/1, 260b/2, 261b/2,
 275a/1, 29b/2, 307b/2, 308b/2, 31b/2,
 321b/2, 33b/2, 341b/2, 360b/2, 375b/2,

399a/1, 401b/2, 404a/1, 405a/1, 406b/2,
407a/1, 40b/2, 416b/2, 423a/1, 423b/2,
429a/1, 434a/1, 474a/1, 47a/1, 488a/1,
496b/2, 52a/1, 563b/2, 565b/2, 569a/1,
58a/1, 625b/2, 681a/1, 687b/2, 689a/1,
734b/2, 743b/2, 746b/2, 769b/2, 809b/2,
811a/1, 835b/2, 838b/2, 844b/2, 85a/1,
86b/2, 901a/1, 929a/1, 92b/2, 969b/2,
96b/2, 978b/2, 984a/1, 99b/2, 363a/1
(88)

uç- Havada yol almak, havada gitmek
u.- ar 1032a/1
u.- dı 1169b/2
u.- up 713b/2
(3)

ud- Oyunda, kumarda kazanmak,
yumak
u.- ardı 210b/2
(1)

‘ūd (Ar.) Öd ağacı
‘ū. 33b/2
(1)

uğra- Bir yere kısa bir süre kalmak üzere
gitmek, gidip kısa süre kalmak
u.- dı 374b/2, 973b/2
(2)

‘uqbā (Ar.) Öbür dünya, ahiret
‘u.+ da 1188b/2
dār-ı ‘u.+ ya 186a/1

‘ālem-i ‘u.+ ya 1197b/2
(3)

‘uqūl (Ar.) Akıllar
‘u. 35a/1
(1)

ulu Çok üstün niteliklere sahip, çok
büyük, yüce
u. 395b/2
u.+ dur 265a/1
u.+ lar 257b/2
u.+ ya 316a/1
(4)

‘ulūm (Ar.) İlimler
‘u.+ uḡ 57b/2
bāb-ı şehr-i ‘u. itdi 104a/1
(2)

um- İçinde, istediği ve beklediği şeyin
gerçekleşeceğine dair bir duygu taşıyarak
o şeyin olmasını beklemek, ümitle
beklemek, ümit etmek
u.- ar 254b/2, 446a/1
u.- arum 44b/2, 187b/2
(4)

‘ummān (Ar.) Çok büyük engin deniz,
okyanus
baḥr-ı ‘u.+ dan 1031b/2
(1)

‘unnāb (Ar.) İki çenekliler sınıfının cehrigiller familyasından, sarıçiçekli, dikenli yaprakları uzun ve mızrak biçiminde, boyu 8–10 metreyi bulan, ufak ağaç veya çalı şeklindeki bitki, çiğde

la‘ l-i ‘u.+ ma 1123a/1

(1)

unut- (Bildigi, öğrendigi bir şey) Aklında kalmamak, iradesi dışında hatırlıdan çıkmak

u.- dı 635a/1

(1)

ur- Vurmak

u.- a 153a/1, 174b/2

u.- am 197a/1

u.- dı 1026b/2, 1097b/2, 1121b/2, 245b/2, 525a/1, 923b/2, 954b/2, 83b/2

u.- dılar 631b/2

u.- duğça 1027a/1

u.- dumsa 1065b/2

u.- ma 48b/2

u.- maz 250a/1

u.- mışdı 1095b/2

u.- sa 460a/1, 462a/1

u.- up 419b/2, 842b/2, 1024b/2, 1038a/1, 1123a/1, 200b/2, 202a/1, 683a/1, 848b/2, 926a/1, 939b/2

u.- ur 162b/2, 26a/1, 586b/2

(33)

urın- Giymek, giydirmek, takmak

u.- dı 577b/2

(1)

‘urs (Ar.) Dügün ziyafeti

‘u.- ı Mihr 1093b/2

(1)

‘urūc (Ar.) Yukarı çıkma, yükselme

‘u. itdiyse 66a/1

‘u.+ uğı 94a/1

(2)

uruş- Vuruşmak, savaşmak, mücadele etmek

u.- dı 861a/1

(1)

‘uşşāk (Ar.) Âşıklar

‘u. 203a/1

bülbül-i dil-i ‘u. 145b/2

(2)

‘uṭārid (Ar.) Güneşe en yakın olan gezegen, Merkür, Debîr-i çarh, Debîr-i felek

‘u.- menzilet 118b/2, 697b/2, 743b/2, 915b/2, 940b/2

(5)

uy(u)- bk. uyu-

u.- an 912a/1

u.- maz 126b/2

u.- up 43a/1, 619a/1

(4)

uyan- Uyku durumundan çıkmak

u.- up 920b/2

(1)

uyar- Uyandırmak

u.- dı 419b/2, 376b/2

(2)

uyğu Uyku, organizmanın dinlenip toparlanabilmesini sağlamak üzere vücuttan ve dış dünyadan gelen uyarıları fizyolojik ve geçici olarak idrak edememesi durumu

u. 390b/2, 763b/2, 984b/2

u.+ dan 985a/1

u.+ ya 359a/1, 919a/1

(6)

uyu- Uyku hâlinde olmak

u.- ma 912a/1

u.- rken 419a/1

(2)

‘uzlet (Ar.) Bir köşeye çekilip toplumdan, insanlardan uzak, yalnız başına yaşama

‘u. idüp 185a/1

(1)

ü “Ve” bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu

ü. 005a/1, 100b/2, 104b/2, 1069b/2, 1078b/2, 1081a/1, 1088b/2,

108b/2, 1090a/1, 1093b/2, 1098b/2, 109b/2, 1100a/1, 1106a/1, 1110b/2, 1112a/1, 1129a/1, 1139b/2, 1141b/2, 1143a/1, 1151b/2, 1153a/1, 1155b/2, 1158a/1, 1168a/1, 1189a/1, 118a/1, 1193a/1, 1200a/1, 1210a/1, 1213a/1, 125b/2, 128a/1, 135a/1, 13b/2, 143a/1, 154a/1, 167b/2, 196b/2, 199b/2, 19b/2, 201b/2, 207b/2, 234a/1, 235b/2, 236b/2, 238b/2, 246b/2, 259b/2, 279a/1, 293a/1, 294b/2, 297b/2, 29b/2, 315b/2, 348b/2, 366b/2, 370a/1, 372b/2, 373b/2, 396b/2, 40a/1, 40b/2, 425a/1, 437b/2, 438b/2, 440a/1, 446a/1, 452a/1, 471b/2, 494b/2, 496b/2, 501a/1, 510a/1, 53a/1, 561a/1, 565b/2, 569a/1, 575a/1, 585a/1, 58b/2, 621a/1, 622a/1, 632b/2, 657b/2, 660a/1, 662a/1, 666b/2, 691b/2, 693a/1, 693b/2, 697b/2, 699a/1, 704b/2, 714a/1, 735a/1, 738a/1, 74a/1, 756b/2, 761a/1, 76a/1, 786b/2, 804a/1, 804b/2, 806a/1, 810a/1, 818a/1, 822b/2, 825b/2, 826a/1, 826b/2, 834a/1, 840a/1, 845b/2, 867b/2, 874b/2, 897a/1, 898a/1, 900b/2, 915b/2, 924b/2, 943b/2, 96a/1, 985b/2, 363b/2

(130)

üç İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı

ü. 1216b/2, 267a/1, 427a/1

(3)

üçüncü Üç sayısının sıra sayı sıfatı

ü. 273a/1, 384a/1, 931b/2, 980b/2

(4)

ümme (Ar.) Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk

ü. 56b/2

(1)

ümmîd (Far.) Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut

ü. 1087a/1

(1)

‘üryân (Ar.) Çıplak

‘ü. 626b/2, 629a/1

(2)

üst Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi

ü.+ ine 1179b/2, 444b/2, 473b/2,

934a/1, 936b/2, 937b/2, 141a/1

ü.+ ine kıldılar 468b/2

ü.+ üme 995b/2

(9)

üzre Üzere kelimesinin konuşma dilinde ve nazımda kullanılan şekli;

Üstüne, üstünde, üzerinde

ü. 1048a/1, 1054a/1, 106b/2,

1087a/1, 1099a/1, 1104a/1, 1131b/2,

1144b/2, 1169a/1, 1186b/2, 143a/1,

150a/1, 154b/2, 313b/2, 338b/2, 419a/1, 432b/2, 457b/2, 469a/1, 477b/2, 481b/2, 492b/2, 494b/2, 506b/2, 540a/1, 649a/1, 685a/1, 713a/1, 753a/1, 813a/1, 830a/1, 848a/1, 857b/2, 865b/2, 896b/2, 947b/2, 1150b/2

ü.+ yken 700a/1, 883a/1

(39)

v’allāhu (Ar.) Allah’a and olsun ki, Allah hakkı için” anlamında yemin sözü

v. 76b/2, 1203b/2

(2)

v’ey Ve ey

v. 28b/2

(1)

vāfir (Ar.) Çok, bol

v. 528b/2, 890b/2

ḥamd-i v. 1207a/1

(3)

vāh (Ar.) Acıma, yakınma, esef bildirir; yazık

v.+ ı 681a/1

(1)

vaḳ(i)t (Ar.) Zaman

v.+ i 1194b/2

(1)

Vāmıḳ (Ar.) Vâmık ve Azrâ hikâyesinin erkek kahramanı

V. 1013b/2

(1)

var Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey)

v. 1000a/1, 1017a/1, 135b/2, 146b/2, 155b/2, 177b/2, 207a/1, 325b/2, 354a/1, 39b/2, 422a/1, 427a/1, 474a/1, 554a/1, 560a/1, 564a/1, 593a/1, 599b/2, 602b/2, 652a/1, 65a/1, 712a/1, 770b/2, 803a/1, 170a/1, 512a/1, 535b/2, 613b/2, 811b/2, 898b/2

v. ol 492a/1, 554a/1

v.+ dı 304a/1, 568a/1

v.+ dur 1158a/1, 227b/2

v.+ sa 555b/2

(37)

var- Ulaşmak, yetişmek

v.- a 800b/2

v.- dı 1106a/1, 230b/2, 622b/2, 919a/1

v.- duğı 727b/2

v.- dum 1004a/1, 188a/1

v.- dur 1015b/2

v.- ıcağ 47b/2

v.- madın 165b/2

v.- mağ 530b/2

v.- mış 1007a/1

v.- mişdı 91a/1

v.- sa 244a/1, 665b/2

v.- up 1120a/1, 395b/2, 500b/2, 517a/1, 916b/2, 499b/2, 630b/2, 693b/2, 896a/1

v.- up oldı 1117b/2

v.- urdı 810b/2

(27)

vaş(1)f (Ar.) Bir kimse veya şeyin taşıdığı hâl, sıfat, nitelik

v.- ı hüsnine 230a/1

v.- ı pâdişāha 113b/2

mihr-i v.- ı Şāha 116b/2

v. itsün 35a/1

v.+ ı idemem 79a/1

v.+ ına 115b/2, 134a/1

v.+ ında 105b/2

v.+ uñ 78b/2, 149a/1

v.+ uñı 151a/1

(11)

vāşıl (Ar.) Ulaşan, erişen

v.- ı yār 798b/2

v. 1042b/2, 1184b/2, 1211a/1, 701a/1, 899a/1, 1116a/1

v. itdün 1133a/1

v. ola 757a/1

v. oldı 1121a/1, 1139a/1

(11)

vaş(1)l (Ar.) Ulaşma, birleşme; sevdiğine kavuşma, vuslat

āb-ı v.- ı cānān 877b/2

v.- ı cāvidāna 1187b/2

v.- ı Mihre 535a/1, 604a/1

v.- ı yār-ı berkām 642a/1

v.- ı yāri 718b/2

gūlzār-ı v. olsa 645b/2

‘ıyd-ı v.+ a 799b/2

(1)

taht-ı v.+ a 1128b/2

rûz-ı v.+ ı 1091a/1

v.+ ına 418a/1

genc-i v.+ ına 1112b/2

meṭā‘-ı v.+ ına 599a/1

v.+ ınuḡ 1115b/2

v.+ uḡ 769b/2

‘ıyd-ı v.+ uḡ 795b/2

‘ıyd-i v.+ uḡ 653b/2

bāḡ-ı v.+ uḡda 695a/1

ḡān-ı v.+ uḡdan 1134b/2

(19)

vaṣṣāf (Ar.) Niteliklerini, vasıflarını, özelliklerini sayarak anlatan kimse

v.+ uḡ 78a/1

(1)

vech (Ar.) Yüz, çehre

v. 1012a/1

v.+ ile 1041b/2, 587a/1

(3)

vedā’ (Ar.) Ayrılırken hayırlar dileme, esenleşme

v. idüp 285a/1, 288a/1

(2)

Vehhāb (Ar.) “Çok bağışlayan, çok veren, kullarına çeşitli nîmetler bağışlayan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır

V. 216a/1

velāyet (Ar.) Kulun Hakk’a yakınlığı ve Hakk’ın kulu, kulun Hakk’ı dost edinmesi durumu, veli olma, velilik, ermişlik

v. eyleyüp 176a/1

(1)

velî (Far.) Ama, fakat, lâkin, şöyle ki
v. 239b/2, 265a/1, 382a/1, 437a/1, 549a/1, 1011a/1, 1027a/1, 1061a/1, 1082a/1, 1111a/1, 1158a/1, 1182a/1, 182a/1, 325b/2, 366a/1, 405a/1, 518a/1, 551a/1, 592a/1, 600a/1, 60b/2, 702b/2, 711b/2, 725a/1, 791b/2, 809a/1, 812b/2, 814a/1, 913a/1, 932a/1, 944a/1, 972a/1, 991a/1

(33)

velîkin (Ar.+Far.) Lâkin, ama, fakat, velakin

v. 1052a/1, 1096a/1, 1103a/1, 1185b/2, 590b/2, 658b/2, 762a/1, 850a/1, 940a/1

v. oldu 174a/1

v. olmadum 1023b/2

(11)

verd (Ar.) Gül

v.- i aḡmer 234b/2, 569b/2

v.- i ḡandāndan 1032b/2

v.- i leṭāfet 54a/1

v. 1167a/1, 348b/2

v.+ i 1166a/1, 536a/1, 586a/1,
686a/1

(10)

vesā'il (Ar.) Vesileler, sebepler

v. 538a/1

(1)

vesīle (Ar.) Sebep, bahane

v. 361a/1, 655a/1, 357b/2

(3)

vezīr (Ar.) Osmanlı Devleti'nde askerî
ve idari yetkisi olan en yüksek rütbedeki
devlet memuru, vezirlik rütbesine sahip
kimse

v. 491a/1

v.+ ine 490a/1

(2)

vilādet (Ar.) Dünyaya gelme, doğma,
doğum, doğuş

şām-ı v.+ ünde 87a/1

(1)

vir- (Bir şeyi bir kimseye) İletmek,
eriştirmek; bırakmak, bağışlamak

v. 1074b/2, 1210b/2, 509b/2

v.- di 112b/2, 1186b/2, 1188a/1,
1202a/1, 140b/2

v.- diler 1108a/1

v.- dügidür 289b/2, 1135b/2,
1179b/2, 231b/2

v.- dün 281a/1

v.- e 757b/2, 783a/1

v.- elden 126a/1

v.- em 1076b/2

v.- evüz 496b/2

v.- medi 1146b/2

v.- mek 413a/1, 641a/1, 1206a/1

v.- meyüp 838a/1

v.- miş 102b/2

v.- mişdi 1162b/2, 232a/1, 306a/1

v.- se 122a/1, 129a/1

v.- üp 650b/2, 1048b/2, 1184b/2,

1187b/2, 515a/1, 718b/2, 837a/1, 841b/2

v.- ürdi 424a/1, 1123b/2

v.- ürse 1045b/2

(41)

vīrān (Far.) Yıkık, yıkılmış, harap

қаыр-ı v. 1192b/2

(1)

virt (Ar.) Belirli zamanlarda manevi
bir görev olarak düzenli şekilde okunan
ayet, esmâ-i hüsnâ veya dualar

v. 668b/2

(1)

visāl (Ar.) Sevdğine kavuşma, vuslat

v.+ üm 679b/2

v.- i Mihr 508b/2

ıyd-ı v. olsa 796b/2

şubh-ı v. olsa 889b/2

v.+ e 780b/2

h'ān-ı v.+ e 696a/1

h'ān-ı v.+ ı 1133b/2

v.+ i 411b/2

(8)

vuşlat (Ar.) Sevdğine kavuşma

v. 750b/2

āb-ı v. 794a/1, 644b/2

cām-ı v. 409a/1

şubh-ı v. 888b/2

(5)

vużū' (Ar.) Abdest

v. idüp 329a/1, 336a/1

(2)

vü (Far.) “Ve” bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu

v. 103b/2, 1047a/1, 1069b/2, 107a/1, 1107a/1, 1129b/2, 113a/1, 1171b/2, 1193a/1, 1196a/1, 1201a/1, 1204a/1, 1208b/2, 179a/1, 17b/2, 204a/1, 217b/2, 305a/1, 311b/2, 584b/2, 611b/2, 634b/2, 781a/1, 845a/1, 893b/2, 905a/1, 944a/1, 957a/1, 958b/2

v. kıldı 1023a/1

(30)

vücūd (Ar.) İnsan veya hayvan gövdesi, beden

v.+ a 61a/1

v.+ ı 1158b/2, 895a/1, 007b/2, 866b/2

v.+ um 1015a/1, 1190b/2, 722b/2

v.+ um ola 1205a/1

v.+ uñ 1204b/2

v.+ uñı 90a/1

(11)

ya İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar

y. 1074a/1, 1074b/2

(2)

yā (Ar.) Ey

y. 1062a/1, 121a/1, 763a/1, 77a/1,

859a/1, 992a/1, 111a/1, 77a/1

(8)

yabān (Far.) İnsan yaşamayan ıssız yer; yerlin halktan olmayan, yabancı kimse; tanınmayan, bilinmeyen, yabancı (yer)

y.+ a 617b/2

(1)

yağ Yağ

y.+ ı 696b/2

(1)

yāhū (Ar.) Bir şeye dikkati çekmek için, “Bana bak, hey baksana” anlamında kullanılır

y. 763b/2

(1)

yaḥūd (Far.) Veya

y. 734a/1

(1)

yak- Ateşe vermek
y.- ar 223b/2, 644b/2
y.- ardı 794b/2
y.- dı 172b/2, 975b/2
y.- madan 1184a/1
y.- up 521a/1
(7)

yakın Arada az mesafe ve zaman bulunan
y. 987a/1
y.+ da 884b/2
(2)

yakın (Ar.) Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme
y. 793b/2
(1)

yalan Aldatmak maksadıyla bilerek söylenen gerçeğe aykırı, asılsız söz
y. 556b/2
(1)

yalnuz Yalnız, yanında başka biri bulunmayan, başkası ile birlikte olmayan (kimse)
y. 211b/2, 276b/2, 894b/2
y. eyledün 966b/2
y. itmedüm 971b/2
(5)

yan Bir yerin ön veya arka kabul edilen kısmına göre sağ yahut solda olan

tarafı, bir eksene göre sağ veya solda kalan taraf
y.+ ın 422b/2
y.+ ına 262b/2, 720b/2, 960a/1, 962b/2, 501b/2
y.+ ınca 233b/2, 287b/2, 369b/2
y.+ uınca 92a/1, 280a/1
(11)

yan- Isı ve ışık yayarak yok olmak, kül hâline gelmek; tutuşmak, alev almak
y.- a 1027b/2
y.- am 1033b/2
(2)

ya'nî (Ar.) Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamında kullanılır
y. 251b/2, 349b/2, 393b/2, 447a/1, 488b/2, 496a/1, 529b/2, 845b/2, 911a/1, 925b/2
(10)

yan Taraf, yön, cihet
y.+ a 402b/2, 403b/2, 421b/2, 826a/1, 837a/1, 912b/2, 956b/2, 979a/1, 986b/2
(9)

yanlış Doğru olmayan, hatalı
y. 556b/2
(1)

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek,
meydana getirmek

y.- up 387a/1

(1)

yaprağ (k) Bitkilerin solunum, özümleme,
terleme vb. olaylara yarayan, genellikle
klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre
değişen yeşil uzantısı

y.+ ın 467b/2

(1)

yār (Far.) Dost; sevgili

vaşl-ı y.- ı berkām 642a/1

y.- ı gār 100a/1

y. 1011a/1, 1019a/1, 1131a/1,

614a/1, 800b/2

vāşıl-ı y. 798b/2

y. ola 356a/1, 606a/1

y.+ dan 1015a/1

y.+ e 1184b/2

vasl-ı y.+ i 718b/2

y.+ ile 1152b/2

ğam-ı y.+ ile 1018a/1

y.+ uñ 355a/1

(16)

yaradıl- Yaratmak işi yapılmak, Allah
tarafından halkedilmek, var edilmek

y.- mazdı 22b/2

y.- mışdı 59a/1

(2)

yarag Hazırlık, malzeme, teçhizat

y.+ ı 259a/1

(1)

yarar Faydalı, uygun, elverişli

y. 948a/1, 853b/2

(2)

yaraş- Uymak, uygun düşmek, yakışmak

y.- ur 270b/2

(1)

yarat- (Allah) Yoktan var etmek,
halketmek; (Daha önce olmayan bir şeyi)
ortaya koymak, yapmak, ibdâ etmek

y.- duñ 49a/1

(1)

yarın İçinde bulunulan günden sonra
gelen gün; Sonraki günde veya günlerde,
gelecek zamanda

y. 121b/2, 190b/2, 45b/2, 484b/2,
99b/2, 82a/1

y.+ ki 47b/2

(7)

yārın bk. yarın

y. 617b/2

(1)

yaş- (Yayın kirisini) Gevşetme

y.- ma 473a/1

y.- up 852b/2

(2)

yaş Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman

y.+ uñ 265a/1

(1)

yat- Boylu boyunca uzanmak; Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek

y.- urken 1164a/1

(1)

yavuz Fena, kötü

y. 526b/2

(1)

yay İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma aleti

y.+ dan 394b/2

y.+ ın kıldı 852b/2

y.+ ını 473a/1

(3)

yāy bk. yay

y. 461a/1

(1)

yaz İlkbaharla sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi

y. 1129b/2

(1)

yaz- (Bir söz veya düşünceyi) Belli işaret ve harflerle bir yere geçirme

y.- an 156a/1

y.- ar 228a/1

y.- maya 34a/1

y.- sa 34b/2

y.- up 1107a/1

(5)

yazı Ova, düzlük

y. 375b/2

(1)

yazu bk. yazı

y. 984a/1

(1)

Ye' cūc (Ar.) Kıyamete yakın bir zamanda ortaya çıkıp pek çok kötülük yapacaklarına ve çok kısa boylu olduklarına inanılan iki kavimden biri

Y.- i a' dādan 837a/1

Y. 425a/1

(2)

yed (Ar.) 1. Güç, kudret; 2. El

y.- i şabr 192b/2

y. 1062a/1, 851b/2

(3)

yedi Altıdan sonra, sekizden önce gelen sayının adı

y. 133b/2, 31a/1

(2)

yeg Daha iyi, daha üstün, müreccah, evlâ

y. 1058b/2, 1130a/1, 1183b/2,
296b/2, 531b/2, 784b/2, 1028b/2

y. itsün 278b/2

y.+ dür 1184b/2, 833b/2

(10)

yegāne (Far.) Tek, biricik

şāh-ı y. 445b/2

(1)

Yehūdā (Ar.) Hz. Yâkub'un oğlu
Yahuda'nın soyundan gelenlerin kabilesi

Y. 590b/2

(1)

yek (Far.) Tek, bir

y. 486a/1

(1)

Yek-rāh Mesnevide geçen dağ ismi

kūh-ı Y. 827b/2

‘azm-ı kūh-ı Y. 942b/2

kūh-ı Y.+ dan 912b/2

(3)

yel Havanın yer değiştirmesi
sonucunda meydana gelen esinti, rüzgâr

y. 333a/1

y.+ e 1162b/2

(2)

yem (Ar.) Deniz

y.+ dür 875a/1

(1)

yemiş Meyve

y.+ ler 1123b/2

(1)

yer Bir nesne veya kimsenin kapladığı
yahut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu
mahal

y. 1050a/1, 278a/1, 31b/2, 407b/2

y.+ de 158a/1, 692b/2, 693b/2,

755b/2, 803b/2, 808a/1, 810b/2, 961b/2

y.+ den 120a/1, 602b/2, 66a/1

y.+ e 170b/2

(16)

yet-(1) Yetiştirilecek miktarda veya
derecede olmak, elvermek, kafi gelmek

y.- er 892a/1

(1)

yet-(2) Ulaşmak, erişmek, vasıl olmak

y.- miş 916b/2

(1)

yetmiş Altmış dokuzdan sonra, yetmiş
birden önce gelen sayının adı

y. 853b/2

(1)

yevm (Ar.) Gün

y. 1169a/1, 713a/1

(2)

Yezdān (Far.) Allah

Y. 216a/1		
(1)		yir bk. yer
yıkıl- Devrilmek, düşmek		y. 1142a/1, 153b/2, 376b/2,
y.- dı 1063b/2, 467a/1		386a/1, 631a/1, 975b/2
y.- dum 994b/2		y.+ de 1024a/1, 410a/1, 717a/1,
y.- up 863a/1		212b/2
(4)		y.+ e 1142b/2, 1175b/2, 459b/2,
yıl Dünyanın güneş çevresinde tam		491b/2, 525a/1, 582b/2, 787b/2, 1143b/2
bir devir yapması için geçen zaman, sene		y.+ i 13a/1
y. 1201a/1, 148b/2, 151a/1		y.+ imde 554b/2
(3)		y.+ in 1195b/2, 695a/1, 1193b/2,
yidi yedi		639b/2
y. 439b/2		y.+ inde 153b/2
(1)		y.+ inden 929a/1
yidür- Yemesini sağlamak, yemesine		y.+ ine 1106a/1, 634b/2
sebeb olmak		y.+ ini 141a/1, 1176b/2
y.- di 544b/2		y.+ ümde 1022b/2
y.- mez 414a/1		y.+ üñ 1200b/2
(2)		y.+ üñdür 777b/2
yil bk. yel		(33)
y. 445a/1, 846a/1, 953b/2		yit- bk. yet- (2)
(3)		y.- di 454b/2, 931b/2
yine Bir daha, tekrar, gene		y.- düm 980b/2
y. 1055b/2, 1089a/1, 200b/2,		(3)
336a/1, 433a/1, 774b/2, 807a/1, 831b/2,		yitür- Kaybetmek, ondan yoksun
855b/2, 872a/1, 936a/1, 942b/2, 943a/1,		kalmak, zayi etmek
1149a/1, 160b/2, 434b/2, 562b/2, 917b/2		y.- di 649b/2
(18)		y.- di 745b/2
		y.- düm 1036b/2
		y.- e 507b/2
		(4)

yoğ bk. yok
y. 213a/1, 573a/1, 58a/1
(3)

yok Bulunmayan, mevcut olmayan
(şey)
y. 145a/1, 146a/1, 152a/1, 170b/2,
177a/1, 21a/1, 21b/2, 406a/1, 1172b/2,
671a/1
y.+ dur 205b/2, 230a/1, 44a/1,
662b/2, 665a/1, 73b/2, 877a/1, 92b/2
y.+ dur 83a/1
(19)

yol Bir yerden bir yere gitmek
amacıyla içinden veya üzerinden geçilen
yer, tarik, rah
y. 1052b/2, 714b/2, 917b/2,
918b/2, 937b/2, 977a/1
y.+ a 288b/2
y.+ da 654a/1
y.+ ında 689a/1
y.+ uña 83a/1
y.+ uñda 136b/2, 141b/2, 154a/1
(13)

yol- Kuvvetle çekip koparmak,
yerinden çıkarmak
y.- up 346b/2
(1)

yönel- (Belli bir yöne) Doğrulamak,
yüzünü o yöne çevirmek, teveccüh etmek

y.- di 674a/1, 288b/2, 902b/2
(3)

yöre Bir bölgenin belli bir yeri içine
alan sınırlı bölümü, dolay, havali
y.+ si 305a/1
(1)

yu- Yıkamak
y.- yasın 326b/2
(1)

yum- Sıkıp kapamak
y.- a 1055a/1
y.- dı 1127a/1
y.- madı 362b/2, 400b/2, 921b/2
y.- maduğıdur 397b/2
y.- mışdı 817b/2
y.- up 271b/2
(8)

Yūsuf (Ar.) Hz. Yakub'un oğlu,
İsrâiloğulları'na gönderilen bir
peygamberdir. Güzelliği ile meşhurdur
Y.- ı Ken' ān 733a/1
Y. 224a/1, 571b/2, 590a/1, 65a/1,
680a/1, 79b/2
(7)

Yūsufāsā (Ar.+Far.) Yusuf gibi, Yusuf'a
benzer
Y. 598b/2
(1)

Yūsufveş (Ar.+Far.) Yusuf gibi, Yusuf'a benzer

Y. 630b/2, 779a/1

(2)

yuvalan- Yuvarlanmak

y.- dı 999b/2

(1)

yücel- Yükselmek

y.- sin 279b/2

(1)

yüri- bk. yürü-

y. 113b/2, 39b/2, 701b/2

y.- di 458b/2

y.- di 398b/2

y.- diler 369b/2

(6)

yürü- Adım atarak ilerlemek

y.- rdi 581a/1

(1)

yüz(1) Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre

y. 1014a/1, 1046a/1, 1055b/2, 340b/2, 34b/2, 434b/2, 444b/2, 509a/1, 525a/1, 547a/1, 706a/1, 709a/1, 721a/1, 787b/2, 923a/1, 950b/2, 972b/2, 973a/1, 976a/1, 137a/1

y.+ den 418b/2

y.+ i 1016b/2, 1063a/1, 1087a/1, 1126a/1, 231a/1, 232b/2, 290a/1, 374a/1, 466a/1, 534a/1, 677a/1, 740a/1, 755a/1, 813a/1, 880a/1, 942a/1, 218a/1

y.+ in 1012a/1, 1058a/1, 136b/2, 982b/2

y.+ inde 1161b/2, 586b/2

y.+ ine 1142a/1, 147b/2, 226a/1

y.+ ini 1036a/1, 1109b/2, 507a/1, 720a/1, 745a/1, 963a/1, 350b/2

y.+ üme 48b/2

(56)

yüz(2) Doksan dokuzdan sonra, yüz birden önce gelen sayının adı

y. 1034b/2, 150a/1, 151b/2, 194b/2, 231b/2, 232a/1, 332a/1, 352b/2, 369b/2, 379a/1, 427a/1, 429b/2, 515b/2, 525b/2, 599b/2, 641b/2, 862a/1, 928a/1, 1026b/2, 1040b/2, 1057a/1, 1114a/1, 1175b/2, 1216b/2

y.+ de 148a/1

(25)

yüzli bk. yüzlü

y. 1092a/1, 1176a/1, 516a/1, 517b/2, 700a/1, 835a/1

(6)

yüzlü Yüzü olan

y.+ nün 162a/1

(1)

ẓafer (Ar.) Savaşta kazanılan galibiyet,
utku, nusret

ẓ. 425a/1

(1)

zāġ (Far.) Karga

z.- ı şām 299a/1

tu‘ me-i z. 531b/2, 833b/2

z.+ın a 15a/1

z.+ ını 365b/2

(5)

ẓahīr (Ar.) Yardım eden, destekleyen,
arka çıkan (kimse), yardımcı

ẓ.+ üñ 249a/1

(1)

ẓāhir (Ar.) Meydanda olan, görünen,
açık ve belli olan (şey)

ẓ. 1068a/1, 890a/1

ẓ. itdi 160b/2

ẓ. olur 876b/2

(4)

zaḥm (Far.) Yara

z.- ı dil 1024b/2

z.- ı ġam 320b/2

z.- ı şemşīr 958a/1

z.+ ile 866b/2

(4)

zā’il (Ar.) Devamlı ve kalıcı olmayan,
sona eren, yok olan, ortadan kalkan

z. 888b/2

(1)

Zāl (Far.) Rüstem veya Zaloğlu
Rüstem, Pers mitolojisi'nin efsanevî
kahramanıdır

Z.- i devrān 1143b/2, 1199b/2

Z. 929a/1

(3)

ẓalām (Ar.) Karanlık

ẓ. 80b/2

(1)

ẓam (Ar.) Üzerine bir şey ekleme,
katma

ẓ. 183b/2

(1)

zamān (Ar.) Olmuş ve olacak hadiselerin
birbiri ardınca cereyan edişinin
düşüncemizde meydana getirdiği başı ve
sonu belli olmayan soyut kavram, vakit

z.+ uñ 229b/2

devr-i z.+ uñ 411a/1

(2)

zār (Far.) Ağlayan, inleyen

z. 109b/2, 194b/2, 401b/2, 406b/2,

40a/1

z. olmaz 415b/2

z.+ ı 1034a/1

z.+ ı oldı 1166b/2

(8)

ẓarf (Ar.) Kap, kılıf, mahfaza

ẓ. 542b/2

ẓ.+ ı 1103a/1

(2)

ẓārī (Far.) Ağlama, inleme

z. 643b/2

(1)

ẓarīf (Ar.) Davranışları, durumu
insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve
edası hoş olan, hoş giden

ẓ. 184b/2

(1)

Ẓarīfī 16. Yüzyıl divan edebiyatı
şairidir. Râhatü'l-ervâh, Türkçe Divan ve
Mihr ü Mâh isimli eserleri vardır

Ẓ. 108a/1, 1019a/1, 1033a/1,
1212a/1, 149a/1, 188a/1, 38a/1, 672b/2,
773a/1

(9)

ẓāt (Ar.) Kimse, kişi, şahıs, özellikle
saygıdeğer kimse

ẓ.- ı bīcūnuḡ 35a/1

ẓ.- ı muḡarrer 25a/1

ẓ.- ı pāki 24b/2

ẓ.+ uḡ 146a/1

(4)

zebān (Far.) Dil, konuşma

z.+ ı 150b/2, 54b/2

z.+ un 1114b/2

(3)

zebūn (Far.) Güçsüz, zayıf, aciz

z.+ uḡ 140a/1

(1)

zeh(i)r (Far.) Girdiği organizmada
fizyolojik görevleri bozan veya yok
ederek ölüme sebep olan madde, aḡu,
sem

z.- i fırḡat 409b/2

z.- i ḡātil 823b/2

(2)

ẓekā (Ar.) İnsandaki düşünme, gerçekleri
algılama, akıl yürütme, yargılayıp sonuç
çıkarma yeteneḡi, anlama gücü, zihin
keskinliḡi, anlak, zeyreklik

ẓ.- yı 265b/2

(1)

zemān bk. zamān

dīv-i z.+ e 140a/1

(1)

zemīn (Far.) 1. Taban, döşeme, toprak
sathı; 2. Yer, mahal

z. 277b/2, 924b/2

zīr-i z.+ e 1177b/2

z.+ i 1102a/1, 398b/2, 932b/2,
302a/1

(7)

zer (Far.) Altın

z. 1103b/2, 1155b/2, 1177a/1,
143a/1, 738a/1

gencīne-i z. 258a/1

z.- mīḥ 437b/2

z.+ dūr 128a/1

z.+ le 1088b/2, 1090a/1

(10)

zerd (Far.) Sararmış, solgun

z. 1167b/2

(1)

zerre (Ar.) Çok küçük parçacık

z.- i nāçiz 219b/2, 356b/2

z.- i nūr-ı ḥadı 568b/2

z. 231a/1, 28b/2, 38b/2

z.+ ce 1161b/2

z.+ nūḡ 1030a/1

z.+ ye 1029a/1, 667a/1

z.- dehān 660a/1

Mihr-i z.- dehān 588a/1, 751a/1

(13)

zerreveş (Ar.+Far.) Çok küçük parçacık
gibi

z. 136b/2

(1)

zerrīn (Far.) Altından yapılmış; altın gibi
sarı ve parlak olan

z. 1078b/2, 313a/1, 504a/1,
548b/2, 550b/2, 585a/1, 693a/1, 800a/1,
379b/2, 810a/1

tāc-ı z. 577b/2, 923b/2

tāc-i z. 309a/1

taḥt-ı z. 1098a/1

(14)

zevāl (Ar.) Yok olma, yok edilme,
ortadan kalkma

z. olmaz 1168b/2

z.+ e 1010b/2, 1165b/2, 1173b/2,
647b/2, 879b/2, 165b/2, 937a/1

(8)

zevḵ (Ar.) Hoşa giden bir şeyden
duyulan beğenme duygusu

z. 1113a/1, 1124b/2, 1126b/2,
1131a/1, 1201a/1, 802a/1, 813b/2

z. oldu 1129b/2

z.+ e 1116a/1

z.+ i 696b/2

z.+ in 411a/1

(11)

zeyn (Ar.) Süs, bezek

z. itdi 577a/1, 739a/1

z. itdiler 1109a/1

z. itmiş 982b/2

z. itmişdi 302a/1

z. olındı 543a/1

(6)

zıll (Ar.) Gölge

z.- ı Kirdgār 142b/2

(1)

zībā (Far.) Süslü, güzel

z. 1107a/1, 571a/1, 576b/2,
590a/1

pend-i z. 1191b/2

(5)

zihāb (Ar.) Yürüyüp gitmek, geçip
gitmek

z. 35b/2

(1)

zihī (Far.) Ne güzel, ne hoş, ne iyi
z. 006a/1, 006b/2, 007a/1, 008a/1,
21a/1, 21b/2, 25a/1

(7)

zıkr (Ar.) Sözüünü etme, ismini
söyleme, anma; Allah'ın isimlerini
(esmâ-yı hüsnâyı) söylemek suretiyle
yapılan ibadet

z.- i tesbîh eyler 185b/2

z. olur 169a/1

(2)

zincîr (Far.) Birbirine geçmiş madeni
halkalardan meydana gelen bağ

z. 631b/2, 640b/2

z.+ inüñ 792b/2

(3)

zindān (Far.) İçine tutukluların,
hükümlülerin konulduğu kapalı yer; Çok
karanlık, sıkıntılı yer

z.- ı Pervîn itdi 639b/2

ehl-i z. 633a/1

maḥbūs-ı z. 680a/1

z.+ a 724a/1, 727b/2, 740b/2

z.+ dan 1043a/1, 754a/1

z.+ dan idüp 716a/1

(9)

zînet (Ar.) Süs

z. 1108a/1, 306a/1, 616a/1

(3)

zinhār (Far.) Sakın, aman, asla

z. olma 1203a/1

(1)

zîr (Far.) Alt, alt taraf, aşağı taraf

z.- i ḥāk 1159b/2

z.- i zemine 1177b/2

z. 632b/2

(3)

zîrā (Far.) Çünkü, şundan dolayı

z. 609a/1, 146b/2

(2)

ziyā (Ar.) Işık

z. 85a/1

(1)

ziyāfet (Ar.) Misafir davet edip özenli

biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen

z. 1104b/2, 1105a/1

(2)

ẓulm (Ar.) Adaletle aykırı davranma, hak edene hakkını vermeme, haksızlık, adaletsizlik; eziyet, cevr, cefa

z. 125a/1

(1)

ẓulmet (Ar.) Karanlık

z.+ in 80a/1

(1)

Zü'l-celāl (Ar.) “Celāl sahibi” Allah

z. 78a/1

(1)

zübāb (Ar.) Sinek

z. 36b/2

(1)

Zühāḥ (Ar.) Satürn

Z.- baht 1099b/2

Z.- rif at 307b/2, 117b/2, 809b/2

(4)

zühḍ (Ar.) Dünyaya rağbet etmeyip kendini ibadete verme, nefsinin her türlü zevkten alıkoyup ibadet yolunu seçme, perhizkârlık, takva

z. 734a/1

(1)

Zühre (Ar.) Utarit’ten sonra Güneş’e en yakın gezegen, Çulpan, Venüs

Z. 498b/2, 201b/2

Z.- āyīn 829b/2

mihr-i Z.- āyīn 1186a/1, 673b/2, 1035b/2, 747a/1

Z.- cebīn 727a/1, 660a/1

Z.- cebīni 509b/2

mihr-i Z.- ruḥsār 1182a/1

mihr-i Z.- ruḥsarı 567a/1

(12)

Züleyhā (Ar.) Hz. Yusuf kıssasının kadın kahramanıdır. Kur’an’da Yusuf Süresi’nde Mısır azizinin eşi ve Hz. Yusuf’a âşık olan kadın olarak yer almaktadır.

Z. 571b/2, 680b/2, 779b/2

(3)

zül(ü)f (Far.) Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi

z.+ i 228a/1, 581a/1

(2)

zünbūr (Ar.) eşek arısı

z.- i dil 36a/1

(1)

4.2. Özel Adlar Dizini

Aḥmed

A. 22b/2

A.+ e 66b/2

(2)

Aḫsā

A.+ da 93b/2

(1)

Allāh

556b/2

A. 1048b/2, 1175b/2, 278b/2,

A.+ ü 25b/2

(5)

Allāh ekber

A. 25b/2

(1)

‘Arabī

Muḥammed-i ‘A. 903a/1

(1)

‘Azrā

‘A. 1013b/2

(1)

Bār

B. 140b/2

(1)

Bārī

taḫdīr-i B. 1034b/2

(1)

Baṣīr

B. 10b/2

(1)

Betül

B. 104b/2

(1)

Burāḫ

B.+ la 92a/1

(1)

Cebrā‘īl

C. 92a/1

(1)

Celīl

C. 96a/1

(1)

Cem

bezm-i C. 245b/2

cām-ı C. 210a/1

cām-ı C. eylerdi 303b/2

(3)

Cibrīl

C. 95a/1

(1)

Çār-ı güzîn

Ç.+ üne 98b/2

(1)

Çalab

Ç. 189b/2

(1)

Çin

Ç. 860b/2, 917b/2

İskender-i Ç. 379a/1

māh-ı Ç. 558a/1

‘asker-i Ç. 401a/1, 403a/1

şāh-ı Ç. 933a/1, 961a/1

şāhenşeh-i Ç. 923a/1

şeh-i Ç. 1086b/2, 240a/1, 256a/1,
494a/1, 760b/2, 906a/1, 925a/1, 935a/1,
936a/1, 261a/1

şeh-i Ç. eyleyüben 255a/1

şehr-i Ç.+ e 512a/1, 691a/1

Ç.+ e 783b/2, 789a/1, 1089b/2

diyār-ı Ç.+ e 214b/2

şehr-i Ç.+ e 1046a/1, 1092b/2,
290b/2, 406b/2, 453b/2, 820b/2, 1094a/1

taht-ı şehr-i Ç.+ e 1093a/1

eṭrāf-ı Ç.+ e 972b/2

eṭrāf-ı Ç.+ e kıl 274b/2

şeh-i Ç.+ em 451a/1

Ç.+ i 215b/2, 398a/1

diyār-ı Ç.+ i 266a/1

‘asker-i Ç.+ i 934a/1

şāh-ı Ç.+ i 907a/1, 932a/1

Ç.+ in 259b/2

Ç.+ üñ 215a/1

şeh-i Ç.+ üñ 231a/1

(46)

Dahhāk

D. 1193a/1

D.- ı gül 303a/1

(2)

Dārā

D. 1193a/1

(1)

Efridūn

E. 1193a/1

(1)

Elburz

kūh-i E. 462b/2

(1)

Fārūk

F. 102a/1

(1)

Feraḥ-şad

F. 580a/1

F. olsa 636b/2

(2)

Ferhād

F. 572b/2, 670a/1

F. olursa 771a/1

(3)

Fettāh

F. 003b/2, 72a/1
bi'smi'llāh-i F. 001a/1

(3)

Furkān

maṭla' -ı envār-ı F. 002b/2

(1)

Ġaffār

Ġ.- ı 'ālem 344a/1
Ġ. 354b/2

(2)

Ḥabību'llāh

Ḥ.+ dur 64b/2

(1)

Ḥabīb

Ḥ.- i ekrem-i evlād-ı ādem
358b/2, 914b/2, 53b/2

Ḥ.- i ekremidür 63b/2

Ḥ.+ üñ 48a/1

(5)

Hak

H. 525b/2, 1045b/2, 104a/1,
24a/1, 783a/1, 83b/2, 890b/2, 90a/1

emr-i Ḥ. 1070a/1

Ḥ.+ dan 107a/1, 27a/1

maḥbūb-ı Ḥ.+ dur 609a/1

(12)

Ḥakk

Ḥ.+ a 194b/2, 329b/2, 64a/1

(3)

Ḥālīk

Ḥ. 122a/1

Ḥ.+ a 185b/2

(2)

Ḥalīl

Ḥ. eylerse 638a/1

Ḥ.+ em 773b/2

(2)

Ḥallāk

Ḥ. 1132b/2

Ḥ.+ a 75b/2

(2)

Ḥasan

Ḥ.+ dur 106a/1

(1)

Ḥaydar

Ḥ. 104a/1

(1)

Ḥayy

Ḥ.- ı lāyenām 105b/2

Ḥ. 901a/1

pādişāh-ı Ḥ. 897a/1

Ḥ.+ ü'l-enām 91b/2

(4)

Ḥıṭā

(1)

Ḥ. 251b/2, 916b/2, 970b/2

(3)

Ḥüsrev

Ḥ.+ leri 572b/2

(1)

Ḥoten

Ḥ. 251b/2, 917a/1

(2)

İrem

bāğ-ı İ. 1208a/1

(1)

Ḥudā

Ḥ. 100a/1, 127a/1, 249b/2,
526a/1, 909a/1

medḥ-i Ḥ. 113a/1

nūr-ı Ḥ. 97b/2

Ḥ. itsün 493a/1

Ḥ. kılmışdı 571a/1

Ḥ.+ ya 1207a/1, 340b/2, 73b/2

Ḥ.+ ya itdi 1091b/2

Ḥ.+ ya itdiler 1128a/1

(14)

İskender

İ.- i Çin 379a/1

(1)

İslām

İ. 987b/2

ceyş-i İ. 959a/1

İ.+ a 1038b/2

(3)

Ḥudāvend

Ḥ. 995a/1

(1)

‘İsā

‘İ. 66a/1

(1)

Ḥudāvendā

Ḥ. 25a/1

(1)

Ḳādir

Ḳ. 006a/1, 21b/2

(2)

Ḥudāyā

Ḥ. 1132a/1, 49a/1

(2)

Ḳāf

Ḳ.+ ina 30a/1

(1)

Ḥüseyn

Ḥ.+ le 106a/1

Kelām- ı Ḳadīm

K.+ ı 103a/1

(1)	395a/1, 412a/1, 419a/1, 421a/1, 424b/2, 426a/1, 435b/2, 451a/1, 478b/2, 498b/2, 500a/1, 503a/1, 522b/2, 540a/1, 545a/1, 556a/1, 600a/1, 651a/1, 691b/2, 744b/2, 750a/1, 753a/1, 779a/1, 805a/1, 806b/2, 836a/1, 839a/1, 854a/1, 862a/1, 909b/2, 911a/1, 943a/1, 945a/1, 1069a/1
Ḳayyūm	
Ḳ. 897a/1, 901a/1	
(2)	
Kelīm	
K. 64a/1	dil-i M. 717b/2
(1)	ḡalāş-ı M. 698b/2
	M. oldı 612a/1
Kerīm	M. olunca 1111a/1
K.- i ferd-i Biçün 1134a/1	M. olmışdı 287b/2
(1)	M.+ a 1055b/2, 1093b/2, 1110b/2, 1141b/2, 232a/1, 283a/1, 352b/2, 505b/2, 513a/1, 518a/1, 524b/2, 541a/1, 552b/2, 596a/1, 679a/1, 687b/2, 701a/1, 707a/1, 727b/2, 765a/1, 884b/2
Kirdgār	
K. 102a/1	ḡalāş-ı M.+ a 699b/2
zıll-ı K. 142b/2	şehr-i M.+ a 1081b/2, 554b/2, 870b/2, 871a/1, 918b/2, 950b/2, 996b/2, 997a/1
(2)	M.+ dan 405a/1, 496a/1, 676b/2
Ḳurʿān	M.+ ı 1041b/2, 1092a/1, 1119b/2, 1120a/1, 1133a/1, 261a/1, 262b/2, 288a/1, 392a/1, 404b/2, 406a/1, 440b/2, 441a/1, 470a/1, 484a/1, 495b/2, 499b/2, 510b/2, 516a/1, 557b/2, 588a/1, 591a/1, 666b/2, 714b/2, 716a/1, 725a/1, 741b/2, 759b/2, 781a/1, 841a/1, 869b/2, 938b/2, 947a/1
iftitāḡ-ı bāb-ı Ḳ. 002a/1	M.+ ı ide 845b/2
(1)	M.+ ı idüp 514b/2
Māh	M.+ ıñ 1169b/2
M.- ı dilārā 1144a/1	M.+ la 755b/2, 797a/1
M.- ı enver 471b/2	
M.- ı ferruḡ 787a/1	
M.- ı Ferruḡ 1139a/1	
M. 1063a/1, 1086b/2, 1087a/1, 1091b/2, 1112a/1, 1127b/2, 1148a/1, 1164a/1, 1175a/1, 1186b/2, 1189a/1, 159a/1, 199b/2, 219b/2, 236a/1, 237b/2, 268a/1, 278a/1, 279a/1, 323a/1, 352b/2, 357a/1, 367a/1, 370a/1, 377b/2, 381a/1,	

firāk-ı M.+ la 879a/1

fırkat-ı M.+ la 874a/1

ğam-ı M.+ la 922a/1

M.+ um 263a/1, 775a/1

M.+ uñ 1036a/1, 1071a/1,
1109a/1, 1129a/1, 238a/1, 480b/2,
494a/1, 546a/1, 592b/2, 643a/1, 803a/1,
890b/2, 893a/1, 910a/1, 963a/1, 904a/1

şehir-i M.+ uñ 488b/2

M.+ uñ kıldı 822b/2

(164)

Mecnūn

M. 669b/2

(1)

Meh

M.- i gerdünla 816b/2

M.- i hūrşid-likā 364a/1, 448a/1

M.- i hūrşid-likānuñ 1159a/1

M.-i hūrşid-ruhsār 1039a/1,
1056b/2

M.- i kām̄bīn 277a/1

M.- rū 1175a/1

M. 1010a/1, 1094b/2, 1097b/2,
1135b/2, 1168a/1, 1173a/1, 154a/1,
196b/2, 231b/2, 327a/1, 350a/1, 362b/2,
378a/1, 388a/1, 417b/2, 455a/1, 457b/2,
458a/1, 473b/2, 477b/2, 481b/2, 507a/1,
509a/1, 525a/1, 535b/2, 539a/1, 567a/1,
583b/2, 601a/1, 604a/1, 639a/1, 657a/1,
693b/2, 732a/1, 745a/1, 746a/1, 786a/1,
812a/1, 818a/1, 826a/1, 829a/1, 835a/1,

861a/1, 863a/1, 894a/1, 946a/1, 967a/1,
968a/1

‘ asker-i M. 397a/1

M. iderken 331a/1

M.+ de 547a/1

M.+ den 1180a/1, 403b/2, 454a/1,
479a/1, 562a/1, 766a/1, 873b/2, 916a/1

sūhan-ı M.+ den 623a/1

M.+ dūr 1210a/1

M.+ e 1105b/2, 284b/2, 519b/2,
528b/2, 544a/1, 579b/2, 594a/1, 646a/1,
742b/2, 846b/2

hicr-i M.+ e 1179a/1

M.+ i 487a/1, 527b/2, 708a/1,
711a/1, 715b/2, 724b/2, 960a/1, 962b/2

firāk-ı M.+ le 660b/2

M.+ üñ 289a/1, 400a/1, 444b/2,
747b/2, 748b/2, 751b/2, 761b/2, 825b/2,
840a/1

(98)

Mısr

M.- ı heybetde 590b/2

şehir-i M.- ı hüs̄n 598a/1

‘ Azīz-i M.- ı hüs̄nīken 630a/1

M. 132a/1, 86b/2

M.+ a 131b/2

(6)

Mihr

M.- i ālem-ārāy 719b/2

M.- āsā 1160b/2

M.- i ferruḥ oldı 1180a/1

M.- i kamer-ruḥ oldı 878a/1

M.- i meh-ruḥsār 765a/1
 M.- i ‘aşkū 770a/1
 M.- i Pervīn 591a/1, 874a/1
 M.- i ruḥūndan 85a/1
 M.- i zerredhān 588a/1, 751a/1
 M.- i Zühre-āyīn 1035b/2, 747a/1
 M.- i Zühre-cebīn 660a/1
 M. 1007a/1, 1056a/1, 1069a/1,
 1091b/2, 1097b/2, 1110b/2, 1127b/2,
 1129a/1, 1144b/2, 1164a/1, 1168a/1,
 1200a/1, 1213a/1, 154a/1, 196b/2,
 279a/1, 29b/2, 356b/2, 452a/1, 471b/2,
 509a/1, 568a/1, 593b/2, 601a/1, 693b/2,
 698a/1, 704a/1, 707a/1, 766a/1, 804a/1,
 805a/1, 815a/1, 818a/1, 822b/2, 825b/2,
 826a/1, 832a/1, 839a/1, 840a/1, 845b/2,
 847a/1, 886a/1
 firāk-ı M. 647a/1
 firkat-i M. 643a/1
 ḥāl-i M. 1210a/1
 hecr-i M. 1025b/2
 maṭla‘-ı dasitan-ı M. 199b/2
 ‘aşk-ı M. 1189a/1, 666b/2
 ‘urs-ı M. 1093b/2
 reşk-i M. 691b/2
 vişāl-i M. 508b/2
 M. eyleyüp 851a/1
 M. iderken 762a/1
 M. itdi 595a/1
 mey-i M. itdi 612b/2
 M. oldı 894a/1
 M.+ e 1053b/2, 1088a/1, 1094b/2,
 1111b/2, 1120a/1, 1133a/1, 1139a/1,
 503b/2, 600a/1, 687a/1, 708b/2, 716b/2,

717b/2, 746b/2, 785a/1, 829b/2, 850a/1,
 1135b/2, 873a/1
 cenāb-ı M.+ e 1119b/2
 kaşr-ı M.+ e 1083b/2
 şem‘-i M.+ e 518b/2
 vaşl-ı M.+ e 535a/1, 604a/1
 M.+ edür 558b/2
 M.+ i 1074b/2, 1076b/2, 1105b/2,
 594a/1, 597b/2, 650b/2, 863b/2, 869a/1,
 870a/1, 727a/1; 1090a/1
 ḥayāt-ı M.+ i 1173b/2
 nār-ı M.+ i 505b/2
 tiğ-i M.+ i 478a/1
 M.+ in itdi 774a/1
 M.+ in kıldı 768b/2
 M.+ üñ 1106b/2, 1112a/1,
 1178b/2, 136a/1, 418a/1, 507a/1, 594a/1,
 720a/1, 745a/1, 761a/1, 787b/2, 854a/1,
 864a/1
 M.+ üñ iderken 592a/1
 M.+ üñ itdi 786a/1
 (127)

Mi‘rāc

M.+ a 94a/1
 (1)

Muḥammed

M.- i ‘Arabī 903a/1
 M. 57a/1, 611b/2
 (3)

Mūsā

M. 184a/1, 64a/1, 896b/2

(3)

Muṣṭafā

M. 48a/1, 65b/2

M.+ y1 49b/2

(3)

Nemrūd

nār-ı N. 638b/2

(1)

Nerīmān

N. 1143a/1

(1)

‘Oṣmān

‘O. 103a/1

iftihār-ı ‘Āl-i ‘O. 123b/2

(2)

‘Ömer

‘Ö.- ‘adl 123a/1

(1)

Pervīn

P.- i bedahter 1050b/2, 1053a/1,
595b/2, 842a/1, 471a/1

ceyş-i P.- i bedahter 828b/2

P.- i bedāyīn 1088a/1

P.- i bedbaht 1077a/1, 951b/2

P.- i bedh‘āh 753b/2

P.- i bedkār 1039b/2

P.- i bedrāy 1002b/2, 719a/1

p.- i bīdīn 760a/1

P.- i bīdīn 1083a/1, 1087b/2,
457a/1, 839b/2

P.- i gümrāh 988b/2

P.- i kāfer 456a/1, 603a/1, 624a/1

P.- i maḵhūr 557a/1

P. 1075a/1, 1081b/2, 1148a/1,
426b/2, 433a/1, 435a/1, 440b/2, 447a/1,
453a/1, 470a/1, 479b/2, 487a/1, 488b/2,
513a/1, 514a/1, 519a/1, 523a/1, 524b/2,
527a/1, 528a/1, 541a/1, 544a/1, 546b/2,
552a/1, 558b/2, 562b/2, 594a/1, 623a/1,
708a/1, 711a/1, 720a/1, 747b/2, 757a/1,
817a/1, 823a/1, 825a/1, 840b/2, 869a/1,
871a/1, 934b/2, 936b/2, 947b/2, 950a/1,
996a/1, 997a/1

bezm-i P. 540a/1, 673a/1

ceyş-i P. 452b/2, 829a/1, 857b/2,
911b/2, 937b/2, 941b/2, 965b/2

emr-i P. 472a/1

ḥabs-ı P. 1035a/1

kām-ı P. 469a/1

Mihr-i P. 591a/1, 874a/1

P. eyledi 547b/2

P. itdi 441a/1

zindān-ı P. itdi 639b/2

ḥabs-i P. oldı 1025a/1, 646a/1

maḥbes-i P.+ de 744a/1

P.+ den 730a/1

ḥabs-i P.+ den 781a/1

P.+ e 454b/2, 455b/2, 459a/1,
482b/2, 530b/2, 539b/2, 706b/2, 822a/1,
938a/1

ceyş-i P.+ e 412b/2, 904a/1

maḥbes-i P.+ e 741a/1

menzil-i P.+ e 701b/2	Şeyh-i Şan'ân
semt-i P.+ e 922b/2	Ş. 508a/1, 756a/1, 678a/1, 734a/1
P.+ i 1072a/1, 1085b/2, 436a/1,	(4)
533a/1	
âl-i P.+ i 751a/1	Sâm
kâh-ı P.+ i 378b/2	S. 1143a/1, 236b/2, 929a/1
kelâm-ı P.+ i 604b/2	(3)
P.+ le 522b/2	
P.+ üñ 516b/2, 545a/1, 707b/2	Şalşâl
(115)	Ş. 929b/2
	(1)
Rab	
R. 111a/1, 121a/1, 187b/2, 73a/1,	Semî'
763a/1	S. 10a/1
(5)	(1)
Râzık	Şiddîk
R.+ uñ 37a/1	Ş. oldı 101b/2
(1)	(1)
Rahmân	Sikender
maḥbûb-i R. 65b/2	S.- seddiāsâ 425b/2
(1)	Sedd-i S. 837b/2
	(2)
Rezzâk	Şîrîn
R. 1132a/1	Ş. 572a/1
(1)	(1)
Rüstem	Ṭür
raḥş-ı R. 819b/2	Ṭ. 896b/2
R.+ e 236b/2	(1)
R.+ ler 210b/2	
(3)	Ṭübâ

ṭ.+ ya 218b/2 (1)	(7)
Vāmıķ V. 1013b/2 (1)	Zāl Z.- i devrān 1143b/2, 1199b/2 Z. 929a/1 (3)
Vehhāb V. 216a/1 (1)	Zarīfī Z. 108a/1, 1019a/1, 1033a/1, 1212a/1, 149a/1, 188a/1, 38a/1, 672b/2, 773a/1 (9)
Ye‘cūc Y.- i a‘ dādan 837a/1 Y. 425a/1 (2)	Züleyhā Z. 571b/2, 680b/2, 779b/2 (3)
Yehūdā Y. 590b/2 (1)	Zü’l-celāl (Ar.) “Celāl sahibi” Allah z. 78a/1 (1)
Yek-rāh kūh-ı Y. 827b/2 ‘azm-ı kūh-ı Y. 942b/2 kūh-ı Y.+ dan 912b/2 (3)	
Yezdān Y. 216a/1 (1)	
Yūsuf Y.- ı Ken‘ān 733a/1 Y. 224a/1, 571b/2, 590a/1, 65a/1, 680a/1, 79b/2	

SONUÇ

Mihr ü Mâh, 16. yüzyılın sonlarına doğru yazılmış, mesnevi türünün müstesna örneklerinden biridir. Çorlulu Zarîfî'nin ilk eseri olan *Mihr ü Mâh*, Nizâmî'den etkilenilerek hamse sahibi olmak gayesi ile kaleme alınmıştır. Hamse yazamadığı için müteessir olan şairin eserinde, Fars edebiyatının ve mitolojisinin izleri yoğun bir şekilde görülmektedir.

Üçü yurt dışında, ikisi ise yurt içinde çeşitli kütüphanelerde kayıtlı toplam beş nüshası bulunan, manzum ve harekesiz yazılan *Mihr ü Mâh*'ın Vatikan Nüshası'nda (V) bazı kelimeler harekelenmiştir. Müstensih'in bu ayrıntısı özellikle müphem bazı kelime ve terkiplerin okunmasını, nihayetinde ise metnin doğru bir şekilde transkribe edilmesini sağlamıştır.

Birçok kadim medeniyetin farklı yorum ve düşünceleriyle gelişen gök cisimleri hakkındaki fikir ve inanışlar, Doğu edebiyatını da etkilemiş, onların birçok eserine konu olmuştur. Doğu edebiyatının tesiriyle Türk edebiyatında da başta *Mihr*, *Mâh* ve *Müşterî* olmak üzere *Hilâl*, *Kamer*, *Pervîn*, *Zühre*, *Utârid*, *Hurşîd* gibi gök cisimleri farklı özellikleriyle kullanılmıştır. Zarîfî de *Mihr ü Mâh*'ı bu minvalde kaleme almış, eserinde birçok gök cismini alegorik olarak kullanmıştır. Bu tür eserlerde gök cisimlerinin sürekli hareket hâlinde olmasına koşut, olay ve kişiler de daima bir devinim ve aksiyon içerisinde olmuştur.

Zarîfî, *Mihr ü Mâh*'ta Türk milletinin gelenek ve görenekleriyle kutsiyet affettiği birçok kavram ve varlığa yer vermiştir. Ayrıca *Simurg* ve *Anka* gibi mitolojik varlıkları; *İskender*, *Zâl*, *Sâm*, *Rüstem*, *Nerîmân*, *Efrîdûn*, *Hüsrev*, *Dahhâk* ve *Cem* gibi mitolojik kahramanları ve *Yek-râh*, *Hoten* ve *Kaf Dağı* gibi mitolojik coğrafi unsurları onun eserinde görmek mümkündür.

Metnin dili mesnevinin bölümlerine göre farklılık göstermekle birlikte genel olarak sade ve akıcıdır. Eserin girizgâh kısmında Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin olduğu sanatlı, süslü ve ağır bir dil kullanılmıştır. Bu bölümde birçok dini kaynak ve kişilerden yararlanılmış, telmih ve iktibaslar bolca yer almıştır. Esas konunun anlatıldığı âğâz-ı dâstan kısmında dil birinci bölüme göre daha sadedir. Türkçe kelimelerin daha çok kullanıldığı bu bölümde özellikle atasözü, deyim ve birçok arkaik kelimedenden yararlanılmıştır.

İmla özellikleri ve kelimelere bakıldığında Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş eserleri arasında değerlendirebileceğimiz *Mihr ü Mâh*'ta, müellif ve müstensih hataları ile vezin ve kafiye zorlamaları neticesinde Türkçe ve yabancı

sözcüklerde ikili yazımlar sıkça görülür. Bu durum hem eklerde hem de kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

✓ İlk dönemlerde *turur* şeklinde kullanılan +*Dİr* bildirme eki Eski Anadolu Türkçesinde -*dUrUr* ve -*dUr* şekliyle kullanılmış Osmanlı Türkçesinde 17. yüzyılda -*dUrUr* şeklini kaybetmiştir. Metinde de bu ek hem isim ve isim soylu sözcüklerde hem de fiil çekiminde -*dUrUr* ve -*dUr* yapısıyla ikili kullanıma sahiptir: *Yūsuf durur, var durur, ‘ilmüñdedür, haķıķat söz budur.*

✓ -*mAdAn* zarf-fiil eki birçok yerde *mAdIn* olarak ikili şekli ile kullanılmıştır: *olmadan, yakmadan, çekmeden, olmadın, bağlanmadın, kılmadın.*

✓ İsimden isim yapan +*IIK* ve +*IU* ekleri, metinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü kullanımlarıyla görülür: *güzellik, günlük, kemlügün; adlu, dürlü, deñlü, gözli.*

✓ Metinde işaret sıfatında ikili yazımlar çok fazla görülür *şu* işaret sıfatı *şol*; *o* işaret sıfatı *ol* şekliyle de bu duruma örnek olarak gösterilebilir: *şol gün, şol göñül, şu söz, şu menzil.*

✓ İşaret ve şahıs zamiri olarak kullanılan *o* sözcüğü de hem *o* hem de *ol* olarak ikili şekliyle kullanılmıştır. Yine metinde işaret zamiri olarak kullanılan *bunlar* sözcüğü birçok yerde bazen vezin zorlamalarıyla da olmak üzere *bular* şekliyle kullanılmıştır.

✓ Eski Türkçeden beri Türk dilinin bütün bölgelerinde görülen *kim* soru zamiri, Farsça *ki* bağlama edatının etkisiyle bağlama edatı ve bağlama zamiri olarak da kullanılmıştır: *diyeler kim, beyān it kim.*

✓ Belirsizlik zamiri olarak kullanılan *kimse* sözcüğü metinde, *kimsene* ve *kimesne* yapılarıyla çoklu yazım şekilleriyle kullanılmıştır.

Hâl ekleri Türkçedeki genel kullanım ekleriyle gösterilirken ölçünlü olmamakla birlikte birbirinin yerine de kullanılmışlardır. Ayrıca ilgi, belirtme ve yönelme hâlinin eksiz kullanımları da mevcuttur. Şu örneklerde yönelme hâl eki, belirtme ve ayrılma hâl ekleri yerine kullanılmıştır:

✓ <i>Saņa yavuz şaņanuñ başı gitsün</i>	<i>saņa > seni</i>
✓ <i>Çodı bir bādeye ortaya zerrin</i>	<i>bādeye > bādeyi</i>
✓ <i>Bu yaņa Mihr ü Meh çün necm-i seyyar</i>	<i>yaņa > yañdan</i>

Bir örnekte ise bulunma hâl eki ayrılma hâl ekinin yerine kullanılmıştır:

✓ <i>İçlerinde birine cām-ı mevt</i>	<i>içlerinde > içlerinden</i>

Metinde Türkçenin temel sekiz ünlüsü olan *a, e, ı, i, o, ö, u, ü* sesleri kullanılmıştır. Bununla beraber Eski Türkçeden başlayarak tarihi Türk lehçelerinde görülen kapalı *e* (è), dönem imla özelliklerine göre değerlendirildiğinde, *e/i* değişiminde yazılış genellikle *i*

yönündedir: *itdi, yiri, irişür, ider, yıl didi, gice*. Ayrıca Türk dilinin genel sorunlarından olan ve 19. yüzyıldan itibaren varlığı tartışılan aslî uzun ünlüler, tenkitli metinde Türkçe kelimelerin yazımında gösterilmemiş fakat bunlar inceleme bölümünde listelenmiştir.

Türkçe kelimelerde eski Uygur ile Arap ve Fars imla geleneği devam ettiğinden ünsüzlerin yazımında standart bir düzenden bahsetmek pek mümkün değildir. غ - ك - ق harfleri kalın sıradan ya da ince sıradan ünlülerle kullanılırken farklı işaretlerle karşılanmış, genellikle de kurala uygun kullanılmıştır. Türkçe kelime sonunda yer alan bazı ج (ج) ünsüzleri ise imla geleneğine uyularak /ç/ olarak yazılmıştır: *avuç, aç, geç, kılıç*.

Ekler daima düz ya da yuvarlak ünlülü olarak kullanılırken bunun yanında hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilleri olan eklerin kullanımı da mevcuttur. Metinde ekler kelime tabanlarına genelde bitişik yazılırken özellikle Uygur imla geleneğinin etkisiyle bazı ekler kelimelerden ayrı olarak yazılmıştır. Ayrıca metinde Türkçedeki eklerin hiyerarşisine uyularak “yapım eki+çekim eki” sıralaması sistemli bir şekilde kullanılmıştır.

Metinde dil uyumu genel itibariyle düzenlidir. Türkçenin her döneminde görülen kalınlık-incelik uyumu metinde de tam olarak uyum içindedir. Düzlük-yuvarlaklık/dudak uyumu ise tutarsızdır. Özellikle bu uyumu bozan eklerin çokluğu kayda değerdir. Bu durumun temel sebebi bu dönemde kullanılan eklerin düz ya da yuvarlak ünlü olarak tek şekilli olması gösterilebilir. Metinde dönemin dil ve imla geleneğinin sonucu olarak kalıplaşmış eklerin kullanılmasından dolayı ünsüz uyumu yoktur. Bu uyumu özellikle hâl ve fiilimsi ekleri bozmaktadır.

Metinde sözcük türlerinden zamir, sıfat, zarf ve edat grubu işlevlerine göre sınıflandırılarak örnekleriyle gösterilmiştir. Dönüşlülük zamirleri olarak *kendü, kendüz, öz* ve *hod* sözcükleri kullanılmıştır. Daha çok pekiştirme görevi üstlenen bu zamirlerden en sık kullanılanı *kendü* dönüşlülük zamiridir.

Manzum metinlerin en önemli özelliklerinden olan devrik cümleler, *Mihr ü Mâh*’ta çok sık kullanılmıştır. Şair, özellikle kafiye, vezin ve estetik gayelerle devrik cümleleri neredeyse her beytinde kullanarak anlatımı zenginleştirmiş, beytlere de ayrı bir ahenk katmıştır.

Metinde birçok bölümde tekrarlar görülmektedir. Özellikle tasvirlerin anlatıldığı bölümlerde görülen bu durum, eserin hacmini genişletse de metnin akıcılığını ve sürükleyiciliğini bozmakta, esere monotonluk katmaktadır.

Metnin en önemli özelliklerinden biri de eş anlamlı kelime ve eş görevli ekleri çok sık kullanmasıdır: (*güneş, mihr, şems, āfitāb, hūrşīd*), (*ay, māh, kamer, hilāl*), (*gökyüzi, āsumān, felek, sipihr*), (*göz, çeşm, ‘ayn, dīde*), (*gibi, +vār, +veş, +āsā*).

Metnin dizin bölümünde geçen 2116 madde başı sayılarının 1010’u (% 50.10) Arapça kelime ve terkiplerden, 590’ı (% 29.27) Farsça kelime ve terkiplerden, 512’si (% 25.40) ise Türkçe kelime ve birleşik sözcüklerden oluşurken ikişer tane kelime ise İbranice (% 0.10) ve Soğdça (% 0.10) olarak geçmektedir. Metinde geçen kelime sayısı bakımından her ne kadar Türkçe kelime az olsa da kullanım sıklığına göre daha çoktur. Sıklık dizinine göre en sık kullanılan Türkçe kelimeler daha çok fiillerden oluşmaktadır. Bunlardan ilk on sıra şöyledir: ol (418), ol- (352), bu (233), bir (189), it- (181), kıl- (179), id- (153), kim (116), eyle- (107), gör- (106). Farsça çok sık kullanılan kelimeler ise sırasıyla şu şekildedir: māh (224), mihr (180), ki (159), meh (128), pervin (115), çün (112), çü (94). Metinde Arapça kelimeler sayısal olarak çok olsa da sıklık bakımından Türkçe ve Farsçaya göre çok azdır.

Eklerde isim çekim eklerinden çokluk eki +lAr, iyelik teklik I. (+Um) ve II. (+Uñ) ekleri, hâl eklerinden ilgi (+nUñ, Uñ), belirtme (+(y)I, +nI), yönelme (+(y)A, +(n)A), bulunma (+dA) ve ayrılma (+dAn) hâl ekleri sık kullanılırken fiil çekim eklerinden ise iyelik kökenli teklik I. (-m) ve II. (-ñ) şahıs ekleri sık geçmektedir. Yapım eklerinden ise isimden isim yapan +lIK, +sUz ve fiilden fiil yapan -dUr- ettirgenlik ekleri çokça kullanılmıştır.

Birçok maceranın yaşandığı *Mihr ü Māh*’ta beşeri aşk temi işlenmiştir. Her ne kadar ayet, hadis, hadis-i kutsi gibi dini kaynaklar; başta Hazreti Peygamber olmak üzere dini kişiler yer yer kullanılsa da bu mesneviyi tasavvufi özellikli bir eser olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Eserlerinde halk edebiyatının birçok malzemesini kullanan Zarîfi, özellikle nasihat vermek için atasözlerini çokça kullanmış, anlatımı güçlendirmek ve şiirlerini daha ilgi çekici hâle getirmek için ise deyimlerden yararlanmışır. Bugün kullanımda olmayan birçok atasözü ve deyim metinde kullanılmışır.

Zarîfi’nin mesneviyi yazdığı dönemde, günlük yaşamın içinde olan, o dönemin birçok eserinde kullanılan ama günümüzde kullanımdan düşen bugün için arkaik/eskicil kelime ve dil unsurları metinde fazlaca görülmektedir.

Şair metinde birçok varlık ve kavramı karşılamak için Türkçenin yanında Arapça, Farsça kelime ve terkipleri bir arada kullanmış hatta aynı kavramları farklı dilden kelimelerle bir arada değerlendirerek eserin söz varlığını zenginleştirmiştir.

Manzum metinlerin en önemli özelliklerinden olan edebi sanatlara sıkça yer veren Zarîfî, özellikle eserin ismi ne uygun olarak kişi ve kavramları anlatırken ya da tasvir ederken gök cisimlerini benzetmelerde yoğun bir şekilde kullanmıştır. Bu benzetmelerde özellikle Farsça kelime ve ekler tercih edilmiştir.

Zarîfî'nin gerek *Mihr ü Mâh*'ta geçen gerekse divanında yazdığı gazellerine bakıldığında bu türde de usta bir şair olduğunu görmek mümkündür.

Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh* mesnevisini, kelime hazinesi, dil bilgisi kuralları, metin içerisindeki yazımlar, bazı vezin hataları, imla ve şekil özellikleri bakımından değerlendirdiğimizde her ne kadar Eski Anadolu Türkçesinin etkileri fark edilir bir şekilde görülse de Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi eseri olarak nitelendirmek gerekir. Eser, girizgâh bölümü dışında sade anlaşılır bir dil kullanmıştır. Söz varlığı ve dil özellikleri bakımından Türk edebiyatı için önemli bir kaynak eserdir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A. (1963). Atasözleri, Deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1962*, Ankara: TDK Yayınları, s.131-166.
- Aksoy, Ö. A. (2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*. Ankara: İnkılâp Yayınları.
- Amasyalı, G. (1953). *Zarîfî'nin Mihr ü Mâh Mesnevisi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lisans Tezi.
- Anbarcıoğlu, M. (1983). Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr ü Mâh ve Mihr ü Müşteri Mesnevileri. *Belleten* , 47 (188), 1151-1189.
- Anbarcıoğlu, M. (1986). Kıyasî'nin Mihr u Mah Mesnevîsi. *Erdem*, 2 (4), 87-172.
- Arat, R. R. (1987). *Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dâir*. Makaleler, (haz. Osman Fikri Sertkaya), Ankara: TKAE Yayınları, S. 334-341.
- Argunşah, M., Sağol Yüksekaya G. ve Tabaklar, Ö. (2010). *Karahanlıca Harezme Kıpçakça Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Atabay N., Özel S. ve Kutluk İ. (2003). *Sözcük Türleri*. (ed. Doğan Aksan). İstanbul: Papatya Yayınları.
- Ateş, A. (2010). Metin Tenkidi Hakkında. *Journal of Turkology*, 7 (0) , 253-267.
- Banarlı, N. S. (1998). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (C I)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Banguoğlu. T. (1998). *Türkçenin grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Başdaş, C. (2011). *Türkçede Eklerin Hiyerarşisi ve Ara Ekler*, Seminerler, Muğla (http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/cahit_basdas_turkcede_eklerin_hiyerarşisi.pdf, Erişim Tarihi: 10.02.2016, 12:00.
- Bayat, F., Aliyeva Çınar, M. (2020). *Eski Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Baydar, T. (2012). +Dİr Bildirme Eki Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* , (32) , 37-54

- Bayraktar Erten, N. (2016). +sız Ekinin İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme ve Dede Korkut Hikâyelerinde +Sız Eki. *Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) , 47-53.
- Bayraktar, N. (2018). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Buran, A. (1996). *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Buran, A. (1999). Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni. 3. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı. (23-27 Eylül 1996) Bildirileri*. 207-214, Ankara: TDK Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1971). Türkçemizdeki -ĞİL ve -GİL Emir Eki, *TDAY Belleten*, 1971, s.1-10.
- Canpolat, M. (1992). Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine. *Türkoloji Dergisi*, C X, S 1, s. 9-11, Ankara: DTCTF Yayınları.
- Delice, H. İ. (2012). *Sözcük Türleri*. Sivas: Asitan Yayınları.
- Demir, N., Yılmaz, E. (2003). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Deniz, R. (1990). Zarifi'nin Yazma Tasavvuf-Name'si. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, s. 215-226.
- Develi, H. (2000). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu*, İstanbul: Bilimevi Yayınları.
- Develioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (1997). *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Dilçin, D. (2018). *Edebiyatımızda Atasözleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu H. (1976). *Tümce Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Doğan, E. (2020). Türkçe Söz Diziminin Bir Sorunu: Ki'li Cümleler Birleşik Cümle Mi Yoksa Bağlı Cümle Midir? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi* 24, 2,177-188.

- Doğan, H. (2018). Zarîfî Efendi ve Hattatlar İçin Yazdığı Manzum Eseri: Risâletü'l-Manzûm Kavâidü Kur'âni'r-Rûsûm, *Littera Turca*, 4/3, s. 677-714.
- Doğan, İ, Öztürk, A. (2016). *Sorunları ve Tartışmalarıyla Türkçe*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ediskun, H. (1985). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eraslan, K. (2012). Eski Türkçede Yönelme (Dativ) Hâli Ekinin Yapı, Fonksiyon ve İfadeleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 29 (0) , 67-76.
- Ercilasun A. B. (2000). Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S 585, s. 219 225.
- Ercilasun, A. B. (2015). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (1999). *Osmanlıca Dersleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, M. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: BayrakYayınları.
- Evliyyalar Ansiklopedisi, (1992). IV, İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları.
- Flemming, B. (2011). {IsAr} Gelecek Zaman Eki ve Onun Kiplik Fonksiyonları Üzerine, (çev. Musa Salan), *Dil Araştırmaları*, S 9, s. 141-155.
- Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*. (çev. Mehmet Akalın), Ankara: TDK Yayınları.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. C I, Ankara: TDK Yayınları.
- Gülsevin, G. (2001). Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C II, S 2, s. 125-144.
- Gülsevin, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: MEB Yayınları
- Hacıeminoğlu, N. (2003). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.

- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları.
- İçli, A. (2009). *Mihr ü Mâh Gelibolulu Mustafa Âlî, İnceleme-Metin*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- İçli, A. (2014). Zarîfî'nin Mihr ü Mâh'ının Nüshalarının Tanıtımı ve Nüshalar Üzerinde Bazı Değerlendirmeler. *ZfWT Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, 6, 227-243.
- İlhan, N. (2001). Birleşik Fiilin Kuruluşunda A-I-U Ünlüleri. *Türk Dili*, 596, 177-182.
- İlhan, N. (2008). Divanu Lugati't-Türk'ten Gaziantep Ağzına Atasözleri. *Akpınar Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, S 18, s. 4-9.
- İlhan, N. (2009a). *Türk Dilinde Çokluk*, Elazığ: Manas Yayıncılık.
- İlhan, N. (2009b). *Eşref Bin Muhammed Hazâ'înu's-Sa'âdât (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Malatya: Öz Serhat.
- İlhan, N. (2009c). Türkçede Ek+Kök/Kök+Ek Kaynaşmasıyla Ortaya Çıkan Ekler. *Turkish Studies*, 4, 1535-1557.
- İlhan, N. (2013). Garîb-nâme'de Kullanılıp Günümüz Türkçesine Ulaşmayan Eski (Arkaik) Kelimelere Dair, Âşık Paşa ve Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu -Bildiriler- 1-2 Kasım 2013, Kırşehir Valiliği Yayınları, Kırşehir, s. 187-216.
- İlhan, N., Kabadayıcı C. (2017). *Türk Dilinde Olumsuzluk*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- İpekten, H. (1999). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İsen, M. (1994). *Gelibolulu Âlî, "Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısım"*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İslâm Ansiklopedisi (2004). *Mesnenevi Maddesi*, Mustafa Çiçekler, C. 29, İstanbul: TDV Yayınları.

- Kafzâde Fâizî, (1997). *Zübdetü'l-Eş'âr*, (haz. Bekir Kayabaşı), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya.
- Kanar, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, M. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). Edat Üzerine Düşünceler. *Gazi Türkiyat*, 1 (5) , 157-169.
- Karaağaç, G. (2011). *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2018). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karahan, L. (1994a). *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf Yûsuf u Züleyhâ*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karahan, L. (1994b). Türkçede Birleşik Cümle Problemi. *Türk Dili*, S 505, s. 19-23.
- Karahan, L. (2011). Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler. *Türk dili üzerine incelemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2020). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kâtip Çelebi, (2013). *Keşfü'z-Zünûn*, C. II, ter. Rüştü Balcı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kızıklı, Z. (2007). Arapçada İkili Sözcük Yapısı. *Ekev Akademi Dergisi* Yıl: 11, S 33, s. 315-333.
- Korkmaz, Z. (1965). Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağzlarındaki Kalıntıları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 12, s. 43-65.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2017). Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1-2, "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme". Ankara: TDK Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2019). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2020). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Koyuncu, F. (2020). *Çorlulu Zarîfî Râhatü'l-Ervâh İnceleme-Metin*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Köksal M. F. (2008). Metin Tamiri (Usul ve Esaslar, Uygulamalar ve Bazı Teklifler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1, 169-190.
- Köprülü, M. F. (1981). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kutlar, F. S. (2000). Mesnevi Nazım Şekline Genel bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevi Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi. *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları* (1), 102-157.
- Küçük, S. (2016). /+lAyI/, /+lAyU/, /+lAy/ve /+lAyIn/ İsimden İsim Yapım Eki ve İşlevleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 47, p. 207-213.
- Levend, A. S. (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi*. C. I, Ankara: TTK Yayınları.
- Mihr ü Mâh*, ASL 147, Agâh Sırrı Levend Yazmaları, Seyfettin Özege Yazma Eser Salonu 223b-270b.
- Mihr ü Mâh*, Cod. Or. 1286, Leiden Üniversitesi Kütüphanesi, 146b-179a.
- Mihr ü Mâh*, Ms. Or. Oct. 2390, Staatsbibliothek Zu Berlin-Preussischer Kulturbesitz, Orientabteilung, 110b-142a.
- Mihr ü Mâh*, T 673/2, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 118b-151a.
- Mihr ü Mâh*, Vat. Turco 262/1, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1b-37b.
- Ölmez, M. (2003). Çağataycadaki Eskicil Öğeler Üzerine. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu Mustafa Canpolat Armağanı*, Ankara: 135-142.
- Önler, Z. (2007). Tarihsel Metinlerde Kim ve Kaçan Kim Bağlaçlı Cümle Türü. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi*, İstanbul.

- Özkan, M. (1995). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özkan, M. (2012). Eski Türkiye Türkçesinde Ki/Kim Bağlaçlarının Kullanılışı Üzerine. *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 31 (0), s. 243-255.
- Özkan, M., Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özmen, M. (1996). Bir Eksilteli Cümle Tipi Üzerine. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, C 4, S 4, s. 71-82.
- Pala, İ. (1999). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Riyâzi Muhammed Efendi, (2017). *Riyâzü'ş-şuarâ*. haz. Namık Açıkgöz, Kültür Bakanlığı e-kitap.
- Salan, E. (2019). Eski Anadolu Türkçesinde {-AlIdAn > -AldAn } ve {-AlIdAn berü > -AldAn berü } Zarf-Fiil Eklerinin Oluşumu. *Türkbilig*, (37) , 61-70.
- Saraç, M. A. (2011). *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Savran, H. (2008). “Türk Dilinde ‘+DIR’ Bildirme Eki ve ‘+DIR’ Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 9, S 14, s. 163-188.
- Sinan, A. T. (2008). Deyim Kavramı Üzerine Notlar-I. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 18, S 2, s. 91-98.
- Şentürk, A. A. (1994). Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyareler ve Sabiteler (Burçlar). *Türk Dünyası Araştırmaları* (94), 131-134.
- Taşkın, G. (2009). *Çorlulu Zariî Divanı: İnceleme-Edisyon Kritikli Metin*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Taşkın, G. (2010). Çorlulu Zariî'nin Râhatü'l-Ervâh'ında Aşk ve Âşık: Mihr ü Mahabbet ve Işk u Meveddet Beyânındadır. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5 (3), 522-540.

- Tekin, Ş. (2001). *İstikakçının Köşesi Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tekin, T. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tolasa, H. (1982). 15. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevîleri. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, III (1): 1-13.
- Tulum, M. (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul (Menâkıbu'l- Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme)*. İstanbul: Deniz Kitabevi.
- Tuna, O. N. (1986). *Türk Dilbilgisi (Fonetik-Morfoloji)*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları: 3, Malatya.
- Tuna, O.N. (1960). Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller. *TDAY Belleten*, s. 213-282.
- Turhan, V. N. (1995). *Zarîfî ve Mihr ü Mâh Mesnevisi'nin Tenkitli Metni İle İncelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları, 2005.
- Ünver, İ. (1986). Mesnevi. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, (415-416-417): 430-563.
- Ünver, İ. (2008). Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic*, 3/6, 1-46.
- Vural, H., Böler T. (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Yıldırım, A. (2006). *Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nâmeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. (2007). Metin Tenkidi İle İlgili Hususlar ve Kâmî Divânı Örneği. *Journal of Turkish Studies*, S Volume 2, Issue 3, s. 624-63.

Yıldırım Ü., Yıldırım G. (2018). -Inca Zarf-Fiil Ekinin Karaman/Ayrancı Yöresindeki Faklı Kullanımları (-IncAk, -IncAl, -IncAyAn beraber) Üzerine. *V. Uluslararası Filoloji Sempozyumu Tam Metin Kitabı*, (ed. Ayşe Banu Karadağ), Elazığ: Asos yayınevi.

Yıldız, O., Yalkın, A. O. (2021). *Tarihî Türk Lehçeleriyle Karşılaştırmalı Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yılmaz Ceylan, E. (1991). Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü. *Türk Dilleri Araştırmaları*, s. 151-165.

Genel Ağ (İnternet) Kaynakları

<https://www.isa-sari.com/osmanli-turkcesi-osmanlica-transkripsiyon-alfabesi/> (Son Erişim Tarihi: 01.04.2023)

<http://lugatim.com/> (Son Erişim Tarihi: 01.04.2023)

<https://sozluk.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi: 01.04.2023)

<https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/> (Son Erişim Tarihi: 10.10.2022)

<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mihr-u-mah/125591> (Son Erişim Tarihi: 27.08.2019)

V. BÖLÜM

5.TIPKIBASIM

BİBLIOTECA APOSTOLICA VATICANA/VATIKAN NÜSHASI (V)

بِحَمْدِ اللَّهِ كَبَسْمِ اللَّهِ فَتَاحِ هَمْ أَوْلَدِ افْتَاخِ بَابِ قَرَّانِ بُوَيْنِ كَر كَابِي بَابِنِ انْتَهَا بَوِ اَوْلَدِ چُونَكِه فَتَحِ رَاهِ تَوْحِيدِ سِيَّاسِ شُكْرِ وَ شَتَا كِه هَزْدَمِ زَهِي قَادَرِ كِه مَقْدَرِ افْتَاخِ زَهِي حَيِّ كِه حَيَّايَةِ جَاوِدِ زَهِي عَالَمِ كِه عَلَمِي نِه نَهَائِتِ زَهْدِ اَوْلَكِمِ نِه قُلُسِه اَرَادِتِ سَمِيعِ اَوْلَدِ كِه قُلْدِ سَمِيعِ كَلَمِ اَنْكِدِسْ كِي دِيَسِه كَوْنِ اَنْكَ اَرَبِه بَوَجْهِ مَطْبَقِ اَوَّلِ اَنْدِي سِرِّ قَائِمِ جَزَائِ	اَبْدُ وِ پِدَرِ قَفْلِ بَافْتَحِه مَفْتَاخِ هَمْ اَوْلَدِ مَطْلَعِ اَنوَارِ فَرْقَانِ اَلِه فَتَحِ اَبْسِ مَقْصُودِ نِي فَتَا اَوْ قَرَّانِ فَاغْنِ حَقِّ اَوْلَدِ كَيْمِ اَوْلَدِ كِي دِيَكِلِه بَوَجْهِ عَالَمِ زَهِي سَوَجْدِ كِه مَوْجُودِ اَنْ سَعْدِ وَجْهِ كَابِي اَبْخَوِ غَيْرِي فَا نِه كِه بَخِشِ عَفْلِ اَلِه بَوَلَدِ غَوَابِ تَخْلِفِ اَبْلَزِ اَوْلَدِ تَمَامِ بَصِيرِ اَوْلَدِ كِه دَوْرِ دِيَسِ اَوْلَدِ اَنْزِ تَخْلِفِ طَرْفَةِ اَلَمِ اَبْجِه كَنْدَزِ وَ نَرْشَوِي اَبْخَوِ اَوَّلِ اَنْدِ مَهْرِ مَاهِ وَ بَخِشِ سِتَارِ

خوس چرخه اجم ارف نینی کھی ز آئینه شامک اجنه نال ایدو که بر نیسایه کھر بار اسود ابل ابو طاغله طاش سحایه که کلوب افشان ایلر کھی بال اچدونه مرغ بهاره کھی باز خازند نرفع ایدو قد زهی ضائع که مشق حدیق بو مصونتا مقدورک بجد یو که شاهد در تعلیق لولاک کرو بونک افا ایدو اولغی جداوند ازهی ذات مقدر شناس عن انک کما و سر دپ کما که ارشور حقدن هدایت	صیحو که اوده صالرحر سینی بوریدر بیضه بیضای بخل صد در جنس ایلر ز شهور کھی حویرین ایدو کاه کف باش اکه که صیحو بر سمنلر آینه قوند و دشت و کوهسار اکه مرغ بهار ایتد صید زهی قادر که مقدور حدیق براد لار اولماسه احمد که اول اولماسه خلق اولغی قلیسات پای به ایچو تعالیه شانه الله اکبر چولا اخصی بوعده فخر عالم بالور عجز اولدوغی علی عباد
ای کمال قدر تک بجزیره کرد و خناب سفس اول لطان عالم کیمماط	فصیل و در فوجید خدا و نحمد یای تعالی و ای جل و عز تک چرخس و آفتاب مهر و ستم قرص و ادنا کاسه لاله قیا

کریه بال آفت سیمغ ذل ابر من جمال محرک کردن بی در یاسند بر قطره چرا عیسیا نیک جهان خلقی با او شاه باغ خود کند نسک خشت برین کل یاز سه اوصاف کن یکرین خلق جهان ذات بخونک کاهی بجه و صف عقول شهادت کند بچشم محرم اوله زین قول نغمینه رزاق کند که لا تو شکر این نار دین فقهی او دند نظری شری نحو خود بدو عالم صاف بر قطره	کرچه بال آفت ایدر او جانیه شرم بر لطف کند کل آدم و بر کف ترب چونکه آب رحمت کند بس بر قطره آب بوی لطف کند کل شیه و دوشکتاب هر چه بویان یاز سه اگر یوز سیاه کتاب اول طریقه اسب فکر تا بر هر کز دها چون کل خلق و عالم حق نص کند ذیاب ما شکر نادیو عالم فخری بلر کخطا نوحیت سهر لطف کند اندر زین کتاب سنن معده نور و اقل که کوخست

سناجات بدرگاه و افاضی الحاجات

الهی عاجوز و زار و تن آرم نه بیمارم که نفس من چیم بنی قلیط ایدر تو نفس عیار او بوی چون نفسه قلدر کنای اگر چه چرخه بقد نفایب بوگون سند غنایت اینه کن	غریب و چیکس و بیمار و خواهر نه صاعم کرد سنک امرم سیم قودرک کار نیکی قلدری بکار روادر ایلر دیم هر کون اهی کر و لطف کند او سارم غنایت اولور بار بنم خالم مستکدر

چوسنس قاضی انواع حالات	قیو کن بخش اولو جمله ریات
بو کون مطلق و معصوم پسند	و ایحق قاپو که یازنکی کون بن
خینک مصطفیٰ حق السبی	یوز و نه او نه ایتد و کمر کانی

در گفت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم

خدا یا چون بر تدک انبیا	رئیس ایتدک بو خوه مصطفی
فکلم اسبنک جولا کاسه	فضای لامکان سبراکا
رساله تحکامینک امیری	کمر است چرخنک بدین پی
مقام عرش و کرسی پایگاهی	سرای سر حلقه جایگاهی
رسول الحسن و حسن غلام	حبیب اکرم و اولاد آدم
جمله کلشن ورد لطافت	زبان بلبل باغ سلو حبت
دلی سچینه بحر حقایق	کلوی درد ریانه دقایق
شفاعت عرصه کاهن و دیو	ایقر فالش است دستگیری
محمد کرد و کونک سرور پدر	علوینک شهری حلقه خبرید
یونیک نام و نشان	اکلن کرد و کونک آوصا
براد لشیدی نور پاک	گیم اولد منبد ایکی جهانک
اگر چه عام صورتن صوکر	و بی معنی ذمه اول قامود کاوکر
وجوده کلمه اول نور اعظم	عدنله فالور ایچ جمله عالم

سُخَّرَ جَدُّ نَوْحٍ نَفْلِقَ لَوْلَاكَ فَوُخِّلَ عِظَامُكَ عَظِيمٌ دُونَ نَوْلِهِ حَقُّهُ كَلِمٌ وَلَدَيْهِ سُبْحَى نَهْ وَارِ وَلَدَيْهِ يَوْسُفُ شَامُومٌ عَرَفِي لَدَيْهِ بَرْدٌ بِخَوْضِ عَيْسَى نَهْ اِنْعَامٌ وَلَدَيْهِ اَنْبِيَايَه كُرُوهُ اَصْفِيَانِكَ سُرُورٌ يَدُرُ مَقَامُ سَدْرِهِ دُونَ قَلَسِهِ كُنْزُ دَلِيلِهِ سُبْحَى بِحَرْفِ صَا حَبِطُ قِيُوسِي اَهْلُ حَرْسِكُ دِي سَا حِي فَوْشَقُ اَدَبِي اَدِي زَلْهَقُ حَا حِ اُولُنْ لُودُونَ قَرِيبُ حَقِّهِ تَبِ اَزَلْ جُوحِيكَ اُولَدُهُ مَوْهَبِي كُرْمٌ اُولَدُهُ كُرْمٌ لَوْلَاكَ اَلْهَتَا حِ بَحْصَلْ اَدَمُ وَجَمْعُ عَا حِلْمُ	لَهْ اُولُ اُولَمَانَسَهْ اُولَمَارِ اِيْدَا حِلْمُ كُرْمُ اَمَكْ هَمُ حَبِطُ اَكْرَسِيْدُ حَبِطُ اَللهِ دَرِ اُولَقْدِي اَقْلَمُ اُولُودُهُ صُطْفِي حَبِطُ خَمَانُ اُولُودُهُ قَامُ قُوسِي اَمْرُ حَا هَبْ اَعْطَا اُولَدُهُ اُولُ كَا اَصْفَا اَنَكْ چُونِ بِيكْ حَضْرَتُ خَيْرِيْدُ اُولَمِنْ بِيكْ حَضْرَتُ اَخِي رُفْعُ سُوزِيْدُ كُوهَرُ كَا اَبْلُغْتُ اَشْكِيْدُ سَلَوْتُكَ سَجَرُ كَا حِي اَنِي بَابُ نَعِيمِهِ قَلْبِي مَفْتَا حِ خُدَايَه كَسَهْ يَقْدَرُ اَنِي اَقْرَبُ اَبْدَا قَلَمِيكَ هَمُ پَا دِشَاهِي فَوُخِّلَ اَلَهْ اُولُ حَرْفِهِ عَنَّا حِ اَلْكُيُونُ اُولَدُهُ اَللهِ اَعْلَمُ

فَصِيلُهُ دَرِ رَفْعِ سَنَدِ اَنْبِيَا وَ سَنَدِ اَصْفِيَا

بِأَعَانِ النَّبِيِّ يَا سَيِّدَ الْإِنْسَانِ اَنْتَ الَّذِي تَقْرَأُ بِالْقُرْآنِ وَالْكَرَامِ

و صاف او لد چون که سنند و بال
 حسنه که می و صف این هم لیک سلوا
 رفیع ایلک جمال که شره ظلمت
 نسخ اولد عجب حکمری ا دیار
 یار سفر اولسنه الد بوکون
 بقدر دریغ ایلد بوکده تقدیر
 سن او شاه تحت سالت که حکم
 مهر خلد یلغیو ای و کو ضیا
 سن او ماه چرخ بنو که طوغ
 شام ولادت کن ایام بطل الضو
 صحنه خور و موکره بر آج برآه
 آنکشتن اشارت فلک می و نیم
 اصل اند چون وجود حق کاسه فرج
 بر شب که خایه و ارشاد علی کتب
 اولد در آن بر اقله یا بیک جبریل
 ارواح انبیاس که فلان یلرافت
 معراج چون عروجی سیرت کو درین

گد که وصف این سزا ای هم
 ای حو آید جهان سکه یوسف غلام
 نیت که آفتاب افاقه دن ظلام
 احکام شرعنا اولی عالم بر دقام
 کم بویر غنا آد آلف قدایتیه لام
 و ر که مکر که کیسه فلکینه خوق ختام
 قولن اید قدت الیه بوند خیم
 اولد ابکی سی فیه کوند ابلی جام
 معجز چیه عاده سله طو لک مصرع
 دهر اچین بولک پیچده کلباس لرام
 دوشند او دسل لشکر عدایه نیر
 هم اوجک ایچن خصا سوبلد کلوم
 امیر یکه ناله هشی او تو دیرام
 کل دی که حضو که شهابی و لاینام
 شعل عالمه که بقدر او عالم صبح و شام
 چون ابد خمار اچین قصاده فسم
 فرشت اولغی یا غله کند و چه ختم

جبریل فاکد علیله اسراءه سنده
بے کف و کمالی غرض اید و اولی
کتکر بهر اول اید از اوج سعادت
کل این شجره نهد ایای بنجله
هر کم بوجار از اولیه بگویند
بویگر که آن فکند ساسانه باقی
صد که فلی صطلو اول و غلب
فاروق کان صر عدل اند کو کار
عثمان که جمع قادی کرم قدیمی اول
خبر که بایشهر علوم اند آن حق
بودن آن سده ارسنه لغز فوج
نورین عینک که چند حسینه
اولسون سکا و الله خفد هر آیه
لطف ایت شهاظری قول تشنه
شول کونکه هر کشی به شو و غلب
امروزه لطف اید و روز حسنه
یار بحق و جهان چون که خشن اول

حلقه سزای حاصل از این نظام
بے لطف و صوفی سکه شویلدی
اولد کلشن غن خدایه بند تمام
چار کرینکه دیدن اول سیرت سیم
ناچار قاله بولیه یار فلاح کلام
هر قول و قول که اشق تصدیق اید مدام
صنایع اولد بویگر اولمشیکر که نام
و همیشه عدالتله دهر انتظام
بولش حیا و ایمان از قسام
صاحب بیول و ساق کور در اول امام
وصف دل آید در آنکری و لای نام
چرخ سیادت اوزر و دوساکی بد نام
ی فخر کائنات جهان طوق سیرام
ب شفاعتک ایجه اولد که خاص و
لطف اید قومان آن سست هام
اکسکه کیمه قانو که اندر اعتضام
قل اکسکه من اندر بنم لطف اندو نام

قطعه حوت

چونکه اُردی بورابه نعت رسول	بند کلدی ویردی نویله جواب
بعد مدح خدا و نعت رسول	نوی ایش و صف پادشاهه شتاب
شولکه بواچ اچن کتب اولور	عالم اچر و عزیز اولور و کتاب

وی

چون اُردی سمعه بوقول فرخ	هوا طو تدم اودم صیه و صندخ
قل اندک کوش کمر بواکی مصرع	اولویدر مهر و صف شاهه طالع
در وصف سلطان الاعظم	و حاکم الفخیم سلطان مرخا
ابن سلطان سلیم خان	خلد الله و ولته الی انقراض الدوان
نه شه بلکه آفتاب مشتی بخت	قرتاچ و زخل رفعت فلک تحت
هوا بون کوکب خورشید طلعت	عطار دمنوات یرنج صیدک
چون کون کیلی اول فرخند طالع	سرای مطافند اولسه طالع
تماشا سینه ردن بولیوب راه	فلک طابینه اغرمه راه ساه
بو کون یار چوقلدن اینه مرغوب	کرم قل یارین این حالن جی خوب
عجبی هر ادیس و برسه خالق	که کام اند الو حمله حلا و بق
نولا اولسه عمر عدل او علی شان	بیم اولد افتخار ال عثمان
نولا عدلن مور اولسه دغلان	نشیند بدست تحت سلیمان

نولا کلی سونبسته ظلم ناری
فیرلدن طبل عدلیه دهر آواز
خدا فاری چو ای حسره دین
جهان شو که آدی بیم و زور
کما یکم دست لطفی و برسه کجی
شو که یکم در فقر مستور
عزیز امتشدر ای ایله سجده
نه مصر و شام عالم چاکرید
محصل برسه اعظم اول یکم
ابد کن وصفه جانیده اقام
قصص و رموز پادشاه اسلام
ای شهر یا هفت اقالیم و کام کار
شهر طوک که ایچون عرض آفتاب
بوز سوسیکله پای که خورشید برون
جنگ کونینه قلدر و غنیمت کز تهر
شاهان دهر ایچن شو سلطان کن
دیوزمانه اولسه بونک نولا چومور

که آب غدلیه بحر برده جاری
هوایه کسینه او غم سکر ساز
رواد راقشه داغم عدل شیرین
اشیکن بر او چو خاک در در
اولجه کور منازق فقر برنجی
اشیکلی انزوه دار الشفادر
بیکتر بن سید مصر سلطان
جهان سرور لری فرهاد برید
طبعیدر سر آسپید اقلیم
دلور یوقصیر اولد الهام
نصر الله الملك العزیز الامام
بیک وارفوا که هر بی بر تلک
هر کون قلور بولکن یوزین ذر و غبار
اولد سیاه انجم کوننه شهریار
چرخ اتدی دونه دونه جهان کونینه
ایلر غلامک اولغله شهر افتخار
ستن شلخه ورتخت سلیمان برقرار

اوستینه روزگار دینا بزرگ چرخ
 ساکن خوش کج و لوله خلق کاشا
 اسم شریفک اولسم و در او دره نقش
 شولش سوار سکه صلب باره
 عدلکرم باغی دهرده یق رفا بایند
 ذلک سخا دختله نسبت یوش
 جودک جواهریله جهان طوطی
 یوزده برینی قلیله اوصاف حساب
 وصفک ضربی بندک ایدر ^{شمار} کسک
 کریمی اوزده اولسه اندک نیجه ^{دول} دور
 بیک پیل نولره وصفکی غدا بلسه
 چون سنجک هر لرینی عن تو حال
 نیجه که طوی یوب او چرخ بونه
 چون مهر و نه بولکر جهان کسار
 یعدتک شهنشاه عالم
 مستینه اوله یزب کاتب
 کوش ابدک بوقصد نظینه

هرکم بولکر کند و زین ایلر خاسار
 سن افنا به چونکه دینو ظل کر کار
 اولزلر اید بولر جهان ایچر نامدار
 قلدیله های عده سعادته خوشکار
 الا که بلیل دل عشاقله حزار
 زبانیو کر انجلیس نیجه بن فار
 کفر عجمید یوزنه طو نشه کربجار
 ایچه دو کرسه بیک بل اگر ختم تکبار
 بن اقدم بوجی که ایا شاه کامکار
 هر بخت اولسه در بادخی هزار
 یوز بکر برین غنیه اوصاف کل شان
 درد عایی ایللم پاپیکه نثار
 نیجه که پیرین طوی اوله پایدار
 دوشون مراد اوزر شها چرخ بقرار
 نه که وار سرخله اولان اسرار
 جمله ضیا اولد نظرله انشا
 سبب ایرین نه اولد شکا

ایدر کی مهر کرد وینه شمشا بز اولد اخا اولد چرخ سیار بنه اولکی بنی اندی ظاهیر طلوع اید غروب ایند کجه یار نجه مهر و او سر فحاله جو کاه بشوی باصه دوشد بای حیرت خطا بایق دله دیر هانجان حیاتک مهر و ارمایس زواله که باز اولنده جهان اوفال آید که قلسی سوز ساز چرخ فلک دورشن اقولن ایلد عشق آید الوهر ملت اند خط و لذت کجه بقیره عمر کفایه غیرت بر اولمز او غله سالک اولو پذیر اودم حاینی بقدری آتش غار کوکل فکاه دی لایشه برک که ناصل قصه نظینه اور رحمت	مکر بر کون طوق بریده شها ابرق شب کندین اندی ماه اظهار انکره دور چرخ اندی آخر گه کوردیم بن یکی نجم سیار نجه کون بوزلند جای اولو حاه کلب بوندت که براوند که خالت طوکر کن بویله بن دسبسته حیرت که دونه دین شد عمرک هاوله ایدق بیک جهد قل قصه بنیاد دوت هم انزه نجه بجل خاص دیلسنک که اوله هر قوکل اوین شوسوز یکم انز فکر اولو محبت وار ایکل سنه بویله قاله قنیه شوکر بومسکله سالک اولو پذیر چودل اند داشتدی بویله اقتدار فهاندم کار غری ایلوب ندرک وایکل اولد خن فکر ایلد سستی

بوفکر اچو طوس کن حکمہ اللہ
 ولایت بلیو اول پیر حکمت
 دے چو یق بقاسی کائنات
 تنک بچان اولو غلامس دل
 او قوندچہ اولکم بنز و شاه
 بود پندی دل چو کوشاک
 هاندن فلیوب مر خطه آرام
 ولے هب اولدین اول قصه منظم
 چور حرم اولد نقلی چو اولدیم
 ادنی سوسنی ولکه برنوس مودد
 الکلوجلوجهاد عزت ایدختار
 دار فایده اید بخدار فایده سحر
 شو تکه منوسنر الکه بول شاه ایوب
 فکره واردم بن طریفی کمدیم حکم
 هاتق غینی مکمل بدی نابخیر نک

پید اول آره به ایرشد ناکاه
 بکه بوفضه ایدی حکایت
 چو کور دوار حجاب هر چاند
 بوی نظر ایلوب خیر خلفل
 دیا کریم علیه رحمة الله
 اویم جان کوشنده منکوش اید
 ایدر اول قصه نک نظینه اقدم
 اجل ایشو آله اولد حرم
 دیدم بوفطوه نابخیر ایدیم
 هب بولور عالم گد اولمشکط
 ذکر نسیم ایلر اید حلقه هر شب
 ایلکته سوسنن اید شهادت
 اویم کیم حبت فردوسیه اولد
 رننا کله بکه ای نابخیر اید ال طلب
 حبت فردوسی نامی ایدر اولد

سینه
 ۹۱۴

کیمکه روحی تو کون اندنغ احسان اید
 لطف ایلار الھی که چکدر مقب

چو صوفی جامی مو آید و
 برزد سکه سیم شکم صیقلی قایم
 دعا بی قلم آورد آله دیر
 پس اندر پی توقف جان و دل
 دیم ای هر کس که کام آید جان
 که ابدی بوقصه اندر سر اقام
 نظامی و شن اورم خسته پیچ
 سکه بوظه باعث اولی نب
 کوش قل که اولی بواکی مضغ
 کل ای سازنده بر دم محبت
 سور سمه ساز عشقه اندر افغان
 اورب اهل ف و ش کو کسب خند
 کجی عشاقه سیرایت حجازی
 او فو که شنوی غر افغان
 جهان بر سن کجیه ساز چقد
 اولی سوز بله ساز عشقه ساز
 هاله او سکر و اریدر شانه

سیم شکم صیقلی اولدم جرعه و قان
 سکن آخرید صبر ایله بانه
 نی بیجان ای پیچهای کلر
 طوبت بیرون آید عشقه بوزین
 بکه قل نظم و نثری آسان
 فویب آله جهان و مهر و مدام
 ابرم سوت ابریدین بنه او کجیه
 چون بیان ایدم بقوت آله
 سطلج دانه آن سحر و ماه
 اورب ال ساز عشقی بیله قیر
 اشد و زهر فاکس و دند خیر
 کل و جوش و خروشند انشور
 کجی ابر کور و آقه سوز سبازی
 که انشابت غر حاله مطابق
 ایرستور ساز عشقه لبان یق
 محبت پرده سندر فل سحر
 گو که ابر کور و شیک خیر و خیر

هَوَا وَ نَانی بَدَا و لَشَنَدِ
 گَنَش رَسَا اِلَی رَا یَدِ دَهَنَدِ
 قَی رَزَم اَو لَشَنَدِ جَامِ جَم طَوَرِ
 طَوَرِ عَزَدِی اَو کِنَدِ بَی کَرِ بَرِ اَرِ
 نَه شَاهِدِ رَزَم اِیچِرِ سَوَدِ اَبِ
 نَضَرِی بَو عَدِ عَصِرِ نَزِ اَنَکِ
 اَلِی سَحَرِ شَدِ دُشَن دَسَنَدِ شَمِشِ
 سَو چِنَدِ هَو لَز اَو اَحَو نَحِ
 مَکَرِ کَرِ آکِه اَو لَ فُضَابِ نَزَدِ اَنِ
 کَنَش ظَلَمَتِ قَرِ مَنظُورِ جَدِ
 بَو زِ جَنَتِ طَوَدِ اَعِی اَبِ کَو نَزِ
 هَو لَ اَبِ رَو سِی حَسَنِ کَو نَحَدَمَه
 کَلَو بَ اِجَلَفَه عَمَلِ کَن کَو کَلَمِ
 هَو لَ اَنَشَدِ بَشَلِ حَسَنِ مَاهِ
 جَا کَلَشَن کِم اَنَسَدِ سَبَرِ اَنِ
 گَنَش کِم رَو شَن اِلَی رَو حَقِ اَو نَای
 خَظَرِ رَو حَسَنِ یَو سَفَکِی نَای

حَمَانَه نَو ز غَدِی طَو لَشَنَدِ
 حَسَدِ رَحِ اِنَدِ عَی دَسَنَدِ
 قَی رَزَم اَو لَسَدِ سَنَمَلِ اَو دَ بَرِ
 طَو فُشَدِ بِلَو کَو زِ نِیچَه عَسَکَرِ
 قَلَو رَدِ طَو رَدِ وَغِی پَرَدِ اَنِ مَآ
 کَرِ نِیچَه پَهَلِ اِنَدِ حَمَانَه
 دِیَا دِچِنَدِ حَکَم اَنَشَدِ اَو لَ اَبِ
 اِنَدِ شَهَرِ جَنی کِنَدِ وَ نَحِ
 لَ فُشَا و شَدِ لَطَفَدِ اَو غَلَا
 سَلَمِ اَبَا و سَمِ بَرِ نَهَقِ کَلِ
 اَو زِی حَوِی بَو یَطَوَابَه
 دَ هَا یَ زَنَ نَ اِیچِرِ اَدِی مَآ
 اِیچَلِ شَن بَاغِ حَسَنِ اِیچِرِ کَلَمِ
 کَو یَ قَلَشَدِ جَم مَهَرِ خَا اَدِ رَاهِ
 کَو رِ عَزَدِی کَو زِ بِنَدِ بَاغِ وَ ضَوَانِ
 بَقَرِ شَمِی جَا کِنَدِ جَم رَاغِنِ
 قَو لَ اَنَشَدِ سَرِ اَحَاضِ وَ غَاغِ

کیمه کستر سه اکسز اولی
 نظر کیم انسه اولی خور بوزینه
 کورنلر دبلر اولی صاحب جمالی
 بو کورنلر لایحه جمالیه
 نمان ابرو لایحه جان کش در آنک
 چو بقدر وصف حسینه زایت
 شه چینک یوزی کون زره قها
 هله اولی مله ویریشد بور
 ایدر قمر سیر اولی ماه خیار
 قوس یانغون خنده سینر
 بولر له اولی به بر شید طلوت
 اگر چه چاره مسالیه اولی ماه
 اولی اولی فو تینه غره که گاه
 بو فو لنز اولی ماه خیار
 اگر چه شاگر ایدر هاشیند
 ناکهار غش ایدر کیشین
 مکر صیحه کیم جام کردون

الو باغون قالور آله فوشو
 فوشنه لکور غودی کوزینه
 که حسینه تنک وارد
 لند صوبه حلیفه منم
 گوز بیدر قنده سی خور مالک
 بیان این کورینه ویر حکایت
 ویر و کیدرینه ایچون بوز قها
 که بوزی هر نیکو شین بیان
 اولور لایحه یانجه سیدار
 لایحه غنچه غازی مرد اخمر
 فلور که گاه سیر و کالجه
 کسرد لایحه سام بستیقه راه
 بولر نصیه سیر ایلر اولی
 هار اولی اولی غمکین اولی افکار
 سکندر و لایحه بو جنبشیند
 کلد و کیدر که بنیک غریب
 طولون خمر شفق اولی شکر کلون

البته جام الوی خوشید تا بان
 کو بر مهر او شوق غنچه باغ
 نه غنچه بل شکوفه و آینه قمر
 هلال او ایندم کون کیستی
 شراب خوشکوتر نوش ای کی
 ایرون فحیلله بر پانچا لاک
 دود و ندیچه بونه جام او لاک
 سعادتمند شد دولت خدایند
 نه شه کمر پانکاه و خرمند
 ساهم ایدق سکه ای شاه دور
 دد بن اول شهنشاخ دریم
 اولون غالب که اعدای کار
 قیو کدر چونکه کان لطف احسان
 شه چیں ایلیون ترک بر دم
 چوبه اول پیکر شه چیں کوش
 قویب بر می هاندم اعدا غتہ
 بیور دایچدیگر کجینه زر

دوشب خاخاچر سینه غلام
 البته کل کی لشکر آغ
 می نه الاچوب فلسفه خن
 دور تدریم جم جانه الو اوت
 صد ای چنک و نایبی کوشن آید
 زخیمی شاه او کنه ایلیو خاخ
 به شاد ایچوب اول اول فرخاخ
 خدا اولسون همیشه دستگیر
 انان باشینه افسار اولسون
 خطا سلطانی یعنی که خن
 اشبکی بنده سینک عاکو ریم
 فلونیزر کتجه باشنه دار
 اشیکدن اورد درینه درهان
 آت رفنه ایتد و کید عزم
 اچند بنجر شفقت چوش قوش
 در لک مجتولر روز حخته
 صیوب التوب تکش جمع اتک شکر

شوز سیه کور در زم اچو بر آغی
 گور بویه مهیا جیشی شاه
 شه چین ساهی د غوت ایند کید
 هاه له چون فقر اولد خلقت
 دد ای آدی ساهم حسنه مایم
 بوکون افاده حسنه ساهی
 کچی باشک و لی غفلت اولودر
 دیار جینی ای کآن فراسپ
 نسکه لیکر فالورون ایلی اچیند
 بودر اولکی بند مساکه ای ماه
 بولورون کر برینه صورت کیش
 ایکنی تم پندم اید بچک کوش
 دیلر سله د ولند چشمی د اتم
 عدالت فعلی د اتم پیشک اولسون
 او جینی بوکه شهباز دلک کر
 آله اول اردویی ایله قید
 کرک صید و کار ایله کرک سیر

گچیند طولد عسکر دشت طای
 همان انرا ند کوچد چنر فکاه
 آله پند و نصیحت اند و کید
 چاغردی یاننده اول ماهی خلوت
 سحاب جانر کون کپی پنهم
 کون المان شوی بند شاهی
 اوزد درجی رگاد ری طلودر
 کلنجه بی غزادن قاهر است
 که هر بر بیی مصلوح خرد مند
 رغایا به رعایت ایله هرگاه
 دیاگو مکه ایله کدما ایشی
 یراشور ایلسک کوشک سنکوش
 یوسا چچه کوزا و لمایه نام
 دلکر هر نفس اندیشان اولسون
 چکینو صید اچو چینه قهر
 حقوق امر او چینه قهر صید
 سیاهلر له غزم ایت ایله غلر

کچی کوزا و لمایه نام

محصل کون کبی ای ماه تابان
 هاولان او کین مته کاسین
 هاول او کین قاقوب او یوب
 او کجه مهر و ماه اول و سوسه
 ینکجه جیش و لت غسکر و اسو
 نصیحت لکه و بردن عین خقد
 سنک چو تکم قیاس چاکرم بن
 وداع ایلیو بر ما هده هاول
 هاول اول قوی طیبی ایلیو
 وداع ایدو هان اول مده غایه
 دوز صف الاین حسرو آنه
 هاول کوندری بر اکی منزل
 وداع ایدو هاول اول مده غایه
 کون کبی شهر مهک ایر و کید
 چون ایرلد پدیر اول یوب ماه
 ایلیو کون سعادت لکه حکما
 کچو بچو تخت و دولت و آنه

یلو کون ایله اطراف سیران
 دعا الیندو کید او یوب بن
 دد کوندا کونک ینک اسو الله
 یو جال چیر و کوندا و آنه
 او کجه ینک نصیر هیر و اسو
 گه بر خرقه الانه ینک سبقد
 نه کیم اجر الیسک فرمان برن بن
 عزم راه ایدو کیدر انشال
 شهرت کسین ایدو قلد درغوش
 سورا اولد طوب بر باد پایه
 هاندن اولد دولتله روانه
 بله مانجه نه اولمشک و اخل
 یولدی بوله سعتله کنش وار
 نوز عدایله شرف و برد و کید
 بیور ک شهر چنده طوبه لور
 کونیله بیل طوق شهر اول ماه
 رعایا دین چیده بدعت کونری

دوں کوں غمِ دلہ اولد شویر
 شورمه قلده عدا اولچہ
 خلوندا تمام اولچہ برآی
 بوز آمدن کجیق ایلک ایتدی
 برنجہ رخلری خوشید ایلده ناه
 ایلرند برنه جام موقت
 بوزاغی شام اچوب بزم سکریال
 اودم خریدوش شمشب آرا
 اچوب باد بهار سنبل تر
 زیننی ایلده زین اغشته ازهار
 قورق ضحاکل مجلس چندن
 مکر شه اچو وارچ چندن
 بوراسی چیمه و آب روانه
 آله و رشتہ ازهار ایلدنیت
 مکر اول ماه خرید جوار نخت
 مراکی لاله خسار ایلده خلوت
 بشن خسروانه ناه ز تربی

دیکر کند و سینه شاه اول
 که طولد عدلیه نای ایل و شهر
 فقیرین شهره ایتدی جوق دھپ
 انا سند دخی یکه کلک ایتدی
 صحبت و عشرت ایدرک ناکاه
 صونولق اولد و غید ایلوق
 ایدرید بیضت خرید دربال
 طوفوب فلشده شای روز آسا
 مشام شای قلشده معطر
 نتاکه استایه نختم سیار
 النرجام جام جم ایلر حنہ
 هاول ایندیش ایلچار دیوار
 چمن اورا سوجوق خسروانه
 کور آدم صنورده صحر جنت
 قمر ناه وزخل فمت فلاء تحت
 فلورده اولچمن عیش و عشر
 النرج خمرله رخام سنبلین

بوعنجه لبلا ابله اول کل اندام
 برینه اکسز اول دلد آر لردن
 که اول ماهک بغایت همد میزد
 اله ز برین فتنه کیی الو بجام
 اجل جامینی صوتند که دؤره
 عجمیدر که هر کیم ابلسه کوش
 اولویه کچی نه بقر بوسایه
 بوسیدن صوت بقر بوسایه
 کور اول غنچه بوجا اولدم
 کمی کلدر دبردم اش بود نیا
 بی شاد نه جانیه صوتند کرد
 بودرد انم بوزم دهر که ایش
 بوجای اچمنه دے غم آدم اولن
 ماه کرید ایدر کل دے رب
 قلور کن عین چشم چشمه اولاه
 دکر غصه در کر چه قصه
 بودر غصه الو بعت بوشد

طوترکی او اچمنه لاله و جان
 نمن سیم او کل رخسار لور
 حرم حاصنک بے محرمیت
 ایای اوزر طعور کی اول کل اندام
 اچوب پس چارنچار اولدی
 قلور تاخشا اولنجه مست صویش
 صونر بزم فناده جام نایه
 ای مشرب قلور کمر وعلنی ترک
 کلینه نر کسند بصیری چشم
 که اغلما دی بیگ کن بلبل آسا
 که زخم غم دلی قلما دی پرهن
 بله در علشن و نوشی له نیشی
 دکنسز کل المسز اعلم اولن
 سمعینه ارد وکدر هاتف نیش
 ایشدی برند آسمعینه ناکاه
 وای صله تھی وار بون حصه
 بویار چشمه همد الک سن

بوقول غیبی مہم کو کوشش
 ایدو اول آب توبہ بالہ اولیٰ
 وضو ایدو اودم قلہ شفا
 شفاوندن من اولسہ طہنت
 سب اچہ ایدر بکن سیران
 چو نور ہر بالہ سہ نرا اندی
 او کجہ بل موجی لمشد اچی
 از لد بیلد ہر اچہ این
 ایر و چون قصہ کرہ اولیٰ
 وضو ایدو بنہ کرا اولیٰ
 چقوب نصرت اولدم اولد لالہ
 کلور کن اول رخ شہو چو کوزہ
 کچو بحر آبہ اول نور الہی
 اکی رکعت قلو حاجت غایہ
 دہ ای فاضی انواع غایت
 غم و عابد لہ سبوت و سنن
 قیو کن ہر پیدالور دہ

اچند آب توبہ خوش قلہ
 سیاء الدن ایاغی ایدہ بخاک
 د و بنہ حقہ قویہ باطل ہوئی
 سعادتم تقاضای جنت
 کرد و کیدہ و شینہ قویہ
 سایہ سوزینہ قویہ عزیزی
 ترا لورہ سہ شکیخا راہی
 کشتی کہ حرم اولور کاه غمگین
 طولتہ طلہ سہ شید خاور
 خالہ بالہ نور علی نور
 سایہ سوزینہ کدی تھا
 ساسہ سوزلر ایاغ اوزہ طویہ
 کوز لک پیر حنک سہر بالہ باہی
 خدایہ یوز طوبہ اند نیازی
 سکہ در جان و دلک ہر شکتا
 فوسا جلد لورہ سبوت و سنن
 اولور اطفال کجہ کراہدہ ہا

بواز عراچه ای غفار عالم
 بنم بوجرمی عفوایت اله
 دیوب صیحه کله نکسند آیه
 صیحه کن نکسند کالکوب
 کبر و اول غنجه لب باغ مشاله
 قروش طوق مهر چرخ دولت
 گنش رفیق انک نه چونکه کوزه
 ددی ای اهل عصیان نه که بل
 سبارک اعز از چرخ چونکه او شاره
 سکه بن ابکی نشنه ایدم ارشاد
 بری بوجرم و عصیان نه که و
 ایکنجی باهویار که افلاک
 سکه یار اوله بر مهر و حد مهر
 بو آه و چشمی صبر لبک ای ماه
 دیوب اولد و روانه فخر عالم
 بریکه او یخوبه قند او اشک لب
 گویند مهر لیا و مهر و مهر

چوع اولدم دختر رفیقه همد
 که سبب عفوایت جمله کنایه
 بولوب سنبلرب قویک نرینه
 کوزین اول لاله خدایه بولوب
 درکن کاهی ورد و کاهی لاله
 که یعنی او ایله نه به رسالت
 یوزینی سایه و شرب پائینه سوره
 بوب بیمار خرمه ایله در مسکن
 ددی یوز لطفله ماهه که آیه
 که هر بری قله عمکین دن شاد
 بشا ارشادکم تو عفوایتی غفار
 ایدق نه نور فاری ستر لیا
 دهانی دزه ناچین اری مهر
 وسیله صیدا و لیس اولعل کاه
 حبیب اکرم و اولاد آدم
 پس ایچ کوز لرین مانند کوب
 دلاک صولت تمام ارض و بحر

دیکه بویکه وسیله صید او و خور
 طوغجه ناکون اندن صکره اول
 کھی فله نماز اندی تو حید
 صید یار کی نه ترشید قیا
 چوباز صبح اولد پای قید
 ویه پائین التون خنقید ای
 طوب اول صبحد خورشید و شماه
 گنش کی چوب اولد فرخ طایع
 او کینجه بغلوب صفهل دیوان
 بوی این بونر تینله اول سگاه
 هان شاهن نقش لیلر لیلر یاز
 کھی شهباز در رفیع ایلو کب
 سور شیرانه اسبن کاه اولدیر
 بولوغه صید اندر کی اولد کاه
 سورب اردنجه اندک اسب ناز
 شکار ایدنجه اولد هو بی اولدیر
 د و ب کلر کی ستمه بولوب راه

روادر ییشتم اولسو صید خرو
 گوزین بوماد نه مانند کوب
 کھی قلدری نیاز و ندر خمد
 سکر ندر ولد و غی بند
 ابروز اغنی شامک ایلد صید
 شعاعی روشن اند دشت و طایع
 بنوب جبهه طوغد صید چور
 سایی مشرق اولد طایع
 بوردیلر پنجه اول یوز اوغلا
 گنش و ش طوغد صفاه ره شکار
 اوفاره کوزیه اند صید آغاز
 پنجه کبک و کبوتر ایلد صید
 پنجه برو پیکلی اندی خجیر
 برهوا و غری دبی او کینه ناکاه
 اشورده آله پنجه طایع و یازی
 او بر دشتن انجم کوکر مرین
 او شوق طایع اچو خشت و اولد

مدد کدہ کی کنش آساتنھا
 سحر یوز شوق لہ اسکند چیں
 اول تو عکس شعاعینہ جہاں میں
 سحر کھد طوب کو یکہ اولیا
 بوجہ یل و لے اول ماہ تابان
 برایکی کو کوزینہ کلیو خواب
 او چینی دوان ایشد کی سحر گاہ
 کورہ سبز یکم اطر ایے کلش
 کورہ بن اول چمن و پر از ہار
 بیو اول اسنہ دہ برکشاد عا
 گورہ نہ اول مقام دکلشایہ
 ہاں اول ماہ و اسیند اند
 اید کی سیر طری فی اوسہ و
 شد اند چون بوزادہ استرجاب
 جنبش سبک بیلہ مایہ کو توکد
 کورہ کرکما اول فخر خن اختر
 راہونک سورہ اند بچہ چون

کافی پروینی فلد و غدر حیا
 چون اصد چرخہ راینہ زینہ
 دہ اولد چونکہ غیر اصد فرق
 صنوب کلد و یکہ ستمہ طوندہ
 نہ صغیرہ کوسنہ مرآت و ویران
 مرآت اولد او کھسار چہ چوہ
 ابرہ سبز زان راہی بنا گاہ
 فکلر سبز زان کسی روشن
 صناس کواد یوزن پنج سہار
 اکہ کلشند امشلر حوالی لے
 بکندی قایمہ جازن اول ان ای
 صلوب اش کوکہ اول کوشکدہ
 کوزی اہولیں بند اند اوغور
 کورہ چیشندہ نوکد حکایت
 طانغہ اند بچہ سولہ سورہ کوکد
 کہ یعنی اولہ مہ خشد سنظر
 گدرا بکہ کہ یک یاید متا تین

طولونجه کوزند انلرک ماه
 ابرنجه حاصل اولطاغه عسکر
 صبرک عسکر نه مثل سها
 فاک کمر قلدي چونک شاجيني
 شب اري کور عسکر کام
 طونجه کون مه فکر بله اوليب
 بوليون شهلرني عسکر چيني
 طونجون مهر جهان ان اسرگاه
 اودم خريد اساعسکر چاي
 طفيلون طاغ و طاشه بونجه
 ولي هر و زوش مله دور
 کورلر بولغه يق ماضي امکان
 پریشان و مشوش چونکه عسکر
 گورپ اناور عي نه حلق شهلر
 گمه صونسه لودور انعام و
 نه يره اولسه جمعيت لودور
 ديشن ذوش سور دور زباله

بر اولوطاغه آرکوردی واروپ^{ناده}
 طولونجه مهر و طونجه ماه انور
 کوزلرین یومد و غیر قطعا
 بوريد عسکر يشامک ز سني
 اودون قلدير اول اراده آرام
 برهين بونجه کوز مثل کوکب
 شهرو دوند کلير ذار و خويج
 چو طونجه جانب مرده بکاراه
 هو مرده بکاره طونجه غمگين
 برانکي کون او ماهي استديلر
 کورند کوزلرينه شام بچور
 دونلر شمر چينه ز آرو کرمان
 گلونجه ماه شهرو کرچه يدير
 شب اولد کوزلرينه وورده
 بچيرد ونه دونه زهر فرقت
 اشق قلقد انک پریشان
 وصا هر نه دکن جهالك

کند و نک عسکر تی صا و مآه
 فلک هر کیمه ویرینه سیه کینج
 پیدر کسیده بالی بکسیر
 بوکلر ایت کله یخار اولمز
 کلک کرا ولسه خمار بکوستی
 ایدن خمار بکوستینه تجمل
 کوراسد و صلنه بارجه مرث
 او کوشک اوزر او یورک اکل کوشک
 چون اچد ترکس اول لاله قسار
 صیقل اول جیشی کند و عسکرین
 مکر و اراید اول اراده بر شهر
 طیشخت شایانغ و بیستان
 گلش کبی ویرد شعله سوز
 ظفر بولامنه مأجوج اعدا
 او شهر دیر ایدک نامنه ماه
 دخی و اراید اوچ کورهری
 طوتنجو صید اچون برشته دخی

جیشی پروینه سوز کیمه ماه
 حواله ابلر اولد االه مرغ
 قوسر کینجه سینی از دهان
 بولمز برهنه زار اولمز
 بلنزدی ایت قدر صفایق
 بوکلشند قوپر دینه کبی کل
 نه یوزد چکری نه جور شهر
 سنهیل ویر او یار خوشنماگاه
 کور عسکر له طوالت نیت کسار
 بنوب اسبینه طوالت اول کار
 دو کور ایتکی یان سوزنک عجز
 اچی بر قهر خوب و خور سلمان
 العتد بر توندن ماه نوری
 حصار یک سکند رشده اسار
 االه میر اید پر وین او کوشاه
 که هر برینک اچی طاشی معوی
 چقر دی بیکه بجه بیکه شفا

چن جمع آئندہ صحن و حق اچوان
 الووب کفر مصر لکس اول الحق
 کلوس جانینہ کے دلکش دھوا
 بوسمتہ صید بچون ایندیکہ دھو
 مکر اول کونینہ پرین ناکا
 شکار و صید و سیر ابد و حق
 کلور کن کو شکستہ پرین ناکا
 نظر ایند کر پرین بد اختر
 گنش صورت و لے صیتن مرغ
 الووب دستینہ نیرہ قاهرانہ
 فوشن فرقیہ بر شاہانہ تاجی
 بوائین و بوتر قیلہ او اخین
 بر تکر اول ماہی پرین بد سرن
 دیکم کورک بوماء خشناد
 اشتد بلر جون اند بومفا
 چریدن ایر الووب قرقا لے ادم
 ابرو پیل کینی اول سرویر قانہ

ایند کر بر لکی بوزیکہ مکر
 صورت حق باطل باطل حق
 اول انشد عا او کوشکے ان پید
 کلور ایلر اول کوشک او زنی
 بوسمتہ طوقش ابد صید بچو
 نینہ اول کوشک یوز طوقش
 گنش وشن وشن وشن وشن وشن
 کورکیم اولہ مدہ حشرید مظر
 بنر اسبہ صیدین نفل و زمر شیخ
 طوقش تیغ و تیرین بر سمانہ
 گہ داکر پید اقلما خرا جے
 گو رجا ماہی خزان قلدر پری
 خطاب ابد وین جیشہ اول ان
 نہ برجہ غزم ایدر اول نجم سباز
 اودم اول ابد وین وین
 مہنک اوسقینہ بوز طوقش و بلر اولم
 دقبر الہ ای شاہ یک کمانہ

نه بهر يك نهميسر اى ماه پيكر ثم اولد و فاك صعدى حسرواين قلد و غيد رايه ايا غي خطا گوذ لك چرخند مهر بله ها نه بوزدن طوقى كور او اچيلار دوشو جيهشمد ابرو حمله الله بودم ابردم سنه اى جيهش رين اولور باكه شهر چينه هين برجا تيرا نلر ك پرونده ياشد قوس ايلدى پروينه فقرير كلو چشمه او فودى كور بوزد منه اوزر سور و عسكر ابرين چكوب تبفن بوزيد و ستمانه صن اول كوپ نيز مرغ اولد نا ايك بوزيد صربله اولمين اچرد بوزنه دينجه اول هاي ايدر دسره اولسه كوه البر	جا لكدر او راى و كشر فر بو جيشك مير يعنى شاه پروين جنك ايدر كى ميه خوشيد لقا حون اول اقليم حسندك پادشا اشتد چون بولردن بويك كفتار دى اين شه چينم آدم مگاه نجه كهسار اشق مهر و نه اين لوكون پروين المان قهر رين بو فولى چون بولر مده اشتد نه كيم نه اول اهر ديك ربير بو نقلى دكليب پروين كافى او خشميله هان پروينه دين هان نه دلى اولدم قاهره چون اولد عسكر وينه دحل ققيوق قنقسيه اور شمشير كه تيراشنه پرتاب اول قشايي ايرى قشيلد اوزر سه هر كده كوز

نه شخصه نيزه سانشه جواله
 كندين كچه پرتا با شنه اوله
 بو طر زيله اوكون اوردن ليلان
 بو نوغه جنك ايدرك اولون ساه
 بقا دي سورچو آنا اولون شنه
 حير و كندين طور بجه چين
 چود ونگ كام پرون اوز كوت
 طو تشر كوت چون پرون ماني
 ابر بجه شهر پرون بد اختر
 ام پرونله سحر خاوه
 عي يايي صبه قضيه نيه
 آكر و ارايشه سنر عقل نشه
 برايي قلدين فكر ايت او كنه
 جهان نه شو كه عقل ايتي كينه
 سحر كه چون كه نوجاه دافا
 كوت و دستنه بغي سورچو
 اه كن سمد طوب الما غني

قلون چو شاش اكه نواله
 قلون كد پوا قلون ايه بچين
 چو غينك ناري جسيني بجان
 قضا ي اسما ي ابر دي بكاه
 دوش و شنه ضانه كل پير غر باد
 دوش و اوستيه قلديك رقتار
 كوت و بيلر او كينه ماني طوفون
 خاآن عسكرا له طو بجه شهر اهي
 طو كند مهور و طو كند ماه نور
 بئغ الوپ دستنه پتون شير
 سور و كيد مده اوستيه
 بلند بلسك بكار ي طانش
 ندامت حكيم درك صو كنه
 بو كاري پيشه اينماك ايشيد
 نه اوز بكار ي بغي مهور بآك
 قتي چلدرد اولدم بكن چي مآه
 بسلت تحتنه اوتر دي پرون

که تیز او را باهاک ایلان نرغی نه اوزیر سویر یکم قانق و کتیر د دیل چاقریشو پیرنه ای شاه فل اند صکر ماهک سندرغی اولق یارن هاول اول شنگاه دیر بزدن نه شه قوم نه چاکر که بو قردک در اول صاحب قرد کرد و کبدر طریق آله خزین که یعنی شهر ماهک شاهچیرین اولق بر درلود اخی خالی ناچار بود رده استند اندین جوانی رخنی شاه او کند ییره سویر سیر غرت اوزیر نلجدار اول او گله دشمنان قلسون محقر گلجه شهر کند اوزیر برکین او قویب کرا بر وز ماهی تسخیر وبرا و ز آله شهر حلفت و کند	همان جلوه ده امر اند غضبناک حلق جلوه داو دم بریتغ خنیر گور او اچال شهر خلق ناک بزی بیغله او کدایله اصلک بو کون ماهی هاول ایلر کتیر کلوب اولش بولونیه او غلج دخی بزدن بلوشنه خونیک آینه مهی اهل کدن کچوب پروین چوب او ایدخت و بدین بوی اشد چوب بولردن بولک کشتار دوب اند وزیر نه خطا بینه وزیر این کور و فی الحال طور دینی دک شاه جهان طور دینه وارل خدا اتسوسنی اتم منظر طویب ماهان طولدوغی شعیب کلوین بنه که شاهان بوندیر که یعنی ماهان رفیع ایلوب بند

اید و دخی رعایتی هنر آن
 پس اند دوز و وزیر مجلس خاص
 اول چونم هیتا بنم شاهی
 گلوب چونم طوغه بنم ایچره اوله
 هزار اعزاز و حولت بیل اول آن
 چکلسو در عفت انواع نفوت
 طویب خمر اولدوغن ایچر سکه
 گیسو اول سیمت نیرین قبالر
 بحصل عرف اولوب نوره کنش و ش
 بولایی ایلده اول حوشید حصار
 چون اول مهر کوره نه کو نوزی
 اودم اول ماهر و چو کتخ صغالی
 چو یوز شهر بلده ترک ایلده ی
 هاول ابر دکر بر شیر کینی
 کرایلر نه هاول ک منزل خا
 وار ازین شهر چینه شهر بار اول
 ماهه پروین کیده دیکا

قله وزیر برای ایچره هم آن
 که اوله زهره مطرب ماه رقص
 وار و بهیرا لوب کلسو اوماهی
 اگه قار شو وار اقبال ایشله
 بنینه السو ای نشاه دور آن
 صنولسو د ستنه می دیو شرت
 قزاق مهر بر آدم کوندای شاه
 طقینوب در ایخلخال جوهر
 بر خوب نار سهر ماهه آتش
 گلوب طوغسونا و برجه اور کاشور
 یوره مثل کو کب کند و بی
 وصال مهر چون ترک ایدو ایمان
 ویرا وار زهره جینی که اولیس
 اگه اول ماهی کذر یتز کینی
 غمه آینه قل انیس اهل
 عجب تحت هاوله کاسکار اول
 بر برای بند و کیس که حنا

کوئی پورائی کے مرغوب ہیں
 ویران خلعت شود کلو قلایا
 بویا نیلہ او کوں پور کی ماسی
 اندیلو وارو خوش سرائہ
 ویلے اول برج اولیہ مآخذ منزل
 قوتیہ مجلس شاهی پورین
 فلک مصباح مہر فلک خورشید
 نہ نہ شمع یقوت ہرچم سنید
 سکر اول محل ایچ حکمہ اللہ
 ہاں امراند اول دون ایچو پورین
 چون اولد اولو پور بولہ تندر
 ابرو ابرو مہ او کفر پورین
 خدا دشمن رو کے دوستا خسرو
 دعا الیایو پورین بجمہ
 الہ پورین الوی جوہر حکام
 چون اول شاہنشہ فرخ خانی
 اشتدی چونکم اند بولہ کھنار

ہاں ماسی اپدو اطراف ولایت
 کہ یوز بکرہ ہیں شہر افغان
 الوی چمنلہ پروینک سیاحتی
 کہ منزل اولہ اولو کوں پورایہ
 ابرو شب اولد شمع مہر مآئل
 صالو غیل مہر مہر کوں پورین
 بلور شمع مہر چرخ و انجم
 بن تندر کاہ چرخ دوان
 قوشمشہ او شب پروینلہ مہ
 بن ندی بزم شاہی خضر ایس
 ہاں پورین مآخذ صالو پورین
 دی قلسو شہر حق بکونک یوز
 سکہ یاوز صانک یاشی کیشو
 او قود سن بھی ای شہر عجم
 ابتد و کبدہ زہ و اف افرام
 کہ یعنی اولامہ خورشید منظور
 الہ پروینہ وارو کے کلو عیار

دد بوبله جهان اولی صلی
 دیو کجی بو کو کلندیم اولان
 طویب ارد کره پروین خجسته
 بو افکار ابدی اولی تو ماه
 دد ابره دیل سدا وصل مهره
 بو کلر اید کسرو و ترکا اولن
 بو کلشند قهر و قاستین کل
 شولر کم اوله مطلوبه وائل
 بو قول غیبی به کوش ایلد چون
 چو صود بنم پروین اوزر اوله
 طور و اقبال ایدو اولی شاهه
 چکلدی او کلرینه دغقب خون
 چو نعلر له سفره زین اولند
 دمه قلم اچون پروین عرقت
 بو قطن کور پروینک اوله
 سورند صوب ضحکینتی
 محصل کورد چون کلر یوز

اولو اولسم بکیده طبعه زاع
 طویب ندر ایلده اول شخص بیان
 اولنجه جنک ایل اول ماه پسکی
 ایشندی برده اسمعنه ناکاه
 واری نه صبرایت الیم سپهره
 بولن بر هزاره درج اولن
 ایدر خار بکینه تحمیل
 کور محبوب اولان ایلد عاقل
 طویب عزم ایلد کس پروینه دد
 کورلرد بد حسن بارک الله
 ایدند ای هم ذاتو او دین
 گشت طرف اچو کیمی کیمی التوب
 کلون بریان مرغ اور نایه فوند
 بیدر کند و دست پر له نفست
 نجیب ایلو اکلردی که کاه
 طول فلی صفا پروین شاهد
 دون ساقیه پروین ایلد کون

همان سنا فی سیمین سنا اول
 ایچی پری ویشتر کوشنه اندام
 گمی ففوی انکیمی سیمین
 وی اول حزه کچمشتر و صنعت
 صونپ پروین الوی منجوه حاتم
 ددای سنان حسنه پادشاهی
 بود و چرخ و اقلیدر و اول
 گم است کلک بولما بس کلک
 نسکه بوسوند غم شربتند اوقه
 بوحیلله برله کور پروین منقود
 خرم سئل انجیلک سناه چیس
 جوابن دی اول کان فراسپ
 نه و آرا النسفه خرم کرمک روی
 طوعلم د کولر مست بیگوش
 بوسوز صا دیرا و ایچی مهرد اول
 برین چاغدی حد سکار لردن
 دد تیز و اینم اول خسترقه

قودی بر بادیه اور تابه زربین
 که هر بر کوشه ده فوفت بر جام
 گیسوی جوهری کیمسی زربین
 گورن باد نظرسا لور و ست
 دوسب او ایا هده قلدر و اول
 کوز لاک چوختک مهریله ماهی
 برین شهر سانه شهر یار اول
 کدا اولسون البره وایسته کلک
 یارون بکشن د کالدریلور الله
 دیلر اول ماهی دیند قاله ووب
 مهره در صا لدوغی دم پروین
 بکه صوغه شرایه دیوش شربت
 آکه شاهید د کلی کند و بوی
 بچون شربت د تو خری یادیم شون
 بیند کور کمر نه بوزن طوقیر
 حصا خوب فغوش گفتار لردن
 کنشد بجلو ان خسترقه

که کسوی بون به وشن کو کسله
 چون اول قول تو کلاه کوش و کلاه
 به کورب مهر زهره رخساره
 مکرده ختری وادی ادمی
 کلندام و سحر قدوس سمنبر
 که سحر استه سحر چینی زوی
 خدا قلشد حسن ابله زیبا
 چهار چنگله شیر بر کبیله
 نظری بوی ای محبوه لکن
 ابرو اول قول تو کچو اول قلم
 اچو لعل و کواهر کنج اول خود
 گوب در لیل باسی اخی زیبا
 چو زین اتد اوزین استو
 بواینه اول هر شید لا سبع
 طوغجه لیاک بر جند اول خشن
 اولیو هر شید وشن اولدم خشن
 بوزرد زلفی غنای بصله چاه

هزار آن غرق ناز و مرتبه یله
 قویب باشی ابق کوت و دی کندی
 اولد و فیدراند دل افکاری
 دکلدی زره نور خند و میهن
 لی غنجه عذره ورد لهر
 فلور جماعه کرد و اولسه سحر
 که یوسف کورسه اولور دنیا
 بچه حسره لر قلشد فرهاد
 شاه جهان مرغوبه لکن
 طوب اول مراید و استه
 طقیق اولد اول نور علی نور
 رنبا ایلد اوزینی زیبا
 اورند و قنه بر تاج برین
 سربای بطلعند اولد طالع
 مه عرض ابله حسینی خاور
 روان اولد هار اول سر و آد
 جمالی باغی کلل راجه آبه

ایرشدی آشتی بوسینه دخترو
 برقدی صحبت اهل حسنی تابه
 که کوزه حور منظر بر چو قد
 بلنم بر کر زنی و بر رنک
 هوز باغش اولش و در خندان
 گوی بوجره اولد آستنا
 کور چکد ساهی مهر دخترا
 گوهر دخترو دخی بر ماه خنکار
 اگر چه حسنی یوسف کبی زیبا
 کور چکد ساهی بویاله مهر دین
 ولی مهرک ابدی حسنی سیر
 ددی وار اینکه اول مهر دین
 مهر با چو مهر دین وین
 طوع مهر دین چو دین وین
 دین ساهه دای شاه جوان
 شوشط ابله ایچو بی ای کور خان
 که شهر و محض ایچو بو خنار

ضل اند اسماند ییوه حاور
 نظر اند چو منه اول آفتابه
 سالک سیماسنور رسمی قد
 که نقش کور سیه پانلوقا لوند
 بوزن برف اورد انوار ایمان
 کوکلن سوسن سیمایله این
 اولد خن سود و کیمر ایچو خان
 او بوی ایش بر و شش کشت و آر
 و کیکی مصر هیتش یه سودا
 اود آخی که عاشق اولد اولد
 او کینه دوشیدی کور و کیمر
 اگر مهر خبه آدی اود سربو
 قلدر غنیدری و کفری تلفیق
 بوکن کور نندی بر وین ایچو
 سنک اولسون بوجو حسنی سلطان
 بونک مهری ایچو بر ابله ایمان
 ایدلد یوسف آساعرض پیکر

ستاع وصلبه ای ماه خضار
 وای منهن اولورکن ماه غمسر
 سنکدرمه بو نکرده مهر آچی
 سکه بو کام ایچون ای ماه خضار
 بو حیلله برکه کور پروین کافر
 صتیوب وصل مهر منه دینی
 جواسنه ده اول شاه عالم
 شوکم عقل کماله یار اوله
 کلر سه جام و ش جام دهانه
 دیلشنه سحر عالم بور آیه
 که زبر اسود و کم محبوب خقد
 انک شانش در تعلیق اولو آت
 انک دینی دهر دین مؤید
 بود کلر سویلوی ماه اولد خاش
 قصه دن قصه اخذ ای جهان
 کل ای هر قصه دن قصه الیاد
 مشایه بونلر کلر او بکر ر

بویک نیجه بوزیک شتر وار
 دکل اولوق مناسب نیجه اختر
 رو آدر چفت اولورده آیه کون
 بزم برودن کو که دك ستم وار
 گوئی بلبلغله ستر اتمک اسیر
 صید صغیر در کلام پروین
 بو که راضی اولور بی هیچ ادم
 د کیشور عجب الملو اوله
 ایچوب در مان اید من ایجه خانه
 بنی تسخیر این سز لور آیه
 سوزی کرچک انک هم فعلی خقد
 که اول اولد خلق اولر دافو
 محمد نامی شرعی مؤید
 یه مهر اند لیکر ای سنخوش
 وار دهر نون پسر یوانه
 بل ای کفر ایله ایمان د خیر دار
 حله ایمانه کفری خار بکر

ای ماه خضار
 ای ماه غمسر

اید جان باغنه زینت کلینی
 قلم خارا یله بر جان کلستان
 دکلده سرس چو بحال عالم
 او یوب نفسه اوز و که اولده غم
 حیات عمر معروف اولمق اولمق
 بونیند و بویضت بلکه حقد
 بور آده قلده چون بند و بخت
 سخی مهد النوب پروین
 بونقی د کلیت پروین کافر
 چغیرق دیک قولورینه د حال
 سوز و یی چونکه رد قلده بونق
 اشتدیلر چون اید بومقالی
 چغیر بلر کل انداس قباد
 چون ایتدیلر او کل چستایان
 عزیز مصر حسن ابلق او خایه
 چو حبسی اول عز الیه ایندیلر
 چون اول کلچمه تصد مجنسه

شکار ایلدی قدسی لیلی
 ییانه اتلیس ازیم یارتین
 نیکم اکسه ایی یچر آدم
 متدل الیمه خیر ایشی شرن
 افر صودر طیان طویق اولن
 که بر جری الا نه میان سق
 نیه وارده کل امدا کور که حبیب
 خنسه صالده و فیک ای خرب
 اوفود قافوب کهریان بر
 نه لایق اوله بو که دختر مال
 صالده خنسه ایدو سر توغیان
 طوب اول ایدو امشالی
 صناس غنجه ایلدی صبا
 بولودین صانکه چقد ما تایل
 وارو خنسی ایندیلر نوسق
 استدوشن اوج بلر بونیه
 سر کلشن اولد زیر و باله

چو کوزه دباغ حسن اهل زندان
 کبد و نمک کوی کلردن تر خلد
 فرج در هر چه او نندی بدین
 شویند که اوله خشد این پید
 شب ایچو طوغسه ساه بندر نور
 خلیل ایلرسه کرنا ایچو منسکی
 فلان نمکی اوله مثل کینوان
 ظلم دیر کی اوله حیثی تخیر
 گجه بر کار ورنه سته سه دور
 خصوصاً که اوله صول یا ای کام
 فرقه هر لسانه کتار
 نه جانانه اینه ای ل فرقت
 اگر چه نافرقت بر کالو
 مده چون حبس پروین اولد فنون
 فراق دیر له دو نده هی اوله
 هاول ایدجه فرقت لیک ساهی
 بوجالت اوزه کجری چون کای

اچیلوب اولد هی کل کین خندان
 برینه کلده شادی و فر خلد
 نه بدیل بل فر اوش اید کندی
 عجمید فر حشاد اولسه اولجا
 منور اولور اولسه شام دجور
 اولور اول نارغود اولسه کلشن
 برین زندان پروین اید دور
 طقد شیر و سوبینه زنجیر
 آله چکده اول اینجه بوز جور
 اولای چکدی سارو الا مپ
 اولد و غنید ریجه کند ز این
 بقار زنده کلام و صلت
 صوکی کلر اوصل اولسه صفا
 پس اولد حای کوند کون کل
 ایشد عظمی حشید و آله
 ایشد حو اشکی چرخه ای
 اوزین پیشور چون مای

بوجوه دویم و اول ماه تابا
 خطاب ایزد اودم که ای ایست
 گو کل کیم این و این جانان هوایی
 دویندر صوم هر اند غمینه
 بوبول صبر اید ز حق اندی
 سوتر کیم اوله معشوقه و سینه
 بوقالم اچره دیم ادم اولر
 بودن پند منچون کوش اید
 دلر دگرچه دین و ش اچره دیم
 طعنه مستطیر اولر طعنه
 مهر دهر جیب و زلف همان
 کل ای بین جویین و عشق
 اگرچه گفت و کوعالم چوقد
 نه دل کیم بوند الزجای لذت
 قودل اهلنا جانانید عشق
 گو کل که عشق یقین دگر
 اندر عشق دغم چرخه دوار

دیار دیکه آله مهر میر و ایمان
 برایکی کوب دخی جانان کعبه
 اولور و غم باور کعبه سنا سنی
 ایش عید و صلاک المینه
 محب اکی اوزین محب ایدی
 سوتر عاشق اولان ایلر سینه
 یار زبال المسرع الم اولر
 دل و جان کوشیده منکوش
 و لکن بغلیق نال صبر و محکمه
 نه کون بائینه طوعه مهر و لب
 اید و کید فراق و شکر فقا
 نه سوبلدن کله کوکین عشق
 ایلر اکی مفا عشقه یوقد
 دیم انسان که اهل محبت
 عاشاقل نه جانان اید عشق
 اگر سیک جانی و اینه دگر
 قلند عشق مهر و ماهی سنیان

ایریه عشق کز زریه نور
 دمی عشق ایچ کچسه قشقی جان
 کماکم ساجر عشق اتسه افسون
 بچه حسره لور عشق لور فهاد
 نه جانیکم یوق لور عشق ددر
 دلرسنه که اوله احوالک دل ویر
 چورده اولد حاسه بزم پرویش
 سر اینده یونلده باجانفت
 طیشه کرجه انک کل کیبی کلش
 چون ایرت جنت قصرینه اولور
 گور بوقعا اولدم اول بور
 اگر کورینه جام شیخ صغان
 هزار آن آفر اولی ساهه حسین
 اولور یوسف کی محبوب دندیا
 دیو اتکجه دلده آه واهی
 اولور که ناکسند اشک سیراب
 اورب که ناروقت اولد جانده

اولور اول کون کبی علم مشهور
 اولور دیلورده جبرافو الی انک
 قلوب لیل اولورده ایچ مجنون
 قلوب اولورده بزمین لیلی آذ
 سوزند لیل المرحیچ بفر
 ظریفی قولک ایله عشق امین
 هاندیم طورده مهر زهر ایچ
 برویه شدر وچو پر قساوت
 ایچ کسکی فراق اولدینه کلش
 گورنک عین دور فیه ساهه
 قم ایچو باغلیق دیرک اندو ماه
 ایدر دیر نوقف ترک ایمان
 وصالچون بزم ترک اغنوب دیش
 زینجا کیی قلده بنی کران
 گوکه بویه دهر خی دود اهی
 ایدر کلش حسینی سیراب
 دلینی هدم ایلر قفانه

هزاران افریں بر آن اول شری
 بو حالت او ز کجی چونکه ای
 بجا کشید و تر و صولدی
 چون اولد عشق در دهر غلب
 در یک کندویه اید و ندانی
 بولن نرک اید و جان و سن
 او کس شوقله چون شمع یوز
 طوت که شهر چینه راه اکل
 قبول ایلر سده اولو همساره
 کبر و ذری و سمن حلیه خوله
 اولو که اول جان بخش افرم
 قلب که باغ و صکره بیوت
 محصل ایشو چون و صاله
 دیتو اول باهر و مستکفیت
 گوکلر و مرغری ایلوب نرک
 پس اولد دیون و کوفی و شغول
 بوئی او زه ایل اولو کونور لدا

بونک کی غزاله قلده غنچین
 هاله له دوند سهره کمال ارق
 دلی غنچ صفت پر مرده اولدی
 پس اولو جان و دل و ماه طلب
 اکو سن اولد سهر اولد اینی
 قلوب اطواق محبت اینی سن
 کورت و برمت اولو کفر و
 اولور ک رشک سهر فیه اکل
 بولو استاد و کوکے کوکے نر
 وارچ چون سهر و ندرین و خوابه
 ایدرک اینی دل دینه آسسه
 نبره که نخل و نرک انک بر
 سهر که دوقی قاتو یا غیباله
 عطارد سمرات و آسمان تحت
 حاره ص ماه ایچون بیل بغلیون نرک
 حاره ص ماهه باعث کاره شغول
 ابر شکر بند که ای ماه خلسات

یوسف اول منزل پر و نازک و یوسف غنچه لعلک بلبلد کبریا بسته اول کفرون دوز می شوقیه اول دست بیفت گدری آهی دل اشک کوز طوبه غم لعل پر وینه طوف کوی سدا حلی پر وینه لعل ایند و کبد قوی ضربت لقی حرفینه دریشور کیمه کذب مادی عکسنه تدبیر انیل و یوسف اول لعل بند غمکین نه احوال فاقه که قور حمت او چو چشمند ران طاف نغم ارشد ماهی کافو فلق دیول همی اضلال ایچون فکر بد بر آ فریجه خله سلیم او شاهی دو شومعه مهر جانیه دل ماه	الکراولق دین سناک ماهیه واصل اکرچه باغ حسنک اول کلبه ایرینک لکیر اول مرثیه ای خور چو مهر اول قور غنچه ایلا کوش چو کله شوق حاشینه بوسوز همان یوز شوق برله اول کفن چو مهر اول شوقله راهه بول قلعین مری کافر پر وینه گشاید چونکه دولت دیند یوز نه تدبیر ایلنه تقصیر ایلر مهر که صالمشیک حبسه پر وین نه احوال که تمه که وارید وقت بو حالنا وزنه کچری چور دو و کون شهر فکر ایچو دین اول چو صدا کاره نصکره او خوا نه زندان اول اول اول ماهی اوله بریده دو و کون اول شاه

دوشه چونکرد لینه عشق نایه
 بوفکر ایچ اکی اول پروین بدای
 چو مهر کون یوزینی کون دیروین
 آله یوزمه رله ایدو خطایه
 بوکون کوکلم کوکنه ماهه سین
 بودم بر کام ایچو بنی کل اندام
 گه زندانه قدیم زنجیره قایل
 وای اول ماهی طاق قایل چون
 دخی نیلرسا ایله سا که دستور
 مهره جیبی شوقیله
 ترک ایدو کفری جانله ذل
 چون اول شهر ساحت پادشاهی
 چوپرو بندد اشتیج بویله نل
 ایچو لعل الین اولدم صد واد
 دگر اولسه اولمه حسنله کل
 نه کل بل یوسف کفان اولای کر
 یه خود زهد ایچو شیخ صغان

وین قدس آله اولدم وصل یله
 گنش ویش طوق مهر عالم آرای
 الوه بایینه حسن برله اولدین
 ددای بر حسنک افتاده
 وجودم شهری ایچو شاه سین
 فلونم سالی فیه یه ابرام
 موی طاق ایدو اعزاز ایدین
 ساریکه ایلت اولسه دو کون
 اولادیندین اینه انی سید نور
 وار و غی غی منو ماهه زندانه
 کله و کیدر اوکنه ایلایه
 لطافت چرخند هر یله ساهی
 نه یوزدن طوق کور اولدینار
 هر کس تو اولوق دربار
 فلم باغ عالم ایچو بلبل
 قلم همت ایدینک ایچو چاکر
 آله ترک ایدیم س دین و ایمان

که اوله اسخور اولور ماه و دو اودم فصربینه دکشتا دینجا صویوتا زه حله کیدا اولور او یسیدین نین طغندور لجه لخال قودک فرینه بر تاجی کشت فاد هجان زنده طودک شوقله راه کشت و شن قلدر ریشرا او یافی نهفه عرض ایلور کون بکشی بدار عطار دمن لست و حور منظر گنش و شن قوش و سنک طودک اولیای بنور دشتل توکب کند و زینی که مهر ایلیمه اغراز و اقبال مهان اوکن اشکن قلدر وین همک پایینه صیحه در شهرار کونوریت اولور اولور و سسلان طوغر پاشینه و صلت مهر ناکاه ایندو کیدر مهک اوکن بیان	محصل او قیوم بر شو و افسوس دینک طودک هجان اولور و شوق چون ایرد جنت فصربینه مسره اچوچ هم اولور و زنده جینی حال چوزین اند او زین اولور و لایخار بو آینه اولور اودم اولور و مکاه چون ایرد محبس برینه زاهی پس اند کون اولور و شوق مکرم اولور و زین جنت طودک کون جیس برین اچو ناکاه چوهر کونور اولور و کونور چو کندن در اولور و طوغر لخال امرو اولور و اوهر زهر آیین سرورند برز که اولور و هر بار او شوقیه هاول انکشتن اولور شوکم صبر این شام اچو چوهر آل پرویتی بهر زنده هجان

چو آنکه نزار کفری اول
 دای بر سر او ز بکون
 که زندان سینه اطراف بکنم
 چو بایلم قصر و بهی تو ز کون
 غرض بوند تو کم چو شمع
 چو اصل اوله مقصود پرین
 هار لرد کر پس می آید
 گر ایلسه هار لرد منزلی
 بوحیله رله او پر و پی دی
 بهر که اندو که تو بجه گفتی
 و لیک می راید کر بویه گفتار
 عجب باریب خیال منی بنم
 هار لوقصه کر اولو کر چاک
 شغله ساهله مرغه حصار
 چو مرید مراشت بویه گفتار
 لوقصه نه دوشکند نه میال
 دیوبه اخ او دم او ای خیار

آجوب غنچه لب اولدم چو
 بنی صالد سکه برین بخوا
 الوب قصر و غنچه کسند
 اولم ساهله بریده دو کون
 سکه تراک ایندورم من دیوان
 بنی سن ملقابه و مراد حین
 صله شمر ماهری الی اولم
 قلعه سن شاه اخضر هار لرد
 دیل کریم اوله ای مرغه چن
 صاند و غید مرید دوشن قو
 دیو ایک سو بکن او ای خیار
 دوشنمی باخو چیم الله او بخو
 ایرتد مجانی دل کاسینه شک
 قلدر و غید تحبش اشعار
 دای لطیفه ای می شید خیار
 سفر بل بحقد بوح لک
 لوشعار ایله مرید و لک شکار

شول کو کل کرد و در هر کل بسند یا عشق
مهر عشق پر توی بینم و پید اولی
ببستون عمل کم فرهاد او و لعل و لبون
جبت کوید او و لور که جا لکشر خیم

ای طیب جان و دل وصال که بهار عشق
بلدم ای هر چه دولتی تبار و عاشق
گوئی سیدان عشق ای به شریک عشق
سویله بگزاهل عشق اجتنی بد عشق

دیر عالمی طریقی اولی بسند و خدای
اکلری هجره حلیم کم غذا بنار عشق

چو تو شعریله درین اندیشه اشعل
دکاسمان دل و ماساجیم
لوگوں برج ماحبت ماسی سر
ایدر کی دهر عسنا بختی بوز
سکر قلما غیچون باله خفا در
اولاد حبس بیوفوس و امای
بجدا الله ابرق و رفت کماله
دخ و حبس پرویند او ماسی
چون ایرک جنت فطون سرور
لور حصت ایچو کفر و فرقت
جهان دارینه سنن اولادش

قلوب اشکر او کن پیده سیار
تقر جان کو در پناه هم
لطافت کشور شاهی سر
نه پر کرد سنن لود و نفعی حور
اید و پد بویله ای در و سکه حور
زلیخا کیی دون کون ایلم راه
مبدل اولد بوجی ان وصاله
الوب فطون اولد موددی
گبوز قنار فخله قید اولد حور
سنکله قلم چینه عنایت
قبوکره جاریه اولق کایک

مهر ده مکه تری رخسار
 چو مهر که اندر دهنه سور کز کوش
 همان اول شوق بر له ماه فرخ
 ده ای شهر لطفک پادشاهی
 بولوی و رضت چو ایرم ^{نیمه} ~~شکله~~
 قبول ایلیسک ای خورشید پیکر
 اگر چه چرخ حسنک بر محی تم
 جمالک شمعک پروانه سی تم
 کورق حسنک اولان دور
 ارق کو صمیمت اب و صلت
 بحمد الله کجوب بوصوم هجر آن
 اگر چه صوم هجر آن پر بود در
 ماهله مرشتری رخسار
 اولور عاشقه بوند کوز کار
 چاکر کس صوم و رفتن بجه غم
 کروب هر کیمه درین جامه خوابه
 اولور که لعل جان بخشش اندم

قلدر و غیدر محبتن اظهار
 می شوقیله اولور مسنه بشون
 قویق مهرک اوکن یوزیر نه
 مرق چرخک مهریله مساهی
 قلم بن لطفک بیک هر برینه
 اولور مناه خسار یله هیش
 ولیضنا که مهرک نه نهی تم
 صبحان رخبرنیک دلوانه سی تم
 یقین اتر حقیقه جا غم بدند
 بی کلی یقردی نار وقت
 مینرا اولور عید و صلاک ای خان
 صوکی عید و صلاک اولور صفای
 اوه دقاره دید طریق فرات
 کجوب هجر آند اولور واصل یار
 ایشیق عید و صلاک اولور خرم
 ورسیمین بد بار یله خوابه
 قلدر بوسینی دل دردنه ^{اسیم}

تو ذوق اولسند نه عشق اولسند
 چو ساهار دواني واريد سره
 دون و كوه مرله قصه خورشيد
 حق كه صيد اندوز مرله اول
 صالو كوه اچره كاهي خيز كاه
 سحر فالقوب بنه اول ماه مهر
 گون و شمس يكس ريزه ناكاه
 و ليه هر شب اول انكي مشنري
 گرو زرين و جيس جامه نيزه
 نه كم بوس و كنا و ساد و لب
 اگر چه خيز مرله ابد مشنري
 بو آيين اوزره اول انكي بوزي
 و ليه هر شب اول انكي ساه طلفت
 مهرله ماه مشنري طلوت
 مكن بر شب كه هر چرخ انجم
 اود و پير و پير برلسا اولد
 طور مهر و مده اولد و قاهرانه

دو قدر اوله ملك عبيد رو
 بو لو اسناد و كيني كو كره يره
 فلوت اول قمر و عيش عشر
 دو تو شهر طورتون كره و يره
 انكه طغرل خشا ماز اول ماه
 طوغري كونا كي مهر يله شهر
 صانور كره كو كره انش مرله
 قرناحي و زحل رفعتك تحت
 و اسر كره ايكسي يوده خوابه
 و اريسه در سنان اولور يره
 و ليه صوغون كوه خيزه نيزه
 ابد كره صبح ايرنجه ذوق مهر
 فرار اچون اولد ايريد فر صفت
 بولد و قيد فرار اچون و صفت
 مه گرو و نله اولمشد يله كم
 يولنجه لو مشدي اندري كوف
 گيوب جنك البني ستمانه

براسبه ايكسي پندلوه
 بواينيله اول اكي قسرو
 دوفسناك المدين بونالو
 ابرق پروفينه سرت برله
 چويرين اول كه وكيون
 غضب برله اولم قصرت
 هان حاضر اولان عسك
 بويكه مروه چون خم
 ابرار صحنه بر طافه
 اينجه ليك اول كسار
 چومه كورد بكم بر
 بوداغ او زمره ابرار
 كيدو كندركوب چو
 چومراندن اشتد بو
 بكه رخطه سسنا
 محصل هر نه ايسه
 چونه كورد كه اولو

كه كورد سبه قان قشاي
 طونلر ز اهي شهر چينه
 اولون بر خادام اول
 فارين مهر و ماله
 صناسن زهر قائل
 گيو چنكالتن برسه
 سوره مهر و ماله
 انشوق اول كچه
 كه در لرزه او طافه
 ايشد جيش برين
 دوتب مرنه داي
 ايتوب تونزه
 دوتب يينه سنكه
 داي چو
 اولون بگره
 سنكه اولون
 دكل طور

سورا نکلہ فی الحال انرا و ماہ
 و برق نا جو حے اعداد و یکا بر
 کار نہ و بر ہیو اصابہ امان
 بو نو غہ جنک اندر کی مر لہ ماہ
 گو رہ مر و مرک لو خیل اولین
 طوبت کیم ار کو و ساھی بکھو
 دیو بجه بویله پرفین بد اختر
 دد شاہا چو قلک لو بکھو
 گہ طوبت ایکس برانہ زور
 دد و نطع زبہ سورک اولان
 ابرق چون پیل کی سید نہ کر د
 چو مران ز اشک بویله گفتار
 ابرق ختمیلہ اول کلکافورہ
 چون اولدے دانی اولسا بیکو
 و لکی ارہدیں مر و او خنبر
 آنے با عبلہ مر ایلوب زرد
 اکہ برتیں پر تاب اند اولان

ابریشوب قطع زبہ بنک شاد
 چلو پ شمشیر اولوب سد سکند
 المور لار لیک اندر باش جانے
 کلک شمشیریں دے دین ارنی ناکہ
 جعفر و عسکرینہ دیک پر وین
 و برق مر ایڈیم اپنے دستو
 کلوب پایینہ دے دین اور و
 ایدم بند کی سید ایلچو بکار
 کورم حضرت کو کہ نور مقرو
 گہ یعنی مہر و ساھی اتر شہ پاپ
 مرہ دشنام اپن اسد صو رک
 ہا اندم آت دیو اول ماہ اختیار
 اورق شمشیر بند آنے اہلکار
 کر و جنکینہ کر دے بر بد اختر
 صوبت القوسہ پر تاب لکے تیر
 صوبت قوسیلہ تیر اولد خیک
 اکہ با صو عری یاس قلک یحان

محصل کون يتوب ارشدین دویا گور مرده بو جنک ماله اول آن چو عجان اند بو کور اود لیر نذا ایتد بجه کم اول دل ارام چو کلز اول قمره کسه کوشه ایرو انلره قلده ایله خور قویب یاکور اول تیر المسه یسته بو نوعد جنک ایدر کول اول دل آلم شب ایزد دویوب اول مده اورد فلور کی جنکی بوز مره بله اول ماه یقبلون لجه اول مده دوشد خالک گور مرده بو حال ماه چالایک الوب اطرافه ایله د جولان طوبت لجه شود کور کی خالک دوشمک برج دولند سباز سعادت ایلدور اولجه لامع کرفتار ایتد چو کور مره برون	بریش اعرین اولدور اول کور اصبر و برهمن قلشد جبر ان چغیر و استد جنکه یینه ادر گسنه قلدری جنکینه اقدام هاندیم جیش برون اوزر مستور کوکور ایتد مردی کور خور دو کردی حاکه دینه دینه صد چین شاهین ابرو عسکر کجه کمزور فاند دور شد فضای آسمان ابردی ناکاه دوشد صانکه مره شیر افلاک سور اولر نه ایتد بیکه باند نته شمع اوزر کم پروانه ایچان وجود زحمله دوند پلنکه گشیک خد معددند نه چار خوسند ایلور واکه طالع فونک ماهی دیو جیشینه اولور

الموبهری هاندنم کردی راهه
 چو ایرد شهر ماهه کردی پوی
 دوش سر عله بینه راهه کردی
 چو مهر کنج قصر سنرا اولد
 فرقت ساکله مهر بر وی
 عجب بیدد لا بوهر فرقیست
 نه جانانه ارسنه نوند فطرحه است
 او دل نابینی دفعه بقدر کاپ
 چون اول مهر قمرخ اولد محبوس
 فراق ماهله دوند هاله
 بهجوت اتمیو صبر اولوز کل
 دو کوب که نکسند داشت چون
 الموب که خمر غم شوبله ایدند
 بو حال اوزنه ایکس اول سه دل آرا
 دد صبر این که ای هر شیبیکر
 از لد بویله در این کورد
 چون مهر اول قول جا بختی

ایرشد سبیل شهر ماهه
 قلی قصر حبس اول ای اولد
 کرو صبح ایرسد چیشنه ابر
 گور اسد جا مهر ایو تولد
 ایند و کیدر عید فریاد وانین
 گه آتش کیمی آت پر حرارت
 دلن ظاهر اولور شمع و شتاب
 اگر ابر مرند اب وصل جانات
 پس اولد حاکم کون کون سکلون
 ایرشد حسنی کون کوی ز فاله
 ایدر حناله لرمساند بلبل
 فلوز دجامه من اول عجمه کلون
 گه عقیقه که کالو لید که کبتند
 ایرشوب برند آ روح افرا
 الموبس یقین ماهه مهر
 که ایدرم کی کم فلسه محروم
 کوزند غم دلند ناله کشت

چون اول مهر فرسخ اولد شایه
 بقدر بکدره کون بوشام وقت
 اگر چه شام فرقت پر یلوه در
 اولما چو ن هلاک کون کی حاکم
 کل ای جان کو هسار چو شهباز
 یز عفا کی اوزانه ایت
 بیان ایت یز ماهک قصه سند
 چومنه کورد بکه مهر اولد گرفتار
 چود و غمشه وجود لاله زار
 و آروبان چوق اید حاکم
 دای پادشاه چی و قبیوم
 چوسر عالم و دانای صهران
 اید سر عاشق عشقه واصل
 سده قل که قیودر یان قلده
 که سند بیکلم ای چی و قبیوم
 نو بوزد ن چو نیاز ابن الهیه
 فخر عالم محمد عزیزی

آجوب انجم کی حسینی اول آن
 اولوب زانل ابرشته صبح و صبح
 صبح صبح وصال اولد صفاد
 ماهک قصه سند چو حشره و آفر
 گوکل صحرانزه ایلوه پرواز
 دسیدر نطقه کل کیده عیال ایت
 کھی شایه و کاهی غصه سند
 بکو کر فالده سیدر نقش وار
 قویب سیدر وند کو هسار
 ناطورا و زوکر موسی سلخا
 سند عکس درهران معلقه
 سکه در عرض حاجا غم بیکم وار
 قللی سطلابه مطهره حاصل
 غریب و عاجز و هجران قالدم
 بنم حاکم انا نه ایلوه مقولوم
 نو بوزد مهر و شرام کاظه
 خواب اچن اولو هلاک عیال

جیس پر وینہ دوشد و کی کا
 کل ای عبرت غا و جسم بینا
 بنم در کی شد چیں چیش کرد
 چو غا ز قلک کور که شا چنی
 سکر اول کیمه لیل قدم اولوید
 خدا امری ایل اول کیمه ناکاه
 دد اول آسمان دلو ساهک
 حکم کوشان سنک یعنی که اولاه
 او بان آمد او بومه اچ کو طو
 و کی کچ طوعه غایت سعت ایل
 دیو اولد روانه غم عالم
 مگر کم اول اول آسمان تخت
 چو همد ابر یون کشید
 خان شاهک صیو اعدی
 ابرق مکرور سبر کاهه
 ابرق شبا و بخویه وار چو انا
 هلا اول فور و لید و شتی کو

ایند و کیدر کاهی که بیکان
 نه عزت کوسنر کو و چو بینا
 اریستو چیش شام اید شینو
 چوب کوزدن طولندد اوزنی
 که دولت بر جی مایه بد اولوید
 هلاک کردی زو طینه اولاه
 سحیح جان کون یکی ناهک
 دوشوید چیش پرین اچ ناکاه
 سحر دن کوه بد و هدی کا سو
 نیر ابرما که اوطاغه هت ایل
 حبیب کرم و اولاد آدیه
 عطار سنزلت و مشنری نجت
 خطا شهرینه وار و بمشینی
 بنه طوغشده چیں اقلینه بول
 که او کونلک اولید شهر ماهه
 بود و شتی کوردی اول شبا چو ناکاه
 او بانق خوفه طور دی اولوز

طوغچه کون پس اندکرو اول
 غم صاحب له اول ایلوب آه
 سحر بورتشوقله شاهنشته چین
 اودم نوزدن اول تلجک سراسر
 طوغچه اول صبح کون کیسی جیب
 او بوز و قینه بر تاج مضع
 همان امر تاد اولدم طوغچه نوز
 اودم نوز آه برله اولجه کپور
 بریند طوغچه سام و زال کیسی
 چریک الله او بوش تیک کربان
 بوله انکی کون سرنه کتدی
 و لیه ارنجه که شاه چینه
 چو کور شاه چیر ارنجه کتشم
 سوز او سفینه عسکر چین
 سحر که چون هجوم اند شه چین
 طوغچه بینه شه چین اول کوه
 زواله ارمیدن لخی کش اول

کونین بومادی ارفشکل کون
 سمپ پروینه در طوغچه نوز آه
 چون او بوز و قینه بر تاج زمین
 زمین و آسمان اولدم سوز
 که یعنی اول اول احسرو ایلی
 کچوب بختینه اول تور و قینه
 دینلد جمع اولوب سحر جلاله
 ایدق رو بانه انا و قهر
 لکوب جند الله صلوات کیسی
 که اوله هر تیک که بر آس
 او چینی کون کلوب کور تیک
 بوز تیک عسکر و شامک زین
 اودون عسکر له قلد انرا ام
 طوند و غنبد هول پروینی
 صیوق طاعتد جیش شاه چین
 طون خشمیله پروین و سنده راه
 ایدر جیش پروین و سنده ل

چون ابرو عسکر پر وینہ اولشاہ
 ہما ندیم نے توقف اول جہانگیر
 ولیکن اول بندہ مرغی ہیئت
 طوبہ و ہر صبح دم خوشید آیں
 اریخہ شب قلو جنک اولیو
 مکر اول کوں سخن دینہ اولما
 ولے مجروح اولو کندی و آئے
 بھالندہ لہر کن جکے اولما
 قویب کے طوتجہ مذاکہ ٹھج
 چوہ و مرغ و مرغ کوں جگہ اولما
 بلوچہ اول اوں بش بیک لہر
 چکو ہر بیک بنفہ ہرمانہ
 گوں اول حالتی تاکا پروین
 چوکوند اول لہر اول اسمان تخت
 ہماں مار دجہ اند سورہ بنوایت
 چون اولاد اوکینہ کسہ کائل
 آلہ خشیلہ چلہ ایلہ شہب

گوں جنک لہر کی ماہی پاکہ
 اوں بغور اندر کرد چو شیر
 عطارہ منور لہر شہد طوف
 قلوں د غم جنک حبش پروین
 اندرکینہ غم کوہ پاکہ
 طوبہ صرب خوب ایچو راء
 ذکر کوں اول شہد خالی فانی
 ہوا لہر سنو لہر پاکہ
 گل و ابرو ہوا لہر شاہ فرخ
 غصیلہ سورہ پروین اولما
 گہ کوں شہر ہر چو فانی
 قو کر مشد جنک قاضی
 ہماں بوز طوند شہر لہر
 کہ اوکینہ طور مد پروین تخت
 کہ این لہر لہر فی الحالہ منہ
 اریخہ اردند اند بنفہ کمال
 گہ اولو بھوس اوں د طبعہ

اینو اولدم ابدو آتیه گرفتار
 گویند بوجاه اولدم جیت کفر
 کمی شهر کسی کنه دوست
 گیتی قلده بیجان زخم شمشیر
 حاصل ثبات رخه جیش ارام
 دعواید و بیایند هوار
 چو کورد شاه چیرا شکار
 چون آرام آید دولت به اول
 چون اولها هاک کنش کور
 دد ای شهر سندن یادش
 نه حالند بوم خورشید آسما
 مگر کرم کون بجای ماه نابان
 هوار لک او کین چو فیهان
 چو فیه ازین آشتد بویله افزار
 دد ای پادشاه مشرخت
 قویب بی چاکر به نخت کاهی
 قلوب بی بند و کی باز دله قید

گلش دنیا بی قلده باشند داور
 طفلد هر بر بیا که ساچار
 اسیر اولوب کسی نیست دوست
 گمان مجروح آید تیره و تیر
 فدا را بنیو کفایت ارام
 قصه سندن دهر آید کس سوال
 او د و د قلده قویب برده ارم
 محی بینه دعوای اولان
 او یوجا یکی خالی بی صورت
 لطافت رخند هر یاره مساهی
 که دشد بجیت برین چو تیر
 بلو کن ایلد و سینه سیران
 آله اند و کیند کوکب بیان
 غم آچوب اولدم اولمش خندان
 قریب و کین رفت فلک تحت
 طو شفق حیا شهرینه راهی
 بلو کون ایدم مگر بخت صید

و بے عسکر له رکوب بے کمینه
 ابدکی صندک نور شوقله شاه
 همان اردنجه انک ان سودم
 ایدنجه لیکن اول اهوری خجیر
 دو توجون کتمکه بون طعندم ^{اوشاه}
 چوکوردم یول بولنر کام پاکام
 گیدو شب چون کلک ارجی کاه
 صنوبر کلک و مکد یاکه ای خان
 ایکه کون طور هیو سترکه کتدم
 که اطرافه کل ترله پر زین
 بولر قیلش هم بر چپ نود
 کون بو خوش تقا اتد ایندم
 ابدکی سیر چون طاغ و یار
 چو ختم اولد او یخودن ستر
 صنوبر اول جستی کند و جستم ^{اول}
 یقین ایدکن کوردم که او عسکر
 سکر بولشکر کهارک ای شاه

طوق یوز صید ایچو اوجینه
 بر آهوا و غره دی او کوملکاه
 این و رکوب عسکر ایچو دوشتم
 چو این یقین اجم کور بید
 هنر ای سوغی فلام بولدم راه
 اودو فلام او کسار ایچو آکم
 بلور دی هر طرفه راه و راه
 گروب راهه پسر کتدم شتبان
 او چخی کون کلک کوشکه بتم
 بفاقلش که ز کس ایچو عین
 که زین امش بون میلد ^{لوا}
 صلوب ختم کوله او کوشکه ^{سند}
 کوز و فی ناکهان بغاه و اوج
 گوردم عسکر لبطول دشت صلی
 همان اول یاکه سودم ختم ایچ
 دکل اساهم چو بستی بلکه کاف
 شمشاد امش بر وین کراه

بی صورتی اولی خوندی باده
 چگونگی خوف اولدم بنی شمشیر
 و لیچلم قلیغی فنی خیاره
 قوب یا بنی قلم بی بی تران
 بو طریقه اولدم از سر ای شاه
 بو زدن جنک اندر کج حمله الله
 برو کدم طور بجه ای خداوند
 بی چونکه گرفتار اندر و بی
 گر و بو کاردن ایدو فراغت
 قلوب دخی رغبت کونه کونه
 پس اندر کوه بید و بیدار
 ایلمدیلر بی خوش سرایه
 چو قلدیلر کا اول سحر حای
 هاندم قلدر قلم ترین
 چو ایدم دعوتی ایدو اجابت
 بلو غی اولدوغی ای شاه خول
 چو کور و غم میل انم او دین

چو سیله دینو آت حمله قلدی
 هان کوردم اولشکراچر و خول
 ایدم آت برله یاره یاره
 ایدم دینش اود و بجه ای
 چو غنیک ایدم عمر بی کوتاه
 یصلدم آت برله خاکه ناکاه
 دوشو او ستومه کفایت دیند
 غی اولدوم از سر ای او دین
 چقر و بند می کیدر و خول
 او کجه بووه لست دونه دونه
 دوشوب او کوه خست بر لول
 که سقف صاله مهر چو سایه
 بو کور شد اول برین بندای
 بی ایندر دعوت ان اولدین
 کجا صوتک اودم بیو شربت
 اگه میل ایدم بی بند اولان
 غی قلدرد دعوت ان اولدین

بی صورتی اولی خوندی باده
 چگونگی خوف اولدم بنی شمشیر

مگر کبر فزی وار شادی
 چو ابرو صالک او کونج بزم
 گه گویدم رکوزی نکستد کل
 دوتب رننگ رختد مه جلوه
 و لغالشرا و بار اغیار اچره
 کورت بوجیه له اند یوزین بی
 خجه اولن کشتی شول حسنه عاشق
 دیو بوز مهر بر له اول قمر
 و جوتم اوجی کوز من کچر سکر بار دین
 نو کو کلم مرغی باغ بهانه کلن کسینه
 چهار دین و له تقصیر کچر کلی
 غم یار له دل طغی کا ایتد و کیملده

صلوات بر سبی النبی محمد ص
 نظر فلام هماندم بن اول آیه
 دها بی غنجه تر صاحبی سنبل
 ابر شمس اولکونیند کون و آله
 نسا کمر غنجه کل خار اچره
 هزار آرا جانله سودم کوی کل
 گه اولوب عندا عندا کوی و
 لو ابیا آیه او قور شاهه قور
 طوفون کوزه و آید ماوقنه کا غری
 اوحد کل صیقل کور کلز ادر غری
 هم آله سیل ابر دل صورت دلدار غری
 اوغنی آیه نسنه دلکشا اشها غری

کورت یار یار اغیار غری منکسر اوله
 بلورن چوب کلک اولن فری عار دغری

طوفون چوب قلده روش بری
 گه ابرمه تر دین ای ماییکر
 ایتد دلمی عاینلر هزلان

دوتب اولدم دد باکله او دخواه
 فلم سا که بکون خستار همس
 فلم بی من شعی بی من لطاف

دیکه وقلدای شه با که ابرام چو سوزنا اول پلیدینه فله خوباکه حبس پروین اول کس تم لکن هلال اولجه ای خان ولے او دقچه قنار حبانہ ای دل اولقدن این جانانده دوندم اول زنه فکری تو کون دندک حال خود فکری عیان سنوی سبیل فایه مانل اولور بکلی کلشنک حضور اوچر	ولکن اولدم بندک آله دام اورون زحم دل اولدم حبس هاولده ویدک هجره لنت اوداوتر حبانہ یوزکریا نجران ابوایانے او قوردم یانه یانه بک ایشین که دور اولخان که دوشیا یی هر حشاند نده اولور یی شمس تانانده قور دور اولسنه حرجی آندن چونکه دور اوله ور خندان
بر کونیش قنایه ظریفی کی که یم آله نار هجرانده	
ایده کی بویله من بیک درتور طهر کن حبس پروین اچو غلین چون اول باهک کنش تو کون چو پردم کنده ای شاه عالم اورب سر پائمه شوقیه ای خان	نده یوز کونستردی کور قنار کنش وشن طقد کمر زهر آیین چونم آسا اودم کندم بنوردم که کوندم بنور وشن اول نوردم قویب کفری کلوی آسا اوله

ددیکم ای میخواید در خندان
 که الوی بوندی هزار آن غنایه
 چو ایلم قصه های خوشنیدگی
 بحمد الله هله بوزای باطل
 لیو الله بنی ننداند اولدم
 چو ایلم قصه اول الفی شین
 ددیکم ای میخواید طافت
 طوب بوزن شیشه شیشه
 ددی و اول طنب جان اولدم
 بود حصت اوز و کچد جوت
 بهر سبه الیمن بنوب اولدم
 دخی برایکی فرسخ المی بنیر
 گیدم بکن عتله ناکاه
 و لیکن دخی این مادی بنو اول
 چو کوردم ایردی برین بد خلق
 بو طاف اوز و نوز و ایله ادم
 چو کند زکوز و مده چشمه یاز

بنی صلد سکه پروین بدکان
 ایو تم قصه و مده بوز و مسئله
 قلم و جملین ماهی کافر
 بنی و المفایه قلند و اصل
 ایلمدی قصه و دلشاده حرم
 گویو قصه و آنده خلعت و لغین
 و بهر حق و حصت ایچو حصت
 قیگر بکنیز او کمر کینه
 دل ایمار اولر قلند اسم
 ویرق الله فرصت بیزه بر و
 عز آرا بند دهان ای شایه علم
 طوب سوشن او بر و بیزه
 گلوب ایردی چری نوله سخن کاه
 گلوب بو طافه آرو میشت اول
 دو نبه و دیدم ای ماه پیکر
 سوز این جنکه بنی سوزندم
 دو کورینه طوغم ماهه یوز

چون بدین مراد شدند بوی که افتاد کلوسه دایه بوی که بوی که که بوی که بوی که بوی که بر آن دیوب بفرج کوی برنج آیین چون ایرد غرضه رفته اولدار وای چله ایرد برنج کیم قیو یا تیغ صوئسه قوسه اولدار ایدر کی جنک بوی که اولدار چو کوردم بوی که و شکوایم چون ایردم قلدیم ای شنه ایله دکتر چون عاوض الة مقدر شویم اوله از لد امر تقدیر محصل نولسه نهان ظاهر برای بدیدن ایرد مرله ماه از خقیله رفی و اوچت بغم حال از چوماصلت قصه کوش همان اول خشمه پروین و چین	دذیکم ای مهرشید رخسار طیو کلد وستم وستم ایردم بوی که کلد اولد جنک ایچر بنامه بیکه کردی جنک اولد پس اولد جانله جنک خرد فالوت دیو اولور ایکی نیمه گسنده ایرد فردی نه نه یقلد بر خشی برله خاله نیکه ایر شدم اول رایه بر قوش هالک اندم که او دسنه ضعیف طوتلدی ایرد اول خوشید پیکر گشته سعی ابله اولر او تغیر هالک دیدد بر اول احیر ایدر کی فغان و ناله و آه روز شادیددایتد و کی خرم ایچدن قلدی دریای غصه گتور دیدد آله ای بدایت

قبولایت بویکی قولک بپرس	دیار سگ جان حوصاتک الله
بکه جزیه بوله درج و برکات	گه یاسور جیش کفری شهر لای
ذغایید و هولو له دیگ اولین	بوکشتار چو فلک کوی تو برین
و برم جزیه الله درج سکه شای	اکر عضو اولو له با که همراه
نه قلک کور هولو اسمانچت	دیچک بوله اول پرین بخت
گیوید جامه لر زین و بپرس	همان بنین حصه و اند اولین
گه کوی سه قاله یار صبح طاله	بیور دیکدی لر بر اسب آله
اولینه دقتند پس بلی بدار	سوار اولد اول اسنه چو کله
هماندم سورده شهر ماهد قرین	بواپین و بونر تیسله اول حین
طوق کوی عالمی قلک سوز	ولی برنجه شهر اول بخد تر
همان غم اند قصه مر اولین	چوب بار شهر اول پرین حسین
کونلک چوخنک مر یله مکی	مکن اول شهر حسنک یاد شای
طوت پر و بی جیسه صالک عینی	اشت شکر هولو کلد و کیفی
ایر ماهیکه شهر اول شهیدین	بقر دیکم نه کوی مرغی آیین
گل و پرین دین اردن کاه	نوامید اوزر ابکی اولوز ماه
الو چوق سیم زله ان اولین	چون ایدی هره پرین بد آیین
شب ارمادین اریشو شاهچینه	دوبن رعنه راهه کوی عینه

ایدو اولیم زمره مر کمال
 گویند بوز و حبیب لیلک ناکاه
 چون اول شه الله اول کو یو کمال
 چو ار دخت شهر چینده راه اول
 شهر چینده هاول ارق مسرو
 مکر بکون عروس مر انور
 ولیکن الطماعی حسنه تانی
 هاول اول صیدم کو یکدی قوه
 بیور د قلد یلر دخت زربین
 قورلد چو بوا این اوزره اول
 چو کجه عرو دولت بر له ختنه
 هان اولدم اوشاه مشتی
 ایدو سفره زینتی بتا شرق
 ولیکن طری اول خونک سراسر
 بوا این اوزره اول کو صبیح و شام
 ضیافتاری چون کم بقلد پاران
 یرینه وار د چو هر رسم داین

الوب کنون شهره دوزد و حال
 حدایه ابتدا شکریه مر زله ماه
 هاندیم طوطی شهر چینده راهی
 پس اولد عرس و مهر و مشغول
 فلان عید او مر له همد سوز
 سحرین الطماعی اوزره مشغول
 گچوب قلشنه روشن حال و این
 مر بهله مر اچون سوزال اورج
 که دملول اولد کو هر له ترین
 گچوب اولور د آله اول خلعت
 دیرلد بختلور روز بخته
 قر تاج وفلا رفعت فلا بخت
 حمان حلقنی فلان نفقه
 کمی سبید صبا فی کمی زری
 قنوب اند ضیافت حاضر علیه
 منه مهری کما ابتدا اولان
 کلوق مشاطه لر پس مر اولان

یزوب نیا و تو حسنی کتابی
 آله ویرد یلر اولدم ایله زینت
 چوزین ایندیلم اولماهاک اوره
 ایلتدیلر اچر خوش سز آیه
 ولای اولماه اولمجه انز نازل
 دولت و عزت بله بهر شاه
 اولور عا شقه بوند کوزل و
 اوپه بوز لطفله کاهی نهانی
 چکوب بوس برین که سینه
 شوق عاشق که اوله بونوقه وصل
 شب ایر چون عروس هر شان
 اودم هر شید و شرمه شافرو
 حامل اولش بهان شوقیه طوقه
 چو وار و مره ایصال اند غماهی
 چو واصل اولدمه ماه قریح
 الویه که اغرنه شیرین زبان
 اورب که لعل غنایینه دشنلو

سز قبا یلیق هر فصل و بیان
 که غلمان کور به صانه خوش
 بویو الطوافیله یوزینی
 که سقعه ضاله درو ملکه آیه
 سارای غریب اولدمه منزل
 کنج و صلینه بولدو غنیمت
 که ایدو به عشوقه بونینه ^{طوق}
 آله که اغرنه الویه زبان
 بوله نه وصلنه کجینه سینه
 فلوز اولجان و کاسینی حلال
 وار و اولدمه سارای غریبه بهان
 طوقوب نوزیله شایا ایله روز
 الویه ساهی خباب مهر سویدی
 دونب قصرینه طوند زاهی
 اوپه لعلی که اوزد روینه رخ
 گنایینه چکر چه مومیان
 دیر کجخل فزیدن بهتار

اقلوب که گردینه ساعد طوق
 اولو که ابر نیسان و سحر بار
 حاصل صبح اولجه اول نور کون
 یودون کون یومست چشم چیدی
 خدایه اندیلر شکر هزاران
 پس اندتصکره مهر صلا ایش
 نه چارک اوله بوندیک فتوح
 اولایار یله دون کون ذوق کده
 خدایا عله رزاق حسن
 نتاکم مهر و ماهی و اصل اند
 کرم قل ای کرم فرد بیچون
 انرا اولو قلکره دور جلال
 فلک قلبیه کی بر لحظه ختم
 از لایه بویله در این افلاک
 مقارنند چو شاد بی غمینه
 چو مهر ماه قمری و اصل اول
 بوشاد برله پیش اول لایضار

ابد در شیر خورایی فتوح ذوق
 صد دجیب فلورج در شهرود
 خوشایه فلک رزوق اولو
 گو توب کون کی سهرله ماه
 که قلل عفت و صلح لایضار
 صفا و ذوق اولد باز و فیش
 که بولور هر نفس و تور و حی
 بو این اوزر کله روزگار
 فو محلو قد رزاق سر
 آله چون تو صلی حاصل ایند
 نصیب ایت حور و صکره بر چو
 ورت و کدر مهرله مهر اول
 ابد آله حواله نیجه بیک غم
 که اید هر کی خرم قلل غمیاک
 همانک اوله حرم عالمینه
 بوشاق هم و غم شاد کون
 کولوب اویند کی اول غنچه بلبل

نه اولاد و نه پسر نه آخر اند
 صغافری کس بوی یونینه اول خان
 کور غز کن که سام و زریان
 گوشت بوجا اول ماه دل آرا
 که بر خطه خندان بتد بود و
 می شاد کی قلدی کشاده
 بود در دایم بوبانگ کاروبار
 رز گوشت که اشکن اول ماه دل آرا
 بنه روینه خن عارض اولاد
 او دم خورشید و ش اول ماه دل آرا
 کھی دیوان ایدق اول ماه چمن
 کوف که قصه کل کیسی ختم
 چقو که صید بتد در شطوط
 گیون جانان که قاهرانه
 کھی خورشید و ش اول ماه خن
 محض که سخا ایدق کھی د آ
 شوشه که اولایه عدل جودنم

قویب شهر و دیار ماهه کندی
 صغافری کی آدم پیود و ورن
 یون چاکد اپنے بوزال د ورن
 سشکن قلدر اوزر نه تریا
 که اغلتا د بید کو قلوب چو
 که خمر غم ای و بهتد ساد
 که چلن رکلی اولایه خاری
 درویش تانبه ابربتد کسکلی
 اچیلوب لاله و ش اول غنچه کل
 کچوب تخت اوزر اولاد شاد و
 فلورج عدل و دادی بل و شهر
 ابدتد غنچه طلب یار بله اولدم
 فلورج که تفرج باغ و ریحی
 سقور مد بزم رقصه ستمانه
 ابدتد دعایه سیم و زبانشاز
 فلورجی علی عدلیله آباد
 شوشه طریج کبیر بوجها ن

وای شول شده که وارد درختان
 سه خوشید باقاند افلاک
 سگر بچه بوماه شب آرا
 ایدکی دهری کون کی منور
 استو هم عالمه باد خزان
 گل کلزار ایدون منور جا
 سگر اول شب بنور کی هر ماه
 تنی در فرا اولی دوند هاله
 چو حسن کلشینک ورد صورت
 بویاغ اچو اچلن چو برورد
 فلک منور صایر زکماله
 بوجال اوزره چو کیدی راکتی
 بچه کما بندیلر آله عارچی
 لعل نیر بنیمه کندی تقدیر
 چون انک اناوکی نیر قضا
 چو بنه کوریت تنی و نقش آله
 محصل بنه ارشکه اولدم

جهانیه عین بر خند وجود
 منزل ایندو کبد زیر خال
 طوشت فلک منور آسما
 یوزن قلمش ز رفقه قدر
 یله ورسشد ازهار جهانی
 هزار آیه یله فلک منور غنائ
 طو نوب ماه کرد و یکی ناکاه
 ابرشت حسن خرسید زواله
 ایشی بلبل و ش آه وز اولدم
 گه قلز بکرینه فصل خزان زد
 گه آله نقص وزوال اولم خواله
 گوزند اوچد ساهل طائر نم
 دخی اولد بنر سوی مناجی
 دکلر دفعه سالک بنر ویر
 قضایه چاره یوفالارضایر
 حیات مهی ارشش زواله
 دلنر قلمش لاکه بر دم

پس اولدم مهر و بخت نازک اید و ساه
 فلک تختی کی اول کوب تو سلطانی
 کیس زرقا سبیل تنینده
 بود دون کوب چو ایتمی چهره
 دویمو بجهجه سه چهره
 چومرد مهر فرخ اولدم بود
 سرش نرس کلکون فلک
 ولی اولدم او مرد زهر خسان
 شو عاشق که اولدم عشق اولدم
 دما دم هم او دینه یقین دل
 اگر چه حلقه مشکل کار در بو
 دیق دلی او مرد زهر آیین
 هزاران افر اولد لسنانه
 بوفاین چو مهر عشقه جان
 الهی عشق مهر و ساه حقیق

خود یون ییله بر کم دیق ساه الله
 بر بی سایه و شرف خا ابدی و بر
 صویوصا که فلک ز بر زینه
 کل اسد کور که نولده خا خا
 و بر و کیده و شوبن اوستنجه
 گویو فانه ناکام شام بچو
 نفی لاله و ش پر خون قلای
 بر اید اعلیو بوسه کفتان
 دیر اولقدن بکدر مویت
 غیر جان بکدر اولویار اصل
 ولیکر عاشقه اساندن او
 دوقنوماه اوز و شرجان شرجان
 ویر و جان ایزد و صلح اولان
 ابد عباد شاه اولد و اینه
 فو عاشق دن اولان احق

دلم عشقک او دینه سوم بله

و دوشه و دوشه و دوشه و دوشه

اهل خود اولاد نه اولاد غمخور نصبت
 كل اي صحت سرين اولاد خان
 قه دار او افريدون وصفا او
 سليمان تحت اولور اولور اولور
 فلك بند رهي شاهي تخت
 بلور چون كرا و شاه دوران
 كل اسد اولدين قصري فلك
 چوبون هر كه كلك كلك
 اولور سبغه عمره هزاران
 كرا و سته هزاره و شل و شل
 ايدر سلك صفا و ذوق بيل
 غمه و نه فلك بلغمه ناي
 مجاري غموز نه دار اوله حرم
 الهي چونكه سب باق و حي

اولد بويند زيبا خانه كاي
 كوزد آخي اولدين ن قصري
 برين چرخ امدني نولر اشك
 اول اول وقت كه اولور صفا
 كه ايندركه برين فلك
 جهان قور غموز موند حسان
 انا كور عالم عقبايه جاي
 قور كور كندين شوله ايد
 غموز دونه دونه زال و ران
 حذر قل چون ايد كور و شخا
 چون اخر اوله كلر نفس
 كه اند المجد بيله جاي
 حقيقت سوز بود و اند اعلم
 عذرا اولور وجودك غير شيب

كرم قل چون وجودم اوله عذرم	
بنخانه عذرايك او دنه موم	
اور سلك اچون بوقصه يه شيب اند و كدر وضع خفتن	

گدایه شکر سے حد حد و آید بوکہ در سحر و لا باغ ارمین الیہ کجماکہ ابنہ بو باغی شیران جو حال مہر و مہ در نو کجایت چون اولہ دست بوس شاہ لعل ظریفی جو بودایہ اردی کفتار بچہ کہ مر و مہ چرخ دوار	کہ نظم اولہ بوقصد اولہ گدایہ درم ناز و نرد در کوش اچیلو کل کی اولہ سو و خند بوکہ و جملہ شہر اچیلو شہر بوکہ مقبول لطان قمر لعل دعای شاہلہ قل ختم اشعار اولہ کردی انجمن برکات
اولہ بوقصد اولہ جہان اولہ سر اسریم	
بوکتا با پیو کتب اولہ دہرہ آصد ای پیو درجہ	مثل دریا کہ ہر ری نہ جوی سیک ایکویں اوں اوچی عدلی
شول رجائیکہ کہ او فندچہ اولہ شاید دعا بہ باعث بو	

بوکتا با پیو کتب اولہ
 دہرہ آصد ای پیو درجہ

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Ünal YILDIRIM

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans : Fırat Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans : Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Mesleki Deneyim

İstanbul Hadimköy Toki Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni 2008-2009

Fırat Üniversitesi 2009 (Halen)

Yayınlar

Kitap

Yıldırım, A., Yıldırım, Ü. (2020). *Atizinden Atalar İzine Berendi Köyü (Tarihi, Gelenek-Görenekleri, Masalları, Efsaneleri, İnançları, Oyunları ve Dil Özellikleri)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Kitap Bölümü

Yıldırım, Ü. (2021). *Karaman-Berendi Köyü Ağzında Görülen İkilemelerin Yapı/Kuruluş ve Anlam Bakımından Değerlendirilmesi* (Oğuz Karakartal Armağanı). İstanbul: Hiperlink Yayınları, s. 633-646.

Yıldırım, Ü. (2019). *Türkçede İnsan Tavsifleri ve Karaman İli Berendi Köyü Örneği* (Umay Türkeş Günay Armağanı). İstanbul: Hiperlink Yayınları, s. 274-291.

Makale ve Bildiriler

- Yıldırım, Ü. (2023). Çorlulu Zarîfî ve Mih ü Mâh Mesnevisinde Söz Varlığı. *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science*, Yıl: 10, Sayı: 63, Nisan 2023, s. 384-401.
- Yıldırım, Ü., (2022). Zeynep Yenen'in Şiir Dili ve Şiirlerinde Söz Varlığı. *IV Uluslararası Kıbatek Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu*, İstanbul.
- Yıldırım, Ü., Yıldırım, A., (2018). Yunus Emre Divanı'nda Yaratıcı İçin Kullanılan İsimler ve Vasıflandırılmaları. *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science*, Yıl: 5, Sayı: 32, Aralık 2018, s. 637-653.
- Yıldırım, Ü., (2018). Kırım Tatar Türklerinin Düş Evrenini Besleyen Sanatsal Tasarımlar: Karaman/Ayrancı Örneği. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi num-ber:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7763>, Number: 73 Winter 2018, p. 215-222.
- Yıldırım, Ü., Yıldırım, A., (2018). Emri'nin Şiirlerinde Arkaik/Eskicil Kelimeler ve Unsurlar. 1. Karaman Uluslararası Dil ve Edebiyat Kongresi.
- Yıldırım, A., Yıldırım, Ü., (2018). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Köpmek/Göpmek Fiili ve Türevleri Üzerine. 1. Karaman Uluslararası Dil ve Edebiyat Kongresi.
- Yıldırım Ü., Yıldırım G. (2018). -Inca Zarf-Fiil Ekinin Karaman/Ayrancı Yöresindeki Faklı Kullanımları (-IncAk, -IncAl, -IncAyAn beraber) Üzerine. V. *Uluslararası Filoloji Sempozyumu Tam Metin Kitabı*, (ed. Ayşe Banu Karadağ), Elazığ: Asos yayınevi.
- Yıldırım, Ü., Yıldırım, A., (2017). Türkçede İnsan Tavsifleri ve Karaman İli Berendi Köyü Örneği. *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Malatya.
- Yıldırım, Ü., (2017). "Öl" Sözcüğü Üzerine Etimolojik Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Asoscongress*, Alanya.
- Yıldırım, Ü., Yıldırım, A., (2015). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Şaşma, Şaşıрма Ünlemleri. *VIII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Çanakkale.

Yıldırım, Ü., Yıldırım, A., (2014). Karaman Ayrancı Berendi Köyünde Kullanılan Orijinal Fiiller. *VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Elazığ.

Yıldırım Ü., Yıldırım A. (2008). Ayrancı (Karaman) Ağzında Ünsüz İkizleşmesi. *Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı*, Urfa.

